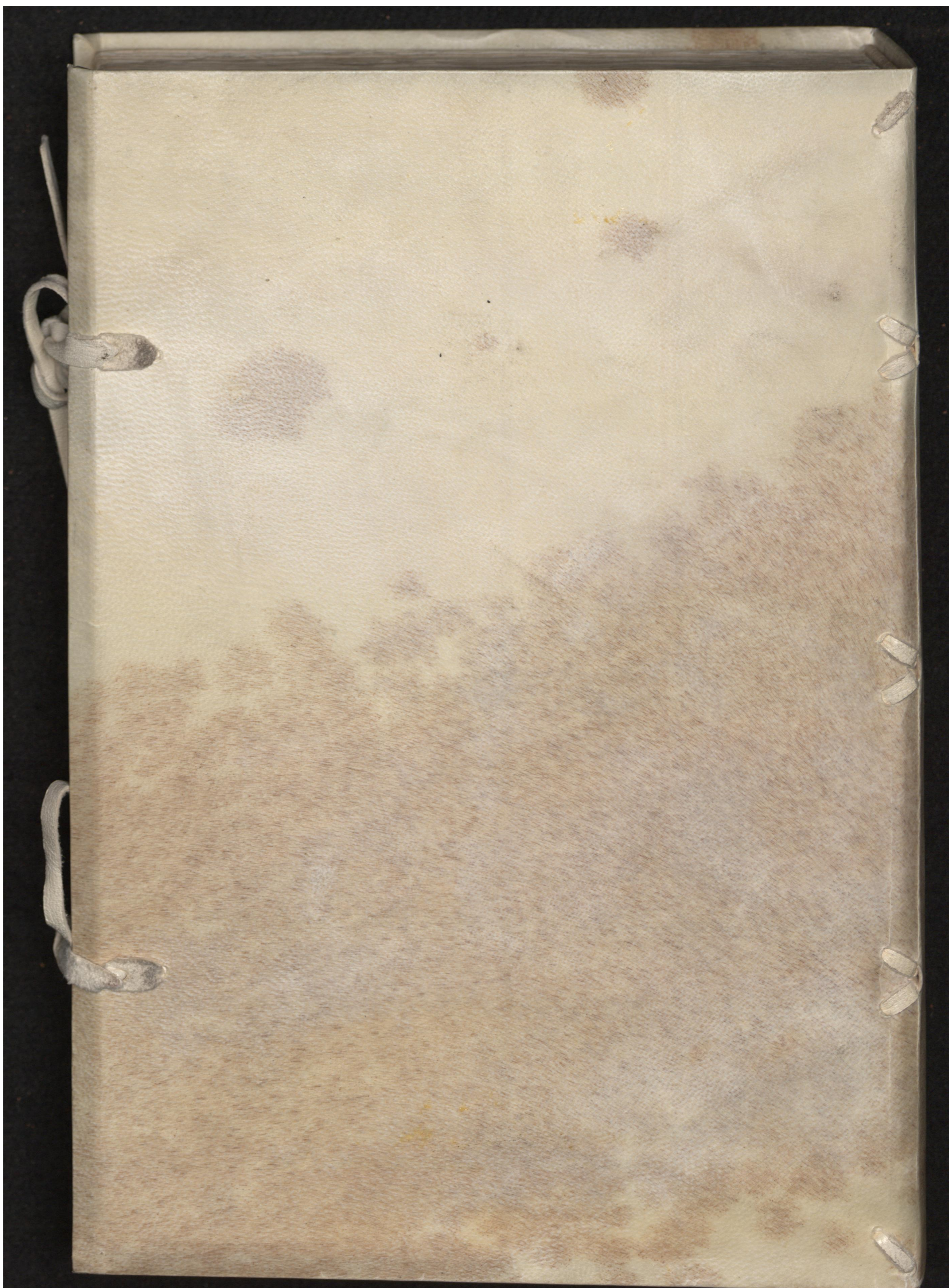

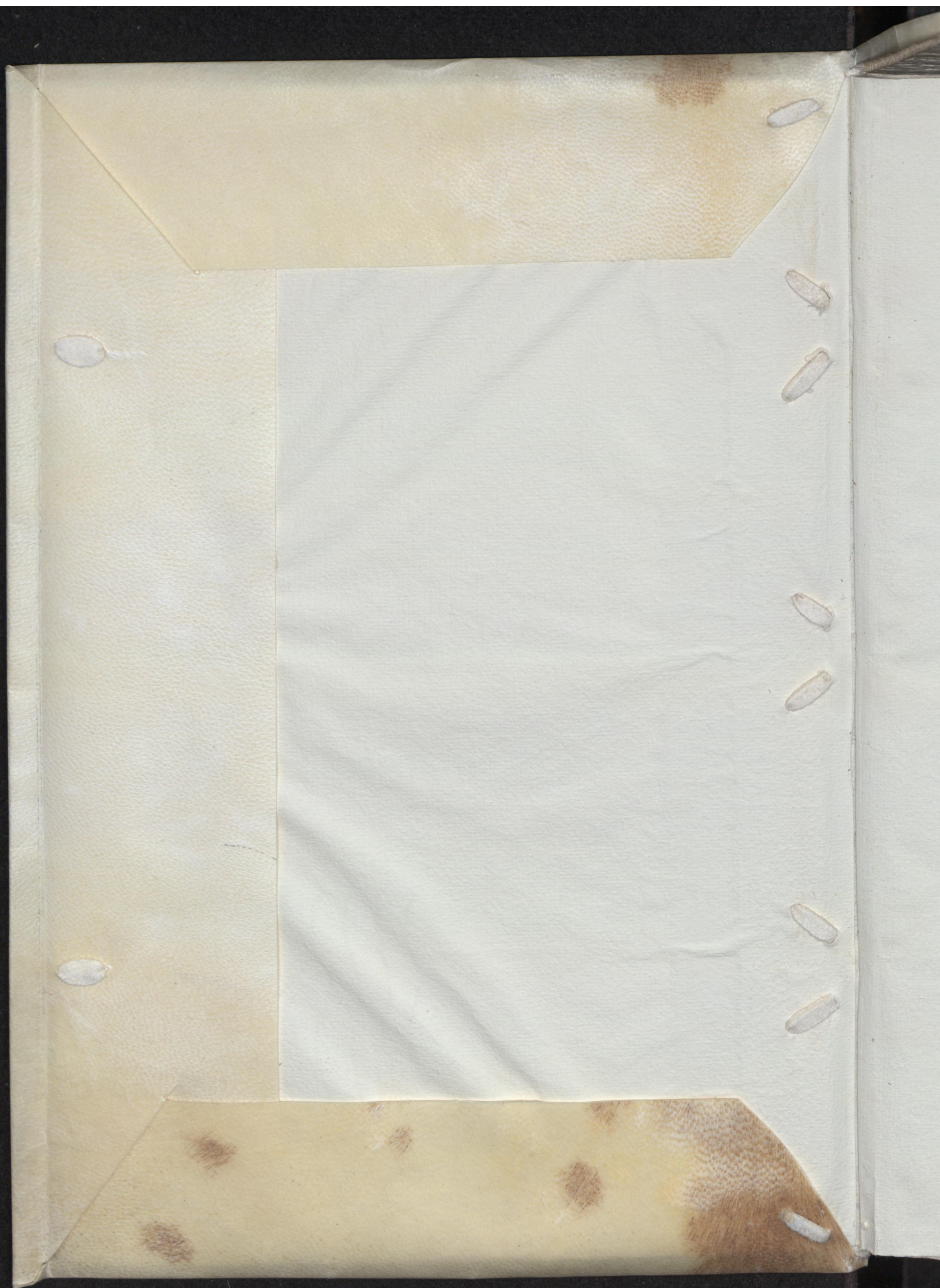

1
5
350

HISTORIARVM HIERONYMI RVBEI LIBRI X.

Gothorum, atque Longobardorum res gestas, variamq. multarum Prouinciarum, & diuersorum euentuum, Rauennatem præcipue, & recentium bellorum in Italia, & Gallia gestorum historiam complectentes.

Nunc primum in lucem editi.

Cum Indice locupletissimo.

MAXIMILIANI. II

EX. PRIVILEGIO

IMP. CAES. AVG

VENETIIS, MDLXXII.

ILLVSTRISSIMO
ET·REVERENDISSIMO
EPISCOPO . SABINENSI
S. R. E. CARDINALI. VRBINI
RAVENNATI . ARCHIEPISCOPO
SORAE . ARCIS . &c. DVCI
AMPLISSIMO
IVLIO·FELTRIO
DE·RVVERE.

Hieronymus Rubeus
S. P. D.

RAVENNAM tuis maxime muneribus decoratam; Illustrissime Cardinalis, & amplissime Princeps; his chartis a me descriptam, modo ad te uenientem, quæso, pro tua humanitate, libenter accipe: neque enim ulli, præterquam tibi, dicari ipsa uult, qui eam, Archiepiscopus, sancte regis; patronus, studiose defendis; magister, religiose instruis; in omniq. tandem munere, paterne tractas. Ipse, ut in antiquitate inuestiganda, satis; quod te quoque omnino non fugit; accuratus fui, ueterumq. superiorum Archiepiscoporum gloriam, pro meis

uiribus, latiſſime explicaui, ita uolui in tuis factis eſſe; ut omnes intelligent; parcus; quòd & ſingularem noui modeſtiam tuam, & eos uideam patresfamilias optimos dici, quibus eſt ſemper, unde ſumant, non qui, quæcunque habent, omnia ſtatim profundunt. Sic tamen parcus, ut ne quid omnino intactum; ut puto; quodq. ad hiſtoriæ ueritatem faciat, omiſſum a nobis uideatur. Cur autem hæc, ut non grauate accipias, pluribus a te contendam, non perſpicio: quando & quidquid huius urbis eſt, pro tua bonitate, hilariter recipis; & meipſum; quæ in te ineſt benignitas; deſpicere non ſoles; & in hiſtoria, omni quidem, ſed ſacra potiſſimum, diu uerſatus, eam cum optime calles, tum libenti animo complecteris. Pluribus igitur non utens, manusq. tuas ſacras humiliter deoſculans, ſupplex a Deo poſtulo, uti meos, iuuentutis quidem, ſed tamen plurimum infirmos, & imbecilles, annos proroget, uſque dum tempus abſconditum, tempus beneplaciti ſui adducat, quó pedes tuos beatiſſimos, feliciſſimus, & ſupra quam dici poteſt, contentus, exoſculer. Vale. Sept. Kal. Mart. MDLXXI. Rauennæ.

ALEXANDRI . FVSCONI Rauennatis, ad Lectorem.

I primæua cupis, præclaraq. gesta Rauennæ
Noſse, adeas RVBEVM, qui tibi cuncta dabit;
Js patriæ eſt etenim præclarus conditor alter,
Quam luſtrat, renouat, reſtituitq. iterum.
Ex Græcis nemo, Auſonijsque; fatebere lector;
Tam nitidus, cultus, doctiloquusq. fuit;
Vt merito niteat liber is celeberrimus orbe,
Vtq. Rauenna micat, ſic grauis Hiſtoricus;
Cui vtinam haud parce deducant ſtamina Parcæ
Longa, & poſt obitum ſpiritus aſtra colat.

CONSTANTII . PLACIDI, Romani, equitis aurati.

NON ſine neſcio quo fatorum numine ſcribit
Ecce Rauennatem ROSCIVS hiſtoriam:
Nobilitas generis, uirtus, facundia, uerum,
Conueniunt Vrbi, ROSCIO, & hiſtoriæ:
Vrbs antiqua fuit multis decorata triumphis,
Obruta nunc annis ſemiſepulta iacet:
ROSCIVS antiquæ generoſos ſobolis auſus
Fortunæ inſidijs exagitatus, habet,
Vt tamen illa nouo paullatim robore ſurgit,
Et parit inſignes, poſt fera ſæcla; uiros
Rolandos, Petroſq. atauos: Sic ROSCIVS armis
Claros, exæquat pace, toga, ac ſtudio.
Tractat & hiſtoriam, quo non antiquius vllum
Eſt ſcriptum, propria nobilitate vigens,
Quod iam conciderat, doctis celeberrima chartis
Agnelli inſcriptum, priſca RAVENNA tibi.
Fruſtra igitur ſæua atque atrox inuidit Erynnis,
Nec ſternunt animos triſtia bella pios:
Nec ſine neſcio quo fatorum numine ſcribit
Ecce Rauennatem ROSCIVS hiſtoriam.

FRANCISCI . CORELLI
Rauennatis,
AD . HIERONYMVM . RVBEVM

SI mea doctiloquo resonarent carmina cantu,
Historia ut resonat tam bene scripta tua,
Sæpe tuam canerem immortali carmine laudem,
Qua cingit lauro tempora Musa tua.
O felix scriptor, nostras qui ducis ad aures
Facta patrum, longo quæ tacuere die,
Perlegat hæc qui nosse cupit monumenta Rauennæ,
Inde opus & nomen tollat ad astra tuum,
Pallida mors istos cum sera oppresserit artus,
Tunc mage post cineres fama superstes erit,
Et licet illustris RVBEA sis gente, nitesces
Virtutis propriæ nobilitate magis.

EIVSDEM
ad aliquot Rauennates ciues.

DICITE præstantes ciues, pro munere tanto,
Qui vostrum scripsit maxima facta patrum,
Præmia quæ RVBEO fuerint, qui claret in omni
Virtute, & claris nobilitatus auis.
Non statuæ, aut arcus; hominum hæc monumenta priorum;
Sed summis tantum quæ aduenit; Inuidia.

HORATII . TVSCANELLAE
In historiam Rauennatem
HIERONYMI . RVBEI

LITTERA, quæ legitur nigro respersa colore;
Hanc omnis tenuit RVBEO scribente figuram.
Quod nunc in nigrum RVBEVS conuertit: in aurum
Verterit ingenium, pulchriq. immensa cupido.
Auctor, quæ potuit paucis intexere chartis,
Vix orbis capiet; sic gens uentura fouebit;
Sic opus adueniet gratum labentibus annis.
Est uere felix scripsit qui prælia tanta,
Nomine longæuam illustri fecitq. RAVENNAM.
Gloria languebat penitus, decus atque RAVENNÆ;
Nunc RVBEO floret; RVBEVS florebit, & ipse
Dum Sol occiderit; dum nascens surget ab vndis.

IVLII. MORISII. RAVENNATIS,
ad libros Historiarum Rauennatum, Hieronymi Rubei.

DICITE, quid trepidus cohibet præcordia pallor?
Non vos sub tacita detinet ille manu.
Dicite felices, & famam acquirite tuti,
Dum pereunt alij tabe, perenne, sua.
Et RVBEI laudes, simul & cum nomine stirpem,
Perpetuo ut vigeant, concelebrate mei.
Et claræ resonent patriæ præconia sacra,
Alteriusq. sit ars, arte sepulta sua.

MARCI. ANTONII. GRANELLI
Ciuis & Canonici Rauennatis, ad lectorem.

TRAXIT ab interitu RVBEVS monumenta Rauennæ,
Scripta graui calamo, viua futura diu:
Et studio tetigit, quæ sunt bene digna notatu,
Veraq. præcipue: quod petit Historia.
Vrbis origo datur, multos & gesta per annos,
Grata procul dubio quæ tibi lector erunt:
Scripsit & innumeras; multi documenta laboris;
Historias gentis, quæ extera Regna colit.
Hoc opus ergo legas, qui uis perdiscere multa,
Nam lecto; dices, doctius esse nihil.

NATALIS. COMITVM

RES gestas, clarosq. duces, quam celsa Rauenna
Gloria in Ausonijs quondam sese extulit oris,
Demonstrat RVBEI doctis facundia chartis.

PAVLI. RHAMNVSII. VENETI

JAM caligabat nomenque, decusq. RAVENNÆ;
Obrutaq. ingenti pene erat ipsa situ:
Non tulit insignis pietate, atque ore diserto
ROSCIVS, & patriam vindicat interitu.
Clara refert, prima repetens ab origine, facta,
Victriciq. Ducum parta trophæa manu.
Protinus egregia effulgent monumenta, perenni
Lumine; & ante volans Gloria carpit iter.
Artis opus magnum, potuisse Cytæida succis
Florentes socero iam reuocare dies:

Maius opus, culto eloquio renouare decorem,
Perpetuoq. Vrbi condere sæcla suæ.

VINCENTII. CARRARII
Rauennatis Iureconsulti.

FAMA est Ferrettum historiam scripsisse Rauennæ,
Sed quæ perdocte scripscrat ille, latent.
Nobilis at RVBVS, qui illam nunc scribit & edit,
Concedet merita laude nitere duces.
Post mortem pandi nam qui sua scripta peroptat,
Sæpe illum sua spes fallit & arbitrium;
Inuidia alterius claro uestitur amictu,
Et corui crocitant esse aliena, sua.
Quid RVBEO at referent tanto pro munere ciues,
Maxima cui dudum iam tribuisse licet?
Hebræum scimus statuam obtinuisse Iosephum,
Quod græce hebræam scripserit historiam:
Altera inaurata Actæis erecta Beroso est
Lingua, doctiloqui quæ docet ora viri,
Sed RVBEVM nostri statua meliore, Rauennæ,
Donabunt, quam non diruet vlla dies.
Veriloquum dicent, tribuetur fama perennis,
Laudibus & summis nomen ad astra ferent;
Scriptorum pellent numero, qui falsa loquuntur,
Sæpeq. surripiunt, quod facit alter, opus,
Vndiq. & explodent operum ipsos vrbe latrones,
Qui soluent pœnas, quas auis illa dedit.

VINCENTII. MAIOLI
Russiani ad vrbem Rauennam.

ALMA Rauenna viges, RVBEO nunc prædita claro,
Pieridum stipat quem studiosa cohors,
Qui modo te cecinit vincto pede, quiq. soluto,
Reddidit in longa posteritate, decus:
Namque patrum priscos contendit tollere honores,
Ac te sacratis sistere verticibus.
Hinc licet omnigenum rerum cognoscere causas,
Hinc licet, excussa nube, diserta loqui:
Nam tibi surgit opus, poterit quod nulla vetustas
Rumpere; sed viuet dum mare habebit aquas.

HIERONYMI RVBEI
IN. LIBROS
HISTORIARVM
RAVENNATVM
PRAEFATIO

Ad vrbem Rauennam.

D scribendam tuam hanc Historiam; perantiqua ciuitas, & illustris; multa me impellunt: Primum quòd patria es; cui est nemo, qui non plurimum se debere intelligat: Deinde quòd careas hoc genere ornamenti, quod plerosque uiros bonos ac prudentes non minimi fecisse, maxime autem semper appetiisse constat. Poterat quidem uir doctissimus, ciuis tuus, Lauellinatum Episcopus Ioannes Petrus Ferrettus hoc splendore te illustrasse, sed decedẽs, aut nihil reliquit; aut, si reliquit, id certe nimia aliquorũ calliditate supprimitur. Ad hæc accedunt ueteris vrbanitatis ac humanitatis tuæ in me ardens studium, & beneuolentia, quibus arctiori quodam nexu, quàm patriꝍ ciues soleant, deuinctus sum, putemq. tibi a me plurimum tribuendum esse officii. Illa autem sunt, quòd cum Gentiles mei, Parma sedibusq. pulsi suis, ubi late dominatos fuisse, annales ac historię, ipsaq. tandem publica, ne dum priuata, monumenta testãtur; omnib. fortunis spoliati, incertis uagarentur sedibus; fecit tua benignitas, ut ipsi uehementes & desperatos ærumnarum, insidiarumq. impetus fortiter ferrent: quodq. Ferraria;

quo

quo se primum contulere;aut non potuit; aut minus tueri co actapene fuit; Argenta autem,quæ illos excepit Ferraria profectos, certe non potuit,tu, patria,summa caritate, magnificaq. liqeralitate suscepisti . Nam & maiores meos complexa es, & cum, pari quidem animi magnitudine, sed de uetere potentia,claritudineq.deiecti, longe dispari dignitatis condicione,angusta admodum re familiari, uiuerent,eos tu iuuisti & ornasti:Iuuisti, quod occasiones,unde commoda illis paterent, minime sunt abs te prætermissæ: ornasti, cum in Senatum cooptatos,ad eos omnes uocasti honorũ gradus,quibus afficere ceteros ciues tuos soles. Id uerõ ornamentum apud eos,qui sapiunt, haud minimo loco poni cõsueuit:licet enim misera temporum calamitate,Senatus nunc tuus sit in angustum adductus,ille tamen ipse est,qui iam Cęsares,orbis Imperatores, quandoque etiam ex suis ipsis Senatoribus, creabat;& qui,si quis alius,Romanæ dignitatis æmulus & similis fuit:esq. tu illa ciuitas, cui assurrexerunt Exarchi,quæ sessum eos recepisti, quæ multis præstantissimis rebus gestis, gloriam consecuta fuisti eximiam:vnde ex Simonidis poetę, Euripidisq. apud Plutarchum in Demosthene sententia,aditum ad felicitatem ciuibus tuis facilem paras. Quamquam minora sunt hęc, si Romanam sedem spectemus, de cœlo in terras demissam; cuius doctrina, nihil diuinius: cuius religione, nihil sanctius; cuius imperio, nihil sublimius: Hęc tibi attulit honoris, gratię, & dignitatis decus & ornamentum omne firmum ac tutissimum, dum te honorificis pręconijs & nominibus iure appellauit, & secundo loco inter Italicas Ecclesias constituit. His igitur; ut eo redeam, vnde diuerti; tuis in nos meritis compulsi, dum Franciscus pater; qui primus ex nostris in tuo sinu est natus; cum aliquot grauissimis ciuibus, Senatus iussu, ut aliqua ex parte grati ciuis officio satisfaciat, non absque ingenti labore, in recensenda administrationis superiorum ciuium ratione, inq. statu fortunarum tuarum cognoscendo totus est; & Ioannes Baptista pa-

truus,

truus, Carmelitanorum magiſter; qui in tuis cauſis & rerum occaſionibus apud Pontifices Maximos opem non mediocrem tibi, ciuibuſq. tuis, priuatim & publice, tulit; non omni ſolum Italia, atque Sicilia, ſed in Galliam, & Hiſpaniam, ad ipſosq. huius orbis terrarum extremos Luſitanos, nomen tuum, iis titulis, ea gloria inuehit, ut uel ob id ipſorum Regum voce felix & clariſſima appelleris. Ego, ne ab illis, maioribusq. noſtris, qui deſiderari ab ſe grati animi officia nunquam paſſi ſunt; degenerare viderer; quãdo, quod poſſim aliud, hoc tempore, non video; dedi me ad tuam hiſtoriam. In quo munere, quid quantumq. aſſecutus ſim, iudicarint alii: qui ſi occurrerint, dictis non facile cedam. etenim ipſe illud affirmare pro certo auſim, veritatem me perquirentem, labores immenſos exhauſiſſe, cum perpetua, eademq. ſumma in te beneuolentia coniunctos. Quamquam quis eſt, quem ſugiat; ſi modo animum mediocriter adhibeat ad rem; ex tantis tenebris, quibus adhuc circumfuſa es, aliquid vindicanti, Herculeos pæne labores ſubeundos fuiſſe? Id qui minus putant, utinam ipſi experirentur: Mihi quidem, uetuſtiſſimis libris ac monumentis euoluendis, & temporibus conciliandis, reiq. tandem omni tractandæ, nullum aliud in ſtudium tantus labor impenſus eſt. Licet autem adduci ad ſuſpicandum nullo modo poſſim, ex tuis ciuibus vllum vnquam fore, apud quem ſine cauſa laborauerim, quiq. obtrectet, tamen, ut ut res erit; neque enim ſumus uno omnes ingenio nati; ſatis magnum atque adeo optatum fructum tot laborum ac uigiliarum tuliſſe me putauero, quòd ſperem martyres illos, & uiros ſanctos, de quibus hic, ut potui, ſcripſi, & quorum felici cruore, uitæq. exemplis, ac aſſiduo apud Deum rogatu illuſtraris, & adhuc perſtas, hanc animi mei ſignificationem, bonitate ſua, probaturos. In tanta enim rerum obſcuritate, in pleriſque moleſtiſſimis curis, in ualetudinis infirmitate, quod hæc ſcripſerim, illorum meritis ac precibus dubio procul acceptum fero.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM

LIBER. PRIMVS

VRBEM Rauennam a Noei nepotibus, & Thessalis ædificatam, uetustis monumentis, & grauissimorum auctorum testimonio satis constat. Nam inter primas colonias per orbem a Noe missas, Gomer Gallus, qui & Comerus appellatur, Noei, ex Iapheto filio, nepos, Armenia profectus, anno postquam immensa ui aquæ obrutus orbis est, iuxta Berosum, centesimo quadragesimo primo, unà cum Crano & Crana Noei filiis, eorumq. item filiis & nepotibus in Italiam ad Tiberim uenit: atque huius coloniæ populi, quòd in curribus habitarent; regione inundata fluminibus, habitationem non recipiente; Vei appellati sunt, uocabulo Armeniorum sago, id autem est, mysteriorum, quod nos currules interpretamur: idq. ducentis annis ab eadem terrarum eluuione, maximè contigit: cum tamen cōmuni omnes uocabulo etiam Vmbri dicerentur, quod; ut testis Plinius est; imbribus atque inundationi superfuerint. Paulo post, Cham, Noei quoque filius, cognomento Cameses, & Saturnus Aegyptius, in Italiam profectus, cum abesset Comerus Gallus, regere populos, corrumpereq. prauis moribus & impia disciplina incepit; quem tamen Ianus anno a Diluuio CCLXVIII. in Italiam regressus, cum triennio sustinuisset, tandem expulit. Ianus hic, iuxta Berosum, fuit Noe; a Scythis, Chaldæis, & Hebræis, Noe, appellatus:

ab Arabibus, Trifilus; ab Aegyptiis, Oceanus; a Libycis, Celius: ab Asiaticis, Arsa, id est Sol; ab Italis, Ianus; quæ uox, lingua Saga, Vitiferum seu Viniferum exprimit; quia uitem seuerit, & uinum expresserit. Hic igitur Ianus in Italiam profectus, & Camesem eiecit, & harum regionum incolas, de Comeris Galli cognomento, Gallos nominauit, & stirpi suæ Ianigenum nomen imposuit, & nepotes Chami, Gomerisq. dici Aborigenes iussit, a quibus Tyrrheni,& inde Romani egressi sunt; quemadmodum ab Ianigenis Tusci, quos nunc Etruscos uocamus. Successit Iano in his regionibus, Elerna Crana filia: nec diu post eodem Sabatius Saga peruenit, Nemrodi Saturni Babylonici frater, & filius Cur: qui Cur fuit Noei nepos, & Chami filius. Is igitur Sabatius, cum a Noe proauo, Armenia discedente, eiusdem prouinciæ uicarius fuisset constitutus, metu Nini Assyriorum Regis, Tanaim traiecerat. Vnde anno ab uniuersali terrarum orbis inundatione CCCII. ad Ianum in Italiam uenit; ibidemq. adepto Saturni Italici cognomento, postquam præfuit aliquot annos successorem habuit Sabum filium, unumq. post alium Eranum, Arumnum, Grifonem, & Ausonem; a quo Ausonia prouincia nomen sortita est; & Malotum etiam, & Tagetem: cuius tempore: (fuit autem is annus ab eluuione terrarum quinquagesimus supra quadringentesimum) Phaethon Aethiops, Noei, ex Cham filio, nepos, cum Aegyptia classe in Italiam profectus, ad paludes Venetas peruenit, uniuersaq. regione a Pado ad Germaniam potitus, illi prouinciæ Phaetonteæ, de suo, nomen imposuit. Ortus est ex Phaetonte, Ligur, qui Liguriæ tribuit nomen. ex Ligure, Cidnus & Eridanus, qui omni eo Italiæ tractu, quo multis post annis Cenomani Galli descenderunt, usque ad Istrum anno ab inundatione uniuersali, DI, dominati, Eridano, & iuxta aliquorum sententiam, Cenomanis cognomentum dedere. Post quos Regnum Sicanus habuit: Quo tempore Gigantes, Titanorum, ab Noe,

post

post orbis eluuionem genitorum, stirps, feroces homines ac nefarii, Italiam subegerunt: quos tamen Osiris, Chami ex Rhea filius, & Noei nepos, ab Italis in subsidium accitus, repressit: cumq. deinceps aliquot ipse annos Italiæ dominatus fuisset, Oros Hercules Aegyptius, eius ex Iside filius, in eius locum successit. Hic antea ex Aegypto profectus in Germaniam, ex Ilea, Agathyrsim, Tuscum, Gelonem, & Scytham filios genuerat. Ipsa autem Ilea alterius Scythæ & sororis Filimeris Getarum Regis cum esset filia, successerat auunculo in Geticum Regnum. Postquam igitur Oros Hercules Aegyptius triginta annos Arniis, Liburnis, & Musaoniis in Italia præfuit, successorem sibi Tuscum fecit filium, è Scythia in Italiam euocatum anno ab inundatione DCXXXV. Ab hoc Ianigeni atque Vmbri, deinceps Tusci appellati sunt: qui cum Regis, & Barbarorum, quos secum e Scythia eduxerat, dominatum ferre non possent, ad maris superi litora confugientes, unà cum Thessalis, qui & Pelasgi, Strabone auctore lib. v. uocantur, Rauennam condiderunt, anno ab eluuione orbis terrarum, sexcentesimo quadragesimo: ante conditam Troiam a Dardano, ipsiusq. Troiani Regni initium, centesimo octuagesimo octauo, ante excidium Troiæ, iuxta Archilochum, annos quadringentos octuagintaquinque; licet Manethon sex annos addat, ante primam Olympiadem MDXXX. ante Romam conditam MDLII. ante partum Virginis MMCCCIIII. ab Orbe condito MMCCXCVI. iuxta Philonem & Ioannem Lucidum, cuius annorum summam & rationem, perinde ac multis de causis probabiliorem secuti sumus: non ignorantes, Hebræos; quibuscum Ioannes Picus Mirandulanus sentit; Nicetam Græcum, Paulum Orosium, Bedam, Eusebium, Alfonsum Hispaniæ Regem, aliter opinari, atq. ipsos inter se, diuersa conscribentes, non conuenire. Incidit autem Rauennæ ædificatio in tempora Heberi, qui sextus a Noe fuit, uti etiam Ricobaldus testatur: multò autem ante, quàm Spi

na a Pelaſgis: ut Dionyſius Halicarnaſſeus eſt auctor; ad Padi oſtium extrueretur, & a Diomede inſtauraretur. Sæpius enim, diuerſisq. temporibus in Italiam Pelaſgi profecti ſunt, atque in alias etiam regiones; adeò ut cum; auctore Strabone lib. v. inſtar auium, quò fors vocaret, huc atque illuc errabundi commearent, pro Pelaſgi, Pelargi, id eſt, Ciconiæ uocarentur ab Athenienſibus. Cum autem non ii modo Pelaſgi, qui Rauennam condidere, ſed qui deinceps anno a Diluuio DCCCXXVII. cum Tyrrheno, Atydis Meoniæ Regis filio, in Italiam uenerant, & Agyllam Cæres uocatam, ædificarant, aſſidua moleſtia a Tuſcis, multis poſt annis afficerentur, cum illorum iniurias; ut Strabo lib. v. memoriæ prodit; ferre non poſſent, Vmbros alios ultro aſſumpſerunt, qui & Strabonis tempore vrbem hanc inhabitabant: ipſi uerò domum rediere; atque hac ratione Vmbrorum colonia Rauenna facta eſt: hancq. ob rem Vmbria: quæ in Sabiniæ ac Tuſciæ medio, ortum a Tiberi ducit; montes trãſgreſſa, uſq. Rauennam per Camerinum, Senam, Ariminum, Saſſinamq. procedit. Cur autem Rauenna appellata ſit, cauſam non unam auctores referunt. Sunt qui uelint, ſeptem ex Armenia Duces in Italiam, poſt eluuionem terrarum circiter ducentos annos, profectos, cum ad Padum, in ipſo Hadriatici maris litore, perueniſſent, nauibus deuectos, vrbem hanc ædificaſſe, Nauennamq. a nauibus appellaſſe, quam deinde corrupto uocabulo, Rauennam poſterioribus ſeculis homines dixerint. Sed Gomerum & cæteros Armenia profectos Duces, Tiberim ingreſſos, ibidem, uti memorauimus, habitaſſe, Beroſus & reliqui tradunt: ad ſuperi maris litus, ad Padiq. oſtia, eo tempore, perueniſſe non reperio. Accedit ad hæc, naues, nequaquam latina hac uoce, ab Armenis tunc appellatas, hoc urbi nomen imponere nequiuiſſe. Id igitur putarim, aut fortaſſe ab alicuius Theſſalorum, Vmbrorumve Ducis nomine, aut ob aquarum fluxum, quibus alluebatur, contigiſſe. Nam quod ad Ducis nomen

ſpectat,

ſpectat, id Mantuæ, aliquot poſt annis, accidit, ab Ocno Bianoro, cognomento Mantua: Fæſulis a Nicio Fæſulano: Piſis a Piſeo: Bononiæ a Bono: Hadriæ ab Hadrio: qui cum Tuſcorum Reges eſſent, eas vrbes condiderunt, & de ſuo nomine uocarunt: uti Manethon & reliqui ueteres auctores memoriæ prodiderunt. Quamquam, qua ratione Cymaclum; quod a Pelaſgis ædificatum eſt, iis, qui Spinam condidere; ἀπὸ τοῦ κύματος, aut κυματίου, quaſi undam, aut undoſum dixeris, ſiue vndabundum, ſua uoce, ab ipſa natura loci appellarunt, ita fieri potuit, ut ἀπὸ τοῦ ῥέειν, quod eſt fluere, uel ἀπὸ τοῦ ῥεύματος τῶν ὑδάτων, a fluxu, inquam, aquarum, Rauennam uocitarint, cum eſſet inter marinas undas, & in æſtuariis ſita, & quinque fluminibus, Pado, ſcilicet, Anemone, Montone, Viti, & Sapi, circa eam olim confluentibus, cincta. Quod ſi ita eſt, melius fortaſſe Rheuennam dixerimus, quàm Rauennam: cui tamen uetuſta monumenta, & antiqui lapides repugnant: quemadmodum Mediolani in ædibus Io. Iacobi Triuultii, hoc pacto legimus.

AVE . ALCIMAE
BENE . TIBI . SIT
D . M
C. IVLIO . ALCIMO
RAVENNATI
COMPARATORI. MERCIS. SVTORIAE
ET . VIRIAE . MARCELL
CONIVGI . OPTIMAE . ET
HERMIAE . LIB . ET
CETERIS . LIBERTIS
LIBERTABVSQVE . MEIS
ET . VIRIAE . MARCELLAE
H . M . H . N . S

In

In alio item antiquo lapide, cuius meminit Aldus Manutius iunior, libro de Orthographia, sic habetur.

L. FVRIO. L. F. PAL. VICTORI
PRAEF. PRAET. IMPERAT. OMNIVM
HONORATO. ET. DONATO. IN
PROVINCIAM. PARTHIAM
ET. VER...... CORON. MVRALI
VALLARI
HASTA. PVRA. SINE. VEXILLIS
OBSIDIONALI
QVE. CORONA. DONATO. PR. AEGYPTI
PRAEF. VRB.
PROC. A. RAT. PRAEF. PRAETOR. MISSV..
RAVENNATIVM. PROC. LVDI. MAGNI
PROC. PROVINCIAE
HISPANIAE. ET. GALL. PRAEF. ALAE
FRONTONIANAE
TRIB. LEGIONIS. II. ADIVTRIC. 7. COH
BRACARVM. IN. BRITANNIA

Quamquam non fuit difficillimum, Vmbros, ceterosq. Ianigenas, Tuſcosq. Græcum nomen, ob ignorantiam; ut diuerſæ linguæ uulgus ſæpe ſolet; corrupiſſe. Eodem autem hoc nomine; uti Ptolemæus eſt auctor; Præturam in Armenia minore, iuxta Euphratem: & in Liguribus lacum eſſe, non ignoramus, ob id fortaſſe ita uocatum, quod aquæ defluentes de uicinis montibus, in illum confluunt. Multis deinde poſt annis, cum Galli in Italiam erupiſſent; ut Liuius lib. v. primæ Dec. memoriæ prodit; Senones ab Vſente ad Atheſim incolentes, Rauennam etiam, poſt Vmbros, tenuere: quod & Polybius lib. II. affirmat, ſcribens, inter Apenninum & Padum, primo Ananes, poſt Boios, inde Euganeos, poſtremo Senones, expulſis Tyrrhenis, iuxta Ha-

driaticum mare, extremos omnium Gallorum incoluisse. ut Rauennam a Senonibus habitatam affirmare possimus: uocatamq. hanc regionem a Gallis Galliam, Cispadanam autem, quòd citra Padum sit, ut aliam Transpadanam, quæ a Pado ad Alpes pertinet. Qua autem ratione hanc Galliæ Cispadanæ partem, in qua Rauenna est, plerique; in quibus est Ptolemæus, ac Leander Albertus; etiam Boiis adscribant; si uera sunt quæ a Polybio, & Liuio traduntur; nescio. Hanc autem urbem nemo, Strabone; qui temporibus Augusti & Tiberii uiuebat; antiquior & diligentior descripsit. Intra paludes, inquit, vrbs maxima Rauenna posita est, tota ligneis compacta ædificiis, aquis diffusa, pontibusq. ac lembis peragrata. Cum a mari fiunt inundationes, non mediocrem accipit maris partem, adeo ut uniuersa cœnositas, hinc fluctu marino, hinc fluminibus alluentibus, tætrum medicetur odorem. Hoc pacto igitur saluberrimus comperitur locus. Vnde gladiatoribus educandis, ac exercitatione erudiendis, hunc idoneum magistri locum designauerunt. Inter cetera eius loci mirabilia, illud est, quod palustribus in locis aer innoxius est, quemadmodum ad Alexandriam Aegypti paludis uitium æstate propulsatur propter amnis incremẽtum, simul etiam euanescente cœno. Quid quod uitibus euenit quàm admirabile? Eas palus creat, celeriter perficit, & multum fructum edit: annis uerò quattuor, aut quinque corrumpuntur. Hæc Strabo: Adiungit autem Vitruuius causam salubritatis esse, quoniam fluxu aquarum ac refluxu, agitatur aer atque expurgatur, & quicquid est corruptius, in mare procul asportatur: quamquam & maris salsedinem, & liberum uentorum perflatum atque apertum adscribere Vitruuius poterat. Huius nostræ Vrbis incrementa, an ex ciuitatis Spinæ ruinis, quæ ad Spineticum Padi ostium, nunc Primarium, quòd sit primum, appellatum, ortum duxerint, ut aliqui affirmant, non decerno, cum nullus sit mihi certus auctor. Et licet Blondus putet Martialem innuere, Ra-

uennam

uennam ex huius Spinæ ruinis ædificatam, aut certe auctam, illis fortasse carminibus ductus,

Mollis in æquorea quæ creuit Spina Rauenna,
Non erit incultis gratior asparagis:

nihilominus cum mollis cognomentum adscribat, & cum asparagis comparet, non urbem forsan, uerum herbam intelligit, uel cultos ipsos asparagos. Illud uero satis patebit, posterioribus annis ab Augusto, Tiberio, Valentiniano, & Theoderico nobilitatam, ipsasq. Spinæ adhuc florentis diuitias; ut scribit Dionysius; Delphum allatas, ubi Spinensium seruari dicebatur. Quod uero fuerat reliquum, a Barbaris exportatum est. Vtcumque tamen sit, Quam vrbem ligneis compactam ædificiis tradit Strabo, paludibusq. cinctam, uti etiam Silius Italicus, cum ait,

Quiq. graui remo limosis segniter undis,
Lenta paludosæ proscindunt stagna Rauennæ,

& quam Martialis uocat æquoream; eam modo a mari, qua parte Septemtriones respicit, bina passuum millia: ad Orientem uero hibernum, quattuor abesse uidemus, paucissimis iisque remotis paludibus circumdatam: agro tritici, segetumq. omnium feracissimo: pulcherrimis Pinuum syluis, undique conspicuam, quibus ingens nucleorum pineorum copia omni Italiæ communicatur: minime alicui cedentem amœnitate uillarum; quam duo flumina ita ambiunt, ut facilè appellare illam μεσοποτάμιαν possimus; alterum qui ab Occidente, & Septemtrionibus fluit, Montonem ueteri uocabulo appellant: alterum Roncum, ab opido, quod alluebat, uel ut alii, Aquæductum; quem nonnulli, ut Blondus, ex antiquis, Plinioq. præsertim, Vitim fuisse testantur. Hinc e summis Apennini iugis, ex latere Tiberi aduerso, ad Septemtriones, ortum ducit; & ubi Sanctam Sophiam, Galeatam, Meldolam, opida haud omnino obscura, præterfluxit, Rauennæ muros lambens, paulo infra vrbem, Montoni iunctus, defertur in mare, & portum usque ad nostram ætatem

constituebat

constituebat ad Orientem hibernum, quem Plinius Besedum appellauit: Blondus tertio historiarum libro scribit, Theoderici Regis tempore uocatum Portilium. Montones ex Apennino iuxta Vitim nascens, Forum Liuii primum, deinde Rauennam præterfluit: infra quam cum Viti coniunctus, uti memorauimus, primi omnium, post Padum, in Hadriaticum mare, recto integroq. cursu influunt, ad Orientem hibernum olim, paucis tamen abhinc annis, ad æstiuum; quòd portus hibernus arena pæne obrutus, non exciperet naues. In hac fluminum descriptione Leandrum Albertum adeo turpiter cæcutiuisse miror. Hunc tamen cursum Montones nequaquam perpetuo habuit, sed per Gattinellam uillam, secundo ferme ab urbe lapide, in paludes influebat: cuius rei, cum uetusta ipsa monumenta sane multa fidem faciunt, quæ nos anno a partu Virginis MCCLIIII. scripta, in Diui Vitalis tabulario legimus, tum fluminis septa, & molæ frumentariæ, iuxta Diui Michaelis uiam, secundo ab vrbe milliario, dum ad coquendos lateres fornax ab illis monachis effoderetur, repertæ. Ad portam autem vrbis Hadrianam nostra ætate fossa pertinebat, ab antiquis, ut Plinius lib. III. cap. XI. tradit, Messaniam uocata, qua spatio duodecim milliariorum ex Pado Rauennam adnauigabatur. nunc distat secundo ferme ab urbe lapide. eam ambit Padusa, antiqua sane palus, quam historici esse in Italia solam scribunt, cuius & meminit Virgilius, cum ait,

- - Piscosoue amne Padusæ.

Sic dictæ, quòd; ut Vibius Sequester est auctor; Pado propinqua sit. In hanc confluebat, quicquid per millia passuum quinquaginta aquarum & paludium circa ipsam est. licet, si etymologiam & notationē animaduerterimus, quam Vibius Sequester affert, poterit non iniuria fortasse affirmari, paludes omnes propinquas Pado, a mari distantes, Padusas esse: a mari distantes inquam; quæ enim iuxta marinum litus existunt, ab eo perinde ac nobiliori nomen sorti-

tæ, a Strabone & aliis Hadriatica stagna appellantur. Aliter tamen ego, Virgilii, Pliniiq. verbis impulsus, senserim, id scilicet quod Padusam ipsi vocant, nequaquam paludem esse, sed modicum riuum, & fossam, atque amniculum, quo Padi aqua Rauennam deriuabatur, olim Messanicum appellatum: atque hac de causa amnem vocat eam Virgilius. Quod si Ioannes Boccatius; qui horum locorum fuit maxime peritus, & frequentare consueuerat vrbem hanc, vbi Boccatiorum familia Rauennas erat; in eo libro quem scripsit de fluminibus, esse illum fossam potius quàm amnem putet, eius sententiæ fuit causa, quòd suo tempore ostio eius riui, in quod Padus influebat, obstructo, alueus remanserat, palustris aquæ plenus; quod & nunc cernimus. Palus autem hæc ingens circa Padum, cum iam vniuersum tractum illum amplecteretur, quod inter Padum est, & viam Aemiliam, & in Occidentem ad quinquagesimum lapidem producitur, multorumq. fluuiorum cursum exciperet, nunc magnam partem est imminuta, quod successione temporum, dum Apenninum excoleretur, torrentes & flumina terram secum deuehentes, eam ita compleuerint, vt in fertilissimos agros; pæne tota, mutata sit; aliquo tamen adhibito artis auxilio: cuius auxilii licet primam gloriam apud Herculem primum Ferrariæ Ducem extare pleriq. credant, qui cum in eis paludibus terram cerneret auctam, statim fossis, quæ aquas ad humiliora loca perducerent, plurimis factis, Sammartinam vocatam regionem exiccauerit, tamen id multo ante ab Rauennatibus factum, suo loco ostendemus. Ceterum ex tot fluminibus, vnus Anemo, quem Fantinum, Lamonem, Rasanarium, & Santernum vocant, in Padusam cum influeret, nostra ætate in Padum est traductus: licet neque hunc semper alueum influxerit, quem nũc habet: nam vi aquæ; ripas superantis erumpens, per viam cognomento Piangipanam, in Padusam effluxit: vnde paulo ante nostra hæc tempora denuo in suum alueum, & in Padusam

dusam retractus est. Fantinum autem hoc flumen; quemadmodum & via, quæ ab Hadriana porta ad Diui Michaelis recta progreditur; appellata sunt, quod per illa sit, Rauenna proficiscentibus, communior ad Fauentiam via. Fantina enim corrupto vocabulo, Fauentinam significat: ipseq. Anemo vrbem Fauentiam diuidit.

De Rauenna vsq. ad Cæsaris tēpora mihi multa legenti, & quæ ad eius dignitatē facerent, multa quærenti, nullibi quidquā occurrit, quod dignū memoratu videretur. Cum verò, vti docuimus, Senones illam incoluerint, in Romanorum ditionem & potestatem redactam tunc puto, cum Gallia Cisalpina, in qua Rauenna est, quamq. Cicero florem Italiæ, firmamentum Imperii Romani, ornamentum dignitatis appellat, eiusq. plurimum extollit cum virtutem, tum constantiam & grauitatem; facta fuit prouincia: contigit autem id, cum M. Marcellus, is, qui consul quinquies fuit, primusq. Hannibalem acie vicit, Virdumarum Gallorum Regem, singulari certamine occidit, deq. Gallis Insubribus triumphauit, anno ab vrbe condita DXXI. Patet enim prouinciam esse factam, quia coloniæ plures annis sequentibus eo deductæ. Et quo anno M. Cicero Ciliciam proconsul administrauit, qui fuit ab vrbe condita DCCII. seu vt alii ex Liuio putant DCXCIX. M. Marcello, Ser. Sulpicio Coss. prouinciæ XV. fuerunt in populi Romani ditione: in quibus Gallia Cisalpina, quæ Rauennam continet, numeratur. nisi forte dixerimus, cum Ariminum colonia facta est, & Vmbri in deditionem accepti sunt, vt memoriæ Liuius lib. xv. prodit, Rauennam potestati Romanæ subiectam fuisse. Illud constat, Rauennam, tametsi, auctore Strabone lib. v. Romanos acceperit inquilinos, municipium tamen Romanorum, non coloniam extitisse, atque ob id cum suo iure & legibus vteretur, muneribusq. populi Romani & honoribus fungeretur, nulla tamen tributorum collatione, & huiusmodi, quæ malo & damno sunt, muneribus vexari solitam. Cuius rei

extat etiam Mutinæ in monumento peruetusto insigne testimonium eiusmodi.

P. VETTIO
P. FIL. CAM. SABINO
EQ. P. IIII. VIR
AED. POT
ET. MAG. MVN. RAVEN
CORNELIA. MAXIMINA
MARITO. INCOMPARABILI
ET. SIBI. VIVA. POSVIT

Cum vero scribat in vita C. Marii Plutarchus, se Rauennæ statuam illius truci vultu, atq. terribili vidisse; & paucis abhinc annis in Castrutiano agro, sepulcrum ex marmore, sit repertum, quod adhuc extat, in quo incisum est, sibi illud C. Marium, vxoriq. & liberis, viuum posuisse, facit vt opiner vrbem hanc non fuisse incelebrem, quòd vili demissoq. loco, virorum illustrium, qualis fuit Marius, statuæ & sepulcra poni minime consueuerunt: præsertim cum eandem Strabo & maximam appellet, & aliis præesse opidis, in quibus fuit Butrium, scribat. Non desunt etiam ex grauissimis viris pleriq. affirmantes, Cæsarem ex Gallia, Rauennam ad conuentus agendos quotannis venire solitum: Erant autem Conuentus, in quibus Consul, Proconsul, aut Prætor iura in prouinciis dicebant. Huius autem anniuersarii aduentus, conuentuumq. coniecturam facilem putant. Si enim Cæsarem, cum utriq. Galliæ præesset, in citeriore, conuentuum agendorum causa sæpe hibernasse concedimus; id quod ambigere non licet; quis dubitet, quin Rauennæ, quo nullum in ea prouinciæ parte nobilius opidum inuenimus, conuentum egerit? Accedere ad hæc potest Lucii Flori testimonium, scribentis, quo tempore Vercingentorix omnes pariter Aruernos, atq. Biturigas, Carnutes simul, Sequanosq.

contractos, ad ius priſtinum libertatis erexit, abſuiſſe tunc Cæſarem, Rauennæ delectum agentem: unde per inuios, duriſſimo tempore anni, montium tumulos, per intactas uias, niues expedita manu emenſus, occupat Galliam; ex diſtantibus hibernis caſtra contraxit, & ante in media Gallia fuit, quàm ab ultima timeretur. Conſtat autem ex commentariis Cæſaris lib. VII. non ſolum delectum tota prouincia Cæſarem tunc habere inſtituiſſe, ſed conuentus etiam egiſſe. Neque uerò nobiliſſimum tantum opidum Galliæ Ciſalpinæ Rauenna fuit, ſed caput etiam Piceni: quod uel colligi ex uetuſto maxime lapide poſſumus, quod extat Romæ in ædibus Auguſtini Maſæi, cuius quoq. meminit Iacobus Mazochius in eo libro, quem de antiquæ urbis inſcriptionibus edidit. is autem ſic habet.

CRONIO. EVSEBIVS. V. C. CONSVL. CRI. AEMILIAE ADDITA. PREDICTAE. PROVINCIAE. CONSVLARI. VIGILANTIAE. ET IVSTITIAE. EIVS. ETIAM. RAVENNATIVM. CIVITATE. QVE. ANTEA PICENI. CAPVT. PROVINCIAE. VIDEBATVR. VICARIO. ITALIAE QVAE. POSTEA. SVPRADICTO. VIRO. OB. TESTIMONIVM. ANTE. ACTI HONORIS. EST. ADTRIBVTA. PETITIONE. SENATVS. CONTEMPLATIA NAE. VITAE. ADQ. AELOQVENTIAE. EIVS. AB. INVITISSIMIS. PRINCIPIBVS. EST. DELATA.

Quibus omnibus facile nobilitatem huius urbis intuemur. Romani etiam ciues plurimi domos hic & uillas habuere, ſæpiusq. huc aduentare conſueuerant, hoc maxime tempore, militesq. ibidem, perinde ac opportuno inter Gallos, Romanosq. loco, habebantur, in ſociata ac fideli potiſſimum ciuitate. Nam ex his, quæ tunc gerebantur, fœderatum Romano populo Rauennatem, facilius coniicitur, quàm ex iis, quæ nonnulli ex oratione Ciceronis pro Corn. Balbo adducunt, cum ille locus non una explicetur ſententia. Alii enim ſcribunt: Cn. Pompeius pater, rebus Italico

bello

bello maximis gestis, P. Cæsium, equitem R. uirum bonum, qui uiuit, Rauennæ natum, fœderato ex populo, nonne ciuitate donauit? In uetusto codice manuscripto, legi. P. Cæsium, equitem R. uirum bonum. Q. Iubium Rauennatem, fœderato ex populo. Atque ita legisse ii uidentur, quos adduxit hæc sententia, ut Rauennates fœderatos Romanis crederent. Hoc solum interest, quòd ille Iubium, Iunium hi habent. Alii ab his omnibus diuersum afferentes, sic scribunt. P. Cæsium, equitem R. uirum bonum, qui uiuit Rauennæ, fœderato ex populo. In qua diuersitate sententiarum, quid certi dicam non est. Hunc locum tamen, suffragantibus doctis quibusdam uiris, & uetere libro, ita legerem. P. Cæsium, equitem R. uirum bonum, qui uiuit, Rauennatem, fœderato ex populo. Vt primum patria, deinde patriæ condicio ostendatur. Nam si legamus, Qui uiuit Rauennæ, fœderato ex populo; fœderati populi nomen, id est P. Cæsii patria ignorabitur: in quo repugnat Ciceronis consuetudo: neminem enim ciuitate Romana donatum appellat, quin patriam simul nominet. Q. Iubium, seu, Q. Iunium, cur non placeat, eadem ratione adducor: nam si hunc Rauennatem esse dicemus, P. Cæsio quid fiet? an solus patria carebit? Quamquam etsi locus hic non adesset, non uideo, de fœdere, cur in dubium uocetur. Vrbs enim primo Vmbrorum, qui & Sabini aliquando appellati sunt, colonia, mox Cisalpinæ Galliæ Rauenna fuit: at Sabini & Galli fœderati: cuius argumento etiam est, Romanos, uti memorauimus, crebro ad hanc urbem aduentasse. Vt uero minoris famæ ciues taceam, de M. Cicerone, de Planco, de C. Cæsare, Rauennam uenisse constat. De Cæsare dictum est, & apud ipsum primo libro de bello ciuili, scribitur, hac in urbe constitisse post Galliam deuictam, expectans suis leuissimis postulatis responsa, quibus ab senatu Romano petebat, sui absentis ratio, comitiis consularibus ut haberetur; cum non modo negare illi consulatum L. Lentulus, & C. Marcellus

consules

consules constituissent, sed senatus decreuisset, M. Marcello consule referente, ut Cæsari Gallias obtinenti ante tempus succederetur. Intercesserunt autem Tribuni pl. præsertim C. Curio; quorum intercessio armis notata est, & tota Italia delectus haberi, arma imperari, pecunias a municipibus exigi cœptum. quibus rebus cognitis, Cæsar Rauennam euocat tertiam decimam legionem, & plerasq. alias; progressibusq. Senatus ac potius inimicorum aduersus suam dignitatem perspectis, apud milites concionatus est, querens tribuniciam intercessionem, nouo exemplo, oppressam armis, & obtrectatione laudis suæ, & dignitatis, iniuriis inimicorum Pompeium deprauatum; postulans tandem, ne cuius Imperatoris ductu nouem annis Remp. felicissime gesserint, plurimaq. prœlia secunda fecerint, omnemq. Galliam, & Germaniam pacauerint, eius existimationem, dignitatemq. ab inimicis lædi paterentur. Quo loco cum tertiæ decimæ legionis milites conclamassent, sese paratos esse Imperatoris sui, Tribunorumque pl. iniurias defendere, cognita militum voluntate, præmissis; vti Suetonius est auctor; clam è Rauenna cohortibus, ne qua suspicio moueretur, & spectaculo publico per dissimulationē interfuit, & formam, qua ludum gladiatorum erat ædificaturus, considerauit; & ex consuetudine frequenri se conuiuio dedit. Deinde post Solis occasum, mulis è proximo pistrino ad vehiculum iunctis, occultissimum iter, modico comitatu, intempesta nocte est ingressus; viaq. diu errabundus, tandem illucescente die, duce reperto, per angustos tramites pedibus euasit, cohortesq. consecutus ad Rubiconem, quòd ibi eius prouinciæ finis erat, constitit. Ibi quantum facinus moliretur reputanti, tandemq. cunctanti, cum ostentum apparuisset, Eamus, inquit, quo Deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat: iacta est alea: Atque traiecto exercitu, & Tribunis plebis, qui superuenerant, adhibitis, lacrymans, vesteq. a pectore discissa, pro concione fidem militum inuocauit.

uocauit. Hæc Suetonius: qui ex Cæsaris nocturna quasi fuga, & dissimulatione, Rauennatum potentiam, & cum Romano populo fœdus videtur maxime significare: neque enim fortissimus Imperator Cæsar, tanta animi demissione, Rauennates, proficiscens, metuisset, neque Rauennæ com morans, tot militum legionibus stipatus, de occupanda Re publ.adeo dissimulāter cogitationem omnem celauisset. Ad Cæsarem Cicero Rauennam venit, consule tertium Pompeio, quo anno Tribunus pl. fuit M.Cœlius amicissimus Ciceronis; de quo rogauit illum Cæsar, vt induceret hominem ad ferendam legem de habenda Cæsaris absentis ratione, vt posset absens consulatum petere; quod & factum est. De L. Planco ita Cœlium ad Ciceronem lib. VIII. Fam. scripsisse non ignoramus. Plancus quidem tuus Rauennæ est, & magno congiario donatus a Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Sed inutile & minime iucundum fuerit longioribus hæc verbis describere, quæ per se ipsa satis constare possunt. Omittimus id etiam, quod pleriq. affirmant, Cæsarem supra portam, cui nunc Aureæ nomen est, eo tempore Asiana vocabatur, ex auro portam fecisse, & sub aurea porta, domunculam, cuius valuæ ex auro omnes constarent: in ipsoq. muri medio, supra portam, statuam suam æneam, sedi aureæ insidentem, collocasse, cuius caput ex gemma admodum præstanti constaret: venter, auri plenus esset; in manu ingentis item pretii, maximeque micantem gemmam haberet: ante vero statuam, mille auri pondo, ad regiam mensuram posuisse: atque ob portam illam, cum Asiana ante diceretur, Auream deinceps appellatam. Statuæ ita inscriptum ferunt. Kalendis Maii, Oriente Sole, caput aureum habeo: quod cum diu latuisset, tandem inuentum hominem aiunt, qui cum fuisset interpretatus, thesaurum ibi fore, quo oriente Kal. Mai. Sole, umbram statuæ ceput deiiceret, thesaurum, fodiens, inuenerit. Adiiciunt præterea ad portam illam Asianam, simulacrum Apollinis

fuisse,

fuisse, quod gentes impiæ uenerarentur, & tamquam Deum colerent. Hæc quamuis ipsa tradat antiquitas, tamen ut minus uera putem esse, portæ ipsius inscriptio facit, grauissimis præsertim auctoribus asserentibus a Tiberio Cæsare constructam, cum uniuersam urbem muro quoque circumdedisset. Illud omittendum non est, Rauennates in suffragiis Romanorum comitiorum ferendis ius habuisse, cum id iuris uniuersæ Galliæ togatæ esset: inde frequentes, appropinquante comitiorum die, Romam conueniebant: maximeq. ciues Romani, nostratium gratiam, summo ambitu rogantes, captabant. Sed ueniamus ad Augustum, qui Cæsari in Imperium successit: neque enim de Cæsare, quod Rauennam spectat, plura legimus. Augustus hac in urbe aliquandiu est commoratus, cum potissimum aduersus Germanos & Pannonios bellum gereret: ad Candianumq. portum classem habuit. Cum enim; uti Blondus est auctor; in eā Candiani paludem, Sapis fluuius septingentis abhinc annis; qui amnis modo millia passuum octo abest, conflueret, omniumq. qui essent in Italia, nobilissimū & pulcherrimum portum conficeret, ductus ea commoditate Augustus; ut Suetonius, Vegetius, Cornelius Tacitus, testantur; M. Antonio & Cleopatra bello superatis, pacatoq. imperio, classem ibi instruxit, quæ in eam incumberet curam, ut Hadriaticum, Ioniumq. mare, & omnem eius regionis, Ponti, Armeniæ, & Aegypti tractum, tueretur: cum alteram Miseni ad mare mortuum posuisset, quo Italiæ insulas, & mare Gallicum, Hispanum, Africum, & Mauritanicum, & Septentrionale etiam Oceanum defenderet. Adscribit Plinius lib. XXXVI. cap. XII. ad huius celeberrimi portus focem, turrim exædificatam insignem, Pharon appellatam, quæ pe[r]petuo nocturno lumine, certum nauigantibus, opportunumq. inter cæcas noctis tenebras signum & remedium pr[æ]beret; ea magnitudine, ut maiorem ullam Imperium Romanum non haberet. Cum uero classis adeo magna; in eum

portum naues ſupra CCL. recipi tuta & commoda ſtatione poterant; ſatis numeroſo exercitu neceſſario conſtaret, Romæq. eſſet conſtitutum, ne qua multitudo ſe illuc reciperet, niſi datus eſſet locus ad habitandum, Rauennatibus militibus eſt conſtituta Tranſtiberina ad Ianiculum regio, quæ hac de cauſa Rauennatũ ciuitas deinceps uocata eſt. Vbi quo loci Caliſtus primus Pont. Max. Diuæ Mariæ, quam in Tranſtiberi appellant, ædificandum templum iuſſit, antea templum Rauennatum fuerat; e quo, nocte illa, ſumma ueneratione colenda, qua Chriſtus Deus e Virgine natus eſt, magna olei copia manauit. In tanta autem portus celebritate, non modo a militibus claſſis, uerum etiam ab iis mercatoribus, qui illuc conueniebant, pulcherrima & opulentiſſima ædificata ciuitas fuit; cuius meminit, in Didio Iuliano, Spartianus, eamq. ob rerum ſecuritatem muris cinctam, Claſſem, minime obſcura deriuatione uocarunt. Quæ cum quater capta fuerit, primum a Iuliano Seuero; ut Aelius Spartianus eſt auctor; deinde a Clephi Longobardorum Rege; poſtea a Beneuẽtanorum Duce Feroaldo; ut Paulus Diaconus memoriæ prodit; tandem Liuthprando; Longobardorum item Rege; quemadmodum memorabimus; ita defecit, uix ut ulla nunc eius appareant ueſtigia; turrisq. omnino euerſa & deleta ſit; portus ferme nullus: palus ſenſim ipſa quoq. incontinentem degeneret. Quamquam enim Beuanus, & Auella, ſeu ut aiunt, Beuanella, parui torrentes, aliquot aliis in ſe exceptis torrentibus, in hanc confluant, & uicini in eam agri aquas emittant, ipſa tamen maris contractione, deleto ferè omnino, uti docuimus, portu, exigua palus reliqua eſt, quæ in dies minuitur. Quòd autem Claſſis, Diui Gregorii tempore, atque etiam antea Epiſcopum habuerit, Blondo ſcribenti non aſſentior, cum non Claſſi, ſed Rauennæ Epiſcopi præfuerint, uti memorabimus; tametſi in opido Claſſe aliquandiu habitauerint. Illud mirari non deſino, Deſiderium Spretum, in eo commentariolo,

quem

quem de Vrbe Rauenna edidit, asserere, opidum Classem a Theodato Rege ædificatum, ea coniectura ductus, quòd Rex ille Occidentali Imperio potiretur: cum multo ante Aelius Spartianus de illo opido meminerit. quemadmodum autem Augustus clasſem, copiasq. maritimas ibi habebat, ita in altero ſuburbio, cui Cæſareę nomen erat, C. Cæſaris, dum in Germaniam iret, terrestres copias hibernare consueſſe tradunt. Quòd ſi forte de eiuſdem opidi pictura teſſellati operis, quæ eſt in Diui Martini in cælo aureo, intelligit, id etiam; vti memorabimus; a vero procul abeſt. Inſequentibus temporibus, Tiberius Claudius Germanicus, quartus ab Augusto, Rauennam, cum vel ſine muro, aut, quod eſt credibilius, diruto eſſet, eo muro cinxir, quo cinctam illam adhuc videmus, uti Blondus & plerique alii grauiſſimi auctores ſcribunt. Id autem nequaquam temere coniiciunt ex literis inſcriptis Portæ aureæ, quam huius tempore constructam miro opere Ricobaldus teſtatur. eæ autem ſic habent.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAES. AVG. GERMANICVS. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DES. III. IMP. III. PP. DEDIT

Ex hac autem inſcriptione conſtat Claudium portam hanc, & muros vrbis inſtauraſſe, anno ab vrbe condita DCCXCV. A partu autem Virginis XLIII: quo anno rebus, eius auſpiciis, in Africa Mauritania, Tingi, & Cæſarienſi, a Suetonio Paullino, & Cn. Sidio Geta bene geſtis, Imp. III. appellatus eſt: Cumq. eodem hoc anno conſul II eſſet, cum C. Largo deſignatus fuit, coſ. III. ſequentis anni, qui primus belli Britannici fuit, Imp. IV appellatum. Deinde Imp. V. VI. VII. VIII. IX. vſq. ad XXVII. Verum ut eo redeamus vnde diuertimus, ſi Rauennatum rerum ſcriptori grauiſſimo Agnello aſſentimur, Valentiniano Cæſari, Gallæ Placidiæ filio, eiuſdem muri aut inſtaurationem, aut maiorem ambitum ſumma cura ac diligentia, necnon pulchritudine ac-

ceptum feremus; qui cum Athilæ motus timeret, hic se muniendum curauerit: quod tamen Blondus etiam lib. III. hist. memoriæ prodit. Fertur eundem Tiberium, Nicostrato & Apollonio celeberrimis Architectoribus huc missis, ad portam Auream aduersus hiemis, æstatisq. incommoda admirabili opere, testudinatam domum construxisse; cuius uolunt esse uestigia, quæ adhuc extant: tametsi eadem alii, Theoderici Regis domus admodum egregiæ affirment; nec fortassis immerito, cum ex ea testudinata domo, Theodericum templum atque amplissimas etiam ædes sibi ædificasse fama sit. Non est autem incertum, Tiberium in hac vrbe sæpius ac diu commorari solitum, multisq. illam muneribus exornasse, & uehementer dilexisse: atq. ob id patris sui memoriam ibidem anniuersaria celebritate, renouari uoluisse. quod ex hoc lapide uetusto, Rauennæ olim reperto, coniicere, non est, ut puto, difficillimum. sic autem habet.

TI . CLAVDIVS . DRVSI . F . CAES . AVG
GERM . PONT . MAX . TRIB . POT . $\overline{\text{II}}$
COS . DESIG . $\overline{\text{III}}$. IMP . III . P . P . DEDIT
OB . MEMORIAM . PATRIS . SVI . DEC . $\overline{\text{VII}}$
COLLEGII . FABR . M . R . HS . ∞ . $\overline{\text{N}}$. LIBERALITATE
DONAVIT . SVB . HAC . CONDICIONE . VT
QVOTANNIS . ROSAS . AD . MONVMENTVM
EIVS . DEFERANT . ET . IBI . EPVLENTVR
DVMTAXAT . IN . $\overline{\text{V}}$. ID . IVLIAS
QVOD . SI . NEGLEXERINT . TVNC . AD . VIII
EIVSDEM . COLLEGII . PERTINERE . DEBEBIT
CONDICIONE . SVPRADICTA

Idem Tiberius extructo Herculi fano, eo loco, ubi nunc sacrum D. Agneti martyri templum est, columnam ante fores templi erexisse, Soliq. dedicasse fertur; illiq. statuam ex marmore imposuisse, dimidium globum; capite & ma-

nibus

nibus adnitentibus; collo gestantem: in quo hemisphærio, die, Solis; noctu, Lunæ umbra, perspicua subtiliq. ratione horas indicabat. Hancq. statuam ob id Herculis horarii appellatam. Cum uero, ubi nunc D. Agneti est templum, uti memorauimus, collocata esset, a porta Aurea haud procul, illis vrbis regioni, Herculanæ nomen imposuit; itaque magicis artibus extructam adscribunt columnam fuisse, ut destrui absque ingenti ignis periculo non posset: quod tamen, euentus falsum, ut puto, iudicauit. Hæc statua, cum diu in foro Senatorio perstitisset, illuc ab Hieronymo Donato, ciue Veneto, Præside, ex regione Herculana translata, superioribus annis, in Asinarii fori medium traducta fuit. Non desunt etiam scribentes, ad portam Auream, Mercurii statuam fuisse, ad quam si quis, vrbe egrediens, humeros conuertisset, e statua ingentem clamorem prodire confestim solitum, qui vniuersæ ciuitati magnum timorem iniiceret: eiq. qui egrediebatur, faciem ad Mercurium omnino conuertendam fuisse, nisi mortis summum discrimen, perpetuamq. uocem illam mallet. His autem temporibus, cum nondum Christi religio esset inuulgata, aut certe parum, Rauennates falsa Deorum religione tenebantur: quam obrem non hoc modo Mercurii simulacrum habebant, sed, ut ex D. Apollinaris uita cognosci potest, erat hic Capitoliū percelebre, cui & Pontifices adscripti, qui sacra facerent. Aderat quoq. Iouis templum, cum Antistite, & sacerdotibus: nec non & Apollinis. Hoc eo loci constitutū fuit; uti ex uetustis accepimus monumentis; ubi D. Apollinaris in classe ædem sacram Iulianus Argentarius Iustiniani Cæsaris iussu deinde extruxit: Illud ubi Petrianum templum a Petro Archiepiscopo excitatum, ac dedicatum potius, memorabimus. In eo sacerdotes sacra Ioui faciebant, eratq. tercentis aris præditū, ut ex D. Apollinaris uita, a D. Eleocadio, eius primum discipulo, mox successore, descripta perspicuum est; ipseq. Petrus Archiepiscopus a Theoderico Rege impetratum dedicauit,

uit, & ad Christi Dei cultum, religionemq. reduxit, & de Petri Apostoli, atque item suo nomine appellauit, ut non immerito hac de causa ab eo ædificatum dici non sit nefas. In senatu duplex erat ordo, Senatorum, & Patriciorum: qui cum non nisi in nobilioribus esset ciuitatibus, colligere hinc facile etiam Rauennæ nobilitatem possumus. Certus quoque locus erat, ubi sepeliri omnes ferè consueuerant, ab vrbe haud procul: quem ab iis, quæ sepulcris inscribebantur, Dis, scilicet, manibus, hactenus Dismanum, corrupta voce appellamus: quemadmodum & Campianam uillam, inde dictam plerique putant, quod ibidem Campus Iani, ut Romæ Campus Martis, extaret. Erat etiam collegium Fabrum militiæ Rauennatis, & templum Neptuni, ab L. Publicio Italico, uigesimæ octauæ decuriæ, militiæ Rauennatis, Decurione, extructum: in quo Neptunalia celeberrimis ludis agebantur, eo loci, quo nunc Diui Francisci templum exædificatum est. Id ex iis cognoscitur, quæ uetusto sepulcro sunt inscripta: quod olim Dantis tumulo proximum, nunc sub porticu ædis Diui Francisci, ubi antea erat reductum, cernimus. Ea autem hæc sunt.

FLAVIAE . Q . F . SALVTARI . CONIVGI

RARISSIMAE . L . PVBLICIVS . ITALICVS . DEC . ORN

ET . SIBI . V . P . HIC . COLL . FABR . M̄ . R̄ . HS . XXX . N̄ . VIVVS . DEDIT . EX . QVOR

REDITV . QVOD . ANNIS . DECVRIONIB . COLL . FABR . M̄ . R̄ . IN . AEDE . NEPTV

QVAM . IPSE . EXTRVCXIT . DIE . NEPTVNALIORVM . PRAESENTIBVS . SPORT . *. BINI . DIVIDERENTVR

ET . DEC . XXVIII . SVAE . * . CENTENI . QVINQVAGENI . QVOD . ANNIS . DARENTVR . VT . EX . EA . SVMMA . SICVT

SOLITI . SVNT . ARCAM . PVBLICIORVM . FLAVIANI . ET . ITALICI . FILIORVM . ET . ARCAM . IN . QVA . POSITA . EST . FLAVIA

SALVTARIS . VXOR . EIVS . ROSIS . EXORNENT . DE . X . XXV . SACRIFICENQVE . EX . X . XIIS . ET . DE . RELIQ . IBI . EPVLENTVR

OB . QVAM . LIBERTATEM . COLL . FABR . M̄ . R̄ . INTER . BENEMERITOS . QVOD . ANNIS . ROSAS . PVBLICIIS . SVPRA . S

ET . FLAVIAE . SALVTARI . VXORI . EIVS . MITTENDAS . EX . X . XXV . SACRIFICIVMQVE . FACIVNDVM . DE . X . XIIS

PER . MAGISTROS . DECREVIT

Quoniam verò Classis & militia Rauennas omnium erat, quas haberet Imperium Romanum, florentissima, idcirco non solum collegium Fabrum habebat, sed & instructissimum nauale, præclarumq. armamentarium, necnon eius custodem, & Nauarchos, ac Trierarchos, ceterosq. eiusmodi, dignitate plurimum, aliis, ceterarum classium, nauarchis, trierarchisq. præstantes: ut ex iis, quæ sequuntur, lapidum antiquorum inscriptionibus patet.

Ad sacrarium D. Apollinaris in Classe.

C. IVL. PRISCI
VIX. ANN. VI. M. X. D. VIII
IVLIVS. GERMANVS
ARMORVM. CVSTOS
ET. VAL. MARTIANA
PARENTES

In vico Portiolo, in sacello quodam

M. COCCEIVS. M. F. CAM
EROTIANVS. DEC. COL. CENT
M. R. SIBI. ET. VALERIAE
BENIGNAE. CONIVGI
INCOMP
CVM. QVA. VIXIT. ANNIS. XX

Ad

Ad D. Agnetis.

D . M
M . VALERIO
M . F . CLAVD . CO
LONO . LIBVRN
VARVAR . SCRIB . CL.
PR . RAVEN . VIX . ANN . L
MIL . ANN . XXVI
VALERII . COLONVS . ET.
. . . .

Ibidem

D . M
P. PETRONI AFRODISI.....
EX TRIERARCHIS NAVARC...
ET PRINCIPE. CL. PR. RAVEN...
ET GAVINAE GORGONIAE EIVS..
AELIVS GARPOPHORVS
PARENTIBVS

Vrbis quoq. huius nobilitas, dignitasq. intelligi ex eo poteſt, quòd Tiberio Nerone poſt Auguſtum imperante, Druſo Cæſare, & C. Norbano coſs. anno a partu Virginis X V I. cum AN.XVI. Germanicus in Segeſtem & Arminium Cattorum principes, maxime potentes atq. infidos, qui ſæpius a Romanis defecerant, arma mouiſſet; Segeſtesq. ſeſe cum Romanis coniungens, vna cum vxore Arminii, eademq. filia ſua, vtero gerente, in Germanici poteſtatem veniſſet, virilis ſexus ſtirps, quam edidit uxor Arminii, Rauennam eſt miſſa, ibiq. puer educatus: quando non omnis ciuitas opportuna, & huic apta cuſtodiæ videbatur, ſed ea tantum, quæ maxime fidelis eſſet, ciuiumq. potentia, & auctoritate plurimum munita. Erat enim Arminius homo violentus & vehemens,

turbator & liberator haud dubie Germaniæ, Sueuorum, Semnonum, & Langobardorum ad eum defectionibus illustris ac præpotens: qui non primordia populi Romani, sicut alii Reges, Ducesq. sed florentissimum Imperium lacessierit: prœliis ambiguus, bello nunquam victus; quique omni studio, fraude, bonis, & malis artibus, nihil atrox, nihil astutum omissurus; omnes, prece, pretio, omnibusq. promissorum generibus sollicitaturus credebatur, vt spem posteritatis suæ reciperet, & apud se haberet; aut saltem ne coniux & filius, ingenti dedecore, in seruitute essent, & ludibrio haberentur. Ob eandem vrbis auctoritatem, ac robur, paulo post M. Silano L. Norbano coss. anno ab ortu Christi
AN.XX. XX. Marobduus Sueuorum Rex, Arminii, Semnonumq. & Langobardorum primo, mox Catualdæ iuuenis inter Gotones nobilis, armis oppressus, & vndiq. desertus, cum Tiberio scripsisset, non ut profugus, aut supplex, sed ex memoria prioris fortunæ, se a multis nationibus vocatum, Romanam amicitiam prætulisse, responsumq. fuisset a Cæsare, tutam ei honoratamq. sedem in Italia fore; eo cum venisset, illi Cæsar Rauennam constituit, ubi & puer duodeuiginti annos fuit, consenuitq.; & si quando insolescerent Sueui, quasi rediturus in Regnum, ostentabatur: erat enim Marobduum Regis nomen inuisum popularibus. Qua autem dignitate, qua amplitudine, fide, & robore esse vrbs debebat, Marobdui Regis in Italia domicilium, uel ex testimonio ipsius Tiberii Cæsaris constat, qui; vti Cornelius Tacitus auctor est; disseruit, non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum populo Romano perinde metuendos fuisse: extabatq. Taciti ætate oratio, qua magnitudinem uiri, violentiam subiectarum ei gentium, & quàm propinquus Italiæ hostis, suaq. in destruendo consilia extulit. Haud ita diu post Ser. Cornelio Ser. F. Cethego L. Visellio C. F. Varrone coss. anno ab vrbe condita DCCLXXVII. a partu
AN.XXV. Virginis XXV. filii Q. Vibii Sereni aduentus, ob miseriarum

ac sæuitiæ exemplum atrox, Rauennates plurimum pertur bauit. Reus enim pater erat, accusator filius: & ambo Romam in Senatum inducti: pater ab exilio retractatus, illuuieq. ac squalore obsitus, & tunc cathena vinctus: filius perorans. Præparatur adolescens, multis munditiis, alacri vultu: structas Principi insidias, missos in Galliam concitores belli. index idem & testis dicebat: adnectebatq. Cæcilium Cornutum prætorium ministrauisse pecuniam: qui tædio curarum, & quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinauit. At contra reus nihil infracto animo, obuersus in filium, quatere vincula, vocare vltores Deos, vt sibi quidem redderent exilium, vbi procul tali more ageret, filium autem quandoq. supplicia sequerentur. Adseuerabatq. innocentem Cornutum, & falsa exterritum: idq. facile intellectu, si proderentur alii; non enim se cædem Principis, & res nouas vno socio cogitasse. Tum accusator Cn. Lentulum, & Seium Tuberonem nominat magno pudore Cæsaris, cum primores ciuitatis, intimi ipsius amici, Lentu lus senectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumultus hostilis, & turbandæ Reipubl. accerserentur. Sed hi quidem statim exempti: In patrem ex seruis quæsitum, & quæstio aduersa accusatori fuit: qui scelere vecors, simul vulgi rumore territus, robur & saxum, aut parricidarum pœnas mi nitantium, cedens vrbe, Rauennam, vbi se tutum putabat, aufugit; incertum an consilio Cæsaris. Pleriq. affirmant parum absuisse, quin Rauennates, infamem hominem & adeo ingratum ferre intra suos parietes, nequeuntes, eum trucidarent, omninoq. futurum vt impetu facto è medio sustulissent, nisi accurrens cum armatis Classis Præfectus, aliquorum popularium cæde, tumultum compescuisset, & inter obstantes ac armatos ferro via patefacta, ostendisset, Cæsari id maxime odiosum futurum, quando iudicia corrumpere, & perduelles fouere viderentur. Quamquàm autem in præsentia motus ac perturbatio nonnihil quieuit, ta-

men ex insidiis & ex occulto interficere hominem, tanto flagitio notatum, quotidie Rauennates nitebantur: erat enim Sereni patris hac in re innocentia admodum perspecta, neq. erat cui non eliceret lacrymas tanta innocentis viri calamitas. Vtcumque tamen sit; nam huius Rauennatis tumultus nullus mihi vetustus auctor est; illud est perspicuũ Cornelii Taciti testimonio, filium retractum Rauenna, exequi accusationem adactum fuisse, non occultante Tiberio vetus odium aduersus exulem Serenum: nam post damnatum Libonem, missis ad Cæsarem litteris, exprobrauerat suum tantum studium sine fructu fuisse, addideratq. quædam contumacius, quàm tutum esset apud aures superbas, & offensioni proniores. ea Cæsar octo post annos retulit, medium tempus varie arguens, etiam si tormenta, peruicacia seruorum, contra euenissent. Dictis dein sententiis, ut Serenus more maiorum puniretur, quo molliret inuidiam, intercessit Gallus Asinius, Gyaro, aut Domusa claudendum censeret; id quoq. aspernatus est, egenam aquæ vtramque Insulam referens, dandosq. vitæ usus, cui uita concederetur: ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus sua manu cæciderat, actum de præmiis accusatorum abolendis, si quis maiestatis postulatus ante perfectum iudicium, se ipse uita priuauisset; ibaturq. in eam sententiam, ni durius, contraque morem suum palam pro accusatoribus Cæsar, irritas leges, Rempubl. in præcipiti conquestus esset: subuerterent potius iura, quàm custodes eorum amouerent. Sic delatores, genus hominum; ut inquit Tacitus; publico exitio repertum, & pœnis quidem numquam satis coercitum, per præmia eliciebantur. ex his adeo uehemens Tiberio apud Romanos, Rauennatesq. odium conflatum est, ut quamquam deinceps Vibius Serenus fictis compertis criminibus in Fõteium Capitonem, esset etiam accusatus, eum tamen odium hoc publicum tutiorem faceret. Mortuo Tiberio C. Caligula sufficitur, Germanici filius; cuius tempore, quod scribendum

dum de urbe Rauenna uideatur, habemus plane nihil. Maio ra attulit Claudii, qui est Caligulam insecutus, imperium: nã cum primo Imperii anno Rauennã muro & porta uti supra memorauimus, exornasset, nequaquã diu diuinis etiã caruit ornamẽtis. Huius enim secũdo anno, qui a Christi die natali fuit quartus & quadragesimus, cũ se Romã Petrus Gallileus, Christi Ecclesiæ in terris caput, eiusq. Christi Dei Vicarius, cõtulisset, Christianam religionem diuino iussu propagaturus, haud ita multò post, idem Petrus, Apollinarem selegit uirum Antiochenum, uitæ innocentia, religioneq. clarissimum: manusq. illi, supra caput, imponens, Surge, inquit, accipe spiritum sanctum, simulq. Pontificatum, & perge ad Vrbem, cui nomen Rauennæ est, ibiq. Christum, & eius Euangelium. ac mysteria diuulga. Mittat angelum suum Deus, qui tibi monstret uiam, comesq. sese adiungat. His dictis, & omnia, quæ agenda illi erant, præscripsit; & trigesimo ab urbe milliario, comitatus est; & ab eius congressu discedens, non absque lacrymis, atque osculis, vrbem hanc illi plurimum, religionemq. Christianam commendauit. Hunc Apollinarem ex LXXII. Christi discipulis unum fuisse tradunt, & ab ipsa Antiochia Petrum magistrum secutum, Romam uenisse. Cum primum Rauennam attigit, in suburbio Cæsariensi ab urbe haud procul, cum apud Hireneum militem diuertisset, filium eius cæcum, oculis, manu in crucis effigiem ducta, obsignatis, uisui restituit. Quod admirabile facinus, cum Tribunus de milite accepisset, iubet Apollinarem accersiri, ut uxorem suam Teclam, iam diu morbo difficili laborantem, ab omnibus medicis desperatam, sanaret: quod Apollinaris effecit: cum enim apprehendisset manum Teclæ, Surge, inquit, in nomine Iesu, atque in eum crede: continuoq. morbo soluta est. Quamobrem non ipsa modo femina, sed Tribunus, Hireneus, eorumq. familia omnis ad Apollinarem accurrentes doceri Christianam religionem postulant: quibus ipse postulatis commotus,

AN. XLIIII.

tus, intuens incredibilem misericordiam, bonitatemq. Dei, & lacrymans, primum quidem, ipsis audientibus, & colla crymantibus, genibus innixus, gratias Deo agit, qui illos a ueritate, & sincera diuini cultus sanctitate procul aberrantes, in uiam reducere sit dignatus; mox omnibus considentibus explicat, Deum mundi parentem, ubique præsentem esse, fulcientem, regentemq. omnia, neque esse quidquam, quod illius obtutibus non pateat. Principio autem hominem, huic medio mundi globo, & tot generibus, tamq. dispari bus bestiarum cicurum, ferarumq. tamquam mortalem aliquem Deum propositum, ea lege condidisse, ut præcepto sibi tradito pareret. Sed ille; inquit Apollinaris; dum cupiditati suæ potius, quàm diuinæ uoluntati obtemperat, & maiorem teterrimo hosti, quàm optimo parenti fidem habet, Diaboli sæuissimam tyrannidem incurrit, præstantissimumq. illud imperium, & libertatem, cum durissima, turpissimaq. seruitute commutauit: qua etiam fuit semper acriter oppressus, donec Iesum Christum, Vnigenitum filium suum, uerum Deum, misit; qui ui spiritus sancti, homo uerus, in utero uirginis factus, & in lucem editus ac susceptus, nostræ libertatis causa, formam & condicionem serui suscepit, & ut nobis immortalitatem suam impartiret, mortalitatem nostram induit, adeo, ut inter homines uitam degens, non modo nos amicos appellare, fratresq. sed & famulatum nobis præstare uoluerit: cumq. ipse innocentissimus, peccata generis humani, pro suis agnosceret, tandem post frigora, sitim, famem æstus, & alia huiusmodi corporis incommoda exhausta, a rabiosis hominibus dilaniatus, & in crucem actus, ea nostra crimina supplicio ac sanguine suo luerit. Mortuus, ad inferos descendit, ut nobis Diaboli Regnum ac uires effringeret. Tertio die, ab inferis exurrexit: nec diu post, cum apostolis suis, atque item multis aliis, sese uidendum, ac tractandum præbuisset, inspectantibus omnibus, in superas sedes ascendit: unde spiritum sanctum demisit

ad

ad apostolos die festo pentecostes. Futurumq. uti nouissimo tempore, idem Iesus e cælo descendat ad iudicia exercenda: omnesq. tum mortales, totius vitæ rationem reddituros, reuocentur ad vitam, & qui iuste vixerint, operatiq. recte fuerint, vna cum corporibus penetrent in cæli regiones, vbi beati æuo sempiterno fruentur: ceteri omnes vna cum Diabolo & angelis eius relegentur in tartara, ubi nullus suppliciorum, & miseriarum modus erit, aut finis. Hæc autem aliaq. complura Apollinari explicante, cum omnes præ gaudio lacrymarent, suppliciterq. se Christianos fieri peterent, sacra baptismatis vnda ab Apollinari abluti sunt: tumq. repudiatis sacrificiis antiquis, ritus sacrificandi nouus, & Christianæ religionis proprius, institui cœptus. Licet non desint, qui affirment, ante Petri, Apollinarisq. in Italiam aduentum, Rauennæ plerosq. Christianos extitisse: atq. ideo iure Rauennam θεοπόλιν appellatam: quod nomen Antiochiæ, quia primam ibi Pontificatus sedem Petrus collocauerit, impositum etiam constat. Verum ut ut se res hæc habeat, illud patet, in uetustissimis Ecclesiæ monumētis Rauennam, Apostolicum thronum uocari, & post Antiochiam, ac Romam; tertio, scilicet, loco poni. Quia uero omnium primus Apollinaris a Petro ad eam missus sit, Romanæ Ecclesiæ primogenitam dici; in Italiaq. solam, post Romanam, inter apostolicas numerari. Primum baptismatis fontem, in ea urbis parte constitutum ferunt, quæ ad Arietem dicebatur: a fluuio, cui proxime accedit, nomen sortita. quem nunc fluuium uulgari uocabulo Montonem appellamus, in ipsius Tribuni domo, quam templum fecit, ac consecrauit. Mansit apud Tribunum Apollinaris circiter annos duodecim, quibus tum ad Christum, eiusq. Euangelium, uniuersæ ciuitati diuulgandum, tum ad sanandos ægrotos incubuit: iamq. Christianam religionem multi fuerant amplexi, in quibus Vrsicinus maxime fuit, natione Ligur, medicus egregius, uti supra docuimus, qui medicinam Rauennæ faciebat. Hic ad

Suetonium

Suetonium Paullinum virum consularem, multis Taciti, & Plinii laudibus celebrem, Neronis, qui Claudio in imperium successerat, vicarium, quod Christianus esset, delatus, cum inter pœnas ac tormenta Christianum nomen integrum seruasset, pœna tandem capitali damnatus, cum ad mortem duceretur, nonnihil commoueri, animumq. demittere uisus est. Quapropter Vitalis Mediolanensis, qui erat ex Paulini familia, eiusq. prætorianus miles, Christi tamen assecla, & apud Paulinum, pro Vrsicino dixerat, conspicatus metum hominis, cœpit hortari, ne qui in sanandis aliorum corporibus tam strenue insudasset, propriæ animæ salutem, quæ longe antecelleret corpori, parui duceret: recurreret mente ad cogitationem iucũdissimam numinis diuini: sic futurum, vti ea calamitas in sanctissima suauissimaq. illius memoria conquiesceret. Huiusmodi verbis magis animatus Vrsicinus, ad Palmam; qui locus, seu quòd ibi Palma arbor olim fuisset, seu quòd a uictoriæ palma, ex religionis Christianæ hostibus adepta, ita dicebatur; prompte, alacriterq. accedit; ac intrepide mortem subiens, ad decimumtertium Kal. Quinctil. obtruncatus, euolauit in cælum. Statim autem perinde ac viueret, cadauer sanctum sese ex humo erexisse, caputque ambabus manibus apprehensum, ad locum ubi ad sepulturam dandum erat, attulisse a plerisq. memoriæ proditum est: aliqui etiam addunt ex eius collo tres palmæ ramos enatos: cuius admirabilis rei memoria cum plane interiisset, Diuo Vrsicino Rauennatum Archiepiscopo, ad eius martyris sepulcrum oranti, Vrsicinum hunc martyrem, caput manibus gestantem, tribus ex collo palmæ ramis prodeuntibus sese ostendisse; quamobrem ab eo die iussisse Archiepiscopum sanctum, quo perpetuo memoria seruaretur, eius imaginem hoc modo pingi; quod & ad hanc diem cernitur. Aliquorum est etiam sententia, Vrsicinum hunc V. Kal. Maii capite abscissum, diemq. XIII. Kal. Quinctil. eum esse, quo e D. Vitalis templo, vbi diu iacuerat, ad D.

Ioannis

Ioannis Baptistæ, multos post annos translatum est. Nam postridie eius diei Vitalis, sanctum cadauer, summa veneratione, ipsa in vrbe sepulturæ tradidit: maioremq. deinceps Dei amorem animo cõcipiens, mortalia & caduca, ipsumq. Paulinum Dominum, deserit, nulli rei, extra cælestem patriam, inhians. Quapropter cum a Paulino accitus, accedere recusasset, iratus Paulinus, præsertim cum illum & Christianum iam esse, & quo minus Vrsicinus Diis sacrificasset, fecisse cognouisset, in carceres Vitalem iubet contrudi; tormentis exquisitis subiici, & in eculeo poni: quæ cum omnia patienter, fortiterq. tulisset, ad Palmam ductus, cum sacrificare Diis renuisset, ipsumq. Martis simulacrum, contumelia affecisset, Paulini iussu, & sacerdote Apollinis consulente, in fossam coniectus, in cuius fundo erat aqua, terra & lapidibus obrutus, quarto Kal. Mai. ad cælestis vitæ præmia migrauit. Is autem, qui illud necis genus consuluerat, Apollinis sacerdos, cacodæmone per septem dies miserabiliter cruciatus, & se a Vitali exuri vociferans, octauo tandem die sese in flumen dans præcipitem, misere interiit. Valeria Vitalis uxor, quam tunc temporis pleriq. Mediolani cum Geruasio & Protasio filiis fuisse, Rauennamq. venisse scribunt: alii Rauennæ habitauisse affirmant, ibidemq. Geruasium ac Protasium filios enixam; cum e fossa detrahere uiri corpus contenderet, ab ipso monita per quietem, ne a facinoroso uiro optime positum, loco dimoueret, Mediolanum contendit: Vrbem autem sibi ingredienti, cum multi Siluano Deo sacrificantes occurrissent, iuberentq. vti secum appositis Deo carnibus, more gentium impiarum, uesceretur, & ipsa renueret, ac ipsorum potius stultitiam acerrime increparet, adeo illam verberibus impii male affecerunt, ut in ædes importata; tertio post die, sanctam animam exhalauerit. Filii decimo deinde anno, eodem genere necis, ob Christum trucidati, cum ad illam diem pie atque innocenter uitam, summaq. religione traduxissent. Sub id tempus Apol-

linaris diuinitus factus certior, fore, ut breui Rauenna exularet, ac subita opprimeretur calamitate, capiteq. oppugnaretur, ne Rauennatem Ecclesiam absq. pastore relinqueret, duodecimo postquam accesserat anno, sacerdotes binos instituit, Aderitum & Calocerum; Diacones, Martianum uirum nobilissimum, & Eleocadium summum philosophum: Sacris initiauit sex uiros sanctitate conspicuos minoris in ecclesia ordinis, quibus uniuersa quæ ad regendam Ecclesiam facere uidebantur, mandauit. Nec multo post, Saturninus, qui Paulino successerat, cum hæc resciuisset, haberi in custodia Apollinarem iussum, Capitolii Rauennatis Pontificibus tradidit: quorum iussu cum ad Iouis ductus sacrificare noluisset, aperteq. Sacerdotibus, rectius aurum argentumq. quod Diis offerebatur, mutis scilicet simulacris, in egenos erogari diceret, ita acriter est cæsus, uti semiuiuus desertus, à discipulis, ceterisq. uiris piis exceptus, apud mulierẽ uiduam sex mensium spatio uix recreatus sit: Mox cum in Classense opidum se conferret, sanitati restituturus Bonifacium, nobilissimum uirum, cui erat uox omnino ui morbi intercepta, ædes ingredienti, puella agitata cacodæmone, ut inde egrederetur iubere, alioqui futurum, uti alligatis pedibus ex opido traheretur. Ceterum Apollinaris increpatum cacodæmonem abire ex puella coegit; inuocatoq. Christi nomine vocem Bonifacio restituit: Quamobrem quingenti fere non ignobiles uiri Christo nomen dedere. Concitati denuo sacerdotes, apprehendi Apollinarem iubent, & usq. ad necem cæso, edicunt ne Christianam religionem inuulget; alioqui mortem subiturum. Apollinaris nullam horum habens rationem, cum uix sese ex humo tollere posset, voce tamen palam fatebatur, Christum verum esse Dei filium; neq. vmquam fore, ut intermitteret apud omnes prædicare, Christum Deum inuocandum, colendum & suspiciendum; quiq. illum sequerentur, eorum esse adoptionem, gloriam, sanctissima fœdera, promissiones magnificas, futurumq.

turumq. tandem, ut ii beato æuo ſempiterno fruerentur in cælo: Sacerdotes ipſos, ſempiternum hoſtem humani generis Deo antetuliſſe, & multos ſibi Deos, opinionis errore, finxiſſe. His ipſi maiore incenſi ira, cogunt nudatis pedibus Apollinarem ſuper candentes prunas obambulare; Rauennatiq. illum vrbe, & Claſſenſi opido eiiciunt, acri edicto cauentes, ne reuertatur, neue illum quis excipiat. Ille apud opidum, cum nollet, quoad eius fieri poſſet, gregem deſerere, in tugurio latens, Chriſtianis ſe illuc recipientibus, & Chriſti inuulgabat religionem, & optimi Archiepiſcopi munere fungebatur; vniuerſamque Aemiliam peragrans, Chriſtianam vbiq. religionem prædicabat; cum interea Rauennati Eccleſiæ, Apollinaris Vicarius præeſſet. Cum uero Saturninus ſucceſſorem accepiſſet Meſſallinum Prætorii Præfectum, quem Rauennam Nero miſerat, Apollinaris Rauennam reuertitur. Vbi accerſitus ab Ruſo viro patricio & exconſule, militiæ Rauennatis Duce, ad eius filiam, Rufinam nomine, morbo perdifficili liberandam, cum ædes ingrederetur, puella, quæ tamen omnino deſperata ante Apollinaris aduentum non erat, animam exhalauit. Itaq. Rufus pater, id ſibi exiſtimans Deorum ira contigiſſe, quòd ſpretis illis, alienæ & nouæ religionis hominem ad ſanandam filiam uocaſſet, Apollinarem excepit inuitus; iamque illum e domo eiicere animo verſabatur, cum Apollinaris, fuſis Deo precibus, puellam ad uitam reuocauit. Cuius tantæ rei miraculo Rufus & uxor obſtupuere: ſtatimq. vna cum uniuerſa familia, & quadringentis fere hominibus Chriſti ſunt religionem amplexati, ſacraq. vnda abluti: Puellam, quam ad vitam reuocauerat, uirginitatem cum uouiſſet, Apollinaris velo, aliiſq. cærimoniis venerabilem ac ſanctam fecit; Rufum Capuæ Epiſcopum creauit. Sub id tempus Q. Voluſio P. Cornelio Scipione coſs. qui annus fuit ab urbe condita DCCCIX. a partu autem Virgis LVII. Clodii Quirinalis mors, AN.LVII.
uiri auctoritate grauis, gloria clari, maxime Rauennates perturbauit:

turbauit: is enim quòd Præfectus remigum, qui Rauennæ haberentur, uelut infimam nationum, Italiam, luxuria sæuitiaq. afflictauiſset, ueneno damnationem anteuertit. Interea Nero omnium ſcelerum labe conſpurcatus, cum ea fuiſſet libidine, ut neq. a ſorore & matre temperaſset; duxiſset uirum, uxorem; Romam combuſsiſset; plurimam ſenatus partem interfeciſset; equeſtrem pene ordinem aboleuiſset; uxorem, fratrem, matrem, ceterosq. fere omnes agnatos & affines trucidauiſset, ne quid ſcelerum reliquiſset intactum, primus Chriſtianos proſequitur. Itaq. Petrum ac Paulum gemina Chriſtianæ religionis lumina, haberi in cuſtodia iubet; iisq. acceptis quæ Rauennæ ab Apollinari gerebantur, Meſſallino mandat, coniiciat in carceres hominem, & ni reſipiſcat, mittat in exilium. Ipſe interea Petrum ac Paulum multis antea verberibus, innumerisq. præterea ſuppliciis cruciatos e medio tollit. Meſſallinus, Apollinarem ſacrificare iuſſum ac renuentem, fuſtibusq. ob id cæſum, in eculeum tollit; vulneribus confodit; efferueſcentem aquam in vulnera iniicit. Quibus Apollinaris nihil commotus, ſed conſtantior factus, ita ut firmiſsimi montis inſtar haberet, ſtultam illam iudicis ſuperbiam & arrogantiam ſic excitauit, ut nihil cunctãdum Meſſallinus ratus, ſtatim exquiſitis pœnis miſere afficiendum iuſſerit; quibus dum cruciaretur, ex miniſtris vnus repente interiit. Cum uero Meſſallino Chriſti nomen obiiceret Apollinaris, & eius crudelitatem ac ignorantiam proſcinderet, os illi lapidibus contuſum, in carceremq. denuo coniectus eſt: quo tamen Angelus e cælo deſcendens, innocentiſſimum optimeq. de Chriſti religione meritum Archiepiſcopum ſanauit, aluitq. donec quarto poſt die in exilium naui miſsus eſt, vndiq. cathenis obſtrictus. Pleriq. ſcribunt, id ab Meſſallino bis pertentatum, ſed Chriſtianorum impetu prohibitum, qui in eius adminiſtros irruentes, ducentos amplius uiros trucidauerint. Verum ut apud me hæc minus conſtant, ita id patet, cum Apollinaris nauigaret, co-

ortam

ortam ingentem tempestatem; cuius ui, omnes ferè submersi; præter Apollinarem, duosq. sacris initiatos, quos secum habebat, & ex militibus item duos, qui custodes illi ab Messallino traditi fuerant. Sub id fere tempus Nero fœda fuga sibi consulens, ad quartum ab vrbe lapidem sibi manus consciuit, cum ageret annum trigesimum secundum. Galba successit, qui crudelitate & auaritia animos optimatium ab se cum alienasset, occasionem præbuit Othoni, ut ab exercitu facile impetrauerit, coniuratione facta Galbam occidi, & Cæsarem creari. Verum nec diu tanto scelere parto Imperio, nec tranquille Otho est potitus: nam eodem fere tempore, quo hic Romæ Cæsar eligitur, Vitellius apud Germanos; Vespasianus in Syria Imperium arripuere. Cumq. Vitellium ab Germanis legionibus Cæsarem creatum accepisset, copias instruit, tribusq. commissis prœliis, Rauennatum maxime eiusq. vrbis Classiariorum opera ac labore, uictor rediit. Quarto apud Bebriacum, Paulini ac Celsi consiliis, qui illum prœlio abesse Brixellum compulerat, superatus; seipsum ense transfodit annos natus octo & triginta. Vitellius cum haud temperantius, quàm superiores, uiueret, legionibus quibusdam in Syria Vespasianum Cæsarem clamantibus, cum accedentibus hostibus, inops consilii, se in domunculam contrusisset, turpiter inde detractus, & nudus per uiam sacram in forum ductus, ab cunctis fimo in os coniecto conspurcatus est; tandemq. octauo postquam imperare cœperat mense, iuxta Gemonias scalas plurimis ictibus uulneratus, atq. inde tractus unco, mersus est in Tiberim. Successit Vespasianus, uir religiosissimus & moderatus, minimeq. ambitiosus, cui nihil magis Imperium conflauit, quàm Rauennatium, Rauennatisq. Classis studium: nam cum Vespasiani uirtutem Rauennates, & Vitellii ignauiam perspectam haberent, prouiderentq. fore, ut in tanta Imperatoris, nulla militari fama, sed tantum Galbæ odio prouecti, socordia, qui torpebat, & fortunam Principatus inerti

luxu,

luxu, ac prodigis epulis præsumebat, medio diei temulentus, & sagina grauis, ardore & ui militum ultro Ducis munia implente, ut facile Barbaris præda, aut certe Tyrannis, Romanum Imperium pateret, quemadmodum Othoni, aduersus eundem fauerant; uti Cornelius Tacitus auctor est; ita Lucilium Bassum Rauennati ac Misenensi classibus a Vitellio propositum, priuatim ac publicè diligenter hortantur, Reipubl. Romanæ amorem, & amplitudinem ne paruifaceret, quæ breui esset in tanta ignauia Principis, præceps lapsura. Neminem enim in eius aula probitate aut industria certare; unam esse ad potentiam iter, prodigis epulis, & sumptu Caianæ aquæ satiare inexplebiles Vitelli libidines: ipsum abunde ratum, si præsentibus frueretur, nec in longius consultãtem, nouies millies sestertium paucissimis mensibus interuertisse; & si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis, comessationibus, & Principis imitatione deteri. Fl. Vespasianum e contra, uigilantia, parsimonia, sapientia, & multa ante omnes experientia præstare; cuius satis argumento essent eius legiones non discordia corruptæ, sed militibus instructæ, usu firmatis, & belli externi domitioribus. Neq. esse quemquam, qui non prouideat, solum Vespasianum ob insignes uirtutes, Imperium Romanum posse, post tot clades, decertantium inter se Cæsarum, restituere, & confirmare. His a proceribus urbis & classis, qui maximam partem Rauennates erant; quemadmodum eiusdem gregarii, plurimum Dalmatæ & Pannonii; summa contentione dictis, Bassus, quamquam primo recusans, ad extremum tamen assentit: eo etiam libentius adductus in hanc sententiam, quòd Rauennatium potentiam uereretur, & nonnihil iracundiæ in Vitellium, occultum retineret, qui post Præfecturam alæ, non statim Præfecturam Prætorii tribuisset. Rebus igitur per hunc modum compositis, Bassus & Rauennates A. Licinium Cæcinam iamdudum, ut creditum est, Fl. Sabini consiliis, ministro sermonum Rubrio Gallo, a Vitellio ab alienatum,

abalienatum, cum exercitu Cremonam contendentem, Rauennam aduocant, esse quòd cum illo conferendum, maxime Imperio Romano opportunum atq. utile, putarent. Cæcina oblatam sibi, quam desiderauerat, pertentandi Bassum & Rauennates, occasionem statim accipiens, accelerare legiones Cremonam, pars Hostiliam petere iussus, prætextu classem alloquendi, Rauennam diuertit, negocioq. omni defectionis transacto, legiones assecutus, centurionum militumq. animos obstinatos pro Vitellio, uariis artibus subruebat. Interea Antonius Primus, Vespasiani Dux acerrimus, Cornelius quoq. Fuscus procurator, Titus Appius Flauianus, Aponius Saturninus, & reliqui Flauianarum partium Duces, cum Italiam ingressi, Aquileiæ proxima quæq. & Opitergii & Altini occupassent, nihil magis, quàm Rauennates metuentes, Altini præsidium relinquunt, aduersus Classem Rauennatem, nondum defectione eius audita. Rauennæ noctu Trierarchi, qui; uti memorauimus; magnam partem Rauennates erant, magno tumultu Vitellii imagines inuadunt, & paucis resistentium obtruncatis, ceterum uulgus rerum nouarum studio in Vespasianum inclinabat: qua accepta propensione Lucillius, qui pudore, seu plebis metu, quis nam exitus foret, intra domum opperiebatur, progressus, auctorem se palam præbet; classis Cornelium Tuscum Præfectum sibi destinat, qui propere accurrit. Hanc autem defectionem ut Flauiani acceperunt, nihil iam timentes, Vespasianum lætis vndique uocibus, Imperatorem Augustum, Vitellium plane oppressum conclamare: tantum erat in Rauennatibus, & classe eorum momenti, adeoq. quo se uertebant, illius partis animi confirmabantur. Hinc factum est, ut commisso deinde ad Forum Alieni prœlio, paucis licet Vitellianis interfectis, tamen ceteri pauore fidem mutauerint, duæq. legiones Septima Galbiana, Tertiadecima Gemina cum Vedio Aquila legato, Patauium, ubi erant Flauiani, alacres adierint: & Cæcina palam

defecerit,

defecerit, primoresq. Centurionum & paucos militum allocutus, eos in uerba Vespasiani adegerit. Bassus Rauenna profectus, honorataq. custodia Liburnicis nauibus Hadriam prouectus, a Præfecto alæ Mennio Rufino, præsidium illic agitante, uincitur: sed exoluta statim uincula, interuentu Hormi, Cæsaris liberti: Vitellium in nemore Aricino desidem & marcentem proditio Lucilli Bassi, & defectio Classis Rauennatis perculit: Fabiusq. Valens, Dux Vitellianus, cum multa & uaria consilia agitaret, illud tamen vnum semper cetera anteibat, ut uitaretur Rauenna: quod & fecit: nam plurimum metuens, cohortibus Ariminum præmissis, ipse flexit in Vmbriam, inde in Etruriam; & quidem in tempore: Cornelius enim Fuscus Rauenna statim proficiscens, trepidos, qui Ariminum tenebant, admoto exercitu, & missis per proxima littorum Liburnicis, terra, mariq. circumuenit; occupanturq. plana Vmbriæ, & qua Picenus ager Hadria alluitur; omnisq. Italia inter Vespasianum ac Vitellium Apennini iugis diuidebatur. Nec diu post, cum essent ad ceteras copias e Classicis Rauennatibus, legionariam militiam poscentibus, optimi quiq. adsciti, Classemq. Dalmatæ supleuissent, exercitus, Ducesq. ad Fanum Fortunæ iter sistunt, de summa rerum cunctantes. Sed breui, accepta ab omnibus Rauennatis Classis defectio, Misenensem Classem, & pulcherrimam Campaniæ oram, omnemq. Italiam; præter id quod inter Tarracinam, Narniamq. iacet, ad defectionem illexit. Quamobrem procedēte exercitu Flauiano, Romamq. ingresso, & interfecto, uti docuimus, Vitellio, Vespasianus Imperator Augustus conclamatus & habitus est. Hic cum Iudæi ab Romanis, Prætoribus interfectis, defecissent, ab Nerone missus cum exercitu, ut eos motus compesceret, Titum filium maiorem inter legatos habuit; cumq. Iudæos, qui ob diem festum celebrandum Hierosolymis conuenerant, obsideret, cognita Neronis morte, plurimorum hortatu Imperium est adeptus. Id sibi ab Iosepho multo ante

prædictum

prædictum Suetonius scribit. Itaq. relicto Tito ad obsidionem, Romam profectus; tametsi accepta Vitellii morte, paulisper substiterit Alexandriæ. Titus tandem Hierosolymis potitus, templum ab Salomone Dei iussu ædificatum incendit, & ab exercitu Cæsar acclamatur, & una cum Vespasiano patre, nouo spectaculo, vrbem triumphans ingressus est. Apollinaris interea Mysiam peragrans & Thraciam cum duobus militibus, quos sibi ad custodiam ab Messallino traditos, ad Christum conuerterat, homines, qui præsertim ad Istrum incolunt, ad Christi Dei cultum & venerationem cohortabatur; neq. quamdiu ibi fuit, responsa Deorum vlla accepta. Id cum incolæ ab eis sciscitarentur, uix tandem de vno cognouerunt, virtute id Apollinaris fieri; neq. futurum uti quicquam ipsi responderent, donec ibi ille fuisset. Hoc maximam inuidiam conflauit apud eas gentes Apollinari; quapropter & male tunc audiebat, & tandem sacerdotibus Deorum id suadentibus, fustibus cæsus, & naui impositus, mittitur in exilium. Quod neq. præter sanctissimi viri sententiam euenit, qui, audita Imperii commutatione, reuerti ad Ecclesiam suam decreuerat. Itaq. tertio post quam exulauerat anno Rauennam ingressus, exceptus est summa omnium Christianorum gratulatione, præsertim quod Messallino, qui Capuam, Præfectus Vrbis, missus ab Vespasiano fuerat, Taurus vir egregius & optimorum morum successisset. Aliquot dies Rauennæ Apollinaris commoratus, & tum docendo tum agendo Christi Euangelium in dies magis ac magis inuulgans, Tribuni domum ad Arietem amnem, iam diu a se templum consecratam, D. Euphemiæ dicauit. Rediens enim ab exilio, & Aquileia trasiens, cum Hermacoram eius vrbis Episcopum inuisisset, D. Marci Euangelistæ discipulum, illumq. reperisset diem festum Euphemiæ, paulo ante ibidem cum sorore & fratribus, martyrio, ad cælestis uitæ præmia vocatæ, celeberrimum agentem, paternamq. Euphemiæ domum, consecratam, illius

nominí dedicasse, Apollinaris eo sancto cadauere ab Hermacora impetrato, Rauennam regressus, templum a se iam; uti memorauimus; excitatum, Euphemiæ nomini consecrauit, ibidemq; corpus sanctum locauit. Is autem locus extra vrbem dicebatur, quòd vrbs ab ea parte nequaquam mœnibus erat circumdata. Itaq. ab hac Euphemia; cuius dies festus Tert. Non. Septembr. agitatur; nuncupatum est templum, non ab ea, quæ Diocletiani tempore, multos post annos, ob Christum Chalcedonæ interfecta est; licet errore ducti, huic templo Præfecti, perinde ac magis notam, Chalcedonensem hanc XVI. Kal. Octobr. celebrent, quia post Chalcedonense Concilium, instantibus Leoni primo Pontifici Max. eius Synodi patribus; Romano Kalendario est adscripta. Huius uetustissimi templi dedicatio Kal. Maii solennis agitur. Quidam autem arbitrabantur, cum D. Apollinaris baptismatis locum constituere decerneret, ne amplius, incerta sede, baptizare cogeretur, Deum cum suis rogauisse, uti aptum & opportunum locum monstraret, repenteq. uisum Arietem, qui & locum designauerit, & loco atque etiam uicino flumini nomen præbuerit. Altera etiam fuit D. Euphemiæ ad mare ædicula, ac potius porticus, ab hoc templo longe diuersa. Sed, ut redeamus ad historiam; cum haud ita diu post, Apollinaris coram Christianis Rauennatibus in suburbano Cyrenei Senatoris sacra solennia facret, de eo inter se gentes impiæ, quæ falsa Deorum religione tenebantur, dissentientes, repentinam seditionem concitauere. Quamobrem in eum irruentes, uinctum, astrictumq. in forum deducunt, ubi a Deorum cultoribus captus, adq; Apollinis pertrahitur, uti sacra faceret, Deumq. uenerareretur. At cum eorum ille insaniam irrisisset, & ad eius, in statuam Dæmonis, contumelias, statua perfracta corruisset, ab Pontificibus maxima ira incensis ad Taurum iudicem deducitur; qui Taurus filio cæco ad uisum ab Apollinari restituto, statim ob Archiepiscopi disciplinam religione

ligione ſancta imbutus, illius dicto obediens, ſuppliciter hominem ueneratus, ex Pontificum manibus deductum, honorifice excepit, inq. ſuo prædiolo annis quatuor aluit; ubi de more & ſanandis ægrotis, & prædicando uerbo Dei, ab ſtulta Deorum religione, & plurimos traduxit ad longe præſtantiorem Dei colendi rationem; oſtenditq. Deo non iam uitulos aut hircos immolandos, ſed hoſtias ſanctas, puras, & uiuentes afferendas. Taurus ad Veſpaſianum delatus, quòd de Apollinari, cum Apollinem effregiſſet, minime ſupplicium ſumpſerit, reſpondit eum ſibi magiſtratum demandatum credidiſſe, uti hominum iura legesq. ſeruaret, non Deorum iniurias ulciſceretur: cum id ipſi, qui Dii ſint, facilius, ſi uellent, eſſent effecturi. Aſſenſus fuiſſet facile Cæſar, neq. in Apollinarem quæſtionem amplius exercuiſſet, ſed cum impii illum aſſidue docentem & ſaluberrima præcepta edentem, omnes ab eorum religione alienare conſpicerent, non deſiſtere, quin Cæſarem fatigarent. Quapropter Veſpaſianus mandauit Demoſtheni Rauennati patricio, uiro ſingulari, uti cauſam omnem cognoſceret, & ut leges ferret, Apollinarem pœna afficeret. Pontificum perſuaſione Centurioni Apollinaris in cuſtodia habendus ab Demoſthene traditur. Centurio Chriſtianus cum eſſet, conſuluit Apollinarem, uti ſe ad Claſſenſe opidum conferret, in uicum, cui Leproſorum cognomentum erat: Quod occulte dum efficeret, ut ibi latens, furorem uitaret improborum ac flagitioſorum, nefarii ea cognita profectione Apollinarem adorti illuc proficiſcentem, fuſtibus cæſum ſic affecerunt, ut ſeptimo poſt die uir innocentiſſimus ad beatam uitam migrauerit, decimo Kal. Sextil. Sepulcro ex marmore, ſub terra, propter Pontificum metum, conditur extra mœnia Claſſis, cum annum iam nonum & uigeſimum Rauennati Eccleſiæ præfuiſſet: annum a partu Virginis circiter octuageſimum primum: paulo poſt, quam Rufus eius diſcipulus, Capuæ, cuius vrbis erat Anſtites, ab Meſſallino ob Chriſti religionem AN.LXXXI.

interficeretur. Peractis in funere ſacris, cum Chriſtiani omnes ſucceſſorem Apollinaris electuri conueniſſent, ignaris incertiſq. illis, quem tanto uiro ſufficerent, omnibus ferme id renuentibus, quòd ſe tanto muneri impares faterentur, e cælo columba deſcendens, Aderiti ſacerdotis ſanctiſſimi capiti incubuit; quapropter continuò clamare omnes, Deum commonſtraſſe quem eligerent Archiepiſcopum. Itaque omnium conſenſu prouinciam Archiepiſcopatus ſuſcepit Aderitus, uir Græcus; ſub id ferè tempus, quo Titus, Veſpa ſiano patre in villa circa Sabinos, uentris profluuio, nono anno Imperii mortuo, ſolus Imperium adminiſtrauit; tametſi ille biennio poſt in eadem ſit patrem inſecutus: cui Do mitianus frater ſucceſſit ab vrbe condita anno octingenteſi-
AN.LXXXIII. mo trigeſimo quinto: ab Chriſto nato octuageſimo tertio. Hic cum acerrime Chriſtianos perſequeretur, Iudæorum etiam gentem, generis præſertim Dauidici; quòd accepiſſet regem naſciturum ex ea gente, qui orbis imperium ſibi aſciſceret; multa nece cruentauit. Hoc tempore Plinius Rauennate uinum, & Aſparagos, ac Rhombos piſces laudat; quæ omnia adhuc uigent, nec minori laude. Pleriſq. enim locis agri Rauennatis, ut iuxta vrbem, in Palatiola villa, & ſancti Petri in Vinculis, generoſa uina naſcuntur; quorũ multa, ubi uua maturuerit, tenuia ſunt, odorata, ſtomacho utilia, nec caput lædunt. De illis ſic Martialis lib. v. ſcribens, aſſerit.

Sit ciſterna mihi, quàm vinea, malo Rauennæ,
Cum poſſim multo uendere pluris aquam;
Callidus impoſuit nuper mihi caupo Rauennæ,
Cum peterem mixtum, uendidit ille merum.

Quo loco non uinum uituperat Rauennate, ut Leander Albertus opinatur, ſed aquam; cuius inopia laborabatur in ea ciuitate, quam omnem aqua alluebat marina: Quod his etiam temporibus Venetiis contingit. Id facile conſtat, cum ait poſſe multo pluris ſe aquam uendere. De Aſparagis item loquens lib. XIII. in xeniis ſic ſcribit.

Mollis

Mollis in æquorea, quæ creuit ſpina Rauenna,
Non erit incultis gratior Aſparagis.
Aſſeritq.ranis abundare; quod ſignificare his verſibus uidetur.
Cum comparata rictibus tuis ora
Niliacus habeat Crocodilus anguſta,
Meliusq. ranæ garriunt Rauennates.

Quas etiam adeſſe, licet multo minori copia ob exiccatas paludes, noſtra ætate conſpicimus. Sunt etiam qui putant, inter quos eſt Blondus, Fauſtinum Martialis amiciſſimum, ut complura ad eum ſcripta epigrammata teſtantur, Rauennatem fuiſſe. Dioſcorides grauiſſimus rei herbariæ ſcriptor, Erithrodanum, quod noſtri Rubiam uocant, Rauennæ ſeri, fęliciterq. naſci tradit lib. III. cap. CXLIII. maximumq. Rauennates ex ea ſentire prouentum: cuius quidem herbæ ad hæc uſq. tempora ager Rauennas feraciſſimus eſt: ſed pauci admodum in eam mercaturam incumbunt. Lugienſes & Tiberiani, qui tamen Rauennatibus finitimi, iiſdem ſubiecti erant, mercaturæ diligenter id genus exercent. Sed ut redeamus ad rem noſtram, Domitianus, cum multis Romanorum ciuium cædibus, plurimorum ſibi odia conflauiſſet, eaq. ſuperbia ſuiſſet elatus, ut diuinam adorationem exigeret, ab ſuis in cubiculo interfectus, ſucceſſorem accepit Neruam, qui cum ſe ob deuexam ætatem imparem tanto regendo Imperio conſpiceret, Traianum in Imperium adoptauit, virum Hiſpanum, qui anno elapſo, Nerua fato functo, omnium conſenſu Cæſar factus, apud Agrippinam Galliæ urbem inſignia Imperii ſuſcepit. Huius tempore Aderitus, perſunctus abſoluti optimiq.Antiſtitis omnibus muneribus, cum multos ad uerum Dei cultum ab falſa Deorum religione auocaſſet, moritur. V. Kal. Octobr.ſepulturæ traditus in opido Claſſenſe, eo loco, quo deinde non multo poſt Diuo Probo templum eſt exædificatum; circiter annum domini centeſimum; cum ageret Pontificem Maximum Clemens AN. C.
Romanus.

Romanus. Aderito mortuo cum Rauennates conuenissent de Antistite eligendo tractaturi, Deumq. precarentur, uellet eum eligi, qui populo ex diuina sententia præesset, statim, uti in Aderito contigerat, descendens columba e cælo, capiti incubuit Eleocadii uiri Græci, summiq. philosophi, quem iam Apollinaris sacris initiarat: Hic Græce latineq. doctus, interpretatus est grauissime ex diuinis libris complures; elegantissimeq. conscripsit de Christi conceptu atq. ortu ex virgine; deq. ipsius nece; quæ omnia iniuria temporum exhausit. Petrus Damianus, qui hunc miris extollit laudibus, scribit summa fuisse pietate, atq. ita virtutibus floruisse, ut in humano corpore uitam cęlestem ac diuinam imitaretur. Anno duodecimo supra centesimum ab Christi ortu XVI. Kal. Mart. obiit. Sepultus extra muros Classis; vbi non multo post ædificatum est eius nomini templum, quod Petri Damiani tempore adhuc extabat, inq. eo anniuersaria sacra fiebant. Eius ossa deinde ab Astulpho Longobardorum Rege Ticinum translata sunt, & in D. Michaelis posita. In cuius templi libro quodam, ubi de reliquiis Diuorum, quæ ibidem locatæ sunt, fit mentio, hæc de Eleocadio leguntur: A parte dextra, in cornu ipsius templi est corpus sancti Eleocadii Archiepiscopi Rauennatis, qui dum ob philosophiam, cuius erat peritissimus, fidem Christi studiosissime impugnaret, tandem superatus & conuersus est a Beato Apollinari, discipulo Principis Apostolorum, & cęlestis clauigeri Petri; qui post eiusdem conuersionem de fide Christi mirabiliter scripsit & disputauit, adeo ut tempore suo appellaretur hæreticorum metus, & primus in Italia ordinauit officium nocturnum pariter & diurnum, solenniter distinguendo libros noui & ueteris testamenti, ut hodie per totam Ecclesiam leguntur in matutinis; & Rauenna huc translatum fuit per Christianissimum Imperatorem Constantinum, natum sanctæ Helenæ; qui hanc Basilicam fundauit, anno natiuitatis Domini CCCXXV. propter gloriosum triumphum, quem tūc

AN.CXII.

obtinuit

obtinuit contra Gallicos, Imperium non uerentes, precibus signiferi ſancti Michaelis. Hæc ibi. Pontificem gerebat eo tempore Anacletus Athenienſis, Clementi ſuffectus; iamq. Traianus tertio perſequi Chriſtianos aggreſſus, Anacletum ipſum interficiendum curauit. Sufficitur Eleocadio in Rauennati Archiepiſcopatu Martianus, a Deo, demiſſa columbæ, electus; natus ſublimi loco, uir in primis pie, iuſte, ac temperanter uitam degens; tanto concitus ardore animi, ut Chriſtum prædicans, in animis Rauennatum ardentes amores excitaret omnium uirtutum: multiq. nullis rerum aduerſarum ictibus frangi, neq. oppugnationibus neſariorum de gradu pietatis deiici potuerint, ſed calamitates omnes, tandemq. necem pro Chriſto libenter pertulerint. Plurimos ſacris initiauit; cumq. rerum admirabilium gloria clariſſimus eſſet, cæleſtem in patriam abiit XI. Kal. Iun. atq. uti ex uetuſtiſſimis ſcriptis collegimus, in D. Eleocadii ſepulturæ traditus; anno domini ſeptimo & uigeſimo ſupra centeſimum; AN. CXXVII.
dum Aelius Hadrianus imperaret. Qui cum a Quadrato Apoſtolorum diſcipulo & Ariſtide Athenienſe de Chriſtiana religione plurima cognouiſſet, uti Paulus Oroſius lib. VII. eſt auctor, cauit edicto, ne quis Chriſtianus impunè indictaq. cauſa trucidaretur: Cum ſolis Iudæis bellum geſſit, quos etiam ſuperatos fugauit. Non potuit tamen in tanta Eccleſiæ tranquillitate Alexander ſummus Pontifex; qui Euariſto ſucceſſori Anacleti ſubrogatus fuerat; calamitates ac necem euadere, paulo poſt quam Calocerus Græcus in Martiani locum, Rauennatum Archiepiſcopus eadem ratione ab columba ſuffectus eſſet. Qui cum rerum omnium ſub Hadriano quietem fuiſſet nactus, aſſiduo hortatu, Deo verbis efficaciam ac robur tribuente, omnes ferme Rauennates relictis falſis Diis religioni ſanctæ adhærere ſic perſuaſit, ut admodum pauci fuerint, qui non acceperint cultum & cognitionem ueri Dei. Sub id tempus Xyſtus Romanus Pontifex trucidatus eſt; quem non multo poſt Hadrianus Cæſar eſt inſecutus,

cutus,

cutus, diuerso, ut par est, euentu. Hadriano Antoninus Pius Gener sufficitur, quem in filium Hadrianus adoptauerat. Xysto Pontifici Telesphorus in Pontificatu successit. Paulo post Rauennatum Archiepiscopus Calocerus cum annum ætatis cẽtesimum uiridi senecta superasset, mortem cum uita commutauit Tertio Id. Febr. sepelitur haud procul ab Aderito. Proculus sextus subrogatur ab columba præmonstratus; natione Syrus, cuius parentes ex Antiochia una cum D. Apollinari uenerant. Qui in D. Theodori conuentum pro deligẽdo Archiepiscopo haberi tunc temporis asserunt, in summa historiarum ignoratione uersantur, cum illud templum ædificatum adhuc non esset. Aliquorum tamen sententia est, in domo Theodori ciuis Rauennatis locum publicum ab Apollinari constitutum, ubi ii Rauennates, qui Christum sequebantur, quæ ad eius religionem ac fidem pertinerent, edocebantur, & Sacram Eucharistiæ hostiam sumebant. Alii uero templum illud, sancti Theodori, id autem est, sancti Dei doni, Græca uoce dictum, perinde ac sancti spiritus arbitrantur, ab eo admirabili cælestis ac diuini spiritus aduentu. Neque enim eo tempore adhuc D. Theodorus, Amasiæ Marmaritanorum erat natus, nedum ob Christum trucidatus: id enim Maximiani Imperio contigit. Proculus cum ad Christi præcepta uitæ suæ cursum accommodasset, iusteq. cum fide uixisset, optimè de Rauennati Ecclesia meritus, deuexa iam ætate Kal. Decembr. uitam cum morte commutauit: Sepultus prope ne Aderitum, Calocerumque, an in D. Eleocadii, incertum. Id constat; Obiisse sub id fere tempus, quo Iginius, qui Telesphoro in Pontificatu successerat, obtruncatus est; eiq. successor datus Pius Aquileiensis; quemadmodum Proculo apud Rauennates, Probus; qui mirabilium rerum splendore clarissimus, cacodæmone agitatos sanitati restituebat, ualetudinem aduersam, morbosq. difficiles, quiq. curari non poterant, propellebat ingenti miraculo. Cum ad extremum

peruenisset,

peruenisset, Angelorum agmina vidisse testantur, illisq. comitem in cęlum euolasse Quarto Kal. Nouembr. Sepultus in eo templo, quod ab se conditum in Classensi opido fuerat; quo loco Aderitus & Calocerus sepulturæ locum habuerant, a mari haud procul. Eorum Antistitum cadauera cum honeste collocasset, instituit ut ibi assidue fieret res diuina. Fuit autem M. Aelii Aurelii Antonini temporibus; Pontificatu Pii, Aniceti, ac Sotheris; annum ab ortu Christi circiter centesimum septuagesimum quintum. Id D. Probi Classensis templum augustissimum, nostra ætate solo æquatum est, nec vlla tanti operis uestigia apparent. Illud tamen posterioribus sæculis maxime exornauerat Maximianus Rauēnatum Archiepiscopus, ac deinde Sergius item Archiepiscopus; qui, uti in eius gestis narrabimus, D. Apollinaris templum ab Argentario exædificatum, ab sacerdotibus ad monachos traduxit; qui tamen sacerdotes assidui in D. Probi & Eleocadii templis, rem, ut antea, diuinam, postea fecerunt. Valerius tandem Archiepiscopus, testudinem supra aram D. Probi extruxit. Verum cum paulo post Agareni uniuersa Adriatici maris littora deprædarentur, Diuiq. Apollinaris templi ornamenta omnia, quæ summa & maxima erant, suffurati essent, & pleriq. præterea sanctissima hæc cadauera suffurari tentauissent, Petrus Bononiensis Rauennatum Archiepiscopus, huius nominis quartus, ne quid accideret mali timens, sanctissimo consilio optimum fore iudicauit, in vrbem illa comportari. Ceterum cum incertum esset, ubi reconderentur; & pridie Kal. Febr. ad D. Apollinaris primo, mox ad D. Probi, Deum suppliciter esset precatus, ut sibi, quo essent loco sanctissima illa cadauera, commonstraret; ab eo defodi cœptum, tametsi suspenso atq. incerto animo, quo coniectura eos maxime deduxit: reliqui omnes sacerdotes summa ueneratione fodientes Archiepiscopi incœptum persequuntur; nec multum foderunt, cum sacerdos ligone lateritium lapidem percutiens, arcæ latentis aditum sub ara patefecit.

AN. CLXXV.

fecit. Quapropter sublata mensa ex marmore, quæ aram con flabat, detectoq. ob id sepulcro, uas ligneum carie ob uetustatem corrosum, inuentum est: in quo loculi seiuncti uisebantur. In altero bina erant cadauera; in altero, unum; nullo scripto, quod nomina significaret. Veniunt tamen in coniecturam, gemina cadauera illa, esse Aderiti & Caloceri; tertium Probi. Nonnihil itaq. reliquiarum, ob Diuorum memoriam ibi relicto, cadaueribus in Antistitis sede positis, continuo cum magno imbri fœdum esset cælum, inclaruit, & serenum est factum. Moyses præterea quidam ex monachis Classensibus Diui Apollinaris, cum febri multos iam dies laboraret, tacta sede, restitutus est sanitati. Itaq. delata primum summa omnium ueneratione nec sine lacrymis sancta cadauera ad Diui Apollinaris; mox ad Diui Seueri; cuius postridie dies festus erat; tandem hymnis & lacrymis, ingentiq. gaudio in Vrsianam ædem transferuntur. Vbi miraculis compluribus Deus eorum sanctitatis esse testis uoluit; Tertioq. Non. Mart. Petrus Archiepiscopus eis aram dicauit. Quinto ab hinc die Vrbano Rauennati patricio per quietem fuit declaratum, quinq. præterea Antistitum Rauennatum cadauera eodem in templo occultari. Quo factum est, ut cum denuo illuc se Petrus recepisset, peruestigassetq. diligenter, duo inuenerit sepulcra; in quorum altero bina cadauera erant; tria in altero: quæ dubio procul, si antiquitati credimus, Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti, & Marcellini Rauennatum, uti narrabimus, Antistitum credenda sunt. Ea, cum admirabilia complura edidissent, in Vrsianam ædem importata sunt. Honestus deinde, qui in Archiepiscopatu Rauennati Petro subrogatus est, Benedicto. VI. Ro. Pontifice, & Othone secundo Imperante, Probi cadauer in ara ex marmore maxima, sub mole testudinata Vrsiani templi, honorifice manibus propriis collocauit, eiusq. nomini aram dicauit; quæ nunc temporum decursu solo æquata est. Huic Probo; ut ad cœptum historiæ ordinem reuertamur; Dathus

thus ab Spiritu sancto per columbam Rauennatibus præfici tur; cuius faciem diuino splendore, supra quàm dici potest, illuxisse ferunt. Nouem annos cum administrauisset Ecclesiam, obiit V. Non. Quintil. Sepulturæ locus datus in D. Probi; Pontificatu Eleutherii, qui Sotherem fuerat insecutus; dum Commodus Antoninus fœde conspurcaret Imperii dignitatem, omni vitiorum labe; & animi causa gladiatorios ludos exerceret, seq. feris obiiceret in Theatro. Interfecit hic complures ex omni nobilitate, quod ea sibi antecellerent. Datho in Rauennatum Archiepiscopatu sufficitur Liberius, philosophus maximus, Græce Latineq. doctissimus; qui religione sic animum imbuerat, ut per unum & uiginti annos, quibus Rauennati præfuit Ecclesiæ, ex Deo toto animo, totaq. cogitatione pendens, eumq. sibi doctorem ac ducem habens, ita retraxerit multos aberrantes a ueritate, & sincera diuini cultus sanctitate, ac uitiis & perturbationibus obcæcatos, ut nihil rectius ducerent, nihil aut facilius aut iucundius, quàm honestam uiuendi rationem sequi, & cursum conficere præceptorum diuinorum; cum tamen ipsa Cæsaris intemperantia omnes ad exemplum deduxisset. Ceterum post paulo & Commodus strangulatur, & post illum a Senatu Cæsar Aelius Pertinax creatur. Qui sexto quàm imperare cœperat mense, Iuliani iurisconsulti scelere interficitur. Arripit Iulianus Imperium; uerum septimo post mense ad Pontem Miluium ab Septimio Seuero Afro superatus, illi ad eam dignitatem aditum parauit. Scribit Aelius Spartianus; uti memorauimus; ab Iuliano Classense opidum captum. Septimii Seueri Imperio, & Pontificatu Victoris Afri, moritur Liberius Archiepiscopus Rauennatum, Tertio Kal. Maii; Sepultus in D. Probi, cum Datho. Agapitus sufficitur, cuius ea semper fuit bonitas, ut numquam suos destitueret, numquam uiolari sustineret, quoad eius fieri poterat. Hoc tempore Seuerus Cæsar, cum Fescennium Nigrum, qui in Aegypto & Syria ad Tyrannidem aspirauerat, apud Cyzi-

cum superatum trucidasset, Iudæosq. noua molientes compescuisset, superatis Parthis, Arabibus, & Adiabenis, Christianos acerrimè persecutus est. Eo mortuo, Aurelius Antoninus Bassianus Caracalla filius successit; qui non minori, quàm pater, impietate sæuiens in Christianos, Zepherinum Pont. Max. trucidauit; cui Calistus subrogatur. Hic Domitii filius ex vrbe Rauennatum fuit: quæ vrbs utrum ne Rauenna ipsa sit, an Transtiberina regio, incertum est apud aliquos. Sub id tempus Rauennæ D. Theodoro martyri, & D. Mariæ Virgini in Cosmodim templa exædificantur. Quod autem nunc D. Mariæ in Cosmodim uocamus, fons erat, quo aqua sacrata baptismatis abluebantur pueri; sequentibus temporibus, Theodorico Regnante, ab Arianis, ut putant aliqui, extructus. Eius rei rota ex marmore, quæ in pauimento est, & D. Ioannis Baptistæ Christum Deum baptizantis imago, in testudinis centro, argumento sunt. D. Theodori templum, nunc Spiritus sancti appellatur, quòd eo in templo, columba cęlitus demissa, aliquot Archiepiscopos Rauennatibus dederit. Exarchorum tempore, domum hospitalem ibi ædificatam scribunt, & prouentibus ditatam, ut Græci, qui egentes, religionis causa Romam proficiscerentur, per aliquot dies gratis exciperentur & alerentur. Caracalla Cæsar, qui nouercam uxorem duxerat, septimo anno Imperii moriens, successorem habuit Opilium Macrinum, cum Diadumeno Antonino filio. Sed hic, post annum, militari tumultu trucidatus cum fuisset, eligitur in Cæsarem M. Aurelius Antoninus, Heliogabalus appellatus; sub id fere tēpus, quo Vrbanus, Calisto iam ab Christianorum aduersariis impie interfecto, successit in summo Pontificatu. Nec multo post, anno quarto Imperii Heliogabalus, cùm inauditis libidinum generibus in omnium odium incurrisset, est interfectus. Subrogatur Aurelius Alexander Seuerus; quo imperante, Agapitus Decimus Rauennatum Archiepiscopus XVIII. Kal. April. moritur: Sepultus cum reliquis in D. Probi.

Quidam

Quidam censent, Constantino & Constante imperantibus circiter annum domini tricentesimum quadragesimum primum, Agapitum sub Iulio primo Ro. Pontifice fuisse, & in Concilio Romano sedisse; uerum ob Liberios Archiepiscopos, qui plures fuerunt, sunt decepti. Hoc tempore Aspasius Sophista Rauennas, Demetriani filius, uti Suidas est auctor, Romæ florebat, summa omnium admiratione; cũ aliquãto, quàm ceteri sophistæ, grauius & nobilius artẽ tractaret. Præceptores habuit Pausaniam & Hippodromum. Aduersus Aristonem ceterosq. maledicos orationes scripsit, quæ erant in manibus doctorum hominum frequentes. Agapito, Marcellinus successit Rauennatum Archiepiscopus, trigesimum circiter annum supra ducentesimum ab ortu Christi; Vrbano adhuc Romano Pontifice. Septem & quadraginta annis Rauennati Ecclesiæ præfuit Marcellus, tanta sanctitate atq. innocentia, ut uel sola opinione, homines a maleficio deterreret, & ad leges diuinas seruandas ac colendas inflammaret. Sæpius cacodæmonum furorem; tanta in illo fuit magnitudo & præstantia benignitatis diuinæ; nullo labore compressit; cumq. uirum sanctum illi, dispositis insidiis, uallatum tenerent, ac circumuenissent, eo Deum suppliciter inuocante, statim prostrati, misereq. afflicti sunt. Huius tempore, Alexandro, apud Maguntiacum militari tumultu e medio sublato, Maximinus ab exercitu; senatu rem haud cognoscente; Cæsar eligitur: sed cum bello aduersus Germanos feliciter gesto, sextus Christianos acriter persequeretur, iamq. Aquileiam premeret obsidione, ab exercitu trucidatur. Caput ad Pupienum primo, qui Rauennæ erat, mox Romam delatum. Arripiunt tres simul Imperium, Pupienus, Albinus eius frater, & Gordianus, uir ex omni nobilitate, Gordiani filius, qui erat proconsul in Africa. Sed Albino & Pupieno interfectis, solus Gordianus Cæsar conclamatur; cuius tempore Pontianus Romanus Pontifex, qui successerat Vrbano, est ob Christum interfectus. In eius locum creatus est

Aspa

AN. CCXXX.

Antherus

Antherus Græcus; deinde Fabianus; in quo eligendo, columbam cęlitus demissam, uti in Antistitum Rauennatum electione contingebat, pleriq. ferunt. Huius Pontificatu Gordianus Cæsar interficitur; Philippusq. successit cum Philippo filio; qui primus Christianam religionem cum filio est amplexatus, sacraq. vnda ab Pontio ablutus. Hos Decius Augustus, ex inferiori Pannonia ortus, insecutus est, acerrimus religionis Christianæ & immanissimus hostis, ab Nerone septimus; cuius iussu Fabianus trucidatus est: quo eodem acerbissimo necis genere, illum, Cornelius, qui in eius locum Pontifex Maximus subrogatus fuerat, duobus post annis insequitur. His accessit Fusca virgo nobilis, quæ per idem tempus Idibus Febr. sub Quintiano Præside, qui in Sicilia Agatham trucidauit, ob Christi religionem Rauennæ interfecta est. Hæc enim Syroo patre orta viro nobili, annos nata quindecim, audiens Christianam religionem, eius amore infinitum in modum inflammata, cum Maura nutrice id negocii communicauerat. Nutrix putans tantum facinus, insciis parentibus, minime perpetrandum, occulte omnia matri patefacit, quæ, quòd diu Christianæ militiæ nomen dare optauisset, non solum filiæ assensit, sed laudauit vehementer consilium, ad Hermolaumq. sacerdotem Rauennatum, virum sanctissimum, profectæ, ab eo edoctæ sunt, quę facienda Christianis essent, & sacra vnda ablutæ. Hæc cum pater resciuisset, qui ex omni nobilitate Rauennati eminebat, id sibi, multis de causis, dedecori & calamitosum ducens, sępius tentauit, irrito tamen labore, ab Christi fide auertere filiam; tandem vero in carcerem contrusam, triduo absque cibo esse voluit. Quibus tamen diebus non destitit pater, quin per matronas nobiles, eiusq. familiares adolescentulas hortaretur ab Christiana religione deficere. quibus tandem cum nihil efficeretur, ipseq. met pater omnibus blanditiis, ac speciosis uerbis, atq. etiam lacrymis filiam demulcens, immotam filiam conspiceret, in tantam iram exarsit, ut, nisi

mater

mater intercessisset, e carcere eductam filiam ense omnino confossurus uideretur. Iubet tamen adigi ad sacrificandum Diis. Sub id tempus Quintianus Rauennam ingressus, his acceptis, mandat ad se Fuscam, Mauramq. & parentes uinctos adduci. Sed cum apparitores eam deprehendissent orantem, cælitemq. iuxta eam summo splendore fulgentem conspexissent, adeo territi sunt, ut nihil ausi, inanes ad Quintianum redierint. Interea Fusca & Maura, quæ hæc acceperant, adeunt ad Quintianum, seq. Christianas profitentur. Adductum Syroum patrem cum Quintianus interrogaret, cur filiam Christianam esse sit passus; ipseq. id se inuito ab ea factum respondisset, adiectis testibus, qui referrent, quibus eam, ob id, pœnis affecisset, Fuscam & Mauram, Deorum religionem falsam spernentes, uerberibus affectas innumeris, iubet in teterrimum carcerem contrudi; ubi cum dies aliquot acerbe uixissent, Quintiani iussu, extra vrbem, Fusca, gladio in latus infixo, cum antea cęlitus emissa uox illam esset ad necem fortiter ferendam hortata, confoditur. Maura nutrix, cadaueri, quod assidue amplexabatur, illacrymans, rogata carnificem, ut se eadem ratione gladio confoderet, illam insecuta est. Cadauera ab Christianis nautis noctu rapta, ad Sabratam prouinciæ Tripolitanæ vrbem importata, pulcherrimo sepulcro condita. Multis deinde post annis, cum eam ciuitatem piratæ deprædati essent, Vitalis ciuis Venetus ad vrbem desertam, diuino afflatus spiritu, adnauigans, ad Torcellum Venetiarum Insulam, ea inuexit; ubi nunc honorificentissimo templo ac sepulcro, religione summa ab incolis uenerantur. Hæ mulierum sanctissimarum neces contigerunt, non ante multo, quam Decius tot scelerum daturus pœnas, vna cum filio, quem Cæsarem designauerat, trucidatur. Gallus Hostilianus cum Volusiano filio in Imperium asciscuntur; post quos Aemilianus. Quo mortuo gemini Cæsares creati sunt; alter in Rætiis cum exercitu, Valerianus; Romæ alter a Senatu, Galenus. Quorum

temporibus

temporibus adeo in Christianos est sæuitum, ut paucissimæ eorum familiæ, nedum ciuitates, eius calamitatis expertes fuerint. Lucius Pontifex Maximus, cum mortuo Volusiano, a quo fuerat relegatus, Romam rediisset, Valeriano iubente interfectus est. Qui Valerianus in bello Persico uictus, ad manus hostium viuus peruenit: apud quos tam fœda uixit seruitute, ut Pacorus Persarum Rex, quoties equum conscenderet, eius dorso perinde ac scabello vteretur. Lucio Pontifici, Stephanus successit, qui etiam Valeriani & Galieni temporibus, anno Pontificatus octauo trucidatur; cum Germani alpibus, Rætia, uniuersaq. Transpadana Gallia penetratis, Rauennam vsq. facta excursione omnia deprædati essent; & vndiq. nouæ gentes finibus egressæ, ipsum orbem vniuersum perturbaturæ uiderentur. Nam Gothi in Græciam, Macedoniamq. & Asiam erumpunt: Quadi & Sarmatæ Pannonias depopulantur: Germani occupant Hispaniam; ipsumq. Imperium ab Tyrannis triginta arripitur. Tandem Galienus, cum Mediolani Aureolum obsideret, interficitur; cum antea illius iussu Xystus secundus, & Dionysius, qui in Pontificatu Romano, Stephano successerant, fuissent obtruncati. Illis subrogatur Felicius Romanus, eodem ferè tempore, quo Aurelianus, Claudio suffectus, Cæsar factus est; qui nonus Christianos afflixit, præsertimq. Felicium ac Eutitianum Pontifices Maximos; quos & interficiendos curauit. Sub id tempus Marcellinus Rauennatum Antistes, in tanta perturbatione vario rerum euentu misere grauiterq. affectus, animam exhalauit, Tertio Non. Octobr. Dum extremum spiritum duceret, eius cadauer ferunt vnguentorum suauissimorum diuinum odorem afflauisse. Sepultus est in D. Probi.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM

LIBER. SECVNDVS

CVM esset fato functus Marcellinus, ita uti supra demonstrauimus, sacerdotes populusq. Rauennas in D. Theodori conueniunt, vt de more suppliciter Deum precati, sibi per columbam significaretur, quis esset Archiepiscopus futurus. Hæc res longius est protracta, quàm consueuerat: Itaque plures illuc conueniebant duplici miraculo impulsi. Factum est ob id, ut Seuerus, uir ex infima quidem plebe, sed innocentia & simplicitate nobilissimus, cum lanam expurgaret, quæreretq. sibi & familiæ inde victum, rei nouitate commotus, præsertim cum e templi, in quo fiebat conuentus, regione habitaret, posita lana, se ad profectionem pararet; quem Vincentia vxor, cognita profectionis causa, irridens ac increpans; Sede, inquit, & in comparandum vnde uiuas, incumbe; Desine quibus id per opes licet, eos in eligendum Archiepiscopum esse intentos. Cum tamen Seuerus sancto Spiritu impulsus, nihil uxoris uerbis commotus tandem proficisceretur in templum, Abi, inquit vxor; cum primum enim accesseris, Antistes creabere; id unum populus curat scilicet. Ille abiens, cum esset pannosus & demissi animi, & templum sacerdotum, ac populi multitudine plenum, per primam, quæ minor est, portam ingressus, in angulum ad dextram pone murum se coniecit, suppliciter petens, ut Deus optimum populo patrem

deligeret. Vix ibi constiterat Seuerus, cum in fenestram inuolans columba, parumq. in lapide subiecto commorata; quem nunc lapidem ob rei memoriam atque reuerentiam ab Conrado Grasso Bononiensi, eius templi Abbate; qui templum illud mirifice instaurauit; honesto loco positum uidemus; ad aures Seueri conuolauit. Seuerus, quòd se tanto mysterio minime dignum iudicabat, eiicere columbam; quæ circumuolans ad illum denuo rediit. Protinus populus uniuersus clamare, ne illam eiiceret; sineret quid uellet efficere. Quod cum permisisset, columba immisso in aurem illius rostro, inde sublimis abiit. Quo eodem genere prodigii haud multo post, tempore Constantini, Euurcium in Aurelianensium Episcopum creatum scribunt. Stupentes omnes ob rei nouitatem accurrunt; Seuerum pannosis uestibus & sordidis expoliatum, uestiunt sacro pallio, quo Antistites uti consueuerant. Ille confestim in alium mutatus, & diuino miraculo summa præditus sapientia, continuo suggesto conscenso, concionem habuit, pietatis doctrinæq. plenissimam, in qua prædixit, ne amplius diuinitus columbæ ministerium expectaretur in creandis Rauennatibus episcopis. Pontifex erat, cum hæc acta sunt, Caius Dalma-

AN. CCLXXVII. ta; Cæsar, Aurelianus; annum circiter ducentesimum septuagesimum septimum. Caius Pontifex trucidatur ab Diocletiano, qui post Aurelianum ac varios rerum euentus, Cæsar, una cum Maximiano fuit, & per decennium Christianos acriter persecutus est. Caio subrogatus Marcellus fuit; quo tempore Seuerus Rauennas, alius ab Archiepiscopo, e medio sublatus est ab Maximiano Augusto; qui decimus & postremus in Occidente Christianos persequebatur. Viri enim sancti prodigia, & uitam innocenter actam cum Maximianus accepisset, ob inueteratum in Christianos odium, captum, & sacrificare falsis Diis renuentem, uti diximus, interfici iussit Kal. Ian. cuius cadauer nunc summa religione in Orbito, quam pleriq. veteribus Herbanum fuisse putant,

tant, ab incolis conſeruatur & colitur. Hoc loco, mea quidem ſententia, Franciſcus Maurolycus Meſſanenſis Abbas, manifeſte aberraſſe deprehenditur, qui in ſuo Martyrologio hunc fuiſſe Epiſcopum ſcribat: & multo magis Ferrettum, qui hunc Seuerum cum illo confundat, qui fuit Eccleſiæ Archiepiſcopi fratris filius. Paulo poſt Seueri necem, Dioclitianus ab inuito Maximiano impetrauit, uti ſimul & purpurã & Imperium deponerent; quod & factum eſt eodem die ab Dioclitiano apud Nicomediam, & ab Maximiano Mediolani. Galerius & Conſtantius poſt hos, Auguſti, duas in partes diuiſo Imperio, adminiſtrationis negocium inter ſe partiti ſunt. Decernitur Conſtantio Italia, Africa, & Gallia: Galerius Maximianus Illyricum, Aſiam & Orientem obtinuit; & non multo poſt Italiam etiam atq. Africam, tradente Conſtantio; qui Auguſtali contentus dignitate, Gallis atq. Hiſpanis dominabatur. Galerius duos adoptauit, Seuerum & Maximianum, quem Oroſius Maximum uocat; alii Maximinum. Illum præfecit Italiæ & Africæ; hunc Orienti. Romæ autem Prætoriani, Cæſarem fecere Maxentium Herculii filium, non abnuente Senatu; quem cum fugeret Seuerus, uti ſcribit Pomponius Lætus, Maximianum petens, qui in Illyriis erat, Rauennæ captus, cæſusq. eſt; ſub id fere tempus, quo Marcellus Romanus Pontifex a Maxentio in viuaria ad curam publicarum beſtiarum coniectus, pœdore confectus & ſitu obiit; cuius ſucceſſor Euſebius nõ multo poſt, trucidatus eſt. Hunc Melchiades in Pontificatu eſt ſecutus; ſerme ſub id tempus, quo Conſtantius Auguſtus, uir humaniſſimus ac modeſtiæ ſingularis, in Britannia decedens, Conſtantinum ex Helena; quam alii pellicem, alii vxorem dicunt; filium, Cæſarem reliquit, anno ab vrbe condita milleſimo & ſexageſimo primo: a partu autem Virginis, tricenteſimo nono. Licinium interea ſuffecerat Galerius, Seuero Rauẽnæ interfecto. Galerio Chriſtianos acriter inſequenti, haud data eſt diu ſcelerum impunitas. nam vndique putredine ac AN. CCCIX.

uermibus absumptus, summis cruciatibus decessit. Rediit res ad quateruiros, Constantinum & Maxentium filios Augustorum, Licinium & Maximianum nouos homines. Maximiani iussu, Melchiades Pōtifex trucidatur. Huic sufficitur Siluester Romanus; cuius Pontificatu Christiani toto orbe pacem habuerunt; cum tamen in hac postrema Dioclitiani rabie; quæ ad hæc usq. tempora desæuiit; innumeras neces ac contumelias fuerint perpessi. Et ut innumerabiles taceam, qui in omnibus ciuitatibus passim trucidati sunt, Rauennæ Edistius, quarto Id. Octobr. interficitur: sepultus in uia Laurentina, quæ ad Classem tendit. nuncupatam autem Lauretinam, non Laurentinam, uiam illam tradunt, a nemore lauris consito, quod ibi aderat: fuisse namque gemina loca iuxta Rauennam perhibent, hunc ad orientem Solem, lauris satum, ad occidentem alterum, ubi erat Palma, Campum Martium uocatum; quibus lauro, & palma Rauennates Duces, cum aliqua pro Rauennati, aut Romana Republ. egregie gessissent, Rauennam uenientes, coronari consuesent, ad Capitoliumq. adducerentur, ubi sacra Ioui, tercentis uictimis, ad tercentas eius templi aras, mactatis, fierent. Solitos præterea Rauennates, ludos publicos equestres committere, atque etiam pedestres apparatissimos, magnificentissimosq. quibus uictores tum Lauro, tum Palma coronati incederent: spectatoresq. in collibus exiguis, suo quisque loco, considere; sic ut alius esset Senatorum collis, alius uirorum equestris ordinis, alius plebeii; adhucq. collis perstat, non longe ab D. Apollinaris in Classe, quem, Montem equitum, uulgò appellant. Quod autem campus Martius, Palma conspicuus, extra urbem esset, ex Diui Vrsicini martyris historia colligitur. Sed ut, iis omissis; quorum testes scripturas quasdam Rauennates, nullum autem fide dignum habemus auctorem; ad ordinem historiæ redeamus, eadem hac calamitate, quam Dioclitianus Christianis intulit, Rauennæ interiere Valentinus & Solutor, ac Victor, Idibus Nouembr.

uembr. quibus Rauennæ templum ædificatum eſt, quod ad huc ſupereſt, iuxta portam Anaſtaſiam, ab Diui Ioannis Baptiſtæ haud procul. Quo loco, aliquorum eius templi Rectorum imprudentiam mirari fortaſſe poſſumus, qui hoc Victore & ſociis prætermiſſis, quibus dedicatum templum fuit, ex ueterum ſcriptorum Rauennatum ſententia, ſolum feſtum agunt diem octauum Id. Mai. quo die Victor Mediolanenſis, Maximiani rabie, eſt obtruncatus. Rauennates quoque martyres per hoc idem tempus fuere Felicianus, Victorinusq. Tert. Id. Nouemb. Alius etiam Valentinus cum Nouali & Agricola, XVII. Kal. Ianuar. ob Chriſtum acerbiſſimam necem ſubierunt. De Valentino, in uita Diui Dalmatii Epiſcopi & martyris Ticinenſis, in hanc ſententiam legimus. Ad Dalmatium; cum is eſſet in urbe Alba, patre ſenatore & occulte primum Chriſtianus, mox omnibus ſtatim relictis, palam Chriſtum Deum prædicare, & miracula edere cœpiſſet; Valentinus magiſter militum, cum ad eius aures fama perueniſſet, Rauenna profectus, uenit eum rogans, ut filio graui morbo laboranti, ac iam deſperato, ſuppetias ferret. Deum precatus Dalmatius, Valentino renunciat, Concordium filium ſuum, qui erat Rauennæ, conualuiſſe; uirumq. ſanctiſſimum, item Rauennatem, nomine Antonium, eadem die obiiſſe: quæ omnia cum Valentinus, Rauennam regreſſus, uera comperiſſet, denuo ad Dalmatium rediens, una cum Concordio filio ſacra baptiſmatis unda ablutus eſt. cœpit ab eo die Valentinus Chriſtum Rauennæ profiteri, multisq. ad ueram eius religionem adductis, tandem pariter cum filio Concordio, & Nouali, Agricolaq. ſociis, ob Chriſtum, uti memorauimus, necatus eſt. Conſtantinus, occupata Gallia, Germania ſuperata, Maxentio & Licinio debellatis, cum tot bellorum fœlicitatem acceptam ferret diuinæ ſigni Crucis uirtuti, quo uno ſigno in bellis utebatur, occaſionem præbuit Silueſtro Pontifici, ut, relicto Soracte monte, quo ab Tyran-
nis

nis fuerat relegatus, Romam ueniret, & Constantinum iam in Christianos bene animatum, magis incenderet ad optime de Ecclesia Dei merendum. Arius hac ætate tetram pestem cum per uniuersum fere orbem sparsisset, fecit uti Concilium illud celeberrimum Niceæ, quæ Bithyniæ ciuitas est, haberetur; quo cum CCCXVIII Episcopi conuenissent, & Constantinus, qui iam Imperii sedem, Byzantium transtulerat, interfuisset, Arii doctrina improbata est. Sunt tamen, qui sub Iulio primo Ro. Pontifice, qui Marco, Siluestri successori, fuerat suffectus, habitum velint. Sub quo quidem Iulio in Datia Sardicense Concilium tricentorum Episcoporum in Occidente celebratum est, uti Cresconius in magno Conciliorum libro Rauennatis Ecclesiæ testatur. Ad illud
Dist. LXI. Concilium Seuerus Rauennatum Archiepiscopus, diuinitus ex lanario summus, uti memorauimus, repente Theologus factus, cum se recepisset, Osio Cordubensi Episcopo, Pontificis legato præsidente, aduersus Constantium Augustum, Constantini iam mortui filium, ceterosq. Arianos, pro Athanasio Episcopo Alexandriæ, acerrime strenueq. pugnauit. Sub id tempus, Kal. Maii, D. Petro templum ædificatur in armentario, uel ut alii aiunt in Heremitario: nam dici vtrumq. uulgo loquentibus potest: locus enim ille, qui in Fadusa est palude situs, prope fossam Messaniam, solitudo & heremus quidam est, ac armentorum pabulum. Seuerus interea Rauennam e Concilio reuersus, Heraclianum sibi discipulum, Pisaurensem Episcopum sacrauit. Quod uero referunt Geminiani Mutinensis Antistitis funeri interfuisse, cũ rem ipse diuinam Rauẽnæ faceret; & in extasim esset raptus; Rauennatibus ad miraculi fidem astruendam, illuc mittentibus, qui explorarent, qua hora Geminianus sepulturæ traditus fuisset; & Mutinensibus id testantibus; omnino ego de illo Geminiano falsum putauerim, de quo omnes id asserũt, quiq. Athilæ aduentum atq. impetum ingenti miraculo elusit. Neq. enim potuit Seuerus, quo tempore Geminianus obiit,

obiit, uiuere. Siquidem hunc ferant sub Iouiniano Cæsare, e cuius filia cacodæmonem expulit, floruisse: nam abest id tempus, ab eo, quo creatus Seuerus Rauennæ Archiepiscopus fuerat, annos circiter nonaginta: &, quod adhuc magis dedecet, obiit Geminianus, si uera sunt, quæ de illo affirmant, post Athilæ in Italiam aduentum. Ferunt enim Geminiano petente suppliciter, Deum Athilæ oculos sic præstinxisse, ut Mutina transiens, quo loci esset, ignoraret. Ab creatione autem Seueri in Archiepiscopum, ad Athilæ aduẽtum in Italiam, quẽ fuisse ferunt ad annum domini CCCCL. intercesserunt anni CLXXIII. & totidem annos in Archiepiscopatu Seuerus uixisset; quod tamen nullis monumentis est traditum; neque si rationem resq. gestas consideremus, cõstare ullo modo potest: nam intercesserunt plures Archiepiscopi, & cum Athila per Italiam uagabatur, Ioannes præerat Rauennæ Antistes, uti ex omnium historiographorum sententia uidebimus; quem tamen Ioannem Seuerus nullus est insecutus. Verum, ut eo redeamus, unde diuertimus, cum Seueri Archiepiscopi Innocentia filia mortua esset, & in matris monumento sepulturæ tradere uirginem Seuerus constituisset, patefacto sepulcro, cum Vincentiæ uxoris cadauer, per illud sparsum, non relinqueret filiæ locum, Seuerus ad uxorem uersus, Quid, inquit, molesta esse pergis? onus tuum suscipe, neq. uelis esse pertinax. Ad cuius uocem, omnibus, qui aderant, stupentibus, ingenti prodigio, cadauer uxoris sese colligens, filiæ locum fecit. Ipse tandem senio confectus, cum de certo die, quo esset ex corpore in cœlum migraturus, diuinitus certior factus fuisset, peractis ex more sacris, conuocatisq. omnibus sacerdotibus & uniuersis Rauennatibus, apud eos concionatus est, grauissime disputans de cælesti illa felicitate; hortansq. omnes ne explerentur fallacibus bonis, & celeriter interituris; Iustitiam & pietatem colerent, & solida illa & uera atq. æterna bona consectantes, seseipsos plene ac perfecte, quoad eius fieri posset,

excitarent.

excitarent. Fugerent voluptates corporis & ſenſuum, quibus dulci illo quidem, ſed peſtiſero ſomno conſopitur animus, & noctem luci anteponit: Nullis rerum aduerſarum procellis deiicerentur; futurum enim uti poſt maximas ærumnas & labores exhauſtos, tranquillum & quietum ſpiritum ducant: neque etiam grauius commoueantur dum in hac uita fragili miſeraq. improborum res ſecundas, & hominibus cum fide iuſtitiaq. uitam colentibus calamitates intuentur; nam pios tandem, exitus proſperos conſequi; impios uero ex illuſtri & florenti rerum ſtatu in maximas miſerias, & illas quidem perpetuas, præcipitari. Petere tandem ab omnibus uti ſui memoriam in animis integram conſeruarent, per inde ac amantiſſimi patris; iam enim inſtare mortis diem, exiſtimarent, illos ab ſe unice ſemper dilectos, in oculisq. geſtatos. Collacrymant, qui aderant omnes; ſeſeq. paratos eſſe Antiſtitis ſui memoriam perpetuo in animis conſeruare, efficereq. quæ præceperat omnia, pro uirili, conclamant. Laudata Rauennatum uoluntate, ueſtibus ſacris adhuc indutus, ad ſepulcrum proficiſcitur, ibique uxori & filiæ medius, flexis genibus, manibusq. & oculis in cælum ſubductis, tamquam preces Deo ſuppliciter fundens, animam, ſumma uultus hilaritate Kal. Febr. exhalauit. Sepultus eſt in Claſſe opido, haud procul a regione, quam ſalutarem uo cabant; quo loco a Petro Seniore Rauennatum Archiepiſco po inſequentibus temporibus eius nomini erectum templum eſt, cum multa prodigia ad uiri ſancti tumulum aſſidue ſuccederent. Quamquam circirer annum domini octin genteſimum & vigeſimum quartum ab Othgario Magunti no Antiſtite, importata Maguntiam fuerunt Seueri, Vincen tiæ uxoris, & Innocentiæ filiæ cadauera, collocataq. in Her fordienſi templo. Moritur Seuerus paulo poſt, quàm Impe rium ad Conſtantinum ſecundum, Conſtantem, & Conſtantium fratres, Conſtantini Magni filios, deuenerat; qui de Imperio inter ſe dimicantes, omnes occumbunt. Interea

Liberius

Liberius secundus in Archiepiscopatu Rauennati Seuero suffectus est; non quidem per columbam cælitus demissam, quod adlectionis genus iam diximus in Seuero desiisse, sed sacerdotum populiq. consensu. Sunt tamē qui post Seuerum, Agapitum alium Archiepiscopum constituant, huncq. aiunt Concilio Romano, a Iulio primo Pont. Max. celebrato, simul cum Benedicto Aquileiensi, Rufo Carthaginensi, Iulio Mediolanensi, Luciano Mauritanorum Antistitibus, & reliquis aliis CXVI. Episcopis interfuisse. Alii hunc Agapitum, post Liberium ponunt; sed quocumq. loco collocetur, constat, & eo interfuisse Concilio, & parum admodum in Archiepiscopatu uixisse, quemadmodum & Liberius, qui optime de Ecclesia Rauennati meritus, muneribusq. perfunctus, quæ ad egregium Antistitem spectare uidentur, cum decessisset prid. Id. Quintil. Sepultus in D. Petri ac Pauli Apostolorum templo, Probum successorem accepit, senem omni uirtutum genere cumulatissimum. Romanus Pontifex erat adhuc Iulius, in exilium ab Constantio, qui fauebat Arianis, missus; quo non multo post mortuo, sufficitur Liberius Romanus; qui cum acriter Arianos insectaretur, Constantius, Arimini; quæ nobilissima est Aemyliæ ciuitas, Romanorum, post eiectos Gallos, colonia; Concilium indixit, cui præfuit Taurus, Constantii Legatus; interfuisseq. D. Hieronymum Strydonensem, uirum uti eximiæ sanctitatis atq. doctrinæ, ita numquam satis laudatum, plerique ferunt. In eo Concilio cum pleraque fuisset decreta, quæ contra religionem Christianam, pro Arianis facere uidebantur, neque ob id probare Liberius summus Pontifex acta uellet, Roma est eiectus. In eius locum sacris iniati omnes, Felicem uirum probum deligunt, qui habito XXXVIII. Episcoporum Concilio, damnataq. Arianorum sententia, paulo post trucidatus est. Reuocatus interea ab exilio Liberius fuerat ab Constantio, Valentis & Vrsatii hortatu, qui Arianæ factionis proceres habebantur: ab ea reuocatione, Liberius cum A-

rianis sentire uisus est. Rauennæ sub id tẽpus Probus Archiepiscopus decessit prid. Non. Mart. sepulturæq. traditus in monumento Liberii. Florentius successit per idem fere tempus, quo Iulianus Cæsar, solus post Constantium, regno potitus, acriter Christianos oppugnans, edixit, ut ne quis eorum artes liberales publice profiteretur. Cui mortuo successit Iouinianus Christianis amicus; post quem Valentinianus cum fratre Valente, Christianus optimus, Cæsar factus est. Iamq. Romæ, Liberio Pontifici, Damasus Hispanus fuerat subrogatus, qui delectatus ocio literario, omnium superiorum Pontificum acta, libro, quem misit ad D. Hieronymum, eloquentissime conscripsit. Ad Florentium quoque Rauennatum Archiepiscopum literas dedit, quibus petebat, aliquid reliquiarum ex uirorum sanctorum cadaueribus, quos Rauennæ innumerabiles, via præsertim Laurentina, trucidatos ob Christum nouerat, ad se transmitti. Quod & fecit Florentius; easq. ab Damaso honesto loco summa ueneratione positas, & carmine celebratas, satis constat: quod fecisse etiam de Petri & Pauli sanctis cadaueribus non ignoramus. Florentius cum Rauennatem Ecclesiam pie administrauisset, Damasi Pontificatu, Flauiis Valentiniano, Valente, & Gratiano Imperantibus, ex hominum vita migrauit XVI. Kal. Decembr. Sepultus in D. Petronillæ templo, quod non longe aberat ab Diuorum Petri & Pauli. Eius tumulo sic est inscriptum: Liberius, Florentius; Florentio in Archiepiscopatu Rauennati, Liberius tertius datus est successor; quem pleriq. Liuerium, seu Oliuerium appellant: Summa uir fuit sanctitate; aureum orationis flumen fundens, cum apud populum concionaretur. Hoc tempore Fotimus & Apollinaris hæretici innotuerunt; complures ex Burgundionibus nomen militiæ Christianæ dederunt. Anno autem undecimo postquam Valentinianus cœperat imperare, bellum in Sarmatas parans, qui se per Pannoniam diffuderant, apud Brigittonem oppidum, uti a Paulo Orosio scribitur, Apoplexia correptus,

reptus, interiit, cuius mortem miror plerosque scriptores Rauennatum Antistitum, asserere prope Rauennam contigisse, extra portam Artenectorum, ab stadio Tabulæ haud procul; iuxta campum Coriandri; eiusq. funeri Liberium Archiepiscop uminterfuisse. Hæc enim, ex omnium historiographorum sententia cum falsa sint, non est quod longiori oratione reiiciamus. Nam ille Valentinianus, qui iuxta Rauennã graue accepit uulnus, non Augustus, sed patricius Rauennas fuit, & Pentapolis præses: maximusq. ea perturbatione tumultus inter Rauennates est excitatus, & plurimis uulnera inflicta eo loco, cui Puteus benedictus tunc nomen erat. Dum autem Rauennam adduceretur, exhalauit animam inter suorum manus, eiusq. funeri Liberius Archiepiscopus, quem supra memorauimus, & alii Oliuerium appellant, interfuit. Corpus terræ redditum, in cęnobio D. Pollionis martyris in regione portæ nouæ, ubi Diuorum Apostolorum basilicam cernimus, iuxta quam D. Pullionis ædes extabat. Huic Valentiniano Patricio Felix successit, qui & ipse Exuperantii Archiepiscopi tempore, a suis municipibus Rauennatibus e medio sublatus est. Verũ, ne ab instituto discedamus ordine, Post Cæsarem Valentinianum Gratianus filius Occidentis Imperio præfuit; Valens, Orienti; qui per legatos innumerabiles trucidauit Christianos, qui se in Aegypti uastas solitudines, Deo seruientes, coniecerant. Gratianus paulo post, misere a Barbaris oppugnatus, Theodosium Hispanum in Imperium adsciuit; atque id non multo post, quàm Rauennatum Archiepiscopus, Liberius, uita decedens, Tert. Kal. Ian. in D. Pullionis, quod suo tempore fuerat exædificatum, sepulturæ locum habuit. Illi subrogatur Vrsus, cuius religio ac feruens studium æternæ memoriæ commẽdatum est: nam magnifico animo templi illius, quod adhuc extat, ædificationem aggressus, ut reliqua taceam sancti optimiq. pastoris munera, successoribus suis Archiepiscopatus certam sedem reliquit. Vrsianum templum ab hoc Vrso conditore

appellamus, in Herculana regione; haud procul a Posterula, quam Vincilionis ab Vincilio ædificatore uocant; quadruplici ordine columnarum ex marmore præclaro conditum. Eius parietes ferunt gemmis, nouo eximiæ animi pietatis exemplo, ornatos. Quorum alteram partem Euserium & Paulum, alteram Satium ac Stephanum viros artificesq. egregios admirabilibus animalium & hominum imaginibus pinxisse constans fama est. Ei templo Ἀγίας Ἀναστάσιος nomen ab ipso, ut puto, dedicationis die, qui fuit Id. April. cum Christi reuocatio ad uitam celebraretur, anno domini
AN. CCC. LXXXIIII. CCCLXXXIIII. est impositum. Non me præterit plerosq. scribere, hunc Vrsum, templi ædificatorem non fuisse, sed instauratorem; anteque Rauennatem Ecclesiam ἀνάστασιν uocatam, quòd dogma Niceni Concilii, iam fere emortuum, ibi primum reuixerit; perpetuo integra fide deinceps ab Rauennatibus conseruatum: Vel quòd ob merita uirorum sanctorum Ecclesiæ Rauennatis, plurimi iam mortui ad uitam redierint. Vtcumq. sit, illud constat, hoc ἀναστάσιος nomine tres tantum Ecclesias insigniri, Lateranensem, Rauennatem, ac Hierosolymitanam, sic ut dignitatis id potius ac dedicationis, quàm meriti nomen esse uideatur. Sed ut ad historiam redeamus, per hæc tempora Theodosius Cæsar Arcadium filium natu maiorem in Imperium adsciuit. Duas enim habuit uxores; ex priore, Placida, Arcadium & Honorium sustulit; ex posteriore, Galla, Valentiniani maioris filia, Placidiam, quam de matris nomine, ac prioris vxoris, Gallam Placidiam postea appellarunt: quamquam ego ex nonnullorum uirorum doctorum sententia putauerim rectius fortasse Placidillam, blanda uoce, ut ab Placida maiore differret, uocatam; quod ipsis Cæsaribus non insuetum fuisse cõstat. Sub id tempus, Vrsus cum Rauennati Ecclesiæ iam uigésimum circiter annum præesset, multisq. urbem ædificiis auxisset, ipso die resurrectionis domini nostri festo, quo die templum, ab se ædificatum, dedicauerat, uitam cum mor-

te

te commutauit; Deo uiri sancti religioni pietatiq. dante, ut, quod mysterium maxime fuerat ueneratus, in ipsius celebratione in cælum euolaret. Aliquorum est sententia, Vrsum hunc Siculum fuisse, uiri principis filium, cuius causa, iure hæreditario, Ecclesiæ Rauennati, id patrimonii; sic enim appellant; obuenerit, quod ibi hæc Ecclesia habebat; & de quo inferius Exuperantii Archiepiscopatu, atque item aliorum dicemus; meminitq. lib. IX. cap. IIII. in Registro Gregorius Magnus, qui ad Alexandrinum Præfectum scribens, Ioannem illi cōmendat, Rauennatis ecclesiæ Diaconum, quem Marinianus Rauennas Archiepiscopus illuc ad patrimonium ecclesiæ Rauennatis regendum, administrandumq. miserat. Alterum quoque ibidem erat Romanæ Ecclesiæ patrimonium, quemadmodum ex eodem Registro, lib. I. cap. II. litteris ad Iustinum Siciliæ Præfectum scriptis, colligere, difficile non est. Ad hunc Vrsum Archiepiscopum, Bassianus Syracusanus, eius affinis, Romæ cęlitus monitus, aufugit: cum enim eum decēnem pater, ut instrueretur studiis liberalibus, Romam misisset, ipse uero; Gordiano sacerdote instituente; Christianus esset factus, Sergius pater, qui Deos impios uenerabatur, re accepta, uehementer commotus, legatos misit, qui aut captum ad se adducerent, aut, si aliter fieri non posset, interficerent. Itaque Bassianus Rauennam se, ad Vrsum Archiepiscopum, affinem suum, contulit. Cum uero iam Rauenna quindecim passuum millia abesset, quo loco est Phycocle, urbs uetusta, ceruam cum duobus catulis, quam uenatores fuerant persecuti, conspicatus, naturali commotus misericordia, ad se, in nomine Domini, accedere eam iussit. quamobrem Cerua, ad pedes iuuenis sancti prouoluta, eos lingebat: aduenientibus autem interea uenatoribus, & assidue Ceruam præberi sibi flagitantibus, cum eorum unus, uiro sancto negante, ac Ceruam pro uirili tuente, in eum irruens, abstrahere Ceruam conaretur, cumq. impelleret, repente a Dæmone ictus, cæcusq. factus, parum

omnino

omnino abſuit, quin animam exhalaret. Ceteri ob id ſibi metuentes, ad pedes iuuenis ſancti proiecti, ueniam poſtulabant. Verum eos Baſſianus oratione benigna conſolatus, Deumq. pro eo, precatus, quem Dæmon arripuerat, cacodæmone abire iuſſo, ſtatim incolumem ſociis illum reſtituit; Cerua latibula ſua repetente. Ob hoc miraculũ, vrbem Phycoclem, appellatam deinde Ceruiam ferunt. Vrſus benigne atq. amanter Baſſianum complexus, eo ſic, ut deliteſceret, obſecrante, in templo ſatis exiguo & ignobili D. Apollinaris in Claſſe illum conſtituit. Vbi maiores quotidie progreſſus in uia Domini faciens, enituit uel eo maxime prodigio, cum mandauit Cæſar Bythimnium, urbis Rauennæ iudicem, maieſtatis reum, capite multari. Baſſiani enim precibus apud Deum factum eſt, ut carnifice ictum in ceruicem Bythimnii intendente, ex eius manibus ſecuris, non ſemel modo, uerum bis ac ter, deſiluerit. Quamobrem territus Præſes, ſaluum abire Bythimnium atque integrum uoluit. Tandem vero Baſſianus ab Exuperantio Rauennatum Archiepiſcopo, ſiue ab hoc Vrſo, ut alii arbitrantur, Laudis Pompeiæ Epiſcopus factus, XIIII. Kal. Febr, ad Chriſtum migrauit. Plerique exiſtimant, Vrſum, ædem Vrſianam ædificaſſe de fructibus patrimonii Siculi, atque ab eo die, Diuos Siculos Rauennæ in honore plurimum habitos: nam & Diuis Agathæ ac Luciæ, Siculis Virginibus, martyribusq. templum dicatum eſt, & D. Eupli Catinenſis martyris dies feſtus agi ſolennis conſueuerat, eiusq. adhuc geſta in Eccleſiæ Rauennatis libris, accurate ſcripta, habentur. Cuius non omnino diſſimilis euentus non multis abhinc annis Romæ contigit Diomedi Carafæ Cardinali Ariani uiro nobiliſſimo ſummaq. doctrina exculto. Is cum D. Martini in Exquiliis ædem ingenti pietate inſtauraſſet, ductus etiam loci amœnitate ac ſolitudine, quæ certe ibi eſt non iniucunda; in qua & nos multa ex his conſcripſimus; cum D. Stephanum peculiarem patronum coleret, araque illi dicata in eo templo, id declaraſſet, non

multo

multo post febre incensus obiit. Cum autem ageret extremum spiritum, & Ioannes Baptista Rubeus, eius Carmelitanorum conuentui ab Paulo Tertio Pont. Max. præfectus; quem Cardinalis unice diligebat; supplicationes, quas appellant Græci Letanias, pronuncians, Diuum Stephanum bis supplex inuocasset, quòd præcipuam nosset Diomedis in eum animi pietatem, dum tertiò adhuc illum inuocaret, Cardinalis in Rubei oculos intuens ac subridens, summa hilaritate animam exhalauit: non dispari, ut diximus, pietatis euentu, ab Vrso Archiepiscopo, qui non sine Rauennatis populi multis lacrymis, in Vrsiana ab se extructa æde sepultus est, sub Porphyretica rota, cui innititur, cum rem diuinam facit, Antistes; ante illam molem bracteato argento incrustatam, quam Victor Rauennatum Antistes, uti narrabimus, extruxit. Huius imago in testudine templi Diui Apollinaris in Classe cõspicitur, musiuo opere picta. Cadauer insequentibus temporibus, in superiorem cadauerum sanctorum aram, importatum creditur; Cum enim anno a partu Virginis MDXVII. eius ossa diligenter sub eo porphyrite lapide perquirerentur, inuenta non sunt. Illi subrogatum Petrum Antistitem, Agnellus, quique eum ad uerbum ferè descripsit, Ferrettus, falso putant; quòd rerum gestarum ordinem minus, ut uidetur, animaduerterint. Nam debetur Exuperantio hic locus; qui nihil dissimulanter, nihil ex occulto agens, sincerum, simplicem, & apertum animum gessit; & præsidio diuino septus, uitam traduxit placide, tranquille, leniterq. Opidum Argentæ, quod ante id tempus ultra Padum erat, eo loci, quo nunc templum uetustissimum Diuo Georgio dicatum uisitur, ab eo exædificatum est. Ita autem uocatum plerique ferunt, ab Argenti pensione, quam opidi incolæ Rauennati Archiepiscopo quotannis persoluere tenebantur. quod ad hanc diem, cum ex ipsius Ecclesię sit iuribus, seruatur. Tametsi Blondus eo nomine appellatum scribat, quòd Archiepiscopi Rauennates tribus sibi subiectis

iectis Ecclesiis, quas præcipuas tunc habebant, trium metallorum nomina, quæ maxime nobilia uidebantur esse, imposuerint. Quapropter Aureolum, quod opidum est in amœnissimo Foroliuiensi colle, ab auro; Argentam ab argento; & Ferrariam à ferro uocatam. Huius tempore Gemellus D. Agneti in regione Herculana templum extruxit; quod sacrauit Maximianus Tertio Id. Octobris. Hoc ferunt multis postea muneribus ab Gemello ditatum; Siciliamq. tunc Rauennati Ecclesiæ subiectam; & eius Præfectum pro Archiepisc opo Rauennati, Gemellum fuisse; a quo etiam D. Agathæ martyris templum, superioribus annis ædificari cœptum, huius Archiepiscopi tempore absoluitur. Interea Theodosio uita functo, Arcadius & Honorius filii in Imperium successerant; & Alaricus Visigothorum Rex, ex nobili Balthorum familia in Italiam descendens, inter Rauennam & Classense opidum, ad Candianum, omnia diripiens ac uastans, castra locat. Stilicho, qui cum tutor esset Honorii, Imperium tamen affectabat, Byzantio cum copiis Cæsarianis discedens; cum antea milites complures Rauennatibus misisset, per Aquileiensem agrum & Euganeos in Italiam, cum omnibus copiis, eo peruenit, quo nunc Ferraria est. Quibus acceptis Alaricus, castris ab Candiano motis, Polentiam, qui uicus est millia passuum uiginti Rauenna distans, se recipit. Stilicho perinde ac rei bellicæ peritissimus, non sine maximo studio Rauennam est ingressus; indeq. sæpius erumpens, facto impetu clades Alarico plures intulerat; omninoque eum perdidisset, nisi consulto bellum male gerens, ut diutius gereret, illud in annum iam tertium protraxisset. Alaricus maligno animo Stiliconis cognito, per literas ab Honorio, in Galliis bellum gerente, petiit, ut ab eo sibi locus in Gallia daretur, iis locis, in quos Sueui, Alani, & Burgundiones, Vandalis ducibus, irrupturi propediem uidebantur: exponitq. quid de animo Stiliconis coniecerat. Re perspecta Honorius, composita statim, & potuit, & pacata Gallia,

Romam reuertitur; ibi pacem init cum Alarico ex Senatus ſententia, decerniturq. ut excedenti Alarico Italia certa die, ſedes in Galliis daretur. Stilicho indignatus, cum ſimularet rem ab ſe probari, Saulo imperat, uiro Hæbreo, cui ſummam rerum in caſtris mandauerat, uti ab omnibus rebus, tum ob pacem, tum ob diei religionem imparatos Gothos, ipſo die feſto reſurrectionis Chriſti, magna manu adoriatur. Iudæus, Stilichone paulo poſt Romam profecto, impetum, uti conſtitutum erar, in Gothos facit. Qui omnes, & præſertim Alaricus, ignari, quid rerum eſſet, primum cunctari; mox armatum hoſtem conſpicati, petere abſtineant eo die, ob religionem, prœlio; poſtridie manus, ut uellent, conſerturi. At Iudæus magis inſtare, Gothosq. non arma capientes, ſed cœlum paſſis manibus intuentes, cœlitusq. opem ſibi ferri, in tam ſancti myſterii celebratione, poſtulantes, interficere, ac miſerabiliter uulnerare. Alaricus ubi acrius rem agi in horam uidet, religioni ſatis eſſe factum prædicans, hortatusq. ſuos, uti ſe ſtrenue ſequerentur, primus cum globo militum in hoſtes fertur, acriterq. pugnans, Romanos tandem profligauit. Quamobrem profectionis in Galliam conſilio mutato, ſe totum in Stilichonem uertit. Petiit tum Stilicho auxiliares ſibi copias ab Honorio tranſmitti, qui de uniuerſa re certior factus, Duces miſit, a quibus Stilicho & Eucherius filius, cui Imperiũ conflare ſtudebat, Rauennæ; licet alii Romæ aſſerant; trucidati ſunt. Verum ob id nihil ab Gothis moræ eſt interpoſitum, quin liberius Italiam omnem populati, Romam ſe reciperent. Erat Pontifex eo tempore Innocentius, qui poſt Damaſum, Siricio & Anaſtaſio ſucceſſerat. Quo loco Platinam mirari ſubit, quòd Zozimi Pontificatu, non Innocentii, Romam ab Alarico captam direptamq. crediderit. Innocentius, uti Paulus Oroſius eſt auctor, tum ob familiaritatem, quæ ſibi cum Exuperantio Rauennatum Antiſtite intercedebat; tum ut Honorium inuiſeret, qui Rauennæ commorabatur, omnium, quæ tunc in

Italia essent, urbium, post Romam, nobilissimæ; Rauennæ erat; quapropter Romanum excidium multo minore periculo atq. dolore absens audiuit, quàm præsens conspexisset. Nam Barbarus post diuturnam obsidionem, Roma potitus est; eamq. deprædatus: sacris tamen Apostolorum ædibus atq. uasis illæsis anno domini CCCCXII. Kal. April. anno postquã regnare cœperat, quincto; ab urbe condita MCLXIIII. Hicq. Galla Placidia capitur, Theodosii, ut diximus filia; quam tertio post die Gothi, Roma egredientes, secum deducunt. Scribit tamen Pigna, in Historia Principum Estensium sua, Honorium cum Vandalis & Gothis pace facta, in Galliam eos aduersus Francos direxisse: sed cum Alani cum Vandalis essent coniuncti, superatis Pireneis, Hispaniam omnem breui subegere; Romanis id ægre admodum ferentibus, qui perpetuò cum Hispanis coniuncti aut legibus aut uoluntate fuerant. Adeò autem commoti sunt Romani, & Honorium, qui quodammodo eius cladis ac pæne seruitutis Hispanæ, causa fuisse uidebatur, tanto habere odio cœperunt, ut Attalum Cæsarem statim factum, illi obiecerint. Quæ iniuria; licet intra paucos dies Attalus fuerit de Imperio deiectus, adeò tamen Honorii animum exulcerauit, ut urbe Roma, sede Imperii Occidentalis priuata, Rauennam, illam transtulerit. Verum neque hac significatione contentus, quo melius iracundiæ acerbitatem leniret, suis uiribus diffisus, reuocauit in Italiam Alaricum Gothorum Regem, & Romanæ direptioni aditum parauit. Itaque recta Gothi Romam progressi, eam captam misere depopulantur, neque etiam ipsi Honorio parcentes; siquidem Placidiam ibi sororem, uti docuimus, capiunt. Rauennæ inter tot perturbationes, Honorius, uti memorauimus, commorabatur; adeo quietus & nihil cogitans, ut cum ex improuiso nunciatum esset, Romam captam, ipse urbem memoria non tenens, cuius erat Cæsar, dictum de gallo gallinaceo putauerit, cognomento Romam appellatum, ex iis uno, quibus eo tempore ad pugnæ

AN. CCCC. XII.

gnæ ſpectaculum utebantur: adeoq. repente obiiſſe illum, uehementer miratus eſt, quem paulo ante acriter pugnare cum aliis Gallis gallinaceis conſpexerat. Alaricus interea morbo correptus apud Coſentiam anno uixdum circum acto, interiit. Cui ſufficitur Ataulſus ex eadem, qua Alaricus, Balthorum familia. Qui Gallam Placidiam, nuptiis apud Forum Cornelii ſumma pompa celebratis, uxorem duxit. Hic cum ſolo æquare Romam decreuiſſet, Placidiæ uxoris uerbis emollitus, ab eo facinore abſtinuit, pacemq. cum Honorio fecit. Iam enim Byzantii Arcadius diem obierat; Theodoſiusq. iunior, filius, ſucceſſerat. Quietis igitur Viſigothis, Honorius, qui Rauennæ erat, opportunum ratus Tyrannos euertere, Imperatorem exercitui propoſuit Conſtantium comitem, Romanum patricium, qui Conſtantinum in Galliis interfecit. Sub id tempus, Exuperantius Archiepiſcopus, Zozimi Pontificatu, qui Innocentio ſucceſſerat, Tert. Kal. Iun. deceſſit: ſepultus eſt in D. Agnetis, ſub Porphyrite lapide ante aram maximam. Inſequentibus temporibus in medio eo templo, ſub ara illi dicata, in monumento ex marmore cum uiſeretur, noſtra ætate, ara ſolo æquata, ſiniſtrorſum ingredientibus, ſepulcrum eſt collocatum. In eius locum Ioannes, primus hoc nomine, ſubrogatur iiſdem fere diebus, quibus Boniſacius Romæ, Zozimo mortuo, ſummum Pontificatum adeptus eſt. Hunc Archiepiſcopum ea ſanctitate fuiſſe ferunt, ut, quòd cœlites uentitare ad eum familiariter conſueſſent, ad hæc uſq. tempora, Ioannes qui uidit Angelum uocetur; tuncq. Græca uoce Αγγελόπτην appellatum. Hoc interim ſpatio cum Vallias, Viſigothorum Rex, poſt Ataulſum Placidiæ maritum & Sigericum, ab ipſiſmet Gothis trucidatos, delectus fuiſſet, pacem cum Honorio confirmauit, reſtituta Placidia; quæ, iubente Honorio, Conſtantio nupſit, claro, ut diximus, uiro. & ne omnino præter dignitatem nupſiſſe ſoror uideretur, Conſtantium mox, Rauennæ, Cæſarem & conſortem Imperii ſimul fecit: ex

quibus nuptiis, Rauennæ, ut Pomponius Lætus lib.II.hist. Rom.tradit, Quincto Non. Quinctil. natus puer est Valentinianus, Moma & Plinta Coss. Sunt tamen, qui sexto nonas natum scribant, Momamq. consulem Monaxium appellent: id contigit extremo anno Pontificatus Zozimi, Græci, extinctis iam undique in Galliis Hispaniisq. & Libya surgentibus Tyrannis, Vallia ac Visigothis Constantio opem ferentibus. Sub id tempus Attalus, quem iam Honorius, Imperium occupantem & captum, obtruncata manu in Lyparim Insulam relegarat, denuoq. noua moliebatur, ab Romanis uinctus Rauennam deducitur ad Honorium. Illi læua manus, quæ una reliqua fuerat, dissecta, Constantii iussu; mox Byzantium pro ludibrio missus. Honorius Constantium in concione laudauit, & quòd Tyrannos tanta uirtute sustulisset, & quòd Barbarorum ingentem uim, fame atq. armis tentatam, domuisset. Accesserunt ad hæc, laudes etiam Placidiæ, quæ Barbarum Regem, cui nupserat, tempestiue molliterque tractando, Italiam calamitosissimo bello liberasset. Inde multa cum eo de summa rerum locutus, Romam petiit: Constantius, Rauennæ, ad Hispaniense bellum, quod in animo agitabat, necessaria paraturus, subsedit. Ceterum immatura morte, ipso in medio belli apparatu, Constantius septimo mense postquam Cæsar fuerat appellatus, moritur. Ab eo die Placidia; quam ob causam, incertum est; scribit tamen Cassiodorus, ob suspicionem incitatorum hostium; ab Honorio fratre uexari, maleq. haberi cœpit; quamobrem ipsa ad Theodosium, Arcadii fratris filium, qui Byzantii imperabat, sese cum filiis recepit. Honorius, nobilitate urbis Rauennæ ductus, cum in ea commorari, pulsa Placidia, cogitaret, domum sibi extruendam Lauritio mandauit, uiro non minus nobilitate, quàm religione præstanti, quiq. sibi perfamiliaris a cubiculo operam nauabat. Lauritius Rauennam profectus, in Cæsarea, quæ; uti diximus; inter Classem ac Rauennam sita erat, urbs sane egregia,

gia, de qua pauca omnino leguntur, D. Laurentio martyri templum, Opilio ingeniosissimo Architecto designante ac præscribente, exædificauit: quod quatuor annorum & men sium sex spatio absolutum est: sacratum uero ab Ioanne Ar chiepiscopo, Tertio Kal. Octobr. Theodosio XI. & P. Valentiniano Coss. Lauritius interim Honorio refert, se, quod imperauerat, fecisse. Cæsar, uidendæ inhabitandæq. urbis auidus, Rauennam statim uenit; templumq. ingressus, cum illud de eodemmet Lauritio accepisset pro domo, quam sibi magnificam imperauerat, constructum, ob intempestiuam; ut uidebatur; pietatem hominis, adeo commotus est, ut, districto ense, omnino Lauritium confodisset, nisi Hono rio, Lauritium, ad aram D. Laurentio sacram, confugientem, insequenti, D. Laurentius fuisset uisus, qui, manu capiti Lauritii imposita, Honorium acriter reprehendit. Non sum nescius, plerosq. scribere, Honorium, Romæ cum esset, id resciuisse ab obtrectatoribus, qui inuidiam Lauritio conflare conabantur; Honoriumq. Rauennam profectum, ut opus uideret, præter omnem sententiam, ædificationem probauisse. Vtcumq. sit; ab eo tempore Lauritius summo in honore ab omnibus habitus, maximeq. Honorio carus fuit. Qui Lauritius anno ætatis sexto & nonagesimo sancte decedens, sepelitur iuxta ab se ædificatum templum, in sacello Diuorum Geruasii & Protasii. Sunt qui ædificationem huius templi, & prodigium, quod est in Lauritio consecutum, initio Imperii Honorii, dum Placidia apud Gothos uiueret, fuisse putent; quibuscum libentissime senserim. Egregium hoc templum, superioribus annis; duodecimus autem, ni fallor, agitur; demolitum fuit; Canonicis Portuensibus, lapides & ornamenta, ad ædificationem noui templi, quod Rauennę extruunt, adhibentibus. Per idem tempus, Bonifacio Pont. Max. uita functo, Celestinus Campanus subrogatus fuerat; nec multo post Honorius mo ritur Romę; & Castinus Scytha, copiarum Honorianarum

Imperator, ab Romanis partes suas sequentibus, Ioannem curauit Cæsarem eligi: quod & factum est; eiq. Italiæ multi populi, præsertimq. Rauennates, assensi sunt. Theodosius quinctum iam annum Cæsar Augustus, uti Blondus scribit lib. II. Hist. audita Honorii morte, insequenti anno mense Septembri, & Placidiam amitam Valentiniani matrem Augustam nuncupauit, & Valentinianum Cæsarem declarauit, ipsius Placidiæ amitæ, ex Constantio, uti docuimus, filium Rauennę natum. Valentinianus Cæsar creatus, Eudoxiam Theodosii Imperatoris filiam sibi despondit, Occidentis Cæsarem Valentinianum declarauit, Placidiæ amitæ, ex Constantio, ut diximus, filium, Rauennæ natum. Placidia, Theodosio iubente, cum Valentiniano & Iusta Grata Honoria filiis, adhuc pueris, cumq. optimo exercitu, traiicere in Italiam parant. Iubet interea Theodosius Ardaburem, Ducem strenuissimum, mari, in Italiam, maiori, qua posset, copiarum multitudine, traiicere; antequàm Placidia ac pueri illuc peruenirent; curareq. Ioannem è medio tollendum. Ardabures Theodosii imperata confestim facit. Sed in mari adeo ingenti iactatur tempestate, ut prætoria eius nauis, aberrans ex aliarum agmine, eo decurrerit, ubi facile ipse captus, Tyrannoq. traditus, & uinctus ferro Rauennam deductus est. In eadem maris summa tempestate, cum parum abfuisset, quin collisæ naues, in quibus cum Classi erant Placidia & Aspar Ardaburis filius, mergerentur; Placidia uouit, si incolumis Italiam appulisset, D. Ioanni Euangelistæ templum Rauennæ. eoq. ab omnibus, hortante Placidia, in maxima desperatione salutis, patrono apud Deum inuocato, ipse D. Ioannes ingenti miraculo aduenit, suiq. præsentia consolationem ac remedium nautis, gubernatoribusq. qui uim tempestatis amplius pati non poterant, adhibuit; locis temones aptans, funes componens, reficiensq. quicquid incommodi fuerat acceptum: continuoq. sedata est increbescentis uenti, & maximos iam uoluentis fluctus, tempestas;
exaspe-

exasperatumq. fluctibus mare, quieuit. Quamobrem Italiæ oram cum fœlicissime tenuissent, exceptus est Placidiæ aduentus ab omnibus ciuitatibus incredibili honore atq. amore, extra Rauennam, quòd Tyranni partes defenderet, & ibidem ipse commoraretur. Verum Aspar de capto patre certior factus, adeo nixus est, diligentemq. ac strenuam operam nauauit, ut per paludes, quæ prope Rauennam erant, profectus, quarum traiectus nulla ratione possibilis credebatur, ingenti prodigio, ui urbem ingressus, nihil tale metuentem Tyrannum & ceperit & trucidauerit; si Freculpho Episcopo, Tom.II.lib.V.cap.VII. Procopio lib.IIII.Cassiodoro lib. XXII. multisq. præterea historiarum scriptoribus grauissimis assentimur. Patrem deinde liberauit ipse; Placidia adueniens de factionis proceribus supplicium sumpsit; Voti autem nuncupati non immemor, admirabilis templi exædificationem aggreditur; cumq. Ioannem Archiepiscopum summa ueneratione salutasset, omnemq. suam operam illi fuisset pollicita, deq. propensa in eam ac Valentinianum filium uoluntate gratias maximas egisset, lucernamq. una cum cerostrato ex auro optimo pondo librarum septem Rauennati Ecclesiæ dono tradidisset, propria imagine adiecta, cui circum scriptum erat; PARABO LVCERNAM CHRISTO MEO; mirabili arte; non deserens, quæ ad Imperii administrationem facere uidebantur aduersus Castinum noua molientem, apud plerasq. Italiæ urbes, Ardabure cum copiis misso, hominem commisso prœlio ab Vercellis haud procul superauit. deseritur enim a suis Castinus, & Rauennam ad Valentinianum deducitur, iisdem ferme diebus, quibus & Etius, qui Romæ fuerat captus; Castinus in exilium missus; Etius apud Valentinianum remansit, quòd polliceretur, quos Hunnos ex Pannonia euocasset, facere ut inde ne discederent, cum adhuc castra non mouissent; quod & factum est. Hac ratione cum se Valentiniano purgauisset; nam antea, cum Honorius illum in Constantii, qui Placidiam uxorem

acceperat,

acceperat, locum suffecisset, in suspicionem rei minus fideliter administratæ uenerat; eius conciliata sibi beneuolentia, præficitur iis Galliæ municipiis, quæ nec Gothi possiderent, nec Burgundiones. Valentinianus non multo post, eodem, quo in Italiam uenerat, anno, Romam uocatus, illuc se cum Galla Placidia matre contulit; ubi, ut Theodosius optauerat, Augustus appellatur. Cum uero religione essent incensi, non defuerunt Placidia ac Valentinianus; cui ab matre, Placidi prænomen adscripserant; quin inter tot secundæ fortunæ fœlices euentus, summaq. de Imperio negocia, loca sancta Romæ, hominesq. sanctitate ac innocentia uitæ insignes, inuiserent. Enitebant eo tempore duo sacerdotes Antiocheni Romæ; Timotheus & Barbatianus. ad hos cum adiissent, solus Barbatianus uiuere inuentus in cimiterio Calisti. Ibi cum Placidiæ puella acerbissimo oculorum dolore laboraret, uir sanctus, dominæ precibus commotus, ubi Deum precatus est, uentrale, quod habebat, in aquam mersum, puellæ tradidit, iubetq. oculos ut extergat; quo facto, morbo soluta est. Nec multo post Calogenes, græcus adolescens, Valentianiani seruus, cum scalas descenderet, decidit; ossibusq. confractis & pede comminuto, cum parum abesset a morte, ad uirum Dei importatus, ab eoq. signo crucis obsignatus, statim conualuit. Isidorus etiam cum ex pulmonis ulcere ad extremum laboraret, adductus ad Barbatianum, uir sanctus, cum Deo ante preces, ut consueuerat, fudisset, porrexit nonnihil citri, quod sibi forte ad manus fuit; cuius esu morbo liberatur. His, plurimisq. præterea prodigiis clarus, Rauennam ab Galla Placidia non multo post deducitur, quo se Valentinianus cum matre recepit. Ibi in ædificationem templi incumbens mater, Valentinianus filius, ut expugnaret Barbaros, qui Burgundiam omnem diripiebant, Gallionem Rauennatẽ, uti Sabellicus est auctor En. VIII. lib. primo, Ducem strenuum, militari gloria florentissimum, in Gallias misit. Hic educta ex Lutetia, ubi se in præsidio, iussu Valentiniani,

lentiniani, locauerat, tradita sibi legione, ita fortiter atque egregiè se gessit, ut inde coerciti Scotorum & Albiensium animi fuerint, maximumq. illud bellum, quod exardescere tum primum uidebatur, restinctum. Interea cum Bonifacii, Cæsarianarum copiarum in Africa ductoris, uires ita creuissent, ut facile prouinciam restituere Valentiniano reposcenti, recusaret, Gallionem Rauennatem è Britannia, & Mahertium, qui Rauennæ erat, Valentinianus magno cum exercitu aduersus Bonifacium misit; qui Gallio & Mahertius acies uix instruxerant, cum repentino Bonifacii aduentu cæsi fugatiq. sunt. Ceterum Sisulpho egregio Duce adueniente, Bonifacius tandem superatus est, & in extremas oras Mauritaniæ coniectus. Ad hæc fœliciter gesta Valentinianus, animi grati in Rauennatem Ecclesiam ac Ioannem Archiepiscopum significationem præbiturus, maximum beneficium adiecit. Nam pallio ex lana, quo tunc uti soli Cæsares consueuerant, uniuersali & perpetua omnium deinde qui succederent Archiepiscoporum prærogatiua, Ioannem donauit; atq. uti meminit Blondus lib. II. Hist. Rauennati Archiepiscopatui duodecim Episcopos subiecit; tametsi non desint; e quibus est suis in Enneadibus, Sabellicus; qui quatuordecim dicant; ii autem sunt, Arimini, Cæsenæ, Fori Liuii, Fori Pompilii, Fauentiæ, Fori Cornelii, Britonorii, Bononiæ, Mutinæ, Regii Lepidi, Parmæ, & Placentiæ; Ecclesiamq. ipsam Rauennatem infinitis propemodum muneribus exornauit. Quæ confirmasse omnia rataq. habuisse Honorium Tertium Pont. Max. literis Symeoni Archiepiscopo datis, satis constat. Atq. hinc duxit ortum insolens altercatio illa de principatu Rauennatum Antistitum, Romano Maximoq. & summo Pontifici, Christi in terris Vicario, adæquari temere postulantium. Mœnia quoq. urbis ab Cl. Cæsare erecta, uti scribit Agnellus & instaurauit, & ampliauit; Rauennam etiam, post Romam, caput Italiæ constituit; si Agnello grauissime Rauennatium Antistitum uitas scribenti, assentimur. Haud

ita multos post dies, Ioannes Archiepiscopus, dum in D. Agathæ sacra faceret, pronunciato ad populum Euangelio, cum diuinam hostiam signo crucis obsignasset, repente illi Angelus ex altera parte aræ adstitit; cumq. expletis mysteriis, sanctissimum Christi corpus accepisset, uolens urnam sacram, in qua sanguis erat, de more administer porrigere, præripuit Angelus, Ioanniq. præbuit. Id omnibus ea ratione innotuit, quod urnam uiderint sponte eleuatam ex ara. Non multo post, cum mortis diem sibi imminere diuinitus cognouisset, eneruato inedia ac precationibus corpore, omnibus compositis, ex hac uita migrauit Nonis Quinctil. non ut alii putant, & quidem falso, vndecimo Kal. Decembr. id enim est Ioanni Archiepiscopo, qui in solitudinem Arretinam se abdidit, adscribendum. Sepultus est in D. Agathæ, secus aram ubi Angelum conspexerat. Eius imago uidebatur in eiusdem templi testudine, atq. etiam Vrsiani. Hoc tempore celebratum est apud Ephesum Concilium aduersus Nestorium & Pelagianos, in quo ducenti Episcopi interfuere. Omittendum hoc loco minime putauerim, quod de Ioanne Rauennatum Antistite scribitur. qui tamen cum alius fuerit ab eo, cuius nunc meminimus, quo loco reponendus sit; cum multi huius nominis Archiepiscopi sint insecuti; adhuc clam me est. Ferunt autem cum de more, sacro confirmationis Chrismate inungeret pueros hic Antistes in D. Vitalis templo; quod erat ignobile; eodem, quo nunc celeberrimum uidetur, loco; uiduam præ multitudine non potuisse filium, graui morbo laborantem, adhibere, ut inungeretur. Itaq. cum domum reuertentem Archiepiscopum ipsa insequeretur, ab ianitoribus portis exclusa, expectabat si quis forte illi ad Archiepiscopum aditum pararet. Moritur interea subito casu puer; quamobrem, cum elato clamore mater uociferaretur atq. eiularet, accurrens Archiepiscopus, req. cognita, in se culpam omnem transferebat; statimq. ad Deum conuersus, petere, ut se quasi inex-

piabili

piabili illo scelere obstrictum ne desereret; excitaret miseri-cordiam, qua uti in supplices solet. Misericors Deus affectionem animi fracti, afflicti, & prostrati inspiciens, uirum sanctum consolaturus, exanimem puerum ad uitam reuocat, quem statim perunctum Chrismate, matri Archiepiscopus restituit. In huius prodigii memoriam adhuc uisitur in Archiepiscopatus domo sacellum, quod anno a partu Virginis MDLXVIII. Iulius Feltrius ab Ruuere, Cardinalis Vrbinas, Archiepiscopus Rauennatum, in elegantem faciem restituit, & Tert. Kal. Iun. eodem anno sacrauit. Illi sacello Α'γίας Α'ναςάσιος ob id titulum adscriptum ferunt; atq. inde in ædem Vrsianam translatum. Cum uero increbescente huius prodigii ac sanctitatis fama, Ioannes in dies celebrior haberetur, id ipse ægre ferens, subduxit se ex oculis hominum, inque Pirchiniani, Caprasiiq. montis alpes, haud procul ab Arretio, contrusit; extructoq. in iugo Caprasii montis, D. Mariæ Virgini templo, ab hominum frequentia semotus, tranquille uitam dicauerat Deo; a cœlitibusq. sæpius uisebatur. Ferunt, cum sibi Michael, unus ex cœlitibus in Pirchiniani iugo uisus fuisset, templum ibidem illi erexisse; & apud Taurinum exædificasse ædem D. Solutori, Victori, & Valentino, qui Rauennæ ob Christi religionē trucidati fuerant. Sed hæc in obscuritate antiquitatis summa uersantur; cū multi putent geminos fuisse hoc nomine insignitos; alterum Archiepiscopum, qui apud Taurinos obierit; ibidemq. in D. Solutoris, quod ædificauit, templo, sepultus, adhuc summa ueneratione ab incolis colatur: alterum sacerdotem, nulla dignitate Archiepiscopatus insignem, qui apud Arretinos Vndecimo Kal. Decembr. uitam cum morte commutauerit; ab illisq. summo in honore habeatur. Sed is mortis dies, Archiepiscopo ab Arretinis festus adscribitur. Verum reuertamur ad ordinem historiæ. Non desunt quidam, qui post Ioannem hunc Archiepiscopum Rauennatem, qui uidit Angelum, reponant in numero Archiepiscoporum, Sulpicium.

Quem tamen nullus inter Archiepiſcopos numerauit, propterea quod inuitis ſacerdotibus ſuis ac populo, Eccleſiæ administrationem deſerens, cum plerisq. aliis Epiſcopis, atq. ipſo etiam, ut fertur, Cyriaco Romano Pontifice, Vrſulam cum millibus undecim uirginibus fuerit inſecutus, interfectusq. a militibus Athilanis cum Vrſula & ceteris. Succeſſor itaq. Ioannis qui uidit Angelum numeratur Petrus, Rauennas uocatus, cognomento Chryſologus, quod ea fuerit ſuauitate ſermonis, ut aureum orationis flumen funderet. Blondus hunc patria Rauennatem fuiſſe ſcribit, & Fori Cornelii Epiſcopum, ſed fallitur; cum ex Foro Cornelii, ubi natus erat, in Archiepiſcopum Rauennatem fuerit electus. Nam Rauennates cum Archiepiſcopum, ut moris erat, ab eis creatum, Romam ad Xyſtum Tertium Pontificem, qui Celeſtino ſucceſſerat, una cum Cornelio Fori Cornelii Epiſcopo miſiſſent, ut confirmaretur electio; Xyſto ferunt per quietem Petrum Apoſtolum atq. Apollinarem ſe oſtendiſſe, qui medium ſibi adoleſcentem haberent, prædicerentq. illum Archiepiſcopum Rauennatem ut crearet; ab Rauennatibus electum, non confirmaret. Quapropter cum poſtridie Rauennates adeſſent, primo reiicit, quem elegerant; iubet deinde ad ſe omnes accedere, qui illic eſſent, ut eum Archiepiſcopum faceret, quem Petrus & Apollinaris præmonſtraſſent. Sed cum ex Rauennatibus neminem illius ſimilem fuiſſet conſpicatus, Cornelio Epiſcopo mandat, uti ſuos in medium proferat. Eminebat inter ceteros uitæ innocentia ac doctrina Petrus, Cornelii Diaconus. Hunc cum illius ſimilem cognouiſſet Xyſtus, quem in ſomno uiderat, Archiepiſcopum Rauennatibus præficit; Rauennatibus autem id ægre ferentibus, rem omnem aperit; unde maxima reuerentia apud omnes Petro conflata eſt. Petrus inuitus, & non abſq. ingenti moleſtia Archiepiſcopus factus, Rauennam reuerſus ſumma gratulatione ab Valentiniano primum & Galla Placidia, mox ab omnibus Rauennatibus excipitur. Ille ab eis id unum petere dixit,

dixit, ut, quando tantum oneris pro ipſorum ſalute ſubire non recuſauit, ſtuderent ipſi monitis ſuis obtemperare: præceptisq. diuinis non obſiſterent. Interea Galla Placidia Rauennæ iam D. Ioanni Euangeliſtæ templum extruxerat, iuxta Aureliani pomarium, quo loco palus aderat; ad portam, quæ Artemeduli uocabatur, miſsis qui undiq. lapides elegantes ſecarent, & aptas columnas fabricarent; pauimento, teſſellato opere elaborato; in parietibus uerò naufragii uotiq. hiſtoria ſimili opere picta; ad orientem erexit teſtudinem duabus maximis innixam columnis, quas bracteato argento incruſtauit. Videbatur autem in maieſtate Deus, libellum Ioanni Euangeliſtæ porrigens, cui erat ſubſcriptum; Sanctus Ioannes Euangeliſta. Hinc atq. inde mare uitreum, in quo duæ naues turbulenta tempeſtate, & uentorum impetu agitatæ; in altera Diuus Ioannes Placidiæ opem ferens, aderat, ſeptemq. candelabra, & non nulla præterea ex iis, quæ in Apocalypſi deſcribuntur, myſteria. Aderant quoq. Conſtantii, Valentiniani, Gratiani, & ceterorum eius familiæ Auguſtorum imagines; iisq. erat inſcriptum: Galla Placidia Auguſta pro ſe & iis omnibus uotum ſoluit. Erant autem hæ imaginesin arcu teſtudinis ad dexteram quinque, quibus ſic erat adſcriptum: D. Conſtantinus, D. Theodoſius, D. Arcadius, D. Honorius; Theodoſius Nep. Ad læuam, D. Valentinianus, D. Gratianus, D. Conſtantinus, Gratianus Nep. Ioannes Nep. Circa ſubſellia uero ad dextram in extrema parte: D̄N Theodoſius, & D̄N Eudocia; Ad læuam, D̄N Arcadius, & D̄N Eudoxia Aug. In teſtudinis templi medio, Dei imago erat pulcherrima, ſedentis in ſolio, toto templo admodum reſulgens, duodecimq. diuinis libris, undiq. obſignatis, circumſepta; ab ea, quamcunq. in partem templi quiſe reſ ciperet, inſpectabatur: cui ſic erat inſcriptum: Sanctiſſimo ac beatiſſimo Apoſtolo Ioanni Euangeliſtæ, Galla Placidia Auguſta cum ſuo filio Placido Valentiniano Auguſto, & filia ſua Iuſta grata Honoria Auguſta, liberationis

maris

maris uotum ſoluit. Ipſe Chriſtus Deus apertum in manu habebat librum, in quo ſit ſcriptum erat: Beati miſericordes, quoniam miſerebitur Deus, Videtur etiam, uti diximus, Petri Chryſologi Archiepiſcopi imago ſacra facientis, & ſtupentis ob cœlitis præſentiam, preces de ore illius accipientis. Auguſtorum Auguſtarumq. imaginibus ſic erat in ſcriptum: Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis; a templo ſancto tuo, quod eſt in Hieruſalem, tibi offerent Reges munera. Nonnullæ præterea columnæ, ipſaq. maxima ara, tota argenteis laminis exornata; accedebant ad hęc ualuulæ etiam quædam circa eam aram, ex argento; immixtis gemmis; in quarum limine ſcripta hæc legebantur: Sancte Ioannes arca Chriſti, accepta tibi ſit oratio ſerui tui. ſupra aram teſtudo ex præſtanti marmore, quatuor ex argento columnis ſuffulta, pendentibus utrinq. aureis argenteisq. uaſibus; ex ipſo uero cacumine crux eminebat inter poma & lilia. Prætermittenda argentea columba non eſt, quæ uolitare inter uaſa illa uidebatur. Id unum autem tanto operi ac Auguſtæ religioni deeſſe putabatur, quod nihil haberetur reliquiarum D.Ioannis, quibus ara dicari more maiorum poſſet. Hæc res mirifice Auguſtæ animum angebat, & ob id ſacra inedia, ſummis precibus ac uigiliis ſuppliciter petere, uti, ſi quid inter homines ipſius eſſet, ſuo templo daret dedicando. Barbatianum interea conſulit, petitq. quid agendum putet. Ipſe, ut erat ſumma in Deum fide, non ignorans quantum fidei, quæ eius eſt munus, tribuere Deus ſolitus ſit, contulit in ædificato ab ſe templo ut uigilet; Deumq. ac Apoſtolum de re illa obnixè roget. futurum enim ut tantam animi pietatem Deus ne parui faciat:ſeq. Barbatianus in hac re Auguſtę comitem pollicetur. Quod cum ipſa feciſſet, tertia nocte, cum ambos leuis ſomnus haberet, poſtquam preces Deo fuderant, uidit Barbatianus, cum nec penitus dormiret, nec integrè uigilaret, ueneranda canicie uirum, Pontificiis ueſtibus candidiſſimis indutum, ac mi

tratum,

tratum, deambulantem, & thure templum suffientem; cuius facies diuino splendore fulgens, cœlestem lucem inferebat. Tanto prodigio commotus uir sanctus, seipsum excutiens ac plene uigilans, uix sibiipsi in eo assentiebatur, quod aperte uidebat: quapropter tacitis uestigiis se ad Augustam conferens festinanter, somno excitatam de omni re commonefacit, ipsumq. Antistitem per templum deambulantem commonstrans: En, inquit, hic ille est, cui templum dicasti. Placidia, religionis feruore incensa, se ad Euangelistam, qui iam ad aram maximam peruenerat, celeriter accurrens, recipit, ad pedesq. eius prouoluitur. Tum ille ex oculis elabens, sandalium dextri pedis in Augustæ manibus reliquit. Ipsa uoti compos, summa gestiens lætitia, cum Dei benignitatem uoce & lacrymis prædicaret, rem omnem, ubi illuxit, Placido Valentiniano filio, omnibusq. Rauennatibus ordine exponit. Inde dedicatio summa pompa celebrata est, tertio die antequàm mensis Februarius elaberetur; cuius memoria ad hæc usq. tempora dies ille solennis anniuersaria uicissitudine celebratur. Interea Areobinda & Aspare Coss. Honoria Placidię filia ab Eugenio procuratore suo stuprata, concepit; statimq. re deprehensa, cum male audiret, dedecoreq. impelleretur ad noua aduersus occidentis Remp. molienda, Prætorio, & urbe Rauenna pulsa, ad Theodosium Cæsarem Augustum Byzantium se contulit. Tertio post anno, consulatu Aetii & Sigisbaldi Valentinianus Imperator ad nuptias cum Eudoxia Theodosii Cæsaris filia matrimonio coniungendas, Byzantium quoque profectus est: ubi celebratis nuptiis, in Italiam rediens, Thessalonicæ hyemauit; insequentisq. anni initio Theodosio XVI. & Fausto Coss. una cum uxore Rauennam ingressus, nuptias denuo, summo Rauennatum studio, & magnifico apparatu, celebrauit. Nec multo post Barbatiani rogatu, Placidia D. Ioanni Baptistæ egregiam ędem, iuxta domum suam, extruendam curauit; uniuersę ędificationis negocio demandato, Baduario Patricio

Rauennati.

Rauennati. In eo templo Barbatianus Deo seruiens multis prodigiis innotescebat in dies magis ac magis: ex quibus illud maxime commendatur, quo Iuliani Rauennatis nobilissimi uiri filium, strumis ita laborantem, ut ab omnibus esset iam desperatus, sanauit; cum sacris peractis, cubiculum ingressus, mox ex cera emplastrum, imminutumque panem cum oleo mixtum, ulceribus imposuisset, signoq. crucis obsignauisset. Repente enim disruptis illis, uermes egressi sunt, & puer ingenti miraculo in sanitatem restitutus. Pari fœlicitate ac prodigio Theodoram primariam mulierem, refractario sanguinis fluxu ad desperationem laborantem, sanauit: cum enim uir sanctus deductus ad eam, in qua expressa mortis effigies uidebatur, eam intuens dixisset; Christus, qui hoc morbi genere laborantem liberauit mulierem, te sanet; quamobrem eius nomine tibi prædico, surge & ambula; Theodora statim ad sanitatem reducta est. cuius beneficii magnitudine commota, frequens deinde uirum sanctum conueniebat, ab eoq. de Christi religione docebatur. Verum Vrsicius Theodoræ maritus in tantum ob id Zelotypiæ cæco furore exarsit, ut quadam die sub auroram in Barbatianum, qui orabat in templo Deum, districto ense impetum fecerit; sed continuo aruit manus, immobilisq. permanens, uiro sancto orante, Deus illi restituit sanitatem. Per idem tempus Petrus Archiepiscopus ad Ecclesiæ administrationem conuersus, Tricollim aggressus est; quod ædificium ad trium collium simulacrum extructum, sacerdotibus Vrsiani templi, stationem tutam assiduamq. præbebat. Id à successoribus admirabili ædificatione absolutum, nunc non extat. Eius uicem reddunt horti, qui circa Vrsianam ædem conspiciuntur. Templum præterea sacrauit, quod D. Ioanni Baptistæ Baduarius, iussu Placidiæ, ædificauerat. Cumq. Placidia Ariminum se contulisset, incumbens in ædificationem templi D. Stephano, haud procul ab urbis mœnibus, dicati, incidissetq. Barbatianus in leuem quidem morbum, sed

pertinacem,

pertinacem, qui illi postremus fuit, Petrus certiorem fecit Placidiam, quæ, omnibus repente relictis, Rauennam conuolauit: ubi non multo post Barbatianus tranquille & placide animam exhalauit. Ab Petro Archiepiscopo ablutus, & aromate conditus, sepultus est in monumento iuxta aram maximam D. Ioannis Baptistæ. Temporum successu cum eius nomini erectum fuisset templum haud procul ab D. Zachariæ, illuc cadauer importatum fuit. Ceterum tandem corruente templo, ac potius ædicula, in Vrsianam ædem est translatum. Interea cum Eutyches Byzantius Abbas factiosorum ope, disseminaret falsam doctrinam, asseuerans in Christo diuinam naturam cum humana in idem recidisse, Leoq. Pontifex, qui Xysto successerat, tricentorum & sexaginta Episcoporum ad Chalcedonem conuocato Concilio, eam pestem restinguendam summa ope niteretur, Petrum Chrysologum iussit ad Concilium aduersus Eutychen, quæ uiderentur, scribere. Quod & Petrus fecit adeo luculenter, grauiterq. & pie, ut ad hanc usq. ætatem eas literas, quæ extant, uiri omnes docti mirentur, & primo loco habeant. Sub id tempus Placidia religioni admodum intenta, sanctissimæ Cruci templum exædificauit, dicauitq. haud procul ab eo Fano, quod iisdem diebus Syngledia, Placidiæ neptis, D. Zachariæ erexit. Diuis etiam Nazario ac Celso elegantissimam extruxit ædiculam, in qua sepeliri uoluit, ab Crucis haud procul: parietes præclaro marmore undiq. incrustati; pauimentum, ipsaq. ædiculę testudo uermiculato opere pulcherrime exornata. Accessit Rauennam ad Valentinianum hoc tempore Germanus Altissiodorensis Antistes, eximia uir sanctitate; ab eo, Placidiaq. matre honorifice exceptus. Vbi cum in argenteo uase ad eum misisset aliquando Placidia lautissimos cibos, quibus cœnaret; ita munus accepit, ut seruis prębuerit cibos; uas argenteum apud se uoluerit esse, egenis uiris distribuendum; ipse Placidiæ panem ex hordeo in scutella lignea remisit; quod illa uiri sancti munus uenerabun-

da acceptum, summa semper apud se ueneratione habuit, scutellamq. ligneam argento circumdedit. Cum uero semel ad cœnam Germanum inuitasset, ille benigne assensus, uectus asello ob id, quòd uix pedem mouere posset, confectus inedia ac castigationibus corporis, contigit uti asellus, qui nihilo quàm Germanus firmiori ualetudine erat, inter cœnandum moreretur. Quod cum resciuisset Placidia, iussit generosum equum maximæ mansuetudinis afferri; sed Germanus cum suum se asinum uelle diceret, peteretq. uti sibi locus, in quo cadauer esset, indicaretur, ad illum perductus, Surge, inquit, reuertamur ad hospitium; statimq. asellus & rediuiuus surrexit, & Germanum reuexit, unde discesserat. Verum non multo post Germanus, multo ante ab se præuisam atque prænunciatam mortem, Rauennæ, cum uita commutauit, septimo postquam laborare ex febre cœperat die. Eius cadauer a Petro Chrysologo Rauennatum Archiepiscopo ita conditum, ut in Galliam importari, quemadmodum moriens Germanus petierat, posset; quod & Valentinianus curauit faciendum. Petrus uiri sancti cucullam & cilicium sibi habuit, ac ne quid pius hæres ex intestati bonis non possideret, sibi uendicauit. Aedificationi postea intentus in Classe extruxit mirabilis magnitudinis fontem, duplici alto muro extructo. Diuo etiam Andreæ Apostolo, iuxta Vrsianam ædem, haud procul ab Posterula, quam Vincilionis appellant, ædificauit egregium templum, ligneis tamen columnis suffultum: supra ualuas eius imago emblematico uermiculatoq. opere picta conspiciebatur. Cum uero hoc tempore Rauennates ad Deorum commentitiorum simulacrum, quos antiquitas, ante partum Virginis, errore delusa, coluerat, personati Kal. Ianuar. tota urbe, per ludum, discurrere consuessent, ipse multis concionibus habitis, eam perniciosam consuetudinem tollere conatus est. His absolutis Chrysologus cum imminere sibi extremum uitæ diem diuinitus intelligeret, decimumq. iam annum Rauennati Ec-

clesiæ

clesiæ præfuisset, contulit se ad Forum Cornelii, ubi D. Cassia ni martyris templum ingressus, muneribus tributis, Deū precatus atq. ipsum Cassianum martyrem, qui benigne eius animā exciperent, hortatusq. Rauennates, qui illum fuerant insecuti, ut in deligendo optimo pastore inuigilarent, nec discederent ab diuinis mandatis, initio Pontificatus Leonis primi, placide ac tranquille ex hac uita migrauit Tertio Non. Decēbr. annum domini circiter quadragesimū supra quadringentesimum. An. CCCCXL Sepultus est ibidem iuxta aram D. Cassiani, ubi & nunc quiescit. Eius tamen brachium, auro ac gemmis ornatum, in Vrsiana æde ueneramur. Inter alia, quæ reliquit, doctrinæ monumenta, eius ad populum conciones, diuino spiritu & eximia pietate religioneq. illustres ab omnibus bonis & doctis iudicantur. Communi omnium consensu in Diuos relatus est, eiq. anniuersarii honores ob id decreti. Scio hic plerosq. non defuturos, quibus mirum ac fortasse falsum uideatur, Chrysologi uitam ad Symmachum Pont. Max. me non producere, cum non solum penes Agnellum ac Ferrettum, Rauennates scriptores, sed apud exteros etiam, Abbatemq. præsertim Tritemium, possit colligi ad quingentesimū a partu Virginis annum peruenisse, Concilioq. Symmachi Pont. interfuisse & subscripsisse. Sed ii, ut initium recte adscribunt, ita in fine, ut puto, falluntur. De initio, omnium sententia est receptum, Chrysologum Gallæ Placidiæ ac Valentiniani Cæsaris tempore uixisse; nam & ad Gallam Placidiam literas scripsit aduersus Eutychem; & Barbatiano tumulum composuit; & Germani cadauer condidit, cucullamq. accepit. Cur autem ad Symmachi tempora peruenisse illum minus putem, facit, quod inueniam Leonem primum summum Pontificem, Neoni Archiepiscopo Rauennatum, scribentem; & Simplicium primum, Ioannem, Rauennatem item Archiepiscopum corripientem, qui Gregorium, Mutinensem Episcopum fecerit inuitum. Hi autem Romani Pontifices, cum inter Xystum Tertium, a quo Chry

sologus, Archiepiscopus factus est, & Symmachum, uixerint, dubio procul alium esse Petrum fateamur necesse est, qui Symmachi Concilio interfuit, ab hoc Chrysologo; Neonemq. & Ioannem secundum, inter hosce duos Petros intercidisse. Quæ omnia eo etiam confirmantur, quod inter hæc tempora Odoacris & Theoderici fœdus incidit, quod Ioannis Archiepiscopi opera factum omnes testantur. Quod tamen, si Agnellum sequeremur, Petro Chrysologo, contra omnium sententiam, ferendum acceptum esset. Illud prçterea mirari non desino, quod Agnellus, nominis deceptus similitudine, eundem Ioannem Archiepiscopum fuisse putet, qui Angelum uiderit, fueritq. a Valentiniano, pallio & reliquis muneribus affectus, cum hoc secundo, quem Athilæ obuiam processisse narrabimus; cum inter Valentiniani & Athilæ tempora, de Petro Chrysologo & Neone gesta habeantur. Quod uero de Agnello dixi, idem de Ioanne Petro Ferretto, qui Agnellum ad uerbum descripsit, deq. ceteris dictum uelim, qui cum hæc non animaduerterint, quasi fecerunt, ut ipse quoq. eorum auctoritate motus, cum illis errare decreuerim: sed, conscientia tandem deterritus, ab illis sic dissensi, ut iis, qui legerint, omne iudicium relinquam: Mihi quidem, multa ac multum legenti, assidueq. uetera hæc repetenti, sic tandem est uisum. Verum ut redeamus ad historiam, Petro Chrysologo uita functo, Neon subrogatus est, quem Leo Pontifex Maximus; cuius ad Neonem extant, ut diximus, litteræ; confirmauit. Hic summa alacritate Archiepiscopatum aggressus, ædificauit D. Petro templum, quod maius uocant, eo loco, ubi Neptuni templum fuisse memorauimus; iuxta Brachium forte; cui id nominis propterea fuit, quod ibi Christi Dei imago uerenda admodum conspiciatur, & utrinq. Petrus ac Paulus Apostoli; de qua in annalibus Rauennatibus mira legebantur. D. Petri templo, cum nunc incolatur ab Franciscanis, D. Francisci titulus est. Antea tamen sacerdotes non cucullati, certis con-

ſtitutis prouentibus, rem ibi diuinam faciebant. Propè Vrſianum templum, D. Ioanni Baptiſtæ ædiculam erexit, ad fontes uocatam; quòd ibi unda ſalutari baptiſmatis omnes abluerentur; emblematicoq. opere elegantiſſime pingendam curauit. Hæc extat adhuc, eodemq. uſu Eccleſiæ Rauennati inſeruit. Tricollim, in qua ſacerdotes, canonicos uocant, habitarent, maximam partem auxit. Tandem nono Archiepiſcopatus anno, Leone adhuc ſummo Pontifice, Tertio Id. Febr. moritur. Sepultus in D.Petri, quod extruxerat; in cuius teſtudine ipſius imago emblematice picta uidebatur, cui ſic erat inſcriptum: Dominus Neon ſeneſcat nobis. Inſequentibus annis eius cadauer in brachium forte importatum ferunt. Succedit in Archiepiſcopatum Ioannes hoc nomine ſecundus, qui undique, & uniuerſali temporum calamitate, & propriis miſeriis atque incommodis male affectus fuit. Nam hac tempeſtate Athila Hunnorum Rex, Bleda fratre interfecto, adiunctis Herulorum, Alanorum, Gepidarum, & Turcilingorum copiis, in Gallias tranſgreſſus, ab Etio Romano Duce, apud Toloſam in campis Catalaunicis, maxima clade ſuperatus eſt; neque quoad Etius uixit, e Pannonia, quo ſe retraxerat, efferre amplius pedem auſit. Sed Romæ haud multò poſt Valentiniani iuſſu, ſeu, ut Caſſiodorus & Marcellinus Comes memoriæ prodiderunt, manu propria Valentiniani Etio in prætorio, una cum Boetio amico Prætoriiq. præfecto trucidato, conſulatu Etii, & Studii, Athilæ animus denuo rediit, euocatisq. ad colloquium, apud Budam, barbaris Regibus, hortatus eſt uehementer, Italiæ prouinciam uti aggredi ſecum uellent; cui cum multis de cauſis eſſent aſſenſi, omnem penè Aquilonem ſecum trahens, per Aquileienſem regionem in Italiam iter parat. Aduentu adeo ferocis Tyranni, potentisq. exercitus, ita animi Italorum deterriti ſunt, qui præſertim Venetiam incolebant, ut relictis omnes nobilioribus ciuitatibus, in uicinas Adriatici ſinus inſulas ſeſe receperint. atque hinc præcipua
eius

eius urbis origo fuit, quam nunc ingenti prodigio post mille & centum amplius annos, rebus, uirtutibusq. omnibus florentem uidemus; antiquoq. uocabulo regionis, appellamus Venetias. neque uero, quod plerique scribunt, uerum est, aut uerisimile, eius initium ab obscuris infimæq. plebiculæ hominibus ductum; cum non ii, sed quos nobilitas & fortunarum amplitudo Athilano furori maxime subiecisset, propriæ saluti consulerent. Athila procedens in dies, Concordia primum ferro igniq. euersa, mox Opitergio, Altino; quæ urbs antea ad Rauennæ speciem tota inter paludes erat, tunc tota fere in continentem redacta; Patauio, & Vicetia pari clade occupatis, Aquileiam obsistentem exercitu circumsedit. Longum esset, ac nostro ab instituto alienum, eius obsidionis acta conscribere. Illud non omittendum, per totum tempus, dum Aquileia obsessa fuit; quod pleriq. trium annorum, alii tres æstates fuisse scribunt; Valentinianum Rauennæ commoratum: transmisisseq. reliquis urbibus obsessis, Aquileiæ præsertim, subsidia. Rauennam autem ipse firma egregiaq. munitione confirmauit. Sed Athila, Aquileia tandem capta, Mantuaq. & Brixia, Cremona, Bergomo, & compluribus urbibus præterea ferro miserabiliter cruentatis ac demolitis, Rauennam, ductus nobilitate urbis, profectus est. De qua re, Ricobaldus Ferrariensis, Rauennatis Ecclesiæ Canonicus Cardinalis, grauissimus historiarum scriptor, eo libro, quem Pomerium inscripsit, In aduentu Athilæ, inquit, de Rauenna sic legi in commentario Pontificio eius urbis. Rauennæ Athila hoc pacto pepercit; Ioannes urbis illius Episcopus, sacris uiris comitatus, uestibus sacris indutus, inalbescente cœlo, extra urbem ad Athilam obsidentem peruenit; orauitq. urbi & ciuibus ut parceret. Rex, audita uiri sancti postulatione, Deo sic animum inclinante ac flectente, se sine maleficio quidem, respondit, sed deiectis tamen in terram postibus, ab exercituq. & equis conculcatis, ingressurum; ne forte Rauennates suis id uiribus

bus

bus aut consilio adscriberent. Eam conditionem libenter Ioannes & Rauennates sunt amplexi; Athilæq. aditum permisere; qui nihil contra fidem perpetrans, mediam per urbem transiit. Mox pari calamitate atque Aquileiam & reliquas superiores urbes affecerat, deuastatis Ticino, Placentia, Parma, superato Apennino in Etruriam se confert, Romam prosecturus: sed aruspicibus monentibus, uti exemplo Alarici, qui Roma capta, non multo post interiit, eam urbem caueret, in Galliam reflectit iter. Incertus tamen animi, sibi dedecori esse putans, quod inani superstitione ab sempiterna gloria nobilissimæ urbis abduceretur, suspensis itineribus substitit. Quæ cum essent Valentiniano renunciata, qui ad rumorem aduentantis Barbari, Rauenna profectus, Romam confugerat, Leonem Pontificem, uti ad Regem adeat, hortatur, petatq. abstinere ab ea urbe, quam religionis Christianæ caput Deus constituerit. Rauennatis Archiepiscopi exemplum animos addebat. Itaque Leo multis, sed Aurelio præsertim candido Rauennate, scriba suo comitatus, Athilam ad Mincium adhibet, persuadetq. ne ulterius progrediatur: quod & fecit Athila. Ducibus uero suis tantam clementiam, qua bis præter morem usus fuerat, admirantibus, respondit, Rauennatem Archiepiscopum sibi cælitem uisum fuisse; dum uero se Leo Pont. colloqueretur, duos supra illius caput sibi uisos homines, qui districtis gladiis, nisi pareret, mortem minarentur. Nec multo post in Pannonias reuersus: cui ibidem existenti, Honoria Valentiniani soror, per Eunuchum significauit, cupere se uxorem eius fieri; quapropter efficeret, ut ab Valentiniano fratre aut uolente, aut inuito, id impetraret. Quod cum multis modis Athila tentasset, omninoque sese pararet ad rem efficiendam, noctu repente ex profluuio sanguinis de naribus moritur, cum ad multas uxores, quas habebat, aliam adolescentulam adiunxisset; quam tamen pleriq. Honoriam falso putant, ab Valentiniano traditam: annum domini circiter

An. CCCC LVI citer quadringentesimum quinquagesimum sextum. Eius equestre simulacrum e marmore, auorum nostrorum ætate, iuxta ædem Vrsianam, barba caprina, magno capite, paruis oculis, lato pectore, uisebatur; sed illud Hieronymus Donatus, patricius Venetus, quo tempore fuit Rauennę Præses, Venetias exportauit.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM LIBER. TERTIVS

THILA mortuo, in libertatem se Valamir, Vuidemir, & Theodemir Ostrogothorum, & Ardericus Gepidarum Reges vindicarunt; quod etiam factum est ab Quadis, Herulis, Turingis, qui omnes cum Athila militauerant. Tulere id Hernachus & Heuricus Athilæ filii molestè, cumq. ob id in eos arma mouissent, superantur. Secundo post Athilæ mortem anno Valentiniano Aug. VIII. & Anthemio Coss. XVI. Kal. Aprilis, Ostilas, & Traustilas, seu, ut alii, Transilas miles, Etii amicus, Maximo patritio, qui Etium interfecerat, & cuius vxori Valentinianus obtulerat stuprum, suadente, Valentinianum Romæ, eo loco, qui tunc ad laurum dicebatur, in campo Martio annos natum XXXVI. interficiunt, anno postquam imperare cœperat, trigesimo; ab ortu Christi CCCCLVII. seu ut alii CCCCLVIII. cum haud multo ante Placidia mater, Sexto Kal. Octobr. obiisset. Cuius Placidiæ cadauer in D. Nazarii & Celsi, uti constituerat, sepulturæ traditum. Ingredientibus autem id sacellum duo statim sepulcra apparent, dextra unum; alterum sinistra; in quibus sepulti feruntur Valentiniani & Honoriæ nutricii. In ipso deinde sacelli corpore, alia videntur gemina sepulcra, in quorum altero, quod est dextrorsum, Honoriam esse putant; sed, ut opinor, similitudine nominis falluntur, quemadmodum & ii, qui alium Honorium Placidiæ filium tribuunt. Nam

AN. CCCC. LVIII.

Honorii Cæsaris cadauer ibi est inclusum, Rauennæq. uti memorauimus, Honorius supremum diem clausit; Honoria autem, uti docuimus, Byzantium pulsa, Rauennæ neque ad sepulturam data est. in altero ad sinistram, Valentinianum Cæsarem; eius cadauere Roma Rauennam importato. In fronte ingens sepulcrum ex marmore adest, eleganter fabricatum, ibi sepultam tradunt Placidiam, non ut moris est, iacentem, uerum sedentem in præclara sella; quemadmodum plurimi se vidisse affirmant; nam in parte sepulcri posteriore foramen aderat, quod nunc gypso obstructum est. Valentinianus, ut constat ex Codice Iustiniano, summa Senatus Rauennatis celebritate, & publico ciuitatis luctu, inter diuos est relatus. Hoc tempore uires adeo Rauennatibus creuerant, ut eorum Senatus ac milites, plures Cæsares delegerint; multos intefecerint. quod ut dilucidius pateat, non ab re fore putauimus, si res uniuersa ordine breuiter perstringatur. Itaq. Valentiniano sublato, Maximus patritius Cæsar eligitur; qui ut Tyrannidem redderet firmiorē ac tutiorem, Eudoxam, Valentiniani iam uxorem, tametsi alii sororem putent, sibi in matrimonium uiolento ausu collocat. Ipsa cum ferre indignitatem Maximi non posset multis de causis, euocat in Italiam ex Africa Gensericum Vādalorum Regem, qui Romam accedens, cum ingentibus copiis, cum terrorem incussit, ut omnes, relicta vrbe, saluti fuga consulerent. Interficitur in eo tumultu ab Vrso milite, Maximus. Leo Pontifex idem cum Genserico conatus, quod cum Athila fecerat, irrisus est. Romam misere deprædantur vbiq. Vandali, Afri, & Mauri, ab prima Alarici deprædatione anno octauo & quadragesimo; a partu Virginis sexagesimo supra quadringentesimum. ibiq. Eudoxia, quæ Valentiniani uxor fuerat, una cum Eudocia & Placidia filiis, capiuntur. Vandalus vrbe profectus, Latio omni direpto, Capua ui capta & solo æquata, nauibus Italica præda onustis, cum Eudoxa in Africam traiecit. Romam, unde quatuordecim dies abfuerant, omnes

AN.CCCC LX.

reuertuntur:

reuertuntur: Cæsarem eligunt, Auitum, Senatorii ordinis hominem; quo cum Martianus, sextum iam annum Cæsar, pacem fecit; nec multo post Martianus obiit diem suum: cui Leo subrogatur, primus, qui ex Græcis assumptus ad Imperium fuerit; tametsi Bessicum pleriq. eum dicant. Huius anno primo Auitus moritur; in cuius locum Senatus militesq. Rauennates, Leoni id postulanti ut satisfacerent, sexto ab Rauenna lapide in campo ad Columellas, Constantino, & Ruso Coss. Cæsarem subrogant, Fl. Iulium Valerium Maiorianum; quem tertio post anno iidem milites Tortonæ excitato tumultu trucidant. Quapropter Seuerianus, uel, ut Pomponius Lætus scribit lib. II. Seuerus Rauennæ Imperium itidem arripuit. Qui, superato Biorgo Rege Alanorum, qui per Tridentinas Alpes in Italiam iam irruperat, lauream meruit; sed breui gloria: occubuit enim anno tertio. Huic sufficitur Antemius, Martiani iam gener. qui Geruandum, Narbonensis Galliæ Præfectum, a quo fuerat ea prouincia occupata, superauit; Gensericum quoque Vandalorum Regem, qui in Italiam denuo traiecerat magna manu, ad Populoniam, iuncta sibi Leonis Classe, profligauit. Per idem tempus, Leo oppressit Byzantii insanam Asparis Patritii coniurationem; qua dum agitaretur, Valamir & Theodomir, Ostrogothorum, uti supra scripsimus, Reges, occasionem nacti Imperii turbandi, Illyricum & plerasq. regiones alias cum deprædarētur, Pannonia & Mysia ab Leone impetrata, pacē faciūt, tradito Leoni fidei causa, Theoderico, Theodemiris filio, quē ex Arilena cōcubina sustulerat. Valamir cū nō multo post bellū Scythis intulisset, interfectus, Regnum, Vuidemiri quidem & Theodemiri nomine, sed re ipsa uni Theodemiri reliquit. Quapropter Leo, hominem sibi magis cōciliaturus, Theodericum filium, apud se obsidem, restituit. Theodericus cum esset adhuc adolescens, annum agens decimum octauum, a patre in Sarmatas missus, prospere dimicauit, Babaccho eius nationis Rege prœlio superato. Interea Ante-

mius, ab Ricimere patritio, cui filiam in matrimonium col locauerat, Romæ obsidetur. Quamobrem Leo Cæsar Olybrium strenuum Ducem cū copiis in Italiam ad Antemium transmittit. Olybrius Rauennæ cum peruenisset, de aduentu certiorem facit Antemium; iubet bono animo esse; futurum, ut paucis diebus, suo ad Vrbem aduentu, obsidione liberetur; subsedisse Rauennæ se tantisper, dum reficeretur exercitus à maris iactatione. Verum interea urbe Ricimeris potitur, & præ ceteris Antemium socerum, qui quatuor annos imperauerat, impie atque atrociter iugulauit, cum adhuc Olybrius Rauenna pedem non extulisset, eo consilio, ut urbem ipsam & uicina loca aduersus Ricimerim firmaret ac tueretur. Ceterum Deus, uindex iustus scelerum, atroci morbo, tertium, post necem soceri, mensem Ricimerim iam cruciatum, interemit. Olybrius Romam accersitus, a populo in Cæsarem occidentis eligitur; Gundibare, eius nepote, quem Rauennæ cum exercitu reliquerat, patritio creato. Quarto post mense Olybrius decedit, sub id fermè tempus, quo Hilario Romano Pontifice, qui Leoni successerat, mortuo, Simplicius Tiburtinus Romanæ Ecclesiæ summus Pontifex præficitur. Puscioq; & Ioanne Coss. maximo terræmotu Rauenna conquassata est, & exercitus Rauennæ, uti Pomponius Lætus scribit, Glycerium, quem Senatorem Rauennatem fuisse Sabellicus est auctor, Cæsarem salutat, Gundibare id suadente. Verum a Nepote; sic erat illi nomen; sororis filio Rauenna cum exercitu ingresso, regno pellitur eodem anno, Salonisq. Episcopus creatur: cum tamen antea Rauennam munisset, arma ueritus Vuidemiris Ostrogothorum Regis; qui, ab Theodemiri fratre uenia impetrata, in Italiam cum exercitu properabat. Verum Glycerius, ita muneribus eum ab incoepto abduxit, ut in Galliam itinere arrepto, non multo post decedens, uni Theodemiri fratri Regnum reliquerit. Fuisset hæc Glycerii iniuria magno Italiæ motu uindicata, Gundibare & Rauennatibus,

in

in quibus Senator Glycerius; uti ſcripſimus; fuerat, aliisque pluribus tumultuantibus, niſi Epiphanius, Ticinenſis Antiſtes, inſigni uir pietate, gliſcentem diſcordiam ſua auctoritate compreſſiſſet. Haud multo poſt Leoni mortuo in Imperium Orientis Zeno Iſauricus ſucceſſit; In Occidente Nepos imperabat; qui Rauennatum & Gundibari motibus iam ſedatis, in Galliam cum exercitu aduerſus Viſigothos, Oreſtem Ducem ſtrenuum mittens, occaſionem illi præbuit, ut Auguſtulum filium, Rauennatum ſtudio, ut inquit Sabellicus, militariq. fauore, Rauennæ Cæſarem declarauerit. Quod cum Nepos audiiſſet, abalienatos ab ſe Rauennatum animos, & militum intuens, fuga ſe ad Dalmatas recepit. Per idem tempus Heruli, & Turingi, Athilanarum copiarum reliquiæ, eruptionem in Italiam fecerunt, Duce Odoacro, uiro nouarum rerum percupido, cui egregii ſpiritus militares inerant. Ab hoc apud Ticinum ſuperato ingenti clade Oreſte, Auguſtuli patre, & Placentiæ interfecto, ubi quoque per id tempus Paulus Oreſtis frater pridie nonas Septembris, Baſiliſco II, & Armato Coſſ. e medio ſublatus eſt, Auguſtulus metu fere exanimatus, quod perpuſillo erat animo, Rauenna proficiſcens, Romam contendit. Vbi cum a Senatu receptus non fuiſſet, depoſita purpura & Auguſtalibus inſignibus, aufugit in Lucullianum; decimo ſeptimo & quingenteſimo anno, poſtquam Octauius primum Auguſtus eſt appellatus. Hunc exitum Auguſtorum inuictum nomen ſortitum eſt. Odoacer Brachila comite, Rauennæ occiſo, Romam ingreſſus, exceptus magno apparatu, Romæ, Italiæq. Rex conclamatur. Tenuit Italiam quatuordecim annis, ſumma Tyrannide. Interea Theodericus, Oſtrogothorum Regis filius, patre decedente, Rex appellatur; quod gratum Zenoni Cæſari ſic accidit, ut iuuenem, ad ſe uocatum, maximo honore exceperit, diuitiis extulerit, &, uti Ricobaldus teſtatur, equeſtri ex ære ſtatua in ipſo foro, patritiaq. dignitate exornauerit. Theodericus uero, nihilo demiſſior animo,

qui-

quibuscumque grati animi officiis posset, non ipsum modo Cæsarem, sed & Senatores & Romanam iuuentutem, non minus urbanis, quàm militaribus studiis amplectebatur, ac deuinciebat. Quo factum est, ut tum Ostrogothis, qui sub eo erant, Herulorum felicitatem iniquo animo ferentibus, & ob id Regis sui desidiam incusantibus, tum Romanis opem ab Zenone aduersus insolentem Odoacri Tyrannidem petentibus, Theodericus in huius prouinciæ desiderium uenerit: sed, ut erat ingenuus, quo minus postularet ab Zenone id sibi muneris dari, pudore impediebatur. Ceterum undique tandem compulsus, delecto ad eam rem, quod uisum est opportunum, tempore, Zenoni suorum militum uoces ac conatus, & Italiæ miseriam exponit; animumque sum explicat. Assensus est Zeno, uniuersusq. Senatus; prouinciaque ingenti plausu Theoderico decreta. Qua igitur die Byzantio Theodericus discessit, deduxit eum Cæsar extra urbem amictu Regio indutum, & sacro uelo contectum; quod erat maximi honoris insigne; magna Senatus parte co mitante, & totius populi multitudine effusa. Coactis autem Theodericus amicorum auxiliis, maturauit profectionem. Illi obuius Odoacer procedit ad Sontii amnis ripas, in quarum altera Theodericus consederat. Concursum est collatis signis, & Odoacri exercitus cæsus & profligatus est. Theodericus ad Veronam castris positis, sponte se dedentem urbem obtinuit. In eius urbis campis denuo, refecto exercitu, Odoacer Theoderico occurrit, sed superatur: Romamq. fugiens, cum ibi, portis exclusus, inimica omnia comperisset, deprædatis suburbiis, Rauennam se recepit, magnisq. pollicitationibus nonnullos ex Flaminia ad suas partes illexit. Theodericus Galliæ Transpadanæ receptis urbibus, auctoq. ob id exercitu, Ticini, quod optime muniuerat, uxore & liberis relictis, cum expeditis copiis, Rauennam Odoacrem insecutus est. Sunt, qui scribant, millia peditum ducenta, in Theoderici exercitu fuisse. Castrametatus autem est eo

loco,

loco, cui, ut Paulus Diaconus ſcribit, Pinetum nomen eſt, quod eſt ſecus oram maritimam, per quam longæui temporis tractu, excelſam denſamq. Pinuum materiam natura ipſa prouexit, in Candianis campis. Dum autem obſidere vrbem aggeribus & caſtellis, pluribus locis parat, Odoacer, ante quã ad iuſtam obſidionem deducatur, tentare tertiò belli fortunam decreuit. Exploratis itaque per ſpeculatores Gothorum caſtris qua parte magis paterent, minusq. præſidium agitaretur, eruptione facta, intempeſta nocte, uti memoriæ prodit Caſſiodorus, ad pontem Candidium Olybrio Iun. Coſ. tumultum haud mediocrem excitauit. multi utrinq. cæſi; ſed tandem Odoacer detrimento maiore accepto, quàm illato, in vrbem reiectus. Poſt eam pugnam, Ariminum confeſtim ſeſe Theoderico dedidit. Aderant ibi naues aliquot caſtellatæ, quas Dromones Græci uocant. Aduehi illas ad Rauennatem portum Theodericus imperauit, quo ab ea etiam parte obſidio acrius inſtrueretur. Paucis poſt diebus, erumpere iterum Odoacer auſus, denuo in vrbem repulſus eſt. Præfuiſſe tunc Rauennati Eccleſiæ Ioannem Archiepiſcopum, Blondus, Platina, Iuſtinianus, noſtratesq. ſcriptores, ſibi non conſentientes, & parum memores affirmant. Hic cum Italiæ, Rauennæq. præſertim calamitates in dies creſcentes intueretur, pacificatorem ſe inter eos Reges conſtituit. Sed cum utrinque in diſpari fortuna duræ conditiones ferrentur, nec propterea conuenirent, paſſa eſt Rauenna ingentes difficultates famis & peſtilentiæ ſupra omnium fidem, ſic ut ſordidiſſimis quibusq. dictu etiam horrendis, non parceretur. Tres annos pertinax vtrinq. durauit obſidio. Tandem uero deditionem Odoacer, una cum filio, ſuisq. omnibus, fecit. ea condicione, ut abire incolumibus liceret; dareturq. angulus Italiæ aliquis ad inhabitandum. Ingreſſus vrbem Theodericus Tertio Non. Martii, Albino V. C. Conſ. uidere hominem non ſuſtinuit, atq. cum adhuc moliri ſibi inſidias acciperet, ut teſtis eſt Caſſiodorus, ſe diſſimulante, poſtridie

eius

eius dici a Gothis quibusdam per rixæ speciem; sunt qui auctoritate Procopii, nuptiarum nomine, alii, ut Pomponius Lætus, ad cœnam inuitati inter scyphos; Odoacer & filius trucidati sunt. Theodericus nullo repugnante totius Italiæ obtinuit Imperium; Romamq. profectus, ingenti honore ac lætitia excipitur; iisdem ferme diebus, quibus Simplicius
Dist.LXXIIII Pont. Max. Christianæ Ecclesiæ præerat. Extant huius Pontificis ad Ioannem Archiepiscopum Rauennatem literæ, quibus hominem acriter increpat, quod Gregorium quendam, Mutinensem Episcopum fecisset inuitum; minaturq. seuerior i se in eum sententia usurum fuisse, nisi causis esset iis retractus, quas Proiectus Episcopus; is autem forte Forocorneliensis est, ab Petro Chrysologo consecratus, qui ab hoc Ioanne Archiepiscopo sepulturæ traditus putatur; præsens esset allaturus: mandari enim literis illæ causæ ob turpitudinem non poterant. Edicitq. nisi abstineat inuitis consecrandis, se illi ordinationes, sacrorumque initiationes Rauennatis Ecclesiæ atque Aemiliensis erepturum. Scriptæ sunt autem hæ literæ Tertio Kal. Iun. Seuerino Consule. Nec multo post Simplicius decessit, illiq. Felix Tertius Romanus sufficitur. Dum autem Rauennam Theodericus perlustrat, atque eius pulchritudinem, quanta fuerit, animo concipit, nihil omisit, quod ad optimum Principem pertineret. Cum uero, dum obsideret Odoacrem, Gundibaldus Burgundionum Rex maxima manu Alpes transgressus, ingentem prędam rerum & hominum in Burgundiam abduxisset, Theodericus Rex Italię factus, nihil sibi antiquius duxit, quàm eos captiuos redimere. Itaque Epiphanium misit Ticinensem Episcopũ cum ingenti pecunię summa ad eos redimendos; quod uir sanctus uix prece ac pretio impetrauit. Tunc primum Italia mirum in modum respirare ac reflorere cœpit. & cum Romanos, quos plurimum diligebat, libertatis priscę studiosos Theodericus agnosceret, omnia per magistratus Romanos administranda iussit. Annuam pensionem Senatoribus ad

inopiam

inopiam redactis constituit. Vniuersam tandem vrbem administrandam regendamq. Senatui populoq. Romano permisit. Ipse Rauennam veniens, eam Imperii fecit sedẽ, quòd esset multo, quàm Roma, ab munitionibus firmior, nullis direpta deformataue hostibus; ædificiis conspicua, & maxime commoda ad arcendos ab ingressu Italiæ Barbaros; præsertim cum alii Cæsares ibidem habitauerint. Quamquam non desunt, qui putent, timuisse Romanorum ingenia ferociora, & ad libertatem pristinumq. Imperium aspirantia; illis præsertim magistratus omnes; tametsi eius iussu; administrantibus; neque omnino secure talia Gothis demãdari posse opinabatur. Vtcumque sit; Aedes sibi Rauẽnæ magnificas extruxit eo loco, quod inter D. Martini in cælo aureo, siue, ut aliis placet, ad Sacellum Arrii, ab se item ædificati, & muros vrbis ad Orientem, nunc in hortos degenerasse uidemus. Portas domus ferunt ac porticus carbaseis uelis intentis obductas, magnum publicæ securitatis exemplum præbuisse. Harum imaginem uermiculato pictam opere, in D. Martini, quod Apollinaris noui appellant, dextro pariete, videre quisq. potest. Rauennatem Præfectum gerebat hoc tempore Importunus Trauersarius. Qui ex nobilissima familia, Theodoro Patri in eadem Præfectura successerat. Fertur Trauersariam familiam originem eo tempore duxisse, quo Romanorum, ut plerique falso putant, coloniæ Rauennam deductæ fuerant. Verum ei sententiæ magis assenserim, quæ ex Romana quidem & nobilissima familia duxisse ortum putat, ad habitandum Rauennam profecta, sed tamen nõ Coloniæ modo aut iure. Quocumque autem pacto se res habeat, illud satis constat, Odoacre imperante, Theodorum Trauersarium Rauennæ Pręfectum; cuius domus extabant in superiori ciuitatis parte, ubi nunc reliquię templi D. Martini in hortis Cardinalium conspiciuntur. Ab eo castrum ad Anemonis flumen ædificatum, quod nunc solo æquatum est, nomen accepit Trauersariæ. Fuisse illud ferunt ultra citraq. flu-

minis ripam, cum eo tempore illac Anemo non influeret; & unicum esset prædium; nam uniuersus ager ille Rauennatum erat; posterioribus deinde sęculis, fluminis intercursu diuisus, cuius altera pars, quæ est ultra Anemonem, Tiberiaci oppidi, ab Tiberio Cæsare sic appellati, cui nunc Bagnacaualli nomen est, numerabatur: Tametsi postea Rauennatis Archiepiscopatus iuris fuerit, una cum agro Lugiensi; quemadmodum ex pluribus tabulis publicis patet, quibus ab Archiepiscopis Rauennatum in possessionem eius agri cōstituuntur Tiberiaci comites, ac præsertim ex ipsis Philippus; cui id Trauersarios tribuisse cōstat. Sed ut ad rem redeamus, Theodorus Importunum filium genuit, Senatorem ac patritium, Theoderico gratia ac fauoribus sic commendatum, ut illum a secretis sibi esse, cum Cassiodoro Senatore item Rauennate, uiro clarissimo, uoluerit. Theodericus regendo Imperio, amplificandæq. Rauennæ & illustrandæ intentus, multa ornamenta deduci Roma iubet, statuas, signa, columnas, marmora præstantissima. Inter cetera illud testatissimum est, quod Blondus scribit, Pintianæ domus ornamenta; quam domum magnificam fuisse supra quam potest, nomenq. Collatinæ portæ, ut Pintiana ab se diceretur, dedisse ferunt, cum prope inde abesset; Rauennam intulisse; ut in literarum suarum uolumine Cassiodorus testatus. Superioribus annis cum ruinæ D. Saluatoris effoderentur, egregia marmora, statuæq. complures & columnæ repertæ sunt; ueteris magnificentiæ reliquiæ. Id templum Christo Deo Seruatori Theodericus iuxta suas ædes erexerat, admirabili structura; cuius uel ruinæ indices manent, ipsumque D. Saluatoris in palatio nomen, quod in ipsis ferme ædibus Theoderici esset. A plerisque creditum est, templum illud non Saluatori, sed Solutori martyri erectum; a quibus non admodum dissenserim. Miror Ricobaldum Ecclesiæ Rauennatis Canonicum Cardinalem, & Blondum, diligentissimos scrip tores, putare, D. Apollinaris in classe ædem ab hoc Theo

derico

derico exædificatam; cum id ſit dubio procul, ab Iuliano Argentario, uti memorabimus, Iuſtiniano imperante factum. Fortaſſis ut errauerit fecit D. Martini in cœlo aureo; cui ducentis ab hinc annis Apollinaris noui titulus eſt; quòd ipſum Ricobaldus non ignorare uidetur. Præter hæc Theodericus D. Andreæ, quod minus uocant, templum cognomento Gothicum condidit; in quo ſuæ religionis ſacerdotes, qui erant labe Ariana infecti, ſacra facerent; haud procul ab eo loco, ubi arcem modo conſpicimus: nam eius ferme collapſi ruinas arci ædificandæ Veneti adhibuerunt. quo factum eſt, ut nulla nunc extra inane nomen, eius extent veſtigia. Adiunxit Theodericus ad hæc maximum atque egregium amphitheatrum, turri pręclariſſima conſpicuum; cuius demolitioni ac ruinæ interſuiſſe Ricobaldus affirmat; ſcribitq. Theodericum extra Rauennam templum D. Mariæ virgini, ſibi ſepulcrum, dum uiueret, condidiſſe; quod tamen ceteri pręterea, qui ſcribunt, omnes, Amalaſiuntæ eius filiæ acceptum ferunt. In eo templo cum eſſent egregia multa, quæ recenſere nimis longum fuerit, tum illud non eſt prætereundũ, quod tota eius teſtudo, ſub qua uiginti ſacerdotum corona; ut Blondus ſcribit, & nos uidimus; reſidere & commodiſſime poteſt, unico lapide, eoq. ingenti ac ſatis craſſo contegitur. In eius apice foramen eſſe ſcribit Leander Albertus, ingenti quidem certè lapſu, cum nullum ibi foramen extet. Impoſitum erat apici teſtudinis, uas ex porphyrite, in quo Theoderici patris cadauer Amalaſiunta, ſeu Amalaſuenta, aut Amalaſunta filia; tot enim modis eam diuerſi appellant; condiderat. Sed ſuperiori ſęculo tormenti ictu in terram deiectum & nonnihil confractum eſt. Vbi diu cum iacuiſſet, anno MDLXIIII. in foro, ubi nunc uiſitur, eſt collocatum. exterius circum teſtudinem duodecim Chriſti Apoſtolorum ſtatuæ inſignes e marmore eminebant; quarum baſes adhuc extant ex eodem teſtudinis marmore conſtitutę, in quibus magnis literis inciſum legitur cuiuſque nomen: aliquot item

ſtatuæ in ipſo templo confractæ habentur. Hæc templa, quę Theodericus extruxit, omnia maximis etiam muneribus exornauit ac ditauit. Acceſſit ad hæc, ut ſcribit Ricobaldus, equeſtris ſtatua ex ære, quam in ponte Auſtri Rauennæ loca uit. Eam plerique Boethi Seuerini, uiri clariſſimi, arte ſic elaboratam ferunt, ut ſemper conuerteretur ad Solem, atque ob id Regiſolem ad hanc uſque ætatem uocatam. Alii putant Odoacri ſtatuam eſſe, alii, inter quos eſt Merula, Antonini Pii: idq. ex faciei delineatione, ab narium & oris ac barbæ, ipſoque militari habitu coniiciunt; quibus omnibus, earum imaginum Antonini perſimilis uidetur, quæ ſunt in antiquis numiſmatibus; quamobrem Roma una cum aliis ornamentis deductam ab Theoderico, ad Rauennam illuſtrandam opinantur. Cuius urbis illuſtrationi addictus, aquã ad illam deduxit Anieno Iun. & Probo Coſ. magno ſumptu, cuius commoditate, ut inquit Caſſiodorus, non minus ornamenti quàm utilitatis Rauennatibus acceſſit. Nam ante id temporis, ob maris æſtum, dum Padi aqua marinis fluctibus permiſceretur, laborabatur penuria poculentæ aquę. Quod Sidonius Apollinaris, qui uixit eo tempore, ad Felicem ſcribens, eo uerſu explicuit, cum inquit, Vluoſæ petiiſſe ſitim Rauennæ. Vluoſam autem appellat, quòd ibi cœno atque alga ſolum perfunderetur. ob miſtam autem ſalſam aquam cum dulci, & ob id corruptam, ſiti laborabant; præſertim quod uini vſus erat ueteribus illis parciſſimus. Verum, ut hæc melius cognoſcantur, adſcribere præſtiterit, quæ tradit Sidonius, ad Heronium, de itinere, quo fuerat Romam profectus, ſcribens. qua in epiſtola, ubi Lambrum amnem, uluoſum etiam appellauit, Brixillum, inquit, dein opidum, dum ſuccedenti Aemiliano nautæ, decedit Venetus remex, tantum ut exiremus, intrauimus; Rauennam paulo poſt cur ſu dexteriore ſubeuntes. Quo loco ueterem ciuitatem, nouumq. portum, media uia Cæſaris, ambigas utrumne connectat an ſeparet. Inſuper opidum, duplex pars interluit Padi;

di; certa pars alluit. Qui ab alueo principali, molium publicarum discerptus obiectu, & per easdem deriuatis tramitibus exhaustus, sic diuidua fluenta partitur, ut præbeant mœnibus circumfusa, præsidium; infusa, commercium. Huc cum peropportuna cuncta mercantium, tū præcipue quod esui competeret, deferebatur; nisi quod cū sese hinc salsum portis pelagus impingeret, hinc cloacali pulte fossarum, discursu lintrium, uentilata, ipse lentatis languidus lapsus humeris nauticis cuspidibus foraminato fundi glutino sordidaretur, in medio undarum sitiebamus; quia nusquam aquæductum liquor integer, uel cisterna defæcabilis, uel fons irriguus, uel puteus illimis. Vnde progressis, ad Rubiconem uentum. Hęc Sidonius: qui iisdem de causis ad Candidianum Cęsenatem scribens, & cum eo iocans, quod relicta Cęsena ab eo furnum uocata, Rauennam incoleret, ubi illum, auribus, Padano culice, perfossis, municipalium ranarum loquax turba circumsiliret: in qua palude, inquit, indesinenter rerum omnium lege peruersa; muri cadunt, aquę stant; turres fluunt, naues sedent; ægroti deambulant, medici iacent; algent balnea, domicilia conflagrant; sitiunt uiui, natant sepulti; uigilant fures, dormiunt potestates; fœnerantur clerici, Syri psallunt; negociatores militant, milites negociantur; student pilę senes, aleę iuuenes; armis Eunuchi, lituis fœderati. Ex superioribus autem Sidonii uerbis; ut hęc per iocum scripta omittantur, & constat vrbis incommodum, & coniicere possumus quantum commoditatis attulerit Theodericus, deducta ad eam aqua: quam commoditatem Veneti maxime augebant, qui licet libertatem suam integram ab omni parte seruarent, Theoderico tamen libenter operam nauantes, ex Istria oleum ac triticum, Rauennam, nauibus suis, quibus abundabant, importare consueuerunt. Ipsam enim Istriam Cassiodorus testatur Rauennę campaniam (utar eius sęculi uoce) & regię vrbis pœnu appellari, & quidem iure, quòd oleum, triticum, & uinum

abunde

abunde produceret, & Rauennatibus suppeditaret. Sed ad Theodericum reuertor, qui ad coercendas etiam aquarum eluuiones, quas Vitis amnis faciebat, laxauit alueum, & ruderibus repurgauit. Aleę lusu ipsum maxime oblectatum ferunt, & cum uinceret fuisse liberalissimum ac benignissimum, eaq. momenta pro merendis fauoribus ab familiaribus obseruari solita. Dum hęc ab Theoderico aguntur, decessit Ioannes secundus Archiepiscopus; in eiusque locum Petrus iunior subrogatus est, cuius Archiepiscopatus initio, Felice Tertio Romano Pontifice fato iam functo, in Pontificem eligitur Gelasius Afer. Zeno item Cęsar mortuus, successorem accepit Flauium Valerium Anastasium. Thodericus Imperio confirmando intentus, plurimas affinitates contraxerat. Filiam enim Clodouei Francorum Regis Andefledam nomine, ut Blondus ait, licet eam Ricobaldus Lodoym appellet, uxorem duxerat. Duarum filiarum, quas ex pellice, iuxta Ricobaldum, susceperat, alteram Alarico Visigothorum Regi Hispanias obtinenti; alteram Gundibari Regi Burgundionum in matrimonium collocauerat. Sororis filiam Amalebergam, Herminfrido Thuringorum Regi, uxorem adiunxit. Amalasuntam tertiam filiam ex Andefleda uxore, Eucario, uel, ut Ricobaldus, Eutharico, ex nobili Balthorum, uel, ut alii, Amalorum familia, Veterici filio ex Hispania euocato, nuptui tradidit. Hunc Eucarium Theodericus cum unice diligeret, non ut generum, sed filii loco, cum ipse maribus careret, semper habuit; & in spem hęreditatis Italici regni apud se uoluit esse, cõsulemq. fecit. In quo munere se mitem adeo & commodum Romanis prębuit, tanto splendore, eaq. magnitudine temperantiam condiit, & æquitatem, ut magistratu abeuntem, summis omnes laudibus tollerent, nobilioresq. Romani ciues, non modo tunc usque Rauennam comitati fuerint, sed deinde sępe, beneuolentię & obseruantię causa, Rauennam profecti, eum inuiserint. Quamobrem ipse, qui liberalitate & magnificentia

nemini

nemini cedebat, in magno ludorum apparatu Rauennæ celebrato, Romanos, Rauennates, & Gothos, qui iam Rauennates erant facti, magnificentiſſimis muneribus ornauit. Sic autem Regnum propagauit, ut non modo Italiæ, ſed Galliæ Narbonenſi, Illyrio, Dalmatię, & Pannonię dominaretur. In tanta felicitate Alaricus eius gener Gothorum Rex, ab Clodoueo Rege Francorum uxoris fratre, commiſſo prœlio interficitur in campis Volgadenſibus; Aquitaniaq. occupatur. Theodericus cum uterque affinis eſſet, iuſtiorem putans Alarici cauſam, propterea quòd cũ Arianis ſentiret, quadraginta millium armatorum coacto exercitu, eum ad Almaricũ Alarici generis filium mittit, ut patrem ulciſcatur, & ereptam regni partem recuperet. Quod feliciter euenit ſuperato tandem Clodoueo. Theodericus Vaſconia potitus, eam pro Almarico, dum adoleſceret, optime adminiſtrauit; adiunxitque ad ſuum imperium, Siciliam, Liburniam, Burgundiam. Tridentum vrbem in alpibus muro cinxit; quod & fecit Patauii; Italiam autem omnem ab externo hoſte tutatus eſt, collocatis apud Auguſtam Prætoriam Erulis. Interea Gelaſius Pont. Max. fato conceſſit, in cuius locum Anaſtaſius ſecundus ſubrogatur; qui, cum adhuc alterum annum Pontificatum non adminiſtrauiſſet, moriens, ſucceſſorem habuit Symmachum Sardum; in cuius creatione diſſenſum eſt. Pars enim ſacratorum uirorum apud Conſtantinianam Baſilicam Symmachũ decernit Pontificem; Pars ad Diuam Mariam in uia noua, Laurentium creat; vnde ſeditio ingens, Senatu populoq. Romano duas in partes diuiſo, orta eſt. Quamobrem omnium conſenſu Concilium Rauennæ indicitur, pleriq. iuſſu Theoderici ſcribunt. In eo maxime Petrus Archiepiſcopus Rauennas enituit; & re tandem omni controuerſiaq. diſcuſſa, Symmachus in Pontificatu confirmatur; qui certe ingenti benignitate uſus, Laurentium competitorem, Nucerinum Epiſcopum fecit. Illi Concilio poſt Lau- Diſt. XVII.
rentium Mediolanenſium Antiſtitem ſubſcripſit Petrus Ar- & XCVI.

chiepiſcopus

chiepiſcopus Rauennas. Verum haud multo poſt ſeditioſi quidam ſacrati uiri, adiuuantibus Feſto & Probino Senatorii ordinis, Laurentium reuocant. quapropter indignatus Theodericus, Petrum Altini Epiſcopum Romam mittit, qui, pulſo utroque, ſedem teneret. Ceterum Symmachus, habito centum & uiginti Epiſcoporum Concilio; cui interfuit Petrus Archiepiſcopus Rauennas & ſubſcripſit; obiecta conſtanter diligenterque diluit, omniumq. ſententiis obtinuit, ut Laurentius ac Petrus Altini Epiſcopus, malorum omnium capita, relegarentur. Petrus Archiepiſcopus Rauennam reuerſus, admirabile D. Petro Apoſtolorum Principi templum extruere, ad opidum Claſſenſe, cœpit. Sed leui morbo correptus, uitam cum morte commutauit haud multo poſt, pridie Kal. Sextil. Vir innocentiſſimus, moribus cõpoſitis, corpore gracili ac tenui, procera ſtatura, promiſſa barba, cuius gentiles ex Syria, D. Apollinaris tempore, Rauennam uenerant. Sepultus eſt in D. Petri, quod incœperat; uel, ut alii putant, in D. Iacobi ad fontes, qua in ſententia eſt Andreas Agnellus. Cum enim ipſe, quo loco ſepultus eſſet Petrus Archiepiſcopus, hæſitaret, una cum Gregorio D. Apollinaris in Claſſe ſacerdote, & D. Seueri æditituo, diuinitus incenſus, Apollinariam in ædem ſe recipiens, ad fontem, ubi D. Iacobo erecta ædicula erat, cum diligenter inquirerent, uidit ipſe, quiq. ſecum aderant complures, ſepulcrum ex Proconiſſo lapide egregium, cuius cum operculum amouiſſent, ex Cypreſſo arca in conſpectum ſeſe dedit, cui erat Petri Archiepiſcopi imago inſculpta, his adſcriptis uerbis: Dominus Petrus Archiepiſcopus. Arca detecta ſuauiſſimi vnguenti odorem efflauit, cadauerq. ſanctiſſimum uiſum eſt, omnibus integrum membris, perinde ac ſepulturæ traditus tunc primum fuiſſet. Hic Petrus, diuinos, nouæ legis ab Chriſto Deo traditę, libros tabulis exaratos aureis, pręſtantiſſimis gemmis ornauit, ad quos ſuam imaginem adiunxit, his uerbis inſcriptis; Dominus Petrus Antiſtes ob diem ordi-

nationis suæ sanctæ Ecclesiæ obtulit. Hæcq. omnia diu in Vrsiano templo persteterunt. Huius Petri tempore D. Arnulfus, qui e Regio sanguine Francorum, Lothoringiæ Dux, postea uitæ sanctitate, miraculisq. illustris, Turonensium fuit Episcopus; ut testis est Sigibertus; Rauennam venit; cumq. Petrum Archiepiscopum inuisisset, die quodam Dominico festo ipsi in æde Vrsiana Deum contemplanti post matutinas preces, ferunt, animam uiri improbi nuper demortui, ad infernos cruciatus locos sempiternos a Dęmonibus pertractam, cunctisq. qui aderant, audientibus, Arnulfi uiri sanctissimi opem implorantem, uisam fuisse; pro qua cum Arnulfus Deum rogasset, ad corpus rediisse; cumq. deinde uirum rediuiuum, ingentem Arnulfi uirtutem, & multa merita narrare solitum: Quamobrem cum maximus Arnulfo honor apud omnes conciliaretur, Rauenna illum, honores omnes fugientem, occulte abiisse, salutato tamen prius Petro Archiepiscopo. Templum quod ipse incœperat, D. Petro dicatum, omnium qui tunc in Italia essent, pulcherrimum testantur; fuisseq. arbitrantur capitolium illud Iouis de quo, uti supra memorauimus, in D. Apollinaris Archiepiscopi vita, Eleocadius eius discipulus atq. item Archiepiscopus Rauennas meminit, trecentasaras habuisse. Hoc autem ab Theoderico rege impetratum, Deo, ac D. Petro, Petrum hunc Archiepiscopum dedicasse. In eo pictam Christi imaginem fertur adeo exacte diligenterq. & eius similem, ut cum in Aegypti solitudinibus uastissimis, uir quidam sanctus suppliciter ac instanter a Deo peteret Christi imaginem sibi ostendi, audierit, Rauennam & pergeret; in D. Petri illam uisurum. Quapropter duobus Leonibus comitantibus, Rauennam quàm celerrime cum uenisset, & imaginem fuisset præ foribus templi conspicatus, eamq. genibus innixus toto animi feruore ueneratus, ex hoc lacrymabili hospitio, cœlestem in patriam euolauit. Leones sepulturæ locum, humo pedibus scalpto, effodientes, vna cum pupu-

lo, qui ad rei miraculum accurrerat, uirum ſanctum in foſſam deponunt, deſuper humum congregantes, tumulum ex more compoſuerunt. Ingenti deinde fremitu rugientes, geſtibusq. præſeferentes maximum dolorem, tandem interiiſſe fama eſt; nouæq. rei timore perculſos omnes, foſſis hinc atq. hinc factis, ibidem Leones ſepeliiſſe. Huius Petri Archiepiſcopi tempore Geruntium Phicoclenſem Epiſcopum, cui nunc Ceruienſi nomen eſt, ob Chriſtum ſupplicio affectum ſcribitur; qui & ipſe Concilio Symmachi Maximi Pont. interfuit. In Rauennati Archiepiſcopatu Aurelianus Petro ſubrogatus eſt, ætate quidem iuuenis, ſed ſenex prudentia, atq. mira ingenii felicitate. quam ita cum optimis moribus coniunxit, ut omnibus eſſet vehementer carus. Templum ſacrauit, quod D. Martino in cęlo aureo dicauerat. Hoc autem tempore ſummo in honore ob excellentem doctrinam apud omnes Caſſiodorus Rauennas, uir nobiliſſimus, quem ſibi a ſecretis cum Theodericus haberet, ut diximus, ſæpius legatum ad complures Reges & ad Venetos miſit; quod eius epiſtolæ teſtantur, ſumma rerum ac ſententiarum grauitate refertæ, quæ in doctorum uirorum bibliothecis primos gradus obtinent. Conſul fuit & Senator Romanus, & vrbis Rauennę moderator, Aureliiq. Candidi, uiri clariſſimi, filius. Olybrius quoq. Rauennas uir nobiliſſimus maximaq. cum auctoritate, tum potentia non abſque opinione ſanctitatis Monachus factus in Galigatenſi Cęnobio uigebat. Cum enim per hos dies adoleſcens Etruſcus Hilarius nomine diligentius Deo operam & ſtudium nauaturus, paſſibus mille iuxta uicum Galigatam Rauennatis Diœceſis, in præcelſo, atq. edito monte, ſub quo Vitis amnis defluit, ab incolis, ut aliqui arbitrantur, Bideus appellatus, ſeſe conſtituiſſet, iamq. adoleſcentis fama ſumma celebritate ab omnibus audiretur, Olybriusq. Rauennas patritius cacodęmone arreptus miſere affligtaretur, & omnia incaſſum remedia expertus fuiſet, repente Dęmon ui diuina impulſus,

exclamare,

exclamare, donec nõ adduceretur ad puerum Dei Hilarum, se inde numquam discessurum. Vxore omniq. familia tum deflente, interrogatus Dæmon, quisnam is esset adolescens, atque ubi commoraretur, manere illum in monte ac solitudine, respondit, eumq. montem ad Bidentis amnis ripam esse, ubi sibi ædificasset Hilarus templum, & ibidem die noctuq. in Dei laudibus, & contemplatione rerum diuinarum uitam ageret: duos & uiginti annos esse natum, breui statura, modica barba, pilis tunc primum prodeuntibus, assidueq. cælitibus comitibus uti. Quibus acceptis omnis familia, cum Olybrio, ad Hilarum profecta, ubi a loco, in quo tum forte Hilarus Deum orabat. quantum iactus lapidis est, procul fuisset peruentum, gemens Dæmon, magnoq. concussus tremore, cursu rapidissimo ad Hilarum properauit; a quo inde tandem pulsus est. Olybrius immortalibus Deo primum, deinde Hilaro gratiis, una cum coniuge ac omnia familia actis, petere, uti uitæ piæ traducendæ regulam normamq. sibi præscriberet: quod Hilarus cernens, & præ gaudio lacrymans, postquam legem Christi Dei edoctus omnes illos, per dies aliquot, fuit, a sacerdote, illac forte transeunte, qui Arretio Rauennam pergebat, iussit Olybrium, eiusq. familiam, hominum circiter nonaginta, id flagitantes, sacra baptismatis unda expiari, quemadmodum ex uita Hilari, a Paulo eius discipulo scripta, cognosci potest. Tertio post die Eustasia, Olybrii uxor, ex hominum uita migrauit. Olybrius una cum Iunio & Eunomio filiis, sumpto cucullo, monachus ibidem factus, prædia sua omnia illi cænobio dono tradidit; unde non modo omnibus monachis, qui iam ad Hilarum multi conuenerant, abunde uictus suppeditabatur, sed multum etiam pecuniæ erogabatur, uiduis, pupillis, atque aliis egentibus. Verum tanta solitudinis, ab Hilaro atque Olybrio plurimum expetitæ, quies, ab Theoderico Rege perturbata est, qui ad eas radices Apennini, unde; ut aliqui putant; Rauennam aquam adduxerat,

iuxta Bidentem amnem, ædes sibi magnificas, quo secedere interdum solebat, construxit. Cœpit enim frequentari Hilari cænobium: ex quo tamen Hilarus id fructus collegit, quod familiares Regis aliquot, uiros nobiles, Christi ab se legem ac præcepta edoctos, monachos fecit, in diesq. faciebat, cum uir impius quidem Theoderico nunciat, præcepta Regia Hilarum contemnere, multos ex familiaribus ab alienare, ad seq. adducere; & aliquorum suspicionem esse, per eum modum collecta egregiorum & præclare audacium satis magna manu, plerosq. ex ipsis repentino facto impetu, Regni illius tranquillitatem ac pacem perturbaturos. Rex uehementer his commotus, centuriones quattuor cum suis militibus mittit, qui Hilarum capiant, ad seq. pertrahant. Verum milites ad prædiolum cænobio propinquum cum uenissent, in uallemq. descenderent, Hilarianam familiam prę daturi, Hilaro Deum rogante pro suorũ incolumitate, aliam uiam ingressi, biduo, quo tenderent, incerti, per eos montes uagati sunt. Quamobrem percitus ira maiore, conscenso equo Theodericus ad uirum Dei adit: ceterũ ad monasterii septa cum peruenisset, equus subsistens, nullo unquam potuit calcarium, aut uerborum impetu propelli. Intellexit Theodericus ui diuina id fieri, esseq. uirum illum sanctissimum, & falsa sibi relata fuisse. Misit itaq. ex suis Senatoribus duos, qui suppliciter uirum sanctum rogarent, ad Regem ut accederet. quod quidem fecit Hilarus libenter, eumq. Rex benigne complexus, secum in Hilariano antro comedit, ab eoq. die tanta ueneratione hominem est prosecutus, ut multis cænobium prædiis ditauerit. Vbi Hilarus, cum Olybrium Rauennatem in cælum præmisisset, uita sancte acta, multisq. miraculis editis clarissimus, annos natus octuagintaduos, Tertio Id. Maii, mane, in cælum ipse quoq. discessit; ibidemq. eius corpus sanctum a monachis suis ad sepulturam datum est; teste, uti supra memorauimus, Paulo, ex ipsis monachis uno, qui eius uitam, unde hæc excerpsimus, descripsit. Ceterum,

terum, ut ad ordinẽ historiæ reuertamur, Aurelianus Archiepiscopus absoluere aggressus Tricollim, quam Petrus Chrysologus fundauerat, moritur Septimo Kal. Iun. Sepultus in templo Apostolorũ iuxta ambonẽ, a monumento Neonis haud procul; cũ vndecim annos pręfuisset. Sufficitur illi Ecclesius, ex nobilissima Rauenati Pręfectorũ familia, planis capillis, hirsuto supercilio, modica canitie, forma non ineleganti, summa uitę innocentia. Huius tẽpore Rauennas Ecclesia bonis martyrum aucta est, quę ad Cęsaris ęrarium fuerant earum calamitatum sęculo adiuncta. Quamobrem multo efficaciori appellatione, Rauennatum Ecclesiam, Sanctam vocauerunt, quod non ipso solum cruore martyrum sancto, sed eorum etiam bonis aucta firmataq. sit. Sub idem tempus Hormisda Romanus Pontifex creatur, & Anastasio Cęsari septimo & vigesimo Imperii anno mortuo, Iustinus filius, summa religione Princeps, successerat. Theodericus D. Petri templum Romę trabe ornauit argẽtea mille & quadraginta librarũ; cerostratis item argenteis duobus librarum septuaginta; ne Iustino Cęsari, & Ilderico Regi Vandalorum in Africa, quem Transimundus ex captiua Valentiniani filia susceperat, Romana templa maximis donis tunc exornantibus, concederet. Quod & Clodoueus Rex Francorũ fecit. Nõ multo post tamen Hormisda moritur, in eiusq. locũ Ioãnẽ Tuscũ, consulatu Maximi, subrogãt: quo tẽpore Iustinus Cęsar verę pietatis studio incẽsus, cũ delere, quoad eius fieri posset, hæreticos statuisset, Arianos expulit, eorumque templa sanctæ religionis cultoribus assignauit, edixitq. ut omnibus Imperii locis idem seruaretur. Concitus ob id Theodericus, Ioannem Pontificem Max. Ecclesium Archiepiscopum, Theodorum Hipatium, duosque Agapitos, & Importunum Trauersarium, uiros Consulares, ad Iustinum legatos mittit, qui hominem hortarentur, Arianos ut restitueret; alioqui omnia se Italiæ templa ac sacratas ædes demoliturum. Iustinus legatos & Ioannem Pontificem præsertim maximis honoribus excepit: nam & populus om-

nis obuiam illi ab urbe procul cum ſacra pompa proceſſit,
& Iuſtinus ad pedes ſe Ioannis Pontificis aduoluit: quem
etiam Pontificem ferunt miraculis eo loco inclaruiſſe. Lega-
ti, expoſitis mandatis, quæ a Theoderico acceperant, cum fle
ctere Iuſtini animum non poſſent, ad lacrymas uerſi, ac ſup
pliciter petentes, ut perituræ Italiæ, uiriſq. omnibus bonis ac
religioſis ſubueniret, eo tandem pium Cæſarem perpulere,
ut differre edictum pateretur. Sed licet omnibus piis uiris
ita in uniuerſum conſultum ſit, tamen plerique uim irati
Regis effugere non potuerunt: Inter hos Boethus, & Symma
chus eius ſocer, duo clariſſima Italiæ lumina, numerantur.
Cum eſſent enim ambo Conſules, & in ſuſpicionem affecta
tæ libertatis ueniſſent, ut Boethus ipſe libris de Conſolatione
philoſophica teſtatur, neque uellent nefariæ Regis ſenten-
tiæ, Arianiſq. aſſentiri, ac potius Boethus, ut uir erat reli-
gione ac morum caſtitate inſigni, in Arianos elegantiſſimo
libello inueheretur, Rauennæ prius apud Theodericum rele
gati, mox Ticini; ubi tandem in carcerem contruſi, necan-
tur. Sunt tamen qui uelint, ſi Ricobaldo aſſentimus, quar-
to exilii anno Boethum in agro Mediolanenſi comprehen-
ſum ab Theoderici fautoribus, & ſtrangulatum; Symma-
chum Rauennæ quinto Kal. Iun. obtruncatum. Haud
diſſimili euentu, quo noſtra ætate Henricus Anglorum Rex
Octauus, ab auctoritate Romani Pontificis, ſuaq. priſtina
pietate diſcedens, uolenſq. uxore Catherina Ferdinandi Re-
gis filia, & Caroli Quinti Cæſaris matertera, repudiata, An-
nam Boleinem, natam obſcuro loco, in matrimonium ſibi
collocare, Thomam Morum, & Ioannem Fiſcherium Epi-
ſcopum Roceſtri in carcerem coniectos, capite multauit;
cum optimi ſanctiſſimiq. uiri, ueræ iuſtitiæ ac religionis ple-
niſſimi ab improba adulatione & impio Regis conſilio ab
horrerent. Ipſeq. Morus, qui, quòd Regi a ſecretis eſſet, illius
inſani conſilii particeps credebatur, apud populum publice
cauſam ſuam dixit. Sed quamquam optimi uiri munus, fœ-
da

à 28. di Maggio

da morte, ob insanientis Regis barbariem persoluerunt, eorum tamen iucundissima sanctissimaq. apud omnes memoria cum æternitate integra & laudata uiuet, quemadmodum de Boetho & Symmacho nūc uidemus: de quibus hactenus. ad institutum, legatosq. ab Theoderico ad Iustinum missos redeamus. Hi cum summam Theoderico humanitatem Iustini exposuissent, Theodericusq. resciuisset quanto honore Ioannes fuerit exceptus, quasi in ipsius contumeliam factum ægre admodum tulit; præsertim cognoscens Ioannem cum Iustino sentire. Itaq. optimum Pontificem, nulla eius sacrosancta auctoritate permotus, in carcerem contrusit; parumq. omnino absuit, quin eum confestim interficeret. Periit tamen sanctissimus uir Rauennæ, uti memoriæ prodit Anastasius Bibliothecarius, sexto Kal. Iun. in carcere, pędore, situ, & inedia: tametsi Pomponius Lætus Romæ periisse scribat, consulatu Olybrii. Romam cadauer Rauenna allatum, & tumulo conditum in D. Petri. Haud multo post, uti scribit Procopius, cum cœnanti Theoderico piscis caput esset appositum, refugisse Theodericum ferunt, quasi Symmachi, suo iussu interfecti, faciem oblatam, quæ sęuos oculos in eum defigeret truci aspectu; labio inferiori mordicus apprehenso. Nonagesimo octauo tandem die, qui dies Non. Sept. fuit, Olybrio V. C. solo occidentali consule circiter annum a partu uirginis DXXVI. apoplexia moritur, seu, ut aliis uisum est, uentris profluuio, summis cruciatibus male affectus, duodequadragesimo anno Italici regni. Visa est eius anima, eodem quo interiit die, ab hæremita in Lypareum ignem, ab Ioanne Pontifice & Symmacho contrudi, uti affirmat D. Gregorius in Dialogis lib. IIII. Hunc autem Regem; si Ioannis Pont. Max. & Boethi, Symmachiq. necibus abstinuisset, & Ariana hæresi non fuisset imbutus, facile quisque posset cum quolibet Cæsarum comparare: nam & corporis specie, & uirtutibus animi, quæ maxime Augustum virum, & cæteris pręfectum decent, ornatissimus fuit, quemadmodum luculenter

à 5 di sette.
AN. DXXVI.

luculenter Sidonius ad Agricolam ſcribens, his verbis explicat. Si forma quæratur; Theoderici autem intelligit; corpore exacto, longiſſimis breuior, procerior eminentiorq. mediocribus: capitis apex rotundus, in patulum a planitie frontis uerticem ceſaries refuga criſpatur: ceruis non ſedet neruis: geminos orbes hiſpidus ſuperciliorum coronat arcus: Si uero cilia flectantur, ad malas medias palpebrarum margo prope peruenit. aurium legulæ, ſicut mos gentis eſt, crinium ſuperiacentium flagellis operiuntur: naſus uenuſtiſſime incuruus; labia ſubtilia; nec dilatatis oris angulis ampliata. Pilis, intra narium antra fruticantibus, quotidiana ſucciſio: Barba concauis hirta temporibus, quam in ſubdita vultus parte ſurgentem, ſtirpitus tonſor aſſiduus, genas ad uſque, forcipibus euellit: menti, gutturis, colli, non obæſi, ſed ſucculenti, lactea cutis, quæ propius inſpecta, iuuenili rubore ſuffunditur; namque hunc illi crebro colorem, non ira, ſed uerecundia facit; teretes humeri; ualidi lacerti; dura brachia; patulæ manus; recedente aluo, pectus accedens. Aream dorſi; humilior inter excrementa coſtarum ſpina diſcriminat: tuberoſum eſt vtrumque, muſculis prominentibus, latus: in ſuccinctis regnat uigor ilibus; corneum femur; internodia poplitum bene maſcula; maximus, in minime rugoſis genibus, honor; crura ſuris fulta turgentibus, & qui magna ſuſtentat onera, pes modicus: ſi actionem diurnam; quæ eſt forinſecus expoſita, perquiras, antelucanos ſacerdotum ſuorum cœtus, minimo comitatu, expetit; grandi ſedulitate ueneratur. Quamquam (ſit ſermo ſecretus) poſſis animaduertere, quod ſeruet iſtam pro conſuetudine potius, quàm pro ratione, reuerentiam. Reliquum mane, curæ adminiſtrandi Regni ſibi deputat. circumſiſtit ſellam comes armiger; pellitorum turba ſatellitum, ne obſit, admittitur; ne obſtrepat, eliminatur; ſicq. pro foribus immurmurat excluſa uelis, incluſa cancellis. Inter hæc intromiſſis gentium legationibus, audit plurima, pauca reſpondet; ſi quid tractabitur, differt; ſi quid

ſi quid expediatur, accelerat. Hora ſecunda ſurgit e ſolio, aut theſauris inſpiciendis uacaturus, aut ſtabulis. Si venatione nunciata procedit, arcum lateri innectere, citra grauitatem Regiam iudicat; quem tamen (ſi cominus auem, feramq. aut uenanti monſtres, aut uianti) manui poſt tergum reflexæ puer inſerit, neruo loroue fluitantibus, quem ſicut puerile computat geſtare thecatum, ita muliebre, accipere iam tenſum. Igitur acceptum, modo inſinuatis e regione capitibus intendit, modo ad talum, pendulum nodi parte conuerſa languentem cordæ laqueum uagantis, digito ſuperlabente, perſequitur; & mox ſpicula capit, implet, expellit; quidue cupias percuti, prior admonet; eligis quid feriat, quod elegeris, ferit; quod ſi ab alterutro errandum eſt, rarius fallitur figentis ictus, quàm deſtinantis obtutus. ſi in conuiuium uenitur, (quod quidem, diebus profeſtis, ſimile priuato eſt) non ibi impolitam congeriem liuentis argenti, menſis ſedentibus ſuſpirioſus miniſter imponit: maximum tunc pondus in verbis eſt, quippe cum illic aut nulla narrantur, aut ſeria: Toreumatum, peripetaſmatumq. modo conchyliata profertur ſupellex, modo biſſina. cibi arte, non pretio, placent; fercula, nidore, non pondere; ſcyphorum & paterarum raras oblationes facilius eſt ut accuſet ſitis, quàm recuſet ebrietas. Quid multis? uideas ibi elegantiam græcam, abundantiam Gallicam, celeritatem Italicam, publicam pompam, priuatam diligentiam, regiam diſciplinam. De luxu autem illo Sabbathario, narrationi meæ ſuperſedendum eſt, qui nec latentes poteſt latere perſonas. Ad cœpta redeatur. Dapibus expleto, ſomnus meridianus ſæpe nullus, ſemper exiguus. Quibus horis, uiro, tabula cordi eſt: teſſeras colligit rapide, inſpicit ſollicite, voluit argute, mittit inſtanter, ioculanter compellat, patienter expectat. In bonis iactibus, tacet; in malis, ridet; in neutris, iraſcitur; in utriſque philoſophatur. Secundas faſtidit uel timere, uel facere, quarum opportunitates ſpernit oblatas, tranſit oppoſitas. Sine mo-

tu euaditur, sine colludio euadit: putes illum & in calculis arma tractare; sola est illi cura uincendi. Cum ludendum est, Regiam sequestrat tantisper seueritatem; hortatur ad ludum, libertatem, communionemq. Dicam quod sentio; timet timeri; deniq. oblectatur commotione superari; & tunc demum sibi cessisse collegam credit, cum fidem fecerit uictoriæ suæ bilis aliena; quodq. mirere, sæpe illa lætitia, minimis occasionibus ueniens, ingentium negotiorum merita fortunat. Tunc petitionibus diu ante per patronorum naufragia iactatis, absolutionis subitæ portus aperitur. Tunc ego etiam aliquid obsecraturus, feliciter uincor; quando mihi, ad hoc tabula perit, ut causa saluetur. Circa nonam recrudescit moles illa regnandi, redeunt summouentes, ubiq. litigiosus fremit ambitus, qui tractus in vesperam, cæna Regis interpellante, rarescit, & per aulicos deinceps, pro patronorum uarietate, dispargitur, usque ad tempus concubiæ noctis excubaturus. Sane intromittimur; quamquam raro; mimici sales, ita tamen, ut nullus cõuiua mordacis linguæ felle feriatur; sic tamen, quod ille nec organa hydraulica sonant, nec sub phonasco, uocalium concentus, meditatum acroma simul intonat. Nullus ibi Lyristes choraules, mesochorus, tympanistria, psaltria canit. Rege solum illis fidibus delenito, quibus non minus mulcet uirtus animum, quàm cantus auditum. Cum surrexit, inchoat nocturnas aulica casa custodias: armati Regiæ domus aditibus assistunt, quibus horæ primi soporis uigilantur. Hæc de Theoderico Sidonius. Sed, ut eo reuertamur, vnde discessimus, Ioanni Pontifici, Felix quartus Samius succedit. Theoderico item absq. maribus mortuo, Amalasunta filia, Regnum pro Atalarico filio, octauum annum agente, administrandum suscepit. De cuius præstantissimæ fœminæ laudibus cum plurima Cassiodorus grauissime scribat, tum illud omittendum haud duximus, uidere eam absque veneratione potuisse neminem; loquentem audire fuisse miraculum, græce latineq. doctam, omnium natio-

num,

num, quibus cum Romano Imperio consuetudo aliqua esset, linguam nouisse. Tantæ autem grauitatis, & in simulando dissimulandoq. prudentiæ, vt, cum improbos acrius increparet, nihil ab ea sibi, quod acerbum putarent, illatum testarentur. Quibus ex rebus tantum sibi gratiæ apud omnes conciliasse testatur, ut illi non paruisse, etiam si nulla timeretur pœna, nefarium duceretur. Sub id tempus Cassiodorus, cum mortuo Principe, iam sui iuris esset, caducarum rerum inanem gloriam spernens, cum suo consulatu sacratos uiros Romanos a populo iam diu grauiter dissidentes, & distractos, non absq. summa laude integritatis, & prudentiæ, in optatam quidem maxime ab omnibus, sed tamen fere iam desperatam concordiam reduxisset, monachus factus, contulit se in contubernium sacerdotum in Viuariensi domo, agri Rauennatis. Vbi sacris intentus literis, de Anima commentarium scripsit; Variarum libros duodecim; Isagogen ad monachos Viuarienses. Sed eius in hymnos Dauidis explanatio apud uiros doctos primas sibi vindicat. Peruenisse ferunt ad Pelagii primi Ro. Pont. tempora. Religiosissimi officio usq. ad vitæ exitum plenissimo decedens, Viuariensem domum insigni Bibliotheca ornauit, & censibus amplissimis donauit, ædificiisq. variis auxit. Vir profecto nullo non genere laudum cumulandus, uel ipsius Athalarici, Theoderici Regis nepotis, & in Regnum successoris, testimonio. is enim ad Cassiodorum in Præfecturam Prætorianam mox euehendum scribens, lib. IX. epist. 24. Erat plane, inquit, quod in te prædicaret dominus auus noster, eximium, animum ad promerenda beneficia patulum, & contra uitia cupiditatis obstructum, dum nescio quo pacto raro est in hominibus manus clausa, & aperta iustitia. Nesciuit quisquam de te submurmurare contraria, cum tamen de principali gratia sustineres inuidiam; derogare cupientes, vicit integritas actionis. & paulo post. Quapropter iuuante Deo, quo auctore cuncta prosperantur, ab indictione XII. in Præfecturæ Prætorianæ te sug

gestu atq. insignibus collocamus, vt probatum iudicem sine metu Prouinciæ suscipiant, quas hactenus cognouimus improborum actione fatigatas. Sed quamuis habeas paternam Præfecturam Italico orbe prædicatam, aliorũ tibi tamen exẽpla non ponimus; vetera moribus tuis, & omnium vota cõplesti. & infra. Constitue & huic regulam dignitati, qui anteactis fascibus mirabilis continentiæ exempla præbuisti: nam licet omnes pæne honores summos æqualiter egeris, habes tamen proposita conscientiæ bona, ubi nullam decet esse mẽsuram. Hæc Athalaricus, ad Cassiodorum scribens: de quo itẽ nequaquam minora, sua ad senatum Romanum epistola, affirmat, lib. XI. epist. XXV. Cumulauimus quidem, inquit, P. C. beneficiis nostris copiosum virtutibus, diuitẽ moribus, plenum magnis honoribus Senatorem; cuius si merita consideretis, debemus etiam quod soluimus. Qua enim compensatione commendandus est, qui aures dominantium luculenta sæpe prędicatione compleuit? dignitates sibi creditas eximia grauitate tractauit? & visus est tempora facere, quę merito laudarentur in Principe. Credimus P. C. & si adhuc referre volumus, beneficia collata superantur. Nostris quoq. principiis quanto se labore concessit, cum nouitas Regni multa posceret ordinari? erat solus ad uniuersa sufficiens; ipsum dictatio publica, ispum consilia nostra poscebant; & labore eius actum est, ne laboraret Imperium. Hæc & id genus de Cassiodoro plurima extant: qui prętanti ac proprio elogio Senator est appellatus, cum etiam V. C. illustris, exquęstor sacri palatii, exconsul ordinarius, exmagister officiorum, Pręfectus Prętorio Italiæ, atq. Patricius inscriberetur. Quamquam mirentur hæc alii, ego nihil ita stupeo, quàm inter hæretico sillum, principesq. viros labe infectos Ariana uiuentem, fideliter perpetuo cursu, & æquabili ratione, catholicæ Ecclesiæ partes & fuisse secutum, & defendisse: quod cum multis eius de Theologia libelli declarant, tum ex iis constat, quæ ipse in Præfectura ad Ioannem II. Pont. Max. scripsit lib.

lib.II. epist.III. Mihi filio, inquit, uestro intelligentiæ sensus aperiat, vt, quę vere sunt vtilia, sequar, quę vitanda, refugiam. Talem deniq. iudicem excipiat publicus actus, qualem filiũ catholica mittit Ecclesia. Sum quidem iudex Palatinus, sed ve ster non desinam esse discipulus: nã tunc ista recte gerimus, si a vestris regulis minime discedamus. Hęc ille. Florebat etiã hoc tempore ex Rauẽnatibus Arator, Romanæ Ecclesiæ Car dinalis subdiaconus, in Poesi maxime laudatus. Hexametro enim carmine Acta Apostolorũ, mistis, in eo opere, innumeris ac venustis allegoriarum floribus, elegantissime descripsit: quos flores Venerabilis Beda, in vnum colligens, suis in eadẽ Acta commentariis, est diligenter imitatus. Horum librorũ volumen, cum Arator ipse Vigilio Pont. Max. ante confessionem, vt aiunt, Sancti Petri, septimo Id. Apr. in corona multo rum Episcoporum obtulisset, idipsum clara uoce, coram omnibus recitare a Pontifice est iussus: sed cum iam horæ tempus pręteriisset, Vigilius Codicem, Surgentio Primicerio, in ar ca locandum, tradidit, ut eius lectionem, cum esset ocium, perficeret. obnixe flagitantibus omnibus, ut liber publice de nuo legeretur, annuente Pontifice, in D. Petri ad uincula magna doctissimorum hominum frequentia, ipso Aratore distinctis uerbis recitante, ambo libri, quatuor uicibus sunt auditi; cum uno die, unius tantum libri dimidium uix legi posset, ob assiduas repetitiones, quas auditores, faustis, crebrisq. acclamationibus expetebant. Amalasunta interea Symmachi, & Boethi filiis patrimonium restituit; Athalaricum filium, ut Romanis moribus disciplinaque ornaretur, summopere laborauit. Sed contra nitebantur nonnulli proceres eius gentis, puero tutores instituti; qui asserentes non fuisse Gothis Regibus morem, liberos Regios aliis studiis, quam armorum imbuere; literarumq. studium adimere pueris animum solere, quos erigere augereq. oporteret, ut facilius ipsi undecumque libuisset & raperent & extorquerent. Ferebat hæç grauiter mater, ceterum dissimulabat,

labat, nulla ratione desistens, quin puerum admoneret, & Iustini potentiam formidolosam incuteret. Paulo post Iustinus Cęsar moritur, cui sufficitur Iustinianus sororis filius. Hoc loco putaui non omittendum quod scribitur in commentariolo de ædificatione templi D. Vitalis. Id enim licet penes me haud omnino constet, existimaui tamen non ingratum futurum iis, qui uarias ueterum sententias amant. Scribitur itaque, seditione oborta Iustino trucidato, eius filium Iustinianum; quamquam plerique ex sorore nepotem dicant; cum impuber esset, ab nutrice tumultum fugiente, ne quid puero mali accideret, naui impositum, Rauennamq. deuectum, apud celeberrimum mercatorem & ditissimum, cui Iuliano Argentario nomen erat, diuertisse; nutrice nihil patefaciente de statu pueri, ne, si cognosceretur, hostes paterni, qui maxime ualebant, interficiendum curarent. Iulianus, cum ei filius non esset, Iustinianum unice diligebat, puerum optimæ indolis & suauissimis moribus, studuitq. bonis literis inbuendum. Atque hoc pacto quinq. annos apud Argentarium uixit Iustinianus: quo toto temporis interuallo, Byzantii numquam pluisse, decidisse ue rorem ferunt; Deo religiosissimi Principis mortem, & innocentis pueri calamitosum exilium uindicante. Cum autem, uti consueuerat, nutrice sic edocente, nocte quadam certa hora hymnis Deum esset ueneratus, ac cum uersa nutrix, Quid, inquit, fili mi, moraris, cum sanctissimus Christi miles Vitalis quotidie innumeris pęne miraculis hic sit illustrissimus, quin uotum illi nuncupes, si ad Imperium, quod tibi hæreditarium est, reducaris, te illi templum ad D. Sophiæ, quod est Byzantii, imaginem ædificaturum in hac urbe, in qua tam pacate ac tranquille exilii calamitatem hucusque traduxisti? Fecit Iustinianus quod consuluerat nutrix. quamquam quo modo uouere potuit templum ad eius simulacrum, quod Byzantii D. Sophiæ erat, cum nondum illud ædificatum esset? ipse enim Iustinianus, dum imperaret, Christo, qui Sa-
pientia

pientia patris appellatur, admirabile templum Byzantii dicauit; cuius figuram D. Vitalis templum auguſtiſſimum ab eodem ædificatum referre conſtat. atque iccirco plerique putant duo templa uouiſſe, alterum Chriſto, ſi diuina ſapientia modum pateſaceret, quo poſſet in Imperium reſtitui: D. Vitali alterum, ſi id ſibi daretur eius precibus. alii uero D. Sophiæ templum a Conſtantio, Conſtantini primi Cęſaris filio, ædificatum, a Iuſtiniano inſtauratum fuiſſe affirmant. Sub id tempus Byzantii imbrium tam diuturnam penuriam, vnde & fames acerrima, & rerum omnium indigentia prodiit, in ſcelera, quibus iuſtiſſimum Principem aut interfecerant, aut interfici permiſerant, reiicientes, futurum rati, ut Deus placaretur, ſi filium eius, aut ex ſorore nepotem quærerent, & in Imperium reducerent, legatos uarias in regiones emittunt, qui adoleſcentem diligenter perquirant. Inter eos principem locum habuerunt, qui venerunt Rauennam, quod facile factu putarent in longe omnium nobiliſſima vrbe ut moraretur. Huc igitur cum acceſſiſſent, & per omnem ciuitatem aduentus ſui cauſam inuulgaſſent, Argentarius, qui adoleſcentem nouerat, egregia præſtantiq. indole, neſcio quid auguſtum præſeferentem, ad legatos rem omnem defert. De qua cum multus vtrinque ſermo habitus eſſet, inter eos tandem ſic conſtituitur; uti poſtridie domum Argentarii cœnatum ſe conferant: facultatem habituros, vt libuerit, iuuenis mores, indolem, ac formam ſpeculari. Quod cum feciſſent, iamq. accumbere pararent, acceſſit Iuſtinianus manibus aquam inſundens, quod ſemper præſtanti elegantia conſueuerat. Illum cum eſſet intuitus diligenter vnus ex legatis, qui puero, viuente Iuſtino, familiaris fuerat, nouit Iuſtinianum eſſe, & confeſtim ingenti gaudio vocem tollens prouoluitur ad eius pedes, eumq. Cæſarem prędicat. Vndiq. ab Rauennatibus certatim concurritur. Sed Iuſtinianus, vt erat ingenuo pudore, moderate ſe gerere; renuere Cæſaris titulum; ſibi ſatis futurum, ſi in patriam omnium bonorum

conſenſu,

consensu, reditus tuto pateret. Obortas præ gaudio lacrymas non continent, nutrix, Iulianus Argentarius, & Ecclesius Archiepiscopus. Ea enim dies tranquillitati initium, & ærumnis finem allatura uidebatur. Si quidem ipsi Gothorum Principes, dum inter se non conueniunt, & Amalasuntæ lectissimæ fœminæ parum obediunt, tyrannide omnia cõpleuerant. Per eos dies, quibus Rauennæ deinde fuit Iustinianus, ludi celebres habiti ad equestris pugnæ simulacrum, magnificentissimo apparatu; nec ulla ad absolutam lætitiam pars deesse uidebatur: Nocturni ignes; Tubarum clangor; voces vndiq. effusæ. Discedentem post paulo Iustinianum omnes fere Rauennates lacrymantes ad portum, vbi nauem conscendit, adduxerunt. Ipse omnibus salutatis, prospere nauigauit, breuiq. honorificentissime & ingenti totius urbis lætitia exceptus, Byzantium ingressus est; sub cuius accessu affluenter pluit: quapropter confirmatur, quod putarant; ob innocentis pueri exilium, sic illos Deum fuisse vltos; confestimq. Cæsarem illum conclamant & creant. Hactenus hęc uolui ex commentariolo de ædificatione templi D. Vitalis, qui ibidem legitur, ad eorum commodum, quibus uariæ sententiæ non iniocundæ accidunt, descripsisse. Non ignoramus autem grauissimos auctores, ipsumq. præsertim Pomponium Lætum, asserere, Iustinianum ab Iustino auunculo Consulem prius factum, deinde in Imperium accitum, antequam diem obiret, grandemq. natu tunc fuisse; acceptoq. ob Iustini mortem, absolutæ administrationis Imperio, anno ab ortu Christi quingentesimo Vigesimo nono, ut scribit Paulus Diaconus, magnas res in Asia Africaq. gesAN.CCCCCXXIX. sisse. Cui nos sententiæ magis adscribimus. Nam, ut Marcellinus Comes, Theodorus Lector, & Euagrius testantur, anno a partu Virginis DXXVII. Indict. V. Mauortio solo occidentali consule, anno uero a Constantinopoli condita CXCVII. Iustinus Imperator Iustinianum genere Illyrium, sororis suę filium, iamdudum a se nobilissimum designatum, Regni

quoque

quoque ſucceſſorem creauit Kal. April. Ipſe vero quarto deinde menſe Kal. Sextil. exceſſit e uita: quo temporis ueſtigio Iuſtinianus tenere Romanum Imperium in oriente, decimus octauus a Cõſtãtino cœpit; cum annum ætatis ageret quartum & quadrageſimum. Verum ut redeamus ad hiſtoriam; Atalarius Amalaſuntæ matris præcepta ac monita par ui æſtimans, cum in genus uitiorum omne prolaberetur, fecit, ut Amalaſunta, timens ne quid ipſe, ſuadentibus tutoribus, quorum animos ſibi nouerat infenſos, aduerſus ſe moliretur; ægreq. ferens adeo turpiter filii mores deprauari, Roma Rauennam profecta, uti auctor Blondus eſt, tres illos Gothorum proceres Atalarici corruptores interficiendos curaret: iiſdem ferme diebus, quibus Felici Pontifici mortuo, ſufficitur Bonifacius ſecundus Romanus; cuius Pontificatu Atalaricus obiit. Amalaſunta regni conſortem fecit Theodatum conſobrinum, philoſophum, hominem in literarum ſtudia, non ſine laude, incumbentem; qui arrepto Regno ſtatim inertiæ deditus & ſceleribus, Amalaſuntam reſiſtentem ac reprehendentem in Vulſini lacus Inſulam relegauit, & diſſimulanter interficiendam ab eorum propinquis, quos illa e medio tolli iuſſerat, curauit. Tulit innocentiſſimæ fœminæ ac præſtantiſſimæ necem indignam acriter & moleſte Iuſtinianus, bellumq. Theodato ob id minatur. Theodatus Agapetus mittit Romanum Pontificem, qui Ioanni, Bonifacii ſucceſſori, ſuffectus fuerat, ut pacem impetret. Interea cum Byzantii Iuſtinianus ædem ſacram D. Sophiæ extruxiſſet ſumma impenſa atq. arte, idem per Iulianum Argentariũ ſuum, Rauennæ D. Vitali iuſſit diligenter. Sed cũ ego haud ita facile adducar ut putem, Cæſarem in ſubiecta Gothis ciuitate templum ædificaſſe nullo repugnante, aut certe ædificare uoluiſſe, fortaſſis ab re non fuerit opinari, huius auguſtiſſimi templi ædificationem poſt expulſos Gothos factam; cum non Rauenna ſolum, ſed vniuerſa Italia Iuſtinianus potiretur. Vtcumque tamen ſit; quo loco ædificatũ eſt D Vitali

templum ab Iuliano Argentario, Iustiniano Cæsare iubente, erat templum quidem illi martyri ciuitatis patrono, sed exiguum atque ignobile. Dum autem celebre templum illi ædificatur, Ecclesius Archiepiscopus inde haud procul paternas ædes in templũ erexerat D. Marię Virgini matri, quod Maioris appellauit, quòd alia essent sacra illi minora templa in eadem vrbe. In eius templi testudine D. Marię Virginis imaginem, tanta artificis eruditione, opere vermiculato, pictam fuisse fertur, ut nihil pulchrius & simile magis, posset uideri. Ad eius pedes hæc carmina legebantur.

Virginis aula micat, Christum quæ cepit ab astris,
Nuncius è cœlis Angelus ante fuit;
Mysterium verbi genitrix & virgo perennis,
Auctorisq. sui facta parens domini.
Vera Magi, Claudi, Cæci, mors, uita fatentur;
Culmina sacra Deo dedicat Ecclesius.

Huius templi curam, sacerdotibus communitatem vitę victusq. seruantibus tradidit, his adiunctis muneribus, Patenã ex auro; Vrnis sacris argenteis septem; ex auro vna; Fundis quatuor in agro Rauennati. Vrsiano etiam templo dono dedit Patenam ex auro librarum quinq. Vrnas sacras ex auro, pręstantissimis gemmis pictas, complures; Candelabra ex argento duodecim; Aram quoq. ex argento erexit ducentarum librarum: nec non multa alia templa muneribus exornauit. Tricollim aggressus, perficere eam, morte pręuentus, non potuit: quemadmodum neq. D. Vitalis templum; cuius ædificationem Iustinianus Ecclesio & Iuliano demandauerat. Moritur Ecclesius in ipso ædificationis medio Sexto Kal. Sextil. Sepultus in D. Vitalis ad aram Diuorum Nazarii & Celsi; quibus eo in templo sacellum dicatum est, admirabili ueneratione, ob reliquiarum multarumq. præterea sacrarum rerum pręsentiam frequentatum. In illud ingredi mulieribus nefas est; & Sancta Sanctorum appellatur. Ecclesii imaginem in templi testudine opere tessellato pingendam

curauit

curauit Argentarius; quę adhuc extat; templum in manibus habentem; cui inscriptum est: Ecclesius Episcopus; neque enim tunc Archiepiscoporum titulo, neq. multis deinde annis Rauēnates Antistites uocabantur. Eiusdē imago, templū D. Marię Virgini ac infanti Christo Deo offerentis, in D. Mariæ Maioris cernitur, opere picta vermiculato, sed ita corrupta, ut, nisi eorum, qui præsunt, liberalitas latius pateat, paucis ab hinc annis penitus collapsura sit. Quemad modum & eandem ob causam anno MDL, Sede ob Pauli Tertii Pontificis Maximi obitum vacante, pulcherrimam eam, de qua supra diximus, imaginē Diuę Virginis matris, & carmina, una cum aurea pene testudine, ingenti ruina ac damno corruisse uidimus: in quo maximum quidem certe contigit, quod cum inferius Eucharistia loculo inclusa seruaretur, hinc atque inde ruina & lapidibus maximis decidentibus, &[?] quasi attingere non audentibus, incolumis & intacta permansit, cum tamen uel ipsa pauimenti marmora in minutissimas partes confracta sint. Huic Ecclesio ex fratre filius fuit, eadem nobili Præfectorum familia genitus, quem cum Ecclesius Cornelio, uiro religiosissimo, cœnobii D. Vitalis Præfecto, literis bonisq. moribus instruendum tradidisset, euasit ea sanctitate, vt Eutitio cuidam, quartum iam annum cæco, uisum restituerit. Romam uero religionis causa proficiscens, cum Vallis Interocrinæ, quæ est in Marsis, situm, quasi ob solitudinem & amœnitatem diuinarum rerum contemplationi a Deo fabricatum iudicauisset, Roma rediens, ædem ibi D. Mariæ Virgini erexit, sedemq. suam atq. habitationem fecit. Finitimis populis, ut D. Gregorius in Dialogis lib. I. c. ultimo affirmat, illuc conuenientibus, magnitudine prodigiorum & uitæ sanctitate permotis, sacra administrans. Inter cetera occurrit illud, quod, cum quidam ex uicinis extremum spiritum duceret, misit ad Seuerum, uti ad se ueniens; id enim erat uiri sancti nomen tametsi aliqui etiam Seuerinū appellant; eum a confessione ex-

piaret a peccatis; quo purus ab omni scelerum labe ex hac uita migraret. Vites tum forte Seuerus putabat; itaq. nunciis præmissis, qui dicerent, illum propediem affuturum, ipsiq. quod reliquum fuerat uitium amputato, iam abienti hominem animam exhalauisse nuncii referunt, neque esse amplius cur accederet. Hac re uehementer commotus Seuerus, sibiipsi mortem uiri adscribens, ingenti mœrore ac luctu, ad illius cadauer accurrit; ibiq. cum diu se illius mortis auctorem multis lacrymis professus fuisset, caputq. illideret ad humum, continuo uir ille ad uitam reuocatus est, summa omnium qui aderant admiratione ac lætitia, quæ pro dolore lacrymas ex omnium oculis uberes eliciebat. Sciscitantibus autem affinibus ubi locorum fuisset, respondit, se ab tetris hominibus, ignem ex ore & naribus expirantibus, per obscura loca cum duceretur, obuium pulcherrimum adolescentem, cum egregio comitatu habuisse, qui tetros illos homines iusserat, ut se reducerent; effundere Seuerum lacrymas, quibus esset, Dei iussu, ad uitam reuocandus. Hæc Seuerus cum accepisset, ex humo assurgens a confessione hominem expiauit, qui octauo post die animam iterum exhalauit. Interea successit in Rauennati Archiepiscopatu Ecclesio, Vrsicinus, patria Rauennas, procero sed tenui corpore, facie rubra, magnis oculis, summa uir religione atq. innocentia. Huius tempore cum Agapetus Romanus Pont. quem ab Theodato ad Iustinianum impetrandæ pacis causa missum diximus, omnibus ex sententia confectis mortem obiisset, Theodatusq. nouo exemplo Romanos ui atq. minis coegisset, ut ii, quibus id conueniebat, Siluerium Campanum in Pontificem eligerent, ad Iustinianum ob id delatus, timens ne quid sibi mali accideret, cœpit remissius agere in Italiæ administratione, curauitq. uti Rauennam Veneti; qui Theodato libenter, sponteq. parebaut; triticum & annonam rerum omnium ex Iapydia, uti est auctor Cassiodorus, inueherent. Ceterum Iustinianus hominis Tyrannidem

dem intelligens, bellum in eum parat; Belisarium declarat Ducem, uirum strenuissimum, per quem in Oriente difficillima bella foelicissime gesserat. Hic cum classe in Siciliam traiiciens mira foelicitate expulsis Gothis, Insulam occupauit. Sed in Africam paulo post traiicere coactus est, ob nouos motus; quibus compositis rediens in Italiam, uniuerso Calabriæ ac Lucaniæ tractu breui recepto, Neapolim, per aquæductum nocte intempecta ingressus, nil sentientibus aut opidanis aut Gothis, occupat. Gothi, Theodati socordiam ac leuitatem animaduertentes, in eius locum Vitigetem, strenuum Ducem, obscuro loco natum, Regem faciunt. Qua re Theodatus accepta, occultis insuetisq. uiis, & per syluestrium tramitum compendia dum Rauennam se fuga recipit, ab Ottharo Gotho, insequi hominem iusso, interficitur. Vitiges autem relicto Romæ ad præsidium Luderi, Rauennam contendit; ibiq. Natasiuntam, Amalasiuntæ filiam, uxorem accipit inuitam ac repugnantem: nam ignobilitatem Vitigis nobilissima fœmina pati non poterat. Belisarius Romæ benigne exceptus est; Gothis omnibus, præter Luderim, qui, Vitigis crudelitatem timens, Belisario adhæserat, eodem die exeuntibus. Vitiges Rauennæ coacto centum & quinquaginta millium peditum atq. equitum exercitu, optime ab omnibus rebus instructo, Rauenna castra mouens, in Latium profectus est; ubi Tibure exclusus, Romam obsedit, omnibus aquæductibus, qui quatuordecim erant, barbara ira diffractis. Capta autem post paulo Vrbe, Romanos ex omni nobilitate, quos obsides habebat, Rauennæ intersiciendos iussit. Belisarius, cum auxiliares ab Iustiniano copiæ aduenissent, Vrbe erumpere, & cum Gothis congredi ausus, misere cæsus, & in vrbem repulsus est. Dum hæc Romæ geruntur, Longobardi, qui in inferiori Pannonia noua moliebantur, sub id tempus Alboinum, Audoini Regis iam mortui filium, in Regem patri subrogant. Gepidis Eurimundus Rex, in Turismundi patris, qui obierat,

rat, locum sufficitur. Hi cum Longobardis bella gerentes superantur: itaq. Alboinus Rosimundam, Comundi Gepidarum Regis filiam, uxorem duxit; eq. Comundi cranio in Victorię signum, pateram sibi fieri iussit, exornatam auro, qua in conuiuiis celebrioribus hilarioribusq. vtebatur. Per id tempus, Vrsicinus Rauennæ Archiepiscopus, Iulianum Argentarium, in ædificationem augustissimi templi D. Vitalis incumbentem hortatur, ut ad unius patroni ciuitatis templum, alterum adiungeret D. Apollinari, & geminata pietate ambos Rauennatum Deos tutelares, honore afficeret. Id cum Iustiniano Argentarius significasset, & Cæsar fuisset assensus, ad Classem, ubi templum ignobile D. Apollinari extructum erat, maius ac nobilius templum ædificauit. Quod ad hanc diem extat, ipsam egregii operis admirabilem antiquitatem præseferens. Non me latet, hoc ab Narsete ædificatum plerosq. scribere: sed Ricobaldo & aliis, Iustiniano per Argentarium adscribentibus, ego pluribus de causis libẽtius assentior; accedente ad hæc uetustissimo lapide in ipso templi medio, literis eius seculi sculpto, in quo legitur, Maximianum Archiepiscopum Rauennatem templum illud, ab Iuliano Argentario ædificatum, consecrasse. Blondus omniũ sententia decipitur, qui de illustrata Italia scribens, id ædificatum ab Theoderico putat. Iisdem diebus Bacuda, Iuliani gener, socero opem ferente, in regione Rauennatis orbis, cui regioni Aphricisca cognomentum est, D. Michaeli Archangelo, templum, quod adhuc superest, ædificauit. Nec haud ita post multo obiit Vrsicinus Archiepiscopus, cum annos tres Rauennati Ecclesię pręfuisset. Sepultus iuxta Ecclesium, in Diuorum Nazarii & Celsi sacello. Eius imago in testudine spectatur Classensis templi. In cuius templi porticu magnis characteribus hęc scripta erant. Beati Apollinaris sacerdotis basilicam mandato beatissimi Vrsicini Episcopi a fundamentis Iulianus Argentarius ędificauit, ornauit, atque dedicauit: consecrante uero Beato Maximiano Episcopo,

piſcopo, die Nonarum Maiarum, Indictione duodecima, Octies P. C. Baſilii. Ferunt autem, uti ſupra docuimus, eum D. Vrſicini Rauennatis Martyris memoriam, cum ob truncatus ex humo ſurrexit, caputq. ambabus apprehendit manibus, tribus ex collo ramis palmæ prodeuntibus, renouandam curauiſſe: quod eo modo ſibi ad ſepulchrum martyris, orantiq. uiſus ipſe fuiſſet. Hoc tempore celebratum eſt Concilium Byzantii quintum aduerſus Theodorum, & Anthemium Byzantium Epiſcopũ, qui Eutychianam hæreſim tuebantur, affirmabantq. D. Mariam Virginem, ſolum hominem, non Deum & hominem peperiſſe; atque ob id in Concilio decretum, uti ea θεότοκος appellaretur. Victor poſt Vrſicinum Archiepiſcopus eligitur, Vigilio iam Romano ac Maximo Pontifice, qui Siluerio ſucceſſerat. Victor Rauennatibus templis ornandis intentus, teſtudinem ex argento ſuper aram maximam ædis Vrſianæ erexit, pondo centies uiginti; ad quam conficiendam pleriq. ſcribunt Iuſtinianum, cẽſum omnem annuũ, quem ex Italia capiebat, & centies uiginti librarum argenti ſummam complebat, Victori Archiepiſcopo donauiſſe. Multis poſt annis, creſcente auaritia, ſublata teſtudo eſt, & lignea addita, argento incruſtata. Tametſi putent non ignobiles, a Victore incruſtatam argento bracteato, ligneam teſtudinem, non ex argento factam. Hanc anno M D XII. in deprædatione vrbis, Galli diripuerunt. Ex eodem cenſus argento atq. auro, multa uaſa ad ſacrarum rerum celebrationem conflauit, quorum pleraq. ſuo tempore Agnellus Rauennas, qui de his ſcripſit, ſuperfuiſſe teſtatur. Inter cetera numerat ex auro, cum ſericis ſtaminibus Endothym, ſex imaginibus, quarum vna Victorem ipſum repræſentabat, eleganter pictam. Inſcriptis autem circa Endothym literis, id ſuum eſſe munus teſtabatur. Balneũ iuxta domum templi, quod ad Archiepiſcopatus muros pertinebat, reſtituit, præſtanti marmore parietes veſtiens; pauimentis autem teſſellati vermiculatiq. operis. Fontem ab

Petro

Petro Chrysologo iuxta Petrianum templum in Classe ædificatum, ornauit; in cuius orbita erat scriptum, Saluo Domno Papa Victore. Hæc omnia cum Agnelli tempore extarent, queritur idem a malignis uiris dirui. Nunc tantarum rerum nulla apparent vestigia. Victorem Archiepiscopum fuisse hilarem ferunt, pulchra facie; cacodæmonibus ingenti terrori, eosq. fugare solitum. Moritur autem X V. Kal. Mart. Sepultus in sacello Diuorum Nazarii & Celsi, iuxta Ecclesium, cum septimum iam annum Rauennati Ecclesiæ presuisset. In eius locum Maximianus subrogatur, admirabili euentu. Nam Polæ ortus, (quæ vrbs est Iapidiæ, colonia ab veteribus uocata; tametsi Plinius sua ætate Iuliam pietatem appellari scribat) sacrisq. ibidem initiatus, uitæ sanctitate ad sacerdotis munus aspirans, Diaconus cum esset, foderetq. terram, sementem facturus, uas ingens auri plenum reperit. Ille primum nouo casu quid ageret incertus, mox boue interfecto, & exenterato, uentrem illius numismatibus implet, accersitisq. sutoribus, curauit ex hircorum pelle magnas confici soleas, quas item aureis nūmis impleuit. Quod reliquum fuerat, religione tactus ad Iustinianum affert. Sciscitanti autem Cæsari, an aliquam sibi partem retinuisset, respondit, Deum testor, augustissime Cæsar, nihil mihi seruatum, nisi quantum in uentrem ac soleas exposui. Accepit Iustinianus perinde ac de uictu ac uestitu dictum, cū tamen de eo intelligeret Maximianus, quod occultum suppresserat ac seruarat. Dum autem secum uolueret, quid muneris homini impartiret, adeo grato & fideli, nunciatum est, Victorem Rauennatum Archiepiscopum diem obiisse. Quocirca Rauennatibus sacerdotibus ac populo pallium ab Cęsare per legatos petentibus, iussit Maximianum in eorum Archiepiscopum ab Vigilio Romano summoq. Pontifice consecrari. Is tum Pontifex apud Patras Achaiæ urbem exulabat, Theodorę uxoris Iustiniani iussu; quę cum Anthemium foueret, uirum hęreticum, Vigilium ei in hoc assentiri recusantem

ad se Byzantium deduci curauit, & carcere inediaq. misere cruciatum Patras relegauerat. Archiepiscopus itaq. Rauennatum sacratur ab Vigilio Maximianus pridie Id. Octobr. Basilii iunioris quinquies pacifici Consulatu, cum annum ageret octauum & quadragesimum; acceptoq. pallio Rauennam uenit. Rauēnates qui interea alium in Archiepiscopum suffecerant, & Maximiani ignobilitatem spernebant, urbe hominem excluserunt. Ipse uti summa uir moderatione, ac Christiana innocentia, ne longius ab grege abesset, extra portam D. Victoris haud procul a flumine, quod Fossasconti appellatum Agnellus scribit, iuxta D. Eusebii templum, iis in ædibus, quas Vnimundus Arianus Episcopus Theoderici Regis tempore ædificauerat, habitauit; necnon & apud D. Georgii; quas omnes ædes ac domus ædificatas ab Arianis Agnellus memoriæ prodit; Episcopiaq. uocata fuisse, quod illas Episcopi incolerent; extasseque omnes ad sua tempora; quibus temporibus Valerius, Rauennatum Antistes, eas est demolitus; ex eorumq. ruinis domum erexit: quæ noua ac Valeriana dicebatur. In tanta dissensione Rauennatum & Archiepiscopi, non defuere, qui per legatos superbiā ac contumaciam Rauennatum significare Cæsari tentarent, sed cum resciuisset id Maximianus, retraxit eorum conatum, & se totum Dei prouidentiæ tradidit; cœpitq. interea & blādioribus uerbis & muneribus, animos reluctantium mollire, Deumq. assidue precari, ut, quod sibi esset honori & populo usui, id efficeret. Rauennates tandem, uirtute hominis perspecta, eum libenter in Archiepiscopum recipiunt. Huius Archiepiscopatus initio absolutum est augustissimum D. Vitalis templum, ingenti quidem, sed erudito sumptu. Nam totum orbiculare est, duplici ordine columnarum; alter superior; qui testudinem sustinet, & porticum efficit, e quo quasi ad Theatri simulacrum, in templi pauimentum, quod erat tessellati & uermiculati operis, despectatur. Inferiores columnæ, superiores & Theatrum fulciunt, sectoq. lapide

pretioso uestiuntur; quo eodem genere lapidum uniuersi parietes incrustabantur; nunc aliqua in parte non absunt. In iis lapidibus natura admirabili lusit opificio, efformatis animalium, rerumq. præterea diuersarum imaginibus; & sacerdotis præsertim sacris uestibus induti, perinde ac si esset rem diuinam facturus. Quòd si grauissimus ille philosophus Albertus Magnus uehementer miratur Regis caput, quod Venetiis, dum secarentur lapides, ad parietes templi incrustandos, uiderat; quid de hoc dixisset, quod uniuersum est absolutum, & Christianæ religionis pallio ac uestibus indutum? Aram maximam D. Mariæ Virgini, ex alabastrite miræ perspicuitatis, dicauit: cuius testudinem quatuor columnis suffulsit, quæ cum pretiosæ essent omnes, earum tamen una longe omnes nobilitate superabat. Hanc aram, cum superioribus annis Cassinenses cucullati, qui modo tēplum incolunt, e medio sacelli, ad parietem propius admouissent, columnas in ipso sacelli ingressu collocauere; & marmoreo pariete adiecto, sacellum intercluserunt; quo a populo magis secreti, rem diuinam faciant. Quæ omnium præstantissima columna est, dextrorsum ingredientibus apparet: in eaq. spectantur Porphyriti, Ophytis, Iaspidum omnis generis, Carbunculi, Chalcedonii, Agathes, cōpluriumq. huiusmodi pretiosorum lapidum matrices; &, quod uoluptatem auget, humanorum capitum integre expressa simulacra, diuersarumq. huiusmodi rerum. Inter has columnas quod est spatii, statuæ ex marmore geminorum utrinq. puerorum, & cochlea marina, aut certe Buccinum complent, adeo insigni arte præcellentium artificum, ut, cum auctor ignoretur, tamen uel ipsius Phydiæ ac Praxitelis opera æquare credantur. Eo loco, vbi sanctum cadauer D. Vitalis tumulatum erat, foueam excauarunt, cuius pauimentum pari artificio, quo & templum, exornatum. Inde ad hæc vsque tempora aqua emanat. Foueæ aram imposuit, testudine columnis quatuor pretiosissimis suffulta, contectam; quas co

lumnas uniuersamq. aram ac testudinem, argento bracteato uestiit: adiecitq. utrinque specula, e quibus uniuersi templi simulacrum redditur; quæ adhuc extant; sed reliqua sunt sublata. Porta ad Occidentem structuræ specie uniuerso operi consentiens, octo columnis præstantibus suffulta erat, ornamentisq. ex alabastrite, & candidissimo marmore, multoq. passim ophyte cęlata spectabatur. quamquam e regione uniuscuiusque columnæ, ianuę minores, adapertę, postibus multiiuga historia sculptis, aderant. Nunc nihil omnino superest; aliundeq. a meridie scilicet & Oriente ingressus in ædem patet. In sacelli maioris testudine, Ecclesii & Maximiani, Iustinianiq. Cęsaris imagines uermiculato opere conspiciuntur. Nam Ecclesius; ut diximus; ædificationi donec uixit, præfuit; Maximianus ędificatam ędem sacrauit. Cum autem consacraretur; cuius cōsecrationis dies fuit XIII. Kal. Maii; interfuisse Iustinianum atq. Theodoram uxorem ferunt; contigisseq. ut, cum in templum Theodora ingrederetur, accurrissentq. puellę aquam lustralem in faciem illius ut de more spargerent, dimouentes carbasea uela, quibus contegebatur atq. circumdabatur aquę uas, ne quid in eam impurum decideret, uisa fuerit columba candidissima cœlitus demissa, inter uela ad aquam se conferens, & Theodoram alarum in aqua concussione, aspergens, summa omnium, qui aderant, admiratione. Huius rei testimonium pictura facit, in testudine maioris sacelli, uermiculato opere elaborata, quę nunc uisitur. Quamquam, quod in me est, adduci nulla ratione possum, ut id credam Theodorę contigisse, fœminę improbę; quę & Anthemium hęreticum tueretur, & Vigilium Pontificem, ob id, uti supra memorauimus; summis cruciatibus, carcere, & exilio impie affecerit. Et de pictura columbę quod dicitur; eam ego non ob mysterium significandum, sed ornamenti causa putauerim adiectum, quod scilicet sculptores ad ornatum in vasis medio eam auem, qua significari simplicitatem ac puritatem

ſcribitur, appoſuerint. Pictura uero eius uaſis ſimulacrum refert. Niſi forte; ſi tamen aſſentiri uulgatæ illi famæ ac inueteratæ uelimus; id eo tempore factum putemus, quo Vigilius eſt in ſedem reſtitutus; coniicereq. fortaſſe poſſumus Theodoram reſipuiſſe; Deo commonſtrante hoc exemplo; quā procul ab uera religione abſuerit. Nā Iuſtinianū quoq. ſci mus aliquādo ſenſiſſe cum Eutychianis, & ab Agathone Pōt.Max. reuocatū de ſententia. Cū itaq. intereſſent ſacris Iuſtinianus, & Theodora, una cū innumeris proceribus ac matronis, frequentiq. præterea populi multitudine, Maximianus Archiepiſcopus, ſumma pompa ædem ſacrauit; atq. inter cœtera, Diuis Nazario & Celſo ſanctiſſimum illud ſacellum, de quo diximus, quod ualuis ex ære mire ſcalptis ac cęlatis claudebatur. Sacello hæc erant inſcripta.

Ardua conſurgunt uenerando culmine templa
 Nomine Vitalis ſanctificata Deo;
Geruaſiusq. tenet ſimul hanc Protaſius arcem,
 Quos genus, atq. fides, templaq. conſociant;
His genitor natis fugiens contagia mundi
 Exemplum fidei, martyriiq. fuit.
Tradidit hanc primum Iulianus Eccleſius arcem,
 Qui ſibi commiſſum mira peregit opus;
Hoc quoque perpetua mandauit lege tenendum,
 Hoc nulli liceat condere membra loco;
Sed quæ Pontificum conſtant monumenta priorum,
 Fas ſibi ſit tantum ponere uel ſimile.

Conſecratum templum Iuſtinianus ac Theodora egregiis muneribus exornauerunt; & confeſtim Iulianus Argentarius conſecrationis myſterium, quod extat adhuc, uermiculato opere pingendum curauit. In eius teſtudinis centro Agnus tanta arte pictus eſt, ut, quocumque te recipias, conuerſam ad te faciem habere uideatur. Sub id tempus ab Doctoribus Rauennatis Gymnaſii, quod Theoderici Gothorum Regis tempore, Boethio, Caſſiodoro, & multis præterea

doctiſſimis

doctissimis uiris Rauennæ existentibus institutum ferunt, ali qui putant conditum Infortiatum, aliqui repertum, cum diu latuisset; præsertim cum Iustinianus tunc, opera & con silio usus Ioannis patritii Triboniani, Theophili, Dorothei, doctorum uirorum, leges Romanas sparsas & incompositas ad ordinem redigeret, ingenti illa librorum multitudine sublata. Quod si quando necessarium fuit, id quidem certe nunc est, cum non infiniti solum libri de legibus scripti sint, & ab omnibus passim in dies plures scribantur, sed tot uariorum Doctorum opinionibus pene corruptę sint leges, & ad immanitatem traductę; ut iam scriptę non humano sanguine, quod de Draconis legibus ferunt, sed, ut Dracones uincamus, uiperino uideantur. Controuertisse Maximianum Archiepiscopum ferunt hoc tempore, cum Imperii ministris de Silua, cognomento Iustrum appellata; & Iustinianum, Maximiano, quem unice diligebat, edicto ac publicis tabulis mandauisse, uti Ecclesiæ Rauennatis perpetuo esset. Aedificauit Maximianus D. Stephano templum, haud procul ab Opilionis Posterula, quod tessellato opere, multisq. Diuorum reliquiis ornauit, dedicauitq. Tertio Id. Decembr. Apud Polam etiam suam patriam templum erexit D. Mariæ Virgini, quod Formosum uocauit; eiq. sacerdotis, qui templo præesset, domum adiunxit; & opes suas omnes Rauennati Ecclesiæ dono dedit; quas Agnellus refert suo etiam tempore seruari. D. Andreæ templum, quod Chrysologus ædificauerat, pretiosis ex marmore columnis, & uariegatis iucundo naturæ lusu, suffulsit. Quo tempore D. Andreæ apostoli sanctum cadauer oblatum Maximiano refert Agnellus; in Orientemq. Patras illum profectum, ut Rauennam cadauer deueheret. Sed cum hæc Iustinianus resciuisset, iussisse uti ad se Maximianus Byzantium ueniret; deferret cadauer Apostoli, quòd ingenti desiderio uidendi illius teneretur. Id cum Maximianus effecisset, Cæsarem aiunt pluribus apud eum egisse, uti Byzantii sanctum cadauer relinque-

ret;

ret; decere enim, ut, cum primam orbis sedem, Romam ipsam, Petrus frater Ecclesiæ caput teneret; Byzantium, quæ succedere illi ob Imperii dignitatem uidebatur, haberet Andreas. Tum Maximianus: Fac, inquit, ut lubet: id tantum mihi des, ut liceat cum meis sacerdotibus nocte ad Apostoli sanctum cadauer hymnos decantare. cui cum annuisset Cæsar, ipsi totam noctem insomnem ducentes, precibus ad Deum fusis, arrepto Maximianus gladio, cadaueri barbam abscidit; unaq. cum aliis sanctorum uirorum reliquiis, eam, assentiente Iustiniano, Rauennam inuexit, & sub ara maxima templi D. Andreæ, cuius templum columnis suffulserat, collocauit. Hæc, quæ ab Agnello scribuntur, non uidentur consentire cum iis, quæ alii tradunt scriptores non ignobiles, Ricobaldus præsertim, & Platina in Cleto, affirmantes Constantii Cæsaris, qui Constantini primi filius fuit, tempore, Apostoli Andreæ, Lucæ Euangelistæ, & Timothei reliquias Byzantium importatas, magno populi plausu, & ingenti ueneratione exceptas. Vtcumque sit, omnium consensu constat, Barbam D. Andreæ Maximianum sub ara eius templi maxima collocauisse. atque hinc patet turpiter eos errare, qui putant Maximianum D. Andreæ templum ædificauisse, cum id Petro Chrysologo ferendum sit acceptum. Consecrauit etiam ędem illam pręclaram, quam D. Apollinari in Classe Argentarius, hortãte Vrsicino Archiepiscopo, & Iustiniano Cęsare assentiente, extruxerat. Cuius rei argumentum tabella extat ex marmore, quę eius sęculi characteribus & dicendi modo latine sculpta, in eius templi medio nunc cernitur. Diui etiam Michaelis in Africisco ędem ab Bacauda ędificatam, & Iuliano Argentario, idem consecrauit. Dedicatio facta est Non. Maii, Basilii iunioris, quater pacifici consulatu. Nec multo post Bacauda moritur, & in monumento marmoreo, a templo haud procul infra turrim sepultus est. Maximianus cadauer D. Probi, cum ceteris sanctorum Antistitum cadaueribus, unguentis delibutum optimo

mo

mo loco posuit: ac in frontispicio templi D. Probi: in quo sancta cadauera locauerat, quod erat ad mare, modo ne uestigium quidem seruat; Diuorum Probi, Eleocadii, & Caloceri imagines tessellato opere pingendas curauit; ædemq. illam uniuersam instaurauit & ornauit. Grauissimus post D. Hieronymum atque Orosium historiarum scriptor; quarum nihil superest. Aedificauit in memoriam obtruncationis D. Ioanni Baptistæ ædem extra urbem, quam nunc ædem in Marmorario appellamus. Tricollim, quam uulgari nomine Canonicam uocabat, absoluit, adiectis sua & aliquorum superiorum Archiepiscoporum imagine, hisq. carminibus.

Hic Petrus iunior Christi pręcepta sequutus
Vt decuit, sacris moribus exiliit;
Hic quoq. fundauit mirandis molibus arcem,
Nominis ipse sui hęc monumenta dedit.
Huius post obitum Aurelianus gessit honores,
Post hunc Antistes extitit Ecclesius:
Hinc fuit Vrsicinus; sequitur post ordine Victor,
Temporibus iunior Maximianus adest.
Is Polensis erat, Christi leuita profundus,
Lege Dei miserans & pietate bonus;
Quem Deus ipse uirum decorauit culmine sacro,
Ecclesiæq. suæ Pontificem statuit;
Ipse autem factis propriis se non meruisse
Culmen apostolicum, sed pietate Dei.

Hæc carmina eo etiam libentius descripsi, quo Archiepiscoporum ordo clarius eluceat. Interea Vigilio Ro. Pont. ex calculo mortuo, successerat Palagius; & Belisarius Ioannem legatum suum, in Rauennate iubet exercitum ducere, ibiq. armis omnia tentare: neque amplius quiesceret: nam antequam factæ inducię essent, eum Belisarius cum duobus equitum millibus, aliisq. copiis, eodem miserat, ut ex ea parte pugnans, resq. Gothicas in angustum adducens, Vitiges ab

Romana obſidione diſcederet: quod & contigit: motis enim Ioannes caſtris, & Arimino capto, Vitiges amittendæ Rauennæ in ſuſpicionem ueniens, ab urbe, quam obſidebat, caſtra deducit, ſeq. Rauennam recepit, nonnullis in Etruria & apud Picentes præſidio firmatis urbibus. Ariminum deinde, & Picentes obſidens, fecit, ut accurrens Beliſarius, Arimino obſidione liberato, Vrbinum, Auximumq. ceperit, uariis utrinque commiſſis prœliis; ex quibus Gothi, Rauennam ſemper, tamquam in Aſylum, confugerunt. Conſtituerat enim urbem hanc Vitiges Regiam ſedem; ibi munitiones omnes, uti Sabellicus teſtatur, conſeruabantur, quòd eſſet artificio & natura loci munitiſſima. Hinc factum eſt, ut Beliſarius eam aggreſſus, cum expugnationem deſperaret, fame extremo obſeſſarum urbium malo, ad deditionē compellere cogeretur. Terra quidē importari nihil poterat, quod undique Beliſarius omnia teneret loca: mare infeſtum reddiderant Cæſarianæ Claſſes; ut inferi nihil niſi furtim, & longe minus, quàm ſatis eſſet tanto populo alendo. Ariminum præterea & Ancon proximæ a dextris urbes, cum Beliſario ſentiebant: A læua Padus reliquus erat & Veneti. Tenebant uero tum Veneti paludes ab Aquileia ad Paduſam omnes; & Paduſa erat ab ea parte diligenti firmoq. præſidio munita. Oſtium ſupererat Spineticum, quod Primarium uocamus; id erat in hoſtium poteſtate, atque inde Tranſpadanæ Gothorum urbes frumentum & omnis generis commeatum ſecundo flumine obſeſſis ſubminiſtrabant. Ad eam inuectionem prohibendam, excogitat in primis Beliſarius firmare militē fluminis ripas. Euocat deinde a Venetis naues aliquot ad id aptas, quod meditabatur, agiles & actuarias; alueis neq. planis omnino, neq. omnino obæſis. Tabulatis deinde circumquaq. obſepiri ac muniri iubet ad miſſilium ictus. His mandat, ut pars aduerſo flumine ſurſum feratur, ad deſcendentes hoſtium naues perturbandas & impediendas; alii uero obſeruent fluminis oſtium, ne quid a mari inferatur. Vitiges

& Ra-

& Rauennates, mox ut instructæ naues ad fluminis ostium apparuere, desperatam pene existimant rem Gothicam, nisi alio remedio restituatur. Gothos admonent, qui apud Ticinum agebant, quo in statu sint. Quapropter ipsi, conflata nauigiorumque fluuiatilium classe, quam possunt maiore, aliquas præcedere iubẽt bellico apparatu instructas; alias classem subsequi. Onerarias in medio collocant. Sic uisum est tutam fore commeatus inuectionem. Sed ut a Ticino soluerũt flumine satis alto, & alueo pleniori, priusquam ad locum, ad quem tendebant, uentum sit, in sicco omnes hærent. Prodigii autem loco ferunt acceptam, eam Padi siccitatem. Tum Venetæ naues optimæ ad huiusmodi occasiones & instructę, vna cum Belisarii militibus e ripa, iaculis & sagittis hostilem classem inuadunt. Turbati Gothi re inexpectata, cũ omnes conatus inde sese demouendi, ad nihilum reciderẽt, deditionem rerum omnium Belisario faciunt. Quæ res Vitigetem & omnium procerum maxime fregit animos, inq. eam adduxit rerum omnium desperationem, ut Francorum & Burgundionum legatos accerserent, qui tum Liguriam tenebant. Hi uenientes magna pollicentur auxilia, si Gothi eos in Italici Regni societatem admittant. Verum dum hæc inter eos tractantur, Belisarius faciles pacis cõdiciones Gothis obtulit, sic, ut elusi frustratiq. omni spe Franci ac Burgundiones domum, ut optabat, redierint. Quapropter factis induciis, ad Iustinianum Oratores missi, qui eius hac in re sensum atque animum cognoscerent. Interea casu munitio frumentaria omnis Rauennæ incendio absumpta est. Reuersi oratores, decretum ab Iustiniano retulerunt, uti Vitiges quicquid ultra Padum est possideret; Imperio relinqueret, quod est citra. Regiæ Gazæ dimidium persolueret; quiq. Gothi citra Padum essent, Imperio subiicerentur. Id ut Gothis placuit, ita moleste tulit Belisarius, neq. subscribere Decreto uoluit; quo circa Rauennæ bellum renouatum: Gothi autem res suas iam desperatas intelligentes, Belisario significãt,

ſi Rex ipſorum uellet eſſe, urbem illos, & una cum Vitigē imperium Gothicum ſibi tradituro. Quibus ſimulate Beliſarius, magnam quidem ſibi gloriam, ſummumq. decus exiſtimare reſpondit, omnium fortiſſimæ ac bellicoſiſſimæ nationi præeſſe, uerum urbem interea traderent; de accipiendo imperio, poſtea deliberaturum. atque hoc prętextu Rauenna potitus eſt, Vitigesq. ſigna illi obſequiaq. dedentium ſe omnia præbuit; & ad eū omnes Ciſalpinæ Galliæ urbes, obſides miſerunt. nec poſt multo Vitiges captus, cum pręcipuis Gothorum Ducibus, & Regia gaza omni, a Beliſario Byzantium deducitur, quinto anno poſtquam in Italiam uenerat. Præſides Italiæ proficiſcens Beliſarius reliquit Ioannem, Beſſam, Vitalem, & Conſtantinum; qui tot malis prouinciam affecerunt, ut omnium Barbarorum damna facile ſuperauerint. Cum uero poſt Ildouadum & Araricum Gothorum Reges, Totilas ſuffectus eſſet, Cæſariani Duces Rauennæ conuentum habent; decernuntq. Veronam aggredi; quam infelici euentu Decimo tertio Kal. Sextil. vt Agnellus ſcribit, militibus Rauennatibus ſtrenuam ad id nauantibus operam, cęperunt. Sed tamen haud ita multo poſt ad Trebiam miſerabiliter cęſi fugatiq. ſunt. Cumq. Totila uictor uniuerſam ferre Italiam occupauiſſet, Cæſariani Duces rerum inopia afflicti, & prouentu ſpoliati, quem ex ciuitatibus Gothis iam occupatis, antea capiebant, inter ſe, earum, quæ reliquę fuerant, ciuitatum adminiſtrationes diſtribuerunt. Rauennam Conſtantius habuit, uir nobiliſſimus ac ſtrenuiſſimus; Ioannes, Romam; Beſſa, Spoletum; Cyprianus, Peruſiam. Verum cum Neapoli poſt diuturnam obſidionem a Gothis capta, res Italię in dies uergere in peius Iuſtinianus audiret; denuo mittendum decernit Beliſarium, qui aduerſus Parthos interea bellauerat. Hic accedens, Hydruntum obſidione liberauit, & Valentino Duce terreſtri itinere pręmiſſo, Rauennam ipſe mari profectus eſt. Inter primarios vrbis uiros antiqua nobilitate tunc florebat Iſnardus Trauerſarius, qui

ſemper

ſemper Cęſarianas partes fouerat, & unice a Beliſario propter uirtutem bellicam cum nobilitate coniunctam diligebatur. Importunus enim Trauerſarius, quem Theoderico a ſecretis diximus fuiſſe, Stephanum, Traianum, ac Maximum filios habuit. Stephano ſumma cum Gothis interceſſit familiaritas, & contigit uiridi ſenectute ad octuageſimum ætatis annum peruenire: cumq. Dux eſſet ſtrenuiſſimus, obſidioni Romanæ cum Gothis non ſine laude interſuit. Traianus Rauennæ, & Maximus uir literis apprime inſtructus Romę, ante Stephanum deceſſerunt. Qui Stephanus filios genuit Sergium ac Pyrrhum. Sergius uitæ innocentia ac religione ſingulari in D. Seueri Archiepiſcopi templo, Deo ſeruiens & cucullatus, tranquille uitam confecit. Pyrrhus cum Gothis ſentiens, Albanam uxorem duxit, Doctrulphi Gothici Ducis filiam; ex quibus nuptiis naſcuntur Bucellus & Amingus, qui Burgundos ſuperauit. Ex Bucello Gothifredus ortus eſt & Lotarius. ex Lotario Iſnardus & Carolus, qui bellum eo tempore Venetis intulit, eiſq. mandaſſe fertur, Rauennæ ſalem ut emerent: quod ex Caſſiodori epiſtolis ſæpius colligitur. Iſnardus, Theodorum, Stephanum ac Nicolaum genuit; quem Nicolaum ferunt Beliſarium tenuiſſe, cum aqua baptiſmatis ſacra perfunderetur; ſacramq. ob id affinitatem Beliſarium cum Iſnardo contraxiſſe. Has nobiliſſimæ familiæ ſucceſſiones, tametſi confuſe ſcriptas, & cum temporum ratione fortaſſe parum conſentientes, ex Antonii Franchini commentariolo hic uolui deſcripſiſſe, ut aditum patefacerem iis, qui diligentius rem ipſam inueſtigabunt: neque enim fieri potuiſſe exiſtimo, ut intra curſum triginta annorum; tot enim ferme ab Theoderici Regis morte, cum Importunus Trauerſarius & Maximus filius uiuebant, ad Beliſarium intercidere; quinque ſucceſſiones, Maximi, Pyrrhi, Bucelli, Lotarii, & Iſnardi concluderentur. Ex Theodoro Iſnardi filio, Barnabas & Paulus naſcuntur, qui Paulus cum octingenteſimo anno ab ortu Chriſti uiueret, uti dicemus, facit,

ut Isnardus Nicolaum filium multo post Belisarii tempora susceperit. Vtcumque sit, ad Belisarium reuertamur, quem, cum Rauennam peruenisset, ut illam diligenter muniret, & Italiæ statum multo quam putarat deteriorem comperisset, pœnituit uenisse; præsertim cum Totila, Tibure, Firmo, Asculo, Spoleto, Asisioq. captis, & Perusiæ expugnatione frustra tentata, ad obsidionem Romæ conuersus esset. Itaq. Belisarius opem Romæ laturus Rauenna cum classe profectus, omni ora Italiæ perlustrata, eo contendit; sed non multo post Totila, reiectis Græcis, quatuor tandem militum proditione Vrbem occupauit; ab se tamen; ut in malis; benigne & clementer tractatam. Belisarius tunc in portu Antii se continebat febri laborans, quam ex animi ægritudine ob tantam rerum difficultatem contraxerat; accedente præsertim falso rumore, portum illum, ubi Antonina uxor erat, captum. Nec multo post tamen Iustinianus, eadem Antonina suppliciter petente, Belisarium ex Italia euocat, præsertim quòd à Parthis noua molientibus premeretur. Decedens Belisarius, Romæ Diogenem cum aliquot legionibus relinquit. Quo audito Totila oppugnata urbe, quam sponte direptam deseruerat, denuo potitur, non dissimili ac antea fecisset, & maiore etiam humanitate. Centum cellas Diogenes aufugerat; ubi cum Totila paciscitur, deditionem se, nisi certo die opem fœderati tulissent, facturum. Dum uero Totila in Siciliam transgressus, Syracusas obsideret, Gothi, quos in Picentes miserat, Ariminum capiunt, & Rauenna haud procul, cum Herulis commisso prœlio, feliciter dimicant, Duce Herulorum interfecto. Itaq. omni fere Italiæ Gothi dominabantur, extra Rauennam, Anconem, Hydruntum, Centumcellas, & plerasque paucutlas alias urbes, cum Iustinianus, cui res Italica cordi erat, Germanum patruelem suum, qui Mathasiuntam Theoderici neptem uxorem habebat, aduersus Gothos Ducem in Italia decernit. Verum hic cum in Illyrio, ueniens, obiisset,

Cęsar

Cæſar primo quidem Germani filios, deinde mutata ſententia Narſetem Eunuchum deſtinat, poteſtatemq. illi facit, ut quantis uideretur uiribus & armis Italiam aggreſſus, Barbaris prouinciam liberaret. Erat Narſeti amicitia multis cum Regibus & populis propter uirtutis famam. Facile igitur ab iis; præter Imperii Romani opes; quæcumq. uoluit auxilia impetrauit; inter quos ab Alboino Rege ueteri amico, Longobardorum equitum millia duodecim; ut Gepidos taceam, & Hunnos, & Herulos, & Perſas, & Arabes. Quas omnes copias ex Illyrico mouens, Dalmatiamq. & Tergeſtini ſinus oram circumflectens, Sontio tandem amne ſuperato, apud Aquileiæ dirutæ reliquias conſedit. Antea uero quam in Italiam perueniret, a Valeriano Rauennæ Præfecto, cum Gothis nauali apud Anconem prœlio feliciter dimicatum eſt. Dum enim Ancon ab Gothis acriter terra mariq. oppugnaretur, Valerianus Rauenna, cum eius urbis militibus egreſſus, accerſitis etiam tum ex Venetis, tum ex Dalmatis quæcumque potuit auxiliis, Gothos ingenti clade, omnibus fere captis nauibus, ſuperauit. Qua Victoria cum Cæſarianis animus eſſet firmior factus, & Gothis fractior, Narſes alacrius ab Aquileia mouens, per Italiam, duas in partes diuiſis caſtris, iter ingreſſus eſt. Partem per campeſtrem Venetiæ ire iubet, & hi Longobardi omnes fuere. Reliquas copias circumire paludes; & Rauennam uerſus iter agere. Totila Rex, cognito iam antea Narſetis aduentu, Theiam primarium belli Ducem tranſmittit ad Longobardos diſtinendos. Sed longe celerius opinione Totilæ facto itinere, Longobardi tranſmiſſo Pado, ad Brixillum caſtra locant, menſe Quintili. Prodigia complura ſub id tempus Rauennæ uiſa Agnellus ſcribit, multiſq. in ipſa clariſſima meridiei luce ſecum colloquentes homines, os ad os, uiſos; ingentemq. omnibus terrorem incuſſiſſe; & octauo Kal. Sextil. hora diei tertia acies in aere inter ſe pugnauiſſe. Maximianus interea Rauennatum Archiepiſcopus uaſcula duo

ex auro, pondo octo & uiginti, in quibus sanctum Chrysma seruaretur, Rauennati Ecclesiæ dono dedit; quorum alterum paulo ante sua tempora periisse Agnellus testatur, alterum extare; cui sic erat inscriptum. Seruus Christi Maximianus Archiepiscopus hoc Chrysmatarium ad usus fidelium fieri iussit. Donauit & endothyn byssinam præstantissimam, omnem Christi Dei historiam continentem, qua in die festo Epiphaniæ aram maximam exornari consuesse testatur Agnellus. eam tamen Maximianus non perfecit, sed Agnellus, qui illi in Archiepiscopatu subrogatus est. Adiunxit & ex auro aliam Endothyn in qua auro textili pictæ erant omnium, qui illum præcesserant, Archiepiscoporum Rauennatum imagines. Fecit & geminas alias, in quibus margaritis & unionibus sic erat descriptum. Parce Domine parce populo tuo, & memento mei peccatoris, quem de stercore exaltasti in Regno tuo. Crucem quoque auream maiorem, quæ Agnelli tempore extabat, faciendam curauit, & gemmis, ac margaritis pinxerat; in cuius medio ligni Crucis, cui Christus Deus suffixus fuerat, frustulum conclusit. Diuinos omnes libros, qui duo & septuaginta numerantur, sacerdotum suorum & templi usibus, describendos elegantissimo charactere curauit, & ipsemet perdiligenter emendauit. Pauca de multis referuntur, cum in eo, optimi Archiepiscopi munere functo, quicquam numquam fuerit desideratum, quod ad salutem sui populi, Ecclesiæq. administrationem facere uideretur. Moritur octauo Kal. Mart. Sepultus ad aram maximam in D. Andreæ, ubi illius barbam collocauerat. Inde sublatus tempore Petronatii Archiepiscopi, uti narrabimus. Moritur iisdem diebus Pelagius summus Pont. cui Ioannes tertius successit. Rauennates Maximiano sufficiunt Agnellum, uirum rubra facie, modicis superciliis, erectis oculis, duplici mento, æquali statura, insigni pietate ac religione. Hic uxore mortua, totum se Dei seruitio addixerat, Diaconusq. ab Ecclesio Archiepiscopo factus, præfe-

ctus

ctus est templo D. Agathæ; quod falso, mea senteutia, putat Spretus ab hoc Agnello conditum. nam supra in Ioanne primo Archiepiscopo, qui uidit Angelum, de illo meminimus. Ad templi parietes domus Agnelli adhærebat: natus nobili loco & ditissimus; quarum diuitiarum hæredem neptem ex filia moriens testamento reliquit. Huius temporibus Iustininianus, Narsetis opera, ut Blondus scribit, omnia Gothorum bona Rauennati Ecclesiæ largitus est; neque ea, quæ in vrbibus solum erant, sed quæ in suburbiis, uicis, uillis; aras, templa, seruos; quicquid tandem aliquo pacto iuris eorum esset; hancq. donationem tabulis Augustalibus rite confectis confirmauit; in quibus hæc, de Rauennati Ecclesia scripta feruntur. Sancta mater Ecclesia Rauennas, uera mater, uera Orthodoxa; nam ceteræ multę Ecclesię falsam, propter metum & minas Principum & terrorem, superinduxere doctrinam, uel recepere: hæc uero & ueram & unicam sanctam Catholicam tenuit fidem; numquam mutauit; fluctuationem sustinuit, a tempestate quassata immobilis permansit. Hæc Iustinianus; cuius etiam assensu, templa omnia, quæ ab Arianis, Theoderico Regnante, extructa & eorum sacrificiis fœdata fuerant, purgauit, ac ad uerum cultum Agnellus traduxit; inter quæ D. Eusebii, ab Vnimundo Episcopo Ariano; uti diximus; ædificatum, iuxta campum Coriandri extra Rauennam, & D. Gregorii, extructũ cõsulatu Basilii, ut in eius testudine legebatur, Tẽplũ etiã D. Zenonis in Cęsaria, & D. Sergii in Classe, iuxta Viridariũ denuo cõsecrauit. Tẽplũ D. Martini in cęlo aureo, quod a fundamentis Theodericus Rex Arianus erexerat expiatũ, musiuo & tessellato opere pinxit; imaginibus martyrũ, Virginũq. adiectis; inter quas etiã supra portam, egredientibus sinistrorsum imago Iustiniani Cæsaris uidetur, atque ipsius etiam Agnelli; quæ ruinam ita minantur, ut arbitremur paucos annos superfuturas. Crucem quoque magnam ex Argento idem Rauennati Ecclesiæ condonauit, quæ in æde Vrsiana, cum il-

lius

lius imagine in eadem cruce sculpta uisebatur. Argentam, quemadmodum Ricobaldus est testis; cum agro uniuerso Rauennati Ecclesiæ restituendam curauit; & D. Georgio templum ædificauit ab eo opido haud procul. Siluam etiam luci, ubi nunc opidum est, eo nomine, ab Iustiniano impetrauit. Longobardi interea ad Brixillum castra locauerant; quod opidum Rauennatis agri erat. Siquidem, ut Blondus affirmat Dec. I. lib. VII. hoc tempore, quæ ad Padi ripam pertinebant, quæq. ad Venetos exposita sunt omnia, usque ad Mincii amnis ostium, quo Benacus in Padum influit, Rauennatis agri erant; neque ea tunc ripa opidum aliquod habebat. In altera, inter Rauennam ac Placentiam unicum erat, bello satis commodum, Brixillum; cuiuis cispadanarum ciuitatum, excepta Rauenna, si Iustiniano id scribenti assentimur, pene par & magnitudine & ciuium frequentia, qui in omnibus motibus, qui Italiam tot bellorum procellis per multos annos agitauerant, secuti sunt semper Rauennatum partes. In mediterraneis eius regionis a Pado Brixillo haud procul, Tānetum fuerat opidum uetustissimum; quod semper una cum Brixillo Rauennatibus adhæsit: estq. id opidum nunc Regii Lepidi ciuitatis uicus. Dum igitur ad Brixillum Longobardi iam peruenissent, Narses per ęstuaria ceteras copias Rauennam transmittit, quas deinde in Classe habuit, uti Agathius lib.I. testatur, cum ait, Aligernum ad Classem, castellū in Rauennati agro situm, ubi Narsetem morari didicerat, uenisse. Ibi Narses, ueteranis militibus, quę debebat stipendia, persoluit, & octo dies moratus, Romam proficiscitur, atque animo iam pręsumens Totilę consilium, quingentos delectę uirtutis milites auxilio Longobardis mittit. Totila cum illis congressus, fugatis suis, interficitur. uti Blondus & Platina scribunt; tametsi Procopius lib. III. non apud Brixillum, sed Cantianum flumen, a Narsetis militibus, non a Longobardis, prœlio commisso, uulneratum, in opido, quod Capras uocant, periisse affirmet.

met. Theias in eius locum ſuffectus, non longe ab Luceria in Apulis fortiter oppugnans, uirtute Narſetis opprimitur. Atque ita ſecundo & ſeptuageſimo anno poſtquam Theodericus eorum Rex primo Italiam eſt ingreſſus, Gothorum nomen cum Regno interiit. Iuſtinianus quoque non multo poſt quadrageſimo Imperii ſui anno, moritur, cum eam mortem crinita ſtella a Sextili ad Kal. Octobr. in cęlo uiſa præmonſtraſſet. Sub id tempus, uti memoriæ Agnellus prodidit, Franci, quos in auxilium Gothi euocauerant, ex Italia ab Narſete etiam pulſi ſunt. ii aliquot annos Ciſalpinam Galliam tenuerant. Soluturus vota Narſes, quæ initio belli Deo nuncupauerat, ex manubiis bello partis, & Romæ, & Rauennæ, & Venetiis templa dicauit; atque tunc exædificaſſe D. Apollinaris in Claſſe ædem plerique putant, quaterno columnarum ordine, & pretioſo marmore incruſtatis parietibus magnificam. Sed Narſes non hanc ædificauit, verum iam extructæ ab Iuliano Argentario, ut ſupra ſcripſimus, domum egregiam & multa præclara ornamenta adiunxit. Hoc pacto quieſcentem Italiam & barbaris purgatam Iuſtinus ſecundus Cæſar, Iuſtiniano ſuccedens, accepit; vir minime Iuſtiniani ſimilis, at auarus, improbus, nullo non ſcelere conſpurcatus. His diebus Epiſcopo Cæſenæ mortuo; quæ urbs olim Flauia curua Papia dicebatur; Rauennæ in D. Ioannis Euangeliſtæ, dum omnes non unum ſentiunt, columba cęlitus demiſſa, eligitur illius Epiſcopus, Seuerus Rauennas Diaconus. Agnellus in Vrſiana æde ſuggeſtum ex marmore, pulchris ſculptum imaginibus, faciendum curauit; ut ea teſtantur, quæ ibidem leguntur inſculpta. Idem etiam & in D. Andreæ fecit. Tandem omnibus ueri ac ſancti Antiſtitis partibus impletis, annos natus quatuor, & nonaginta, cum ſemper nullis uiribus ſuis confiſus, nec affinitatum nobilitate atque opibus; quibus maxime, ut diximus, florebat; ad Deũ cõfugerit, illumq. unũ inuocauerit, moriẽs eius præſidiũ ingenti miraculo ſenſit. Itaq. trã-

quille ex hac uita in cęlū migrauit Kal. Sextilibus, in manibus sacerdotū suorū collacrymantium sanctū cadauer relinquēs, quod in D. Agathæ conditum est, in medio, ubi ara maxima erat, cui titulus D. Agnelli adiungebatur. Nunc loco dimotū, & iuxta murum positum, sub testudine tēpli; ubi & Ioannis Archiepiscopi, qui uidit Angelum, cadauer sepulturæ traditum est. Administrauit Rauennatē Ecclesiā annos tredecim, tanta omnium beneuolentia, ut nullius interitum acerbius umquā aut molestius Rauennates tulerint. Sufficitur illi Petrus, cognomento, atq. etiā ætate, sed multo magis uirtutum ac morum pręstantia Senior: uir grauissimus, & uita innocenter acta maxime laudatus. Sub id tempus dum Narses maximis opibus, uirtute partis, ipsaq. numquam interitura rerum gestarum gloria florens, magnam inuidiam sibi conflauisset, Iustino persuadetur, uti omnibus iam restinctis bellorum facibus in Italia, eius prouinciæ uectigal annuum, in Cæsaris ærarium nimis exhaustum inferendum iuberet; præsertim cum Narseti non esset, in quod tantum auri insumeretur. Imperat Narseti Iustinus, ut simul ac pecuniæ exiguntur, Byzantium transmittat. Quod ut de illarum parte libentissime faciendum Narses existimabat, ita nō probabat omnes mittendas, nudatāq. relinqui omnibus pæsidiis Italiam, ne subita irrumpente calamitate, frustra serum e Byzātio auxilium expectaretur. nā Burgundiones & Franci ac Visigothi in Gallia semper in armis erant. Poterat quidem hæc ratio Cæsarem emollire, & de sententia deducere, sed restitit inimicorum inuidia, quæ surripere tam florentem Narseti gloriā nitebatur. Itaque Sophia Iustini coniux petulans mulier & superba, & quæ uirum quamcumq. in partem uellet, ageret, impulit Iustinum, ad eum ex Italia reuocandum, successoremq. eidem tribuendum Longinum Patritium. Addidit etiam ingratitudini contumeliam, fore, inquiens, ut bene cum Narsete agatur, si reuersus, partiendis lanæ aut purpuræ pēsis in Regiarum ancillarum opus incumberet. Tam inso

lens dictum non tulit magno uir animo Narſes, reſponditq. ſe eius generis telam orditurum, quam nec ipſa, neque illius poſteri pręciſam conſpicerent. Hacq. ira & nobili indignatione impulſus Alboinum ueterem amicum, Longobardorum Regem in Italicum Regnum uocat. Ipſe animi cauſa, ſeu quòd, ut plerique ſcribunt, ſe magis ibi tutum crederet, Neapolim concedit. Ferunt Ioannem Pontificem, quod cognouerit, quàm indignanter eam rem Narſes tuliſſet, Neapolim profectum, & amicum hominem ſolatum, hortatumq. fuiſſe, ne tantis malis aditum patefaceret, ingentiq. & nobili animi ſpiritu ſuperbæ fæminæ inanem contumeliam ſperneret. Fecit id Narſes, ſcriptisq. literis conatus eſt ab incepto Alboinum reuocare, ac Romam cum Pontifice reuerſus, conſul creatur, una cum Baſilio uiro clariſſimo. Sed Alboinus cum ab omnibus rebus, quæ ad Italicam expeditionem faciebant paratiſſimus eſſet, & eodem anno Narſes & Ioannes Pōt. Max. mortui Romæ eſſent, nihil eſt ab itinere retardatus. Prius uero quàm iter ingrederetur, ſedes proprias in Pannoniis, apud Hunnos ueteres amicos incolendas depoſuit, ea lege, ut ſi cœpta ex ſententia non ſuccedant, Longobardis reſtituantur; ſin in Italia morentur Longobardi, Hunni ſibi illas iure optimo habeant. Ita factum, ut Hunni adſcitis in ſedium communionem Auaribus, finitimis populis, & confuſo utroque nomine, Vngari ab eo tempore, ad hanc uſq. ætatem, illas ſedes perpetua poſſeſſione tenuerint. Tametſi non deſint alii, ut Bernardus Iuſtinianus teſtatur, qui Vngaros putent proprio nomine, non ex Hunnis & Auaribus mixto, annum circiter octingenteſimum octuageſimumq. ab ortu Chriſti ex Scythia prodiiſſe; feros moribus, & immanes, carne humana ſolitos veſci, & cruorē epotare. Vtcumq. ſit, ad Iuſtinum reuertor, qui haud ſatis intelligens quid ageret, Italico bello præficit aduerſus Alboinum, cuius iam motus acceperat, Longinum patritium, cum ingenti parata claſſe; cui Longino, aliqui Flaminii prænomen adſcribunt.

HIERONYMI · RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM

LIBER . QVARTVS

LONGINO in Italiam adueniente, nouus magistratus adducitur, nouo nomine insignitus. Tum primum post Narsetem ac Basilium Consules, peruetus Consulum dignitas Romæ cessauit. De tempore, quo Exarchatus hæc dignitas ab Longino in Italia cœperit, nõ una est sententia. Blondus lib. VIII. hist. Benedicto primo Pontifice, & Imperio Iustini, circiter annum Domini DLXXI. Alii putant fuisse anno DLXXVII. Sed in tanta scriptorum diuersitate id parum interest; iisq. magis assentior grauissimis auctoribus, quàm aut Raphaello Volaterrano tertio libro commentariorum Vrbanorum asserenti anno DCXX. incœpisse; aut Leandro Alberto idem initium in annum DLVII. reiicienti. Nam anno DCXX. imperabat Heraclius: Anno DLVII. Iustinianus: At Longinus ab Iustino missus, uti diximus, ad compescendam Alboini in Italiam aduentus rabiem, ruinamq. Inanis Leandri coniectura ex ædificatione templi D. Apollinaris in Classensi opido ab Narsete; cum id Narses Iustiniano uiuente non ædificauerit, sed exornauerit; & Iustino Imperante fato concesserit. Dicitur autem ἔξαρχος, quòd ἐκ τοῦ Ἀρχόντος, id autem est a Principe ad regendam administrandamq. Italiam mitteretur. Hinc Exarchatus, idem fere quod ex Principe seu Exprincipatus. Fuere & aliis in locis Exarchi, vt in Africa Gennadius, ad quem hoc titulo D. Gregorius

AN. DXXLVII.

gorius primus ſcripſit. Athenienſes quoque habuere Exarchum, uti Iulius Pollux eſt auctor, qui ſummus Magiſtratus erat; quemadmodum Carthagini Suffes; & Dictator Romæ. Quòd ſi repertis uetuſtis marmoribus adhibeamus fidem, Mediolani etiam fuit Exarchus. Nam primo libro Merula tabulam ex marmore Mediolani inuentam ſcribit, in qua hæc continebantur.

D.M. AVRELIO IANVARIO SIGNI-¦DALMAT. FORT. ET AVRELIO VALENTINIANO EXARCHO. POSVIT AVRELIVS PATER IANVARIVS. VIXIT AN. XXXII. M. III. D. VI. VALENTINIANVS VIXIT AN. XXXII. M. III. D. VI.

Ex quo lapide, ut facile conceſſerim illum Exarchum fuiſſe, quòd uel ſex militibus, militumne cohortibus præeſſet; uel magiſtratus aliquis eo nomine inſigniretur; itá non uenio in illius ſententiam, ut tam exigua ratione putem, Longinum Mediolani habitauiſſe: neque enim ulla hic mentio Longini fit; neque ullus Exarchus eo, quo is, nomine, præditus legitur; neque Mediolanum Exarchis parebat, ſed Longobardorum Regibus. adde omnium Hiſtoricorum auctoritatem. ſcribentium, ſedem ſuam Rauennæ Longinum conſtituiſſe, Cum itaque is Alboinum, Longobardorum Regem, Italiæ appropinquantem audiret, & per Aquileienſem agrum in Euganeos tranſiiſſe, Cæſaream, quæ inter Claſſenſe opidum, & Rauennam urbem erat, uallo & foſſa muniuit: ut ait Blondus lib. VIII. Hiſt. ibiq. in ſtatione milites, quos tum ex Thracia deuexerat, tum in Italia conflauerat, locauit. Hæc Cæſarea ita Rauennæ & Claſſi coniuncta erat, ut una cum illis ciuitas uideretur. Qui Athilam hanc putant incendio abſumpſiſſe, & ſolo æquauiſſe, facile hoc loco errare deprehenduntur; præſertim cum de eius inſtauratione nullibi, quod ſciam, quicquam legatur. Habebat autem ante Longini munitionem, portam ad mediterranea; quam munien-

dam

dam præ ceteris optime curauit, firmissimoq. præsidio confirmauit. De hac Cæsarea, magnum inuenio apud omnes scriptores silentium. sunt tamen qui ita scribant; Rauennæ, nobiles; in Classe, omnes mercatores; in Cæsarea, artifices habitasse. quod licet forsam ueri non dissimile uideatur, non affirmo tamen, cum nullus sit mihi certus auctor. Longinus munita Cæsarea, ad Imperii Italici administrationem uersus, constituit, ut ne Prouinciis Legati præessent aut Præsides; uerũ urbes singulæ a singulis magistratibus, quos appellauit Duces, regerentur: atque id nomen tunc primũ in Italia audiri cœptum. In quo parem ceteris urbibus Romã faciẽs, Gręculum creabat illius Ducem; quem deinde ceteri etiam Exarchi Rauenna illuc mittebant. Dux hic Romanus, aureum nummum iustę probitatis excudendum Romę primus iussit, qui ea de causa Romanus Ducatus illius temporis uocabulo satis barbaro uocatus est. Dum uero ubique Alboinus Italiã deuastaret, Vicetia, Verona, Mediolano, Ticino, Arimino captis, Rauennam Longinus & alias plerasque urbes tenuit: Rauennę autem commorans, non multo post, fide data, Rosimundam uenientem excepit. Hęc Alboinum maritum occidi ab Helmechilde iuuene nobili ac pulcherrimo curauerat; quòd Alboinus in conuiuio, potum Rosimundę prębuisset in patera, quam diximus ex cranio Comundi Rosimundę patris, sibi confecisse. Itaque rei indignitate commota, patris necem & recentem iniuriam ultura, dolo, sui corporis potestatem Helmechildi facit; minisq. & metu interficere Regem cogit. Alboino interfecto, Longobardi Clefin; quem Pomponius Lętus Cephen appellat; Regem sufficiunt. Rosimunda Rauennam se ad Longinum confert, cum adultero, & Alsuinda filia, uniuersoq. Thesauro. Interea Iustino Cęsari fato functo, Tiberius sufficitur. Rosimundam, cum Rauennę aliquandiu tranquille uixisset, Longinus tentauit, an, sublato Helmechilde, se sibi in uirum uellet eligere. Mulier inconstans, uirum cupiens e medio

tollere,

tollere, in ipſo balnei egreſſu uenenatum illi potum præbuit: cuius ille potentiſſimi ueneni uim inter bibendum ſentiens, reliquum uxori porrexit, eamq. bibere recuſantem, diſtricto gladio, bibere compulit; atque hunc in modum miſere ambo ſimul interierunt; Longinusq. Aſuindam una cum matris Theſauris miſit ad Tiberium. Haud ita multo poſt, Clephis Forum Cornelii reædificatum, Imolamq. nouo nomine vocatum, Rauennę quaſi perpetuum ſtimulum oppoſuit: admotisq. ad Claſſem caſtris, opidum cepit, ſub id fere tempus, quo Benedicto Pontifici demortuo, Pelagius ſecundus ſufficitur. Pręerat Rauennę Archiepiſcopus, Petrus, Senior uocatus, uti diximus; cuius innocentiſſimę uitæ ſanctiſſima exempla adeo ingraueſcentem iam ętatem, canosq. capitis decorabant, ut admirationi cunctis eſſet. Quod uero multi, qui de Rauennatum Archiepiſcopis ſcripſere, atque inter ceteros Ioannes Petrus Ferrettus, Concilio interſuiſſe ſcribunt, Symmachi Pontificis tempore Romę celebrato, id omnino falſum eſt; cum Petro alio, uti ſupra demonſtrauimus, ſit adſcribendum: neque hoc tempore Symmachus uixit. Hic templum inſigne D. Seuero Rauennatum Archiepiſcopo ædificare aggreſſus, in ea Claſſenſis opide regione, quam appellabant Vicum ſalutarem, in ædificationis medio moritur, XVI. Kal, Septembr. Locus ſepulturæ in D. Probi datus; iuxta ædem Diuæ Euphemiæ ad mare, in opido Claſſenſi, opere barbarico elaboratam, quæ iam diu demolita uidetur; in monumento magno ex marmore; cum ſediſſet annos VIII. menſes II. dies XIX. Tiberio Tertio, & Mauritio Cæſaribus, Pontifice Maximo, Pelagio ſecundo, annum domini circiter DLXXX. Cum interea Clephis ſecundo anno Regni, ob crudelitatem, ſuorum dolo interfectus fuiſſet, & Longobardi Regium imperium nomenq. odio habentes Duces triginta ſuis ex proceribus creauiſſent, & Spoletum, ac Picentes, Samnitesq. occuparent: Petro, Ioannes Romanus in Rauennati AN. DLXXX.

uennati

uennati Archiepiſcopatu ſubrogatur;ſtatura mediocri, capillis criſpis; qui ſtatim cœptũ D. Seueri templũ abſoluit, conſecrauitque, & ipſius D. Seueri cadauer, ex æde D. Rophylli, quæ ad eiuſdem templi latus adhærebat, in templum iã abſolutũ, & dicatum ſuo nomini, trãslatum, in medio locauit, & pulcherrimis ornamentis ac carminibus honeſtauit atq. celebrauit. Huius Archiepiſcopatu, Longino; poſtquam XV. annos Exarchus fuerat; ſufficitur Flauius Zmaragdus Exarchus, opera Gregorii Romani; quem Pelagius Pont. Byzantium miſerat, tum ut illum purgaret, quod Pontificatum absque Cæſaris Decreto ſumpſiſſet; tum ut opem impetraret aduerſus Longobardos omnia deuaſtantes. Feroaldus interea, Spoletinorum Dux a Longobardis factus, Claſſenſe opidum adortus; uti Paulus Diaconus lib. III. &. VI. Hiſt. auctor eſt; illud cepit; ibiq. poſita ſede, Rauennam ſummis in anguſtiis ponebat. Sed peruenit interea Rauennam Zmaragdus una cum Gregorio Romano, cognitaq. rerum difficultate, Doctrulã monet; uirum Sueuum, qui, cũ ex triginta Ducibus Longobardis, Vnus, eſſet, ſe cum Exarchis pro Cæſare coniunxerat, & Brixilli erat; uti, optimo in urbe relicto præſidio, quas haberet copias cum ſuis coniungeret. Quod ipſe facturus, nauibus impoſitos milites ſecundo Pado deuehebat, ut, ad Spineticum Padi oſtium cum peruentum eſſet, facile inde mari Rauennam adnauigaret. Sed de hac re Feroaldus factus certior, nauibus ſe ac militibus uenienti Doctrulæ ad fluminis oſtium oppoſuit; omninoq. reſtitiſſet, niſi erumpentibus Rauenna ſubſidiariis, commiſſo prœlio, in fugam coniectus fuiſſet, ita ut maximo cum periculo in Claſſenſe opidum ſe recipere cogeretur. Quod opidum interea Zmaragdus obſederat, atque oppugnauerat, eoq. deduxerat, ut de deditione opidani cogitarent. Quæ deditio licet aduentu Feroaldi nonnihil refrixerit, paulo poſt tamen eſt inſecuta, opidanis rem male ab Feroaldo geſtam intelligentibus, & Cæſarum partes ſemper libentiſſime ſequentibus. AN. DLXXX.

Itaque

Itaque Zmaragdus potitus opido, Longobardos omnes ad vnum trucidauit, Feroaldum præsertim, ut iis, quos ipsi tota passim trucidauerant Italia, aliqua ex parte parentarent. Hoc tempore, ut scribit lib. VII. Iustinianus, Heliæ Aquileiensi Antistiti, quæ dignitas ob Longobardorum metum in Gradensem Ecclesiam paulo ante fuerat translata; iam rebus humanis perfuncto, Seuerus Rauennas sufficitur, anno a partu Virginis DLXXXVI. Qui in ea administratione turbulenta maxime tempestate iactus est. Præter enim id, quod a Longobardis assidue uexaretur, hunc Zmaragdus Exarchus nouo calamitatis genere est aggressus. Nam cum Cæsares & Exarchi summis honoribus Rauennatem Ecclesiam, æmulatione Romanæ, decorassent, facile contigit, ut insolenti fastu Archiepiscopi Rauennates elati, temere perfidioseq. ab Romanis Pontificibus, qui Maximi sunt, & Christi Dei, in Ecclesiæ uniuersali administratione in terris Vicarii; defecerint, & de Principatu cũ illis decertauerint. Primus hic Ioãnes legitur ex Archiepiscopis Rauẽnatibus, qui palã id tẽtauerit; multis Italicarũ ciuitatũ Episcopis suã in sententiã adductis. Dũ autẽ id in Seuero Aquileiẽsi Antistite experitur, spẽq. nõ dubiam gerit, facile omnia ab illo, quòd ciuis suus esset, & patrię dignitatẽ cupere existimaret, se impetraturũ, contra reperit, quàm putarat; Seuerũ omnino renuentem, qui nec vllis rationibus adduci posset, ut contra diuinum ius, ipsamq. Ecclesiam Romanam, omnium Ecclesiarum matrem ac magistram, adeo impium facinus perpetraret. Itaque Ioannes, sensu hominis cognito, Zmaragdum Exarchum adhibet; qui precibus primum; & pollicitationibus; mox, cum hæ nihil efficerent, minis Seuerum adortus est. At cum neque quicquam adhuc proficeret, vi agendum ratus, Gradum proficiscitur; Seuerum de Basilica tractum, secum Rauennã adducit, una cum aliis tribus Episcopis, quos tandem omnes cum Ioanne communicare inuitos coegit. Insequenti anno, cum se ad sedes quisque suas reciperent, Veneti rudes ad- AN.DLXXXVI.

huc earum rerum, nisi quod Romanum nomen summæ illis erat venerationi, subsistere parumper an recipiendi essent, cõcilioq. hac de re opidorum omnium indicto, cum plerique existimarent recipiendos, neque quod fecissent inuiti & coacti, id illis vitio & culpæ vertendum, ea tandem sententia vicit, qua decretum est, ab Romano Pontifice, quem tunc Pelagius gerebat, expectandum, quid agendum esset: Pontificis enim Romani esse, non arbitrii Senatorum, hæreticos, qui in hæresi per annum perseuerassent, Ecclesiæ reconciliare. Quapropter ex eiusdem Pontificis responso, non prius ad Ecclesiam quisque suam admissi, quàm coacta decem Episcoporum apud Maranum opidum, quod Varanum olim fuit, synodo, coram omnibus, hæresim iam acceptam abiurauerint. Gregorio deinde Pontifice creato Ioannes Archiepiscopus visus est resipuisse, tribusq. Chalcedonensis Cõcilii capitibus, a quibus antea abhorruerat, assensisse. Ad hunc Gregorius complures dedit literas, quę extant. Tuncq. amplior reddita est Rauennatis Ecclesiæ & Canonicorum dignitas, mapulis mitrisq. deferendis; atque uirorum etiam sanctorum cadaueribus. Nam Gregorius Pontifex Rauennam ad Ioãnem misit cadauera quatuor Laureatorum, Marthati, Crispini, Felicis, & Hemilii; quos aliqui ob Christũ trucidatos Rauennæ via Laurentina ferunt, & Romam trãslatos, uel ab Florentio Archiepiscopo ad Damasum Pont. Max. missos. His etiam adiunxit Marcelli, Marcelliani, & Feliculæ. Quæ omnia Ioannes in Classensi Basilica, ara illa dedicata, quæ adhuc superest, collocauit. eorum dies festus Quartodecimo Kal. Quintil. solennis agitur. Obiit autem haud ita multo post Ioãnes Archiepiscopus Tertio Id. Ian. Sepultus in D. Apollinaris Classensis, ad aram sanctorum Marci, Marcelli, & Feliculæ. Blondus affirmat lib. VIII. hist. contra se habuisse hanc rem, quàm scripsimus; Seuerum Aquileiẽsem Antistitem factum hæreticũ, ac Gregorii Pont. Max. Ioãnisq. Archiepiscopi Rauennatis monitis atq. suasionibus

ad

ad fidem rectam conuersum, denuò tandem in hæresim incurrisse. Interea cum plures ciuitates ad Zmaragdum a Lõgobardis deficerent, ipsi tot creatis Ducibus imminutas suas vires spectantes, denuo Regem creant Antarim, Clephis filium; decimo, postquam Clephis obierat, anno. Huic reliqui Duces, extra Doctrulam, suarum pecuniarum dimidium contribuerunt. Itaque hac Doctrulæ occasione accepta, Brixillum Antaris obsedit; eoq. breui compulit, ut, cum in eo se amplius defendere Doctrula desperaret, deditione, quibusdam datis acceptisq. condicionibus, facta, Rauennam nauigauerit. Antaris Brixillum receptum, contra fidem, solo æquauit, miserabiliter antea cruentatum. Cum vero, vt Blondus est auctor, eodem bello a Longobardis esset denuo munitum, a Rauennatibus omnino euersum & combustum est. De hoc opido in multis Rauennatis Ecclesiæ monumentis atque historiis fit mentio, & priscis temporibus Cathedralis Ecclesiæ Rauennatis iuris fuisse dignoscitur, ad Padi marginem situm; nunc in totum suppressum; in octaua regione a Plinio collocatur. Zmaragdus inducias cum Antari, uniuersæ Italiæ cõmunes fecit; & Romã, una cum Gregorio, qui postea Pontifex Max. & Diuus fuit, & ad eam diem se Rauennæ continuerat, Ioannem Byzantium patritiũ misit, cum Præfecturæ dignitate ac nomine. Mortuo Antari, cũ in Rege sibi eligendo Longobardi non conuenirent, tãdẽ potestate Theudelindę facta; quę annũ tantum cum Antari in matrimoniũ collocata, uixerat; ut sibi uirum, Longobardorum Regẽ futurum, eligeret, ipsa Agilulphum selegit Taurinorum Ducem, pulcherrimum, fortissimumq. iuuenẽ; cui erat ex defuncta iã vxore, filia, Godescalco Parmẽsium Duci nupta. Sub id tempus Mauritius Cæsar, qui iã Tiberio successerat, Zmaragdum post annos tres, quibus fuerat Exarchus, reuocat, eiq. sufficit Romanum Patritium annum circiter DLXXXVIII. De quo Pomponius Letus in Mauritio sic scribit. Romanus quidam patritius, nõ abnuente Augusto, cum Longobardis sæ- AN. DLXXXVIII.

pius pugnauit, & Victor, primus Italiæ Exarchus factus eſt. Quo loco quid per Primum intelligat, non aſſequor, cum omnium conſenſu, Longinum ab Iuſtino poſt Narſetem miſſum, primum Exarchum fuiſſe iam ſatis conſtet. Interea Marinianus, Ioanni, in Archiepiſcopatum Rauennatem ſucceſſit. Is patria Romanus fuit, Ioannis iam mortui nepos; facie oblonga & rubra, glaucis oculis, & maxime ſpecioſus: Romę a D. Gregorio ſacris initiatus; cui & Gregorius; ut Agnellus eſt teſtis; librum inſcripſit, quem appellauit Paſtoralem; tametſi Platina illum Ioanni inſcriptum uelit. Ea autem Gregorio fuit conſcribendi illius cauſa, quod Marinianus, uir probus, cum ordinis D. Benedicti cucullatus eſſet; cuius fuerat & Gregorius; difficile ab ea tranquilitate ad Archiepiſcopatus adminiſtrationem traducebatur; neque omnino antea aſſenſus eſt, quàm Gregorius pollicitus fuerit, ſe librum conſcripturũ, in quo de omnibus illum moneret, quæ neceſſaria viderentur ad Paſtoris optimi munus recte abſoluendum; quod & fecit. Non deſunt, qui hunc Marinianum Rauennatem fuiſſe putent: ſed mea ſententia falluntur. Com plures extant Gregorii ad eum epiſtolę, quibus monet ne ſuos in Iobum commentarios, quòd difficiles ſint ad intelligendum, ſacerdotibus Rauennatibus perlegat; Vino vtatur ob ſtomachi imbecillitatem; abſtinentiam a cibo remittat; ſępiusq. dolet, tam crebris illum morborum motionibus agitari. Confirmauit deinde Rauennati Eccleſiæ quęcunque ab Cęſaribus accepiſſet. Eius confirmationis literarum exẽplum ex vetuſtiſſimis monumentis Bibliothecæ Vrſianæ depromptum hic collocandum exiſtimaui; ſic autẽ habet. Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, Dilectiſſimo Mariniano Rauẽnati Archiepiſcopo, confratri, filioq. cariſſimo, & per eum in ſanctam Rauẽnatẽ Eccleſiã ſuis ſucceſſoribus in perpetuum.

AN. DLXXXVIII.

Cum omnis Eccleſia ſanctorum &c. & infra inter cetera eiuſdẽ magni priuilegii pars huiuſmodi legitur. Cõfirmationẽ cõſtitutionis piiſſimorũ Imperatorum ſub ſacroſancta Rauẽna

tis Ecclesiæ ditione continentem ita confirmamus: Episcopatus totius Aemiliæ prouinciæ ciuitatum omnium Deo amabilium Episcoporum creationes & consecrationes, id est, Sassenatensis, Cæsenatensis, Fori Populi, Fori Liuii, Faventiæ, Fori Cornelii, Bononiæ, Mutinæ, Regii, Parmæ, Brixilli, Vico habentię, Hadriensis, Comaclensis, Ficoclensis; necnō & omnia monasteria tam monachorum, quàm & monacharum sub eius ditione agentium, atque sub monastica domino militantium norma. & quæ ibidem deinde legi possunt; quæ nos, quod nimis longa & minime opportuna sumeretur oratio, libenter omittimus. Inferius autem. Dat. Nono Kal. April. Romæ per manus Ioannis leuitæ, & sanctæ Romanę Ecclesiæ Bibliothecarii. Ex iis literis facile etiam constat Brixillum, Ciuitatem fuisse, & Episcopo ornatam. Marinianus, his aliis prærogatiuis ac priuilegiis affectus, summę pietatis memorabilibus officiis Ecclesiam Rauennatem administrauit, interfuitq. decretis quibusdam in Synodo Romæ ab Gregorio Pontifice constitutis; quibus post Gregorium Marinianus subscripsit. Romanus Exarchus, Mantua, Patauio, & Cremona munitis, Romam proficiscens, vnica æstate Sutrium, Polimarcam, Ortam, Tudertum, Ameriam, Perusiam, Luceolum, compluresq. vrbes alias recuperauit. Sed in tanta uictoria, animo corrupto, cœpit cum Longobardis conuenire, eos nolens facere cum Romanis inducias. Huius autem mutationis, ea creditur causa, quòd parum admodum aut omnino nihil de Romanis curæ illi esset; idq. Mauritii Cæsaris exemplo, qui impio animo aduersus Gregorium Pont. Max. & Dei Ecclesiam, volebat Ioanni Byzantio Episcopo primatum adscribi. Moritur tamen Romanus Exarchus Rauennę, anno post quam in Italiam uenerat, vndecimo; cui Callinicus Quartus Parmensis, vel, ut alii, Romanus sufficitur: uir animo profecto ingenuo ac sincero, aduersusq. Longobardos ardenti. Hic, Gregorii hortatu, inducias cum Agidulpho fecit;

quas paulo post tamen fregit, propterea quod Ariulphus Longobardus Etruriæ Dux, impetu in Romanum agrum facto, omnia prædatus est; & Zoto Dux Beneuenti, quod Maleuentum ueteribus fuisse creditur, Casinense monasterium diripuit & solo æquauit. Hic igitur commotus iniuriis Callinicus, Parma obsessa & capta, Agilulphi Regis filiam, & Godescalcum eius uirum, Parmensem; vti diximus; Ducem, Rauennam captiuos deduxit; ibique in custodia habuit. Agilulphus indicto iam bello, Patauium, quòd ligneis domibus constabat, vniuersam incendit: Montem silicem solo æquauit; sclauorumq. auxilia euocauit. Obiit interea Rauennę Callinicus, cum annos quinq; in Exarchatu confecisset. Mauritius Zmaragdum iterum Exarchum in Italiam mittit, qui non multo post fœdere percusso cum Agilulpho, & Parmam, & filiam, & generum restituit. Quamquam filia, difficultate partus paulo postquam Parmæ peruenerat, misere interiit. Huius mulieris nomen licet aliqui Aldiercam appellatam scribant, tamen cum diligenter undique perquisiuerim, nullibi adhuc inuenire est datum. Id a me Ioannes Angelus Agilulphus Parmensis; vir humanitate, & aliis prę claris animi dotibus insignis, quem ex ea Agilulphi Regis stirpe oriundum ferunt; enixe petierat; cum inuento paucis abhinc annis eius cadauere, dum Parmę in Cathedrali Ecclesia desoderetur, eius memoriam vetustatis situ obrutam, renouandam curaret, anno MDLXV· Blondus innuere videtur, illam in itinere dum Parmam proficisceretur, mortuam, sed libentius Paulo Diacono superiora scribenti assentior. Zmaragdus Argentam, & Ferrariam, quæ a principio cum Rauennatibus se contra Longobardos coniunxerat, muro cinxit, atque id paulo ante, quàm Marinianus Archiepiscopus, anno Domini DCVI. Decimo Kal. Septembr.
AN. DCVI. obierit. Hic extra muros Classis in D. Apollinaris porticu sepelitur, cum sedisset annos vndecim & mensem vnum; Phoca iam imperante, qui interfecto Mauritio, ex Centurione

ne a militibus Cæsar fuerat conclamatus; Pontifice autem post Gregorium, Sabiniano. Ioannes huius nominis quartus, Classensis, Mariniano sufficitur in Archiepiscopum Rauennatem, magnis oculis; formosus tamen, & ingenua animi pietate ac magnificentia clarissimus. Dei cultum summa veneratione euexit; omnibus quàm maxime carus. Sub id tempus Ioannes Lemigius Thrax, Exarchus Italiæ sextus, anno DCXII. Zmaragdo iam nonum annũ Exarcho, sufficitur. Verum cum superbe se arroganterq. gereret, tributaq. inclementer exigeret, ab Rauennatibus trucidatur, una cum vxore, ac iudicibus, quos secum adduxerat, post annum quintum Exarchatus. Quibus rebus cognitis Heraclius Cæsar, qui Phocæ successerat, tum ob imminentes bellorum tumultus, tum quod se Rauennates diligenter purgauissent, nihil acerbius agendum ratus, statim Eleutherium Eunuchum, Byzantium patritium sibi a cubiculo, & rerum bellicarum industria peritissimum, Rauennam mittit anno DCXVI. Non multis autem ante annis obierat Ioannes Archiepiscopus; sepultusq. fuerat in D. Apollinaris porticu, quã Ardicam uocant; Bonifacio quarto Romano Pont. cum Archiepiscopatui annos quinque, menses decem, dies decem & octo præfuisset. Subrogatur in eius locum alter Ioannes, qui, vt plerique affirmant, in Classensi opido natus, mitis, comis, suauissimisq. moribus, & prẹstanti elegantia fuit. Qui huius Archiepiscopi tempore volunt; e quorum numero est Ferrettus; pacem cum Agilulpho, ab Zmaragdo factam, & Fanum Pantheon Bonifacio summo Pontifici ab Mauritio dono datum, constitutumq. vti Romana Ecclesia, quemadmodum omnium est Ecclesiarum caput, ita diceretur; aduersus Byzantium Episcopum, qui temerarie ac insolenter moliebatur id sibi: ii nec annorum, vt puto, ordinem norunt, & sibi ipsis aduersantur, quòd velint Ioannem Archiepiscopum, qui hunc proxime antecessit, Heraclii Cæsaris tempore vixisse; qui tamen Heraclius, Phocæ, a

AN. DCXII.

AN. DCXVI.

quo

quo Pantheon est donatum, successerat. Eleutherius Exarchus Rauenna Romam profectus, ab Deodato Pontifice circiter annum a partu Virginis Decimum sextum supra sexcentesimum honorifice excipitur: indeq. se Neapolim contulit, vbi Ioanne Campsino, Præfecto Neapolitano, qui se illius vrbis Regem creauerat, & Campaniam fœlicem, Lucaniam, Bruttios, & Apuliam subegerat, fugato & cæso, Rauennam reuersus est. Qui tamen haud ita multo post pari temeritate, se Regem Italię declarauit, quarto magistratus sui anno, Bonifacio quinto Max. Pont. Deodato suffecto. Verum cum Romam, confirmaturus Imperium, proficisceretur, apud Luceolum opidum, nunc solo ęquatum, a militiæ Rauennatis Ducibus trucidatur. Erat Luceolum eo loco, quo incolę supra Cantianum, Pontem Ricciolum nuncupant. Rauennam milites reuersi, Eleutherii caput Byzantium ad Heraclium Cæsarem mittunt, qui plurimum eius morte gauisus, Isaacium illi successorem designauit, spectatæ virtutis Ducem; Orientalis, occidentalisq. exercitus Imperatorem: qui tanta virtute in re bellica floruit, ceterisq. animi dotibus adeo clarus est habitus, vt patritius primo Byzantius creatus fuerit, deinde Exarchus octauus, annum a partu Virgi-
AN.DCXVIII. nis circiter DCXVIII. ab Heraclio. Præfuit annos XXIII. alii XVIII. Ego non absque ratione, puto XXI. Sub id tempus
AN.DCXXI. Mahometes anno DCXXI. in Arabia, vel vt alii in Persia natus, cum multiplici & peracuto esset ingenio, sectam nouam inuulgauit. Ioannes Archiepiscopus Classense opidum, ter ab Saracenis direptum, restituit, & ingenti pecunia captiuos suburbanos redemit. Peruenit autem vsque ad Honorium
AN.DCXXX. primum Pont. Max. anno DCXXX. Sepultus in porticu D. Apollinaris, sedit annos XVIII. menses V. dies septem. Ho-
AN. DCXXXVI. norio autem mortuo, anno DCXXXVI. cum per annum sedes uacasset, tandem Pontifex Max. eligitur Seuerianus, vel, vt Platina, Seuerinus Romanus hoc nomine primus. Quoniam vero inanis tunc electio populi habebatur, nisi

ab Cæsaribus aut Exarchis, Cæsaris nomine, confirmaretur, Isaacius Romam, Pontificem in dignitate confirmaturus, accessit. Cui vniuersa ciuitas honoris gratia obuiam est profecta. Moris enim erat, Exarchis Romam ingredientibus, summa solenniq. pompa occurrere, omnibus sacerdotum ordinibus, vniuersoq. senatu, & Magistratibus omnibus eum excipientibus. Dehinc lætis populi totius acclamationibus, viis fronde festa exornatis, eximioq. apparatu, æquabili plausu, effusissimis studiis, templis vndique patefactis, sacriq. æris campano tinnitu, ad D. Ioannis Lateranensis deducere. Quod si est alicui exhibitum, id Isaacio contigit. Qui tamen confirmato Pontifice haud parem retulit gratiam; at potius, ne confecisse absque præmio tantum itineris diceretur, vt Platina auctor est, nonnullis Romanis opem ferentibus, Lateranensis Ecclesiæ Thesauros, & sacrarium uniuersum deprædatur; vix quibusdam templi æditiuis reclamantibus; quorum proceres in exilium misit. Prædam distribuit in partes tres; quarum unam militibus donauit; aliam, Rauennam misit; tertiam, Byzantium transmissam, Cæsari assignauit. Haud multis deinde elapsis annis, Mauritius Græcus, tribunus militum, qui Romæ erant, quique in deprædatione Lateranensi comes Isaacio fuerat, detulit hominem; quòd arripere dominatum Italiæ tentasset; atque hoc nomine fidem Imperio simulans, militum sibi Romanorumq. ciuium fidem sacramento obstrinxit. Isaacius re cognita, præmissis Romam copiis suis, maximis muneribus sibi Mauritianorum militum animos conciliauit, ad suasq. partes traduxit. quapropter legato suo & militibus in urbem receptis, Mauritius, a suis desertus, ad Diuę Mariæ Maioris fugiens, capitur, & Rauennam missus, capite multatur in vico, cui Ficundæ nomen est. Paulo post tamen, anno DCXXXIX. Rauennæ Isaacius subito casu interiit. Cuius sepulcrum ex marmore prę foribus D. Vitalis adhuc su- AN.DCXXXIX.

pereſt, græcis litteris ſculptum, trimetro Iambico, præclaras eius laudes continens. Hoc autem eſt.

Ἐνταῦθα κεῖται ὁ στρατηγήσας καλῶς
Ῥώμην ἀβλαβῆ φυλάξας, καὶ τὴν δύσιν
Τοῖς γαληνοῖς δεσπόταις τρὶς ἓξ ἐνιαυτοῖς
Ἰσαάκιος, τῶν βασιλέων ὁ σύμμαχος.
Ὁ τῆς ἁπάσης Ἀρμενίας κόσμος μέγας;
Ἀρμένιος γὰρ ἦν οὗτος ἐκ λαμπροῦ γένους;
Τούτου θανόντος εὐκλέως, ἡ σύμβιος
Σωσάννα σώφρων, τρυτόνος τρόπῳ σεμνῆς
Πικνῶς στενάζει τοῦ ἀνδρὸς ἐστερημένη
Ἀνδρὸς λάξαντ' ἐκ καμάτων εὐδοξίαν
Ἐν ταῖς ἀνατολαῖς ἡλίου, καὶ τῇ δύσει
Στρατοῦ γὰρ ἦρξαι τῆς δύσεως, καὶ τῆς ἐῶ.

Quod ſic conuertere in latinum poſſumus.

Hic iacet, qui bonus fuit Dux exercitus,
Romam incolumem ſeruauit, & occidentem,
Tranquillis dominis, ter ſex annis
Iſaacius, Regum ſocius
Vniuerſæ Armeniæ ornamentum magnum;
Armenius enim erat hic ex claro genere;
Hoc mortuo glorioſè, contubernalis
Soſanna prudens, more caſtæ Turturis
Aſſidue gemit viro priuata;
Viro, qui ſortitus eſt ex laboribus gloriam
In Oriente ſole & Occidente
Exercitum enim duxit Occidentis & Orientis.

Poſt Iſaacium, Heraclius, trigeſimo, vt Blondus ait, Imperii anno, haud multo ante, quàm ex aqua intercute diem obiret ſuum, ab Chriſti ortu DCXXXIX. Theodorum patritium, cognomento Calliopam, exarchum in Italiam mittit.

AN. DCXXXIX.

tit. Sub id tempus, Martino primo Tudertino iam Pont. Max. pax, quæ triginta annos inter Longobardos ac Romanos fuerat, turbari cœpta, Rotari Longobardorum Rege in Arianam hæresim prolabente; quem ita Longobardi omnes secuti sunt, vt nulla esset subiecta illis ciuitas, cui gemini Episcopi, alter Arianus, Catholicus alter, non præessent. Theodorus vna cum Martino Pontifice hanc Arianam hæresim corrigere summa ope nitebatur. Sed cum tantum operis rationibus ac minis frustra moliretur, Longobardis bellum indixit. quapropter ad arma uentum est, & commisso ad Scultennam prœlio, septem millia Rauennatum cæde, Theodorus superatus est. Scribit hoc prœlium Blondus in Italia illustrata fuisse anno a partu Virginis DCLXX. octoq. millia Rauennatum desiderata. Sed si Martino primo Pont. Max. est commissum, potius asserendum, ad annum DCL. atque ita ego sentio. Contigit autem hoc prœlium, paulo post, quàm obiisset Bonus Rauennatum Archiepiscopus, qui Ioanni successerat, Fuerat Bonus facie gracili ac rubra, planis capillis. AN. DC-XLVIII.
Decessit anno DCXLVIII. Septimo Kal. Septembr. in Classensi D. Apollinaris æde sepultus: Constante secundo Imperante, qui Martinæ & Heraclio fuerat subrogatus. Hic Constans, ut, magistratu commutato, rerum Italicarum fortunam mutaret; nam Rotaris ea clade, quam Theodoro & Rauennatibus intulerat, elatus, uniuersam occupauerat Liguriam, quam hucusque per octingentos annos, quibus in Italia fuerant Longobardi, non attigerant; Olympium sibi a cubiculo in Italiam Exarchum mittit, eiq. mandat, vt Monothelitarum sectam per omnem Italiam spargat ac propaget, detq. operam, Martinum Pont. Max. aut trucidari, aut captum ad se adduci. Mouebat ea causa Constãtem, quòd cum Paulum Antistitem Byzãtium hæreticum iuuaret, ipsiusq. auctoritate fultus Paulus, legatos a Martino Byzantium missos, qui eum ab hæresi reuocarent, in

diuersas Insulas relegauisset, ea re commotus, ut par erat, Martinus, centum & quinquaginta Episcoporum Romæ coacto concilio, Paulo Patriarcha Byzantio sacris interdixerat. Olympius Romam cum peruenisset, coactam inuenit Synodum; quare tetra hæreseos labe inficere neminem potuit. Misso itaque lictore, qui in Diuæ Mariæ Maioris sacra facientem Martinum caperet, aut occideret repugnantem, miser ingenti miraculo subita cæcitate corripitur. Quo factum est, vt Olympius, rei magnitudine & sceleris conscientia commotus, cum Martino in gratiam redierit, illiusq. hortatu ac precibus, Saracenos, qui Rhodum & multas Insulas finitimas, ipsamq. tandem Siciliam occupauerant, aggressus, Sicilia expulerit; ingenti tamen suorum cæde, atque etiam propria morte, cum in grauissimum ex belli laboribus morbum incidisset. Sub id tempus Maurus Rauennatum Archiepiscopus, qui cum esset antea Rauennatis Ecclesiæ Oeconomus; ita enim moderatorem domus, ac rei familiaris dispensatorem, greco vocabulo, appellitabant; Bono in Archiepiscopatum successerat, sagaci & peracri vir ingenio, multas cum Pont. Max. simultates exercuit. Nam concedente Constante, Rauennatem Ecclesiam ab Romana, quę Ecclesiarum omnium est caput, ita distraxerat, vt Episcopos sibi subiectos ipse consecraret, a tribus autem suæ ditionis Episcopis consecraretur, neque vlla ab Romano Pontifice confirmatio peteretur; uerum pallium a Cæsare acciperet. Interea Constans nihilo melior redditus, Theodorum Calliopam denuo Exarchum mittit, cum eisdem aduersus Martinum mandatis.
AN. DCLII. Rauennam peruenit anno DCLII. Sed animo facinus uoluens, confestim Romam profectus, Pontificem adiens, quasi eum salutaturus, capi iubet; captum & Rauennam deductum, ad Constantem Byzantium mittit. Vnde postea in Chersonesum Ponti relegatus, calamitatibus & inopia confectus, sanctissime decessit. Huic sufficitur Eugenius,

quo item post annum mortuo, Vitalianus Signinus Pont. Max. creatur. Hic cum iam diu nimiam Archiepiscopi Rauennatum petulantiam, odio & indignationi habuisset, statim Pontifex creatus, Maurum Archiepiscopum Romam ad se uocat, causam suam dicturum. Id cum Maurus negligeret, sacris ab Vitaliano est interdictus. Sed Maurus e conuerso litteras ad Vitalianum dedit, & eidem sacris interdixit; nulla vmquam sceleris conscientia, dum vixit, ab hac nefaria opinione deductus. Non defuit tamen Vitalianus Pont. quin iniuriæ, ut sanctissimum decet Pontificem, immemor, & ut Ferrariensibus gratum faceret, Vicohabentiæ Episcopatum, Rauennati Ecclesiæ subiectum, Ferrariam transferret. Hanc Vicohabentiam, Vicum Egonum fuisse plerique tradunt, ab eo loco haud procul, ubi Ferraria nunc sita est, corruptoq. uocabulo Vicohabentiam uocatam. Hac itaque ratione Vicohabentino Episcopatu illuc translato, Ferraria circiter annum DCLVIII. a Vitaliano Ciuitas constituitur, Rauennatiq. Ecclesiæ subiicitur, ut ex uetustissimis Rauennatis Ecclesiæ monumentis adhuc colligi potest. Sub id tempus Rauennates Grimoaldum Beneuentanorum Ducem maxima ad Forum Pompilii iniuria affecerunt. Nam Longobardi quòd pacem cum Romanis factam seruarent, inter se digladiabantur. Siquidem Aritpertus, eorum Rex, moriens, duos reliquerat filios, Perteritem & Gundibertum. Quapropter Grimoaldus se Ticinum contulerat, Duce Beneuentanorum prius creato Romoaldo filio, ut Regnum ipse Longobardorum arriperet. Quod cum illi successisset ex sententia; Perterite, Ticino; Gundibare, Mediolano pulsis, reiectoq. Gallorum exercitu, quem Clodoueus Rex, opem Perteriti & Gundiberto laturus, ut Blondus putat, seu, ut scribunt alii, Italiæ dominatum sibi in tanta dissensione uindicaturus, in Italiam miserat, huius arridentis fortunæ summa felicitas ab Constante Cæsare nonnihil intercipi est uisa. AN.DCLVIII.

nam in Imperium aſcito Conſtantino filio, ſe in Italiam contulit, Beneuentiq. Romoaldum obſedit. Ad illum Grimoaldus pater, Ticino, cum exercitu proficiſcens, vt filio ſuppetias præberet, cum ad Forum Pompilii perueniſſet, ab Rauennatibus, Mauro Archiepiſcopo præſertim impellente, ut Conſtantis Cæſaris partes iuuaret, ipſumq. Grimoaldum aut interficeret, aut retardaret, maxima iniuria affectus eſt. Verum Conſtante, Italia non multo poſt decedente, Grimoaldus, tumultum compoſiturus, quem Lupus Ticini Vicarius & Fori Iulii Dux excitarat, Ticinum, ut Platina ſcribit, rediens, quo iniuriam ab Rauennatibus ſibi illatam vlciſceretur, Forum Pompilii, die Sabbatho ſancto ingreſſus, cum ſacris ciues intenti ad templum omnes conueniſſent, ſacerdotibus uniuerſoq. populo trucidatis, urbem ſolo æquauit. Blondus memoriæ prodit, id Grimoaldum feciſſe, non ad compeſcendos tumultus Lupi redeuntem, ſed illis iam ſedatis. Vtcumque ſit, illud conſtat, ab Grimoaldo hoc facinus, Deodati Pontificatu, qui Vitaliano ſucceſſerat, perpetratum: ſub id fere tempus, quo Maurus, Rauennatum Archiepiſcopus, accepturus prȩmia ſceleribus debita, uitam cum morte commutauit. Moriens ſacerdotes ſuos monuit, ne ſe Romano Pontifici umquam ſubiicerent. quamobrem ab Adeodato Pontifice ſancitum eſt & cautum, ut Mauri memoria in anniuerſariis ne fieret, neque aliqua ratione illi parentalia celebrarentur. Idemq. Rauennæ de Adeodato & Vitaliano Pont. Max. adeo ſuperbia ac temeritas inualuerant, decretum. Huius Mauri temporibus Sicilia ſub Rauennatis Archiepiſcopi ditione erat, eoq. Vicarii mittebantur, qui prouinciam pro Archiepiſcopis adminiſtrarent, & ius dicerent. Sepultus eſt in porticu D. Apollinaris, eiuſq. ſepulcrum ex Porphyrite adeo perſpicuo conſtitiſſe ferunt, ut Chriſtallo non cederet; ſuoq. ſplendore, perinde ac e ſpeculo, reflexo, uſque ad D. Seueri templum, aciem oculo-

rum

rum perstringeret. Hunc lapidem Lotharius Cæsar, Petronatii Archiepiscopatu, exportari in Gallias curauit, & aræ D. Sebastiani mensam ex ipso constituit. Vixit Maurus annos sex & sexaginta; Diuiq. Apollinaris sanctum cadauer honestissime in templi medio collocauit; laminis ex argento adiectis, quibus eius collocationis historia inscripta erat. Sedit annos ferme XXIIII. Obiit circiter annum ab ortu Christi DCLXXII. Cui Reparatus succedit; senex ac gracilis; a tribus subiectis sibi Episcopis, Rauennæ, in D. Petri, more Pontificis Maximi, Archiepiscopus consecratus. Byzantium ad Constantinum Quartum Cæsarem, qui Constanti successerat, profectus est; a quo postulatis suis, quibus petebat, dominatu Romani Pontificis Rauennates Archiepiscopos liberari, abunde fuit satisfactum. Huius imago atq. Constantini Cæsaris, librum eorum priuilegiorum Reparato porrigentis, in Apollinarii templi Classensis testudine, vermiculato opere conspicitur; deq. illo in vitis Rauennatum Archiepiscoporũ hæc legimus. Verus pastor, pie cũ clero suo vixit, nec passus est sub Romana subiaceri sede, ditauit & ampliauit cleros. Hæc ibi. Decessit Tert. Kal. Sextil. Sepultus in eodẽ D. Apollinaris templo; cum præfuisset an. V. Men. VIII. dies XXVI. Dono Romano Pontifice, qui Adeodato subrogatus fuerat; Theodoro autem adhuc Exarcho. In Archiepiscopatum Rauennatem sufficitur Reparato, Theodorus; turbido, vt in vitis Archiepiscoporum scribitur, ingenio, & truci aspectu, animoq. ab iuuentutis calore, rerum nouarum cupido, in æde Apostolorum, a suis Episcopis, insula sacra insignitus; qui omnium fallaciarum plenus traditur. Hunc ferunt propterea quod diuturnas quasdam abrogauerit consuetudines, & decreta, quę pro sacratis viris facere plurimum ad eorum dignitatem augendam uidebantur, concremauerit, in magnam inuidiam Rauennatum, sacerdotum pręsertim, incurrisse; adeo ut in uitis Rauennatum Archiepiscoporum legatur, in sua sede fuisse illum, æque ac in grege Lupum;

AN. DC-LXXII.

pum; Leonem inter quadrupedia; accipitrem inter aues; & frugibus iam maturis procellam & grandinem; Theodorum Exarchum tres vrnas sacra, quibus res diuina fieri solet, aureas, Ecclesiæ Rauennati dono dedisse hoc tempore ferunt. Viri sacrati tot malis vndique misere afflicti ab Theodoro Archiepiscopo, & omnino expilati, adducti summa rerum omnium desperatione, Die, ob natalem Christi Dei, festo, conuentu habito ad D. Apollinaris Classensis, plurimum de Antistitis sui immanitate conquesti sunt. Eos cum ad se Theodorus Archiepiscopus vocasset, venire renuerunt. Quapropter timens Archiepiscopus, ne quid acerbius in se molirentur, dissimulata ira, omnibusq. quæ abstulerat restitutis, concessisq; omnibus, quæ petebant, in gratiam redisse visus est. Sed non multis post diebus, animo odium concludens, vt sacerdotum iniuriam vlcisceretur, cum se nonnullis pro Dei Ecclesia negociis ad id itineris adductum simularet, ad Agathonem Romanum Pontificem, qui successerat Dono proficiscens, Rauennatem Ecclesiam, Romanę subiecit. Hanc historiam ex vitis Rauennatum Archiepiscoporum a nobis descriptam, facile coniici potest, tum ex his, quę ceteri omnes grauissimi auctores tradiderunt, tum ex ipso rei merito, a vero longius aberrare, ab eiusq. seculi hominibus descriptam, qui, arrogantia aduersus Romanam Ecclesiam elati, eam subiectionem ægre ferebant. Nam Theodorus fertur summa pietate fuisse, & in pauperes munificentissimus, quiq. sacerdotum Rauennatum mores, in tanta rerum omnium licentia in deterius labentes, ac corruptos, iusta seueritate correxerit. Cumq. interea annonæ caritas omnes maxime premeret, Theodorus, quantum fieri per eum poterat, opem multis amanter tulit. Sed ea fuit aliquorum importunitas, insatiabilisq. cupiditas, ac libido, vt, cum expleri non possent, quàm plurimæ audirentur contumeliæ, quæ Archiepiscopi tenacitatem atque auaritiam damnabant. Crescente fame, ex occultis maledictis in aper-

ita conuicia ab illis est deuentum; quos, inani licet studio, Archiepiscopus muneribus ac speciosis uerbis lenire conatus est. Itaq. cum dies Natalis Christi festus aduenisset, eoq. die, cum illucescẽte Aurora de more ad D. Apollinaris in Classe populus, sacris affuturus, conuenisset, Archiepiscopus ad meridiem usq. expectatus, qui rem diuinam, solenniaq. sacra faceret, non accessit, propterea quod sacerdotes ab eo secessionem fecissent. Verum cum Theodori Exarchi opera, sacerdotes ad illum iterum adiissent, uentum est ad templum, resq. diuina habita. Hac rei indignitate motus Archiepiscopus ad Agathonem Pont. Max. accedens anno DCLXXX. Romanæ Ecclesiæ Rauennatem subiecit; quam multo iam tempore ab Romana, uti memorauimus, seiunctam Aliocephalim græca voce appellabant; hanc in sententiam discedente quoque Theodoro Exarcho, uti Platina testatur. Qui tamen Platina in eo videtur falli, quòd Dono Pontifice Max. acta hæc scribat, cum sub Agathone fuerint; Constantino Quarto adhuc imperante. Hac de re Bernardus Iustinianus libro Venetę Historiæ nono, verba faciens, scribit, Theodorum Archiepiscopum siue innata fide ac uirtute, siue, ut nonnulli ferunt, commotum sanctorum uirorum Rauennatum petulantia atq. iniuriis, molitum id fuisse; laudante eam rem Olympio Exarcho, comiteq. Romam proficiscente. Verum in nomine Exarchi decipitur; erat enim Theodorus Calliopa, si Blondo, Platinæ, ipsisq. Rauennatis Ecclesiæ vetustissimis monumentis temporumq. ordini assentimur. Non multo post Theodorus Archiepiscopus, Agathonis Pontificis, una cum Episcopo Portuensi Legatus, Concilio præfuit, quod Agatho Byzantii, Constantino hortante, conuocauerat. Id fuit sextum generale Concilium; in quo Monothelitarum secta, quæ unicam opinabatur in Christo Deo uoluntatem ac naturam, damnata est: & Constantinus Cæsar cum summo honore Agathonem fuisset prosecutus, edicto pronunciauit, uti Pontifici Romano summo Christi inter homines Vicario, confirmando,

AN. DC LXXX.

nullum amplius Cæſaribus ius eſſet; ceterum quem ſacrati viri, populusq. ac exercitus, Pontificem, delegiſſent, pro Pōtifice is ab omnibus haberetur. Dimiſſo Concilio Rauennā regreſſus Theodorus Archiepiſcopus, magnum ſibi odium conflatum, animosq. omnium infinitum in modum alienatos reperit. Nam Rauennates, cum diuina iura humanitus metirentur, eam ſubiectionem ægre admodum tulerant, turpe omnino, ſummaq. indignitate facinus aſſerentes, quam ciuitatem florentiſſimam haberent, iamq. tot annos, Cæſarum ſede, atque Exarchorum præſentia ac muneribus ampliſſimis ornatiſſimam, eā Romanæ ſubieciſſe; quæ minor multo ab omnibus rebus videbatur. Non enim Siciliæ ſolum, ſed; vt ex vetuſtiſſimis monumentis collegimus; Iſtriæ quoque; quam Iapidiam veteribus appellatam putamus; & plurimis preterea urbibus ac locis Archiepiſcopi Rauennates dominabātur : ſtatiuaq. militibus ſuis, toto Exarchatu ſignabant ; & in expeditionibus ac bellis, tot cogebant equitum millia, vt copiis ſuis iuſtum ferme exercitum conflarent ; neq. eſſet, cui non Rauennatis Archiepiſcopi equitatus ac peditatus ab omni rei bellicæ apparatu inſtructiſſimus, metum incuteret. Rauennati igitur ſubiecta Eccleſia, omnia ad Pont. Max. rediere. Id tamen negocium Agatho Pont. morte præuentus non perfecit; quapropter Leo ſecundus Siculus, illi ſuffectus, omnino compeſcuit Rauennatum Antiſtitum ſuperbiam, ſanxitq. nihili habendam electionem ſacratorum uirorum Rauennatum, quam non Sedis Romanæ auctoritas confirmauiſſet. Plerique addunt, neque maneret Romæ Archiepiſcopus, poſtquam conſecratus eſſet, ultra octauum diem, ipſumq. natalem ac feſtum Apoſtolorum. Leoni ſecundo Pont. Max. ſufficitur Benedictus ſecundus. Huic item Ioannes quintus Antiochenus. quo poſt annum uita functo, Conon Pontifex ſubrogatur. Hunc ab Theodoro Exarcho confirmatum Platina & Blondus ſcriptum reliquerunt. Quæ quidem res, uidetur illud reuocare in dubium, quod diximus, ab Con-

ſtantino

ſtantino Quarto, Agathoni Pontifici, uel ut Blondus lib. IX. Hiſt. putat, Benedicto ſecundo donatum, ne amplius Cæſari, Pontifici confirmando ius eſſet. Theodorus, confirmato in Pontificatu Conone, moritur. Ioannes Petrus Ferrettus in eo libro, quem de Exarchatu ſcripſit, hunc affirmat in Exarchatu uixiſſe annos unum & Viginti; ſed, ſi Platinæ credimus, & Blondo, ac reliquis, ad quadrageſimum fere annum peruenit. Nam a Pontificatu Martini primi; quo in Italiam, ab Conſtante, Theodorus eſt miſſus; ad Cononem, trigintaſex annos interceſſiſſe conſtat. Verum hoc eſt minimum, inter illa, quę uidetur Ferrettus confuſa eo libro ſcripſiſſe; quamquam id potius temporum culpa eſt, quàm Ferretti; quòd auctores in hac temporum ratione plurimum diſſentiant. Theodoro Exarcho, Ioãnes Platon, ſiue Platina haud multo poſt in Exarchatum ſuccedit, ab Iuſtiniano minore, quem alii Iuſtinum ſecundum appellant, miſſus; Conone adhuc Pontifice Maximo; qui cum annum Pontifex nõ perfeciſſet, moritur, eodem fere tempore, quo & Theodorus Archiepiſcopus, cum vndecimum iam annum Rauennati Eccleſiæ præeſſet. De eo ſic in Vitis Archiepiſcoporum Rauennatum ſcribitur. Obiit hic nequiſſimus Præſul maxima ſacerdotum lætitia, qui clerum totum ſuffocans deuorauit XIIII. Kal. Febr. Elatus a quatuor clericis, & humi in porticu D. Apollinaris ſubmerſus eſt. Huic ab Sergio primo Romano Pontifice, qui Cononi ſucceſſerat, in Rauennatem Archiepiſcopatũ Damianus Dalmata ſufficitur, & Romæ ſacra infula decoratur, pręſente Platina Exarcho, qui Romam propterea venerat, quòd, viuente adhuc Conone, Paſqualis Romanæ Eccleſiæ Archipresbyter, Theſauros, quos ſibi Conon vir admodũ probus tradiderat, in pauperes erogandos, illi fuerat pollicitus, ſi, Conone mortuo, niti ſumma ope voluiſſet, vt in Põtificem ſubrogaretur. Cui cũ Platina, nũcio de Cononis morte accepto, pecuniaq. habita; opem laturus, & promiſſi conſtantiam ſeruaturus, Romam, nullis præmiſſis nunciis, contendiſſet, quo Theodorum

& reliquos Pasquali aduersantes, improuiso deprehenderet, atq. opprimeret, quicquã auxiliari nõ tamen potuit. Verum cũ Sergium Põtificem intelligeret factum, pecuniã sibi a Pasquali tributã repetentẽ, nonnullis ex D. Petri muneribus ablatis, Rauẽnã regressus est. Ab huius Exarchi nomine, Bartholomęus Platina, qui Pontificũ vitas diligentia summa conscripsit, nomen patriæ suæ, agri Cremonensis opido, cui Platinæ nomen adhuc est, impositũ putat. Quoniã cũ multa bella inter Exarchos, Longobardorũq. Reges intercederent, nõ est ab surdũ; cũ illud opidum, inter Ticinum Rauẽnamque, quarũ, Ticinum Longobardorum Regibus, Rauenna Exarchis sedẽ præstabat, quasi medium sit; quin ibi sit aliquando pugnatum, aut eo milites diuerterint. Quibus de causis legimus sępe nomina opidis imposita. Sub id tempus Pipinus Austriæ Princeps, magister familiæ Theoderici Gallorũ Regis creatus, quæ amplissima est dignitas, Imperio Gallorum iniicere manum cœpit. Per idem tempus Rauennatis Exarchatus milites, pietatis ac religioni summum præbuere testimonium. Nam Iustinianus secundus Cęsar a Bulgaris superatus, Byzãtiumq. reuersus, Concilium indixerat; in quo pleraq. decreta aduersus fidei Christianæ veritatẽ tulerat; illisq. Põtificii Legati imprudenter subscripserãt. Cum autẽ Sergius Pontifex renueret illis assentiri, vehementer cõmotus Cęsar, Zachariam misit, Principẽ ac magistrum exercitus, quem eius sęculi vocabulo Protospatarium vocabant, ut Sergium captum ad se duceret. Zacharia in Italiam profecto, tametsi ipse celare cõsilium id nefarium studeret, breui tamẽ emanauit. Quo factũ est, vt ad Sergium, qui ob vitæ innocẽtiam, ipsamq. summã dignitatem, omnibus erat carissimus & maxime cultus, tuendum ac vindicandum, omnes, qui Rauennæ, & circa Rauennam erant, milites quàm celerrime Romam cõtẽderint, ubi iam Zacharias Põtificẽ in custodia habebat. Verum is cognito impetu, quo ad eum milites adibant, desperata aliorum omnium ope, in fidẽ se Pontificis dedit, eiusq. benignitatẽ atq.

humanitatem

humanitatem implorauit. Iniuriæ libenter immemor sanctissimus Pontifex, Zachariam defendit, & occultauit, inq. suis ædibus, atq. ipso etiam cubiculo apud se habuit. Exarchatus autem milites, cumq. illis populum Romanum, ad se venientes, in sede Pontificia, benigne atq. hilariter excepit, assidueq. flagitantibus sibi Zachariã tradi, luculenta admirabiliq. oratione habita, petiit, hortatusq. est, iram vti cohiberẽt, quando omnem ipse iniuriam remisisset. Quo loco ea fuit uerborũ uultusq. Pontificis auctoritas, vt ab incœpto milites destiterint, & Zacharia in conspectum adducto, datum fuerit, vt incolumis; tametsi non absque ingenti dedecore; abiret. Paulo post Iustinianus sceleris pœnas dedit, ab Leontio, Byzantio Patritio, Imperio priuatus, & obtruncatis naribus in Chersonesum Ponti relegatus. Quapropter Leontius se fecit Cæsarem. Cui paulo post, annum circiter Septingentesimum, Tiberius Absimarus, patritius item Byzantius, ab exercitu apud Africam Cæsar electus, opponitur. Hic Leontio superato, nares obtruncauit, vt ille Iustiniano, & in carceres cõtrusit, atrociora tormenta subiturum. Sergio Pont. Max. fato functo, succedit Ioannes sextus; & Ioanni Platinæ, post quintumdecimũ Exarchatus annum, in magistratu Theophylactius sufficitur, annum circiter DCCII. ab Tiberio tertio Absimaro, cui erat a cubiculo, in Italiam missus. Hic se, de more, nõ primo Rauennam contulit, sed in Siciliam profectus, Exarchatinis militibus suspicionem iniecit haud leuem, veritis ne quid mali, is, pręter morem, aduentus significaret; pręsertim cum aduersus Zachariam, Sergio Pontifici adhæsissent; quamobrem decernunt, dum Romam ingrederetur, e medio hominem tollere. Verum intercessit Ioannes Pontifex, Exarchoq. persuasit, vti, rebus cum militibus compositis, Rauennam proficisceretur; quod & Ioanne opem ferente, perfecit. Contigerunt hæc altero anno postquam Damianus Archiepiscopus Rauennatum, cum sexdecim annos, menses II. dies XVI, Rauẽnati Ecclesię pręfuisset, uitam cum morte cõmutauit, Tert. Id. Mart.

AN. DCC.

AN. DCCII.

Sepultus

Sepultus in D. Apollinaris Classensis, ab ara sanctæ Feliculæ haud procul. Eius parentes, qui Dalmatia uenerant, Ecclesię Rauennati illum adhuc puerum obtulerunt; quo loco ad summum sacrarum litterarum apicem peruenerat. Archiepiscopus factus, sanctissimo instituto, summaq. sacerdotum & populi tranquillitate & concordia præfuit; hominemq. uita iam functum ad vitam reuocauisse, fusis ad Deum precibus, ferunt. Bellicos mores, furoresq. truces, qui, diebus festis, in ea regione vrbis, cui Latronum olim erat nomen, nunc D. Seuerini titulo appellatur, a perditis hominibus, & minimum religiosis celebrari consueuerant, indictis prius triduanis populo ieiuniis, aboleuit, sumpto de hominibus impiis supplicio; tametsi eadem pars vrbis, Regio Latronum, multis deinde insequentibus annis dicta sit. Tanta fuit sanctitate, vt Rauennas quidam ciuis, religione præstans, in Vrsiana ęde dum sacra haberentur, iuxta altiorem columnam cum esset, post Damiani terga splendidissimum uirum conspexerit, qui faciem illius admirabili luce illustrabat. Id cum ipse, fixo in Damianum intuitu, immotisq. oculis admiraretur, & Archiepiscopus assidue hærentes in se viri oculos itidem miratus, quid esset causæ, sciscitaretur, rem omnem ordine exposuit. Ad hæc, ipsum de se fateri solitum aiunt, dum nocte in templo; quo maxime tempore uiri sancti in rerum diuinarum meditatione, atque in Dei laudibus, uersantur; sacrum illud carmen caneret; Montes & colles cantabant coram Deo laudes; uisos sibi ipsos etiam lapides templi, columnasq. & parietes in Dei laudes exilire. Iudæus, tum ex eo loco, ubi se occultauerat, hunc Archiepiscopum tanta veneratione totq. obortis lacrymis, quanta & quot semper consueuerat, hostiam sacram effringentem cum vidisset, diuino spiritu commotus, accurrens obnixe petiit, illius partem exhiberi sibi; a quo, cum, ab Damiano monitus, non desisteret, sacra tandem expiatus vnda baptismatis, sacratissimę Eucharistiæ hostiam sumpsit. Huius Archiepiscopatu, bibliotheca Rauennatis

uennatis Ecclesiæ igni absumpta est. Subrogatur in eius locum, Felix, annò a partu Virginis septingentesimo; quam; uti supra memorauimus; duobus post annis Theophylactius Rauennæ adhibuit. Cum uero Ioanni sexto Pontifici Max. mortuo, Ioannes septimus suffectus esset; & huic, Sisinius Syrus, qui, uigesimo post die, successorem Constantinum accepit, itidem Syrum; Iustinianus; quem Constantinum annales Rauennates uocant; impetu facto, Byzantium, atque ibidem Tiberium, septimum iam annum Cæsarem, cepit; de quo, una cum Leontio e carcere educto, spectantibus omnibus, in foro, summum extremumq. supplicium sumpsit. Cumq. nonnihil resipuisset, id vnum egregium piumq. facinus, magno tamen Rauennatum malo, fecisse constat. Cum enim Felix Rauennatum Archiepiscopus ab Romano Pontifice insignitus sacra infula, veterem pecuniæ pensionem denegaret, quæ more maiorum, ueteriq. instituto, & recenti superiorum Archiepiscoporũ testimonio debebatur; atque ita se in ceteris rebus, à Pontifice Max. Rauennati Ecclesiæ præscriptis, gereret, quasi nihil sibi negocii cum illo esset, conuocatis ciuibus, efficaci oratione habita, hortatus est, uellent antiquæ nobilitatis spiritus retinere, neque libertatem, tantis laboribus partam, adeo facile ereptam, paterentur sibi diutius occupari; præsertim quòd Cæsar, quamquam non esset opem Rauennatibus aperte laturus; quod neque credi poterat; tamen nec etiam Pontifici Max. esset assensurus, aut affuturus, ob tot in illum inimici animi significationes iam exhibitas. Augebant animos Rauennatibus, vetus cum Longobardorum Rege Archiepiscopi familiaritas atque usus, & arctissima cum Mediolanensi Antistite & Aquileiensi consuetudo; qui Theodori Archiepiscopi facinus ægre tulisse uisi fuerant. Itaque Rauennates Felici assentiuntur, tributumq. Pontifici & obedientiam negant. Verum Constantinus Pont. plurimum Rauennatum insolentiam ac superbiam miseratus, admiratusque, cum eos

hortatus

hortatus diu fuisset, nec quicquam proficeret, de omnibus certiorem Iustinianum fecit. Qui Theodoro Patritio, classem apud Siciliam agenti, imperat, ut, aucta quàm primum classe, Rauennam contendat, detq. operam, vt Felix Archiepiscopus, Pontifici satisfaciat. Archiepiscopus & factionis proceres, re cognita, ex omnibus confestim Flaminiæ ciuitatibus auxilia euocare, idemq. ex omni Exarchatu, curareq. Padi alueum, eo loco, ubi Ferrariam nunc uidemus, incidendum; illud flumini alueum sternentes, quod uulgo ad Turrim fossæ appellatum, ad hanc diem influit. id autem ob id factum est, ut maiore aquæ copia in Padusam effusa, in quam Padusam, tunc Padus eo riuo influebat; ager, qui circa Rauennam est, aqua magis compleretur; atque hac ratione, uti Agnellus, referente Blondo, affirmat; Theodoro ad urbem aditus intercluderetur. Theodorus impiger, in Illyrio aucta classe, a Venetis quotquot naues in promptu haberent, accersit, monetq. uti ad Rauennam in tempore adsint. Postquam autem Classis in conspectum se dedit, Rauennates; & sceleris conscientia, & tanto apparatu exterriti, raptim, & temere omnia agere. Accedente propius Classe, ad arma tumultuarie concurrunt, quòd milites, quos ex agris & finitimis ciuitatibus euocauerant, inermes ac militiæ rudes essent. Theodoriani milites tranquillam tempestatem nacti, toto littore descensiones faciunt. Ibi cum Rauennatibus & nonnullis mercenariis ueteranis manus consertæ; sed minimo negocio in vrbem, fusi fugatiq. repelluntur. Quapropter rei bene gerendæ occasionem arripiens, cum fugientibus Theodorus Rauennam ingressus, ea potitur; & questione habita eorum qui Felici fauissent, nonnullos interficit, alios Romam relegat; plerosque una cum Felice in uincula coniectos, direptis omnibus, Byzantium deducit. Iustinianus Felicem candentis æris intuitu obcæcat, atque una cum ceteris Rauennatibus, per Ponti opida relegatos diuisit. Hanc cladem Rauennatem, ut scriptores tradunt, si quis non huius solum

AN. DCCIII.

Longobardi

Longobardi belli tempora percenseat, sed Gothorum quoq. numeret calamitates, vix ullam reperiat, huic, ab infælicis Antistis temeritate ortæ, conferendam. Quo fit, ut omnino sit fasum, quod Spretus scribit, nulla umquam ui Rauennam fuisse captam, cum id sępius, magno malo, experta sit. Tantus ab hac Rauennati calamitate, reliquis ciuitatibus timor incussus, ut Cæsarianasne partes, an Longobardorum sequerentur, incertæ, ingenti mœrore & extremis casibus pene oppressæ uiderentur; in tanta præsertim Italiæ perturbatione; si quidem Aisprandus, superato auxilio Bauarorum, Aritperto, auitum Longobardorum Regnum fuerat adeptus; breuiq. moriens Luitprandum filium successorem reliquit. Constantinus Pontifex, cum adeo insigni calamitate Felicem Archiepiscopum Rauennatesq. affectos audiuisset, ægre admodum tulit, minimeq. rem probauit, quòd hominem in sanitatem restitui, non tot calamitatibus affici voluerit. Sub id tempus, Paulus Diaconus scribit, Aritpertum, quē Aispran dus superauit, anno DCCIIII. religione cōmotū, Exarchatum Rauennatem, & Alpes Coctias, in quibus est Genua; quę multis iā sęculis ab Ecclesia Romana, cuius iuris erant, distracta fuerant & ablata; restituisse; seu, ut Blōdus & reliqui, dono dedisse; hancq. donationem aureis cōscriptā litteris Romam misisse. Interea Theophylactio Exarcho ab Anastasio secūdo Cęsare, qui Iustiniano Philippicoq. successerat, pleriq. putāt Scholasticū patritium in Exarchatum suffectum; qui Romam primum ad Gregorium secundum Pōt. Max. profectus, Cæsaris litteras ostēdit, quas sacras appellāt; quibus testimonio Cęsaris Romanę Ecclesię, Christianęq. fidei addictus declarabatur; mox Rauennam venit. Sed haud ita multo post Theodosius Tertius Atramytenus Cęsar, anno DCCXIIX. huic Exarchū sufficit Ioannem Tyzocopō; qui cum Romā venisset, ad rapinas uersus, quatuor Præsules resistentes, ac contradicentes interfecit; manibusq. sacro sanguine cruentatis Rauennam profectus post paulo, dum hic etiam durissimo Imperio urbem

AN. DCCIIII.

AN. DCCXIIX.

administraret, ab Rauennatibus in Cæsarem concitatis trucidatur; sub id fere tempus, quo Felix Archiepiscopus, relicta hæresi; ut Platina testis est; patriæ ac sedi restituitur, iis Rauennatis Ecclesiæ Thesauris receptis, quos Iustinianus Cæsar habuerat. Antequam in exilium pulsus esset, elegantissimo stylo plurima composuerat; atque inter cetera in Danielis solationem, quæ apud Matthæum Euangelistam habetur, luculentum commentarium; quem sacerdotes sui uix incolumen seruauerunt; quod ipse libros omnes ab se scriptos, cum ob cæcitatem expolire & absoluere non posset, antequam diem obiret, igni tradendos iusserit. Collegit etiam ad unum Petri Chrysologi conciones; quod opus magnam partem adhuc extat, cum commentarius & cetera perierint. Admirabili eloquentia concionari ad populum consueuerat; tãtaq. religione ac sanctitate post exilium floruit, ut multa supra naturam prodigia ex ipso manarint. exeunte enim illo Byzantii portam; quam ad urbem, gratias Cæsari de restituta patria acturus, se contulerat; cum se quidam claudum simularet, peteretq. ab eo, opis sibi aliquid ferri, Cur te, inquit Felix, quod non es, facis? Cur illudis? Surge & seruos Dei irridere ne velis. Alii a nauibus haud procul præstolabantur, ut ab eo, quem in egẽtes munificum liberalemq. sciebant, pecuniarũ aliquid elicerent. quapropter cõsilio inito, ex sociis unũ in uia iacentem constituunt, eum affirmantes aduenam, iam mortuum, seq. ab eo expectare auxiliũ, in quo sepulturę tradi posset. Quãobrẽ vir sanctus palliũ proiecit, quo uestiebatur; mox abeunte illo, socium iacentẽ vocantes, ut surgeret, exanimem ac uere mortuum inueniunt. Hæc Cæsar cũ resciuisset, Felicem iubet ad se e naui accersiri; summaq. ueneratione excepto eo; impetrauit ab homine plurimũ renuente, ut, manu in crucis formam ducta, sibi bene precaretur. Hoc tempore Ioannicus Rauennas claruit, qui sacros libros, antiphonas, ritusq. omnes distinxit, quibus Ecclesia Rauennas in peragẽdis sacris utitur; de quo in annalibus nostris mira quædã habebãtur.

tur. Felix Archiepiſcopus Rauennam regreſſus, poſt multas virorum ſanctorum reliquias, in Vrſiana æde pluribus locis, honeſtiſſime poſitas, pateras ex argento dono dedit; & ſuper cilii arcum, cui & carmina inſcripſerat, & martyrum complures reliquias incluſerat, extruxit: Arcas pro aris, ex cupreſſo conficiendas curauit, ipſumq. vt appellabant, ſalutatorium, vnde Archiepiſcopi, ad ſacra ſolennia inchoanda, coram populo, procedunt, erexit, regiasq. ianuas admirabili opificio carmine exornauit. Tandem vero VII. Kal. Decembr. ex hoc lacrymabili hoſpitio, cęleſtem in patriam profectus eſt, in numerumq. ſanctorum aſcitus, & in D. Apollinaris Claſſenſis, ſepulcro ex marmore, ab ara Diuę Feliculę haud procul compoſitus. Præfuit Rauennati Eccleſiæ annos circiter XIIX. Huic Ioannes ſucceſſit hoc nomine ſextus, eodem fere tempore, quo Luitprandus Longobardorum Rex, donationem Alpium Coctiarum ab Aritperto Eccleſiæ Romanæ factam, confirmauit; & Feroaldus Spoletinorum Dux ad Luitprandum Regem adire ſimulans, Claſſenſe opidum occupauit. Quod cum renunciatum eſſet Luitprãdo, Feroaldo iuſſit, vt illud reſtitueret, vti Blondus eſt auctor lib. X. Hiſt. Quamquam ipſe haud ita multo poſt, cum ciues Rauennates agitari factionibus animaduerteret; nobilitatemq. in exilium actam, & eam ciuitatis partem Cæſariano nomini infenſam videret, copiis admotis, vrbis expugnandæ periculũ facit; verũ ſpe minime, primo illo conatu, ſuccedẽte, Claſſenſe mox opidum captum, diripit; Rauennatem deinde obſidionem acrius inſtituit. Ceterum huic Luitprandi cœpto, exortum aliunde impedimentum, omnem bene gerendæ rei occaſionem abſtulit. Nam Carolo Martello Pipini filio, Saracenos per omnẽ Galliam ac Hiſpaniam acerrimo bello perſequẽte, tranſmiſere ex Africa Saracenis auxilia innumerabili pene multitudine, a quibus prouincia Narbonẽſis eſt omnis occupata. Cũ uero Carolus ſe lõge uiribus imparẽ cerneret, in primis ab amico Luitptrãdo opẽ expoſcit; qui cum lectiſ-

ſimo militum robore in Galliam profectus, ad Rauennatem obſidionem perſequendam Ildebrandum nepotem, & Perendeum Vicetinorum Ducem reliquit. Hi poſt Luitprandi diſceſſum, rei bene gerendæ occaſionem nacti, per aliquot nobilium factionem, qui Cæſaris imperium ægre ferebant, urbe potiuntur, annum a partu Virginis circiter
AN. DCC-XXV. DCCXXV. Paulus Exarchus; quem Ioanni Tyzocopo, Leo ſecundus Cæſar ſubrogauerat; elapſus fuga, ad Venetosq. profectus, magno honore exceptus eſt; quem ſecuti ſunt paulo poſt Gregorii Pontificis internuncii, per litteras cauſam Exarchi commendantis; quarum litterarum exemplum ex Bernardo Iuſtiniano lib. X. deſcriptum, hic apponendum putauimus. Gregorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, Dilecto filio Vrſo Duci Venetiarum. Quia peccato fauente Rauennatum ciuitas, quæ multarum caput extat Eccleſiarum, a neſanda gente Longobardorum capta eſt, & filius noſter eximius Dominus Exarchus apud Venetias, vt cognouimus, moratur, debeat nobilitas tua ei adhærere, & cum eo, noſtra vice, pariter decertare, vt ad priſtinum ſtatum ſanctę Reipubl. in Imperiali ſeruitio Dominorum filiorumq. noſtrorum Leonis & Conſtantini magnorum Imperatorum ipſa reuocetur Rauennatum ciuitas, zelo & amore ſanctæ fidei noſtrę. Deus te incolumem cuſtodiat dilectiſſime fili. His litteris perlectis, concilium omnium Inſularũ de more indictum. ubi primum Pontificis litteræ recitatæ, Exarchus deinde, poteſtate dicendi facta, poſtulauit, uti eorum auxilio Rauẽnæ reſtitueretur. Veneti, tum quòd in eo fœdere, quod illis erat cum Luitprando, cauiſſent, ne quid Luitprandus contra Cæſarem Venetis fœderatum moliretur; tum etiam Pontificia commendatione commoti; tum quòd vicinas Longobardorum vires admodum ſuſpectas haberent, ita tãdem decernunt, Paulum ad Forũ Cornelii, quaſi a Venetis repudiatum, ſe recipere, atque inde excitis vndique Imperii copiis, apparatuq. bellico, & tormentis comparatis, vrbem terra aggredi; Ve-

netos mari non defuturos. Paulus confestim ad Forum Cornelii profectus, omnia exequitur. Vrsus Venetæ Reipubl. Dux, paucis in instruenda classe consumptis diebus; quę fuit nauium LXXX. omnis generis; XX. maioribus altioribusq. capitibus: longarum etiam totidem; post meridiem soluit, leni Boreæ flatu, & molli remigio occasionem expectans; simulata in orientem profectione, quasi opem Cęsari aduersus Saracenos laturus. Ante lucem, vt erat cum Exarcho constitutum, ab vrbe haud procul aliquantisper moratur, donec terra Exarchus vrbem adoriatur, ipse eodem tempore a mari aggressurus. Ignibus igitur a Classe editis, redditisque, Exarchus vrbē a terra quàm maximo impetu & clamore inuadit. Exciti a somno iuuenes Ildebrandus & Perendeus, ignari quid rerum esset, ad portas murosq. præsidio militum firmandas accurrunt. Vt uero, illucescente die, appulisse iam ad vrbis mœnia classem, nunciatum est, ancipiti periculo distracti, cunctari primum quid agerent, sed cum uiderent antennas iam & malos maiorum nauium muris incumbere, pontibusq. iniectis, hostibus aditum in vrbem parari, & de superiori loco, vrbis propugnatores telis lapidibusq. propelli, commoti nouo hoc atque ingenti periculo Ildebrandus & Perendeus, pro muro pugnam ineunt. Ceterum cum Veneti magno iam numero in vrbem de muris armati desiliissent, vrbe pene iam capta, Paulus ad mare suis circumductis accurrit. Vrsus cum delecta iuuenum manu, effracta, quæ ad mare erat, porta, cuneoq. facto, vrbem ingreditur. Occurrunt Longobardi, consertisq. cominus manibus, atrox utrinque prœlium committitur. Verum tum quòd plerumque plus animi est aggredienti, quàm repellenti, præsertim incauto, tum quòd populus Rauennas cum Exarcho sentiret, victoria ad eum iam non obscure inclinante, quàm primum id posse se absque periculo facere intelligunt, arma capiunt Rauennates omnes, & Longobardos adoriuntur. Qui duplici hoste circumuenti, non difficillime

repelluntur;

repelluntur; vrbsq. summa omnium lætitia recepta est. Eo prœlio Perendeus Vicetinorum Dux fugiens, in Pineto occubuit; Ildebrandus in Vrsi Ducis potestatem uenit; Exarcho sua restituta sedes est. Non me fugit Platinam ac Blondum paulo aliter sentire; Platinam, ipsum Luitprandum Rauennam diu obsessam cepisse ac diripuisse, atque inde Ticinum deuectam, una cum aliis compluribus ornamentis ab illo putat equestrem illam æneam statuam, quam spectatricem solis, ac Helitropion a nostris adhuc appellatam, modo ea in vrbe conspicimus. Blondus lib. X. absente Rauenna Exarcho, Luitprandum Rauennam circumuallasse affirmat, negat cepisse. In tanta uarietate sententiarum, Paulo Diacono superiora scribenti libentius assenserim, & Bernardo etiam Iustiniano lib X. qui eandem vetustissimis Tenetæ Bibliothecæ monumentis acceptam refert. Dum hæc ad Rauennam geruntur, Leo Tertius Cęsar, Ariana hæresi infectus, templa omnia diripiens, Paulum Exarchum iubet, præstantiora quę essent omnia sibi ex Romanis templis ablata, transmittat. Quòd si Pontifex Max. obsisteret, eum aut capiat, Byzantiumq. mittat in custodia habendum, aut interficiat. Qui cum his mandatis ab Leone uenerant, coniuratione ab ciuibus Romanis manifeste deprehensa, pœnas sceleris dederunt. Quapropter Romanis hortantibus, Gregorius templorum Romanorum direptionem non impediit solum, sed etiam prohibuit, ne Exarchus vectigalia tributaq. noua aut exigeret, aut imponeret. Quamobrem facile Pontifex in Cæsaris atque Exarchi acerrimum odium incurrit; eoq. breui deducta res est, vt nouo iussu Cæsaris, Exarchus occulte & palam, qua posset via, Pontificis innocentissimi necem moliretur. Sed Romani & Longobardi Pontificem tutati sunt. Edixit itaque Leo, rabie immani agitatus, imagines Diuorum omnes tota Italia detrahendas & antiquandas. Qui non paruisset, inimici loco habendum, læsæq. maiestatis reum futurum. Hanc impietatem, quòd monitis Gregorii Pontificis;
quem

quem tamen Blondus Stephanum putat; Italiæ ciuitates omnes detrectauissent, Rauennates, Exarchatiniq. milites, persuadere Pontifici nituntur, vti Byzantio deleto Imperio, alium in Italia Romanorum Cæsarem Augustum, Imperatoremq. sublegeret. Renuit Pontifex, tum ne amplius impii Cæsaris animum exulceraret, tum quòd esset in spe, fore vt sententiam aliquando tandem mutaret. Nullibi tamen magis, quàm Rauennę, tumultuatum est, plerisque Cęsari, plurimis Pontifici obediendum asserentibus. Tandem ad arma cum esset uentum, is pugnę exitus fuit, ut Paulus Exarchus, facinoris pœnas, sua filiiq. nece, dederit. Ex quo perspicuum est, non omnino uera Bernardinum Corium in Mediolanensi Historia, scripsisse, dum affirmat ab Rauennatibus Paulum Romam missum, qui Pontificem tolleret, interficeretq. Sub id tempus Archiepiscopus vita excedens, in D. Apollinari Classensis ad sepulturam datur, cum præfuisset annos octo. Eius tempore ingentem D. Petri ædem; quam ab Petro Archiepiscopo cognomento Antistite ædificatam supra memorauimus; die dominico, sacris peractis, terræmotu deiectam tradunt; & Græcum quendam; cuius non adscribitur nomen; multarum nauium comparata classe, Rauennæ expugnationem, irrito tamen conatu, tentasse; quòd Rauennates illum commisso prœlio VI. Kal. Quintil. superauerint: atque deinceps eum diem anniuersaria memoria celebrem extitisse. Exulauisse ferunt Ioannem Archiepiscopum apud Venetos per annum; Epiphaniiq. Scriniarii; quod aliqui Quæstorem interpretantur; opera restitutum. Exilii causam non adhibent; existimatur tamen a plerisque, Paulum id Exarchum fecisse, cum Archiepiscopus hæresi non assentiret. Huic Sergius sufficitur, ex omni nobilitate iuuenis, cum non modo sacris initiatus non esset, sed Euphemiam haberet in matrimonio, mulierem paris nobilitatis; quam tamen, post acceptum Archiepiscopatum, Diaconissam consecrauit. Parua fuit statura; facie rubra; oculis glaucis; forma ac specie liberali.

rali. Subrogatur hoc tempore Paulo in Exarchatu, Eutichius Eunuchus, patritius Byzantius, ab Leone Cæsare; & in Italiã mittitur: cum autẽ Neapolim peruenisset, dedissetq. se in a'iquorum Longobardorum familiaritatem, nihil potius duxit, quàm vt Pont. Max. interimeret. Quapropter Pontifex & sacris illi interdixit, & pacem cum Luitprando fecit; tametsi is contra fidem paulo ante complures vrbes occupauerat, præsertimq. Bononiam, Forum Liuii, Pompilii, Fauentiam, & Cæsenam, nihil tum de illarum vrbium restitutione sibi cogitandum intelligens. Verumtamen haud ita multo post Concilio trium & octingentorum Episcoporum Romæ ad confutandam insanam Leonis Cæsaris aduersus imagines hæresim, habito, moritur. cui sufficitur Gregorius eo nomine tertius; quo etiam decedente, Zacharias Græcus Pontifex Max. creatur. Per idem tempus, Carolus Martellus, ex hominum uita demigrans, duos reliquit filios, Carolum cognomento Magnum, & Pipinum. Luitprandus, hoc interim spatio e Gallia profectus, amissa vrbe Rauenna uehementer commotus, ipsaq. nece Perendei, nouo belli consilio, denuo Rauẽnam acriter obsedit. Eutichius ibi Exarchus commorabatur, qui iam cum Pontifice in gratiam redierat. Is cum obsidionem atque oppugnationem acrius in die institui conspiceret, iamq. rem ad graue periculum deductam, ab Pontifice diligenter petiit, uti Luitprandi efferatum animum emollire, lenireq. contenderet. Id Pontifex per legatos tentauit, non irrito admodum labore. nam licet Classense opidum Luitprandus diruerit, & solo æquauerit; quod ingens certe fuit nostris incommodum; Ticinum tamen, Rauennati obsidione soluta, regressus est. quo cum se Zacharias recepisset, ab immodico alioquin Rege impetrauit, uti ea sibi omnia restituerentur, quę in Rauennati, omniq. Aemilia superioribus annis ceperat, extra Cęsenam; cuius tertiam partem Rex sibi perinde ac arcem & munitionem retinuit. Zacharia Romam redeunte, Luitprandus uitam amisit. subrogatur in eius locum

Ildebrandus

Ildebrãdus nepos; qui item post menses sex fato functus, seu, ut Blondus affirmat, a suis dignitate priuatus, successorem habuit Rachin, Fori Iulii Ducem, sub id fere tempus, quo, Leone Tertio Cæsare mortuo, Constantius Imperator conclamatus est. Rachis quarto anno Regni, monachus factus, Aistulpho fratri regnum reliquit. Quod etiã ab Carolo manno efficitur. Aistulphus, propagandi Imperii cupidus, Rauennam statim animum & cogitationem conuertit, admotisq. castris, leui oppugnatione; quòd extenuatæ superioribus calamitatibus ac bellis ciuium uires essent; miseram urbem, ut testis est Platina, occupauit circiter annum ab ortu Christi DCCLII. Ibiq. magna iam Flaminiæ parte occupata Regni caput sedemq. constituit; dum Stephanus secundus Christianæ Ecclesiæ præesset. Qui cum in tanta omnium rerum perturbatione ab Cæsare nihil nisi speciosa verba impetraret, ad Pipinum confugit; qui comparato exercitu in Italiam per Alpes descendens, superatis Longobardorũ impedimentis, quæ obiecerãt, Ticinum circumsedit. Primum qui Pipino iter mõstrauerit insuetum, asperumq. & pene deuium per Alpes, ferunt Leonem fuisse Rauennatem Archiepiscopum, per Martinum Diaconum, earum regionum peritum, qui postea ab Leone quintus Rauennati Ecclesiæ pręfuit. Verũ Leo Archiepiscopus non præsidebat hoc tempore Rauennatibus, at Sergius; quapropter id Carolo fortasse ascribendum fuerit, non Pipino; aut si Pipino, id factum cum Leo adhuc Archiepiscopus non esset. A plerisque etiã est traditum, paulo ante, Aistulphum, cum res suas in deterius labi cerneret, Pipinumq. copias comparantem audiret, Romam profectum, D. Petri templo multa dono attulisse; Rauennamq. reuersum, chlamydẽ ex auro pictam, qua erat indutus, aræ maxime Vrsianæ ædis imposuisse, templumq. Petrianum iam diu; uti memorauimus; terræ motu deiectum restituere cœpisse, pyramidesq. circa locum iam erexisse, & constituisse columnas, quæ tempore Agnelli Rauennatis historici adhuc extabãt. Verum AN.DCCLII.

hæc non abſoluit, quia haud ita diu poſt, Ticini obſedit eum acriter Pipinus. Hinc factum eſt, ut in eam rerum difficultatem Aiſtulphus adductus, facile ſacramento pollicitus ſit, omnia ſe reſtituturum, quæ ab Romanis abſtuliſſet. Quam ob rem Pipinus, Varnerio viro admodum præſtanti, qui hanc reſtitutionem procuraret, in Italia relicto, in Galliam rediit. Verum Aiſtulphus, concitus maiore ira, coacto, comparatoq. Rauennæ exercitu, incurſionibus in agrum Romanum, miſerabilibuſq. deprędationibus factis, Romam tandem obſedit. Sed Pipinus in Italiam iterum per Legatos a Pontifice euocatus, Aiſtulphum Ticini acriter obſeſſum denuo adegit, ut ſecundo militiæ ſacramento polliceretur, quæcumq. antea promiſerat integre præſtaturum; in Galliamq. regreſſus Fulcadum reliquit ædis D. Dionyſii Abbatem, cum exercitus parte, ut promiſſis ſtare Aiſtulphum cogeret. Itaque Fulcadus; uti Petrus Vuillermus Lateranenſis Bibliothecarius memorię tradit; cum Legatis Aiſtulphi Rauennam peruenìens, acceptis ex ea obſidibus, poſſeſſioneq. recuperata, primarios eius ciues ſecum deducens, claues vrbis Romam detulit, & D. Petri Eccleſiæ, Chriſtiq. Vicariis, Petri ſucceſſoribus, Vrbem perpetuo poſſidendam tradidit; quod & in ceteris tam Pentapolis quam Aemiliæ vrbibus ab Fulcado & Aiſtulphi Legatis factum eſt. Quam regionē græca uoce Pentapolim appellant, ea Rauennam, Cęſenam, Claſſem, Forum Liuii, & Pompilii continebat, earumq. ciuitatum agros; atq. hęc Pentapolis altera erat Exarchatus pars: alteram Aemiliā uocant, quę ab Foro Cornelii incipiens ea cōtinet, quę profiſciſcentibus Bononia, Mutina, Regio Lepidi, Parma, Placentia, per uiā Aemiliā uſque ad Padum, ab Apēnino conſpiciūtur. Ager pariter Rauennas, qua meridiem & occidētem reſpicit, ab Apennini iugis, per Fauentini agri partem ad Padum; a meridie vero & occidente per Cęſenatē & Ceruienſem ad mare Hadriaticū pertinebat. A ſeptentrionibus, quicquid intra Minciū Padumq. & ab Veronēſiū, Vicetinorum, Patauinorumq.
finibus

finibus ad Veneta litora extenditur. Vt non minus Cæsena, Fauentia, Cymaclium, ac Ferraria, quàm quæ sub Pentapoli contineri dictum est, in Rauennati essent, Rauennæq. subiicerentur. In Exarchatu concluditur quicquid a Placentino, inter Padum, Apenninum, paludes stagnaq. Venetorum, & mare Hadriaticum, usque Ariminum continetur. Quæ similiter vrbs, una cum eo tractu, quod inter Isaurum Apenninumq. & Hadriaticum mare includitur, ad Exarchatum est adiuncta; ut ex ea, quæ usque ad ætatem Blondi, in iurisdictione Exarchi seruabatur, consuetudine intelligi difficillimũ non est. Vniuersum igitur Exarchatũ Pipinus Ecclesiæ Romanæ dono dedit, uti etiam scriptum reliquit Amonius Monachus, qui res Gallicas memoriæ prodit; cõpluribus aliis vrbibus adiunctis. Nõ desunt, qui sub Pentapoli putent Ariminũ, Ceruiam; quæ ueteri nomine Phycocles appellabatur; Pisaurum, Fanum Fortunæ, Humanam, Auximum, Anconam atque Perusium contineri; ut ex Byzantio Concilio sexto ab Agathone Pont. Max. celebrato aduersus Monothelitas cognoscit potest, si quis Antistitum harũ ciuitatum subscriptiones animaduerterit. Blondus in ea sententia est, ut opinetur, a Pipino hæc gesta Gregorii Tertii Pontificatu, quẽ putat Zachariæ suffectum. Alii sub Zacharia fuisse scribunt. Quem ferunt ex Gallia reuertentem, Rauennæ in D. Apollinaris Classensis sacra fecisse, uestesq. sacras, in quibus erat illius nomen inscriptum, pretiosissimas dono dedisse; eamq. Basilicam ad monachorum cænobitarũ institutionem ac disciplinam; cum prius Canonicis sacerdotibus, communitatem uitæ minime seruantibus, esset addicta; redegisse. Nos Platinam diligentissimum scriptorem secuti, in hac summa temporum confusione, Stephano secundo Romano, Zachariæ successori, omnia adscribimus absoluta; quæ tamẽ ab Zacharia incœpta fuerint. Dũ autẽ Aistulphus quibusdã simulatis excusationibus Fauẽtię ac Ferrarię restitutionẽ protraheret, ex attonito morbo decessit, quẽ Græci Ἀποπληξίαν uocant, dum uenatum

ſe conferret; alii ictu fulminis exanimatum, plerique dum ipſa in venatione eſſet, ferunt ab Apro confoſſum, nonnulli ex equo delapſum interiiſſe. Deſiderius Etruriæ Dux, & Longobardi exercitus Imperator, Pontificis, cui multa promiſerat, & Fulcadi Abbatis opera, a quibus tumultus Rachiſii monachi, Aiſtulphi fratris, qui noua moliri nitebatur pro Regno recuperando, ſedati fuerant, in Regem Aiſtulpho ſuffectus, Fauentiam ac Ferrariam Eccleſiæ Romanæ reſtituit. Per hunc modum tunc primum finem Exarchatus habuit, quo per cẽtum ſeptuaginta quinque annos, uel, ut alii, CLXX. ab Narſete ad id temporis, quo Aiſtulphus Rauennam occupauit, aures hominum perſonuerant. Non omittendum duximus, quod omnes fere teſtantur, Conſtantinum Quintum Cæſarem, cum Pipinum in Italiam, accitu Pontificis, uenientem accepiſſet, legatos miſiſſe, qui dicerent, quæ occupaturus uenerat, Rauennam & eius Exarchatum Cæſariani iuris eſſe. Quod idem, perfecto bello, Cæſar per legatos denuo fecit; illis autem reſpondiſſe Pipinum ferunt, Res omnes Italicas in unius Pontificis Maximi Chriſti Vicarii poteſtate conſtitutas, uelleq. ſe Pontificem in earum poſſeſſionem reſtituere.

HIERONYMI · RVBEI
HISTORIARVM
RAVENNATVM
LIBER . QVINCTVS

STEPHANVS Pontifex interea de uita decedens, successorem accepit Paulum huius nominis primum. Ad hunc Sergii Rauennatum Archiepiscopi nomen ab Episcopis sibi subiectis, suisq. sacerdotibus desertur, quod uxorem habens, Ecclesiam temeritate & audacia occupasset. Itaq. Romam Sergius accitu Pontificis proficiscens, totum ibi Pauli Pontificatum peregit, multis calamitatibus, & ingenti mœrore, inimicorum inuidia, afflictus. Per idem tempus Constantinus Cæsar, sacris imaginibus deletis, ex hominum uita emigrans, in Imperio hæredem reliquit Leonem filium, sui non dissimilem. Paulus Pontifex, ut erat uir innocens & simplex, facile improborum artibus adducebatur ad Sergium Archiepiscopum, e Rauennati Ecclesia deturbandum; iamq. constituerat diem, qua iudicio sisteret, & suam causam contra illos tueretur. Sergius, tametsi nobilitate plurimum posset, nihil tamen eius niti fauoribus, sed ad Deum accurrens, supplex D. Nicolaum orat, sibi eius apud Deum precibus dari, ut ueritas eluceret, emergeretque, & in sedem restitueretur, in qua non ambitio eum & malæ artes, sed, ad quos spectabat, omnium bonorum sententia & consensus; fauente, ut credebatur, & approbante diuino spiritu; collocauerat. Suam tamen uoluntatem ad diuinam libenter adiungere, neque ita cupere eam restitutionē,

quin æquo animo priuatam uitam denuo esset amplexurus. omnino enim sibi, quod Deus non probaret, placere nihil posse. Dum autem hæc animo admodum sedato, & cupiditatis ambitionisq. experti, secum uoluit, iamq. vnicus tantum constituti termini dies superesset, repente Paulus Pontifex moritur; eiq. succedit Stephanus Tertius anno a partu Virginis Septingentesimo sexagesimo octauo. sed Desiderius Longobardus Rex, uti memorauimus, qui Pontificis metuebat potentiam, arripere omnem Italiæ dominatum cupiens, nullo repugnante, Totonem Nepesinum Ducem hortatur, uti Constantinum fratrem omni arte ac ratione eligat ad Pontificatum; quod & factum est, quibusdam largitione corruptis; aliis minis ac terrore commotis. cogitur & Gregorius Prænestinus Episcopus, Constantinum ipsum, nullis sacris initiatum, ad sacra deducere, atque Episcopum inungere. Verum munere Pontificatus per annum executo, de illo a populo Romano deiicitur, & Stephanus omnium suffragiis subrogatur; Constantino sese in Lateranensi basilica publice magistratu & insigniis abdicante. Habuit Stephanus confestim in eadem Lateranensi æde concilium, quo multi Episcopi ex Gallia & reliquis orbis partibus conuenerant; ibiq. Sergius Rauennas Archiepiscopus omnium sententia absoluitur, ac sedi restituitur. Constantinus uenire iussus, ore durissimo se in Romanam sedem restituendum, Sergii exemplo, asserebat. neque enim in aliquo eius deteriorem causam esse, quàm Sergii nullis sacris initiati fuisset, & Stephani Neapolitanorum Episcopi. Insignem hanc impudentiam audaciamq. grauiter indignati, qui in Concilio aderant, quòd intelligerent quorsum Desiderii Longobardorum Regis conatus dirigeretur, eum turpiter eiiciunt, decernuntq. uti ne quis ad Episcopatum adhiberetur, qui sacris initiatus non esset. Dimisso Concilio, Sergius Rauennam rediens, D. Nicolao Myrensi Antistiti templum, quod Romæ uouerat, in Vi-

AN. DCC-LXIIX.

neis,

neis, unde cognomentum ſortitum eſt, exædificauit. Fertur autem tanta ſanctitate fuiſſe Sergium, ut, cum in Diuæ Mariæ in Coſmodim ad aram D. Nicolai gratias, de reſtitutione in Rauennatem ſedem, demiſſe ageret, multiſq. obortis lacrymis inſignem pietatem animi teſtaretur, earum lacrymarum ueſtigia multos deinde annos ingenti miraculo permanſiſſe. Aedificauit etiam in ea parte templi D. Apollinaris Claſſenſis, in qua uiri, dum aderant ſacris, commorari conſueuerant, locum, cui Cellæ nomen fuit; multaq. illi ad uſum ſacerdotum, qui rem diuinam facerent, prædia eſt elargitus. Aliqui de Rauennatibus Archiepiſcopis ſcribentes, aſſerunt huius Sergii Archiepiſcopatu, Stephanum Pont. Max. in Galliam proficiſcentem, Rauennam ueniſſe, atque inde omnem Eccleſiæ Rauennatis gazam, inuitis & repugnantibus ſacerdotibus, exportaſſe, quòd diceret Sergium ſibi, ut in ſedem reſtitueretur, fuiſſe illam pollicitum. Quo loco mirari ſatis non poſſum, tantam adeoq. impudicam nonnullorum impudentiam, qui de ſanctiſſimis uiris, Stephanoq. præſertim, qui neque Galliam uidit umquam, talia ſummæ ignorantiæ ac impietatis pleniſſima comminiſci audeant. Tantum enim abeſt, ut Rauennatis Eccleſiæ theſauros Stephanus diripuerit, ut ab aliquibus oblatos fuerit aſpernatus, & conſtanter refutauerit. Si quidem Sergio Archiepiſcopo Octauo Kal. Septembr. mortuo, & in D. Apollinaris Claſſenſis ad ſepulturam dato, Michael Rauennatis Eccleſiæ Scriniarius, quem aliqui a Secretis interpretantur; alii, quibuſcum ego ſenſerim, Quæſtorem exponunt, nullis ſacris initiatus ſedem occupat; opem Deſiderio Rege, & Mauritio Ariminenſium Duce ferentibus; quos Michael pecunia & largitione corruperat; pulſo Leone Archidiacono, quem potiſſimum ſacrati uiri omnes expetebant. Auſi quin etiam, miſſis ad Stephanum Pont. Max legatis, eum pecunia ſubornare, ut Michaelem,

lem Archiepiscopum confirmaret. At Stephanus, non modo reiecit munera, uerum etiam edicto sanxit, ut Michael, nisi sedem relinqueret, quam contra ius fasq. occupauerat, sacris interdiceretur. Tamdiu tamen Rauennatum auxilio eam obtinuit, quamdiu aliquid habuit & prophanun & sacrum, quod Desiderio munerum cupientissimo donaret. Ceterum cum Pontifex Rauennam decreuisset legatos suos, una cum oratoribus Caroli regis, ob eam rem in Italiam missis, admonuissentq. ii, quid maxime Pontifex expeteret, statim eiecto Michaele, Leonem designant, quem Pontifex confirmauit. At vero cum hac de causa a Desiderio clandestinis consiliis oppugnaretur, rogat Carolum efficere, ut eius admonitu iniuria Desiderius abstineat. Fecit id Carolus, & quidem perdiligenter; retinere tamen in officio hominem armis non potuit, quòd mortuo Carolo manno fratre, solum multa bella obire necessarium erat. Stephanus Pontifex, Archiepiscopatus dignitate, qua Leonem affecerat, minime contentus, uoluit etiam, uti ipse ac Tribuni tres, qui comitiis publicis eligerentur, Rauennæ præessent, vniuersumq. Exarchatum administrandum susciperent. Quam ob rem inscribere Leo Archiepiscopus literis suis consueuerat; Leo seruus seruorum Dei, diuina gratia sanctæ Catholicæ Ecclesiæ Rauennatis Archiepiscopus, & primas Italiæ Exarchus. Quem eundem insignem titulum, cum administratione coniunctum, qui secuti sunt Archiepiscopi egregie sustinentes, uti memorabimus, Magni quoque, & sanctissimi, terq. beatissimi appellabantur. Quapropter non fuit mirum, neque difficile ex ipsis aliquos rursum in Romanam sedem, priscæ temeritatis & arrogantiæ insaniam excitauisse; quod ex Ioanne & reliquis constabit. Ad Stephanum Pontificem reuertor, qui non multo post uitam dimittens, successorem accepit Hadrianum primum, uirum summa vitæ integritate. Cuius viri electione Desiderius accepta, occupare hominis beneuolentiam statuit. Itaque postulat per legatos fœdera

instaurari,

instaurari, quæ sibi cum superioribus Pontificibus fuissent. Paratum se, respondit illis Hadrianus, si Desiderius ea, quæ per eadem, quæ instaurari optabat, fœdera, debebat, Ecclesię Romanæ restitueret. Desiderius hac responsione concitatus, Exarchatus & Rauennatum fines ingressus, omnia diripit, Fauentia & Cymaclo vi captis. Quapropter Leo Archiepiscopus & Tribuni ab Hadriano opem per legatos implorant. Qui Hadrianus cum re litteris tentata, nihil profecisset, at potius in dies Desiderius urbes capiens, Rauennæq. imminens, ac Italiam deuastans, ad Vrbem propius accederet, tandem tribus Episcopis ad Desiderium missis, qui illi iram Dei minitarentur, & legatis in eandem rem ab Carolo ad Desiderium impetratis, non nihil infensi atque inflammati Regis animum & impetum remisit. Moritur interea Leo Rauennatum Archiepiscopus, Decimo sexto Kal. Mart. in cuius locum subrogatur Ioannes huius nominis Septimus, cognomento Iunior. Cuius tempore Rauennæ viuebat Ioannes alter, non Archiepiscopus, in monasterio D. Donati in Monterione, extra D. Laurentii portam, iuxta Vandalariam, a templo Diuæ Mariæ ad Blacharras haud procul; qui multa diuinitus uaticinabatur., Ioannes Archiepiscopus ab huius sanctitate plurimum distans, uitæ finem imposuit, minime dissimilem. Cum enim Deodato cuidam adolescenti, nobilissimi uiri Petri Tribuni filio, insidias ob prædium moliretur, quod eius pater, domus D. Martini in aqua longa habebat, adeoq. acerbo & immani odio puerum prosequeretur, ut neque sacratissimæ Eucharistiæ hostiam ei, uti moris erat, die D. Apollinaris festo, communicaret; puero in Aureliaco uilla duodecimo ab vrbe lapide decedente, eius morte plurimum Ioannes Archiepiscopus gauisus est. Dumq. ob id intempestiuum concelebraret conuiuium, ægrotare tam difficili morbo cœpit ac pernicioso, ut septimo post adolescentulum die, ex hac uita discesserit, septimo anno Archiepiscopatus. Sepultus est in D. Apollina-

ris Classensis. Huic succedit Gratiosus, cum esset Ecclesiæ Rauennatis Archidiaconus, admirabili uir innocentia & mansuetudine; pulchro aspectu; nonnihil caluus; gutture extenso, grandioribus oculis, dulci præditus eloquio, & omnibus uirtutum numeris absolutissimus. Huius Archiepiscopatus initio Carolus Gallorum Rex comparato exercitu, per inaccessas rupes, non sine multorum cæde, transmissis Alpibus, Desiderium Ticinum reiecit, atque eadem in urbe conclusum, altera tantum, eademq. prima copiarum parte obsedit; alteram dimisit ad alias Longobardi nominis urbes capiendas, atque ipsam præsertim Veronam, ubi Desiderius liberos, & uxorem, argentum, aurum, uestem, elegantioremq. ac præstantiorem supellectilem deposuerat. Romam ipse ad Pontificem profectus, maximis honoribus exceptus est. Ibi aliquot dies moratus, patritii Romani dignitate impetrata, multisq. vna cum Hadriano compositis rebus, post sextum obsidionis mensem, ad vrgendum grauius Ticinum reuertitur. Desiderius desperatis rebus deditionem facit: ob quam Longobardorum regnum, quod per ducentos ac viginti annos Italiam occupauerat, finem habuit. Carolus, quod dono Pipinus pater Stephano Secundo Pont. Max. dederat, ac potius restituerat, idem ipse, & inter cetera Exarchatum Rauennatem, Rauennamq. ipsam amplioribus priuilegiis iureiurando confirmauit. Pontifici autem & Carolo Longobardam gentem non omnino delere uisum est, multis arctisq. affinitatibus cum Italico sanguine coniunctam; & Rauennatem Exarchatum, Romanam prouinciam appellari; quam modo corrupta uoce Romagnam uocamus. Id autem factum est, ut, quibus odiosum nomen Romanum fuerat, iis uicinum ac familiare efficeretur; atque ut iuste repetitæ prouinciæ, ex ea Cæsarum Byzantiorum; qui non modo sua ignauia totam Italiam amiserant, sed eam iusta damnatione, quòd impii atque hæretici, & in Ecclesiam Romanam

&

& Pontifices Maximos iniuriosi fuissent, perdiderant; deleto Imperio & nomine, ueteris dominatus Romani Pontificiiq. vocabulum imponeretur. Carolus Pipino filio in Italia ad reliquias belli, si quæ essent, persequendas, relicto, secum autem deducto, quasi ad triumphi simulacrum, Longobardo Rege, in Galliam regressus est. Vbi in Saxones, Hispanos, Vasconesq. fœliciter dimicauit. Sub id tempus Leo quartus Cæsar in oriente subito morbo correptus interiit; quo mortuo, Irene vxor, & Constantinus filius, hoc nomine Sextus, Imperium assumentes, concilio CCCL. Episcoporum Niceæ secundo habito, instituere eos sacrorum expertes futuros, & de Christiana Republ. exterminandos, qui sacras imagines delendas affirmarent; tametsi Constantinus haud dissimilis patris, non multo post decretum illud sanctum abrogauerit, matriq. recusanti & reprehendenti ademerit omnem administrationem Imperii. Mortuo Romæ interea Hadriano Pontifice, Leo Tertius subrogatur, nequaquam moribus Hadriano dispar. Qui cum labentem sacerdotum & populi religionem ac mores restituere niteretur, multorum sibi inuidiam conflauit. Quamobrem coniurauere ex sacratis uiris aliquot ferociores, & confictis criminibus in inuidiam uocare sanctum Pontificem student apud populum Romanum. Sed cum magna auctoritate Leo apud plebem polleret, ipsi, ui agendum rati, Leonem innumeris primo affectum iniuriis, cæsum & obcæcatum in carcerem trudunt. Quod Byzantii multo laudabilius Irene iisdem ferme diebus in Constantinum filium fecit: nam prudens fœmina, flagitia filii non amplius sibi ferenda existimans, consulentibus ac pene impellentibus quibusdam ciuibus, Byzantium, unde eam filius eiecerat, reuertitur, & Constantinum suo iussu obcæcatum in carcerem coniicit; ubi & merito ac iure, tamquam sacrilegus atque impius, uitæ finem constituit. Leo Pontifex, e carcere, diuino pene miraculo exiens,

ad Carolum in Galliam, opem postulaturus, contendit, quo & eius hostes uenerãt. Carolus in Italiam ob id per Noricos profectus, Rauennam primo uenit, ubi magnifico apparatu ab Rauennatibus, & Gratioso prȩsertim Archiepiscopo excipitur: cuius hominis simplicitate delectatus est maxime Carolus, secumq. sæpe, quoad Rauennȩ fuit, pransus est. Ferunt Rauennates, cum Gratiosi simplicitatem nossent, monuisse, ut grauiter tantum Regem alloqueretur, ne uê quicquam minus dignum & graue proferret. Quod tamen ab Gratioso minime est seruatum, siquidem prandenti Carolo, dum illum hortaretur atque inuitaret, uti ex appositis degustaret, sæpius repetiisse ferunr, Comede patercule mi, comede. Amauit hanc hominis ingenuam, & Christiano non indignam simplicitatem mirum in modum Carolus, familiariterq. cum eo versatus est. Templa, omnemq. vrbem diligenter non sine uoluptate lustrauit, admiratus veterem superbiam & Gothica ornamenta. Multa dono dedit Rauennati Ecclesiæ, atque inter cetera literæ adhuc extant, quibus Ostiarios multis bonis ac priuilegiis donat, sanctitate uetustissimi templi D. Petri in Heremitario ductus, quod in Armentario appellant. Id templum nunc in cliuo situm est, frontatis lapidibus extructum, fere penitus collapsum, ruderibusq. repletum. Cum autem ibi multa marmorum vestigia, pontiumq. & intercolumniorum sub aquis cõspiciantur, facile nos monent, diuturni ac pene immemorabilis æui submersam illic regionem populosissimam extitisse, quo tempore florebat uetus Hadriæ Tuscorum, uti Polybius scribit, colonia, quæ supero mari de suo nomen imposuit. Earum autem literarum hoc est exemplum. Diuina illustratione summi luminis, Carolus Rex Francorum & Longobardorum, ac Patritius Romanorum. Illa nobis tribui decet lubenti animo Ecclesiæ, quæ congrua & utilia nostræ Reipubl. * Vnde custodes sanctȩ Rauẽnatis Ecclesiȩ tãta erga nos uidentur exhibuisse obsequia, vt congrua ac perpetua sibi impar-

impartiamur suffragia. Qua de re sancti Apostoli Petri Basilicam in Heremitario fundatam sanctissime cum omnibus sibi pertinentibus, illis concedimus, ac perpetualiter confirmamus, id est, cum omnibus oblationibus, quas ibi obtulerint Christiani, & cum omnibus integritatibus suis, quę de iure eius uidentur existere. Terris uero, & syluis, & paludibus, piscationibus, uenationibus, aucupationibus, fossis, omnibusq. quomodolibet pertinentibus affines eius, ab uno latere Patareno, & ab alio latere Trentum, seu a tertio latere Fœnaria, uel fossa, quæ uocatur Putratica, atque a quarto latere Vidiole: Ad habendum, tenendum, possidendum, ordinandum, restaurandum, & disponendum, & sacerdotes ibi constituendum, a quibus Deo nostro, & suo clauigero Petro obsequia diuina persoluantur; & cum media piscaria Guarionis vsque ad mare, & vsque ad cessum Geruosæ: Et ut diligentissimam sanctę Ecclesiæ diurnam & nocturnam exhibeant curam, prędictis lætandis concedimus talem fauorem, ut ab omnibus Episcopis Ecclesiarum, quarum dona vel consecrationes sanctæ Rauennatis Ecclesiæ largita largituraue sunt, honorifice suscipiantur. Ad hoc subiici uolumus non solum Episcopatus, uerum etiam cuncta monasteria & plebes Ariminensem, Pensauriensem, Fanestrem, Senogalliensem, Augubii, Humanæ, Callis, Forosimfronii, Monteferetranam, Sarsenæ, Bobii, Cęsenatensem, Foropopilii, Foroliuii, Fauentię, Forocornelii, Bononię, Mutinæ, Parmæ, Regii, Placentiæ, Vicohabentiæ, Gauallensem, Hadriensem, Comaclensem, & Ficoclensem, ut si in posterum aliquis ex prædicta Ecclesia custos per totidem nominatos Episcopatus transitum habuerit, a Rectoribus Ecclesiæ * suscepti honore decernimus. Si quis; quod non credimus, contra hoc nostrum priuilegium agere præsumpserit, vel de prædictis aliqua pecuniarum datione aliquo modo sibi retinenda putauerit, sciat se carere impetra * & centum librarum auri pœnam daturum: Medietatem nostro sacro ærario; reliquam

eisdem

eiſdem cuſtodibus retinendam. Hac uero condicione, ut numquam liceat uobis uel ſucceſſoribus veſtris prædictis cuſtodibus rem prędictę Eccleſiæ a me conſtitutam, alicui magno vel paruo uendere, aut alienare, vel ſubtrahere per vllum modum, aut ingenium. Et qui contra hoc facere pręſumpſerit, trecentorum decem & octo ſanctorum patrum anathematis iaculo * & Eccleſiaſtica auctoritate noſtra ab Eccleſia * ſicut Ethnicus & publicanus exiſtat. Obſeruator qui extiterit, Domini benedictione redundetur. Vt uerum credatur, noſtram formam ſcriptam ineſſe pręcipimus. Dat. per manum Boni Archicancellarii anno * patriciatus Caroli. Hęc libuit deſcribere ex uetuſtiſſima Rauennatis Eccleſię bibliotheca, ex quibus etiam ciuitates Exarchatui & prouinciæ Rauennati ſubiectæ patent. Plerique ſcribunt Rauennates de ſuæ Eccleſiæ principatu contentionem cum Romana ad Carolum detuliſſe, quòd ægre admodum tulerint, Exarchatum, qui olim ab Rauennatibus magiſtratibus, & proxime ab Archiepiſcopo adminiſtrabatur, Romanis Pontificibus datum. Ceterum Carolus, reiecta in aliud tempus diſceptatione, Romam profectus eſt, vbi cum in ſpem Imperii veniſſet, Leone Pontifice id pollicente, tulit aduerſus Rauennates ſententiam, hac ratione, vt eius Eccleſiæ primarii ſacerdotes, Cardinales, quemadmodum & Romanæ, dicerentur & eſſent. Tamen mortuo Pontifice Maximo, Romani, comitiis habitis, deligerent nouum Pontificem. quod ſi intra quadraginta dies non facerent, ius creandi Romani Pontificis in Rauennates tranſiret. Sed qui hæc ſcribunt, neſciunt fortaſſe, unde nomen Cardinalium in Eccleſiam Rauennatem influxerit. Putamus enim communi quadam ac ueteri appellatione primarios omnes ſacerdotes nobiliorum Eccleſiarum Cardinales uocatos, ſi Gregorio credimus, C. paſtorali. vii. q. I. apud Gratianum Ioanni Epiſcopo Squillitano ſcribenti, atque ipſum Squillitanæ Eccleſię Cardinalem ſacerdotem uocanti. Quod idem Fortunato Epiſcopo Neapolitano

litano C.fraternitatem . d. LXXI. ſcribens facit: appellat enim Gratianum Eccleſiæ Venafranæ Diaconum Cardinalem: Epiſcopum quoque Anxuris, quam Terracinam dicimus, Cardinalem ſacerdotem ab Terracinenſibus electum uocat C.relatio XXI. q. I. Quod & Gelaſius Pont.Max.facit, XXIIII.diſt. C.presbyteri. Et ſcimus tricollim a ſuperioribus Archiepiſcopis Rauennæ ędificatam, in qua triplex Canonicorum ordo, & Cardinalium præſertim habitaret; legimuſq. Gregorium Pont. Max.eundem Cardinalium ordinem publicis literis ad Marinianum Archiepiſcopum datis, confirmauiſſe. Hoc tamen inter Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & cęterarum Eccleſiarum intereſt, quod Romani, Apoſtolici Senatus, quem elegit Chriſtus, legitimi ſucceſſores, auxilium Pontificatui Maximo ad totius Eccleſiæ curam, omniumq. Eccleſiarum ſolicitudinem adiuncti ſunt, ca.Bonæ.extra de poſtula.prælatorum. cęteri uero, in partem ſolicitudinis uocati, eam tantum Eccleſiam, cui præſunt, non rem Chriſtianam uniuerſalem adminiſtrant. ca.Decreto.II. q. VI. & ca. qui ſe ſcit. Adde Romanos Cardinales perinde ac Senatores, conſuleſq. ac patricios vrbis cenſeri, quibus dignitatibus, nulla, ſecundum Imperium, habetur maior, ceteros non item: cap.Conſtantinus, diſt. XCVI. Ad Carolum igitur redeo, qui Romam profectus, ſummo omnium & Leonis præſertim Pontificis ſtudio ſuſceptus eſt. Ibi aliquot dies moratus, compoſitis omnibus, quæ contra Leonem facere uidebantur, ab eodem Pontifice, tametſi cæco, gratiam referente, in D. Petri, inter ſacra ſolennia, rite, ſummaq. totius populi Romani hilaritate ac frequentia, præſente Pipino filio, omnibusq. Gallici Regni proceribus celebrata, nocte, quę ob Chriſti Dei ortum anniuerſaria uiciſſitudine celeberrima habetur, ſceptro dato, coronã Imperii ingeniculatus accepit, & confeſtim Romanus Imperator, ac Cæſar Auguſtus appellatus eſt, anno a partu Virginis primo ſupra octingenteſimũ. Pipinus etiam filius Italię Rex, excepta tamen Italica ditione Pontificis, eadem nocte AN. DCCCI.

declaratus: nam Carolus, assentiente Pontifice, diuisit cum Byzantiis Cęsaribus Imperium; quo in fœdere ita de Italia cautum est, ut Gręcis a Neapoli & Syponto cum Sicilia cederet, reliqua Italia, pręter Pontificis ditionem, Cęsarum occidentalium iuris censeretur; ita & Transmarini Cęsares Italiæ, quam totam sua ignauia iampridem amiserant, partem non paruam alieno beneficio recepere: quod Irene ratum habuit: & post eam Nicephorus Cæsar Byzantius. Carolus in Galliam rediens, Rauennam uenit, multaq. inde ornamenta abstulit; si Agnello credimus; atque ipsam inter cetera equestrem statuam Regem, seu spectatricem Solis vulgo uocatam; quam tamen Ticini reliquit, Saxonum defectionibus, aliisq. motibus bellorum ad maxima itinera compulsus. Hoc tempore Paulus Trauersarius, Theodori; uti Franchinus & Ferrettus scribunt; filius, multo, quàm esset ante, nauigabiliorem Fossam Padusam fecit, quę a Pado Rauennam vsque ad Hadrianam portam pertinet, & nauigari nisi minoribus nauigiis non poterat, a Plinio Messanium, uti scripsimus, uocatam. Cymaclum etiam cepit; quamquam, ut ex uetustissimis constat Vrsianæ Bibliothecæ monumentis; Rauennatum iurisdictio ad omnes illas ciuitates permanabat. Aedificauit quoque opidum, cui Castellatio nomen fuit; ab Narsete, qui Gothos ibi superauit, solo æquatum. Huius in agro Rauennati uestigia adhuc pleraque apparent, templumq. præsertim, quod Diuæ Mariæ Trauersariæ, iuxta Foroliuiensem agrum, ab D. Nicolai haud procul, uocamus. Hic Paulus omnem fere deleuit Anastasiorum familiam, Rauennatum potentissimam ac nobilissimam; vnde nomen inditum est portæ Anastasiæ, quæ nunc Clausa & Iulia uocatur, quòd Iulius secundus Pont. Max. aperiri clausam iusserit. Interea Gratiosus Archiepiscopus, cum multa Rauennatibus suis diuino numine uaticinatus esset, quę omnia uerissima euentus iudicauit, a Deo ad cœlestis uitę præmia uocatus, Sept. Kal. Mart. diem obiit. Sepultus est in D. Apollinaris

linaris Classensis, cum annum quartum Ecclesiam Rauenna tem administraret. Ioannes succedit huius nominis octauus, cuius tempore Pipinus Italiæ Rex, ad Rauennam; quam ob loci opportunitatem, Pontifice Max. permittente & concedente, Regni sui sedem ac domicilium fecerat; cum populi frequentia, tum opibus augendam uires omnes intendit, ut auctor est Bernardus Iustinianus lib. XIIII. Nicephoroq. Byzantio Cæsari Hadriatici maris nauigationem, & Dalmatiæ orã maxime portuosam inuidens, illius occupandæ desiderio flagrabat. Quamobrem sollicitans assidue Venetos, ut fœdus secum aduersus Nicephorum inirent, nihil tamen impetrauit: fecit nihilominus, ut cõmoto ob id Nicephoro, duplex missa fuerit classis, quarum altera in Tyrrhennum mare delata, Populoniamq. deprędata, ac ceteris eius oræ uexatis urbibus, mala complura intulit: altera in Hadriatico exagitauit oram omnem Italicam, quę Pipino subiiciebatur; ipsumq. Cymaclum, uetustissimam urbem; uti supra memorauimus; ferro atque igni demolita est. Pipinus ea qua potuit celeritate classem Rauennæ instruit, Venetosq. adortus, Brondolum, Fossam Clodiam, Palestrinam, Albiolam capit, efficitq. ut Veneti rebus suis consulentes, ex Matemauco, in Riualtum cum uxoribus, liberis, uniuersa supellectili, sacrisq. omnibus & prophanis ad habitãdum se receperint, anno a partu Virginis nono, seu ut aliis placet, septimo supra octingentesimũ: AN.DCCCIX.
iisdem fere diebus, quibus Ioannes Archiepiscopus Rauennatum mortuus, successorem accepit Valerium, qui nactus Pipinum Christianæ religioni addictissimum, diuinum cultũ plurimum instaurauit, templaq. ornauit, ut monumenta testantur in D. Apollinaris Classensis, præsertim ad gradus marmoreos aræ maximę; & ara D. Eleocadio Archiepiscopo ad sinistram, iuxta sacram turrim, dicata. Demoliendas etiam curauit basilicas Diuorum Georgii & Eusebii, Arianorum ætate, uti scripsimus, exædificatas, extra D. Victoris portam. Ex iis autem omnibus euersis templis, egregias ædes, Agnello teste,

extruxit, cognomento Valerianas. Pipinus interea commisso cum Venetis prœlio apud Riualtum, cum Gallicę naues vada ac decessum æstus excipere non possent, ob vsus inscitiam, Venetæ autem pro loci natura essent accommodatæ, maximo Rauennatis nobilitatis damno, ingentiq. clade, sic superatur, ut deinceps, loco illi, cognomentum Orphani adscriptum fuerit. Pipinus in Histriam deuectus aduentante Nicephoriana classe, euersis omnibus Venetorum opidis, quæ occupauerat, Rauennam reuertitur, lacrymarum & luctus, ob ciuium suorum necem, plenissimam. Vbi Archiepiscopus Valerius mensam ex Argento ad Platani imaginem, multaq. alia argentea vasa cum Rauennati Ecclesię dono dedisset, moritur, & in Classensi D. Apollinaris æde sepulturę traditur Idibus Mart. Successit illi Martinus, proceritate corporis, capitisq. magnitudine, & valido firmoq. temperamento conspicuus; cuius Archiepiscopatus initio, Pipinus pace cum Nicephoro Cęsare, & Venetis facta, tertiodecimo anno Regni, Mediolani diem obiit. Carolus etiã pater senio grauis, Hludouico filio natu minore Aquitanię Rege, ac Imperii successore; Bernardo vero nepote Italię Rege declaratis, dum Aquisgrani esset, dolore lateris interiit, anno ętatis secũdo & septuagesimo, Quinto Kal. Feb. ab ortu Christi quinto-
AN.DCCC-XV. decimo supra octingentesimum. Eius cadauer honorificentissime in æde Diuæ Marię Virginis, quam ipse extruendam, & ornamentis Roma, Rauennaq. adductis decorandam iusserat, sepultus est. Mensę illi erant argenteæ tres, in quarum vna urbis Byzantiorum imago uisebatur; hanc Ecclesiæ Romanæ testamento reliquit. In alia Romæ, quam Rauennati eodem iure tribuendam iussit. Tertiam reliquit filiis, in qua erat orbis terrarum descriptio. Hludouicus filius legata patris exequens, mensam argenteam ad Martinum Archiepiscopũ misit, vrnamq. sacram adiunxit, postulans vti patrismanibus parentaret. Leo Pontifex Max. sub id tempus, cum D. Pauintelẽtm Romę instaurasset, Chrysaphium sibi a cubiculo,
uirum

uirum egregium, cum præstantibus artificibus Rauennam misit, qui item D. Apollinaris Classensis templum, trabibus & laquearibus abiegnis ad tectum confirmaret; quod opus uix est absolutum, cum Leo, primo ac uigesimo Pontificatus anno moritur; cui subrogatur Stephanus Quartus, qui ad Ludouicum Cæsarem in Gallias proficiscens, Rauennam diuertit, ibiq. in Vrsiana æde sacra solennia celebrauit, ferturq. Christi Dei calceamenta, quibus Sandaliis nomen est, Rauennatibus ostendisse. Hoc tempore Vrbis Rauennæ dignitas minui cœpta: quia cum Romani Pontifices post translatum in occidentem Imperium, exactosq. ex omni Italia Longobardos, multum auctoritate atque opibus aucti essent, uti supra demonstrauimus, nulli iam amplius Italici aut externi nominis principes, ut antea, Rauennam in delitiis habuere, Galli paucos per annos, permittente Pontifice, tenuere Imperium; Germani uero Othones, Henrici, Friderici, si per Taurinos saltus ingrederentur, diuertere Mediolanum soliti; cum interea Romani quoque Pontifices ingratum non haberent minui Rauennatis sedis auctoritatem, quæ sæpius, uti supra memorauimus, cum Romana de dignitate contenderat: intereaq. crescens Venetiarum ciuitas, ad se rem nauticam fere omnem, & mercaturam, nauigationesq. traduxisset: præsertim quòd ad transuehenda Orientis aromata in Pannonias, Germaniamue, commodiori esset situ posita, quàm Rauenna. Itaque paulatim deseri; & minus frequentari cœpit. Ad Martinum Archiepiscopum reuertor, qui, cum decimum iam annũ pręesset, moritur Tert. Id. Nouembr. cui Petronax sufficitur, sub id tempus, quo Paschali Pont. Max. uita functo, qui Stephano Quarto successerat, Pontifex eligitur Eugenius secundus. Huius Petronacis Archiepiscopatu, Othgarius Maguntinus anti stes Rauennam cum uenisset, D. Seueri Archiepiscopi cadauer sanctum, Vincentiæq. vxoris, & Innocentiæ filiæ Rauẽna Maguntiam exportauit, inq. Herfordiensi templo locauit.

Interea cum Bernardus, quem scripsimus Italiæ Regem ab Carolo Magno factum, noua moliretur aduersus Ludouicum Cæsarem, commisso prœlio superatur, & Ludouicus Italiæ Regem Lotharium filium creat; qui paucis post diebus in Italiã descendens multa Romæ & Rauennæ noua constituit. Non multo post Eugenio secundo mortuo, succedit Valentinus, & Valentino, Gregorius Quartus. Ceterum Ludouicus Cæsar Lotharium filium Italiæ Regem, consortem Imperii fecit. Petronax decimum quintum iam annum Archiepiscopus, cum omnes illum Rauennates hortarentur, uti sanctum Maximiani Archiepiscopi cadauer ex humo eductum, qua ignobiliter contegebatur, honestiore loco poneret, multis precibus fatigatus, tandem ad D. Andreæ se conferens, precatione prius adhibita, cęmentariis mandauit, ut tabulam e marmore, quam appellabant græca uoce Plathoniam, eleuarent: quibus minus accurate agentibus, confracta est. Quamobrem Petronax, ut erat irrirabilis naturæ, uehementer commotus, acriter illis minitans, Andream Agnellum sacerdotem, in ordine sedis suæ, decimum, præstantissima arte, summoq. in omnibus rebus ingenio prę ditum, illis præfecit. Cuius præscripto cuncta cum agerentur, & iam sublatus esset lapis, quo sepulcrum operiebatur, sub aqua D. Maximiani ossa se in conspectum dederunt; monumentum enim aquæ plenum erat. Obortæ hic omnibus lacrymæ, implorareq. suppliciter omnes sancti Archiepiscopi opem, ingenti ueneratione eius uitam, monita, religionemq. recensentes, ac suam ipsorum miseriam atque calamitatem lamentantes & deplorantes. Aqua extracta, sacra ossa exiccantur, inuoluũturq. in linteo, & obsignantur, donec ipsum monumentum educeretur. Quæ integra inuenta sunt ossa, tenuia erant, sed procera, & adeò ad articulos connexa, ut uix annum spoliata carne uiderentur. Nihil, extra unicum dextræ maxillæ dentem, deerat. Itaque generoso uino, odoribus uariis atque aromatibus permisto

abluta diligenter ossa, supplicationibus omnium ordinum indictis, summa totius populi religione & reuerentia, eodem in monumento locantur, & ingenti lacrymarum imbre, qui ex omnium oculis longe defluebat, clauduntur. Plures deinde dies veneratio & timor in animis omnium insedit, perinde ac Maximianum præsentem intuerentur. Hæc ex Andrea Agnello descripsimus, qui his non solum interfuit, sed præfuit, summaq. doctrina eruditus, de Rauennatibus Archiepiscopis uolumen grauissime scriptum reliquit. Quod cum diu in Archiepiscopatus bibliotheca fuisset, superioribus annis, cum multis aliis, sublatum, nullibi inuenitur, magna quidem certe iactura. Lotharius Italiæ Rex dum in Galliam ad Ludouicum patrem rediret, ex D. Apollinaris in classe lapidem Porphyreticum abstulit, pretiosum admodum, & summo præditum splendore, in quo sepultum fuerat Mauri Archiepiscopi superioribus sęculis cadauer, sub ædis porticu. Id in Galliam importatum, D. Sebastiani arę mensam fecit. Florebant iis diebus Rauennæ ciues nobilissimi Trauersarii, Gazi; unde nomen ei regioni & portę vrbis, quæ est ad meridiem, impositum est, Pręfecti, Aunesti, seu Honesti, Pusterlæ; Cunii deinde Comites uocati, Maluicini, quorum ædes magnificę & egregiæ inter D. Agnetis templum, Vrsianumq. fuisse scribit Ferettus ex Franchino. Qui etiam adscribit, ex Paulo Trauersario Theodori filio & ex Maria coniuge, quæ Romana fuit, ex Valeria familia, natos hoc tempore Andreã & Georgium. Maria autem mortua, alteram duxit ex Perleonia familia Romana, cui nomen Blandæ fuit: ex hac sustulit Paulus quatuor egregios filios, Theodosium, Italianum, Philippum, ac Iacobum, uiros insignes, quiq. vniuersam Aemiliam pro Pontifice, atque etiam; ut Pontifex permittebat; pro Cæsare administrarunt. Nam ad gratiam, qua pater apud Cęsarem plurimum ualebat, maternę familię apud Pontifices accedebat auctoritas maxima. Siquidem Perleonia familia inter Romanas nobilissima, illa est, e qua clarissimi co-

mites tribus montis Auentini, & Austriacę domus Principes prodiere. Reperitur enim ex Perleoniis quosdam Ispruchum ad habitandum uenisse, inter Austrię ac Bauarię populos, ab Heluetiis haud procul. Paulatim uero dignitate eorum in dies crescente, Principatu Austrię iura titulumq. fundarunt; uti Maximianus Cęsar Caroli quinti auus affirmare consueuerat. Petronax Archiepiscopus cum Rauennatem Ecclesiam rexisset annos decem & septem, seq. omnium officiorum religione Ludouici primum Cæsaris, mox Lotharii partibus obstrinxisset, diem obiit Sex. Id. Mart. quem breui insecutus est Ludouicus Cæsar; qui antequam de uita decederet, Pasquali Pont. Max. ipsiusq. in Romana sede successoribus, Rauennam, eiusq. Exarchatum restituit; uti Raphael Volaterranus lib. III. Geograph. est auctor. Petronaci Archiepiscopo, Georgius ab Rauennatibus sufficitur, a Gregorio Quarto Pont. Max. Romę consecratus; cui tamen Pontifici postea aduersatus est, sed non diu; nam moriens breui, successorem in Pontificatu Max. accepit Sergium Secundum: cuius Pontificatus initio, inter Ludouici Cæsaris filios, ob diuisionem Imperii, immortale odium exarsit: atque ob id in Antissiodorensi agro apud Frontanicum acerrime ab Ludouico, & Carolo, aduersus Lothariũ fratrẽ demicatũ est: quo prœlio, multi interiere, & Lotharius ex fuga Viennam cum coniuge & liberis se recipere coactus est. Sergius Romanus Pontifex, omni humanitate ac religione conspicuus, ægre admodum ferens tantum inter fratres dissidium, ex Italia ad eos simul conciliandos Georgium misit Rauennatum Archiepiscopum, plenum militarium spirituum, capillis crispis, & superbum iuuenem: qui, iam omnem Rauennatis Ecclesiæ gazam depopulatus, coronasq. aureas, quas Diuus Petrus Antistes conflauerat, & gemmas præstantiores ex D. Petri maioris abstulerat, magnumq. Rauennati Ecclesię incommodum attulerat. Nouę etiam diuinę legis instrumentum, tabulis ex auro incisum, compluresq. præterea ex auro coronas de templo
filiam,

Diuorum Ioannis & Pauli abstraxerat, ut Hludouici secundi filiam, cui Geltrudę nomen est impositum, dum sacra baptismatis unda perfunderetur, sustineret, muneribusq. donaret amplissimis. Qua de causa homini in Galliam profectionem paranti, facile iniunxit Sergius, uti suo nomine pacificator inter fratres dimicantes constitueretur. Itaque cum trecentis equitibns, summa insigniq. pompa ad Hlotharium cum uenisset, non pacificatoris, sed Ducis munere usus, inclinante ad Hludouicum & Carolum fortuna, uniuersum comitatum in prœlio amittens, uix solus e tanta clade fuga elapsus est. Melius igitur sibi suisq. partibus consulens, Pacificatoris, idq. legationis munus, quod abiecerat, suscipiens, de compositione assidue diligenterq. tractare cœpit. Quocirca pace inter eos conciliata, cum reliqui Hlothario Imperii titulum permisissent, Hlotharius, Hludouicum filium, quem Regni socium fecerat, in Italiam cum ingentibus copiis mittit. Quo cum uenisset, ut Reginæ matris satisfaceret precibus, Georgium, repugnantibus Rauennatibus, Archiepiscopatui restituit. non enim tam eum reiiciebant Rauennates, quod esset Thesauros omnes deprædatus, sed quia uetustissima priuilegia, quæ Maurus, ceteriq. Archiepiscopi Rauennates a summis Principibus acceperant, exportauerat. Moritur tamen haud multo post, & nulla honoris significatione, nullis sacerdotibus comitantibus, nulla funeris pompa ei sepulturæ locus in D. Apollinaris Classensis datus est. licet autem inter Rauennates Archiepiscopos numerandus ab aliquibus non putetur, quod Ecclesiam destruxerit, quam debuerat ædificasse, ipse tamen dignitatis & rerum ordo id postulat. Eius tempore ingens Solis per uniuersum orbem Eclypsis uisa est, sanguineq. pluit Non. Mai. Rauennæ, cum dies esset festus ob dedicationem basilicæ D. Michaelis Archangeli eiusdem vrbis. Terribile item signum prima noctis vigilia Oct. Id. Eiusdem in aere apparuit, igneæ faces & stella crinita immensæ magnitudinis, ipsam Solis lucem

cem fere superantes, & præter morem discurrentes. In Archiepiscopatum Deus dedit, uir optimus, subrogatur, iisdem pene diebus, quibus Leo Quartus, Sergio secundo uita functo, in Pontifitatu Romano successerat. Huius tempore Plebs antiqua extra opidum Tiberiacum construitur, uti testantur hæc in pauimēto scripta. De donis DI. &. S. DN. Deus dedit. VB. Episcopus Rauen. Saraceni superato ad Tarentum nauali prœlio, Theodosio, Michaelis Trauli Orientalis Cæsaris Duce, Italiam, nemine obsistente, longe ac late, capta Ancona & direpta, populati sunt: atque ipsum inter cetera D. Apollinaris in Classe templum; ex quo, præter multa ingentis pretii, ex argento testudinem, zonasq. muliebres, superioris sęculi ornamenta, abstulerunt. Pręerat Archiepiscopus Rauennatibus, Ioannes huius nominis Nonus, qui tunc primum Deodato mortuo successerat. Ob has autem Barbarorum excursiones ac latrocinia, plerique cadauer D. Apollinaris Rauennam ex eo templo importatum ferunt, atque in D. Martini in cœlo aureo collocatum, eamq. ob rem deinceps ædem illam D. Apollinaris noui titulo uocatam. Sed ii falluntur, ut puto, cum ex tabularum Pontificiarum auctoritate, Alexādri pręsertim Tertii anno a partu Virginis MCLXXIII. qui ad rem & controuersiam declarandam tollendamq. Ildebrandum & Theodinum Cardinales, Gerardo tunc Rauennatum Archiepiscopo, miserat, ac marmoreis in Classensi ęde Apollinaria monumentis, secus constet. Ceterum huic errori ac disceptationi occasionem præbuit Ioannes hic Archiepiscopus, quòd Saracenis omnia, uti dictum est, deuastantibus, cum uereretur ne cadauer sanctum D. Apollinaris raperetur, bina uirorum sanctorum cadauera, sub Apollinaris nomine, ad D. Martini in cœlo aureo transferenda curauit: cuius etiam rei satis argumento esse potest, quòd iis, quæ supra scripsimus, Alexandri Tertii temporibus, D. Apollinaris ossa, una cum tribus laminis ex argento uetustissimis, in quibus eius D. Archiepiscopi uita summatim erat scripta, reper-

ta sunt. Nouissime quoque anno MDXI. Quarto Non. April: cum Iulius Secundus Pont. Max. Rauennæ commoraretur, Franciscus Soderinus, Basilicę duodecim Apostolorum Cardinalis sacerdos, D. Apollinaris ossa ex subterraneo specu, ubi diu latuerant, in liberiorem auram educta in monumento ex marmore sub angiportu maioris testudinis, ante oculos omnium Rauennatum collocauit. Vt autem ad historiam reuertar, Saraceni dum onusti præda domum redeunt, Leone Pont. Max. viro sancto pro Dei Ecclesia suppliciter orante, naufragio demerguntur. Cui Leoni demortuo, succedit Ioannes septimus, quem ferunt, cum esset mentitus sexum; erat enim fœmina; malis artibus Pontificatum Maximum adeptum fuisse, secundoq. anno ex partu periisse. Aiunt etiam Hlotharium Cæsarem grauem annis sumpto cucullo, Hludouicum filium Cæsarem reliquisse. Ioanni Pontifici, Benedictus tertius subrogatur, uitæ sanctitate, cum quibusuis comparandus: qui, multis rebus pie gestis, tertio anno Pontificatus decessit. In cuius locum Nicolaus primus absens ac fugiens, omninoq. uitandi honoris causa renuens, Pontifex Max. creatur. Hic Ioannem Archiepiscopum Rauennatum, propter obiecta a subiectis Episcopis crimina ad se uenire recusantem, & Romani Pontificatus iudicium detrectantem, dignitate priuauit. At Ioannes Ticinum ad Hludouicum Cæsarem, qui tum ibi aderat; confugiens, & commendaticias ab eo litteras, ad Pontificem, obtinuit, & legatos etiam impetrauit: quibus a Pontifice daretur, ut Ioanni Archiepiscopo Romam ad causam apud Concilium dicendam tuto proficisci liceret. Quod illi facile Nicolaus concessit. Quapropter cum ad Lateranum mense Nouembri anno ab ortu Christi DCCCLXVI. facultatem AN. DCCCLXVI. Ioanni Archiepiscopo dicendi fecisset in frequenti sexaginta quinque Episcoporum, omniumq. primariorum, qui Romæ erant, sacratorum virorum conuentu, ipse nihil aliud, quàm se maiestatis reum fassus, petere ob eam rem, cum

a Pontifice, tum ab iis, qui aderant, omnibus sibi ueniam dari. Pontifex tum hac confessione, tum adstantium rogatu commotus, hac condicione Ioannem in gratiam recepit, ut se apud eum conuentum de Hæresi purgaret, pollicereturq. Romam quotannis, quoad eius fieri posset, proficisci; neque liceret illi Episcopos Aemiliæ, tametsi legitime electos; nisi litteris Pontificiis id sibi mandaretur; consecrare: neue prohiberet, quo minus iidem Aemiliæ Episcopi, Romam, cum liberet, proficiscerentur: neque ei tributum ullum, quod sacri Canones non probarent, ullum mo rem introducere, integrum esset. Caueret postremo; nisi sibi cuperet sacris interdici; ne quicquam de bonis Ecclesiæ, inconsulto Pontifice Max. aut immutaret, aut decerneret: neue prophana reciperet, nisi placere id summo Pontifici intellexisset. Sanctissima hæc scita ac iussa uniuersum Concilium trina acclamatione sic approbauit, ut diceret, Rectum iudicium summi Præsulis, iusta definitio Pastoris vniuersalis Ecclesiæ, salubris institutio Christi discipulis omnibus placet: Omnes autem eadem dicimus, eadem sapimus, eadem iudicamus. Tum vero Ioannes coram omnibus sacramento, scriptoq. se omnia seruaturum confirmauit. Atque hac ratione dimisso Concilio; cuius acta in libris Decretorum vetustissimis Burcardi Vormaciensis Episcopi adhuc leguntur; Ioannes Rauennam ad suos regressus, haud ita multo post uitam cum morte commutauit. Post hunc plerique tres apponunt Archiepiscopos, Felicem, Liberium, ac Sergium: sed cum eorum nulla extet; quod ipse nouerim; in Rauennati bibliotheca memoria, neque recenseantur inter Archiepiscopos, qui in ueteri catalogo Rauennatis Ecclesiæ omnes numerantur, facile eorum patet error; vt puto; qui ita sentiunt. Hoc igitur loco Romanum Archiepiscopum ex opido Calcinaria; quod est in Etruria iuxta Eram amnem; ponimus, Ioannis noni in Archiepiscopatu successorem, sub id fere tempus, cum Hadrianus secun

dus,

dus, Pontifex post Nicolaum factus est, cui Hadrianopaulo post, Ioannes octauus Pont. Max. est suffectus: qui Carolum Ludouici Cæsaris iam demortui filium, Romæ, uniuersi orbis Augustum Imperatorem decernens, fecit, ut duo Caroli, Ludouici Germaniæ Regis filii, indignati, contractis vndique copiis, in Italiam descenderent, Carolum patruum Imperio simul & uita priuaturi. Sed is morbo correptus, dum illis occurrit, Mantuæ ab Sedechia Iudęo medico, qui salutiferæ potioni creditur venenum miscuisse, necatur. Cui Carolus Grossus cognomento Simplex successit, cum Germaniæ Rex esset, annoq. secundo Imperii de Ioannis Pontificis Max. manu Augustalem coronam more maiorum accepit. Per idem tempus Rauennates Cymaclum amiserant: nam Ludouicus secundus Cæsar anno DCCCLIIII. illo Othonem Estensem Principem donauerat: is cum esset in Gallia apud Cęsarem, Marinum filium misit, qui & vrbis possessionem acciperet, & illam administraret. Qua de re commoti uehementer Veneti, Baduarium, Ioannis Patritiaci suæ Reip. Ducis, fratrem, legatum ad Pontificem mittunt, qui affirmet, eam urbem, si abstrahenda sit ab Exarchatu & Rauennatibus, qui ad Pontificem spectabant, ad eos magis, quàm ad alium Principem pertinere, quòd in antiquorum Venetorum finibus esset. Verum Marinus, Venetorum cognito consilio, in Rauennatum finibus, Baduarium adoritur, uulnerat, captiuumq. ducit: neque ante dimisit, quàm sacramento fidem obstrinxerit, Venetos de Cymaclo nihil præterea acturos. Sed cum, Venetias reuersus, paucis post diebus ex accepto uulnere diem obiisset, Ioannes Dux, fratris mortem ulturus, comparata classe, Cymaclum oppugnat, & ui capit, in eosq. qui fraternæ cædis causa fuerant, acriter animaduertit. Interea Ioanni Pont. Max. paulo post mortuo, successit Martinus secundus: qui malis artibus adeptum Pontificatum, anno secundo decedens, reliquit Hadriano Tertio. Quo tempore Carolus Cæsar ex Italia cum exercitu in Normannos profectus, eam Galliæ partē,

quæ est ultra Sequanam, illis, uectigal pendere quotannis Regibus Gallorum iussis, ad incolendum concessit: tametsi Normanni paulo post, adiunctis sibi Dacis, omnem fere Galliam, rupto fœdere, uastarunt, iis fere diebus, cum Hadriano Tertio Pont. mortuo, successit Stephanus Quinctus, cui cum Archiepiscopo Rauennatum Romano ab Calcinaria summa intercessit familiaritas: id testatum litteræ faciunt, quæ in Decretorum libris adhuc leguntur, Dist. LXIII. Orientis Imperium tunc Leo Quinctus, & Alexander, Basilii filii, habebant. Romano Archiepiscopo Rauennatum uita functo, Dominicus Vblatella subrogatus est: neque enim cum iis sentimus, qui putant inter Romanum ac Dominicum, Ioannem ac Leonem Archiepiscopos fuisse, cum nulla auctoritate; quod sciam; fulciantnr, & in Rauennati bibliotheca desint. Creatur itaque Archiepiscopus Rauennatum, Dominicus, eodem fere tēpore, quo Carolus cognomento Grossus, qui duodecim iam annos Cæsar fuerat, potestate ab optimatibus suis fuit ob segnitiē corporis, & ingenii tarditatem deiectus, in locumq. eius Arnulphus nepos suffectus est, qui septimus a Carolo Magno Augustus Imperator est habitus. Mortuo Stephano Pont. Max. Formosus successit, malis artibus Pontificatum adeptus: cuius Pontificatu Arnulphus Cæsar morbo decessit pediculari: & Rauennę Dominicus Archiepiscopus, D. Apollinaris in Classe sacra loca, quæ Saraceni depredati, & demoliti fuerāt, restituit, carminibus adiectis: testudine etiam, quam ex argento fuisse supra memorauimus, marmorea facta. Arnulpho in Imperiū subrogatur Ludouicus filius, qui nunquam Augustalem more maiorū coronā accepit. Italis imperium ad Gallos translatum ægre admodum ferentibus, Berengarius Iuliæ prouinciæ Dux, ex ueteri Longobardorum gente, cum auitum Regnum repeteret, secundo prœlio, apud Vronam, cum Ludouico usus, uictor Imperium a ripit: desiitq. in Ludouico Caroli Magni genus: tametsi id nōnulli Corrado, qui est in Imperio Ludouicū secutus, adscribant.

ſcribant. Formoſus Pontifex moritur, ſucceſſoreq́. habet Bonifaciũ ſextum, qui menſe in Pontificatu haud expleto, diem obiit. Succedit illi Stephanus ſextus, qui, nouo exemplo, Formoſi acta abrogauit. Interea non una erat de Cæſare eligendo omnium ſententia, aliis Guidonem Spoletinum Ducem, aliis Berengarium poſtulantibus. Ceterum Guido Spoletinus Dux, Rauennæ occupat Regnum, quòd ſibi uideretur in hac urbe, quam ſuperiores Cæſares ſedem præcipuam Regni fecerant, tutius atque diutius id ſucceſſurum: ſed breui a Berengario ſuperatur, & Berengarius Italiæ annos quatuor dominatus eſt, Romano, qui Stephano ſuffectus fuerat, Pont. Max. Qui item tertio poſt menſe moriens, ſucceſſorem habuit Theodorum: qui etiam nihilo uiuacior, uigeſimo die deceſſit. Succedit Ioannes Nonus, qui in Vaticana Bibliotheca, Rauennas ſcribitur, eo tempore factus Pontifex, quo Rauennæ mortuo Dominico Vblatella, in eius locum Ioannes huius nominis Decimus Archiepiſcopus, ex Traueſariorum familia ſufficitur. Hic ab Ioanne Pont. Max. certior factus, omnia diligenter compararet, ad Concilium habendum neceſſaria, & proprio, & communi Rauennatum ſtudio, ſuęq. prę ſertim gentis, magnifico apparatu, cultuq. cum elegantia & copia incredibili, ac pene Regia, Pont. Max. ceteroſq. Antiſtites, & maiores minoreſq. ſacerdotes accepit. Ad conformationem deinde populi ſui conuerſus, D. Vitalis cœnobium ad ſacerdotum cucullatorum regulam deduxit: inſtituit etiam in Diuæ Mariæ templo, quod extat in Inſula Rauennatis agri, cui Palatiolo nomen eſt, regularem monachorum conuentum, qui aſſidue die noctuq. Deum hymnis colerent. Et ut Deo ſeruientibus abunde ſuppeditaretur uictus, ipſam Palatiolam Inſulam; quæ Pado, mari ſupero, ac foſſa noua circumdabatur; & in qua cœnobium illud ac templum erat; una cum ſyluis, ædificiiſq. omnibus, ac paludibus conceſſit. Voluitq. ut ex ipſo monachorum conuentu Abbas deligeretur, & perpetuo matutinis precibus expletis,

quinqua-

quinquagesimum psalmum, & trigesies Kyrie eleyson, ac pro peccatis supplicationem recitarent: quod & post preces, hora diei tertia faciendum iussit. Quo uero die ex hac uita migraret, qui est XI. Kal. Decembr. singuli sacerdotes rem diuinam, & per tres deinde dies etiam facerent, illiq. precibus, de more, parentarent. Vertentibus annis, eodem die Abbas; pane, uino, carnibus, ac piscibus; ut tempus feret; egentes quinquaginta aleret. Assensi sunt huic donationi Apollinaris Episcopus Saxinensis; Constantinus, Ferrariensis; Romanus, Fauentinus; Cyprianus, Cymaclensis; Petrus, Corneliensis; Florius, Cæsenas; Ioannes, Pompiliensis; Apollinaris, Liuiensis: Ioannes, Archipresbyter Rauennatis Ecclesiæ; Petrus, Archidiaconus; Andreas, Diaconus; Deus dedit, sacerdos, scriba Archiepiscopatus: compluresq. etiam Rauennates scribæ, qui omnes adscribentes, Rauennatem Archiepiscopum sanctissimum ac beatissimum appellant: ipse uero se seruum seruorum Dei, harum tabularum initio; quas in D. Vitalis bibliotheca nos legimus; scribit. Interea Ioannes Pont. Max. Rauennam profectus, quatuor & sexaginta Episcoporum habito cōuentu, Stephani Pontificis res gestas improbauit, & Formosi acta restituit; perperam a Stephano factum decernens, qui censuit eos iterum sacris initiādos, quos Formosus consecrauerat. Romam deinde reuersus, secundo anno Pontificatus moritur: succeditq. Benedictus Quartus, & post hunc Leo Quinctus, qui de Pontificatu deturbatus, successorem habuit Sergium; cuius tempore Luitprandus Ticinensis Ecclesiæ Diaconus, scribit lib. II. cap. XIII, post Ioannem Decimum Rauennatum Archiepiscopum, Petrum fuisse huius nominis Quartum, qui ad Sergium Pontificem, quendam Ioannem Romam misit, Ecclesiæ Rauennatis Diaconum, cuius Ioannis amoribus, quòd pulcherrimus esset, exarsisse Theodoram scribit impudentissimam fœminam, cui filiæ, morum nequaquam dissimilium, duæ erant, Marozia & Theodora: ex Marozia & Sergio Pontifice ortum Io-
annem

annem alium ferunt, qui, Petro Rauennatum Archipiesco-
po demortuo, cum iuuenis esset, & spiritus militares gereret,
Rauennatem sedem ui occupauerat: sed Archiepiscopatu,
populi Rauennatis tumultu deiectus, Romamq. profectus,
Pontifex Maximus eligitur post Sergium patrem, & Anasta-
sium Tertium, & Landum. Ioannesq. Decimus; si non nu
meremus Ioannem Anglicum fœminam; appellatur. In Ra-
uennati Archiepiscopatu Ioannes alius, hoc nomine, unde-
cimus subrogatur: de cuius uita ac gestis, certi quod affe-
ram, nihil compertum habeo: summa est enim horum tem-
porum ac nominum confusio: nec desunt, qui hunc Ioan-
nem Archiepiscopum, duodecimũ hoc nomine existiment,
propterea quod post Romanum Archiepiscopum, Ioannem
alium ponant, quem nos reliquimus, quòd in uetustis Vrsia-
næ bibliothecæ monumentis; ut supra memorauimus; non
legatur. Cum autem hoc tempore magna esset inter Ita-
los, Germanos & Gallos de Cæsare dissensio, Ioannes Pont.
Max. accito in auxilium Alberico Etruriæ Marchione, Sa-
racenos, a Græcis in Italiam uocatos, iamq. ex Apulis &
Calabris motos, ipsi Romæ excidium minitantes, ad Li-
rim ingenti clade superauit, non diuturna tamen fœlici-
tate: nam Albericus, ob simultatem a Pontifice deficiens,
Vngaris in Italiam accitis, immensam omni Italiæ cala-
mitatem intulit: quamobrem Romani & Albericum ca-
ptum interficiunt, & Ioannem Pontificem seditione mi-
litari a Guidonis comitis militibus in custodia habitum,
ceruicali in os coniecto, Pontificatus sui anno decimo
tertio, perinde ac omnis mali auctorem strangulant. In
cuius locum Ioannes Rauennas, quem Theodoræ in amo-
ribus fuisse diximus, subrogatur: sed, quia ui sedem occu-
pauerat, de illa confestim depulsus, inter Pontifices nu-
merari nequaquam meruit. Leo igitur sextus in Pontifica-
tum successit, qui dum instaurare multa parat, moriens, suc-
cessorem habuit Stephanum septimum, post quem Ioan-
nes

nes Vndecimus Pontificatum gessit: cuius tempore Constantinus legitimis suffragiis Rauennatis Ecclesiæ Archiepiscopus creatur. His temporibus Rodulphus, Burgundionum Rex, Berengarium secundum ex Italia ad Vngaros eiecit: Itali, Rodulphi uiribus, quòd tenues essent, haud satis fidentes, Hugonem Arelatensem comitem Italiæ Regem faciunt, qui, pulso in Burgundiam Rodulpho, ex proceribus Italię multos, quos habuit suspectos, exilio mulctauit. Hi ad Arnoldum, seu, ut alii scribut, Arnulphum, Bauarię Ducem, confugientes, hominem in Italia cum exercitu, spe Imperii, ducunt, sed ab Hugone, commisso prœlio, superatur: qui tanta rerum gestarum fama florens, Imperii coronam a Stephano Pontifice accepturus, diem obiit: quamobrem Berengarius Tertius, primi Berengarii ex filia nepos, in Italiam anno DCCCCXXXV. profectus, Imperio potitur. Sub id tempus maximis priuilegiis ac prerogatiuis Ecclesia Rauennas ab his Cęsaribus donatur, & ex uetustissimis monumentis accepimus hanc, iis temporibus, fuisse Rauennatum Archiepiscoporum inscriptionem: Domino sancto, & meritis beatissimo, atque Apostolico patri patrum Domino Constantino, sanctissimo sanctæ catholicæ Rauennatis Ecclesiæ Archiepiscopo. Neque enim clam me est, & ex marmoribus eius sęculi adhuc constat, & supra demonstrauimus, Archiepiscopos Rauennates, sanctissimos, beatissimos, ac fœlicissimos appellatos: si quidem post Romanum Maximum Pontificem, tunc secundo loco in Italia Archiepiscopus Rauennas habebatur, vti testatū reliquit Luitprādus Ecclesię Ticinensis Diaconus lib. II. cap. XIII. Moritur interea Cōstantinus Archiepiscopus, in cuius locū, Rauennatibus, Petrus Bononiensis, Hugone & Hlothario in Italia imperātibus, datur, Leone septimo, post Ioannem XI. Pont. Max. cui Leoni Stephanus octauus anno quarto successit, sub id ferme tēpus, cum Vincislaus, Spirenei, Boemię Ducis, filius, a fratre Boleslao, ob regni cupiditatē, interimitur, & Hugo decedens, Hlothariū filiū Re-

AN. DCCCC-XXXV.

gni

gni hæredem reliquit: qui Hlotharius biennio post, uitam cum morte commutauit. Otho Germanorum Rex, Vincislai uiri sancti mortem ulturus in Boleslaum castra mouit, hominemq. ingenti clade superatum, in potestatem redegit, & in Italiam ueniens, Martini Tertii Pontificatu; quem tamen eius ætatis monumenta, Marinum appellant, atque ita, si recte sentiamus, appellandus est; cum Hlothario conflixit. Paulo post mortuo, ut dixi, Hlothario, Berengarius Tertius, primi Berengarii ex filia nepos, in Italiam se contulit, ibiq. Albertum filium, Imperio arrepto, Italiæ Regem creat, titulumq. Rauennatis dominatus peculiarem adiungit, coniecta in carcerem Adeleide Burgundiæ Regis filia, quã Hlotharius decedens uiduam reliquerat, a nonnullis Alunda appellatam, ne Ticinum, dotalem vrbem, repeteret. Superbe autem ac insolenter Imperium administrantibus Berengario & Alberto, seu Aldeberto, Romani, ipseq. præsertim Agapitus secundus Pont. Max. qui Marino successerat, Othone Germaniæ Rege in Italiam euocato, Berengarii & Alberti insanum furorem compescunt, Othoq. Alundam e carcere eductam sibi in matrimonium collocauit, Rauennamq. sæpe diuertit, quam tamen antea maxime perterruerat, cum Berengarium & Vuillam persequens, per Padi alueum ad eam se cum copiis contulit. Verum nihil molitus mali, ad Feretranum montem, ubi Berengarium morari didicerat, maximis itineribus contendit. Berengario tamen& Alberto Italiæ dominatus tandem permittitur; quorum, Albertus Rauennam sedem constituit Regni præcipuam: in quo multa denuo uiolenter agens, Venetosq. mercatores iniuria lacessens, ab Venetis, Petro Candiano uiro strenuissimo Duce, superatus est. Cum vero Cymaclienses, qui semper ueteri studio Rauennatibus fauebant, inuidebantq. Venetis tantum Imperium, Alberti partes iuuissent, ab eis diripiuntur, ipsumq. Cymaclum sic euertitur, ut extollere adhuc caput aliqua ex parte uix, ægreq. potuerit. Cum uero neque his

contentus Berengarius & Albertus, nacti Ioannem Duodecimum Pont. Max. Agapiti successorem, qui eorum facinora fouebat, iuuabatque, Italiam omnem Tyrãnide cõplerent, Otho ab Italis denuo euocatus, Berengarium & Albertum superatos relegauit, & Romæ ab Ioanne Põt. primus ex Germanis Augustus Romanorum Imperator, more maiorũ factus, sacris Imperii insignibus & insulis exornatur. Rauennam deinde non multo post profectus, multis priuilegiis Rauennatem Ecclesiam, Ricardumq. cœnobii D. Ioannis Euangelistę Abbatem, ordinis D. Benedicti, affecit. Hoc tempore Petrus Archiepiscopus Diuorum Aderiti, Caloceri, Probi, Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti, Marcelliniq. sancta cadauera, ex templo D. Probi, quod erat ad mare, Rauennam in ædem Vrsianam transferenda curauit; iisq. omnibus sanctissimis Archiepiscopis aram eiusdem Vrsiani templi maximam, Tert. Non. Mart. cõsecrauit & dedicauit. Sub idem quoque tempus, Rauennã Petrus Badoarius, Candiani Venetorum Ducis filius, uenit. Qui cum populi Veneti consensu, in Imperii partem assumptus fuisset a patre, seq. insolenter & arroganter gereret, dignitate priuatus, in carcerem primo coniectus, capiteq. dãnatus, mox precibus & rogatu patris in exiliũ Rauennam relegatus est. Eũ Rauennates honorifice exceptum, benigne humaniterq. tractarunt. Mortuo patre, rursum a Venetis ob paternæ uirtutis memoriam in Imperium uocatur, multis nauibus Rauennam missis, quæ illum exciperent, et a multis ciuibus Rauennatibus vsq. Venetias comitatus. Ceterum cum se multo quàm antea insolentius immoderatiusq. gereret, a populo, subiecto ædibus igne, cum uniuersa familia cõburitur. In agro Rauennati hoc tempore D. Petri ad Vincula templum ac domus a D. Stephano Vngarorum Rege extruitur, cõsecratur a Gerardo Morisiensi Episcopo ac martyre: adiecit Rex sanctus, prouentus, quibus non solum monachi ibidem ab se constituti, alerentur, sed suppeditaretur etiam victus Vngaris omnibus, religionis causa Romã proficiscẽtibus. Interea

Ioanni

Ioanni Duodecimo Pont.Max. Benedictus Quinctus,& Leo octauus successerant. Hic breui uita decedens, successorem accepit Ioannem XIII. Non est autem hoc loco omittendũ, quod Regino Prumiensis lib.II. Chronicorum scribit, Othonem cum Leone octauo Pontifice Rauennæ diem festum, quo excitationis Christi Dei a mortuis memoria sacris anniuersariis colitur, celebrasse, Conciliumq. ibidem, plurimis assidentibus Episcopis, habuisse; in quo & multæ leges persan ctæ editæ ac latæ fuerunt, & Rauennam, illiusq. Exarchatum, necnon & complura alia, quæ Berengarii occupauerãt, Otho Pontifici restituit. Petrus, cum Rauennatem Archiepiscopatum diu administrasset, sponte se Archiepiscopatu abdicauit, ut testis est Petrus Damiani ad Nicolaum secundum Pont. Max. de dimittendo Episcopatu scribens. eiq. adhuc superstiti, Honestus successit, Classensis cœnobii, ex familia D. Benedicti, Abbas. Huius Archiepiscopatu Otho secundus, Othonis primi filius, Romæ, una cum Theophania uxore, Ioannis Byzantii Cęsaris sorore, ab Ioanne Pont. Max. corona Imperii, Othone patre iam sene annuente, exornatur: moriunturq. haud ita multo post, iisdem fere diebus, Ioannes Pontifex, & Otho Cæsar primus. Pontificatus, Benedicto sexto traditur administrandus. Honestus Archiepiscopus, sacris rebus intentus D. Probi cadauer in Vrsiana æde sub testudine, honestissime, manibus propriis, collocauit, aramq. eius nomini, quæ nunc non extat, consecrauit, ac dedicauit: D. etiam Vrsicini martyris cadauer, ex D. Ioannis Baptistæ templo, idibus Decembris in ædem Vrsianam transtulit, martyris capite eo in templo, ut ferunt, relicto, ne tam sancti cadaueris reliquiarum omnino expers esset. Cum autem iis sanctorum corporum translationibus, & diuini cultus ueneratione Rauennæ lætaretur, accessit maximus ad illius gaudiũ & gloriam cumulus ex Romoaldi sanctissimi uiri egregiis ac pene diuinis institutis. Hic ciuis Rauennas, ex nobili Honestorum cognomento Ducum familia, Sergio patre natus, diui-

nis rebus totus inhians, ab caducis abhorrere ita videbatur, vt, si quando venatum se conferret, aut Pinetum ac syluas animi causa lustraret, nactus solitudinem contemplationi accõmodam, sese a comitibus abducens, veneraretur ingeniculatus Deum, eiusq. numen supplex imploraret. Interea cum de agri possessione inter Sergium patrem, ac vicinum lis intercederet non parua, Sergius Romoaldum assidue hortari, vt ipse adolescens vicini iniuriam ulcisceretur: a quo facinore cum Romoaldus abhorreret, pater minari, se illum exhæredaturũ, si tam parui illatas patri iniurias faceret. Cum autẽ quodam die ad litem ventum esset, exoritur dimicatio, & Sergius vicinum interficit. Hic Romoaldus, licet nullum vicino vulnus inflixerit, tamen tanta pœnitentia facinoris, cui interfuisset, ductus est, vt statim se ad Classense cœnobium receperit, ut ibi, pro more eius sęculi, homicidii pœnã subiret. Ibi autẽ cum esset, in familiaritatemq. se insinuasset monachi, eius cõuentus, plane sancti, ab eoq. quotidie admoneretur, uti repudiato vsu rerum mortalium, & familiaritate hominum fallacium, sempiterna bona persequeretur, seq. ad cælituum, ipsiusq. Dei amicitiã adiungeret, curaretq. animum ab omni labe integrum & castum exhibere: Romoaldus ui diuina impulsus monachum induit, ibiq. tres annos sancte vixit. Cum uero summæ perfectionis desiderio teneretur, audiretq. apud Venetos cõmorari virum sanctissimum Martinum, seu, ut alii, Marinum; quem Sabellicus Rauennatẽ fuisse scribit; venia ab Abbate impetrata, ad hominẽ adiit, a quo in disciplinã receptus, eius institutis plurimum profecit. Triennio exacto, ligone terrã fodiens, ac sementẽ faciens, propria agricolatione, vna cum Ioanne Gradenico Veneto ciue sibi uictum acquirentes, summa semper abstinentia vsi, cum in Vitis Patrum legissent, ex illis quosdã tota hebdomada nihil omnino comedisse, die Dominico festo cõgredi solitos, & simul cibũ sumere, Romoaldus durissimũ hũc uiuẽdi modũ aggressus, eũ quindecim fere annis seruauit. Interim cũ Marini mores satis difficiles summa patiẽtia

atque

atque alacritate superasset, religione incensus, ut diuinum cultum ampliorem redderet, in Galliam ad Aquitanos profectus est, se illi comitem adiungente Petro Vrseolo, uiro sancto: qui cum sponte Venetorum Imperium deposuisset, totum se contemplationi rerum diuinarum, uitæq. innocenter agendę tradiderat. Ibi cum late Romoaldus diuinam legem promulgasset, plurimosq. & vitę sanctitate & uerbis ad pietatem induxisset, statuit in Italiam, idem facturus, reuerti. Verum adeo in oculis erat omnium, ut discedere iam uolentē, interficere decreuerit, ut, quem apud se habere uiuum non possent, mortui cadauer sanctum uenerarētur. Sed ipse diuino spiritu afflatus eorum elusit consilia, Rauennamq. ueniens opportunam patri opem attulit: Sergius enim pater; Deo filii precibus id tribuente; uarietate fortunæ & caducarum rerum fluxu commotus, in D. Seueri cœnobio sumpto cucullo, canendis diuinis laudibus, rebusq. cælestibus contemplandis uitam agebat. Verum antiquus humanæ salutis hostis, qui ægre id tulerat, assidue hominem cum vexasset, eo iā deduxerat, ut omnino cucullum deponere, & ad pristinum modum uiuendi regredi constituerit. Quod Romoaldus sentiens, cum esset illius cœnobii Præfectus, patrem acerrime increpat, & nihilominus de sententia discedentē in carcerem ac compedes cōiectum, eo usque in custodia habuit, dū resipiscens, ad Dei misericordiam supplex confugit, animiq. uitium sensit, & lacrymis diluit: & quidem opportune: nam breui, cum in D. Seueri orationem ad Deum funderet, repēte sibi uisus spiritus sanctus: qua specie, incertum: sunt, qui sub igne dicant: & statim pertransiens ex illius oculis se proripuit, paucisq. post diebus sanctissime ex hoc lacrymabili hospitio cœlestem in patriam euolauit. Per idem tempus cum Rauennates, Bononiensibus iuncti, assidue Ferrarienses molestarent, in eorumq. fines irrumpentes, ad uiscera fere penetrarent, Ferrarienses, consulente Othone Cęsare, se Thedaldo Atestino; quā familiā nunc appellamus, corrupto uocabulo, Estensem; Azonis secun-

di

di filio dedunt: cuius vrbis dominatum Almericus Atestinus Amizonis filius, anno a partu Virginis DCCCCXXVIII. iam tenuerat, ut auctor est Ioannesbaptista Pigna in Atestinorum Principum Historia lib. I. Sub id etiam tempus Benedictus septimus, Benedicto sexto, Dono secundo, & Bonifacio septimo demortuis, in Pontificatu Maximo successerat. Non multo post Otho secundus Cæsar, cum esset Rauennæ, ubi sæpe commorabatur, Theophaniæ uxoris rogatu, anno
AN.DCCCC-LXXXI. DCCCCLXXXI. Abbatissæ Diuæ Mariæ, cui Ceresco titulus est, iura omnia ac prerogatiuas confirmauit, quæ superiores Cęsares firmauerant, atque dono etiam dederant, in quibus pręcipue numerantur Castrũ Taibanum, Carbonaria maior & minor, & in Cassinati agro complura, quę omnia tabulis Augustalibus ipsius Othonis numerantur. Eas tabulas nos legimus in Bibliotheca sacrarũ Virginum D. Andreę. Idem etiã
AN.DCCCC-LXXXIII. Otho Rauennę commorans anno DCCCCLXXXIII. Andreã Diuę Marię in Palatiolo Abbatem id postulantem, in clientelam accepit, eaq. omnia bona, quę cœnobii illius iura spectarent: nec multo post Romę decessit: cui Otho Tertius, filius, a Germanis, qui Romę tum frequentes aderant, subrogatur. Moritur eodem fere tempore Honestus Archiepiscopus non absque Rauennatum summo dolore: cui succedit Ioannes Duodecimus Ticinensis: quem plerique fuisse deinde Ioannem asserunt in Pontificatu Maximo nonum, alii Vndecimum, alii Quartumdecimum, aliqui Decimumseptimũ. Hic statim factus Archiepiscopus ab Pontifice in Germaniam missus, Aquisgrani coronam Augustalem Othoni Tertio adhuc puero imposuit. Hujus Archiepiscopatu D. Romoaldus; Adelberto Trauersario iuuante, ac eum in amicitiam Cæsaris insinuante; Othonem; qui deinde mirabilia mundi uocatus est; cui erat Trauersarius carissimus, impulit, ut in Insula, cui Pereo nomen est, agri Rauennatis ad Padum, ædem sacram ædificaret ac consecraret D. Adelberto Boemo Pragensi Episcopo, qui non multo ante ob Christi fidem

in Prusia fuerat trucidatus. In ea autem sacra æde cum Romoaldus monachorum conuentum instituisset, aliquanto etiam tempore præfuit, donec, ut consueuerat, rectum uiuendi ordinem induxisset. Quo instituto, cum deinde se ad Classense monasterium contulisset, innumerosq. uiros principes rectam rationem & præcepta Dei doceret, tantam sibi apud omnes conflauit reuerentiã ac uenerationem, ut illum Othò Cęsar sępe inuisens, familiarissime non solum fuerit allocutus, sed etiam in eius lecto, nocte, religionis causà, recubuerit: & Henricus, qui Othoni in Imperium successit, aduenienti Romoaldo assurgens, suspirio, imo ex pectore, emisso, uehementer sæpius optauerit, uti eius anima in Romoaldi corpusculo inesset: ipsiq. proceres, & uniuersus quoque exercitus, pilos uestis auulserint, qua incompta & rudi Romoaldus induebatur, ut aliquid reliquiarum in suas regiones importarent: nec illorum religioni erat contrarius euentus: nam & cacodæmones ex humanis corporibus ad eorum pilorum ac uestis contactum fugiebant, & plurimis sanitas restituebatur. Rainerius Etruriæ Regulus, strenuus uir ac fortissimus, nullius se aspectum, uel Cæsaris, adeo uenerari se ac timere professus est, quemadmodum Romoaldi. Inter multa autem, quę extruxit, cœnobia, Camaldulense in summis Apennini iugis, magna adhuc celebritate floret, ubi complures in contemplatione rerum diuinarum sese totos constituentes, inter cœlites potius, quàm cum hominibus uersantur: quo fit, ut, quod inedia, lacrymis, ac solitudine durissimum uiuendi genus putamus, eo nihil ipsis rectius, nihil aut facilius, aut iucundius esse uideatur. Omitto Romoaldi mirabilia facinora, in quibus nimis longa protraheretur oratio: nam & capitis ingentes dolores osculo sedauit, & cetera huius modi multa non sine omnium admiratione effecit. Cum uero tandem sibi diem mortis imminere cognosceret, quam diuinitus uiginti annos ante prædixerat, in Valcastrium cœnobium, quod est in Picentibus, ab se extructũ contendit, ut

in solitudine, cuius fuerat semper amantissimus, & in quã uariis locis, tres & nonaginta annos uixerat, diem clauderet extremum. Itaque monachis, qui aderant, abire, postridieq. eius diei redire iussis, solus centesimum ac uigesimum annum agens, Decimotert. Kal. Quinctil. animam exhalauit. Eius elogia Petrus Damiani, ciuis Rauennas, Hostiensis Episcopus, luculentus auctor scripsit. Itaque illa prętermiserim. Nemo autem est, ut puto, qui Romoaldum dignum non existimet, ut eius memoriam, diemq. festum ac solennem Rauennates multo maiore, quàm faciant, ueneratione atque honore celebrent. Insequentibus temporibus, cum in dubitationem reuocaretur, ubinam sanctum Romoaldi cadauer esset positum, monachus quidam Camaldulensis, qui tum forte in Valcastrensi cœnobio commorabatur, cum eius rei uehementi teneretur desiderio, audacior factus, sepulcrum noctu aperit, in quo conquiescere uiri sancti cadauer ferebatur, uidetq. eum promissa barba, canisq. capillis, toto denique habitu corporis atque aspectu uenerabilem, perindeq. ac quasi tum primum decessisset, quasi obdormire, cum tamen esset is annus a partu Virginis sexagesimus sextus supra millesimum ac quadringētesimum. Hinc potestas omnibus finitimis populis cognoscendę rei facta est, de qua fuerat plurimum ab eis dubitatum, quamq. maxime semper expetierant. Paucis post annis Thadeus & Rochus Camaldulenses item monachi subalpini, cum res sacras multas suffurati essent, nihil religione deterriti, ad cadauer sanctum accedunt, ut illud furentur: sed, dum manus admouent, in puluerem omnia, exceptis ossibus, abiere: quę ossa sacco inuoluta Aesium, una cum rebus aliis furto ablatis, important, Rauennam fortasse, aut ad suas regiones delaturi: iamq. ad cauponam diuerterant, saccoq. in quo sancta ossa inerant, cubiculo cōcluso, per urbem uagabantur. Hospitis forte puer ante cubiculi ostium transiens, ardere vniuersum vidit cubiculum, cōtinuo clamat, accurrunt omnes, diffringunt fores, tandemq.

euanescentibus flammis, ossa inueniuntur: quę Aesini ad prodigium accurrentes, remq. ex iis, qui, ut fures deprehenderent, ex Valcastrensi cœnobio iam aduenerant, intelligentes, honestissimo loco collocarunt, supplicatione omnium sacratorum uirorum decreta. Cum uero ea Valcastrenses exportare ad priorem locum uellent, uix post ingētes ac multas altercationes permittunt Aesini, vt Fabrianū deferatur, brachii sinistri osse Aesii relicto, quod Aesini honestissimo loco summa ueneratione posuerunt. Fabrianenses in templo D. Blasii, nobili sepulcro, sancta ossa anno MCCCCLXXXII. Xysto Quarto Pōt. Max. id illis tribuente, condunt. Anno postmodū MDXVI. importatur dextri brachii os ad solitudinem Camaldulēsem, cū Paulus Iustinianus, qui in ea solitudine Deo inseruiebat, ab Cypriano subalpino D. Blasii Abbate id impetrasset. Sed iam ad historię ordinem reuertamur. Hoc tempore Rauennę Trauersarii vigebant, Pauli nepotes: nam; uti Ferrettus ex Franchini commentariolo est auctor; ex Andrea Pauli filio, Vgo, Baldouinus, & Adelbertus nascuntur: hic Othoni Cæsari; uti diximus; admodum carus, adiutor accessit D. Romoaldo, vt Cæsar D. Adelberto tēplum in Insula Pereo ædificaret, ab eoq. tempore Romoaldus Othoni notus & veneratus est. Ex Georgio Andreæ fratre natus est Ioannes; quem diximus Archiepiscopum Rauennatem, hoc nomine, Decimum fuisse; & Agapitus, qui adolescens decessit. Theodosius Pauli etiam ex Blāda Perleonia filius, Vgolottum, Fridericum, & Aldebrandum habuit. Italianus Theodosii frater ex eadem Blanda, Opizonem ac Marcualdum procreauit. Philippus tertius frater, Azonem & Raynaldum. Postremus omnium fratrum Iacobus, Guillelmum, Brunorum, & Vbertinum. Romoaldi quoque fratres, nobilitatem domus retinentes, ac eius dignitatem, amplitudinemq. conseruantes, cum eorum unus Hala, alius Dux appellaretur, Ferretus & Franchinus putant, inde Halidasiam domum; cui nunc Halidosiæ, corrupta voce, cognomentum est, & Fori Cornelii, aliorumq. opidorū in Flaminia dominatū AN. DCCCC XCV.

habuit;originem duxisse. Per id tẽpus post Ioannẽ Decimum quartum, Decimum quinctum, & Decimum sextum, qui omnes sibi inuicem succedẽtes, Christi Ecclesiam administrarũt, Gregorius Quinctus, Saxo, Othonis Tertii auctoritate, ob affinitatem, Pontifex Max. creatur. Hic Ioanni Rauennatum Archiepiscopo, quem Reuerendissimum, & Sanctissimum appellat, anno ab ortu Christi DCCCCXCV. cum Ecclesia Rauẽnas ita de sua dignitate excidisset, uix ut ægre sustineret Metropolis nomen, eius Archiepiscopi rogatu, omnia confirmauit, quæ Rauennati Ecclesiæ fuerant ab superioribus Põt. Max. concessa: ea autem hæc sunt. Cœnobium D. Hilari, in agro, cognomento Galicata, ædificatum, quæq. eius iuris sunt omnia. Massam Fiscaliam appellatam, cum iis, quæ ad eam pertinent. Plebem; sic enim in ipsis litteris scribitur, Cornuceruinam: inq. iis omnibus potestatem iudiciariam, & publicas omnes iuris functiones eidem Archiepiscopo Rauennati confirmauit. Accessere ad hęc duo cœnobia in urbe Arimino, D. Thomę alterum, alterum Diuæ Euphemię, iis omnibus adiunctis iuribus, quæ ad illa spectarent. Sanxit etiam uti Agricolæ, & omnes, qui a Rauennatibus Archiepiscopis, in Hadriano, Ferrariensi, Cymacliensiq. penderent, immunes essent, nullamq. possent ad publicã functionem aut operam, præterquam ab Archiepiscopis cogi: ipsaq. Rauennatis Archiepiscopatus bona, nisi centum annorum spatio, pręscriberentur. A flumine Ponctari uocato, una cũ palude Argentę, cũq. iis omnibus locis, in quibus exerceri piscatus posset, & aucupium, & uenatio: omnia item ędificia ac iura, quę in ipsius fluminis utrisque ripis essent, vsque ad portum maris; nec nõ portũ Volanę; quem plerique antiquis Olanam fuisse affirmant; vsque Ceruiam, vna cum litoribus suis, siluisq. omnibus, & ceteris, quę cõdita ibidem essent, cõfirmauit. Lapides pręterea omnes, tã qui supra terrã, quã qui infra, etiã qui in ędificiis publicis extra opus essent, largitus est: sanxitq. ne ab aliquo sacrato uiro, qui aut Rauennę viueret, aut de Rauẽnatis Ecclesię familia

AN. DCCCC. XCV.

milia existeret, per omnem Aemiliam, ac Pentapolim, quodpiam portorium exigeretur: quemadmodum ex Pontificiis ipsis litteris, quæ in D. Vitalis bibliotheca adhuc seruantur, & nos legimus, cognosci luculentius potest. Scriptæ sunt autẽ anno primo Pontificatus Gregorii, mense Ianuario, ab Petro Rigonario scriba, iubente atque approbante Ioanne Episcopo Albanensi, & Apostolicę sedis bibliothecario. Neque tamen diu Ioannes Archiepiscopus hisce prærogatiuis usus est, siquidem breui decedens, seu, ut nonnullis placet, ad alium Episcopatum assumptus, Gilberto Gallo potiundi Archiepiscopatus locum reliquerit: qui cum summa ductus ambitione, ut caducis honoribus exornaretur, totum se cacodæmoni tradidisset, adolescens, primum cucullum in Floriacẽsi cœnobio sumpserat, mox inde egressus, petierat Hispalim; quæ est in Hispania nobilis ciuitas; bonarum artium causa, quarum & studiosus fuit, & peritissimus euasit. Eius auditores & discipulos fuisse ferunt Othonem Cæsarem, Robertum Galliæ Regem, Hlotharium, virum non minus nobilitate, quàm doctrina clarum, qui deinde Senonẽsis Archiepiscopus fuitꝗ. Itaque Gilbertus largitione primo quidem Archiepiscopatum Remensem, inde Rauennatem adeptus est. In quo id egisse boni constat, quod Concilium habuit Episcoporũ omniũ, qui Rauẽnati Ecclesiæ subiiciũtur, in æde Vrsiana, anno a partu Virginis DCCCCXCVII. Kal. Mai. In eo cõcilio decreta fuisse multa legimus admodũ ad bene beateq. uiuẽdũ utilia: interfuitq. Otho Cæsar: qui paulo ante, mense Aprili, eadẽ in vrbe, Alasię sororis precibus cõmotus, Vuidechindo; a quo illustris Caretorũ familia emanauit; multa in Liguribus & Taurinis donauerat. Sub id etiã tẽpus, Maurus Cæsenæ Episcopus, sanctitate vitę clarissimus, D. Mariæ in mõte basilicã ædificauit, quo loco tunc sacellum extabat exiguum: is autẽ mõs abest ab vrbe stadiis ferme quatuor, monsq. Mauri ab hac ædificatione deinceps multis annis appellatus est, cũ antea Saltus Spatiani diceretur. His etiã tẽporibus Guido, Othonis primi Cęsaris ne-

AN. DCCCCXCVII.

pos, quem ipse Mutilianæ ac Flaminiæ comitẽ creauerat, Rauennã, ciuium accitu, Trauersariorumq. presertim; quibuscum magna officia & frequens vsus intercedebãt, ad habitandum cum vxore, & Guidone, Sansoneq. ac Flaminio filiis, se recepit: vbi cum grati, beneficiq. animi non contemnenda signa prębuisset omnibus Rauennatibus, Pater patriæ cõmuni omnium consensu appellatur. Verum illius nepote, non multis post annis Rauennati adolescentulę vi stuprum offerente; accurrens populus ad arma, Guidonem, ex illiusq. domo omnes; Guidetto solum, quod esset infans, prætermisso, ad unũ trucidauit. Qui tamen Guidettus vbi adoleuit, nulla conseruatę vitę, aut iniuriæ occasionis ratione habita, sic patrem, familiamq. suam, tantaq. barbarie ac immanitate ultus est, vt Sanguibibax truci cognomẽto deinde fuerit appellatus. Quo perpetrato facinore Florentiã se cõtulit, indeq. Comitum genus, quibus a Balneo cognomentum est, initium duxit. Hoc interim spatio Gregorius Quinctus Põt. Max. translata in Germanos Cæsaris eligendi facultate, decedens, primo quidem Ioannẽ Decimumseptimum, mox, hoc vita functo, Gilbertum Rauennatum Archiepiscopum, qui vocatus est Siluester secundus, successores habuit. In Rauennatum Archiepiscopatum successit Hermutus, qui cum breui in neruorum resolutionem incidisset, se inutilem publicæ administrationi professus, Archiepiscopatum; ut Petrus Damianus est auctor epist. ad Nicol. II. de dimittendo Episcopatu; sponte dimisit, & quatuor annos deinde uixit priuatus. Huic Fridericus in Archiepiscopatum subrogatur, qui anno primo a partu Virginis supra millesimum, cum Othone Tertio Cæsare, qui tunc Rauennæ erat, cœnobium Diuæ Mariæ in Pomposia; quod ad eam diem Rauennatis Ecclesiæ Archiepiscopi possederant; permutauit, ab eo contra accipiens quicquid ad iurisdictionem spectaret omnis Terræ; sic enim in tabulis Augustalibus scribitur; sancti Apollinaris, omniumq. Episcopatuum, ac comitatuum, de quibus in Rauennati

AN. DCCCCXCVII.

AN. MI.

Ecclesia

Ecclesia tabulas ac monumenta extare affirmat. Pomposianum autem cœnobium Otho omni Archiepiscoporum Rauennatum ditione & potestate exemit, uoluitq. Regio tantum Imperio subiectum: essent item monachi ab omni seruitii molestia tuti ac immunes: qui de suis, quem uellent, Abbatem eligerent, ab Cymacliensi Episcopo consecrandum: is si, esset molestus, aut pecuniam postularet, proficisceretur ad Archiepiscopum suum; ita scribitur in iis litteris, quę adhuc in D. Vitalis bibliotheca seruantur; Rauennatem, ab eo certis precationibus expiandus & consecrandus. quòd si idem, quod in Cymacliensi, in hoc contingeret, adiret ad eum Episcopũ, qui sibi potior ac melior uideretur. Pari religione Otho idem Cęsar, D. Vitalis Abbati, aream, quę erat iuxta illius templi atrium, cum omnibus, qui tum aderant, ędificiis, dedit, donauitq. ut pro monachis domum in ea commodam extrueret: diligenter cauens, ne quis aut Archiepiscopus, aut alius molestia Abbatem afficeret, aut illi impedimento esset. His temporibus Malatestarum illustrem familiã, ab Malatesta uiro Germano, quem Otho Arimini Vicarium fecit, originem duxisse ferunt: sunt tamen qui putent ex Penna, seu ut alii Pinnabillis, qui uicus est Duci Vrbinatium subiectus, initium sumere. Siluester Pont. Max. cum in sanctę Crucis in Hierusalem rem diuinam faceret, se confestim moriturum & ab cacodæmone ludificatum sensit: si quidem prædixisse hunc ferunt Siluestro, uti caueret, ne Hierosolyma adiret vnquam: futurum, enim, uti tunc moreretur. Quod vbi Siluester, sudore continenter manante, artuumq. dolore percepit, populo rem omnem fassus, petiit moriens, ut cadauer bigæ impositum ibi tumulo mandarent, quo equi bigam trahentes se recepissent: quod quidem in Lateranensi æde factum est. Successit in eius locum Ioannes Decimusoctauus, qui die uigesimo post initum Pontificatum obiens, successorem primo Ioannẽ Decimumnonum, mox Sergium quartum accepit: cuius tẽpore Guillelmus Ferebattus, Normannus, Tancredi secundi filius,

omnem

omnem fere Aemiliam; uti Michael Ritius est auctor lib. II. de Regib. Sicil. sub se habebat: qui, facto in Carthaginienses, Siciliam omnem occupantes, impetu, eiectis illis, Insula potitus est. Mortuo Sergio Pont. Max. Benedictus Octauus Pontifex eligitur, cuius Pontificatus initio, fato functo Othone, cum Henricus primus ex Bauaris Cæsar creatus esset, Fridericus Archiepiscopus Rauennæ ex hominum uita migrauit. Ab eius interitu Ecclesia Rauennas undecim fere annis uacauit. Adelbertus enim quidam sedem nullis legitimis suffragiis inuaserat. Verum Arnaldus tandem ad Archiepiscopatum, populi ac sacratorum uirorum consensu, Pontifice Max. confirmante, uocatur: qui statim coacto Episcoporum sibi subiectorum conuentu, anno decimo quarto supra millesimum, AN. MXIIII. quæ ab Adelberto gesta fuerant, sustulit, atque irrita iussit esse. Inter ceteros autem Episcopos, Sigenfredus Placentinus Episcopus interfuit, & subscripsit. Interea Henricum Cæsarem cognomento Claudum, uita innocenter acta, decedentem, breui Benedictus Pōt. & Arnaldus Archiepiscopus, qui multa D. Ioannis Euangelistæ cœnobio dono dederat, insecuti sunt. Obiit autem Arnaldus, XV. Kal. Decembr. Benedicto Pontifici succedit Ioannes Vigesimus: Henrico Cæsari, Corradus Sueuus: Arnaldo Archiepiscopo, Heribertus, qui dedisse Sergio D. Vitalis Abbati, Emphyteutico iure fertur, quicquid Ecclesia Rauennas, eo loco, qui Auillana dicitur, possidebat, certæ pensionis obligatione quotannis adiecta, Pontificatu Benedicti Noni, qui Ioanni uigesimo subrogatus fuerat: nō multo post Corrado uita functo, Henricus filius, eius nominis secundus, quem alii Tertium affirmant, cognomento Barba nigra, patri successit. Heribertus cū multa in Archiepiscopatu ad rectam formam deduxisset, anno sexto moritur, Gebehardumq. successorē habuit, Benedicto nono adhuc Pōtifice, & Henrico secundo Cæsare: cum Romę tumultuaretur ob tres Pōtifices, Benedictum nonū, Siluestrum tertiū, & Gregorium sextum: eo nāq. ambitionis Pontificatus Maximus de-

ductus

ductus erat, ut nihil in eo fere uideretur, quod recte uiuendi exemplo esse posset. Quamobrẽ nõ fuit mirum, si ab Clemente secundo; quem, tribus illis Pontificibus abdicare se magistratu iussis, Henricus Cæsar Pontificem Max. creauerat; permissum fuerit, uti Henricus Romanos iurare in verba sua, ex suaq. sententia coegerit, Pontificum Maximorũ electioni se nequaquam; nisi iussu Cæsaris id facere cõpellerentur; intersuturos. Habuit autem Henricus celebre Concilium Romę, in quo Clemente secundo, vti memorauimus, Pontifice Max. creato, Clemens ipse pro Rauennati Archiepiscopo legẽ tulit. Nã cũ de loco sępius inter Patriarchã Aquileiensem & Rauennatem Archiepiscopum, quis esset, atq. vbi esset, in Cõcilio, & iuxta Pontificem Max. constituendis, dissensio nõ parua intercessisset, utroq. dextrum sibi locum uindicante; contigit in eo Concilio, prima die, Mediolanensem Archiepiscopum, nisi cum iam ad Vesperum inclinaret, non affuisse, Aquileiensi Antistite interea ad dextram Pontificis sedente, interposita tamen sella Henrici Cæsaris, qui propediem affuturus credebatur, cum ad læuam Archiepiscopus Rauennas consedisset. Itaque cum Mediolanensis adueniens, dextram peteret, ab Rauennati & Aquileiensi Antistite reclamatum est, cum unusquisque deberi sibi locum illum profiteretur. Iussit Concilium, uniuersam dissensionis causam discuti: in qua pertractanda numerus quidem & catalogus inter cetera productus in medium est, vbi erant scripta eorum Archiepiscoporum nomina, qui Symmachi Pontificis Concilio interfuerant, uidebaturq. ibi priore loco Mediolanensis Antistes scriptus. Verum Gebehardus litteras proposuit Ioannis Pont. Max. illam nominum scriptionem, non iure prærogatiuæ factam, sed ob Petri Archiepiscopi Rauennatis demissionem ac pietatem, testantes, qui Petrus permiserit eo casu Mediolanensem Antistitem priore loco numerandum: ne uero inde aliquod pręiudicium successoribus in Rauennatem Archiepiscopatum accederet, uoluisse Ioannem Pontificem;

is autem est, qui in Pōtificatu Symmachum fuerat insecutus; litteris illis suis rem testatam facere, decernereq. uti absente Cæsare, dexter locus Rauennati Archiepiscopo assignaretur; præsente, ad sinistram. Non est enim incompertum, Mediolanēsem Ecclesiam, usque ad Theodosii senioris ætatem, Vercellensi subiectam fuisse; quemadmodum colligi ex D. Eusebii Vercellensis Episcopi gestis, & D. Dionysii Mediolanensis Antistitis uita, atque item ex actis concilii Mediolanensis, sub Constantio Augusto Ariano celebrati, facile potest. D. enim Ambrosii opera atque causa, Metropolitanus honor á Theodosio Imperatore, Mediolanensi Ecclesiæ est tributus. Quod nequaquā Rauēnæ, nulli, pręterquā Romanę, vmquā subiectę, cōtigit: cuius Antistitē licet Valētinianus Cęsar terrena potestate ac iurisdictione in quattuordecim, de quibus diximus, Episcopos ornauerit atque auxerit, tamen antea diuinā ac cælestē in illos habuisse constat, quòd non ignoremus Seuerum Archiepiscopum, Heraclianū Pisaurensium Episcopum designauisse & consecrasse. Geminianum item Mutinensium Episcopum, ab Archiepiscopo Rauennate designatum; ipsumq. Diuum Apollinarem martyrem, primum Archiepiscopum, tota Aemilia & conciones sacras habuisse, & Ecclesias instituisse. His ita inter Mediolanensem ac Rauennatem Antistitem ab Clemente compositis, Aquileiensis litteras Ioannis Deciminoni Pont. Max. explicauit, quibus sibi ad dexteram locus dabatur. In hac dissensione cum uniuersum Concilium sententiam Clemens rogasset, tandem ita ab omnibus decretum est, uti Rauennati Archiepiscopo locus iuxta Pontificem dexter, Cæsare absente, tribueretur; pręsente, sinister. Ne uero deinde hæc res apud aliquos controuersiam faceret, omnia Pontificiis litteris consignarunt, quæ litteræ adhuc in D. Vitalis bibliotheca seruantur, & fuerunt a nobis perlectæ. Clemens Pontifex iis, aliisq. præstantibus rebus confectis, ueneno ab Romanis sublatus, successorem habuit Damasum secundum: nec multo ante Gebehardus Ar-

chiepiſcopus Rauennas, Decimoquarto Kal. Mart. in Pom-poſiano cœnobio, quod multis bonis ac priuilegiis ornaue-rat, diem clauſerat extremum anno a partu Virginis qua-dragesimo quarto ſupra milleſimum. Quòd autem ſit ibi AN.MXLIIII. mortuus, ac ſepulturæ traditus, eius loci Abbatis, Guido-nis ſanctitas fecit. Hic in agro Rauennati, Decimo ab vr-be lapide, Villa Caſamaria, religioſis parentibus Alberto & Marotia, ex Strambiatorum familia natus, Rauenna Ro-mam proficiſcens ſacris initiatur, dumq. Hieroſolyma co-gitat, Rauennam redire per quietem admonetur, inq. Pom poſiana Inſula ſub Martino, ſumma continentia ac religio-ne uiro, vitam agere. Vixit ut monitus fuerat, Guido, tres annos ſub Martini diſciplina, & mirabiles in ea ſolitu-dine progreſſus fecit, Quarto autem anno ineunte, Mar-tino ad Guillelmum Pompoſiani cœnobii Abbatem; ut magis adhuc proficeret; mittitur: qui cum Guidonis inte-gritatem, eiusq. animi puritatem cognouiſſet, ab Marti-no petiit, uti iuberet Rauennam illum ad D. Seueri, mo-nachorum vitam inſtituturum, proficiſci. Quod & fa-ctum eſt. Sed cum non multo poſt Guillelmus Pompoſia-nus Abbas ex hac vita migrauiſſet, Guido, omnium conſen-ſu, in eius locum deligitur. Iamq. Albertus pater, filium imitatus, & Gerardus item fratris ductus ſanctitate ac re-ligione, monachi cucullum induerant. Contigit autem, vt cum ex cœnobii miniſtris quidam e ſublimi decidiſſet, uiro ſancto Deum orante, incolumis euaſerit: quodq. mul-to maius putatur, Martinus monachus, qui in cellula ui-tam ſolitariam degebat, millibus paſſuum octo ab cœno-bio diſtante, cum diem ſuum obiiſſet, Guidonis rogatu ad uitam reuocatus eſt: isq. cum de inferorum pœnis ac locis multa enarraſſet, tertio poſt die iterum migrauit ex uita. Non caruit tamen moleſtiis Guido & calamitatibus: nam in tam vehemens Heriberti Rauēnatis Archiepiſcopi odium incurrit, vt Archiepiſcopus cœnobium illud Pompoſia-

num solo æquare decreuerit. Quod cum Guido resciuisset, assidue vna cum suis monachis, per tres dies supplex Deum exoratus, & cibo abstinens, non solum pacem impetrauit ab Archiepiscopo, sed etiam effecit, uti ipsemet Archiepiscopus ad pedes suos stratus, ueniam, multis obortis lacrymis, petierit, multoq. deinde in honore semper ab illo habitus fuerit. Gebehardus item, quem Heriberto subrogatum in Archiepiscopatu memorauimus, familiarissime Guidone vsus est, eumq. quotannis inuisere, & secum cœnare consueuerat: ubi quandoque euenit, ut cum Gebehardus, religionis causa, iussisset, Guidonis poculum præberi sibi, quo biberet, renuenteq. Guidone, tandem impetrasset, quam putarat, & insuderat minister aquã, uinum factam uiri sancti precibus cognouit. Quamquam id minus mirabitur, qui intelliget ex eadem aqua, qua ipse manus lauerat, difficiles sæpe morbos depulsos. His compluribusq. rebus admirabilibus & sanctitatis fama impulsus Henricus Cæsar, cum in Italiam ueniret, Legatos misit, qui Guidonem sibi obuium proficisci iuberent: multa enim habere, in quibus uti illius consilio uellet. Abiit Guido, & quidem inuitus, proficiscensq. monachis suis prædixit, fore ut se amplius non uiderent: quod & contigit: nam in Parmensi opido Sancti Donini cum esset, tertio postquam ægrotare cœperat, die, Quarto Non. April. ex hac

AN.MXLVI. uita in cœlum migrauit, anno ab ortu Christi quadragesimo sexto supra millesimum. cum annos quadraginta octo Pomposiano cœnobio pręfuisset. Complura miracula in eius interitu sunt uisa: nam & sacri campani æris sonus sponte auditus, & cæcus occurrens, uisum recepit. Sub id tempus Hunfredus, cœnobii D. Ioannis Euangelistæ, in quo Benedictini monachi commorabantur, Abbas, natione Germanus, Rauennati Ecclesiæ præficitur, cum duos iã annos post Gebehardum, Vuidgerus illam temere acerbeq. occupauisset: is enim hoc tẽpore ab Henrico Cæsare de sede deiectus,

Hunfredo cessit. Sunt qui Hunfredum hunc scribant Henrici Cæsaris per omnem Italiam Vicecancellarium; sic enim appellabant; fuisse: cuius tempore etiam affirmant Agnetem Cæsaris vxorem, Roma; vbi a Clemente secundo. Pont. Max. vna cum Henrico marito diadema Cæsarianum acceperat; Rauennam fuisse profectam, atque in Rauennati agro filiam peperisse. Interea Hunfredus D. Pauli templum queq. illud spectarent, ab Gebehardo superiore Archiepiscopo, D. Laurentii in Cæsaria cœnobio tributum, confirmauit: erat autem id D. Pauli templum extra portam D. Laurentii, iuxta Palatium Regis; ita in iis litteris scribitur; verum cuius Regis ædes illæ fuerint, affirmare non ausim: coniicio Honorii Cæsaris fuisse, qui ea urbis parte ab lauritio cubiculario ædificari sibi domum iusserat: nam extructo D. Laurentii templum, uti supra a nobis scriptum est, non omnino fuerit veri dissimile, alias sibi ædes, Rauennæ diutius commorari cupienti, extruendas eodem loco vrbis, qui placuisset, curauisse. Verum hæc sunt incerta: illud; ut redeamus ad historiam; certum est, Cæsarem in Germaniam redeuntem, D. Guidonis Rauennatis iam annum defuncti, sanctum cadauer ad se ex Parmensi opido, vbi sepulturæ traditus fuerat, allatum, Spiram, Germaniæ vrbem, secum non absque ingenti honore detulisse: ubi die Pentecostes festo celebrato, viri sancti cadauer in egregia æde, quæ extra vrbem ædificari cœperat, tumulandum curauit. Hunfrido Archiepiscopo per hos dies a Leone Nono Pont. Max. qui Damaso secundo in Pontificatum successerat, in Concilio Vercellensi, ob nonnullas inter Romanam & Rauennatem Ecclesiam contentiones, munere Archiepiscopatus interdictum est: Februario tamen mense, quarto Non. apud Augustam Vindelicam ab Henrico Cęsare simul conciliantur: licet paucis post diebus Hunfridus Rauennam regressus, ibidē veneno; vt pleriq. suspicati sunt; subito interierit Nono Kal. Septembr. Cui Henricus Tertius

Cæsar, Henrici secundi iam uita functi, filius Henricum subrogauit, suum item in Italia Vicecancellarium pridie Id. Mart. anno millesimo sexagesimo a partu Virginis: iussitq. uti Nizofrigingensis Episcopus, cum noua quotidie; quæ illius erat vitiosa flagitiosaq. uita, ac ingens superbiæ factus; moliretur, una cum Archiepiscopo, Rauennam exulatum ueniret: quod cum effecisset, haud ita multo post repente ibidem moritur Henricus Archiepiscopus, eodem hoc, quo fuit factus Archiepiscopus, anno. Ioanni, D. Ioannis Euangelistę Abbati sacram ædem, D. Blasii, quæ est ad Padum, illiusq. iura donauit. Interea Leoni Nono Pont. Max. Victor secundus primo, mox Stephanus Nonus, deinde Benedictus Decimus successerant, cum in Italia floreret Gothifredus, qui Mathildim Beatricis filiam in matrimonio habebat: hanc autem Beatrix Barbanigræ Cæsaris soror, Bonifacio nupta, potentissimo Principi Lucæ orto; quem Ioannesbaptista Pigna in Historia Principum Estensium lib. I. Thedaldi Estensis filium affirmat; non multo ante genuerat. Illud enim pro comperto habetur, Bonifacium Mathildis Patrem Estensem Principem fuisse. Nam in uetusta manu scripta historia annalium modo composita, quæ nunc extat penes Vincentium Carrarium Iurisconsultum Rauennatem, Bonifacium illum Marchionem appellatum legimus, constatq. hoc nomine honoris, & dignitatis ergo, tunc temporis Estensem intelligi, quemadmodum Pigna diligenter animaduertit. His temporibus; Romæ Nicolaus secundus, qui Benedicto Decimo successerat, ex hominum uita migrarit, Rauennæ autem anno millesimo sexagesimo secundo, Diuorum Simonis & Thadæi, Fabiani item & Sebastiani ædes sacrę ab Oddone uiro religioso ac nobili ædificantur & prouentibus ditantur. Non desunt qui existiment D. Vrsicini martyris cadauer ex D. Ioannis baptistæ, ad Vrsianam ædem ab Henrico Archiepiscopo iis diebus translatum, sed ego Honesto id, multis de causis, libentius adscripserim. Id Henricus hic præstitit, quòd cum

Diui huius martyris corpus sanctum in crypta iaceret, in ęde Vrsiana, ubi fuerat ab Honesto collocatum, inde illud, cum pluribus aliis Diuorum corporibus, eduxit, & super cryptam editiore loco, ante D. Probi Archiepiscopi corpus, Quincto decimo Kal. Decembr. omnibus sacratis uiris, & populo ad spectaculum conuocatis, locauit. Henricus autem cum se non iniuste in Archiepiscopatu gessisset, Kal. Ianuar. anno ab ortu Christi millesimo septuagesimo primo mortem obiit; AN. MLXXI. cui breui ab Alexandro secundo Pont. Max. qui fuerat Nicolao subrogatus, successor tribuitur Gibertus Parmensis, quem uetusta eius sęculi monumenta Vuibertum appellant. Id fecit quidem inuitus Alexander; nouerat enim eius opera Cadolum Parmensem ab Cisalpinis Episcopis, sibi Pontifici Max. legitimis suffragiis electo, pseudopontificem obiectum, indeq. eam pugnam ad montem aureum in Neronianis campis consecutam, in qua multi ceciderint. Verum Concilio Mantuæ habito, precibus Henrici Cæsaris compulsus, illum Rauennati; uti diximus; Ecclesiæ præfecit. Quo cum uenisset Archiepiscopatus possessionem accepturus, & noua animo moliretur, Gerardo Comiti, iisq. qui ex ipso legitimis nuptiis nascerentur filiis, opidum Britonorium locauit, quod opidum Vgo, Gerardi patruus, eodem locationis iure, ab Ioanne Archiepiscopo acceperat: eæ autem fuere condiciones, ut Gerardus quotannis pensionem solueret duodecim Marabotinorum; ita in uetustissimis tabulis huius locationis, quas nos legimus in bibliotheca Vrsiana, scribitur, quidnam uero ii Marabotini sint, adhuc non assequor: illud adscribitur, hos Marabotinos eius ponderis esse debere, ut septeni unciam conflarent: quos non per legatos mitteret, sed præsens ipse afferret: id si forte publice impeditus non posset, elapso impedimento efficeret. Quotiescumque autem Archiepiscopo ad Romanā aulam proficiscendum esset, eum comitari, Archiepiscopi tamen sumptu, teneretur. In Aemilia deinde aduersus hostes Archiepiscopi cum centum militi-

bus ueniret: ad obsidionē cum quinquaginta, trecentisq. amplius peditibus: citra Padum uero cū uiginti. Recepit autem Gibertus hanc locationem nepotibus se confirmaturum, si legitimi affuerint. Ipso uero Comite, eiusq. filiis decedentibus, quicumque equi, & quæcumque arma tunc apud ipsos reperirentur, ad Archiepiscopum mitterentur, Archiepiscopatusq. iuris confestim & dicerentur, & essent. Moriens hoc in-
AN. MLXXI. terim spacio Alexander Pontifex, successorem habuit Gregorium septimum, in quem Henricus Cęsar, cæde plurimorum sacerdotum, & bonorum direptione, quæ Ecclesiam Romanam spectabant, acriter commotus est, palam iactans uerum Pontificem illum non esse. At Gregorius, cum omnibus illis sacris interdixisset, qui largitione & muneribus ab Henrico sacerdotia accipiebant, Concilio apud Lateranum habito: minatus est etiam fore, ut expertem Christianę communitatis Cæsarem item faceret, nisi ad se rediret, ac resipisceret. Reddidit in eodem Concilio Gibertus Archiepiscopus omnium rerum, quæ gesserat, rationem, sed cum inimico animo in Pontificem esset, statim dimisso Concilio, Cincium Romanum ciuem, Stephani Præfecti Vrbis filium, temerarium hominem ac seditiosum, in Pontificem incitat, magna ei, Cæsaris nomine, pollicitus, si tantum facinus ex sententia confecisset. Capitur itaque a Cincio Pontifex, uerum a populo Romano, plurimis trucidatis, Cincio autem incolumi in Germaniam ad Cęsarem fuga elapso, in libertatem uendicatur. Gibertus tanti doli machinator, cum insidiæ ex uoto non successissent, simulata beneuolentia a Pontifice dimissus, Rauennam, peiora moliturus, se contulit: Nam Theobaldum Mediolanensem Antistitem, & plerosque alios Cisalpinę Gallię Episcopos coniurare in Gregorium pollicitationibus illexerat, & ad hos, Vgonem Candidum Romanæ Ecclesiæ Cardinalem adiunxerat: qui & si antea idem fecisset, in gratiamq. cum Pontifice, simulato animo, rediisset, nunc tamen palam malam mentem, malum animum præ se tulit.

nam uiribus omnibus atque opibus nixus est Henricum Cęsarem & Normannos, inter se de Imperio dissidentes, cõposita pace, in Pontificem concitare. Quod ubi Gregorius resciuit, coacto ad Lateranum Concilio, propositis, quare id faceret, rationibus, Giberto & Vgoni dignitate priuatis, sacris interdicit: quod etiam paulo post in Cęsarem fecit. Verum deinde apud Canossum cum eo conciliatur. Cum autem Henricum uideret a quibusdam seditiosis Episcopis adhuc in Dei Ecclesiam exacui atque irritari, habita frequenti synodo, Giberto interdixit, quæ erat superbia hominis & malignitas, dũ patientia Pontificis & modestia nimium abuteretur; ne Archiepiscopali aut sacro ullo munere fungeretur. Accitus dehinc Romam, suorum ipse scelerum conscius parere noluit: quam uel unam ob rem, Christianæ communitatis expertem se & indignum pręstitit. Eam anathematis pœnam, alio etiam haud multo post habito conuentu, Gregorius confirmauit, deq. Rauennati Ecclesia Gibertum, dissensionum omnium, quę tum uigebant, auctorem, depulit, omnibus illius Ecclesię sacratis uiris edicens, ne ulla in re, illi scelerum omnium machinatori, obtemperarent. Et ne Rauennates interea Pastore priuarentur, alterum Archiepiscopum, nomine Othonem, cum integra potestate proficisci Rauennam iubet, qui & hæresim Giberti auellat, & mentes hominum in officio contineat. Licet autem huius Archiepiscopi nomen in Rauennatum Archiepiscoporum albo non describatur, tamen in uetustissimis bibliothecæ Vrsianæ scriptis, aliqua huius monumenta legimus. Atqui tum Henricus his incitatus, capto Hostiensi Episcopo e legatione redeunte, habitoq. Episcoporum secum male sentientium conuentu, Gibertum Pseudo pontificem facit, Clementemq. appellat. Verum cum a Saxonibus bello premeretur, relicto ad tempus subdititio Pontifice, in eos mouet, ac commisso prœlio, magno suorum incommodo superatur, ipseq. decem & septem dies latuit, quo tẽporis spatio, Germani, Henricũ eius filiũ, hoc nomine Quartum,

in

in patris locum reposuerant: sed postea repertus pater, coniunctis simul cum filio copiis in Italiam ueniens, Clementem suum in Pontificatu, pulso Gregorio, collocaturus, Mathildim, obuiam cum exercitu factam, leui prœlio superat: quę quidem præstantissima fœmina, marito priore mortuo, paulo ante ante Azonem Quintum Marchionem Estensem, Aldrouandino, ut Pigna refert, natum, ac quarto affinitatis gradu sibi coniunctum, maritum acceperat. Verum postea re cognita, iubente Gregorio Pontifice, diuortium cum eo fecit, & paulo post Guelfo septimo Estensi, Guelfi sexti Bauariæ Ducis filio, nupsit: sed cum eo etiam diuortium est insecutum. Henricus itaque aliquot menses Rauennæ cum Gilberto; qui sedem Rauennatem inuitis omnibus, facto impetu, repetierat; Romam proficiscitur, eaq. tandem post diuturnam obsidionem potitur, & Gibertum ad Lateranum sacra Pontificatus insula publice exornat, eam rem Bononiensi, Mutinensi, ac Ceruiensi Episcopis procurantibus. Verum si ob Gibertum hunc nefarium hominem male fortasse Rauenna apud plerosque audire poterat, ex contrario Petri Damiani fama percelebris, omnem facile inuidiam tollebat. Hic Rauennæ, satis obscuro loco, sed ingenuo natus; sunt tamen, qui ex nobili Honestorum familia ortum putant, sed falluntur, cum id Petro peccatori conueniat; diligenter omnibus charitatis officiis a Damiano fratre natu maiore sic nutritus, ac bonis litteris imbutus est, ut ab eo sibi cognomentum adscripserit, uocariq. uoluerit & scribi Petrus Damiani: quod contigisse in Eusebio Cæsariensi legimus, qui a Pamphilo amico, Eusebius Pamphili & uocari & esse perpetuo uoluit: quamquam in Petro Damiani id obseruari potest, quòd ipse se tantum Petrum appellat, reliqui, Damiani, adiungunt. Antequam cucullum sumeret, bonas artes plurimos publice docuit, stylo, ut illa ferebant tempora barbariei plenissima, satis eleganti: quod & ex illius epistolis, quas ad multos misit, & ex libris, quos scripsit, & ex iis, quas ad populum habuit,

buit, concionibus, cognoscere difficillimum non est. ab ineũ te ætate agitari aduersis cœpit: cũ enim mater post plurimos filios, hunc postremum genuisset, quadamq. die natu maior, patre demortuo, multitudinem fratrum, & hęreditatem paruam conquereretut, adeo mater; quam iãdiu egestatis dolor cruciabat; est indignata, ac dolore percita, ut se miseram exclamans, atq. amplius ut uiueret indignã, Petro uix dũ nato lac negauerit, & nihil assiduo infantis ploraru cõmota, expetere eius necẽ uideretur: quæ plane erat consecutura nequaquam sero, nisi fame simul & ui frigoris iã nigrescentẽ, & voce fere destitutũ, sacerdotis cuiusdã pellex adueniens, iuuisset. Hæc siquidem crudelitatẽ matris acriter arguens, & lacrymas infantis, calamitatẽq. deplorans, immanitate summa efferatum animum leniit, & sociã se matri iungens, calentis aquę beneficio, aliisq. remediis semiuiuũ infantẽ reuocauit ad uitã. Haud ita diu post mater diẽ suum obiit; & frater natu maior duxit uxorẽ. Hi coniuges cũ gerere pueri curam uelle simularent, tã dura illum acriq. premebant seruitute, ut is non modo pane, cibisq. ac vino uitiosis, & corruptis aleretur, sed perpetuo nudatis pedibus, pannosus incederet, & multis uerberibus vapularet; pauloq. grandior factus, alendis suibus præficeretur. In quo vili famulatu, cũ die quadã argenteũ nummũ reperisset, & perinde ac diues repẽte factus gratulabundus, quid eo posset aptius mercari; dulci appetitu, puerilẽ animum, suauiũ rerum omnium expertem, per mollia trahẽte; diutius cogitaret, tãdẽ cælitus afflatus, quid hæc, inquit, mente reuoluo? horum certe uoluptas nequaquã fuerit diuturna. Præstabit tradere hoc sacerdoti, qui sacra Deo faciat. Rediit interea alius eius frater, cui erat nomẽ Damiano, Rauẽnaq. aliquot annos ab fuerat. Is fratris ærumnas miseratus, eum in fidem & clientelam accipiens, amanter ac paterne fouit, litterisq. instruendum curauit. Quod cum Rauennæ aliquandiu fecisset; optima pueri cognita indole, Fauẽtiam primo misit, mox Parmã; ut ibi doctos uiros audiret. Quod Petrus suis litteris testatur.

Breui autem liberales artes omnes edoctus, tantum nominis ac famæ apud omnes adeptus est, ut summa utilitate atque auditorum frequentia eas ceteris deinde explicans, facile primus omni Italia haberetur: cumq. in dies fauoribus, gratia principum, diuitiis, & auctoritate cresceret, seipsum increpans, nunquid, dicebat, his perpetuo caducis atque interituris bonis inhæserim? an non potius his uale dicens, cęlestia consecter? Quæ cum repeteret sępius, tandem paulatim cœpit diuinis studiis, & obsequiis nauare operam: itaque sub pretiosa ueste, induit cilicium, inedieq. & uigiliis, ac diuinis hymnis frequens studium exhibet: cumq. libidinis ęstu, pro ętatis natura, iactaretur, mediis noctibus e cubili surgens, aquis se immergebat, dum totus frigesceret; indeq. egressus, in lectum minime regredi, sed psalmis atque hymnis Deum uenerari consueuerat. Mirum fuerit dictu, quam pręstiterit egentibus liberalitatem & munificentiam, quamq. benigne & pie prandio illos acciperet. Quo loco illud nequaquam silentio uidetur prętereundum, cum quadam die, una cum sodali suo, cuius opera utebatur, pranderet, neque, extra unicum ex similagine tritici panem, quicquam haberet, sodaliq. qui eodem cibo uti consueuerat, cibarius & secundarius panis esset appositus, secum loqui cœpisse: Christus ad mensam meam inferior mihi est; iamq. his atque aliis animo repetitis, cum panem cum illo commutare decreuisset, pudore tamen retractus est. Itaque comedentem pauor sensim arripit, & horror concutit uiscerum, tandemq. piscis, quæ transuersa in gutture inhæserat, spina, nullis cedens remediis strangulabat, cum id sibi ob panem ex similagine sodali minime tributum accidisse existimans, commutato pane, primo eius bolo conualuit: quamobrem supra quam dici potest lætus, aperuit cunctis miraculum. His atque aliis ad Dei famulatum in dies magis accensus, cum omnino his caducis rebus abduci, monachusq. fieri decreuisset, id tamen in patriis finibus ob affines, aliquotq. alia impedimenta

minus tutum arbitraretur, hæc cogitantē assiduisq. precibus contendentem a Deo, ut ad salutem sempiternam aditum pararet, a solitudine sanctæ Crucis fontis Auellanæ, quæ est in Eugubina diœcesi, de quibus iā multa præclara acceperat, diuinitus impulsi conueniunt. His Petrus, postquam de Deo multa locutus cū illis fuisset, animi sui sensum aperit, petitq. num ab eorum Abbate, si monachus uellet fieri, reciperetur. ipsis affirmantibus, lætus spondet se illuc quàm primū profecturum. Donat interea scyphum argēteum abeūtibus, uerum cum instanter illud, nullis precibus locum relinquentes, renuissent, atque ob id conceptam in animo Petri religionem, & opinionem eorum sanctitatis, magis confirmassent, fecerunt uti maius adhuc caducarum harum rerum fastidiū Petrus incurrerit, nec quicquam aliud, nisi cælestia, cogitaret. Post monachorum discessum, ut usu tractando cognosceret, utrum eius uitę laborem esset laturus, coniecit se in cellulam satis arctam, ubi per quadraginta dies uitam, iuxta leges hęremitarum sanctę Crucis, traduxit: quo genere uiuēdi plurimū roboratus, nihil iam difficultates, & durum uitæ illius modū timens, suis omnibus insciis, clam ad eam montis Catrię solitudinē profectus est. Excipit eum libenter Abbas, cucculloq. indutum, uni ex monachis in custodiam ac disciplinam, tyronum more, tradit. Quantum autem profecerit, quamq. obedientiam magistro, reuerentiamq. pręstiterit, ex eo facile cognosci potest, quòd iter cum pręceptore eques ingressurus, iussusq. ab eo, ut indueret molliorem uestē ac pulchriorem, magistrū supplex obsecrauit, ne, quod minus decere ipse arbitrabatur, pręciperet. ceterum magister, qui eum ob perspectas uirtutes unice diligebat, proptereaq. ne in publicum prodiret adeo incultus, optabat, nequaquam assiduis, repetitisq. eius precibus assentiri. Igitur Petrus, ne nimis perfracte pertinax, obedientię repugnaret; quamquam maximo pudore ac rubore suffusus, quòd, quę reiecerat ornamenta, recepisse uideretur; nullum pręs pudore intueri au-

dẽs, pulchriore indutus cucullo, magistro comes abiit; cernere autem; quemadmodũ ipsemet retulit; omnes, eum digito commonstrantes, & sponsi nomine, non monachi appellitantes, quacumque incederet, uidebatur. Ad cœnobium regressus, maiori in dies abstinentia, ac uigiliis, ad sanctitatem, & ad summum bonum adipiscendum incumbere. Per id temporis monachi illi, quattuor diebus hebdomadæ pane & aqua traductis, tertia & quinta feriis, parum leguminis, a singulis, suis seorsum cubiculis, cocti, sumebant; diebusq. sacræ inediæ, panis, non quantum quisque uellet, sed certa quantitate ac mensura pręebatur. Vinũ rei tantum diuinæ faciendę, & ægrotis notum; nulli pręterea. Cũ uero is esset in uigiliis mos, ut signo dato, matunis precibus expletis, omnes hymnos Dauidis recitarent, præueniens hoc cõmune signum Petrus, quicquid erat noctis reliquum, continentibus excubiis ducebat: vnde in eum incidit morbum, ut dies noctesq. insõmnes ageret: sed temperatior factus, conualuit. Cumq. breui in summam sanctitatis famam creuisset, summis tandem precibus, Guidone Strãbiato Rauennate, Abbate Pomposiano, id ab sanctæ Crucis Præfecto impetrante, Pomposiam mittitur, ut monachos illos præceptis diuinis sacrisq. litteris institueret: ibi transegit biennium, quo elapso, ab sanctæ Crucis Præfecto, qui illuc eum miserat, a suis monachis reuocatur. Ibi Præfecto paulo post demortuo, renuens ac diligenter recusans, tamen cœnobio præficitur. Quod cum instituisset, in Camertibus primum, mox ad montem Regium, quod est in Perusino, ubi cellam reperit, quam D. Romoaldum incoluisse ferebant; deinde in Fauẽtino, tum ad Aceretem, tum ad Gauiunium; nunc Cauinam appellãt; postea in Ariminensi ad Murcianum cœnobia excitauit. cum uero esset in Gauiuniano cœnobio, iubet die quadam monachum, qui ministrare sibi cõsueuerat, potum sibi afferre ex fonte. Fecit imperata minister, sed aqua in uinum mutata, alius denuo ab assidentibus monachis mittitur, qui

aquam

aquam adferat: qua itidem in uinum conuersa, mandauit Petrus, id ne cuiquam patefacerent: quod & factum: nec id quisquam, nisi ab eius interitu, umquam resciuit. Illud etiam fuit satis celebre, quod, cum iuxta sacellum suum, plenum uini dolium haberet, transeuntibus illac militibus, & a sacerdote sacelli custode potum arroganter petentibus, cum sacerdos uegetem indicasset, & omnia eius foramina ipsi aperuissent, uinum nequaquam prodiit. Suspicati sunt primo se a sacerdote deceptos; itaque superiori aperto foramine, cernunt parum deesse uini: ceterum quamquam iniiciebant uirgas in foramina, nihil tamen uini usquam exiit, cum alioqui uirgæ ipsæ uino maderēt. Quod miraculum eo etiam maius est uisum, quòd peregrino paucis post horis eadē trāseunte, ac sibi Dei causa atque nomine præberi potum postulante, cum sacerdotis sermone, quę militibus accidissent, narrantis, ipse deterritus, magnum sperare se beneficium affirmaret, ex eo quod ab insolentium rapina incolume, atque integrum seruatum fuerat, præsertim quod notus sibi iamdudum Petrus fuisset, & suum frequenter exhibuisset, sacerdos timidus licet, & nihil se uini extracturum existimans, assiduis tamen peregrini precibus, contulit se ad dolium, foramineq. recluso, uinum hausit. Nec minori fuit admirationi, cum uir magnus quidem, opibusq. ac copiis affluens, qui diebus festis solemnioribus Petro pisces dono mittere consueuerat, nocte, quæ diem natalem Christi Dei proxime antecessit; quòd habere antea pisces non poterat; seruum cum pisce grandi misit. Erat fœdum ea nocte cælum, nullis aut Lunæ aut aliorum syderum radiis illustre, & ad perpetuam uiæ difficultatem, niues altæ accedebant. Itaque dum seruus ad excelsam ripam peruenisset, eius extrema nimium persequens, lapso pede, præceps inferius agitur: & cum is fuerit casus, ut totus discerpi facile, affringiq. potuisset, meritis tamen uiri sancti, ui diuina, incolumis ac illæsus euasit: ualidusq. & alacer excussum onus, ceruice resumpsit; cumq. uenisset ad

Petrum,

Petrum, & domini munus obtulisset, quòd eius meritis eua sisset mortem, ingentes gratias egit: cui Petrus, Ne, inquit, fili mi, erranti homini, ac criminum labe conspurcato, uelis adscribere, quod Deus sola sua misericordia tibi elargiri non est dedignatus: gratiæ illi abs te agantur, qui nusquam deest iis, qui in calamitatibus, periculisq. existentes, eius opem suppliciter implorant. Cum item haud ita multos post dies, unum ex suis monachis ad Abbatem quendam misisset, monacho autem diutius Abbatem, qui aberat, expectare, & tandem eo, quo aberat, adhibere fuisset opus, intelligens, nisi iter noctu faceret, ad præstitutam sibi a Petro diem, non esse reuersurum, duce uiæ capto, iter uesperi ingreditur: nec diu processum est, cum sese dux ex oculis furtim subduxit. Itaque ignarus uiæ, vehementer anxius, & incertus quo tenderet, petere a Deo suppliciter, ut præiret itineris Dux, meritis eius, cui obedire satagebat: nec diu post peruenit, quo se uia scindebat duas in partes; ubi dum hæsisset paulum, quam caperet ambigens, elegit tandem quam magis tritam uidit, aptioremq. existimauit. Ceterum dum conatur in eam iumentum dirigere, illud non modo renuit, sed aliam ingrediebatur. timens autem monachus, ne iumentum id faceret, quia alias eam ingredi uiam cōsuesset, calcibus ac uerberibus in aliam impellere conabatur, iumento minime assentiente: ad extremum cum irrito nixu diu decertasset, iam demum suspicans, ne forte brutum illud animal sibi contra morem, diuino instinctu, resisteret, laxauit habenas, & quidem uano nequicquam euentu: inalbescente enim cælo, recta se ingressum agnouit: pauloq. post cum peruenisset ad cœnobium, quæ sibi contigissent omnia, Petro narrat, & Deo atque illi gratias egit immortales. Pari meritorum uirtute, dante Deo, adolescentulum; quem ad Episcopum quendam in negocium mittebat; traiecto flumine in limo alte hærentem, cum illum supplex adolescens inuocasset, incolumē eduxit: cumq. adolescens inde longius ad urbem prouectus, non reperisset

Episcopum,

Episcopum, ab iuuene tamen Episcopi patruele benigne exceptus est. In hoc tamen defuisse patruelis Episcopi uisus est, quod cunctis obeuntibus, adolescentem solum in cubiculo grandi reliquit. quamobrem adolescens magno arreptus timore noctem illam totam insomnem duxit. Itaque patrueli Episcopi dormienti Petrus Damiani adesse est uisus, qui acri vultu minitans & obiurgans, quod negligentia nuncium suum adeo male affecerit, perterruit eum quam maxime; somno igitur solutus, expectare dum illuceat, ut inuisat hospitem, quæratq. ea sibi quid velint: quod cum esset factum, & suum uterque incommodum enarrasset, uiri sancti potentiam admirati, extollere Dei gloriam, qui sit in iis, qui illi ex animo seruiunt, mirabilis. Adeo autem hac re adolescens, quem Petrus miserat, est commotus, ut reuersus ad Petrum, illi se totum commiserit, breuiq. post ibidem cucullum induerit. Adeo uero in dies doctrinæ ac sanctitatis eius fama increbuit, ut a Stephano Nono Pont. Max. ad Galerum non uocaretur, sed, ut ille ipse scribit, traheretur: neque hoc satis Stephanus pro hominis probitate ac doctrina esse putans, Episcopatum Hostiensem addiderit, sacriq. Cardinalium Collegii Principem; Decanum appellant; fecerit. Plurimas legationes summa fide & diligentia obiuit; cumq. eo tempore sacrati uiri publice scortis & omni libidinum generi indulgerent, uxorumq. loco meretrices haberent, & appellarent, dici uix potest, quàm acriter, quàm intrepide semper illos reprehenderit, atque ad recte sancteq. uiuendum omni studio fuerit adhortatus. Verum ut se Deo totum traderet, & in rerum diuinarum meditatione dies noctesq. consumeret, sacro galero & Episcopatu se abdicauit; cumq. ab Nicolao Pont. Max. ad eas iterum dignitates & honorum insignia assumenda cogeretur, ipseq. constanter, & aliquanto fortasse quàm res ipsa & Pontificis maiestas ferret, pertinacius renueret, Pontifex assensit quidem eius perseuerantiæ, sed tamen pœnam in eum centenariam constituit: qua pœna tenebatur

ad recitandum, per centum annos, quotidie centies, uerberibus adiunctis, psalmum quinquagesimum, quo usus est Dauid, cum stuprum Bersabeæ, & marito eius mortem obtulisset, illumq. Nathan uehementer accusasset, ac minaretur, Deum tam grauia scelera nequaquam impunita, atque inulta relicturum. Subiuit hanc pœnam libenter Petrus, tantusq. in eo fuit ardor pœnitendi, ut eã annuo spatio exhauserit. Itaque pœna persoluta, elegantes ad Nicolaum Pontificem, & officii, ac pietatis, religionisq. plenas litteras dedit, quibus & purgauit se diligenter, & non minus rationibus, quàm uirorum sanctorum exemplo id fecisse testatus est. Hæ litteræ quoniam extant, non est cur a nobis explicentur. Abdidit igitur se in Catrianam solitudinem optatissimam, ubi nec semper ociosus uixit, nam Mediolanensem Ecclesiam male sentientem & a Romana abductam ac discrepantem, simoniacaq. Labe, & Nicolaitarum hæresi infectam, Nicolao iubente; tametsi id Stephani Noni iussu factum plerique uelint; cum Romana conciliauit, & in rectam sententiam deduxit. Idem etiam in Rauennati Ecclesia nixus est, Gibertumq. Archiepiscopum sæpius fuit hortatus, ut meliora sentiret. Sic autem inscribere ad eum litteras consueuerat. Domino Giberto, secundæ per Italiam sedis, Antistiti, Petrus ultimus heremitarum, seruus, deuotissimæ seruitutis obsequium. Gregorio deinde septimo hortante, per omnem Italiam, sacram inediam, & ciborum ieiunitatem, die Veneris in honorem Crucis, instituit, ac potius antiquitus institutum, & iam fere obliteratum reuocauit: quod & de horariis precibus, quibus quotidie Diuæ Mariæ Virgini Christiparæ debitum cultum exhibetur, factum est: iussitq. Pontifex ab omnibus, qui sacris essent initiati, pie ac sancte quotidie recitandas. Quòd autem ad sacram diei Veneris, in honorem crucis institutam, ac potius reuocatam, inediam spectat, quædam de ipsa, quæ contigerunt, minime omittenda duximus. In cubiculo dicato ægrotis senex erat monachus, Leo nomine, qui

precibus

precibus assiduis, uigiliis, atq. abstinentia a cibo, iuuenili pęne ardore intentus, nocte quę diē præcessit, quo die hæc in honorem Crucis sacra inedia instituēda erat, per quietem, uidit frequentem conuentum monachorum in templo, qui albis induti uestibus, suauissimis uocibus & dulci admodum cōcentu cantabant, Dulce lignum, Dulces clauos, & quę deinde sequuntur. Quo etiā loco comedere consuessent, panes mensis appositos esse nitidissimos, dulcissimos, & sapidissimos; atque inter monachos vndiq. discūbentes, uirū maxime speciosum ac uenerabilē, qui vnde eiusmodi panes, nusquā ad eā diē visi, uenissent, interrogatus, Hi sunt, inquit, panes, quibus filii Israel manna percipiētes, e cælo alti sunt in solitudine. Vir idē mensam Abbatis, quæ erat ad occidentem, transtulit ad orientem solē, ubi in pariete Christi crucifixi imago picta aderat. Paulo etiā post alius monachus, cui Petro erat nomen, ad cœnobium die Iouis regressus, cū nihil adhuc nosset de hac inedia, nocte per quietem Petrū Damiani uidit, qui illū ad prandiū inuitabat, secumq. accūbebat. Itaq. postridie accipiēs noui ritus disciplinam, lætus atq. alacer, En, inquit, Dei gratia, prandiū, ad quod me Petrus Damiani uocauerat. his autem uisis monachi sui omnes cōmoti, qui ob id cernere oculis, plane diuinum institutum illud esse, uidebantur, ab eo petunt, & flagitant, ut, si quid pręterea in reliquo victu ac uestitu commutandum, corrigendum, detrahendum putet, detrahat, corrigat, commutet: quamborem magis adhuc uili ac demisso uestium atque habitus genere instituto, non minus sermonibus assiduis, quàm uitæ exemplis, eos ad cælestis uitæ præmia euehebat. Quo uero tempore Episcopatum tenuit, quicquid supererat, in egentes affluenter effundebat, & ex illis duodecim pedes perpetuo abluebat, epulumq. præbebat: & tota vrbe pupillos ac uiduas perquirere & iuuare. In cœnobio per quadraginta quādoq. dies comedebat nihil, quod esset igni coctum, sed tantum pomis crudis, absque ullo potu, uescebatur: cuius rei discipulus eius, qui

conſcripſit hanc uitam, teſtis eſt. Conſueuerat etiam diurnis horariis precibus atque hymnis recitandis, nulli podio ſubſellioue hærere; & initio vtriusq. quadrageſimę, per triduum penitus abſtinere cibo: ad quod inſtitutum licet ipſe neminem verbis allexerit, quibusdam tamē cœnobiis, id eius exemplo deinde ſeruantibus, vehementer laudauit, quo diligentius toto eo triduo intra clauſtra cœnobii, ſilentium ſeruaretur; inſtituens, ut ne quis, extra ſummam neceſſitatem, calciamenta indueret ante, quàm ſingulis diebus Dauidis omnes pſalmos communiter abſoluiſſent. Rauenna tandem diſcedens ad Pōtificem aditurus, ne iter eſſet omnino inane, monachos inuiſit, quos Fauentiæ conſtituerat, extra vrbis portam in æde D. Mariæ, quā nunc intra vrbē adductā conſpicimus. Ibi febre correptus, octauo, poſtquā ęgrotare cœperat, die, ex hac uita migrauit, ea nocte, quę diem octauū Kal. Mart. anteceſſit, anno ab ortu Chriſti milleſimo octuageſimo, Gregorio Septimo adhuc Pontifice, & Othone; ſi Gibertum male ſentiētem reiicimus; Rauennatum Archiepiſcopo. Qui Otho uir profecto ſumma religione fuit, atq. innocentia. Petri Damiani morte ab iis, qui excubabant iuxta cœnobium; ne ſanctum cadauer poſſet a ſuis monachis, qui e propinquis locis aduenerāt, furtim exportari; nunciata, repente ciues omnes ad eius parentalia accurrunt, breuiq. templum tāta populi multitudine refertum eſt, ut vndarum modo ſeſe inuicem impellerent, beatusq. ille diceretur, cui dabatur uiri ſancti loculum attingere, & illi munera prębere, pedesq. oſculari. Sepulcrnm interea ex cādidiſſimo marmore, ſumma facilitate, ipſis, qui adducebāt, admirantibus, ex alio ſatis diſtanti cœnobio deuehitur, atq. in eo, e regione chori, iuxta gradus, quibus aſcenditur ad aram, locato, omnibus hymnos ac pſalmos concinentibus, Deumq. laudantibus, uiri ſancti corpus reponitur. Breui autem demortuo Gregorio Septimo, Victor Tertius primo, mox Vrbanus Secundus Pontificatum Max. adepti ſunt: quo tempore expeditio Hieroſolymitana,

AN. MLXXX.

cum

cum tercentis peditum millibus, equitum centum, ab Christianis principibus cœpta est: tandemq. Saracenis ac Turcis, Medis item, Syris, & Chaldæis, Arabibusq. pulsis, Nicæa, Iconium, Heraclia, Tharsum, Edessa, Manista, Cæsarea Cappadociæ, Antiochia, ipsaq. ad extremum Hierosolyma, sub id fere tempus capiuntur, cum Paschalis secundus Pont. Max. in demortui Vrbani locum suffectus est, anno a partu Virginis millesimo nonagesimo nono: Hierosolymorum Rex Gottifredus Bolionus, Galatiæ Comes, omnium consensu creatur, quod murum eius vrbis primus conscenderit. Per idem tempus Paschalis in Gibertum exercitum comparauerat; qui cum Albæ Marsorum tunc degeret, audita aduentantis exercitus fama, haud satis copiis suis, a Ricardo Campano Comite acceptis, fidens, relicta Alba, in Furconensium montes sese proripuit, vbi haud ita multo post, repẽte moriẽs, scelerũ pœnas dedit. Huius interitu Othonem in Archiepiscopatu Rauennati denuo confirmatum pleriq. putant. Vtcumque tamen sit, Gualterius paucis post diebus, maxima uir religione atq. innocentia, Archiepiscopus factus est, cui bona Archiepiscopatus recuperanti, & ueterem iurisdictionem restituere quærenti anno MCVIII. incolæ opidi Riuersani, & castri maioris sacramẽtum dixerũt. Interea Mathildis Trauersariorum, multorumq. præterea Rauennatum & Venetorum auxilio, Ferrariam ab Henrico Cæsare, Ecclesię Romanæ hoste, ablatam; uti auctor Blondus est; recuperauit. Cum autem Trauersariorum opes ac nobilitas maxime tota Italia florerent, Mathildis, Beatricis & Bonifacii, uti memorauimus, filia, Guillelmo Trauersario, Petri ac alterius Mathildis, quæ Inclyta appellabatur, filio, Marsiliã neptẽ in matrimoniũ collocauit: ex quibus nuptiis natus est Petrus Tertius, qui Trauersarios omnes uirtute, ac potentia longe antecelluit. Per idem tempus Rauennæ etiam florebant Franciscus Ferondus, & Hostasius Rasponus, ambo equites, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ Senatores; sic enim in iis tabulis publicis scribitur, quæ nos anno

AN. MXCIX.

MC. manu Siluestri Honesti scribæ Rauẽnatis scriptas, apud Hieronymum Rasponum, Ludouici filium, legimus: Ipseq. Rasponus Corneliam Ferondi filiã uxorem acceperat, nummis aureis tercentis pro dote numeratis: eam affinitatem Antonio Palatio, Nicolao Trauersario, & Iacobo Honesto maxime procurantibus. Cum autem Giberto ex humanis rebus exempto, tres alii occupare Põtificatum Max. conarentur, inter ceteros id Maginulphus ciuis Romanus, Rauennæ ausus est, publiceq. ibidem Pontificatus insulam in æde Vrsiana assumpsit: uerum hunc & Romani exilio mulctarunt, & Rauẽnates omni ope destitutum ex vrbe sua exterminarunt. Quoniam autem Maginulphus Rauennatis Ecclesiæ amplitudinem, in qua fuisset Pseudopontifex factus, obiicere atq. opponere Paschali Pontifici Max. est visus, ne posterioribus sęculis Rauennatis Archiepiscopatus amplitudo, Romanis Pontificibus grauis esset, & negocium faceret, Paschalis ad Guardastallũ in Cisalpina Gallia, cõuentu multorũ principũ virorum & Episcoporum habito, statuit, Aemiliæ vrbes Placentiam, Parmam, Regium Lepidi, Mutinam, Bononiã Rauennati Ecclesiæ subiectas deinceps non esse. A quo tamen decreto discessum fuisse, tempora ipsa, quæ insecuta sunt, & multa Bibliothecæ Vrsianæ monumenta testantur. Adhæc in eodem Concilio, cadauer Giberti Archiepiscopi, Pseudopontificis; quod sextum iam annum Rauennę cõsecrato loco sepultum erat; extrahi de sepulchro, & in profanos campos proiici iussit. Interea Henricus Quartus Cæsar, demortuo patre, compositis in Germania rebus, in Italiam uenit, & a Paschali corona Imperii exornatus, in Germaniam rediit. Gualterius Archiepiscopus Vrsiani templi testudinem uermiculato opere, quod nũc cernimus, diligenter incrustandam curauit, per eosdem fere dies: & Henricus Cæsar denuo in Italiã regressus anno a partu Virginis MCXV. Quincto Kal. Ian. apud Forum Pompilii,
AN. MCXV. Mathildis; quam contectalem suam appellat; & aliorum uirorum principum rogatu, D. Vitalis Rauennate cœnobiũ, omni

Archie-

Archiepiſcoporũ Rauẽnatũ poteſtate ac dominatu liberauit, ſic ut extra Cæſarem, nulli ſubiecti monachi eſſent, nulli parere tenerentur: confirmauitq. quæcumque poſſideret: erant autem; ut ex publicis illis tabulis, quæ ſeruantur adhuc in D. Vitalis Bibliotheca, cognoſci poteſt; in Ferrarienſi multa, Curtis præſertim; ſic enim eius ſęculi uoce appellant, D. Laurentii in Scornio, multa item in Geruienſi, Cæſenati, ſancti Ioannis in Mariniano, Ariminenſi, Faneſtri, Senogallienſi, Fauentino, & Foro Corneliano: necnon Roncum, Troa, Diua Maria in Tribbo. Voluitq. ut ubicumque quicquam iuris illi cœnobio eſſet in flumine Anemonis, quod uocant Fantinum, poſſent monachi inter Fauentinum ac Rauẽnatẽ agrum molas frumentarias extruere. Paulo autem ante, quàm Henricus hæc cõcederet, Rauennæ atque omni etiam Flaminia pluiſſe ſanguinem Vincentius Gallus ſcribit. Mathildis ętate admodum prouecta, hærede Eccleſia Romana facta, eorum omnium bonorum, quæ ſuperiores Principes ab Romanis Pontificibus ui extorſerant, Mantuæ decedit, ſepeliturq. in D. Benedicti, quod ab ſe duodecim paſſuum millibus Mantua procul ędificatum fuerat, eodem anno ab ortu Chriſti MCXV. Ab eius interitu Rauennates & Mantuani aduerſus Ferrarienſes bellum inſtaurantes, contractis ſociorum copiis; ut Ioannes Ferrarienſis cucullatus Franciſcanus, de Eſtenſibus Regulis ſcribens eſt auctor; in agro Ferrarienſi omnia populantes, incendenteſq. ingentem prædam abducebant: quamobrem Ferrarienſes, ſubſidiariis copiis Verona accitis, pacem a Mantuanis, certis datis, acceptiſq. condicionibus, impetrant, & cum Rauennatibus fœdus faciunt. Anno inſequenti, qui fuit decimus ſextus ſupra milleſimum & centeſimum, ex monumentis uetuſtiſſimis, quæ nos in D. Ioannis Euangeliſtæ bibliotheca legimus, conſtat, Mathildim Petri primi Trauerſarii, uti diximus, uxorem uiro demortuo, eius cœnobii Abbati, Martino, agros omnes illos dono dediſſe, ubi D. Geruaſii hoſpitium ędificatum erat: AN. MCXVI.

omniaq.

omniaq. illa, quæ cum essent iuris Ecclesiæ Ceruiensis, ipsa legitime a Vado Buccamezo usque ad portum fluminis Sapis, possidebat. Eamq. donationem se fecisse Mathildis testatur, ut Petri mariti, ac alterius item Petri filii; qui secundus hoc nomine ex Trauersariis fuit; uita iam functi, animabus consuleretur: quod Guido & Guillelmus eiusdem Mathildis ac Petri, filii, ut patris, fratrisq. manibus parentarent, ratum habuere. Terminus horum prædiorum in illis publicis tabulis usq. ad medium Sapis scribitur. qui uero hanc donationem posterius confirmarunt, Eugenius Tertius & Anastasius Quartus Pontifices Max.& omnium postremus Rusticus Ceruiensis Episcopus anno MCCXXVIII. vtramq. fluminis ripam adiiciunt. Illud autem D. Geruasii hospitium ędificatum olim fuerat, ut uictus gratis subministraretur iis, qui Romam religionis causa adirent: cuius modi aliud ad Primarium Padi ostium erat, cui ex templi D. Clementis prouentibus, suppeditabatur uictus: quamobrem Archiepiscopus Rauennas multa illi anno MCCXXII. dono dedit. Sed ut ad historiam reuertar, cum sub id tempus ordinis Cisterciensis religio late uagaretur, Bernardo Clareuallensi Abbate, uiro sancto, eius integritatis famam disseminante, D. Seueri cœnobium, quod iuxta Rauennam, memorauimus, in Villa Vangaditia extructum, eius ordinis leges accepit, Gualterius Archiepiscopus hoc interim spatio multas ædes sacras muneribus cum exornasset, ditassetque, ipsum præsertim Diuæ Agnetis martyris templum amplificauit: auxit etiam commodis cœnobium D. Georgii ad Taurum extra Artenectorum portam, in quo sacræ Virgines habitabant: quod nunc penitus demolitum est. Illi cœnobium aliud D. Mercurialis satis uetustum, sacris similiter uirginibus dicatum, cum proximum adhęreret, eius ne uestigia quidem hodie extant: adeo tempus omnia, & bellorum calamitas exedunt. Legimus tamen deinde anno MCLXX. Virgines sacras ibi adhuc commorari: uerum anno MCCXXVII. deductis inde Virginibus,

sacerdoti

sacerdoti tributum, qui certis adiectis prouentibus unde ale retur, templum ac res illius sacras administraret ac conserua ret. Insignis hoc tempore habebatur Petrus Portuensis cœnobii Præfectus: qui nobili Honestorum Rauennati familia genitus, litterarum haud omnino expers, cum esset sacerdos, ut uotum persolueret, quod in nauigatione, tempestate actus, nuncupauerat, Diuæ Mariæ Virgini, in portu Rauennati, ædem ac cœnobium extruxit; quod deinceps, ob eam a loco sumptam causam, Portuense cœnobium est appellatum. Ibi sacerdotum conuentum instituit, quibusdam præscriptis legibus, quas Paschalis secundus Pont. Max. ad se missas firmauit. Ab eo plurimum propagatus is ordo est, qui nunc Canonicorum Lateranensium uocatur, egregium certe bonorum hominum ac doctorum seminarium. Eæ leges ab Rhenensibus, Bononiæ: Nicosiensibus, in Pisano: a multisq. præterea acceptæ & seruatæ sunt. Senex obiit Quarto Kal. April. anno a partu Virginis MCXIX. Rauennæ in Portuensi ab se extructo cœnobio: ibiq. ad læuam ingredientibus templum, iuxta sacram turrim sepultus est. Satis autem, ut puto, constare potest, quantum inter hunc & Petrum Damiani intersit. Est quidem uterque Petrus, vterque Rauennas: ambo sancte ac innocenter uixerunt: eodemq. fere tempore: quodq. fecit, ut multi eos non internoscerent, ambo Peccatores appellati; inoleuerat enim mos, ut, qui religiose tunc uiuerent, ob animi demissionem, sese inscriberent Peccatores: idq. facile cognoscet, qui monumenta illorum tem porum euoluerit. Petrus tamen Portuensis Præfectus, semper sacerdos & clericus; ut aiunt; Petrus autem Damiani, monachus. Ille in Portuensi cœnobio perpetuo fere uitam traduxit; Hic in Catriana solitudine. Ille Rauennæ diem obiit suum, Hic Fauentiæ. Ille Quarto Kal. April. Hic octauo Kal. Mart. Ille anno millesimo centesimo Decimo nono, Hic octuagesimo supra millesimum. Quodq. hac ratione inter se ii differrent, Dantes de Petro Damiani scribens, Paradis.

AN.MCXIX.

cap.

cap. XXI. uidetur testari. Dum enim Petrum Damiani loquentem inducit, se Petrum Damiani fuisse inquit, in Catria naq. solitudine uixisse: Petrum autem Peccatorem in Diuæ Mariæ Virginis ad litus Hadrianum, commoratum. Huic autem Petro Portuensi Præfecto, Ioannem D. Ioannis Euangelistæ Abbatem multa dono dedisse legitur, ut ex tabulis publicis coniici facile potest, quæ de his anno MCIX. Tert. Id. April. confectæ fuerunt. Sub id tempus Rauennates; quòd se cum Patauinis coniunxissent; magnam cladem a Venetis accepere. Patauinis enim cum Venetis de agrorum finibus dissentientibus, apud Bebbas pugnatum est: Patauiniq. ingenti cæde superati sunt: quæ calamitas ad Rauennates maxime peruenit, qui; uti scripsimus; cum Patauinis pugnabant. Gualterius Rauennatum Archiepiscopus, amplitudini Ecclesię suę maxime intentus, curauit, ut tandem anno MCXXII. Guido
AN.MCXXII. Trauersaria; ita enim scribitur in omnibus eius sęculi monumentis; coram Petro Duce, & Guillelmo Marchesella, Gualterio ipso Archiepiscopo inspectante, ædes omnes sacras, quas Rauennæ multas habebat, remiserit, possessioneq. earum cesserit. Anno item MCXXIIII. idem Gualterius tabulas
AN. MCXXIIII. confici publicas iussit, quibus Albertus Comes, & Mathildis uxor, castrum nouum, Meldolam, atque alia opida Rauennati Ecclesię tribuerunt. Quod insequentibus deinde annis, ab Lamberto ac Bonifacio Comitibus ratum habitum est.
AN. MCXXXI. Paulo post anno MCXXXI. Rauennates ac Bononienses, cum uicinos populos, minus potentes, redigere in potestatem constituissent, castris ad Forum Cornelii admotis; eoq. post diuturnam oppugnationem tandem potiti, & fossam, quę muros ambit, ipsosq. muros solo ęquarunt, & maximam urbis partem incenderunt, & portas urbis tum Bononiam, tum Rauennam exportarunt. Quod cum, ut coniicere facile quisque potest, ægre admodũ tulissent Foro Corneliani, tum uero illud nequaquam sustinuere, cum partiri inter se Rauennates & Bononienses urbem uellent. Quamobrem subsidio a
Fauentinis

Fauentinis impetrato, ea condicione, ut quotannis die Diuorum Petri & Pauli festo, Foro Corneliani brauia duo, quæ ducenta, eius pecuniȩ, solida uenirent, Reipubl. Fauentinȩ, perpetuo tribuerent; confestim fossa, muri, urbisq. portȩ instaurata, restitutaq. sunt: & anno insequenti, coniunctis cum iisdem Fauentinis, uiribus, opidum sancti Cassiani, quod Rauēnatibus, Bononiensibusq. fauebat, funditus, una cum Episcopi prætorio, euerterunt. Gualterius Archiepiscopus, amplificandȩ suæ Ecclesiæ ditionis curam non intermittens anno MCXXXVI. AN. MCXXXVI. opidum Montem acutum, & Lastagnanum; quæ sunt in Cæsenati; recuperauit: Zastamonte, & Guidone, Ariardi filiis, ut patris ac Rodulphi aui animabus satisfacerent, tribuentibus: siquidem illa opida nullo legitimo iure antea occupauerant. AN. MCXXXIIX. Deinde anno MCXXXIIX. Duodecimo Kal. Nouembr. Guidōne Archidiacono, omnibusq. Cardinalibus & Cantoribus, ac ceteris Rauennatis Ecclesiæ ordinibus assentientibus, ea solum; ut suo ipse diplomate testatur; de causa, ut religio & mores conformarentur, Azoni Camaldulensium Prȩfecto, eiusq. successoribus in perpetuum, cœnobium D. Apollinaris in Classe, quæq. illius iuris essent, omnia, tribuit. Hæc autem ibi numerantur. In agro Tudertino cœnobiū, cui sanctȩ Illumīnatæ titulus est. In Perusino sacræ ædes quinque; quarum prima in ipsa vrbe Perusio est Diuȩ Seueræ dicata; altera D. Margaritæ sacellum, in massa syluatica. Tertia cœnobium D. Petri, in colle extructum. Quarta cœnobium item D. Petri in ualle a ponte uocata, iuxta Tiberim; ex alia autem Tiberis ripa quinctum cœnobium, D. Fortunato consecratum. In Eugubino, massa, quæ Bignole dicitur; curtis quoque; ut eorum utar uocabulo; cui Prȩtorio nomē est, atque item alia, quam Baroncelli appellabant; denique tertia cognomento Nartianula. In Firmano, curtis integra, quam uocabant Campolongum, nec non & castrum Pausulum, aliud item castrum, ubi ædificata est turris, Prȩtorii dicta. In Senogalliensi massa Merlaria, uicus Mauri; tandem Engalati, Arille, & Dothahanum;

qui tres fundi sunt. In Pisaurensi, villa Tresulę, curtis Vallicella, castrum Florentinum, & fundum cui Rauignanę titulus est. In Ariminensi, massa Vtriana, castrum Gahium, massa branchese & Rufiense; necnon & curtis integra, cum castro, quod Pissatellum appellāt; curtis item integra, quam uocabāt Fontanam Sabbathi, Sala quoque noua & uetus, & castrum Casalidum, & Montis Albani, & pleraq. alia. In Sassinati, sancti Angeli cœnobium; curtis integra cognomento a plano; castrumq. Ciuorium, & pleraque alia. In Foro Pompiliano curtis integra, & castrum Balneolum. In Foro Liuiano, massa Barisana, & curtis Pertusiaca. In Fauētino, curtis Quodrata, cum fundo Tremulę, & Pituli, & Sufianę, saltem maior, & minor, Granariolum, & Ceredus lacus, & Presentianus, & Pergula. In Foro Corneliano, D. Petri cœnobium, massa Quincta, atq. item Solustra. In Rauennati in Decimo templum cum curte integra, cui Aquę longæ nomen est; Sanctæ Marię in Bazano: templum D. Marię in Peratello. Ratam etiam habuit Gualterius in iis tabulis, confirmauitq. curtem integram Gamillariā, & cœnobium Diuorum Marci, Marcelli, & Feliculæ, quod est in muro sacræ ædis D. Apollinaris in Classe, & cœnobium D. Vincentii in vrbe Rauenna; aliud quoq. cœnobium D. Eleocadii, & D. Probi, cum fundis ac syluis eidem cœnobio circumpositis. In urbe Rauenna tribuit cœnobium Diuę Marię in pace, item aliud Diuæ Mariæ in hortale. In Foro Semproniano cœnobium sancta Sophia. In Ceruiensi rata habuit Salinas, & alia omnia, quæ a superioribus Archiepiscopis tributa, tum ibi possidebant. Idem in Cymaclensi; horumq. omnium iura omnia est elargitus, quibusdam ab eo Camaldulensiū Præfecto acceptis cōdicionibus a Gualterio propositis, & a superioribus Archiepiscopis, quibus illi Camaldulenses Præfecti se in perpetuum Rauennati Archiepiscopo subiectos significent, & profiteantur. Dum autem hæc Rauennę a Gualterio Archiepiscopo geruntur, Hlotharius, mortuo Henrico Cęsare, Imperator Augustus creatus

ab

ab Innocentio II. Pont.Max.qui Paſchali,Gelaſio,Caliſto, & Honorio ſecundis omnibus eo nomine, ſucceſſerat, Imperii diadema accepit.Sed breui Innocentius Pont. decedēs,Cęleſtinum primo,deinde Luciū ſucceſſores habuit: quemadmodum & Hlotharius Cęſar,Cōradum Tertium.Gualterius Archiepiſcopus etiā,cœnobio D. Marię ad oram uadi ſeu ad uadum,quod eſt in vrbe Ferraria;Canonicis Portuēſibus elargito,cū ſatis diu Eccleſiam Rauennatem diligenter adminiſtraſſet,Idib.Febr.ad cæleſtis uitæ pręmia uocatus eſt.Succeſſit autem ei Moyſes Vercellenſis, omnium bonorum conſenſu ad eam ſedem accitus,paulo poſt,quam Rauennates fœdus cum Foro Cornelianis feciſſent, ipſiq. Foro Corneliani, uiribus Rauennatium confiſi, tributum, quod pendere quotannis Fauentinis ac Bononienſibus, ſacramento tenebantur, aliquotq. annos ſoluerant, denegaſſent: fuit autem is annus a partu Virginis MCXLIX. Quamobrem Bononienſes & Fauentini uehementer indignati, magno exercitu comparato, urbem Forum Cornelii circumſederunt; arbores, uineas, ſegetesq.uſque ad foſſam vrbis incenderunt,atque peruerterunt: quo etiam tempore, opidum ſancti Caſſiani, quod Foro Corneliani deleuerant, reductis illuc habitatoribus, octodecim menſium ſpacio reſtituerunt. Bononienſibus autem ac Fauentinis,expugnatione deſperata abeuntibus, cum in dies acrius Foro Corneliani, a ſancti Caſſiani incolis, premerentur, Rauennatibus aliquot, ſtrenuis Ducibus, ſecum iunctis, nocte de prima uigilia Foro Cornelii erumpentes, opidum capiunt, omneſq. quotquot obuios habent, ad unum trucidant, in quibus Guido Malabuca, Bagnacaualli comes, Rainutius Donatellus,& alii præterea multi Fauentini, agriq. Foro Corneliani incolæ maxime eminebant. Fauentinis,quibus eius opidi præſidium fuerat demandatum,occurrere nequaquam ualentibus, quòd in ſubſidium Guidonis Guerræ Forum Liuii contenderant, iamq. captum Sclauoniæ ſuburbium incenderant.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM

LIBER SEXTVS

MOYSE Vercellensi Archiepiscopatum ineunte, quàm maxime florere Dei cultus apud Rauennates cœpit, dum Moyses salutaribus monitis, & eximia virtute, omnes ad uirtutum uiam deduceret, summaq. ope niteretur, ut, qui essent improborum uiam ingressi, diutius in ea ne consisterent. Fundos in Taibano; quod agri nomen est; ab sacris Virginibus D. Andreæ, per nefarios homines ui ablatos, restituendos curauit anno ab ortu Christi MCLIII. Quo tēpore Chūrado Cæsare uita functo, Fridericus cognomento Aenobarbus fratris filius, in Imperio successerat: & Eugenius Tertius, post Lucium Pont. Max. Dei Ecclesiæ præerat. Rauennatibus autem a Foro Cornelianis, iustis de causis, alienatis, & præsidium negantibus, Bononienses, hoc tempore oblato, denuo Forum Cornelii aggressi, illud capiunt, solo fossam æquant, vrbisq. portas Bononiam inuehunt, & fœdus cum Rauennatibus instaurant. Moyses post Petrum Chrysologum & Eleocadium, summæ inter Rauennates Archiepiscopos doctrinæ famam adeptus est: fuit enim diuinarum & humanarum legum, aliarumq. præterea scientiarum peritissimus. Rauennati Ecclesiæ multa contulit. septingentasq. libras auri, pro expignerandis illius agris, insumpsit. Diem obiit Anastasii Quarti Pontificatu Max. qui fuerat Eugenio subrogatus, anno millesimo centesimo quinquagesimo quarto ab ortu

AN.MCLIII.

AN.MCLIIII.

ortu Christi, Sept. Kal. Nouẽbr. Sepultus est in ęde Vrsiana, in monumento marmoreo, iuxta ualuas maiores, ad læuam ingredientibus, ubi nunc ara extat Diuæ Marię Virginis ab sudore; iisq. ferme diebus Fridericus Cæsar in Galliam Cisalpinam descenderat, & Romam, Cęsarianum atque Augustale Diadema accepturus, contendebat. Moysi in Archiepiscopatu sufficitur Anselmus Auelburgensis Episcopus, eodemq. die quo Fridericus Romę ab Hadriano Quarto Pont. Max. qui Anastasio successerat, in templo Vaticano D. Petri coronatur, ipse Pallium; quod est Archiepiscopatus insigne; accepit. Fridericus Roma profectus; ubi Arnaldum Brixianum combusserat igni, cineresq. in Tiberim proiecerat, quòd sermones spargeret in vulgus, non licere Pontifici aut sacerdotibus tenere opes, omniaq. ad Imperatorem spectare; plerosque dies in Rauennati cõmoratus est: Vbi Anselmus Archiepiscopus Chunrado Alemanno, Rauennæ Capitaneo; ita enim Præfectos appellare cõsueuerant; usumfructũ fundi Plãcolæ dedit, Rodulpho Foro Corneliensi Episcopo, Ioanne Duce, & Guidone Desdeo ciuibus Rauennatibus, testibus: Fridericus Cęsar in Germaniam paucis post diebus abiens, breui denuo cum Rege Boemiæ in Galliam Cisalpinam regressus est, Mediolanumq. sibi resistentem obsedit: cuius obsidionis initio, Pridie Id. Sextil. Anselmus moritur: illius inscriptionẽ ex uetustissimis Rauennatis Ecclesiæ monumentis hanc legimus fuisse. Anselmus seruus seruorũ Dei, diuina gratia sanctę Rauẽnatis Ecclesię Archiepiscopus, & eiusdẽ ciuitatis Exarchus. Anselmo Fridericus Cæsar subrogauit Guidonẽ natione Germanum, Blanderatensis Comitis filium, quem Hadrianus Pontifex Romanæ Ecclesiæ Diaconum consecrauerat: illiq. anno millesimo centesimo sexagesimo, Decimo sexto Kal. Mart. AN. MCLX. cum esset Laudi Pompeię, omnium Archiepiscoporum Rauennatũ, quæ ad eã diẽ habuerant, priuilegia, Episcopatus, omnia denique, quæ illis antiquitus tributa fuerant, & iuste possiderentur, confirmauit. Hæc autem ibi numerãtur. Agor

Cæsenas,

Cæsenas, una cum Castro uetere ac nouo, iisq. omnibus iuribus, quęad illius iurisdictionem ac munus spectarent. Opidũ Riuersanum. Ager Ceruiensis; quem uetere uocabulo Phycoclensem appellat; eiusq. vrbis Episcopatum, & littus maris. Ager Bobianus, Foripompilianus. Castrum nouũ. Ager Forliuiensis, omnes Foroliuiensium ciuitates, omniaq. tandem iura. D. Hilarii Galiatensis cœnobium, cum omnibus, quæ illius essent. Arimini, cœnobium sancti Thomæ & Diuæ Euphemiæ, cum iis omnibus, quæ Rauennati Ecclesiæ Diaconus Petrus, Martini Ducis filius dono dederat. Omnia item quæ Englarata Comitissa retinuerat; quemadmodum Otho Cæsar Petro Rauennatum Archiepiscopo confirmauit. Quæ etiam Lambertus, eiusq. uxor ac filii, a mari ad Apenninum, ab Rheno flumine ad Isaurum possederant. Ager Rauennas quæq. in eo essent omnia, summumq. in ipsa ciuitate ius: iis tantum exceptis, quæ Imperium spectabant, quæq. a Cæsaris Vicario, qui commorari eadem in vrbe consueuerat, iure beneficiario administrarentur: necnon & illis, quę a Cęsaribus eodem iure tributa alicui vmquam fuissent. Ager Cymacliensis, & in eo omnia ubi piscatus exerceri posset, & ripa. Portus Volanæ vsque ad portum Ceruiæ. Ager Trauersarius, Decimanus. Cœnobium Pomposianum. Ager Argentæ uniuersus, Rauennam vsque, cum Pado, ripa, & paludibus: uoluitq. uti naues omnes, quæ Argenta transirent, tantundem soluerent, quantum & Cremonensium: iis exceptis, quorum naues nihil portorii soluere consueuissent. Massam item cognomento Fiscaliam, & Cornu Ceruinam, & alia quæ in Ferrariensi iuste possideret, firmauit, & rata habuit: sanxitq. ut Rauennatis Ecclesię bona, non nisi centum annorum spatio præscriberentur. Hisque principes uiri complures, ipseq. Petrus Trauersaria & Conradus, Rauennę Capitanei, in iis tabulis; quæ extant adhuc in D. Vitalis Bibliotheca; uocati, & Berardus Rauennatis Ecclesiæ Cardinalis, interfuere: neque enim Canonici nomen usquam superioribus sęculis adscribebatur.

bebatur. Per idem tempus extabat inter Alexandrum Tertium Pont. Max. & Octauianum ciuem Romanum, qui se Pontificem asserebat, dissensio. itaque Fridericus Guidonem Archiepiscopum Rauennatem, & Othonem Comitem Palatinum misit, qui utrumque, certo die, Ticinum, in conuentu uirorum Principum causam suam dicturum, proficisci iuberent. Quod Alexander Pontifex, in locum Hadriani demortui legitimis subrogatus suffragiis, renuit: ipso Octauiano, & Friderico Cæsari sacris interdicens. Sed ut Guidonem Archiepiscopum ne prætercam, pro summa integritate semper Friderico carissimus, & omnium eius consiliorum particeps fuit. Quod in eo maxime conuentu uisum est, quod Cæsar habuit ad Laudem Pompeiam, ubi & Octauianus interfuit, iam subdititius & Pseudo pontifex factus, & Victor appellatus. In eo enim cum grauissimæ dicerentur sententiæ, de summa belli aduersus Mediolanenses suscipiendi, in illis Guido facile primas habuit. Tametsi id minus probandum sit, quod ipsi Octauiano, perinde ac Pontifici Max. fidem sacramento obstrinxerit: quod etiam in eodem conuentu ab Duce Boemiæ, a Peregrino Aquileiensi Antistite, a Coloniæ Agrippinę, & Viennę Episcopis, a multisq. præterea Pręsulibus factum est, lectęq. litterę sunt Regum Dacię, Normandię, Vngarię, sex item Archiepiscoporum, Episcoporum uiginti, plurimorumq. Abbatum, qui Friderici auctoritate permoti, idem se facere, absentes, asseuerabant. Eodem fere tempore anno scilicet a partu Virginis MCLXIX. Bononienses, subsidio a Rauennatibus postulato, sed paucissimorum militum impetrato, dum Fauentiam obsident, Foroliuianis Fauentinorum pręsidio aduenientibus, una cum Rauēnatibus funduntur, fuganturq. quatercentis suorum captis. Cur autem exiguum & tenue pręsidium Bononienses a Rauennatibus obtinuerint, causa fuit, quia Rauennates tum bellum denuo Ferrariensibus intulerant, quo & paulo post, Argentam amittunt, annum a partu Virginis circiter MCLXX. quo anno atque

AN. MCLXIX.

AN. MCLXX.

que

que etiam insequenti, cum Bononienses aduersus Fauentinos ad pontem sancti Proculi infelici prœlio dimicassent, Rauennates rogant, ut suas uires secum coniungerent: quod cum esset factum, eodemq. Ariminenses, Cæsenates, Foro Liuiani, Foro Pompiliani, Britonoriani, & Ceruienses, aliiq. fœderati uenissent, ad pontem sancti Proculi castrametati, magnum prœlium, & cruentissimum consecuturum uidebatur: omninoq. consecutum fuisset, nisi Petrus Trauersaria, & plerique alii proceres, non absque multo labore, pacem tandem, quę uel iustissimo bello anteferenda uidetur, confecissent. Guidoni Archiepiscopo interim demortuo, Gerardus sufficitur, qui eodem Exarchi titulo, quo superiores Archiepiscopi, usus, anno MCLXXI. Quarto Non. Mart. qui dies fuit, ob Christi ad uitam reuocationis memoriam, celeberrimus, Ferrariam ad miraculum sanguinis Christi accurrens: quod in Diuę Mariæ ad Vadum contigerat: Canonicis Portuensibus; Petro tunc eorum Prefecto, Agnato uero Ferrariensi Episcopo; cœnobium illud ab Gualterio; uti memorauimus; eis tributum, confirmauit, & priuilegia, munera, & pœnarum, quæ peccatis debentur, condonationes, atque indulgentias uocatas adiunxit, nec non & anno insequenti, ratam habuit, tribuitq. Padi ripam, quæ est in capite Sandali, cui templo sancti Zenonis est nomen, ceteraq. quæ ibidem habentur, Placido D. Ioannis Euangelistæ Abbati. Anno deinde MCLXXVII. Gentili Auximatium Episcopo multa etiam concessit. Quo fere tempore Fridericus Cæsar, post uarias cum Alexandro Pontifice dissensiones, sceleris conscientia commotus, Rauennam uenit, Venetias profecturus. Nam Alexander, quo cum in gratiam redire Fridericus uehementer cupiebat, fidem publicam illi dederat, eamq. Veneti confirmauerant, qua accedere tuto posset. Interea tamen Rauennam Petrus uenit, Principis Veneti Sebastiani Zeni filius, cum sex triremibus, officii causa, Friderico obuiam missus: quibus cum ipse, Petro Trauersaria comite, profectus, cum

AN. MCLXXI.

AN. MCLXXVII.

Alexandro

Alexandro Pontifice in gratiam reductus est, cum tamen Pontifex, sex; ut aliqui testantur; menses suo congressu eum antea priuasset. Abiens Venetiis deinde Cæsar, Rauennæ ab Trauersariis denuo exceptus, mox Britonorium cōtendit. Quod opidum cum retinere instituisset ob loci opportunitatem, rogatu Alexandri, Ecclesiæ tandem restituit. Gerardus Archiepiscopus Lamerio item & Manfredo opidi Valdenucii Regulis, ipsum opidum, querelis tandem omnibus ac controuersiis, quæ inter eos fuerant atque Archiepiscopum, sublatis, adiecta certæ pensionis obligatione, anno MCLXXVIII. denuo concessit: ad quod etiam in castro nouo ac Meldolæ multa adiunxit, in quibus iam possessionis ius habebant. Fecit quoque uti Vgo D. Mariæ ab Vrano, ordinis Camaldulensis, anno MCLXXXII. Octauo Kal. Octob. iurauerit, se in fide illius, omniumq. posteriorum Archiepiscoporum fore, nec ab illorum vnquam præscripto; nisi id religioni Camaldulensi aduersatur; discessurum: cum ipsum Vranense cœnobium, Rauennatem Ecclesiam spectet, ab eaq. fuerit prouentibus ac prædiis, quotquot habet, ditatum. Sub idem fere tempus Alexandro Romano Pontifice mortuo, in eiusq. locum subrogato Lucio Tertio, Gerardus Archiepiscopus ab eo complura priuilegia impetrauit, quibus uetustissimus usus Mitrarū Canonicis Rauennatibus confirmauit in eo conuentu, quem anno MCLXXXIIII. a partu Virginis, Kalendis Sextil. Veronæ habuit. Decretumq. ibidem etiam est, uti Bononiensia tam monachorum, quàm sacrarum Virginum cœnobia, extra D. Bartholomei ac Damiani, certam pensionem quotannis, procurationis nomine, Archiepiscopis Rauennatum persoluerēt. Cum uero Gerardus, Placido D. Ioannis Euangelistæ Abbati, iam antea, anno MCLXXII. Sept. Kal. Decembr. Capitis Sandali, qui uicus est ad Padū, & D. Mariæ in Portu maiori, quæ etiam ad Padum est, iura ac prędia dono dedisset, nunc antequam diem obiret, constituit cum Gualfredo, Pomposiano Abbate, ut sublata omni controuersia, pro ipso cœnobio & plebe D. Petri in Hostolado, proq. ipsa curte Hostoladi, & pro

AN. MCLXXVIII.

AN. MCLXXXII.

AN. MCLXXXIIII.

dimidio Portus Volanę, quotānis Abbas Rauennati Archiepi scopo duos Melichinos, & Sturiones totidem persolueret. Nec multo post Gerardus decedēs, successores in Archiepiscopatū habuit, primo Guillelmū Salernitanū, mox Guidonē, hoc nomine, secundum, quē etiā Guidottū appellāt: qui breui ex hac uita demigrantes, nihil, quod memoratu dignū uideatur, reliquerunt. Id solum non omiserim, Lucium Tertium Pōt. Max. Argentā; quā memorauimus ab Ferrariensibus, Salinguerra Torello Duce, occupatā; restituēdā curauisse, eāq. una cum omnibus, quę in Argentano agro Archiepiscopus Rauēnas pos sideret, Pōtificiis litteris cōfirmauisse. Anno quoq. a partu Vir ginis MCLXXXVII. Pridie Id. Mart. apud Castellaranum Frideri cus Cęsar tam Ecclesię Rauennati, quàm Episcopis omnibus, qui illi subiiciuntur, litteras dedit Augustales, quibus immuni tates eorū explicabantur & firmabantur. Ipse uero Archiepiscopus Rauēnas, ut nō modo bonis externis Ecclesia, sed etiā intimis ac cęlestibus fulciretur, anno MCLXXXIIX. Decimo sexto Kal. Mart. ædē D. Petri & Symonis, in suburbio Portæ Vrsi cinę extructam, cui sacra domus hospitalis adiungebatur, ordini monachorū Cruciferorū, Ioāne eius ordinis cucullato ac cipiente, tradidit ac tribuit, nō sine populi Rauēnatis volupta te. Qui cū nō multo post cū sacratis viris de emphyteutico bo norū iure disceptaret, ab Guillelmo Archiepiscopo huius nominis, secūdo, qui tūc primū Guidotto successerat, cōciliatur, ad cōcordiāq. accedēte Petri Trauersarii Rauēnnę Prętoris au ctoritate, reductus est. Anno deinde MCXCII. ab ortu Christi Ceruiēses Cōsules Guillelmus Archiepiscopus coegit, uti Lan terio Flaminię Comite, & Ceruiensi Episcopo inspectātibus, sacramētū sibi dicerent, Vicecomitēq. suum; ita ubiq. Archiepi scopi Rauennatis Procurator ac Vicarius, appellatur; quē Cer uiæ habebat, obsequio & obediētia ne priuarent: quod idem sacramētū opidi Riuersani incolę dixerunt. Erāt autem hoc tē pore nō mediocria dissidia inter Rauennates, Ariminēsesq. &, ut illa ferebant tempora, coacta aliquot militū manu, utrinq. agri diripiebātur, & incendebantur, ac trucidabantur passim

AN. MCLXXXVII.

AN. MCLXXXIIX.

AN. MCXCII.

aduersæ

aduersę partis homines. Fuerat autem huius belli occasio, quod Ariminenses salem accipere, uti consueuerant a Ceruiensibus, & portoria, quæ debebant, soluere negligerent. Itaque Vuillelmus Archiepiscopus, cum diu multumq. laborasset, anno tandem MCXCIV. prid. Non. Septembr. in Archiepiscopatus Prætorio, non modo ad concordiam eos, sed ad fœdus etiam ineundum adduxit, quo se mutuis exercitibus ac stipendiis, cum occasio ferret, iuuarent. Interfuitq. his cum Vuillelmus ipse Archiepiscopus, tum Azzo Rauennæ Prætor. Crescentibus uero in dies Trauersariorum uiribus, Petrus maior omnibus non Rauennatibus modo suis, sed finitimis populis ac Regulis carus erat: Salinguerra autem Torrello, qui duro Imperio Ferrariensibus pręerat, Rauennatum fines occupante, graues cum eo ob id simultates exercuit: quas cum deponere Salinguerra nollet, aut ob improbitatem non posset, Petrus anno a partu Virginis MCXCVI. nacta occasione, Azzum Octauum Estensem hortatur, Opizonis Quincti filium, qui demortuo tum primum patre, impuber, Ferrariæ commoraretur, ut Marchesellam, Adelardi Marchesellæ filiam, in matrimonium duceret. Cum enim hæc fœmina, patri, & Guillelmo patruo, qui Picentibus præfuerat, & Ferrariensibus, dum illos aduersus Rauennates tueretur, sola esset hæres, facile futurum putabat, ut Ferrariæ dominatum, Salinguerra excluso, assequeretur. Quod cum Trauersaria Azzoni primũ, mox Marchesellis; quibuscum sibi ueteres necessitudines intercedebant; persuasisset, ipseq. Azzo Marchesellã uxorẽ duxisset, Ferrariensesq. ob id Estensem honestiore & digniore loco, quàm Salinguerram, deinceps haberent, fecit, ut ad Ezzelinum Salinguerra confugiens, eius filiã vxorẽ duxerit. Quapropter, non multo post, demortua Marchesella, denuo Salinguerra, pristinam suã dignitatem & gloriã cõsecutus est, Azzone se ad opidum Ateste recipiente. Verũ Trauersaria & Rauẽnates quo minus Salinguerrę & ce-

AN. MCXCIV.

AN. MCXCVI.

terorum hostium iniuriis paterent, acriusq. illatas repelle-
AN. MC-XCVIII. rent, anno MCXCVIII. Legatis Ariminum missis, coram Gi-
rardo Bononiensi Arimini Prætore, cum Ariminensibus fœ
dus instaurarunt. Sub id tempus Guillelmus Rauennatum
Archiepiscopus; quem eius ætatis monumenta Vuillelmum
appellant; cum diligenter Ecclesiam administrasset, de uita
decessit, cui Albertus, seu vt alii, Adelbertus subrogatur, non
absque contentione: Rauennates enim sacrati uiri, diuisi in
partes duas, alii Diuæ Praxedis Cardinalem, præstantem vi-
rum, alii Foro Corneliensem Episcopum postulabāt. Verum
Innocentius Tertius Pont. Max. qui post Lucium & Vrba-
num Tertios, & Gregorium octauum, ac Clementem, Cœ-
lestinumq. item Tertios demortuos, successerat; neutrum
probans; Cardinalem, quòd eius opera longe magis Roma-
næ, & Rauennati Ecclesiæ esset profutura, si eo Archiepisco
patus munere non occuparetur; Foro Corneliensem Episco
pum, quòd a paucioribus postulatus fuisset, quàm ut ter-
tiam partem complerent; alium iubet Archiepiscopum de-
signari ac proponi. Verum illis non vnum sentientibus, tan
dem Albertum Pontifex Archiepiscopum fecit, Rauennati-
busq. dedit. Is cum vir impiger esset, & spiritus militares ge
reret, Venetæ Classi in Saracenos paratæ Imperator præfuit:
nam tunc Saladinus omnes fere vrbes occupauerat, ab Chri
stianis antea receptas. Quamobrem Clemente Tertio Pon-
tifice hortante, Fridericus Cæsar, Philippus Galliæ, Ricar-
dus Angliæ Reges, & Otho Burgundiæ Dux, compluresq. Ar
chiepiscopi, Episcopi, & Ecclesiæ proceres, ipsiq. Veneti ac
Pisani, classibus optime instructis, expeditionē aggressi sunt:
unde magnum auxilium nostris Ptolemaida obsidētibus, est
allatū. Cæterū Friderico Cęsare, Armenia minore in potesta-
tē redacta, multisq. pręterea captis vrbibus, in rapido amne,
quo lauandi causa descenderat, submerso, eius exercitus maxi
mus & fortissimus paulatim consumptus est. In Imperiū illi
subrogatur Henricus filius, quē alii Quinctū hoc nomine, alii
Sextum

Sextum faciunt: illiq. Pontifex Constantiam in matrimonium collocauit, Rogerii Siciliæ Regis filiam, ipso Siculo Neapolitanoq. Regno; quod Tancredus Rogerii, ex pellice, filius occupauerat; doti dicto. Nascitur ex eo matrimonio, præter omnium sententiam; nam Constantia senex erat; Fridericus alter, & Tancredo uita functo, Henricus Sicilia & Neapoli potitur. A quo, Rauenna, uniuersaq. Aemilia & Ancona, Marquardo Anninuuilerio datur, eo titulo, ut Dux Rauennæ, Marchio Anconæ appellaretur. Nec multo post Henrico a uita discedente, de Cæsare creãdo non parua orta est inter Germanos dissensio, uerum tandem Otho Saxoniæ Dux, legitimis suffragiis, eligitur. Per id tempus cum Salinguerra conceptum in Trauersarium & Rauennates odium, amplius continere non posset, repente Argentam adortus, opidum barbara crudelitate diripit: cumq. aliquot Rauennates eo accurrissent, opem, si res ferret, opido laturi, ab Salinguertianis in insidiis locatis, capiuntur, & Ferrariam catenati ducuntur, ubi in fœdissimis teterrimisq. carceribus discesserunt a uita: catenæq. ferrreæ, uti sempiterni ludibrii monumentum, in D. Georgii appensæ sunt. quæ clades eo maior Rauennatibus est uisa, quòd Foroliuiani Ceruiam aggressi, pulsoq. Rauennatum pręsidio, eam urbem occupauerant, isq. annus Rauennæ maxime grauis ac pestilens fuit: cum homines intra uigintiquattuor horarum spatium, sanguinis fluxu de naribus, interirent: quæ eadem pestilentia omni quoque Flaminiæ, atque etiam Etruriæ communis extitit: cum tamen Fauentini, nihil ob id deterriti, assidua cura opidum Cosmã, quod iuxta riuulum eiusdem nominis, extruere aduersus Foroliuianos cœperant anno MCLXXXX. hoc anno absoluerint, & exercitum in eosdem Foroliuianos comparauerint. Albertus Archiepiscopus, quem maxime hæc calamitas, tum ob amissum opidum, tum ob ciues, suo præsertim impulsu illuc missos, atque necatos, spectabat, cuminterea eius opidi recuperandi curam non intermitteret, Archiepiscopatus dignitatem AN. MCC.

gnitatem

gnitatem confirmaturus, qua posset ratione, ab Innocentio Pontifice, Bononiensium cœnobiorum, quæ certam pensionem soluere Archiepiscopo Rauennati consueuerant; uti in Guilelmo primo Archiepiscopo supra memorauimus; obli-
AN.MCCIII. gationem anno MCCIII. confirmatam impetrauit, scriptis ea de re, ad Lateranum, Octauo Kal. Mai. litteris, quas Pontifex sua & septemdecim quoque Cardinalium adscriptione, firmauit. Has litteras nos & in bibliotheca sacrarum Virgiuum D. Andreæ; eius cœnobii Pręfecta, præstantissima fœmina, Felicia Raspona indicante; inuenimus, & Vrbinatium Cardinali, Iulio Feltrio ab Ruuere, Rauennatum Archiepiscopo, dedimus, qui eas in Vrsiana bibliotheca, cum plerisque aliis uetustis monumentis collocauit. De Villa Luci quoque Albertus cum Fauentinis controuertit, qui eam & non nulla Ecclesiæ Rauennatis opida occupauerant. Cuius adhuc rei testes leguntur lib. II. Decretal. De iuramen. calumn. Item de Testibus & attestat. Innocentii Pontificis ad Episcopum Placentinum litterę, qui illi quęstionis iudex præerat. Aliquos etiam fundos in opido Riuersano, qui ad sacras D. Andreę Rauennatis Virgines spectabant, ad Archiepiscopatum adiunxit: pauloq. post denuo cum Fauentinis de Villa sancti Potiti, & opido Aureolo litigans, secundum leges ac tabulas litem ab Innocentio Pontifice accepit: quod; uti Pontifex affirmat In Decretal. Licet causam. De probatio. Fauentini temeritate atque arrogantia ea bona arripuerant & possederant, falsisq. & inconstantibus testibus adductis, uince-
AN.MCCIIII. re nitebantur. Quapropter incolæ D. Potiti, anno MCCIIII. Idibus Decembr. iurarunt se in fide Archiepiscopi Rauennatis futuros, & nihil umquam dignitati illius aduersum molituros. Nec multo post moritur Albertus, succeditq. in Ar-
AN.MCCVII. chiepiscopatum Aegidius anno a partu Virginis MCCVII. eodem fere tempore, quo Venetiis Caloprinorum familia, quę Rauenna ortum ducebat, Senatorii ordinis, cuius erat, muneribus perfuncta, Tribunitiaq. potestate sæpius admi-
nistrata,

nistrata, cum D. Benedicti templum exędificasset, nullo suc
cedente, desiit. Insequenti anno, qui octauus fuit supra mil- AN. MCC-
lesimum ac ducentesimum, Asanitus Cremonæ Prætor, ip- VIII.
saq. Cremonensium Respubl. tabulis publicis confectis testa
ti sunt, sibi a Rauennatibus, de quadringentis uiginti qua-
tuor libris, ad monetæ Cæsarianæ rationem, satisfactum,
quas Cremonensium populus ad Rauennã amiserat. & Vgu
tio Cremonensis, Rauennæ Prætor, adhibitis Petro Corbo
&Chunrado Dulcebono testibus, qui XIII. Kal. Sept. Ceruien
ses inspicerent, urbis Rauennę cloacas; flumicellos uocant; de
fodientes, atq. expurgantes, eius uetustæ seruitutis memoriã,
mandari tabulis publicis iussit, quòd ab ea subducere se Cer
uienses uellent. Interea Aegidius Archiepiscopus morbo op-
pressus interiit: cui subrogatur Vbaldus, cum esset Episcopus
Fauentinus: qui ęquitatis amantissimus, & recti studiosissi-
mus, cum Archiepiscopatus amplificandi, magno desiderio in
census esset, ab Philippo Cæsare impetrauit Tabulas Augusta
les anno MCCIX. quibus pręrogatiuæ omnes ac priuilegia, iu AN. MCCIX.
risdictionem, ditionemq. Ecclesię Rauennatis spectantia, &
cõfirmabantur, & augebantur. Quo eodem anno Ceruienses
fidem sacramento obstrinxerunt Petro Trauersarię & Desdeo
Carrario, Vbertini filio, Prętorem nõ recepturos, nisi quem Pe
trus, Desdeus, Vbertinusq. pater probauerint. Certum item
quotannis uectigal, ex sale, persoluturos: Portoriorum omniũ,
quæ ad catenã in portu positam, exigebantur, duas illis partes
tradituros, sibi vnã habituros, sic tamen ut hoc iusiurando,
nullum Archiepiscopo Rauennati, neq. Episcopo Ceruiensi,
aut eorum iuribus, præiudicium accederet. Vbaldus autem
Archiepiscopus, quemadmodum hac in re, ut in aliis multis,
cõseruare ac recuperare Archiepiscopatus dignitatem ac iu-
risdictionem summa ope nitebatur, ita quod ab se cõtra ius
& fas possideri intelligebat, confestim reiiciebat, & dominis
restituebat. nã Othone Quarto post Philippum Cęsare, anno
a partu Virginis MCCX. Adhalasiæ sacrarum Virginum D. An- AN. MCCX.
dreæ

dreę Præfectæ, quæ Albertus Archiepiſcopus ſuperioribus an nis apud Riuerſanum illis eripuerat, reddidit. Et cum Othonis Cæſaris Vicarius Argentam occupaſſet; nam tunc Otho arma in Pontificem; a quo anno ſuperiore diadema Auguſtale Romę exceperat; inimico animo mouebat, & Salinguerra Ferrariam poſſidere nitebatur; Vbaldus ita ſe geſſit, adeo intrepide rem tractauit, ut opidum fuerit ſibi reſtitutũ. Quo loco in Hiſtoria Principum Eſtenſium Ioannes baptiſta Pigna auctor eſt, Vbaldum anno MCCXII Argentam ipſam Azzonis Eſtenſis, & Aldrouandini filii, fidei & cuſtodiæ commendaſſe. Hoc interim ſpatio, Innocentius Pontifex Othonem de dignitate deiicit, & Fridecum ſecundum, Siciliæ Regem, Henrici ſexti filium, annos natum uiginti, Cæſarem creandum iubet. Qui Romam profectus, ab Honorio Tertio, Innocentio ſubrogato, Auguſtali corona exornatus eſt. Huic ſupra quam dici poteſt, cariſſimus fuit Petrus Trauerſaria, rerum uſu, ætatis prętogatiua, & Rauennati Imperio prę ſtantiſſimus: cumq. iis fermę diebus, apud Cremonenſes Fridericus uirorum Principum conuentum haberet, Petrus in eo ſententiam primus dixit, qua maxime cum Azzone Eſtenſi fœdus in Mediolanenſes eſt ictum. Verum quoniam raro admodum contigit, ut in aliqua Republ. ciuium, dominatus cupidorum, potentia, magna damna non afferat, id tunc Rauennæ uidebatur, quę Petro Trauerſaria, & Vbertino Carrario inter ſe odio atque diſſidio non leui diſſidentibus, adeo diſtrahebatur, ut ipſa ciuitas non unam habere, ſed duas Reſpublicas præſeferret: ſemperq. Vbaldus Archiepiſcopus conciliare animos eorum inter ſe fruſtra fuerit nixus. Qui multis ſancte & fortiter pro Rauennati Archiepiſcopatu, ipſaq. ciuium ſalute geſtis, relicta atque depoſita dignitate, uitæ reliquum abſoluit in Portuenſi cœnobio, cum iis, qui ibidem uiuebant, ſacerdotibus, Petri Peccatoris ſeſe legibus obſtringens: in quo, ſocios habuit Thomam Byzantium Antiſtitem, & Petrum Zianum Venetorum Ducem, qui magiſtrati-

AN. MCCXIII.

bus

bus se abdicantes, ibidem, iisdemq. legibus, Domino inseruierunt. Florebant eo tempore Dominicus Calaguritanus, & Franciscus Asisias, uiri sanctissimi & admirabiles, a quibus maximum Dei Ecclesia incrementum accepit Honorius Pontifex, qui Innocentio successerat, Rauennatum precibus, & suo muneri satisfacturus, Symeonem, Ceruiensem tunc Antistitem, uirum integerrimum, Archiepiscopum Rauennatem, renuētem & recusantem fecit, anno MCCXVIII. AN. MCCXVIII. Romæq. Pallium tribuit. Sunt tamen, qui inter Vbaldum & Symeonem, Picininum quendam, Archiepiscopum reponant: cuius quando nihil reperi in uetustis huius sęculi monumentis, idcirco eum silentio inuoluens, ad Symeonem transeo, qui ad sui Archiepiscopatus dignitatem intentus, eorum omnium confirmationem impetrauit, quæ Valentinianus Cæsar Ioanni Archiepiscopo, & multi præterea cum Romani Pontifices, tum Cæsares Ecclesiæ Rauennati dono dederant. De vrbe etiam Ceruia, quæ maximam partē Archiepiscopi Rauennatis iurisdictionem spectabat, cū Ceruiensibus disseruit, litemq. tulit secundum tabulas, cuius adhuc rei testes, in Decretal. lib. III. de Iudiciis, Honorii Pontificis ad Tancredum Canonicum Bononiensem, litteræ supersunt. Multa insuper sacris ædibus elargitus est: annoq. a partu Virginis MCCXXII. cum in æde Vrsiana, Diuæ Mariæ in villa Vangaditia Abbatem consecrasset, sibi eum sacramento, iure ac more superiorum Archiepiscoporum, obligauit: cum Ceruiensibusq. denuo disceptauit, qui Archiepiscopatus Rauēnatis iurisdictionem in ea urbe imminuere ac potius conuellere nitebantur; causa autem apud Ariminensem Episcopum, & Nicolaum sancti Iuliani Abbatem, iubente Pontifice, agebatur in vrbe Arimino. Ad hæc anno eodem, Septimo Id. Mai. in D. Apollinaris Classensis, Vbertello, Foropompiliano: Oddone, Cæsenate: & Rustico, Ceruiensi Episcopis inspectantibus, sacris interdixit incolis castri Montis Boarii, quod est in Foro Pompiliano. Cum enim castrum

AN. MCCXXII.

illud ab Gerardo Archiepiſcopo Rauennati, in ſolo Eccleſiæ Rauennatis extructum fuiſſet, idemq. perpetuo, præter quàm duobus ab hinc annis, ipſa Eccleſia poſſediſſet, incolę eius poſſeſſionem, Rogerio Comiti ac fratribus tradiderant. Vt autem iniuſte erepta, diligenter repetebat, ita quæ iuſte collata fuerant, firmabat. Nam illam Inſulæ Palatiolæ donationem, quam ab Ioanne Archiepiſcopo factam memorauimus monachis ab ſe in eius Inſulæ cœnobio inſtitutis, non modo confirmauit, ſed adiecit quoque, ut eorum monachorũ ditio in mare ad mille paſſus pertineret: neue Eccleſię D. Clementis; quod templum in Padi ripa conſtitutum eſt; iura & fines perturbarentur. Cui rei, Albertus, Saxinenſis; Albertus, Foroliuienſis; Oddo, Cæſenas; Vbertellus, Foro Pompilianus; Ruſticus, Ceruienſis; & Albertus Faneſtris Epiſcopi adſcripſere. Cum autem Symeon, Ceruienſem interea cauſam obtinuiſſet, in Ticimannum Bononienſem ciuem acerrimum dirarum telum detorſit, quòd Ceruienſem Præturam, nullo pacto, nulla condicione ſeruata, quæ inter Archiepiſcopum & Ceruiẽſes intercedebat, acceptam, ab ſe monitus, nequaquam depoſuerit. Quod & in omnes fecit, qui Præturam aut iuriſdictionem Caſtrinoui, aut Villæ ſancti Potiti, uenia ab ipſo non impetrata, ſumerent. Hæc autem eo ardentius Symeon curabat, quòd duobus iam annis, opido nobili, Argenta, tutelæ & præſidio Eſtenſium Regulorum, ab Vbaldo, commiſſo, uti memorauimus, pene priuatus fuerat: nam Rolandus Rubeus Parmenſis, gentilis meus, Bononiæ Prætor, cum Saxatellum rebelle combuſſiſſet, Camporellam nefariorum uirorum Principem trucidaſſet, Azonem iuriſconſultum; quòd morte iniuria damnaſſet hominem; capite multaſſet, Argentam ui cepit, & diripuit. Hic ille Rolandus eſt, qui maiorum ſuorum exemplo ad gloriam accenſus, familiam noſtrã trophæis ac triumphis nequaquam omnino cõtemnendis, ornauit. Nam & adhuc fere impuber anno MCXCIX. ſancti Donini opidum, a

Placentinis

Placentinis circumuallatum, obsidione liberauit: ducentisque hostium equestris ordinis per Triumphum captiuis ductis, victor Parmam regressus est, & grandiore postmodum ætate, anno MCCXLVII. cum Bernardo fratre, Guidone Lupo, & Gerardo Corrigio, Legato Pontificio fauente, Friderici Cęsaris exercitum ad Tarrum amnem superauit. Sed ut eo redeat oratio, unde diuertit, per idem tempus, quo Argenta direpta est, Venetiis quoque Lusignana familia Rauennas, cum multos iam annos senatoria & patricia in ea amplissima ciuitate fuisset, in Philippo Lusignano finem habuit. Cum autem Symeon Archiepiscopus interea Friderico Cæsari gratum facturus, Alberto Magdeburgensi Archiepiscopo, Cæsariano Legato, & Flaminię Comiti, anno MCCXXIII. permisisset, ut singula Ecclesiæ Rauennatis opida, quæ in Flaminia essent, quinque solidos, pecuniæ id genus est; illi pro Fodro; ut utar uerbo illorum; persoluerent, Ioannes Vuormatiensis, Magdeburgensis Archiepiscopi Legatus ac Vicarius, una cum quibusdam sicariis, impetu in aliquot ex ipsis opidis facto, prædam ingentem abstulerat. De quo cum uehementer conquestus Symeon apud Honorium Pontificem fuisset, Pontifex Magdeburgensi Episcopo scripsit, ut Ioannem ad restituenda omnia compelleret, alioqui facultatem præbere se D. Stephani Bononiensis Abbati, interdicto ad restitutionem illam hominem cogendi. Quo tamen interdicto opus non fuit, Alberto restitutionem confestim accurate faciendam iubente. Erat enim Albertus uir optimus, iusq. suum unicuique reddens, & non minus Pontificis atque Archiepiscopi, quam Cæsaris rationem habens: quod quidem Præfecturæ suę initio ostenderat, cum in Senatum Rauennatem profectus, ui sacramenti, quod Rauennates Cæsari dixerant, coram Sozzo Coiono Cremonæ Prætore, Gerardo Douaria, Gerardo Manaria, & Alberto Malabotta, Cremonensium, Chunrado Munaio, & Alberto Puzzono Mutinensium legatis, iurare Rauennates iussit, bellum se Bononien- AN. MCCXXII.

ſibus, Fauentinis, & aliis illaturos, qui Cæſari, eiusq. legatis repugnarent. Paulo poſt Symeon Archiepiſcopus, diplomate Pontificis recitato, pollicetur eis, qui cruce obſignati comitari in acie uoluiſſent Vuillelmum Marchionem Montisferrati, Regnum Theſſalonicenſe, quod ad ſe ſpectabat, recuperare parantem, iamq. arma indutum, omnium criminum ueniam, & mortem occumbentibus æternam cum Diuis fœlicitatem. Erat autem hoc tempore, qui annus fuit ab ortu Chriſti MCCXXIIII. Thebaldus Saracenus Rauennæ Prætor. Quo item anno Symeon opidum Laſtagnanum de Ardiniſio, pro Rauennati Eccleſia emit: licet enim illud opidum Rauennatis Eccleſiæ antea fuiſſet, traditum tamen emphyteutico & beneficiario iure adminiſtrandum, temporis diuturnitate in maximam controuerſiam uenerat, quam Symeo tollere emptione illa tandem voluit. Inſequenti etiam anno, de cœnobio litigauit D. Alberti ad Padum, quòd monachi parere Archiepiſcopo Rauennatum, ſubiiciq. renuerent, cauſamq. ab iudicibus, quos Honorius Pontifex diſceptatores ſtatuerat atque arbitros, obtinuit: & cum Ceruienſes reſtituere Archiepiſcopatus bona differrent quotidie & procraſtinarent, eiusq. iuriſdictionem & poteſtatem attenuare ac repudiare uiderentur, comparata aliquorum militum ſelectorum manu, agri Ceruienſis uineas, arbores & fundos, cremari, incidi, diripi fecit. Ceruienſibus autem rem ad Honorium Pontificem deferentibus, Pontifex Faneſtri, & Feretrano Epiſcopis cauſam mandans diſceptandam, denuo Symeon in integrum ad priſtinamq. in ea ciuitate auctoritatem, reſtitutus eſt. Nec multo poſt Petrus Trauerſaria, qui Symeoni præſto in iis omnibus fuerat, octauo Kal. Octobris interiit, Paulo filio hærede ex aſſe relicto: Alexander enim alter filius iam diem obierat. Sepultus eſt Petrus in monumento ingenti ex marmore in D. Ioannis Baptiſtæ, quod nunc extra templi ualuas ad dextram ingredientibus, ſpectatur. Gentilitia illius inſignia erant,

AN. MCCXXIIII.

AN. MCCXXV.

erant, ſupra aream atque illius caſſidem bucculatam, Virginis caput ad ſimulacrum Fortunę. In area cœruleus campus, in medio Pinus; lineę albę tres citra ac ſupra de radicibus ad ramos. Quaſi hinc etiam teſtaretur, Virtute ac meritis, comite fortuna, dominatum ſe urbis ac prouinciæ fuiſſe adeptum. Et profecto hic Petrus, omnium Trauerſariorum longe prętantiſſimus fuit: nam eam ſemper uirtutem animi prę ſetulit, ut Magnanimus proprio cognomento omnium conſenſu uocaretur, eiusq. ſignificationem dederat admodum adoleſcens; qua ætate cum Otho, Palatinus Comes, in Guillelmum patrem manus inieciſſet, ipſe impetu facto, Othonem opprimit ac trucidat. Tres habuit filias Aycham, Eliſabetham, & Tramontanam: ex quibus Aycha Britannię Regi nupſit: Eliſabetha Pannoniæ, Tramontana Aragoniæ Reges pariter maritos habuerunt. Eliſabetha immaturo fato decedens, filium reliquit, qui Stephano item patri præmortuus, fecit, ut Stephanus Marchaſinam Moroſinam Venetam, uxorem duxerit, ex qua filium habuit qui hæreditario Regno potitus eſt. Guillelmus Duranti, Minatenſis Antiſtes, cognomento Speculator, dum Honorii Pont. Max. Legatus, de rebus Flaminię Commentarium ad Pontificem ſcriberet, inter cetera teſtatur, Rauennę ſe Petrum Trauerſariam inueniſſe, qui omni illi regioni dominatus fuerit, quemq. omnes metuerint. Honorificentiſſime quoque de illo Dantes Purg. 14. & Ioannes Boccatius Fabul. 8. meminere. Inſequenti anno Paulus in Rauennatem Præfecturam, & Ducatum; ſic enim in Vrſianę bibliothecæ monumentis ſcribitur; quem ab Rauennati Eccleſia acceperat, patri ſuffectus, cum aliquot Rauennatibus ciuibus collegis, Cremonam, pro Rauennati Rep. profectus eſt, ut illi conuentui intereſſet, quem Fridericus Cæſar per eos dies ibidem agebat. Erat autem adeo rerum omnium ingens penuria, ut Triticum, Vinum, Oleum, & reliqua huiusmodi, quæ ſuppeditāt ad uictum, ſecum deuehere cogeretur.

AN. MCC XXVI.

Dimiſſo

Dimisso conuentu, Rauennam Paulus reuersus, Reipubl. Rauennatis nomine studium adhibuit, ut cum Anconitanis pacem faceret, quibuscum Rauennates non paruas dissensiones habuerant, & sæpius armis contenderant. Itaque anno
AN. MCC-XXVII. MCCXXVII. sic ad extremum conuenere. Anconitanis ad vrbem Rauennam & Rauennatem ditionem tutus accessus esto, idemq. Rauennatibus, Anconam. Anconitani tributa tantum antiqua conferunto. salem, quem e Ceruia tollunt, extra Anconam, alio non deuehunto. Merces & reliqua huiusmodi ad Rauennatium hostes non portanto: idem Rauennates ne faciunto. Rauennates Prætorii fossam, canale uocatam, expurgari, & defodi altius curanto, ita ut cum nauibus oneratis peruenire ad portam Prætorii Anconitani possint: alioqui hospitari per vrbem & suburbium illis fas esto. Apud Archiepiscopum Rauennatem agunto, ut Anconitani antiquum tantum portorium Argentæ soluant. Cum Rauennæ fuerit annonæ caritas, & annona carius Rauennæ, quàm Anconæ ueniet, extrahere a Piceno triticum, & segetes alias, uictus, non mercaturæ causa, Rauennatibus fas esto: non tamen ex urbe Ancona, neque ex Anconitano agro; nisi id Commune Rauennæ ab Anconitano per litteras petierit. Annonæ caritas, cum Rauennæ modius tritici; starium vulgo appellant; septem solidis Rauennatibus, atque etiam pluris veniet, intelligitor. Idemq. Anconitanis apud Rauennates fas esto. Quæ omnia Andreas Martinus Anconitanorum Legatus in senatu Rauennatum rata habuit. Haud ita multo post Rauennæ Iuliano Flaminiæ Comite decedente, Cæsar, cum esset Messanæ, Blanderatensem Comitem subrogauit. Quoniam autem suspicio erat uehemens, Rempubl. Rauennatem, quæ in Petro Trauersaria uidebatur esse posita, ipsum Vgulinum Iuliani Videmini, Flaminiæ comitem, Rauennæ interfecisse, iis idcirco litteris Fridericus, quibus Gutfredum Comitem Blanderatēsem, Flaminiæ Comitem ac Rectorem creabat, diligenter mandauit, inquireret de Iuliani morte, &

sontes

ſontes acerrime puniret. At Blanderatenſis, quæſtione hac de re habita, cum neminem, qui diceret contra Trauerſariam aut Remp. Rauennatem inueniſſet, eos abſoluit. Trauerſaria igitur ad Imperium Rauennate adminiſtrandum intentus, cum Symeon Archiepiſcopus cum Ceruienſibus cõcordiam iniiſſet, ipſe quoq. de Reip. Rauennatis & Ceruienſium ſententia, Ioãnem Bonum, uirum religioſum, qui ſe Peccatorem eremitam appellabat, arbitrum elegit, ut tot iamdiu agitatas diſceptationes tolleret. Is cum auctoritate plurimum polleret, & ſanctitatis opinione, eos tandem anno MCCXXV. prid. Id. Quinctil. adduxit ad concordiam, iis potiſſimum legibus, ut Ceruiẽſes peditum equitumq. cohortibus & aliis iuuarent Rauennates, cum ſeſe belli ferret occaſio: iidemq. Ceruienſibus amici, inimiciue, qui & Rauennatibus, eſſent. ad hæc Prætores, cum e ſuis nollent, Rauennates acciperent. Sub quod idem tempus Symeon Archiepiſcopus, Præfecto D. Hilarii, & D. Mariæ cognomento Rotundæ monachis Diœceſeos partem donauit. Honorius interea Pontifex, cum Fridericum in Dei Eccleſiam arma mouentem, expertem Chriſtianæ communitatis feciſſet, moriens, ſucceſſorem habuit Gregorium nonum: & Symeon Archiepiſcopus fato pariter functus, Theodericum, qui Rauennatis primo Eccleſiæ Subdiaconus & Canonicus Cantor; hic enim ex tribus Canonicorum Rauennatum ordinibus, unus numerabatur; deinde Præpoſitus, tandem Archiepiſcopus, magnum ſemper animum & conſilium præſetulit: præſertim cum illius Archiepiſcopatu aduerſæ fortunæ procellis Rauenna plurimum quaſſata fuerit. Fridericus enim Cæſar Rauennam ingreſſus eſt, multaq. commutauit: & ne quicquam eſſet, etiam puſillum, quod Pontificio Romanoq. Imperio penitus ſublato, ſibi non ſubiiceretur, ſacras D. Andreæ Virgines in ſuam fidem & clientelam recepit, omniumq. bonorum poſſeſſionem, quæ tunc habebant, confirmauit, teſtatum id litteris publicis faciens, Gualdradæ

AN. MCCXXV.

carum

earum sacrarum Virginum Præfectæ inscriptis, quas nos in earum bibliotheca legimus. Hugonem etiam D. Vitalis Abbatem, omnesq. monachos, Lando Archiepiscopo Rhegino Friderici familiare postulante; suæ tutelę ac fidei commissos uoluit: iussitq. ut quas segetes, quos fructus, quę tandem omnia ex prædiis acciperent, ea ad usum cœnobii, tametsi repugnantibus iuribus municipalibus quocumque eis deducere fas esset. Quoniam uero tunc Ferrarienses edicto cauerant, ut ne cui, quidquam in Ferrariensi possidenti, liceret, extra Ferrariam aut Ferrariense, alio causam transferre, uoluit Cæsar id; quod ad monachos spectaret; irritum omnino esset, neque in illorum bonis recuperandis, annorum centum præscriptio ualeret. In extrema tandem pagina, omnia, quæ Henricus quartus confirmauerat, ipse quoque esse firma & rata
AN. MCCXXVI. uoluit. Quibus anno a partu Virginis MCCXXVI. peractis; qui annus Imperii, sextus: Regni Hierosolymorum, primus: Siciliæ, uigesimus octauus ab eodem Cæsare in iis tabulis Augustalibus affirmatur, Fridericus Hierosolymam contendens, dum Baruti Regulum persequitur, ab omnibus, qui in Syria erant, Pontifice iubente, Cęsar repudiatur; ipseq. Pontifex, multas Campaniæ, & Flaminię urbes, Rauennamq. pręsertim, Theoderico Archiepiscopo, Alberico, Lamberto & Hieremia Polentanis fratribus, Guidonis filiis, ciuibus Rauennatibus, opem ferentibus recuperauit. Exarchatusq. Moderatorem ac Rectorem Ioannem fecit Hierosolymorum Regem, qui copiarum Pontificiarum Imperatorem gerebat. Is enim Rex profectionis Friderici in Syriam fama permotus, cum Berengaria uxore, Pōtifici gratum facturus, uenerat Bononiam, ut deinde Venetorum nauigio in Asiam traiiceret. Ceterum Pontifex, fraude Friderici perspecta, ne frustra aut abiret, aut uenisse uideretur, & copiis suis, & Exarchatui Rauennati pręfecit. Ab hoc die Trauersariorum inclinare uires uisæ, siquidem, cum Cæsaris partes secuti fuissent, in recuperatione ciuitatis, urbe pulsi sunt. Fridericus his acceptis,
cum

cum Soldano pactis induciis, in Italiam rediit, recuperandisq. vrbibus amissis intendit. Sub id tempus anno MCCXXIX. Decimo Kal. Septembr. coram Petro Daysella, & Guillelmo Guadignano iudicibus Reipubl. Rauennatis, & Vicariis Soczi Prætoris, absentis, iter Rauennates ac Ceruienses, ita post diuturnam dissensionem, tandem concordia constituta est: in qua cum multa fuere, tum illud potissimum, vt iure Archiepiscopi Rauennatis integro & incolumi, ciues Ceruienses quadraginta, ciuitate Rauennati donarentur, qui eius concordiæ sacramentum dicerent, seruandumq. curarent. Qui cum in sequenti anno Rauennam venissent, Theodericus Archiepiscopus, tunc temporis; ut earum tabularum publicarum, unde hæc hausimus, uerbis vtar; in spiritualibus & temporalibus Rauennæ & Ceruiæ dominus, assentientibus Rauennatibus, pro ea vrbis illius parte, quæ illos spectabat, decreuit, Prætorem Ceruiæ a Rauennatibus ciuibus, Rauennatem tantum ciuem designandum: eum autem approbaret confirmaretq. Archiepiscopus, aut, si Archiepiscopatus uacaret, sacratorum uirorum Rauennatum chorus. Eodem anno Fridericus Cæsar, omnibus, quæ Pontificii acceperant, receptis, paceq. cum Pontifice facta, Montisferrati ac Subalpinorum Regulis in Galliam Cisalpinam eum vocantibus, in Aemiliam Forum Liuii primo profectus, mox Rauennam se contulit, ubi XIX. Kal. Febr. in Archiepiscopi cubiculo, cum Guillelmo Amato Prætore Parmensi, Bernardo ac Rolando Rubeis fratribus Parmensium Legatis, ceterisq. item Legatis Cremonensium, Ticinensium, Mutinensium, & Derthonensium conuentu sæpius habito, multa aduersus Mediolanenses, qui Cisalpinam omnem Galliam armis solicitabant, constituta sunt. Cum autem non multo post, Estensis & Mantuanus Reguli, cum omnibus fere Galliæ Cisalpinę ciuitatibus, Bononiæ, in Fridericum inimica decreuissent, Iacobus Episcopus Pręnestinus, & Otho Cardinales, Pontifi-

AN. MCCXXIX.

AN. MCCXXX.

AN. MCCXXXI.

eiiq. Legati, Rauennæ Fridericum conueniunt, pacem inter ipsum, Cisalpinosq. confecturi. Frequentabat enim Rauennam Fridericus, tum opportunitate ductus vrbis, tum illius amittendæ suspicione commotus: nam Theoderico Archiepiscopo, & Polentanis; quos violare, ab Pontifice commendatos, iure fœderis non audebat; non satis fidebat. Itaq; aduentum Legatorum Pontificiorum intelligens, Venetias, atque inde Aquileiam, eorum congressum fugiens, profectus est; mox in Germaniam quoque contendit, Henrici filii aduersum se noua molientis, impetum ac uires perfracturus. Sub id tempus, cum Ceruienses abduci ab Archiepiscopatu & Rep. Rauennati conarentur, Ioannesq. Vrsarola eius vrbis Episcopus, priuilegia immunitatum eius vrbis & Episcopatus iactaret, atque alienaret quotidie animos Ceruiensium, qui tributa conferre, Rauennatesq. & Archiepiscopum Dominos negare incipiebant, facto impetu Rauennates, inspecturi quibus Ioannes Episcopus priuilegiis niteretur, Episcopi ædes ingrediuntur, & scripturas auferunt, quas inuenere. Non potuit autem in tanto tumultu fieri, quin ex militibus aliqui, quorundam Ceruiensium, qui eam defectionem maxime cupere ac curare visi fuerant, domos ac prædia diriperent. Erat tum Vrsarola gratia & auctoritate in aula Romana plurimum potens: verum non adeo, vt cum dominatum Ceruiæ affectaret, aliud præterea obtineret, quam vt Rauennates, Ceruiensibus, pro illatis damnis, quingentas libras Rauennatis pecuniæ, ipsi autem Episcopo; qui ablatarum scripturarum iacturam, maximam prædicabat; mille & quinquaginta, soluerent: Othone Cardinali sancti Nicolai in carcere Tulliano ita decernente. Theodericus Archiepiscopus interea cum diu de Insula Volanæ fuisset controuersum, ut ex iis tabularii Vrsiani libris publicis constat, quos Diaceptos appellamus, diuisione tandem anno MCCXXXI. octauo Id. Nouembr. facta, inter ipsum, & Henricum Marchionem, ac Cellæ Volanæ, Portuensisq. cœ

nobii Præfectos, ſextam eius Inſulæ partem habuit, Pompoſianoq. Abbati emphyteutico iure tradidit. Cum deinde anno MCCXXXIII. Rainerium ab Cunio, Lugii Prætorem confirmaſſet, anno inſequenti; quo anno, ob hiemis magnitudinem, tempeſtatemq. perfrigidam, Pinetum exaruit totum, & uites etiam & ficus, adeo ut plurimi, anno, qui eſt inſecutus, uini defectu, aquam ebiberint; ditioni Archiepiſcopatus amplificandæ intentus, cum iam diu de opido Caſtro nouo, & Ducaria controuerſum fuiſſet, ut tandem aliquando finis diſceptationi imponeretur, illa opida ab Guidone Glazoli Comite, Lamberti filio, emit. Eius venditionis Oddo Manfredus, & Hieronymus, Gualfredus, Lambertusq. Polentani; quòd eſſet Guido minor natu; prædes acceſſere. Cum autem anno MCCXXXVI. Veneti, illi impedimento eſſent, quo minus vinum, triticum, ſal, & cetera huiuſmodi, quæ ſuppeditant ad victum, in ſua opida ad arbitrium ſuum conueheret, adud Gregorium Pontificem conqueſtus, Pontifex Epiſcopi Ferrarienſis & Abbatis Pompoſiani opera ac labore, diſceptationem omnem facile compoſuit. Erant per idem tempus inter Rauennates ac Bononienſes diſſidia, & iam utrinque anno inſequenti arma parabantur. quamobrem Rauennates Marcoaldum miſerunt ad Mutinenſes, Parmenſes, & Cremonenſes ſibi fœderatos, Legatum, qui debita iure fœderis ſubſidia mitterent. Is autem cum ad XV. Kal. Quinctil. in ſenatu Mutinenſi Vgutionem a Curte Mutinæ Prætorem, & reliquos Senatores poſtulaſſet, ut, in Bononienſe irruentes, quibus modis poſſent, diriperent, & incommodis illos damnisq. afficerent, id ſe libenter facturos reſponderunt: uerum, cum id ſe recte exequi non poſſe abſq. Parmenſibus & Cremonenſibus fœderatis uideant, rogare illum, ad eos ut ſe conferat, idemq. poſtulet. Itaque Marcoaldus cum ad XIII. Kal. Parmam profectus a Nicolao Adelardo Parmæ Prætore, & Parmenſibus ſenatoribus idem eo diligentius petiiſſet,

AN. MCCXXXIII.

AN. MCCXXXIIII.

AN. MCCXXXVI.

AN. MCCXXXVII.

quo iam intelligeret Bononienses in Rauennatium fines magnis copiis irrupisse, Rauennamq. contendere dimisso senatu, Vbertus Bobius iurisconsultus, Prætoris, communisq. Parmensium nomine, responsum dedit, esse Parmensibus; flagitantibus id Cremonensium Legatis; in Mediolanenses, qui iam in agro Ticinensi erant, cum Cremonensibus proficiscendum: eo expedito itinere, libenter se, una cum Cremonensibus, in Bononiẽses arma moturos, effecturosq. omnia, quæ Communi Rauennatium honori & usui esse possent. Qua accepta responsione, Cremonam Marcoaldus contendit, idemq. subsidium ab Vgolino Rubeo, Vgonis filio, Cremonensium Prætore, ceterisq. Senatoribus, qui in Senatum ob id ad Decimum Kal. Quinctil. conuenerant, petit: cui postridie eius diei in senatu, Credentiæ uocato, Homobonus Morisius iurisconsultus renunciauit, Cremonam vndique uicino bellorum tumultu, Brixianorum scilicet, Cremensium, & Placentinorum esse circumseptam: adhęc ab Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ, in Gallia Cisalpina, Legatis, accepisse litteras, qnibus cauetur, ne in hostes aut alios arma moueant: Tentaret tamen Parmensium ac Mutinensium animos, paratos id se facere, quod illi molientur. Dum hæc ita aguntur a Marcoaldo, uidetq. difficilia fore, admodumq. sera hæc sociarum ciuitatum auxilia, per litteras a Rauennatibus fit certior, ab incepto ut desistat, quando Gregorius Pontifex Max. Theoderici Archiepiscopi rogatu; quem maxime hęc attingebat clades; studio Pręfecti Portuensis, Bononienses; qui, facto impetu, aliquot Rauennatis Ecclesiæ opida hostilem in modum inuaserant, multamq. ex eis prædam abstraxerant, secum conciliauerit. Id autem eo libentius Gregorius Pont. fecit, quod Theodericum Archiepiscopum ad Regnum Hierosolymorum per eosdem dies legauisset, & Veneti secum in Fridericum arma coniunxissent, recuperandisq. denuo Flaminiæ urbibus operam daret. Qua in re plurimum ab Rauennatibus, copias sele-

ctorum militum, in Pontificio exercitu, Reipubl. Rauennatis stipendio, Pellantium, suppeditantibus, auxilium habuit: cum antea Pontifex, Rauennates iuuisset, in compescendo Fauentinorum impetu, qui Rafanarium Rauennatum oppidum solo æquauerant, & Turrim D. Stephani uocatam deiecerant: nam iis temporibus uniuersa Flaminia & publicis inter Fridericum Cęsarem, & Gregorium Pont. Max. dissidiis, & priuatis inter eiusdem urbis ciues simultatibus, undique uehementer perturbabatur: iamq. Ceruienses coniuratione facta, Ceruiam abstractam ab Rauennatibus, Ioanni Vrsarolæ Episcopo nefarie prodiderant, & Paulus Trauersarius auxilio Bononiensium, Comitibus, hostibus suis, pulsis, eorumq. ædibus solo æquatis, denuo Rauēnam ceperat, & cum Gregorio Montelungo, Pontificio Bononiæ Legato, fœdus percusserat. Quod etiam anno MCCXXXIX. renouauit: quo tempore Bononiam profectus, cum eodem Legato, Venetorum Duce, Bononiensibus, Mantuanis, & aliquot ciuibus Ferrariensibus, cumq. Azone Estensi, recuperandæ Ferrariæ consilium iniit: confestimq. ad circumuallandam urbem profectus, eam quarto post mense, obtinuit, Salinguerra Torello sese dedente. Huius obsidionis Legato, Bononiensibus, & Mantuanis causa fuit, quod Salinguerra se cum Friderico coniunxerat. Venetis causa non eadem, sed quod Venetam nauim, non absque Venetorum iniuria, in Hadriatico mari ceperit. Paulum incitauit perpetuum atque hæreditarium a patre dissidium, ipsaq. continens de finibus disceptatio, in qua Salinguerra Rauennatis agri magnam partem semper occupauerat. Erat Salinguerra & senectute, & rerum usu prudens, & Parmensium, Mutinensium, aliorumq. ac ipsius urbis munitissimæ præsidio, firmus. Hugo tamē Rambertus, qui maxime in ciuitate poterat, plurimumq. apud Salinguerram ualebat, obsidentium pollicitationibus corruptus, eam deditionem Salinguerræ persuaserat. Qua facta, urbem omnes ingrediuntur, ad ædesq. Salinguerræ adeunt, ubi honorifice

AN. MCCXXXIX.

rifice excepti, Paulus Trauersarius Rauennæ Princeps, in conuentu; uti Ricobaldus testatur; assurgens, Salinguerram de multis rebus accusat. De quibus cum purgare se Salinguerra parat, omnes pedibus obstrepunt: quod etiam factum, cum denuo purgationem esset ingressus. Itaque dimissa concione, Salinguerra captus, Venetias ducitur, ubi honeste habitus in custodia, breui tempore diem suum obiit. Ferraria Azoni Estensi, Ecclesiæ nomine, gubernanda ac regenda committitur, anno ab ortu Christi MCCXL. Quo eodem anno,
AN. MCC-XL.
VI. Id. Sextil. Paulus Trauersaria Rauennæ decessit: sepultus est in Diuæ Mariæ cognomento Rotundæ, summa ac pene regia funeris pompa. Reliquisse ex Andronica uxore, Byzantii Cæsaris filia, Guidonem, Hadrianum, Anastasium, Carolum, Petrum, Guillelmum & Andronicum filios, Catherinam item, Fidentiam, Rauennam & Romaniam, Ferretus ex Franchino auctor est. Verum ego in monumentis uetustis, unam tantum Pauli filiam, Aycham uocatam, reperi, quæ Guilielmo Francisio nupsit. Vtcumque autem sit, illud constat, Fridericum, accepto interitu Pauli; qui iam cum Pontifice in gratiam redierat, discesseratq. a Friderico ob eam causam, quod superioribus annis Fridericus Rauennam regressus, nihil ipsius exulis meminerat, incitantibus aliquot Trauersariorum hostibus, qui exulabant, Apulia motum, repentinoq. facto in Rauennates impetu, Vrbem Decimo octauo Kal. Sept. cepisse: ubi aliquot dies commoratus, Fauentiam cum Chũrado filio oppugnat, tandemq. Decimo octauo Kal. Mai. insequentis anni occupat. Rauennam uictor regressus Turrimprætorianam magnam, quæ adhus extat, ex solo æquatarum a Paulo Trauersaria hostium ædium ruinis, instaurauit. Interea Veneti Ceruiam obsidentes, tandem anno a partu Virginis MCCXLIII. pulsis inde Foroliuianis, eam capiunt. Ceterum Innocentio Quarto, post Gregorium Nonum, & Celestinum Quartum, Pontifice Max. creato, Fridericus uehementer commotus est, quod hominis uirtutem accurate

AN. MCC-XLI.

AN. MCC-XLIII.

curate perſpectam haberet, & mirum in modum uereretur. Nec timori defuit euentus : nam Innocentius ab Friderico; quocum uſus fuerat omni modeſtia atque humanitate; ludificatus, eum, Concilio Lugduni habito, Imperio ac Regnis mulctauit. Quod adeo moleſte ab Friderico acceptum eſt, ut renouatis omni Italia, Guelforum Ghibellinorumq. factionibus; quæ cētum abhinc annis, Chunrado ſecundo Cęſare, uti Merula memoriæ prodit, originem habuerant; quibus artibus poſſet tollere e medio Pontificem, decreuerit. Confeſtim igitur Bernardum Rubeum; quòd eſſet cum Pontifice affinitate deuinctus; eiici Parma iubet, eiusq. ædes ſolo exæquari. Bernardus cum Rolando fratre coniunctis copiis, aliquorum fœderatorum auxilio, Friderici exercitum; uti ſupra memorauimus; fudit & fugauit. Quamobrem conuocatis Fridericus ex omni Italia militibus ſuis, qui ad ſexaginta millia hominum fuiſſe ſcribuntur, obſidere Parmam inſtituit, ad quam tuendam magna ſociarum ciuitatum auxilia conuenerant: ibi Fridericus urbem ædificauit, nuncupauitq. Victoriam. Verum Bernardo Rubeo uita interim functo, Iacobus atque Vgulinus filii, anno MCCXLVIII. fauente Pontificio Legato, qui Placentiæ erat; Azoneq. Eſtenſi in ſubſidium accito, nocte, Vrbem Victoriam aggrediuntur, capiunt, diripiuntq. Friderico ipſo, & Henrico filio, Vbertino Pallauicino, Ezzelino & Alberto Onaris fratribus, diſſipatis atque in fugam coniectis: Parmamq. redeuntes, coronam Auguſtalem, equos inſignes, Camellos, argentea aureaq. uaſa, tabulam ex argento, quæ adhuc Parmæ in æde maxima conſpicitur, compluraq. præterea præſtantiſſima ſpolia, per triumphum duxerunt. Hæc autem fuſius fortaſſe aliquanto, quam Rauennatis hiſtoriæ ordo poſtularet, perſecutus ſum, quòd aliqui, uiri alioqui doctiſſimi, & in ueſtiganda antiquitate accuratiſſimi, de his paulo aliter meminerint. Qui cum ueritatem diligentiſſime ubique conſecuti uideantur, mihi ipſi uiderer, maioribusq. illis meis, & ceteris, qui uiuunt, eorum po-

AN. MCCXLVIII.

ſteris,

ſteris, iniuriam facere minime ferendam, ſi huius rei ueram narrationem, non modo ex priuatis noſtris, ſed etiam ex Parmenſium publicis monumentis excerptam, prætermiſiſſem. Vt igitur reuertar ad Hiſtoriam, Fridericus ea accepta clade Rauennam profectus, ex æde D. Vitalis, columnas ex marmore præſtanti complures, & Archiepiſcopale marmoreum puteal, multosq. præterea nobiliſſimos lapides, & præclara ornamenta Ariminum inuexit. Portam quoque auream, quam Triumphalem, ob Claudii Cæſaris triumphum, appellabant, admirabili lapidum ac gemmarum ornatu ſpoliauit, nauiq. liburnica, Arimino, Panhormum Siciliæ urbem eodem anno transuexit. Theodericus Archiepiſcopus, qui pro uirili aduerſus Friderici impetum Rauennam fuerat tutatus, & nunc demum eo irrumpente, multis ciuibus comitatus, aufugerat, abeunte Rauenna Friderico, in urbem cum exulibus ciuibus, in quibus erant Polentani, reuertitur, eamq. ad Romanæ Eccleſiæ poteſtatem, anno inſequenti, Pridie Non. Mai. deducit. Per quod idem tempus Vgulinus Rubeus, Iacobi frater, Flaminiæ; quam ea uetuſta monumenta bibliothecæ Vrſianæ, unde hæc excerpſimus, Romaniolam uocant; Comes; id enim huius prouinciæ Rectoribus nomen erat; creatur: Rauennamq. ſæpe ueniens, ibidemq. diu commorans, Theoderico Archiepiſcopo, & reliquis ciuibus Rauennatibus, Polentanisq. præſertim, ad recuperanda pleraque bona, quæ finitimi populi, poſt Friderici diſceſſum abſtulerant, & inſtauranda, quæ diruta fuerant, prȩſto fuit: deſſidentesq. inter ſe ciuium animos, aliqua ex parte conciliauit quod non fuit facile factu: ſiquidem per eos dies fuit autem ad annum MCCXLIX. cum Cardinalis Diuȩ Mariȩ in uia Lata, Pontificius Legatus, una cum Philippo Vgone Bononiæ Prȩtore, cæterisq. Bononienſibus militibus ad circumuallandam Mutinam, qua cum de finibus decertabant; abeſſet, Comes Rogerius Fliacardus, Comes Guido eius frater, Bagnacauallenſes & Rauennates ciueș: Anaſtaſius ex Anaſtaſiorum familia:

AN. MCC-XLIX.

AN. MCC-XLIX.

Per-

Percellus Alidosius; Thomas Ghetius, Hugo Saxus, omnes Rauennates, plurimiq. eorum asseclæ, Guidonē Polentanum, eiusq. factionis ceteros Rauenna eiecerant, atque eorum domos ac Prætoris diripuerāt. Quamquam autem paucos post dies Cardinalis Legatus, cum Alberto Catianimico Bononiensi, Rauennæ Prætore, qui tum forte Rauenna aberat, cum Polentani sunt pulsi; & Philippo Vgono, consulibusq. mercatorum, & Antianis populi, ac Reipubl. Bononiensis legatis, Rauennam uenerat, Catianimicum in pristinum magistratum restituturus, urbemq. in fidem potestatemq. suam & Antianorum recepturus; tamen iussis nō paruerant, neque urbe eos exceperant: Pontificiusq. Legatus eam ob rem illos, perinde ac Romanæ Ecclesiæ, Guillelmi Regis Romanorum, & Communis Bononiæ hostes ac perduelles, pronunciato edicto, omni Aemilia priuauerat. Eodem hoc anno Bertonus Calcheria Anconæ Prętor, ipsiq. Anconitani, senatu in domo filiorum Tarabocti habito, Maroum Florentię, & Pederectum Casiatem Legatos crearunt, qui Rauennam uenientes, cum eius urbis Rep. & Archiepiscopo agerent, de cudenda tam Rauennę quàm Anconæ moneta, deq. pactis, concordia, & immunitatibus, quæ inter utriusque ciuitatis Commune intercedunt: probarētq. & ratum haberent, quicquid de modo, numero, & omni ratione cudendæ monetę, cum Rauennatibus transegerint: quod oratores, Rauennam profecti, fecerūt. Nec multo post Theodericus Archiepiscopus cum multa instaurasset, Foroliuii moritur Non. Decembr. Eius cadauer Rauennam delatum, sepultum est in Vrsiano templo, iuxta maximas ualuas, in monumento Moysis Archiepiscopi. Illi Philippus Ferrariensis, ex nobili Fontanensium familia, summa uir eloquentia, præstantiq. doctrina, & excelso ac magnifico animo subrogatur: cuius Archiepiscopatus initio, anno a partu Virginis MCCL. Innocentius Pontifex illi mandauit, ut eos, qui Friderici partes adhuc sequebantur, niteretur ad Pontificias adiungere, dissi-

dentesq. ob factiones inter se populos conciliare. Quod cum diligenter Philippus faceret, Innocentius uitam cum morte commutauit: & quidem ingenti bonorum omnium dolore: uir enim fuerat, magnitudine animi ac uirtute præstantissimus. Illi in Pontificatum succedit Alexander Quartus. Philippus pacificationi prouinciæ intentus, inter Foroliuianos & Rauennates; Marsilio Vitali, Foroliuianorum, Alidosio iurisconsulto Rauennatium procuratoribus ad se missis; pacem fecit: in eoq. causam omnem conclusit, vt ad Non. Kal. A-
AN. MCCLVI. pril. anno MCCLVI. in senatu Foroliuiano, plurimi cum Foroliuiani, tum Rauennates ciues, sacramento eam iusto approbarent. Inde ad Archiepiscopatus sui ditionem conuersus
AN. MCCLVII. apud Pontificem anno MCCLVII. egit, uti Britonoriensibus ab Archiepiscopi Rauennatis iurisdictione ac potestate; cui subiecti erant; sese abducere volentibus, dirarum telum minitaretur. Quod cum Pontifex effecisset, omnis facile tumultus sedatus est, maiusq. Philippo ocium est datum, ut ad suorum ciuium salutem conuersus, Anastasios, Honestos; qui item Duces appellabantur; Saxos, Bichos, Pochepennos, Genarios, Frixios, Ghetios, Geruasios, Polentanosq. præsertim & Trauersarios, inter se simultates exercentes, accedente Petri Præfecti Portuensis, Transimundi item, & Legatorum Ariminensium studio, conciliauit, in patriamq. exules restituendos curauit. Ex Trauersariis tunc Rauennæ uigebant; si Ferretto credimus; Vgo & Aldebrandinus, Guidonis filii: Bernardus, Theodorus & Thomas; qui Taurisinus fuit Episcopus; Anastasio geniti. Tuncq. primum eorum uires maxime inclinare ceperunt, Pontificiisq. Legatis, qui Bononiæ agebant, vrbs ipsa parere, & ab ipsis, Prætores, & iusdicentes, quemadmodum & ipsa prouincia, Comites, accipere: hocq. maxime tempore eas leges municipales nostri Rauennates, & iuris eius temporis consulti tulere, quibus nunc maxima ex parte utimur. Interea cum Ezzelinus Onara cognomento Romanus,

nus, tota fere Venetia occupata, Mantuam circumuallaret, Alexander Pontifex, Philippum Rauennatem Archiepiscopum Legatum suum factum, Venetias confestim misit. Is prædicata Christi cruce, comparatoq. exercitu, Veronensibus præsertim ac Ferrariensibus rem iuuantibus, diuinitus potius, quam humano auxilio, Anselmum Ezzelini, ex vxore, nepotem, Patauio expulit: deinde Albericum, Ezzelini fratrem, Taurisio pulsum, cum uxore & liberis obtruncat. Paulo post commisso ad Gambaram, cum Ezzelino, prœlio, vna cum Brixiano Episcopo captus, incolumis, Pontifici, ab Ezzelino restituitur, redemptione, grandi pecunia; quam ex Rauennati Archiepiscopatu collegit; facta. At Fontanensis, cum interea Vberti Pallauicini, Mediolanensium, aliarumq. ciuitatum plurimarum animos ab Ezzelino abalienasset, fecit, ut Ezzelinus in summam adductus desperationem rerũ, exercitu coacto, omnia Insubrum loca deuastans, commisso prœlio uulneratus, caperetur, & Soncini ex uulnere, uir nullis uirtutibus, omnium vitiorum labe conspurcatus, animam exhalauerit. Nobilissimas enim familias delere in delitiis habebat, & infantes ex matrum sinu abstractos, illis cernentibus, trucidandos iubebat, aut obcæcandos, uel genitalibus partibus obtruncandos: ut taceam innumerabiles matronas ac uirgines, uel stupratas, uel interfectas: quamquam, amissa pudicitia, quasdam in teterrimum carcerem iubebat contrudi: quæ tandem mœrore, pedore, atque inedia misere peribant. Sæuissimo igitur Tyranno uita functo, filiisq. & fratre, vniuersaq. tãdem familia post paulo extincta, Galliç Cisalpinç ciuitates, ob adeptam, Ezzelini interitu, libertatem, Põtificis fortunam atq. Imperium secutæ sunt. cumq. Ticinenses pleriq. ciuitatis suæ dominatum occupauissent, ceteri libertatem cupiẽtes, Philippo Archiepiscopo sese dedere. Itaque Philippus hac rerum gestarum gloria clarissimus, Rauennam reuersus, ne omnino sacrum Pastoris munus oblitus uideretur, instituit, uti quotannis, die, qui proximus

Pentecostes festa sequitur, Arca, cui inclusæ sunt multæ uirorum sanctorum reliquiæ, Archiepiscoporumq. præsertim Rauennatum, bracteato, operosoq. argento incrustata, ex Vrsiana æde, ad spiritus Sancti, omnium ordinum sacerdotibus, ac populo comitantibus, summa ueneratione, ac psalmorum cantu comportaretur, sacrisq. ibi peractis, denuo ad Vrsianum templum, eadem reuerentia atque dignitate, referretur. Sub quod idem tempus vetustissimum D. Mariæ Galopes; quod latine formosum sonat; in D. Agnetis regione, templum, cucullatis ex D. Dominici familia, summo Rauennatum studio, tributum, in maiorem ampliOremq. formam redigitur, ipsiusq. beatæ Virginis Deiparæ, & D. Dominici titulo insignitur. Cum autem Veneti & Bononienses inter se non leuiter, hoc tempore, dimicarent, atque ob id hi cum Rauennatibus anno MCCLIII. VI. Id. Sextil. societatem ac fœdus iniissent, ut tabulis Alberti Zamboni publicis constat; idemq. instaurassent anno MCCLVII. mense Maio, missis a Rauennatibus ad Bonacursum e Surisina Bononiæ Prætorem, Alidosio iurisconsulto ex Rauennati Alidosiorum familia, & Deomelsaluo Ghetio Legatis, qui apud Senatum Bononiensem, &; vt ipsis dicitur tabulis publicis; massam populi; Rauennatium nomine omnia rata haberent, Bononienses ex lignis Castellum in citeriori Padi ripa, a mari ferme millia passuum quinque procul ædificarunt: cui ab Venetis aliud oppositum est in aduersa ripa, iuxta ædem sacram D. Adelberti, quod; ut Ricobaldus scriptum reliquit; turribus & muris firmissimis munitum, Marchaboum; de quo Dantes meminit; seu; uti auctor est Blondus; Marcomanam appellarunt, circiter annum ab ortu Christi MCCLVIII. licet nostra ætate Rauennates & D. Adelberti incolæ; fama a patribus accepta; castellum illud, Marcaboũ, fuisse appellatum affirment, quod erat in citeriore Padi ripa, iuxta mare, a quo Dantes nequaquam abhorrere videtur. Horum Castellorum ędificationis causa fuerat dissensio; uti

AN. MCCLVIII.

diximus;

diximus; quę inter eos populos ob id uertebatur, quòd Veneti, ne quis in sinu Hadriatico nauigaret, maxime uero Pola, Venetias, nisi soluto portorio, pro numero mercium, cauerant: atque eam ob rem cum Rauennatibus conuenerant, uti merces ex Liguria, ceterisq. prouinciis aduectas ne reciperēt, nisi quæ aut Rauennatibus usui essent, aut Venetias ueherentur: assidueq. Veneti ob id Magistratum ex suis, quem appellabant Vicedominum, Rauennæ haberent. Quod & factum est. Ne autem quicquam ex hac imminutione uectigalium, ac portoriorum damni, Rauennatibus inferretur, certam pecuniæ quantitatem quotannis illis numerabant. Hanc autem indignitatem nequaquam ferentes Bononienses, qui libertatem portoriorum antea habuerāt, castellum illud bello gerendo aptum in Padi ripa construunt, cui; uti scripsimus; ab Venetis Marchaboum oppositum est. Quo loco alucinatur, omnium Historicorum testimonio, Spretus, qui illud ab Rauēnatibus conditum putat. Non leues deinde consecutæ concertationes, quas persequi, nostri instituti non est. Philippus Archiepiscopus cum sacris D. Andreæ Virginibus insequenti anno, quæ in Plebe Portus, Capite sandali, possederant, ipsumq. uniuersum Bozoletum agrum, atque etiā Lugiensem, nec non quæ ipse abstulerat complura restituisset, ab illis multa, iuxta Argentam, prædia, dono accipiens, ingenti ære alieno pressus, quod contraxerat, ut se ab Ezzelino redimeret, anno MCCLX. opidum sancti Benedicti Galiatensis Timeolo Aquabello, pro quadringentis, Rauēnatis monetę, libris, oppignerauit Rauennates cum hoc interim spatio augere non nihil uires inciperēt, ab Aesinis, Recinetēsibus, Elpidianis, & reliquis Picentibus; quibus tum præerat Manfredus Siciliæ Rex; anno MCCLXII. edicta fieri impetrant, ut omni eorum regione, monetæ & pecuniæ, quæ Rauennæ cudebantur, impenderentur: & anno insequenti, cum inter se ipsi Rauennates difficile conuenirent, ac potius ad arma denuo accurrissent, in æde Vrsiana, ad aram, arcamq. sanctorum uocatam,

AN. MCCLIX.

AN. MCCLX.

AN. MCCLXII.

AN. MCCLXIII.

uocatam, Quarto Non. Octobr. uenerunt ad congressum & colloquium Stephanus dominus domus Trauersariorum, Saracenus Honestus, Saladini filius, Guidones Polentani duo; unus Alberici, alter Lamberti filius, Vgulinus Corbus, Vgulinus Signorellus, Rizardus Parzitatus, Rec Odus, Iacobus Lambandanus, & alii complures ex parte Trauersariorum. Comes Rogerius, Comes Ezzelinus, Comes Fridericus, Thomas & Ioannes fratres, Chunradusq. Thomę filius, Ghetii. Leucius ab Ruuere, Hugo & Vitalis Saxi fratres, Albertinurius & Lambardutius Lambardani, & alii ex parte Comitum. ibiq. facta pace sibi inuicem solenni iusiurando receperunt, nulla ratione, copias ullas ex Apulia, Tuscia, Piceno, Ferraria, nec aliunde, euocaturos, ut communi Rauennæ, eiusq. cum ciuibus tum agricolis damnum inferatur. Poste-
AN. MCCLXIIII. rione anno, qui fuit a partu Virginis MCCLXIIII. sacramentum illis Cymaclienses dixere, cum Tisinum Pasqualetti filium, legatum Rauennam misissent; qui eorum nomine fidem obstrinxit Barufaldino Sturlitto Rauennæ Prætori, & Rainerio Samaritano, Rambertani filio, eiusdem urbis Præfecto; quem Capitaneum, uti memorauimus, appellabant; Rauennatibusq. Decurionibus, recipiens Cymaclienses perpetuo in fide & clientela Rauennatium futuros, quemadmodum etiam maiores sui, & ipsi quoque ad eā diē fuerant: esse enim & in perpetuum fuisse urbem Cymaclum Rauennatibus subiectam: adhæc pollicitus est, ab Cymacliensibus Prętores, præterquam ex Rauennatibus, nullos accepturos. Sub id tempus cum Aldigherius & huius frater ac filii, Philippi Rauennatium Archiepiscopi affines, Ferrariæ ab æmulis quibusdam suis premerentur, Rauennam profecti, grato animo ac benigne a Rauennatibus excipiuntur: qui paulo post etiam cum illis coniuncti, in ea Iulii & Aldrouandini Turchi bona, quæ Argentam respiciebant, facto impetu, multa deprędati sunt. Quamobrē Opizo Estensis Ferrarię Regulus, cum aditum, ea incursione, facilem, qua penetrari posset in Ferrariense,

riense, nouisset, facta fossa, agrum Ferrariensem ab Argentano discreuit, & Fontanensium bona subhastari, ædes solo exęquari iussit: quocirca ea nobilis familia breui extincta est: neque potuit huic grauissimo incommodo Philippus mederi. Interea cum Bononienses conquererentur, Rauennates, portoria & uectigalia a Bononiensibus ciuibus, mercatoribus præsertim, qui Rauenna aut per agrum Rauennatem iter facerent, maiora, quam consuessent, & inter se conuenissent, exigere, neque pontes solitos facere, Rauennates per Petrum legatum ad Henricum Laurium Boloniæ, Foriq. Cornelii Prætorem, & Videstum Ponte carrarum Bononiensis populi Præfectum, anno MCCLXVII. Quinto Id. Sept. Bononiam missum, omnia se facturos polliciti sunt; dum tamen nauibus merces non deueherent: id enim ob eam, quam seruare cum Venetis conuentorum constantiam decreuerant, cum sibi integrum non sit, minime dari illis posse. Quoniam uero in tot non modo totius Flaminiæ, sed etiam Italiæ dissensionibus; unde armis, non legibus ac studiis, fuerat ad hanc diem locus; admodum erat Gymnasium Rauennæ imminutum, quod Theoderici Gothorum Regis tempore memorauimus aut institutum, aut certe amplificatum, Iustinianus deinde primus Cęsar, pulsis omni Italia Gothis, & pacata prouincia plurimum auxerat. Id cum restituere in pristinam dignitatem Rauennates cuperent, anno MCCLXVIII. ad alios Doctores, Pasium ab Nuce Brixianum, omnium, qui tum in Italia essent, iurisconsultorum celeberrimum adiungunt, conductum ea præsertim lege, ut auditores triginta, in legum studio progressus habentes, quorum esset nullus Flaminius, secum Rauennã adduceret. Haud ita diu post cũ Philippus Archiepiscopus sexto abhinc anno facultatẽ dedisset, Iacobo Faxolo cucullato, sacrę domus hospitalis, cui Iesu Christi titulus erat, Rectori, uti sacellũ, suis, aliorũq. præterea sui ordinis cucullatorũ cõmodis, ędificaret: & anno MCCLXX. iussit,

AN. MCC-LXVII.

AN. MCC-LXVIII.

AN. MCC-LXX.

iussit, ut in ęde D. Vitalis, ipso martyris festo, quo Rauenna tes ad celebrandam D. tutelaris memoriam, frequentes conuenerant, Michael, Cymacliensis: Gratia, Sarsinensis: Henuerardus, Cęsenas: Rodulphus, Foroliuiensis: Raualdinus, Foropompilianus: Synibaldus, Foro Cornelianus Episcopi, & Drudo Rauennatis Ecclesię Prępositus ac Vicarius, inspectantibus atque assentientibus Aldreuandino Archidiacono, sacerdotumq. choro, sacris interdiceretur Malatestæ Ariminensi, senatuiq. & populo Cęsenati; quòd temere aliquot Rauennatis Ecclesiæ opida occupassent. Nequaquam leues interim contentiones Bononienses cum Venetis exercuerant, iisq. diebus commisso ad Primarium Padi portum prœlio, eos fuderunt, Rauennatibus summam opem ferentibus: qui cum partem prædæ ex hostibus captæ, Rauennā cōuexerint, Anselmus Foro Cornelianus anno MCCLXXII, Bononiæ Præfectus, senatu habito, a Rauennatibus decernit non modo omnem prædam, sed quæ etiam Dominicus Bon ioannes, Martinus Rubeus, Petrizoli filius, Iacobinus Parisius, Petritiolus, Rolandus Marinus, Ioannes Vetrana, sex Bononienses milites bello egregie uulnerati, & Rauennæ fa to functi, ibidem reliquerant, repetenda; alioqui bellum Ra uennatibus, si negarent, indiceretur. At breui post Luchinus Gattalusius, in Præfecturam Anselmo suffectus, senatu habito, mirari se ait, quid sit, cur cum tandiu atque adeo ardenter Bononienses Rauennatium fœdus atque amicitiam expetiissent, ipsiq. Rauennates, nullo Bononiensium stipendio, solo iure fœderis impulsi, uoluntate nomina dederint, a Bononiensibus steterint, pro illis pugnauerint, & Venetos e loco, ubi se ad Primarium posuerat, deiecerint, tamen partē illis prædæ inuideant. Itaque uideri sibi ad tuendam & conseruandam cum Rauennatibus amicitiam, ne quid ab ipsis repetatur: Honoris autem & uirtutis ergo, hæredibus Bononiensium, qui egregie fortes, in prœlio uulnerati, Rauennæ pro patria decesserint, singulis centum pecuniæ Bononiensis

AN. MCC-LXXII.

niensis

niensis libræ numerarentur. Quod cum senatui & massæ populi placuisset, dimissum est concilium, Rauennatesq. in fœdere conseruati. Sub id tempus Philippus Archiepiscopus cum summa laude, Rauennatem Ecclesiam recte ac diligenter administrasset, & pro Ecclesia Romana, Legatus, strenue pugnasset, non multo post ex hac uita migrauit. Interea uacante ab Friderico secundo ad hæc usque tempora, Occidentis Imperio, Rodulphius Habspugensis Regulus; qui primus Imperium in Austriacam pomum intulit; Cæsar fuerat creatus. is igitur anno MCCLXXIII. Gregorio Pont. Max. ad Viennam occurrens, Romanæ Ecclesiæ sacramentum præstari solitum, dixit, ac Rauennam sponte, eiusq. Exarchatum, Flaminiam item & Aemiliam restituit, quæ ab Friderici primi Sueui, cognomento Ahenobarbi, tempore, ad hūc Pontificem, vario euentu, per centum uiginti annos abstracta uiolenter ab Ecclesia fuerant. Insequenti anno, qui fuit MCCLXXIIII. Foroliuiani, Bononiensibus Ceruia pulsis, occupāt eam vrbem, quam antea anno MCCLIIII. ipsi Bononienses, diu obsessam, de Venetorum manu abstraxerant. Rauennates autem ciues, patria ab aduersa factione pulsi, cōiunctis cum Foroliuianis, Ariminensibus, & Cæsenatibus, copiis, Forumliuii primo, vbi copiæ cogebantur, mox Fauentiam profecti, opem Lambertatiæ Bononiensium factioni; id maxime a Polentanis, ceterisq. patria pulsis Rauennatibus postulanti; aduersus Hieremianos, tulere. Nam tum porta Rauennati, tum Foro Corneliana egressi, cum per itinera deuia ad Hieremianos peruenissent, consertis manibus, prœlio admodum secundo vsi sunt: cum maior eius victoriȩ gloria, penes Lambertum, & Guidonem Polentanos, Franciſchinum, Vitalem, & Vbaldum Saxos, ciues Rauennates, extaret. Occubuere autem eo prœlio, extra eos, qui Senio amne demersi sunt, ex Hieremianis supra tria millia, in quibus Nicolaus Bazalerius, Rigutius Galutius, Thomasinus Ariostus, Vgulinus Zambonus, Guillelmus Malauolta, Albertus Sala, & Bar

AN. MCCLXXIII.

AN. MCCLXXIIII.

tholomęus Basacomatra eminebant. confestim autem victor exercitus, in Bononiẽsem agrum profectus, vineas, arboresq. incidit, domos, segetesq. combussit, Reni amnis septa reuulsit, & rediens opidum sancti Petri igne cremauit. Eodem hoc anno Rauennatis Ecclesiæ chorus, quo etiam conuenerant cũcullatorum omnium Rauennatum Pręfecti, Aldreuandinum Archidiaconum, Drudum Prępositum, & Ioannem D. Ioannis Euangelistæ Abbatem, ad Concilium, Lugdunum, mittunt, qui mandata Patrum, & pręscriptas sibi a Põtifice leges, acciperent. Huius autem profectionis, ea maxime fuit causa, quòd ab Philippi Archiepiscopi interitu, non parua fuit inter sacratos viros dissensio, qui pro Archiepiscopo deligendo in Vrsianam ædem conuenerant. Alii enim; Guillelmo Trauersaria, & Guidone Polentano maiore, Alberici filio, rem iuuantibus; Perceuallum Lauanium: Alii Archidiaconum Bononiensem sublegerant. Vtrisque autem coram Gregorio Decimo Pont. Max. qui Alexandro, Vrbano, & Clementi Quartis, successerat, pro electionis confirmatione disceptantibus, neque satis conuenientibus, uisum tandem illis est, rem omnem ad arbitrium eiusdem Pontificis conferri. Itaque Gregorius, utrum Archiepiscopum confirmasset, maxima odiorum semina intelligens in alterius animum insinuari, vtrumque reiiciens, in eo Concilio; quo & Paleologus Cæsar Byzantius cum magno exercitu profectus, tertiadecima vice in sententiam Romanæ Ecclesiæ, Græcos, toties deficientes, protraxit; Bonifacium Gallum, ex D. Dominici familia, Lauaniæ gentis, religiosum virum & disertissimum, quem ad Philippum Francorum Regem nonum, Oratorem miserat, Archiepiscopum Rauennatibus in demortui Fontanensis locum tribuit, litterisq. ad Parmensem & Cymacliensem Episcopos, Bellicadri, pridie Non. Septembr. anno Pontificatus Quarto scriptis, iussit, illi Archiepiscopatus possessionem dari. Verum Gregorio breui ex hominum uita decedente, cum adhuc possessionem Archiepiscopatus

accipere Bonifacius non potuisset, Perceuallus & Archidiaconus Bononiensis, electionis iura repetentes, sese illi opponunt, aliquidq. omnino effecturi aduersus eum videbantur, nisi Innocentius Quinctus, Gregorio in Pontificatum Maximum subrogatus, cum rei merito, tum societate eiusdem ordinis; nam & ipse ex D. Dominici familia cucullatus fuerat; impulsus, efficacissimis ad eosdem Parmensium & Cymacliensium Episcopos datis litteris, mitti Bonifacium in Archiepiscopatus possessionem, omni sublata contentione, mandauisset. Quod & factum est. Cum autem maxima impendia Archiepiscopatus, ob Philippum Fontanensem ab Ezzelino redimendum, facta, multaq. ob inimicitias ab Philippo pro Ecclesia Romana susceptas, Rauennatis Archiepiscopatus opida funditus diruta fuissent, Gregorius Montelongus, Pontificius in Italia Legatus, ut aliqua ex parte tot damna resarcirentur, D. Mariæ templum Rustillanum, siue ab Turri; quod in Foroliuiensi Diœcesi est; vna cum eiusdem prouentibus ac fructibus, per annos decem Bonifacio Archiepiscopo dedit, tribuitq. Quibus elapsis ad Pomposianum Abbatem, quem spectat, rediret. Hæc autem contigere paulo post quam Bononienses, Malatesta Ariminensi Duce, ad populandos Fauentinorum agros, cum magna manu, se contulerant: fuit autem is annus ab ortu Christi; uti Ricobaldus memoriæ prodit; septuagesimus quinctus, supra millesimum ac ducentesimum: AN. MCCLXXV. ipsiq. Fauentini, coniunctis cum Foroliuianis, & Bononiensibus aliquot, qui exulabant, copiis, Guidone Feretrano Duce, eos superauerant. Quo eodem anno sacrati uiri Rauennates, Peregrinum, Plebis Archoadæ Canonicum, ab Canonicis Hadrianis, eius ciuitatis Episcopum electum, confirmarunt. Iacobo enim Hadriano Episcopo demortuo, Rauennatis Ecclesiæ chorus; cum adhuc Bonifacius Archiepiscopus non esset; facultatem eligendi Episcopi, Martino Archipresbytero, & Gregorio Canonico Hadrianæ

Ecclesiæ, dederat. Per idem tempus Guido Polentanus Lamberti filius, cui minori cognomentum erat, ut a maiore, qui tunc etiam uiuebat, Alberici filio internosceretur, subsidio equitum, qui sibi missi a Lancellotto Genero, Arimino fuerant, aduersariis ciuibus, Trauersariis præsertim, pulsis, Rauenna potitus est. Inter eius aduersarios præstabant quoq. Comites, in quibus Rugerius gloria pacis, ac belli clarissimus habebatur, isq. Rauenna pulsus, in exercitu Foroliuianorum, cuius erat Imperator Guido Feretranus, summa rei militaris virtute, militauit, eiusq. maxime consilio Foroliuiana Respubl. quæ, ut gratum faceret Fauentinis, Tiberianos oppugnabat, extrui oppidum Cotignolam iussit anno MCCLXXVI. Inde enim & Fauentino agro munitionem, & Tiberianis incommodum accedere uidebatur. Quoniam autem de Polentanis incidit sermo, ipsiq. augere vires, minuentibus in dies illas Trauersariis, nunc cœperunt, illud non est omittendum, aliquos non deesse, qui horum familiam e Germania originem duxisse putent: ea forte coniectura ducti, quòd omnes Reguli, qui in Italia, iis temporibus, florebant, maximam partem inde profecti sint, Malatestæ; Onaræ, seu Romani; ex quibus Ezzelinus fuit: Gonzagæ: Carrarii: Scaligeri: Guidi: Feretrani, complures q. præterea. Verum ii omnes illustri initio aduentum in Italiam suum, non absque honorificis prouinciis, significarunt. quod Polentanis haud contigit, qui exiguis uiribus paulatim crescentibus, tandem vrbis Rauennæ dominatum arripuere. Itaque sum in eorum sententia, qui dicunt, Polentanos, ex opido Polenta, quod Rauenna haud procul, ad Apenninum, iuxta Britonorium, abest, initium traxisse, eosq. non opidulum ipsum ædificasse, ut plerique opinantur, sed incolas fuisse, & tandem diuites factos, illud emisse. Ex his Guidonem quendam seniorem, cuius antiquior apud nos recensetur memoria, auctorem fuisse legimus, a quo Lambertus, Hieremias, & Albericus orti sunt,

omnes

omnes obſcuri nominis,& intra limites priuati ciuis incluſi, quemadmodum & Hieronymus ac Gualfredus item Polentani, qui quo gradu affinitatis ſuperiores illos attigerint, penes me incertum eſt. Lamberto & Alberico fratribus, filium cuique fuiſſe, Guidonem nomine, reperio, Albericique filium, Guidonem maiorem cognomento Ritium, aliquot opidulorum,Ciuoriiq.præſertim dominum.Lamberti uero, Guidonem minorem uocatum:qui tametſi per aliquod tempus priuatus uixerit ciuis, & una cum Lamberto patre Archiepiſcopi Rauennatis Procurator, & Vicecomes fuerit, accepta tamen occaſione, Lancillotti generi ope,Rauenna,pulſis Trauerſariis, potitus eſt.Tres habuit filios,Bernardinum, Lambertum,& Oſtaſium, qui Polẽtanam familiã plurimum illuſtrarunt, in quibus ut felix fuit, ita aduerſam fortunam in Franciſca filia expertus eſt. Hæc enim pulcherrima, ab Guidone patre; qui augere uires etiam affinitatibus ſtudebat; in matrimonium Lancillotto, Malateſtæ Ariminenſis Principis filio, uiro maximi animi, & rerum bellicarum non minus ſtudioſo, quàm perito, ſed deformi & claudo, collocata fuerat. Cuius cum frater Paulus eſſet pulcherrimus iuuenis, humanitateq. ac moribus ſuauiſſimis præſtans, nec non longe amoribus aptior, quàm armis, eius conſuetudine Franciſca familiariter uſa,non fuit difficillimum,ut in perditos amores degenerauerit. Itaque cum diu ambo conceptum ſcelus animo concluſiſſent, contigit, ut illis quadam die Artus Britanniæ Regis poema, in quo tenero luſu multorum amores deſcribuntur, legentibus, malum exemplum, ad peſſimum facinus,Dux atque impulſor extiterit.Quod poſt multos dies Lancillottus ſentiens, tandem deprehenſos,eodem gladio & ictu confodit. Sunt qui ſcribant matrem Paulo Franciſcam deſpondiſſe,& Lancillottum, cum Rauennam ueniſſet, eam fratris nomine atque item proprio, ſalutatum, præ eximia pulchritudine, confeſtim amore illius ardere cœpiſſe,& cum alia ratione non poſſet,per uim & metum impetraſſe, ut ſibi

AN. MCC-LXXVII.

uxor

uxor adiungeretur. Vtcumque tamen sit, plurimum indem œroris Polentanis accidit, sed cum essent uiribus multo Malatestis impares, & ipsa etiam sceleris indignitate permoti, ęquo animo rem tulerunt. Interea cum Bonifacius Archiepiscopus Bononiensium partes foueret; quòd ipsi ad recuperanda aliquot Ecclesiæ Rauēnatis opida in subsidium uenissent;
AN. MCC-LXXVII. anno a partu Virginis MCCLXXVII. iurisdictionem omnem, auctoritatem, præsidium, quæ Archiepiscopis Rauennatibus, ipsiq. præsertim erant, in Opido Caualli, eis per duos annos tribuit. Mox ab Opizone Marchione Estensi, septem millia librarum monetæ Bononiensis postulauit, ob fructus ex Argenta, antequam pacem fecissent, ab eo acceptos. Inuisens deinde Archiepiscopatui subiectas ciuitates, cum Parmenses cucullati, cognomento Humiliati, qui ad caput Pontis incolebant, parere illi perinde ac subiecti superbe recusassent; cum tamen ceteræ religiosæ sacræq. domus in eadem urbe ad nutum fuissent paratæ, Bonifacius tandem eis aqua & igni, sacrisq. interdixit. Per idem tempus Guido Polentanus Rauennæ facile inter ciues primus, comitate, humanitateq. conciliare animos sibi omnium studens, cum Trauersariis pacem fecit. Guillelmusq. Franciscus dominus domus Trauersariorum, & Guido Polentanus cognomento Ritius, Alberici filius, Vincentiusq. Honestus, & eorum asseclæ, Trauersariarum partium, Rauennam; unde pulsi a Polentanis, & Saxis, partibus Comitum fauentibus, fuerant; ingrediuntur; eoq. maiore securitate, quia fuerat pax illa facta accedente Bertoldi Flaminiæ Comitis, Nicolai Tertii Pontificis; qui Innocentio Quincto, Hadriano Quincto, & Ioāni Vigesimo primo successerat; nepotis, seu, ut Ricobaldo placet, germani, auctoritate. Quoniam uero Bonifacius Archiepiscopus primus hanc pacem procurauerat, cum esset Pontificius in Flaminia Legatus, omniq. tractationi æquus arbiter; a Natali Reipubl. Rauennatis, Polentanorumq. Tiberto autem Cipresso Reipubl. Rauennatium ciuium urbe pulsorum;

quos

quos exiticios & extrinsecos appellabant; procuratoribus electus; præfuerat, ea potissimum conditione hanc fieri pacem uoluit, ut resarcirentur aliqua ex parte damna, quæ Polentani, eorumq. factionis ciues, aduersariis urbe pulsis, incendendis domibus, diripiendis bonis, & reliquis huius modi prolibidine perpetrandis intulerant: sanxitq. ob id, ut Respubl. Rauennas, quam Polentani sustinebant ac referebant, molas frumentarias suas, quæ non essent obligatæ aliis, nonnullaq. præterea, illis traderet. In eorum autem albo quibus restitutio hæc facta est, qui multi numerantur, hi maxime præstant, Vitalis & Hubaldus Saxi, Guido Paganellus, Ioannes ab Ruuere, Petrus Dusdeus. Bertoldus, his ita in gratiam recõciliatis, Rauennates omnes, ac uniuersam præterea Flaminiam; consulente. & opem ferente Guillelmo Duranti, Prouinciæ præfecto, seu, ut illa uocabant barbara sæcula, Capitaneo Generali; adegit, uti Romano Pontifici Max. sacramentum dicerent. Verum breui post Nicolaus uita decedens, successorem habuit Martinum Quartum: quo tempore terrarum orbis, Italiaq. præsertim, belli procellis agitatus, nullibi quiescebat: nam Paleologus Byzantius Cæsar ab Romana Ecclesia desciuit, Siciliamq. occupaturus, cum Petro Aragonum Rege, classem instruebat: Philippus Galliç Rex, Hispanias aggredi parabat: Romæ inter Vrsinos & Hannibales tumultus erat. Turriani & Vicecomites in Gallia Cisalpina digladiabantur: Perusini sumptis armis, Fulginates inuaserant: In Sicilia adeo in Gallos dominantes sequitum est, ut famosa illa Vesperarum Sicularum clades fuerit consecuta, cum neque mulieribus pepercerint Gallico semine grauidatis. Pisani & Genuenses de Corsicæ Insulæ possessione contendebant, ipsaq. Flaminia Pontificiis copiis agitata, quas Martinus ad recuperãdũ Forumliuii, quod ab Romana Ecclesia defecerat, cũ octingentis miserat Gallici nominis equitibus, Guidone, uel; uti Ricobaldus, & Corius, uetustaq. eius sæculi monumenta testantur; Ioanne Appia

Duce,

Duce, quem fecerat; abrogato ipsi Bertoldo magistratu; huius prouinciæ Comitem, secum quoque Rauennates in eundem tumultum traxerat. Nam cum in statione milites Rauennæ habebantur, tum Gallis ferme omnibus a Foroliuianis erumpentibus, trucidatis, Appia, maiore quàm antea coacto exercitu, Rauenna multos, qui militiam facerent publicò Rauennatum stipendio, acciuit, in quibus Guido Polentanus, & Bernardinus, Ostasiusq. filii, Duces, enitebant. Cum iis igitur copiis Appia obsidionem parat. Interea Rauennates copiæ, uicina opida, quæ Feretranarum partium erant, expugnant, agrosq. hostiũ ac domos diripiunt: sed dum incaute, nullaq. de hostibus suspicione iter faciunt, ad extremum anni MCCLXXXII. Maluicinus Bagnacauallensis, & Superbutius Bouelda, magna manu, illos fundunt, fugantq. &, quam ex hostibus magnam fecerãt, prædam omnem auferunt: mox opidum Voltram oppugnant; cui nisi Ioannes Appia, a Bulgaro Abbioso Bagnacauallensi certior factus, opem tulisset maturam, capto illo opido uiam sibi Maluicinus ad maiores progressus facile aperuisset. Inter tot tumultus ne Cymaclienses a Rauennatibus abstraherentur, cuius erat non parua suspicio, anno, qui est insecutus, sexto Id. Ianuar. Ghirardus Rãgonus Mutinensis, Rauennæ Prætor, scriptis ad Guidonem Polentanum Alberici filium litteris, fecit, ut ipsi Cymaclienses, per Bonfilittum Deredossum & Ghirardum Mõrandum legatos, denuo sacramentum Rauennatibus dixerint. Paulo post tanto apparatu, Guido Feretranus, Foroliuianarum copiarum Imperator, & plerique Bononiẽses exules cõmoti, sese dedũt: atque ita incolumes anno MCCLXXXIIII. abiere. Receptum Forumliuii, Pontificis iussu, uallo & fossa priuatum est: deiectæ urbis portæ, & aliqui ciues in subalpinos relegati: Martinus Pontifex cum Guidonis Polentani, Lamberti filii, uirtutem in hoc bello & fidem perspectam haberet, intelligeretq. iacturam ab Romanæ Ecclesiæ perduellibus ipsi illatam, fortuuis omnibus Hugutionis & Betii fratrum

AN. MCCLXXXII.

AN. MCCLXXXIII.

AN. MCCLXXXIIII.

trum

trum Britonorianorum, qui a Romana Ecclesia deficientes, Britonorii Prætorem interfecerant, quæ multę erant & amplæ, eum donauit. Nec tamen diu urbs hæc quieuit: nam paulo post, Honorio Quarto Pont. Max. in Martini demortui locum subrogato, Maghinardus Ordelaphus ex Sosennana, quod est opidum supra Forum Cornelii, ad Apennini radices, positum, eius, & Fauentiæ, Cæsenæq. atque etiam Fori Cornelii dominatum arripuit, sub id fere tempus, cum Opizo Estensis, Bernardino Polentano, Mutinæ Prætori, fœderatus, eius vrbis dominatum quærebat. Cum enim Polentanus ductasset in Pontificio exercitu, non absque laude, copias, Præturam quoque Ceruiensem annis superioribus gessisset, & iis diebus Mutinæ Prætor esset, eam comparauerat familiæ suæ dignitatem, adeoq. ipsius proprium nomen creuerat, ut eius fœdus atque amicitiam finitimi Principes expeterent, & Mediolanenses anno MCCLXXXVII. illum sibi Prætorem designassent, atque postularent. Verum ipse ne Mutinensi abdicare cogeretur, Mediolanensem repudiauit. Eodem hoc anno cum de agrorum finibus, præsertim qui ad amnem Sapim Ceruiam uersus, Cæsenates cum Rauennatibus, diu disceptassent, Guidone tandem Polentano Lamberti filio, Rauennatium, Iordane Columna ciue Romano Cæsenatium Pretoribus fines terminantibus, controuersię finis impositus est. Interea Honorio mortuo, & Nicolao Quarto Pontifice Max. facto Petrus Stephani Romanorum proconsul & vniuersæ Pręfectus Flaminię pro Pontifice, intuens non omnem modo Cisalpinam Galliam bellis diuisam, acerrime dissidere, sed Flaminios etiam ipsos immortalibus pæne odiis inter se dissentientes, esse non admodum libenter Romanæ Ecclesiæ subiectos, conuentum ad Forum Cornelii indixit, quo iubet omnium Flaminiæ ciuitatum Legatos conuenire, ut communi consilio pecunia cuilibet ciuitati, & milites imperentur tuendæ Flaminiæ, AN. MCCLXXXVII.

& in officio retinendæ. Polentani liberum atque perfectum vrbis Rauennæ dominatum affectantes, conuocato asseclarum suorum concilio, duos oratores, Reipubl. Rauennatis procuratori associatos misere, qui affirmarent, Rauennam nullis hiusmodi tributis vmquam vexari solitam, cum ceteræ Flaminiæ ciuitates illis agitarentur. Adscribunt deinde in mandatis, ne oratores, tributum ullum militesue imperari sibi paterentur; imperatis nequaquam assentirent. Id cum Petrus resciuisset, Polentanorum oratores, procuratoremq. Reipubl. Rauennatis, se inspectante apprehendi, & in carcerem contrudi mandat; conuentuq. habito, pecuniam & milites, Rauennæ, ut ceteris etiam ciuitatibus, imperauit: triduoq. post eductis e custodia Legatis edixit, vt se defenderent, tributumq. & milites, quos imperauerat, conferrent. Ceterum quoniam Polentanus non modo iussis non paruit, sed Petrum, tamquam cum aduersariis Polentanorum sentientem, hostis loco habere uisus est, illudq. tributum non tuendæ Flaminiæ, Pontificiq. Max. conseruandæ, sed eius tyrannidi, ad quam occulte aspirare videbatur, imperatum asseuerabat, Petrus pronunciato edicto, quo Prætor; erat autem Polentanus; Senatus, & Commune Rauennæ, omnesq. priuatim & publice Rauennates iniuria affici, & occidi impune ab omnibus possent, litterisq. contumeliosis & minacibus, cum Malatestæ e Veruculo, Ioanni Zotto, Malatestino, Malatesta ipsius filio, Guidoni Polentano, Bernardino, Lamberto, Hostasioque eius filiis, diem frustra dixisset, quòd defectionis Arimini, Rauennæ, & Ceruiæ a Romana Ecclesia auctores fuissent; easq. vrbes occupassent; tantisper sustinuit, dum Hermandus Monaldensis in Præfecturam Flaminiæ sibi succederet: itaque tum curauit, vt Polentani, quiq. eorum factionis essent, perinde ac perduelles apud Nicolaum Ponti-

Pontificem arcesserentur. In iis autem, qui admodum multi Polentanis assenserunt, atque ob id læsæ maiestatis crimine sunt accusati, hi maxime præstabant, Signorellus Ghetius, Lazarus Bacarius, Paracaria Parzitatus, Hubaldinus Signorellus, Philippus Drudus, Signorellus Anselminus, Vitalis Lazarus, Ioannes Balbus, Albertinus Berardengus, Vitalis Bucolus, atque, uti memorauimus, plurimi præterea, vsque ad postremi ordinis viros. Adiungebat Monaldensis, Polentanos, quòd tunc Venetis erant fœderati, permisisse, ut Venetias triticum & ceteræ segetes ex portarentur; tyrannidemq. Flaminiæ affectare. Hac nominis delatione accepta, oratores aliquot, & Iacobum Bononiensem, Reipubl. Rauennatis, eorumq. præsertim, quos supra scripsimus, procuratorem Polentani ad Pontificem misere, qui ostenderent, Petrum priuatis potius simultatibus ductum, quàm Ecclesiæ Romanę causa, & conuentus egisse, & pecuniam militesq. imperasse, & Polentanos, ceterosq. Rauennates rei capitalis, deq. crimine læsæ Pontificiæ maiestatis insimulasse: cum Polentani & Rauennates tanto flagrent, flagrauerintq. amore Romanæ maiestatis atque dignitatis, ut superioribus annis, sponte, pro Ecclesia Romana stipendia, milites, ac Duces in Guidonem Feretranum præbuerint, Pontificiosq. Legatos, Foroliuii, & reliquis Flaminiæ vrbibus recipiendis, tantum iuuerint, quantum facile omnes intelligerent, id autem erat quàm maximè: Ipsum Petrum facinorosum esse hominem, qui neque sacratis uiris uiolandis abstinuerit, & Tyrannidem expetens, Forumliuii, Pompilii, Britonorium, & arcem Ceruiæ hostiliter inuaserit. Quibus Pontifex; quem Rauennates oratores Reate adhibuerunt; cognitis, rem omnem Saluo Bononiensi, causarum criminalium iudici, mandat disquirendam. Veteres hoc interim spatio simultates Rauennæ excitantur, quòd opinarentur Polentani, Trauersariorum, ceterorumque hostium causa, eam sibi criminationem maxime contigisse.

Nec diu post Bernardinus Polentanus, Guidonis filius, ingen ti vir animo, summaq. prudentia, Mediolanum Prætor abiit. Fuit is annus ab ortu Christi nonagesimus supra millesimũ ducentesimum; quo Stephanus Columna, ciuis Romanus, Ienazani filius; nam Ienazani cognomen, illi, non ab opido Ienazano, sed a patre tribuebatur; Flaminiæ, urbis Bononię, & comitatus Britonorii Rector, prouinciam pacaturus, inter Guidonem Polentanum & Commune Rauennæ ex vna parte, & Malatestam e Veruculo, Ioannemq. Malatestam Ramberti filium, & eius factionis reliquos ex altera, cum mul ta vtrinq. diu tractasset, tandem mense Martio pacem fecit. Mox ad ipsos Rauennates versus, qui veteri intestino odio acrius dissidebant, vehementius in Polentanos commotus, qui, ut fieri in meliori fortuna solet, propositus pro Trauersariis condiciones, quamquam faciles, difficile accipiebant, Rauennam contendit. Vbi cum asperius ac contumacius Polẽtani se in tractatione pacis gererẽt, quàm par esset, & Stephanus nonnullam; ut illis uidebatur; propensionis in Trauersarios animi significationem præberet, grauiora metuentes, Stephanum capiunt, & una cum Ioanne eius filio, Guidone Pileo, Petro Palombaria, Petro Frangipane ciue Romano, Petro Secia, & Angelo medico in custodiam tradũt: generosiq. equi centum atque unus, sarcinarii decem, & omnia familiarium bona a Polentanorum asseclis abstrahuntur ac diripiuntur. Nicolaus Pontifex tam graui nuncio uehementer, ut par erat, perturbatus, in præfecturã subrogat Ildebrandinum Episcopum Aretinum, Stephano, iubetq. ut cum Petro Vicetino Episcopo simul de tota re cognoscat, Stephanum e custodia educendum studeat, sontesq. supplicio afficiat, &, ut iura tulerint, puniat. In Flaminiam profecti hi iudices, cum Rempubl. Rauennatem, Hostasiumq. & Lambertum Polentanos; hi enim duo solum, quod Bernardinus frater Mediolanum Prętor abesset, uti docuimus, Stephanum ceperant, iussissent, ut Stephanum, sociosq. e carcere emitterent,

AN. MCC-XC.

& tria florenorum aureorum millia pro equis ablatis, & direptis fortunis penderent, nihil impetrarunt. Quamobrem Ildebrandinus, quòd aliter educi e custodia non posse Stephanum intelligeret, litteris Foroliuii anno MCCXCI. undecimo Kal. Febr. datis, omni culpa; omni pecuniæ solutione Polentanos & Commune Rauennatium, liberos esse in perpetuum uult, iubetq. dum tamen Stephanum & ceteros relaxent e custodia, & abire, quocumq. illis uidebitur, permittant. Polentani igitur ciues Rauennæ; ita enim illos tabulæ de his rebus publicæ appellant; Bernardino maxime fratre suadente, qui hac re accepta, Prætura se abdicatus, Rauennam uenerat; ad Non. Kal Febr. una cum Leucio Balbo Ioannis filio Communis Rauennæ procuratore, Stephanum & socios, in campis prope Fauentiam, Ildebrandino in manus liberos tradiderunt; ipseq. Ildebrandinus omni culpa, & pecuniæ solutione, publicis ea de re scriptis litteris, Polentanos & Commune Rauennæ liberauit. Verum ubi ab illis Romam peruentum est, Ioannes Stephani filius ita egit apud Pontificem, ut tres præscriptas imperatasq. aureorum Florenorum myriades tandem eodem anno sibi Polētani & Commune Rauennæ dependerint. Ab eo nihilominus die Polentani celebriores habiti, Trauersariosq. acrius uexare, & eorum bona diripere: & licet Trauersarii apud Pontificem conquesti, impetrauerint, ut Petrus Columna sancti Eustachii Cardinalis, Pontificis nomine, eos iusserit abstinere fortunis & iniuria Trauersariorum, hæc tamen iussa cum parum profecerunt, tum fecerunt etiam, ut eo magis Polentani suspicarentur, Stephanum Ienazani, ceterosq. Columios, Trauersariis plurimum fauere. Sub id tempus Venetiis nobilissima Amizorum, senatoriaq. familia, quæ originem Rauenna duxerat, in Ioanne Amizo finem sortita est, cum Tribunitia potestate, multisq. honorum gradibus in Veneta Republ. floruisset. Per idē tempus, die D. Matthiæ Apostoli festo, D. Bartholomei templum, in turricula coniuncta cum hospitali do

AN. MCC-XCI.

mo Misericordiæ, cui postea D. Lazari titulus fuit, eamq. modo Camaldulenses monachi incolunt, a Bonifacio Bononiense Episcopo est dedicatum. Rauennates hoc eodem anno mense Nouembri, peditum militumq. nam ita tunc temporis loquebantur; magnam manum Fauentiam miserunt; nullo euentu; quo consilio, incertum; nisi forte id quidpiam ad causam inuestigandam facere uideatur, quod Lambertus Polentanus, mense qui est insecutus, in futuros posterioris anni sex menses, Fauentinus Prætor, ab eius urbis senatu creatus est: cum eodem Senatus consulto in idem temporis spatium Maghinardus e Sosenana, Præfectus populo esset renunciatus. Paucisq. post diebus Vitalis Ragnolus Rauennas, copiis Foroliuii coactis, urbem ForumPompilii occupauerit, expulsisq. inde Romanæ Ecclesiæ administris, diripuerit: deinde opidum Britonorium acerrime oppugnauerit. Quamobrem fortasse factum deinde fuit, ut octo sapientes Foro Põpiliani, quorum Principem gerebat Bernardinus Argonus anno MCCXCIII. Quarto Non. Quinctil. Lambertum Polentanum, & Fulcerium Calbulum in annuum spatium Prætores fecerint, ea ratione, ut Polentanus prioribus sex mensibus præesset, posterioribus, Calbulus; missis Vitali & Almerico Bocatiis, ad eos legatis. Anno insequenti, qui fuit nonagesimus quartus supra millesimum ducentesimum, Ildebrandinus prouincia discessurus, omni interdicto Rauennates liberauit, quo eos affecerat, dum coactis copiis Fauentiam, uti memorauimus, & aliquot præterea opida oppugnarunt. Discedenti successit Robertus Gornayus, qui cum paulo seueriora aliquot edicta in Rauennates promulgasset, ii per Guidonem Aldreuandinum, Communis Rauennæ procuratorem, quòd iuribus atque immunitatibus Rauennatium repugnarent, restitere. Bonifacius Archiepiscopus, cum ad Aureolum Ecclesiæ Rauennatis opidum, quod est ad Apenninum, ab Foroliuii haud procul, se contulisset, Nono Kal. Ianuar. anno MCCXCIIII. ex hac uita, non sine omnium suorum

AN. MCCXCII.

AN. MCCXCIII.

AN. MCCXCIIII.

rum

rum sacerdotum, ac etiam Rauennatum ingenti mœrore, multisq. lacrymis migrauit: eodem tempore, quo Cęlestinus Quinctus Pont. Max Nicolai Quarti successor, ad priuatam uitam rediens, quam antea in solitudine duxerat, potestatem Cardinalibus, Bonifacii octaui eligendi, fecit. Bonifacius Archiepiscopus, ex Aureolo, sui ordinis habitu indutus, suorum etiam cucullatoum humeris Rauennam delatus, in Vrsiano templo sepultus est, ante Diuæ Mariæ Magdalenæ aram; quā ipse erigendam, dedicandam, & ditandam curauerat; in monumento ex marmore mirifice scalpto, quod a D. Laurentii in Cæsarea importari uiuens iusserat. Id monumentum nunc in eodem templo, iuxta sacræ turris portam conspicitur. Non desunt, qui huius meminisse, cū de abdominis uoluptatibus addictis uerba facit, in altera sui operis parte, Dantē Purg. 14. putent. Huic sufficere Bonifacius Pont. Guillelmum Duranti uoluit, qui tunc Mimatensem Episcopum in Aquitanis gerebat, sed renuente id muneris Guillelmo, quòd tanto oneri uires suas longe impares affirmaret, subrogatur Opizo ex nobili Sanuitaliorum Parmensi familia, patre milite ortus, matrem sacram Virginem, & Genuensem, atque Innocentii Quarti Romani Pontificis sororem fuisse scribitur. Vir equidem præstanti doctrina, summa eruditione, & rerum agendarū peritissimus: qui magnanimus cum esset, & admodum liberalis; quod inter cetera maximę laudi illi fuit, afflictos & calamitosos miseratus, quibuscumque rebus potuit, semper illos iuuit. Hunc Parmensis Ecclesię primo Canonicum, mox Tripolitanū Episcopū; in quo munere quinque annos elaborauit; Innocentius Quartus auunculus, Parmensem Episcopū fecerat: cui Ecclesię cū per quadraginta quattuor annos, summa cū laude pręfuisset, ad Archiepiscopatū Rauēnatē asciscitur a Bonifacio octauo. Sub id tēpus anno Bonifacii Pōtificis primo, a partu autē Virginis MCCXCV. Pridie Kal. Quinctil. opera Petri Mōtis Regalis Archiepiscopi, Romaniolęq. prouincię & vrbis Bononię, ac Comitatus Britonorii, iuriumq. quę ad AN. MCC-XCV.

ea

ea spectant, omnium, comitis & Rectoris pro Romana Ecclesia, conciliata pax est, inter Guidonem Polentanum, & Bernardinum, Hostasium, ac Lambertum eius filios, Rodulfinumq. Roglelli, Reipubl. Rauennatis Syndicum, eiusdem Reipubl. nomine, ab una parte. Guillelmum Trauersariam, Petrum eius filium, Albericum, Hieremiam, & Franciscum Polentanos, Guidonis cognomento Ritii, filios: Maluicinum Bagnacauallensem, Valleranum, Saladinum, Honestinum, & Bartolinum Honestos, Vincentii filios, atque Ioannem Ducem item Honestum, ex parte altera. Cum omnes ipsi Petro Ecclesiæ Romanæ nomine, atque item suo stipulanti, omni inter se iniuria abstinere polliciti essent; pœna, si quis id fœdus forte uiolasset, duarum millium marcharum argenti, constituta. Acta autem hæc in agro sunt, prope vrbem Rauennam, Thadeo, Fori Pompilii Leonido, Cæsenæ Henrico, Sassinæ Episcopis; Andrea Archidiacono Forliuii; Guidone Rauennati Ecclesiæ cantore; Bernardino Cunii Comite; Simorello Ghezzio Rauennati, multisq. præterea aliis spectãtibus & testibus. Ceterum quo firmiora essent omnia, postridie eius diei Kalendis scilicet Quinctil. in D. Mariæ in portu, rogatu Polentanorum, Polentanæ partis uades facti sunt, obseruandæ tuendæq. pacis, Hostasius Pusterla, Simorellus Ghezzius, Albertinus Berardengus, Ioannes Saxolus, Vitalis Lazarus, Vgutionis filius, Rigutius Malpilius, Vgulinus Blancus, Guido Aldrouandinus, Zanutius Tornarius, Rainutius Maltaliatus, omnes, ciues Rauennates. Vades Trauersariæ partis fuere, Rech Oddus, Francischinus Saxus, Gettius Diomelsaluus, Palmerius Pinzus, Zannes Mainardus, Iacobus Zaffaranus, Matthæus Catde, Iacobus Nouellinus, Millior Castrouicianus, Rauennates: atque hac ratione, quæ antea in duas partes diuisa, duplicem habere Rempubl. ciuitas, & quidem magno detrimento, uidebatur, una facta, respirare tandem cœpit. Vt autem in posterum occasio dissensionum omnis tolleretur, multas tulit leges,
sed

ſed has in primis;ne Turres in urbe Rauenna, neue ædificia ad propugnaculi, lociq. muniti ſimulacrum, nec domus magnæ nimis, nimiumq. nobiles extruerẽtur: quæ adeſſent, ſolo æquarentur. Facultatem tamẽ dedit, ut Prætoriæ ædes publicæ; ubi habitarent ciuitatis magiſtratus, & Flaminæ legati, Comitesq. cum Rauennam uenirent, qui ad Archiepiſcopatus ædes diuertere ad eã diem conſueuerant; ædificarentur. Nequaquam tamen diu hæc pax integra perſtitit, quia haud ita diu poſt Trauerſarii, quod uidebatur non eas illis condiciones datas eſſe, quas æquum fuiſſet, nimiumq. e contrario Polentanis tributum, magna manu ciuium, agricolarumq. aſſeclarum coacta, conſcenſis urbis mœnibus, & poſitis ad D. Adelberti ad Padum, pluribusq. præterea Rauennatis agri locis, inſidiis, e medio tollere Polentanos ſtudium adhibuerant: quamobrem ab Guillelmo Duranti Mimatenſi Antiſtite, Prouinciæ, poſt Petrum, Pręfecto multati ſunt. Perturbarunt nihilominus magis Polentanos Vbertutius Argolioſus, Bagnacauallenſium Prætor, eiuſq. opidi incolæ, Maluicinus pręſertim & Ioannes cognomento Comites, Tibernuſq. Brandolus, qui paucis menſibus poſtquam Trauerſarii multati fuerant, impetu facto, cũ armatis peditibus, equitibusq. pontem Raſanarium, qui erat ſupra amnem Anemonem, euerterunt, tumultumq. eo loco maximum excitarunt; nulla reuerentia coerciti Petri Cardinalis ſanctæ Mariæ nouæ, Flaminiæ Legati, neque Maximi e Piperno eius fratris, eiuſdem Flaminiæ Comitis, qui erant Rauennæ, indutiasq. inter Rauennates, qui Polentanis fauebant, & Bagnacauallenſes, qui ſtabant a Trauerſariis, ab eodem legato paulo ante factas, nihil curantes. At potius inde haud ita diu poſt profecti Forliuium, cuius urbis Prætorem Maluicinus agebat, eodem Guillelmus Trauerſarius cum Petro filio, Alberico, Hieremia, Franciſco Polentanis fratribus, Ioãne Duce cognomento Honeſto, Ioanne Guizzolo, Ioanne Lambardano, & plurimis pręterea eiuſdẽ factionis armatis, ſe recepit. cũq. Cæſenatibus, Foroliuianis, Fauentinis, Foro Cornelianis & eorum aſſeclis Eccleſiæ Romanæ hoſtibus ac perduelli

bus, coniuratione facta, hac illacq. discurrentes, opida quisq. sua & vrbes muniit, Forum Pompilii præsertim & opidum Monticulum. In agro Rauennati ad sanctum Petrum in Trẽtula, Cingolorum, plurimorumq. præterea domos, diripi, con cremariq. a suæ factionis agricolis passi sunt; Pontemq. Brusa becchi supra amnem Sapim, qui erat Reipubl. Rauennatis, in cendi. In Bononienses postea motis armis, eorum agros, opidumq. Medicinam vastarunt, exinaniueruntq. & Meldolam, ac opidum Salutare occuparunt: neque tum erat, qui relucta ri illis posset, tametsi id fuerint conati Guido Polẽtanus cum Lamberto filio; frater Albericus Manfredus Fauentinus, Rainerius Cunii Comes, eorumq. asseclæ. Insequenti anno, qui fuit a partu Virginis MCCXCVI. Lambertus Polentanus, par tes Bononiensium vna cum Malatestino Malatesta, & Philippo Rampono iuuans, cum delecta iuuenum manu, Bazzanũ cepit, opidumq. Belsorte, quod paulo ante ab Azone Estensi occupatũ fuerat, expugnauit: iisq. ferme diebus, Gelsi; qui Rauennates vetusta & nobili origine sunt; vna cũ aliis quattuor & uiginti familiis, in senatorium ordinem, Venetiis, cooptantur, & Patritii fiunt: & Opizo Archiepiscopus opidi Riuersani incolas adegit; cum nonnihil dubii uiderentur; ut sibi sacramentum, quemadmodũ & ceteris Archiepiscopis superioribus, dicerent. Interea cum in Episcopatum Parmensem, ex Vi tellescorũ factione Opizoni quidã successisset, Guillelmus & Vgulinus Rubei, Iacobi filii, una cũ ceteris Rubeis affinibus, & Parmensi populo; Bonifacii Pontificis exemplo, qui per idẽ tempus, omni Italia Gibellinos acerrime persequebatur; in eũ irruentes, non modo ipsum, sed omnem etiã Vitellescorũ factionẽ vrbe pellunt, denuoq. Opizonem Rauennatum Archie piscopum, in Episcopatu Parmensi constituunt. Hoc etiã tem pore Polentani, quamquã uires quotidie maiores Rauẽnę accipientes, primi ex sententia Rempubl. administrare videbantur, ab senatu tamen Rauennati magistratus accipiebant, qui bus Consules & Rectores ciuitatis uocabãtur. Verum Lãber tus ac Ostasius fratres, ea uocabula mutantes; quæ in vetu-

AN. MCC-XCVI.

stis

ſtis eorum temporum codicibus nos legimus ; pro Rectoribus, Prætores, ſeu, vt ſua uoce appellem, Poteſtates dixere. Quod & in Antianis factum eſt: quos enim Antianos ad hęc tempora uocauerant, nouem ſcilicet homines, qui magiſtratum ciuitatis obirent; ipſi Sapientes appellarunt: quod nomen adhuc ſupereſt. Creati autem Prętores a Senatu anno MCCXCVII. fuere Oſtaſius & Lambertus fratres: cumq. is magiſtratus, ſex menſes, certo ab ſenatu ſtipendio, gereretur, ipſi fratres alternis quindecim diebus; vt ſeruaretur concordia, & dominatus æqualis; eum adminiſtrabant: quo ſpatio ſemeſtri elapſo, a ſenatu, Lamberto Polentano præſidēte, Bernardinus ab Cunio Comes, Prætor creatus eſt. Præerat autem hoc tempore, uniuerſæ Flaminiæ Pontificius Præſes, quem Comitem appellabant, eiusq. nutu Rauennæ res omnes gerebātur, neq. ab illius pręſcripto diſcedebatur, ſæpeq. ad eum Polentani, iuſſu & impenſis ſenatus Rauennatis, oratores pro ceteris ciuibus mittebantur. Bernardino uero Cunii Comite Præturā Rauennatem ineunte, Cymaclienſes, qui; ut ipſimet teſtabantur; uetuſtiſſimo iure, ſupra omnium memoriam, Rauennatibus ſubiecti fuerant, eorum imperium detrectantes, ad Eſtenſem Ferrariæ Regulum, menſe Maio, deſecere. Acceſſit annus interim nonageſimus nonus ſupra milleſimum ducenteſimum, omni Flaminiæ admodum ſalutaris, quo uniuerſa prouincia, multis iamdiu bellorum, factionumq. procellis miſere agitata, aliquem tandem finem eorum, & quietis initium pacisq. inuenit. Nam cum prid. Non. Iun. omnium fere ciuitatum, opidorumq. huius prouincię legati, in ſuburbium caſtri ſancti Petri, agri Bononienſis, conueniſſent, Hubaldino Malauolta, Iacobo Tencarano iuriſconſultis Bononiēſibus, Bernardino Cunii Comite, Alberto Aſinello, aliisq. compluribus teſtibus accitis, indutias in quinquēnium fecerunt. Qui miſerunt eo legatos, hi fuere. Rauennates, Ceruienſes, Ariminenſes, incolæ ſancti Archangeli, Verucoli, Paſſarelli, Longiani, Sauignani, Roncofredi, Zerlæ, Monleonis,

AN. MCCXCVII.

AN. MCCXCIX.

Montiliani, Scorticatę, Mondaini, sancti Lauducii, Montis pectorini, Saliani, Monticuli, sancti Ioannis in Gallilea, Calbanę, Calbanellę, Foroliuiani, Cęsenates, Fauentini, Forocorneliani, Taussignanenses, Castrocarienses; adhęc exules; quos extrinsecos, & exiticios appellabant; Medicinę, Arimini, Ceruiæ, Britonorii, & quidam pręterea, qui se Flaminiorum amicos, nullo certo nomine, dicebant: quorum fuit legatus Benuenutus Blancus: neque uero indutię tantum factę, sed etiam percussum fœdus, multis, sed iis potissimum legibus: Quæcumque bellis superioribus capta occupataq. sunt, iis ne quispiam utitor; extra ea, quę Malatestinus Malatesta, Cæsenatium maxime, arripuit; dum tamē id Communi Ariminensium placuerit; alioqui illis ne ipse quoque fruitor. extrinseci Ariminenses exiticiiq. agros excolunto, tributaq. conferunto, ut intrinseci; pręter Hubertum Malatestam ab Glazolo Comitem, & Ioannis Malatestæ hęredes. si hæ frangantur indutiæ, eius rei cognitio, & illius, qui fregerit, quæstio, Pontificis Max. aut Comitis Flaminiæ, aut Decurionum Bononiensium esto. Opida, arcesq. Trauersaria, Alfianum, Orazanum, aut destruitor, aut in pristinum statum, quo initio belli erant, restituitor: sic tamē ut ne quid de iure Foriliuii, quod sibi esse in opido Orazano affirmat, detrahatur. capti & obsides relaxantor. Ottolinus e Mandello, Bononię Prætor, fœderis huius Princeps esto: isq. vt quę sancita sunt, exequantur, curato. His ita compositis, insequētem annum Bonifacius Pont. sęcularem, vocatum Iubileum, primus instituit. Quo tempore Othomanus, Zichi, uiri humilis & obscuri nominis filius, famam & claritudinem, apud Turcas, adipisci incipiens, nomen familiæ dedit, quam nunc adeo late Tyrannidem & bella exercere, nostris multis peccatis, sentimus. Opizo Archiepiscopus opidi Aquiliani incolas dum condēnare minaretur, quod illum auxilio nō iuuerint, opidum Rauennatis Ecclesiæ Taybum defendentē, Aquilianorum precibus fatigatus, qui multam omnem ac pœnam

AN. MCCC.

æquo animo & libenter laturos affirmabant, in ueterem eos gratiam recepit. est autem Aquilianum, opidulum in Foropompiliana diœcesi, prope Castrum nouum. Eo autem anno, qui sęcularem est insecutus, Bernardinus Polentanus, Mediolanum se, eius ciuitatis iam tertio Prętor, cõtulit, statimq. cum Galeatio Vicecomite, Matthęi filio, Mediolanensium Præfecto, multisq. armatis Vigleuanum profectus, magnam laudem relaturus uidebatur, nisi Philippi Languscii, Ticinensiumq. militum studio, qui Garlascum contenderant, fuisset reuocatus: neque tamen omnino frustra reuocatus est. nam in eodem opido Languscum oppressit, Lumellumq. ac Cropellum opida, & Garlaschi agrum incendit, excursionesq. usque Nouariam, multis ex hostibus captiuis reductis, fecit. Ticinum mox conuersus, porta igni consumpta, quam sancti Stephani uocabant, parum absuit, quin urbe potiretur, sed Ticinensibus impigre propugnantibus & repellentibus, ipsa quidem re infecta, tamen Turri, Ticino haud procul, eo loco, cui Mangano nomen est, capta, optimeq. munita, & firmo pręsidio in tuto locata, Mediolanum cum Galeatio, omnibusq. copiis regressus est. Denuoq. quamquam irrito euentu, tamen bono ac prudenti consilio, Nouariæ expugnationem tentauit. Interea Lambertus frater Rauennæ Prætorem summa fere auctoritate agebat. Et eodem hoc anno Rauennatum nomine Rodulphum Raglellum legatum misit, qui Iacobo Reatino Episcopo, Flaminiæ, Bononiæ, Comitatusq. Britonorii in spiritualibus (utar uerbi earum tabularum publicarum, unde hæc hausimus) Rectore, & in temporalibus excellentis uiri Domini Caroli Regis Francorum, filii Comitis Andegauensis, pro sancta Romana Ecclesia, Vicario Generali, sacramentum diceret, fidemq. obstringeret. Quamquam Principatum Rauennatem in Polentana domo iam fere confirmasse Lambertus uidebatur: nam quæ prius semestri tantum spatio Prętura gerebatur, & in quam externi etiam uocabantur, ea Lamberto, certo illi annuo stipen-

dio

dio constituto, in perpetuum a Senatu Rauẽnati demandata fuerat, ea lege, ut Rauenna pedem numquam efferret. Quam tamen legem paulo post moderandam impetrauit, sic ut quandoque Reipubl. causa urbe discedere liceret. Quocirca cum essent tunc multa in Rauennati opidula, in quibus milites ad presidium constituebantur a Rauennatibus, presertimq. in Castro sancti Zacharie, quibus militibus stipendia, de exacto ex uicinis agricolis tributo, persoluebantur, missus est a Senatu Lambertus, una cũ duobus sapientibus Aloisio Balbo, & Guidone Aldreuandino, qui arces ac opida omnia, ipsaq. Rauennæ suburbia specularentur, & munirent. Quem admodum autem Polentanorum hoc tempore dignitas auctoritasq. augebatur, ita Trauersariorum uires decrescebant, Rauennatibus ferme omnibus, Senatoribusq. præsertim; ut in aduersa contingit fortuna; potentiorum & crescentium animum ac sententiam sequentibus. Hinc factum est, ut hoc anno MCCCI. Pridie Id. Decembr. Petro Trauersariæ, & Roberto eius fratri, dicta dies fuerit, quòd mensibus Quinctili, Sextili, & Septembri superioribus, in uia publica, iuxta uillam Trauersariam, quæ in Rauennati est; sic enim in iis tabulis publicis, unde hæc excerpsimus, legitur; propria auctoritate, ab omnibus, fœnum, triticum, uinum, ligna, atque alia huiusmodi e Rauennati exportantibus, item ab iis, qui e Foro Pompilii, aliundeq. Rauennam, cum earundem rerum plaustris, uenerant, uectigalia exegissent. Anno etiam, qui tertius fuit supra millesimum ac tercentesimum, cum Bernardino & reliquis fratribus Cunii Comitibus esset datum, ut segetes, quas in Rauennati collegerant, sua in opida abducerent, id negatum Petro Quarto Trauersario fuerit, qui in opidum Trauersarium suum, triticum ac reliquas segetes, etiam prohibentibus Polentanis, atque ob id uniuersis fere senatoribus, importabat. Itaque dum Senatus, Lamberti uocatu, haberetur, quo adducere Petrus omnes segetes Rauennam ex prædiis suis iuberetur, Petrus rem sentiens, dum adhuc in

AN. MCCCI.

AN. MCCCIII.

senatu

ſenatu diſceptaretur, confeſtim multis conductis operis, omnia in opidum ſuum aduehenda curauit, nullis deinde aut edicto, aut iuſſu Senatus, quæ tamen a Polentanis manabant, ductus ut Rauennam ea deueheret. Quamobrem po ſtridie Senatus conſulto decernitur, armatorum manum ad opidum expugnandum, & extrahendas ſegetes, mittendam: Quod & factum eſt: & plerique putant tunc illud opidum ſo lo exæquatum, Petrumq. Trauerſariam in Tuſciam, omnibus bonis ſpoliatum & exulem ſe recipiſſe, cuius deinde aliqui nepotes, in opido Portico Fabriferrariam exercuerint. Lambertus rem priuatam ac publicam aucturus, curauit uti Rauennas ager aquis aut ſublatis, aut in amnes deriuatis, culturę aptus & ferax redderetur. Qua de re ipſo conſulente, & ſapientibus ad Senatum rem deferentibus, Vitaliq. Lazaro Vgutionis filio perorante, foſſa, quam Lamam uocamus, ſub id tempus facta eſt. cui & alia adiuncta eſt ad Pinetum, quam uulgo adhuc Canale Cimilii appellamus. Duplex erat hoc tempore Senatus Rauennas; alter ſecretus & interior, quem Credentiæ uocabant, huiusq. conſulto ante omnia decernebantur: alter generalis, in quo eadem, quę in priori erant decreta, probabantur ac firmabantur, quandoq. etiam irrita fiebant. Vniuerſa item Ciuitas in populum diuiſa erat & militē. Nobiliores, millites; ignobiliores, populum dicebāt: quosq. nunc iuriſconſultos, Doctores uocamus, eos tunc Iudices appellabant. Sub idem tempus Opizo Archiepiſcopus cū pinguis admodū eſſet, & confectus ętate, uariisq. curis afflictus, & opreſſus ęre alieno ſuo, quod maximū contraxerat, non modo Rauēnati Eccleſiæ quicquā non profuit, ſed, Argēta Azoni Eſtēſi tradita, obſuit, quòd cū eam recuperare deinde tentaſſet, non potuerit. Eam ob rem a Pont. Max. male audiens, multis calamitatibus, ſumma inopia, mœrore animi atque ęgritudine profligatus, ſupremū ſpiritum, in Orbito, Pridie Id. Sept. anno eodē MCCCIII. exhalauit. Sepultus eſt in ſacra Franciſcanorum cucullatorum æde, iuxta aram maximam.

maximam. Sacrati uiri Rauennates, de more in Vrsiano tem plo comitiis habitis, cum nō unum sentirent, elegerunt duos, Raynaldum Concorregium Mediolanensem, & Leonardum Fliscum, Ecclesię Burgensis, quę est in Tornacensi Diœcesi, Prępositum. Verum Benedictus Vndecimus Pont. Max. qui tum primum Bonifacio successerat, Raynaldū probauit, qui rem diuinam coram Pontifice fecerat, Canonicus primo Lau dunensis, mox uniuersę Flaminię Pręses, deinde Episcopus Vi centinus. Ad Archiepiscopatum Rauennatē euectus, Decimo Tert. Kal. Decembr. apud Lateranū, anno Pōtificatus primo a Benedicto Pontifice consecratur, cum omnes illū Rauēnates ob sanctitatis famā a Pontifice Archiepiscopū postulassent. Indutiarum autem iam factarum inter Flaminios, tempore ad exitum ferme perducto, illas renouaturi, Foroliuiani Dro golum, & Nasimbenum Lizerium; Fauentini Ioannem Faso lum; Foro Corneliani Ioannem Mausignanum; Albericus Po lentanus, qui ad opidum Polentam se cum fratribus recepe- rat, Hieremiam & Franciscum fratres: Bagnacauallenses Ior danem Brandolum: Castro cariani Boucium Zebedum le- gatos, Ceruiam misere, qui coram Bernardino Polentano, cum Rauennatibus indutias renouarent: quamobrem ibi- dem anno MCCCIIII. mense Maio instauratæ sunt. Rauen- nę interea leges, quæ ad Piscatorium ordinem, cognomento Casamattam, spectabant, sunt latæ: ipsa enim Piscatorum consociatio, triginta sex millia iugera paludis Fanarię, quę est iuxta Padum, possidebat, in qua Piscatus exercebatur. Eratq. is Piscatorum ordo hoc tempore adeo celebris, ut omnes fe- re Rauennates, ipsiq. etiam Polentani cooptari in eum stude rent: nam inde egentibus, utilitas manabat; diuitibus, cum aliqua nonnumquam utilitate, dignitas, quod in ordinis fru ctibus satis amplis administrandis, nescio quid honorifici in esse putarent. Nunc ad postremi fere ordinis uiros & in an- gustum hæc societas redacta est, paludibus hinc atque inde distractis. Sub id tempus eodem anno MCCCIIII. Cyma-

AN. MCCC-IIII.

clienses

clienses quòd eos uel facinoris conscientia deterreret, uel tæderet, & iam pœniteret Estensis Principis dominatus, aut inopia cogerentur, Legatos Rauennam mittunt, qui suppliciter peterent, ab Rauennatibus Cymacliũ denuo ut reciperetur: se iustis ac ueris, antiquissimisq. supra omnem memoriam dominis esse subiectos uelle, iamq. ipsam urbem, Prætoris, Senatus, populiq. Rauennatis nomine iam tenere: mittant ipsi, qui ciuitatem accipiant, tueantur, & ius dicant. Re accepta Senatus Lamberto præsidente, accipiendam condicionem decreuit: itaque duos Legatos mittit, qui, stipendiis de publico constitutis, id muneris obirent. Horum princeps Guido Polẽtanus, Hostasii filius extitit, qui cũ equitibus, sagittariis, peditibusq. multis selectis, senatus populiq. Rauennatis nomine, eo profectus, vrbem accepit, ibidemq. Rauennam proficiscens, peditum triginta, & sagittariorum aliquot pręsidiũ reliquit. Cymaclienses ex aduerso Legatos Rauennam misere, qui fidem ac perpetuum in Rauennates studium sacramẽto obstringerent ac pollicerentur. Intereaq. uini ac panis, quãtum satis fuit, Cymaclum transmissum est. Ne uerò furtim & dolo rem hanc egisse uiderentur, legant ad Estẽsem Principem Ferrariam, qui omnia illi significaret. Verum is, coacta statim quorundam militum manu, & Cymacliũ profectus, AN. MCCC VII.
Rauennatem Præfectum, Syndicum uocabant, & Cymacliẽses proceres expulit, urbemq. recuperauit. Cymacliẽsibus ob id Rauennam profectis de publico datum stipendium, unde uiuerent, a senatuq. decretum, idẽ ut Cymacliensibus omnibus fieret, qui Rauennam ad habitandum uenirent: Ceruiensibus hoc interim spatio cum Cæsenatibus, de portu potissimum litoris maris, uehementer disceptantibus. Horum Princeps Vbertus Malatesta erat ab Glazolo Comes; illorum Bernardinus Polentanus, qui ambo non minus publice, quàm priuatim, incendiis, incursionibusq. sese inuicem hostilem in modum persequebantur; dum Polentani, Ceruiensiumq. partes incolæ Saliani, Montis Augutii, Soriuoli, Deolaguardi, Ro

diliani,& Caſalecchi, magno ſtudio fouerent. Verum inſequenti anno, Thebaldi Bruſati Brixiani, Flaminiæ Rectoris cura ac diligentia, cum procuratorem quiſque ſuum Ariminum miſiſſent, ita conuenere, ut apud Pontificem, aut Flaminiæ Præfectum, non armis, ſed ſcripturis ac legibus dimicarẽt; interimq. ab armis diſcederetur; quod & factũ eſt. Cumq. Bononienſes, Parmenſes, Brixiani, Veronenſes, ac Mantuani fœdus, amicitiamq. inter ſe feciſſent, locumq. in eo Polẽtanis reliquiſſent, Raynaldus, Hieremias, Guido, & Atto fratres, Hoſtaſii filii; Bernardinus itẽ & Lãbertus fratres, Guidonis filii, omnes e Polentanorum familia, Vitalem Bagnolum Rauẽnatem legarunt ad Guidonem Bonacolſum, Mantuanis Præfectum, qui in opido Suzaria Mantuani agri, cũ Franciſco Marchione Eſtẽſi, Gilberto Corrigia Communis, populiq. Parmẽſis defenſore, Alboino Scaligero, & reliquis, aduerſus Azzonẽ Eſtenſem, cum ipſorum proprio, tum communis Rauẽnatiũ & Ceruienſium publico nomine fœdus pepigit. Interea Raynaldus Archiepiſcopus, in dies uirtutibus ac religione proficiẽs, puriſſimũ cultũ numinis diuini, legibus perſancte editis, propagandũ apud ſuũ populũ diligẽter curauit: quapropter & ſępe Archiepiſcopatus opida, Argentamq. præſertim inuiſit, & Prouinciale Cõciliũ anno ab ortu Chriſti MCCCVII. Rauennæ celebrauit: curauitq. uti, Senatu Rauennati, Lãberto Præſidente, atq. ſuadente, placeret, Rauennæ, monetæ pecuniæq. ad Anconæ modũ, ut cuderẽtur. eſtq. id habitũ nõ multo poſt, quàm Clemens Quinctus, qui Benedicto ſubrogatus fuerat, in Galliã Pontificatus Maximi ſedẽ tranſtuliſſet. Alberto q. Cæſare, ab Ioãne fratris filio, interfecto, omnes fere Gallię Ciſalpinæ ciuitates, dominos ſibi eos delegiſſent, quos antea Pręfectos habuerãt: in quibus, Scaligeri, Veronę fuerunt: Paſſerini, Mãtuę: Carrarii, Patauii. Hẽricus Lucẽburgenſis, Cęſar deſignatus, a Põtifice probatur, eodemq. fere anno Bernardinus Polentanus ex Prętore Ceruienſi, eius ciuitatis Dominũ ſeipſum facit, Lambertus frater, cum in Rauennati multa

AN. MCCCVII.

excoleret,

excoleret, ab Matthæo Ceruiensi Episcopo emphyteutico iure, omnem locum illum accepit, ubi ad Sapim amnem. hospitium extabat, iuxta D. Geruasii: ad hæc adiunctum est etiam, quicquid a Vado cognomento Buccamezo, ad portum Sapis pertinet, ipsamq. sacrā Diuorum Geruasii & Protasii ædem. neque id Lamberto solum, sed & Bernardino Lāberti fratri, & Attoni, Guidoni, Hieremiæ, & Raynaldo fratribus, Hostasii paulo ante demortui filiis, datum voluit: quòd ipsi Polentani auxilio fuerint Episcopo, ad ea bona recuperanda, eq. illorum manibus extrahenda, qui perperam & ingenti Ceruiensis Ecclesiæ damno, exiguisq. admodum pensionibus, & familia, cui tradita superioribus sęculis fuerāt, iam ad interitum redacta, illa occupauerant, quemadmodum iis tabulis publicis constat, quæ anno MCCCVIII. Quarto Non. Ianuar. in D. Apollinaris Classensis, confectæ fuerunt. Adhæc Lambertus muniendæ Rauennę maxime intentus, ad eius dominatum absolutum aspirare palam uidebatur: & per eosdem dies, Rauennæ, Arnusium Clementis Pontificis Max. Legatum, & cum eo Arnaldum Pelagruam, quem & Pelaguram uocant, Cardinalem, Bononiæ Legatum, Degumq. Dalmasium cum ala equitum, exceperat. Causa horum aduentus dissidium fuerat Estensium fratrum de Ferrariensi Dominatu inter se acerbe disceptātiū. Cum autem haud ita multo post Franciscus Estēsis Azonis filius, ab Frisco fratre spurio, dominatu pulsus, Rauennam quoque uenisset, congressu cum Polentano & ceteris primo, decretum est, ut, subsidiis undique coactis, quę maiora possent, Friscus principatu pelleretur. Itaque Lambertus comparata magna manu, adiūctis item aliquot Patauinis ac Ferrariensibus exulibus, urbē terra ac flumine obsessam, tandem capiunt. Sed cum illam antea Venetis Friscus tradidisset, nouum aduersus Venetos bellum est ortum, in quo cū multa detrimēta Venetis acciderunt, tum anno, supra millesimū ac tricentesimum, nono, præter illorum cadauera, quę Pado submersa sunt, circiter mille octingenti ac quinquaginta, prœlio interiere.

AN. MCCC-VIII.

AN. MCCC-IX.

interiere. Qua tam celebri parta victoria, Lambertus Polentanus cum uniuersa classe castellum Marcaboum, quod Veneti denuo occupauerant, expugnauit, & incendio in illud excitato, tandem solo æquauit, cum intra menstruum spatium opidani sese dedidissent, sic, ut abire, permanereue, ex animi sententia incolumibus liceret. Cymacliēses ad fortunam inclinantes, conuentu habito in via publica, præ ponte canalis Cymacli, denuo subiici Rauennatibus decernunt: missoq. Rauennam Tisino, ab Rauennatibus recipiuntur legibus iis; ut quotannis decimo ante D. Vitalis festum die, brauium Rauennā ferrent, quo se significarent subiectos, in perpetuumq. Prętores e Rauennatibus ciuibus haberent. Per idem tempus cum Henricus Cæsar Cisalpinarum dissensionum peritissimus, regniq. propagandi cupidus, in Galliam Cisalpinā descendisset, familiarissimo semper grauissimoq. Senatore usus est Raynaldo Archiepiscopo: cuius etiam, aliorumq. præterea Senatorum consilio, cum esset Astæ Coloniæ, omnes Cisalpinarum ciuitatum exules, in patriam quemq. suam, reuocauit. Tametsi non ita multo post, mutata sententia, omnem fere Italiam perturbauerit, & Robertum Siciliæ Regem, pronunciato publice edicto, regno priuauerit. Ad hæc accessit caussa equitum Templariorum, quos Clemens Pontifex per hos dies acriter persequens, Raynaldo Archiepiscopo eam caussam cognoscendam mandauit, religione hominis & uirtute plurimum fretus. Ceterum Raynaldus; ut iudicium legitimo iure faceret, cum anno MCCCIX. Bononiæ habito conuentu, aliquot sibi subiectorum Episcoporum, studiose in illos inquisisset, tandem anno MCCCXI. eadem de re Concilium Rauennæ habuit, in quo ii fuere. Vgo, Placentinus: Vbertus, Feretranus: Fridericus, Ariminensis: Vbertus, Bononiensis: Henricus, Regiensis: Matthæus, Ceruiensis: Petrus, Foropōpiliēsis Episcopi. Vgulinus designatus Fauētinus: Nicolaus & Ioannes cucullati Dominicani: Vincentius, Franciscanus: qui tres in Flaminia Quæsitores in hæreticos erant. Bonincontrus,

AN. MCCCX.

AN. MCCCXI.

contrus, Archipresbyter Mutinensis, pro sacratis uiris Mutinensibus: Gerardus Curnazanius, sancti Donini Præpositus, pro Episcopo, sacratisq. uiris Parmensibus: Gentilis, Ferrariensis Episcopi Vicarius: Preuostinus Mutinensis, Episcopi Foricorneliani item Vicarius: Ioannes Abbas Gauellianus, pariter Episcopi Hadriani Vicarius: Armannus cucullatus Dominicanus, Episcopi Cymaclensis procurator: Guercius D. Damiani Canonicus, Episcopi Sarsinensis procurator. Omnibus igitur, suo quisque loco, in ęde Vrsiana considentibus, introducti sunt, Raymundus Fontana, Iacobus item Fontana; Maurus, Iacobus, Albertus, Guillelmus ab Pigazano, & Petrus Cazia, Templarii ordinis equites; qui iurati, cum nihil essent obiectis criminibus, testibusq. aduersis debilitati atque abiecti, ad omnia breuiter, constanterq. seorsum singuli, responderunt. Erant autem hęc fere quęstionis capita. Cum in ordinem cooptabantur, in ipsis sacrorum suorum initiis, Christumne, aut Deum, aut Virginem Deiparam, aut Diuos abiurassent, uel ut abiurarent, moniti fuissent, aliosue ipsi ad abiurandum incitassent: An simulacrum quodpiam & idolum fictum & commentitium diuina ueneratione coluissent: An Tyrones, adolescentulos præsertim, libidinose, atque alia, quam deceat, parte osculati fuissent: An, dum rem diuinam facerent, sacra mysteriorum & consecrationis uerba omisissent: An scelestum & nefarium facinus putarent, hæc committere. Quod cum affirmassent, ceteris fortiter perpetuoq. negatis, ab Concilio dimissi sunt. Raynaldus Concilium tunc consuluit, de tota re quid fieri placeret: in quo cum multæ sententię dicerentur, tandem interrogati primum, an iudicium illud accurate & legitime constitutum existimarent, annuerunt: Deinde, an dandi essent in quæstionem, responderunt, non dandos: Nicolaus tamen & Ioannes Dominicani, in hæreticos Quæsitores, dandos esse dixerunt. Preterea, an ad Pontificem Max. deferendum esset iudicium: negatum ab omnibus est, quòd prope

adesse

adesse Concilium generale dicerent. Postremo, essentne omnino absoluendi, an iubēdum, ut se de obiectis purgarent, depurgatione affirmatum est. Hæc autem omnia cum Clemens Pontifex accepisset, sic de tota tandem re iudicauit, ut multis eorum combustis, uniuersum ordinem deleuerit. Per idem tempus Ricoli, Zacari, & Maltalenti Ceruienses ciues, Bernardini Polentani eorum Prætoris dominatum moleste, grauiterq. ferentes, cum is Cæsenam abesset, ubi fuerat Præfectus, armati in forum procurrunt, Prætorium ingrediuntur, quæq. ibidem offendunt arma, suis aptant usibus; in forum mox egressi, sublatis in cælum uocibus, Polentani necem, Ricolorum uitam felicitatemq. & populi dominatum conclamant. Cumq. ob id plurimi breui conuenissent, facto impetu in Prætorium, Polentani familiares iniuria & contumeliis affectos inde eiiciunt, fortunas diripiunt, Hostasium filium, & Magdalenam uxorem captos, in custodia aliquot dies habent. Ceterum ii conatus breui ad nihilum recidere, grauiterq. a Gilberto Santillo, Roberti Siciliæ Regis, Flaminiæ Rectoris, Vicario, Polentano deferente, multati sunt: omnia enim eo grauiora sunt uisa, quod erat Polentanus Regis consiliarius & familiaris: qua etiam dignitate Lambertum fratrem ornauerat, quòd eorum maxime opera, tum in Flaminia, tum in aliis regionibus uteretur. Proxime enim dum Henricus Cęsar per Etruriam iter faceret, Romam proficiscens, Polentani Flaminiæ partem, quę ad Tuscos pertinet, præsidio diligenti, pro Rege, firmauerant. Ipsoq. Cæsare Roma abeunte, Lambertus cum peditibus sexcentis, militibus quinquaginta, tota Flaminia, Roberti iussu, coactis; in quibus ducentum Rauennates, Rauennatis Reipubl. stipendio militabant; Regi, hostes suos Romæ persecuturo ac deleturo, pręsto fuit; & eo quidem opportunius, quo Carolus Roberti filius, per Cambium Artusinum Rauennatem, qui Aquilas magnas, Falcones appellatas, illi dono attulerat Lamberti nomine, ipsum Polentanum fecerat certiorem: Rauennatiq.

tiq.Reipubl.Rex ipſe per litteras imperauerat, ut Lambertum ad ſe Romam mitterent, cum maiori qua poſſent armatorum manu. Diſſenſionis cauſa fuerat, quia Robertus Rex ad totius Italiæ Imperium aſpirans, per Ioannem fratrem, Henrico Cæſari, Auguſtalem coronam more maiorum accepturo, reſtiterat: Vrſinisq. a Roberto ſtantibus, Columniis autem Henrici partes ſequentibus, pugnæ tumultuariæ complures inſecutæ fuerant. Ceterum neque ab hac tantum par te Polentani & Rauennates bello erant impliciti, ſed & Parmę apud Gilbertum Corrigiam, Communeq. Parmenſe, pedites ac Duces Rauennatis Reipubl. ſtipendiis militiam facientes, habebant, & ad Padum etiam, ubi Veneti, non Rauennatibus modo; ob Ferrarienſe bellum; uti ſupra docuimus, ſed ipſi etiam Pontifici; a quo graui edicto fuerant redditi Communitatis Chriſtianæ expertes; aduerſi, cum triremibus, aliisq. generibus nauigiorum armatis commorantes in ſtatione, non absque magno incommodo Rauennatium, mercatorumq. maxime, cuſtodes, Præfectosq. Rauennates, omni illa Padi, & maris ora expellebant. Sub id tempus Clemens Pont. decedens, eiusdem uiæ paulo poſt comitem Henricum Cæſarem habuit. Quo factum eſt, ut eodem tempore de Pontifice & Cæſare creandis maxima inter Principes diſſenſio ſit conſecuta, duosq. amplius annos Pontificia ſedes uacauerit. Qui Cæſarem eligebant, Hludouicum alii Bauariæ, alii Fridericum Auſtriæ Regulos, proponebant: ſed commiſſo prœlio, ſuperatoq. Hludouico, tanta ſuperbia Hludouicus elatus eſt, ut absque Romanę ſedis auctoritate, & ſe Cęſarem appellauerit, & quo facilior ſibi aditus pateret ad coronam Auguſtalem Romę accipiendam, Vicecomitibus in Gallia Ciſalpina ſic fauerit, ut Mediolanenſi dominatu potiti ſint. Quo eodem tempore Nicolaus Campanus abſq. liberis decedens, Campanę familię Venetę, quę & Rauenna oriunda erat, & ob id Venetiis D. Apollinari templum extruxerat & dedicauerat, finem dedit, cum patritia fuiſſet, &

omnibus

omnibus honorum insignibus decorata. Rauennę similiter Lambertus Polentanus, cum multos annos Rauennam Prętor administrasset, in morbum incidit, ex quo eodem anno MCCCXVI. Decimo Kal. Iun. interiit. Cum uero testamentum paulo ante faceret in ęde illius, tunc in uilla Altura Rauennatis agri constructa, hęredem suum ex semisse Hostasium, Bernardini fratris pręmortui; quem Mediolani Prętorem fuisse memorauimus; filiũ instituit. Guidonem item cognomento Nouellum, & Raynaldum fratres, Hostasii fratris filios, ex alio semisse: Guidone Raualdo scriba Rauennate testamenti tabulas conficiente. Habuit & alios duos ex Hostasio eodem fratre suo nepotes, Attonem & Hieremiam, huiusce testamenti tempore iam fato functos, quorum mentionem faciunt Ceruiensis Episcopi tabulæ, de quibus supra meminimus: nam Lambertus, plurimis comparatis diuitiis, & Prætoria dignitate insignis, Polentanæ familię nomen maxima ex parte in lucem e tenebris uindicauit. Quod idem in Archiepiscopatus Rauennatis iurisdictione ac bonis Raynaldus Archiepiscopus per idem tempus curabat: cumq. nonnulli eos fines, qui sunt in Ferrariensi, perturbarent, neque, sæpius moniti, desisterent, apud Aymericum ab Castro Lucii Diaconum Transigenensem; qui pro Pontifice urbem Ferrariam cum Bernardo Atrebatensi, Vberto Bononiensi Episcopis administrabat, conquestus, Aymericus & collegę causam ad Superantium Cingulanum, Guidonis Ferrariensis Episcopi Vicarium, deferentes, effecerunt, uti tandem Raynaldus Archiepiscopus anno MCCCXVIII. tranquille & pacate Archiepiscopatus sui bonis frueretur, Pontifice iam Ioanne Vigesimo secundo, qui post diuturnam Cardinalium disceptationem, in Clementis demortui locum fuerat Lugduni subrogatus. Cęsenę sub id tempus facta mutatio est, Polentanis, qui eius urbis tunc Principatum obtinebant, inde deturbatis, & reuocato Malatestino, ueteri urbis domino, qui deinde Foriliuii pręfectus est. Florebant Rauennæ hoc tempore,

AN. MCCC-XVIII.

secundum

ſecundum Polentanos, Balbi, nobilitate & diuitiis inſignes, quorum proceres Verterius, Iacobus, Nicolaus, & Iſacus, multas ad Padum ſyluas ac paludes, in quibus piſces egregii capiebantur, iuxta Cunii & Tiberiaci Comites, ipſosq. Polentanos poſſidebant. ex hac Balborum familia, cum pleriq. Venetias ad habitandum ſe contuliſſent, in ſenatum cooptati, Patritii facti ſunt: a quibus D. Iuliano templum quod adhuc ſupereſt, exædificatum eſt ac dedicatum. Rauennæ poſt Lambertum fato functum, Hoſtaſius & Guido, ille Bernardini, hic Hoſtaſii filius, Rauennæ dominatum primi occuparunt: in quo Hoſtaſius, cum eſſet ualde cautus & acri ingenio, primas partes habuit: Guido Prætor declaratus eſt. Sub id tempus Rauennæ deceſſit Guido ex nobili Genariorum familia, Epiſcopus Ceruienſis, qui moriens, Virginis Deiparæ, in æde Vrſiana, aram, quæ eſt ſecundum ſuggeſtũ, prædiis ditauit, ut quotidie ſacerdotes ſacra ibidem facerẽt. Sepultus eſt pro maximis foribus, eiuſdem Vrſiani templi. Interea cum Hludouicus Bauarus, renouatis omni Italia Gibellinorum & Guelphorũ factionibus, omnia perturbaſſet, in Flaminia; Roberto Siciliæ Rege, qui Flaminiæ Rector, & Britonorii Comes erat, quiq. Guidonem Scarpettam, ciuibus aſſentientibus, Foriliuii Præfectum fecerat, rem iuuante; Rauenna, & ex omnibus præterea ciuitatibus Gibellini omnes eiecti ſunt, Guelphi autem maximis fauoribus euecti: inter quos tamen non paruum ortum eſt diſſidium, quòd Malateſtinus Ariminenſis, elatus Regis gratia, qua plurimum poterat, rationem nullius habens, omnes æque & cõtemneret, & contumeliis afficeret. Quamobrem Foroliuii Argolioſis, qui Malateſtiniani erant, & Calbolis inter ſe grauiter digladiantibus, Hoſtaſius & Guido Polentani, cum ceteris Guelphæ factionis Rauennatibus, eam Argolioſis opem tulere, accedentibus etiam Fauentinis, Foro Cornelianis, & Cunii Comitibus, ut urbe Calbulos exterminauerint. Verum paulo poſt Calbuli, uiribus, cum Ordela-

phis, qui factionis Gibellinæ principes erant, coniunctis, Dego Roberti Regis Vicario consulente, agricolarum habitu vrbem ingressi, & Argoliosos pellunt, & Conticinũ Malatestam Arimino exulantem, Præfectum creant. Sub id tempus Dantes Aligerius Florentinus, philosophus ac poeta insignis Rauennæ supremum diem clausit. Patria enim pulsus, una cum ceteris factionis suæ Albæ ciuibus, cum sæpe reditus in eam, Bononiensibus & Canegrandi Scaligero iuuantibus, frustra a se tentatus fuisset, primum Veronę aliquãdiu cum Scaligero familiariter uixit: in Germaniam deinde & Galliam profectus, coniunctaq. ad peritiam agendarum rerum, optimarum disciplinarum cognitione, Rauennam se ad Guidonem Polentanum contulit: a quo honorifice exceptus, & amanter tractatus est, legatusq. sæpe ad Venetos missus. Cum autem anno a partu Virginis MCCCXXI. ab eadem Veneta legatione regressus esset, mense Quinctili ex hac uita migrauit. Hostasius & Guido cum doctissimi uiri mortem immaturam; nam sextum & quinquagesimum annum agebat; acerbe tulissent, honorificentissime Rauennatibus omnibus lacrymantibus, elatum, nobili sepulcro donarunt: quod uetustate collapsum, Bernardus Bembus Prætor restituit. Eodem anno Raynaldus Archiepiscopus, Ioannis Pontificis iussu & auctoritate, Friderico, Guidoni, & Sperantiæ, Comitis Vrbinatium fratribus, ipsisq. Vrbinatibus sacris interdixit: quòd cædibus indignissimis, maximisq. factis, Vrbinum & pleraq. alia Romanæ Ecclesiæ subiecta opida occupassent, ciues multos expulissent, reliquos durissimo imperio opprimerent: ad hæc Fridericus Auximatem, Ricinensem, exulum item Aesinorum, aliorumq. Picentium Præfecturam sibi assumpsisset, ipsumq. opidum Piram, diuturna obsidone prius circumuallatum, cepisset, ac dure acerbeq. diripuisset. Guido in opidum sancti Donati idẽ perpetrasset, Ameliiq. Belmontis Præpositi; qui Picentibus pro Pontifice præerat; Legatum cum litteris cõprehẽdi iuxta Vrbini

bini

bini portas, & in custodiam tradi iussisset: unde nisi aufugisset Legatus ingenti fortunæ beneficio, capite pœnas dedisset. Neque uero has Pontificias interdicti litteras Raynaldus solum intrepide recitauit, diuulgauitq. sed omnes iussit, curauitq. ad quos ipse eas misisset, ut idem efficerent. Tandem cum Bononiæ anno MCCCXVII. Concilium prouinciale habuisset, Rauennæq. in æde Vrsiana aram Cruci erexisset ac dedicasset; in qua ex marmore arcam, multis & præstantibus uirorum sanctorum reliquiis plenam incluserat; eamq. certis legibus latis, prædiis ditasset: sacerdotumq. conuentum, qui certis statisq. diebus parentarent, & pro mortuis psalmos & preces ex libris sacris conceptas recitarent, iam multis ante sęculis institutum, & hoc Raynaldi tempore, ob sacerdotum licentiam, corruptum, restituisset, eodem anno MCCCXXI. non absque ingenti apud omnes sanctitatis opinione, Quinctodecimo Kal. Septembr. tranquille decedens, in cęlestem patriam euolauit. Sepultus est in monumento ex marmore in æde Vrsiana: quod cum superioribus annis Iulius Feltrius ab Ruuere Cardinalis, Rauẽnatum Archiepiscopus, aperiri coram se mandasset, uiri sancti cadauer integrum, ac pene recens, promissa barba, statura procera, ingenua forma, & specie ad dignitatem apposita inuẽtum est. Ad eius cadauer cum adhuc in sepulcrũ illatum non esset, multa miracula, & insequentibus etiã diebus & annis sunt facta: & ut reliqua omittam, Iacobus Benincasa, Iurisconsultus Rauẽnas, cum desperata omni salute, & penitus destitutus, acerrimis podagræ doloribus affligeretur, seq. uoto nuncupato, diẽ Raynaldi festum quotannis solenniter celebraturum obligasset, postridie eius diei doloribus & morbo solutus est. Quod Ioanni quoque Grado, in graui capitis oculorumq. dolore, cum esset Raynaldi sepulcrum profectus, eiusq. opem suppliciter implorasset, per idem tempus contigit. Ex agro item Rauennati, eo uico, cui Herbosæ nomen est, mulier Blonda uocata, cacodæmone supra quam dici potest agitata,

AN. MCCC-XXI.

a cognatisq. ſuis, maxima ui, ad Raynaldi ſepulcrum pertra cta, liberatur. Pari felicitate, ſacra uirgo cœnobii Diuæ Mariæ cognomento Padrielis; quod in Cenceda a mœnibus haud procul erat, nunc in urbem translatum D. Stephani in Oliuis appellamus; membrorum omnium reſolutione oblanguens, cum uiri ſancti patrocinium inuocaſſet, repente ſanitati reſtituitur. atque hæc pauca de multis, quæ in dies fiunt, collegiſſe ſat fuerit. Huic Raynaldo in Archiepiſcopatum ab ſacratis uiris ſufficitur Raynaldus alter Rauennas ex Polentanorum familia, Hoſtaſii primi filius, qui ad hanc diem Rauennatis Eccleſię Archidiaconus fuerat. Cum autem ea lege, Archiepiſcopi Rauennates deſignati, hoc tempore tenerentur, ut illis, ad Pontificem Max. intra menſtruum ſpatium, præſentibus adeundum eſſet, petendumq. Pontificē ratum habere ac firmum, quod ſacrati uiri Rauennates in ſe deſignando feciſſent, per Legatos apud Ioannem Pontificem Polentanus id fecit; adiectis litteris omnium primariorum ſacerdotum, ac ſcribę item manu obſignatis, quibus erat ſcriptum, ſe abſque uitæ periculo ingredi iter illud non poſſe: Maiores ſuos, auum præſertim, proauumq. atque etiā patruum, a Gibellina factione plurima ſemper incommoda, tum Florētiæ, tum aliis præterea multis locis paſſos: eiſdemq. dum Flaminiam a Friderico Cæſare, pro Romana Eccleſia, recuperarent, pericula capitis ſumma ab illis conflata fuiſſe: & recenti iniuria Gibellinos Foroliuianos in eum irruiſſe. Ex quibus litteris, quæ ſeruantur adhuc in Vrſiana bibliotheca, coniici fortaſſe poteſt, Polentanos Gibellinæ factionis pro

AN.MCCC-XXII. ceres nequaquam extitiſſe. Raynaldus cum interea Pontificis reſponſum expectaret, ab Hoſtaſio fratre patruele, quem diximus una cum Guidone, Rauennatem arripuiſſe principatum; interficitur. Huius autem facinoris dominandi libido, inſanaq. Regni cupiditas cauſa fuit: erat enim Raynaldus facile omnium Polentanorum, & aliorum ciuium Rauennatum primus, popularique gratia præſtabat:

bat: sed quamquam renuebat Hostasii imperium populus, coactus tamen paucorum potentia, tyrannidi ceruices prębuit: pręsertim quòd Guido Nouellus Raynaldi frater, tum Bononiæ Præfectus, aberat: qui licet initio sequentis anni, qui fuit a partu Virginis MCCCXXIII. aliorum exulum Rauennatũ, ciuium nobilissimorum, ope, Bononiensisq. militię apparatu, coniunctis cum Cicco Ordelaso Foriliuii Præfecto, uiribus, hostilem in modum ad portæ Hadrianæ suburbium contendisset, putans fore, ut non minus copiarum subsidio, quam studio popularium, Rauennam reciperet, tamen deprehenso ab Hostasio & illius asseclis, eo consilio, cum hęc spes cum frustrata esset, re infecta discessit. Per idem tempus Raynaldus Estensis Argentam occupare cupiens, Opizonem eo misit, qui rem conficeret, sua sententia, multis de causis, sed Archiepiscopatu præsertim uacante facilem. Verum Opizo, uerbis Argentanorum imprudenter confisus, qui, ut expugnatione abstineret, postridie deditionem se facturos dixerunt, intereaq. Venetos introduxerunt, ludificatus ad Raynaldum rediit. Ceterum haud ita multo post, fœdere cum Vicecomitibus, Bonacossis, Scaligeris, & plerisque aliis Cisalpinis, Transalpinisq. Regulis facto, req. omni cum Guidone Troncaduro & opidanis aliquot tractata, opidum aggressus, nullo fere labore Tert. Kal. Nouembr. cepit: nec multo post arcem quoque adeptus, omnem tandem eam ripam anno MCCCXXIIII. tenuit. Successerat interea in Archiepiscopatum Rauennatem Aymericus Castro lucianus, diuini & humani iuris peritissimus, Ioannis Andreæ Bononiensis auditor, Transigenensis primo Archidiaconus, mox Ferrariæ, deinde omnis Flaminiæ pro Pontifice Rector, quem eo tempore; uti supra memorauimus; Comitem appellabant. Is igitur cum antea Nicolaum Estensem diligenter monuisset de Argenta restituenda, nec proficeret quicquam, ad extremum; Ioanne Pontifice auctoritatem suam litteris tribuente ac iubente; dirarum telum in Ferrarienses, ipsumq. præsertim Nicolaum; detorsit:

AN. MCCC-XXIII.

AN. MCCC-XXIIII.

detorsit: moa conuersus ad Archiepiscopatus cetera bona recte administranda, eodem anno MCCCXXIIII. Ramberto Malatestæ Vberti filio opidum Glazolum, dimidiumq. Valdepondi, quod est in Foropompiliana diœcesi, beneficiario iure confirmauit: idem Bandino Aghinulpho ab Romena, Vberti filio, de opido Monte Boario tribuens: Opidum quoq. Valdenucium; quod Rauennatem Ecclesiam spectat; & agrum Foropompilianum ac Castri noui, iure Emphyteutico ac beneficiario Iordano & Cechino, Guidonis Valdenuciani uiri uobilissimi filiis, nec non Ciuccio, Nanni, & Perino, Muccioli item Valdenuciani filiis, tradidit, sic ut dimidium illis, his alterum dimidium tribueretur: qui omnes Aymerico sacramentum dixerunt: nec multo post ad eum Ioannes Pontifex litteras dedit, quibus Hludouicus Bauarus Christianæ communitatis & sacrorum expers renunciabatur, declarabaturq. & iubebat uti Aymericus diebus festis per omnem Flaminiam inuulgandas illas curaret, hortareturq. ac mãdaret potius Hludouici congressum omnes ut uitarent. Quod & de Petro Coruaria præcipiebat. Nam Hludouicus, cum Romæ a Stephano Columna urbis Senatore, coronam; renuente Pontifice; Augustalem accepisset, Petrum Coruariam Reatinum, seditiosum uirum, qui antea inuita uxore relicta, cucullum in Franciscana familia induerat, pseudo pontificem creatum, & Nicolaum Quinctum appellatum, Ioanni opposuerat. Aymericus igitur intrepide, nihilq. Hludouicum, aut Corbariam ueritus, Pontificis imperata fecit, strenueq. Flaminiæ populos, ac Rauennatem præsertim, quem unice diligebat, in officio continuit, & si quid Bauarum cuperet, ad Pontificem adiunxit. Ad hæc nixus est, non absque summo uitę discrimine, Malatestas Ariminenses compescere, qui per eos dies, circiter annum a partu Virginis MCCCXXVII. tumultuosissime inter se digladiabantur: Rambertus enim Malatesta cum Arimini dominatum occupare tentasset, Ferrantinum Malatestam una cum Malatestino

AN. MCCCXXVII.

ac

ac Ferrantino eius filiis, perfidiose captum in carcerem coniecerat: Ariminensesq. qui sentiebant cum Ferrantino & filiis, facto impetu, eos e carcere educunt, & Rambertum expellunt. Qua de re Americus Archiepiscopus & uehementer eos laudauit, & Ioannis Pontificis litteras; quibus ut in officio manerent, & Ferrantinum iuuarent, etiam atque etiam hortabatur; reddidit. Sub id tempus Verra familia Rauennas, quæ Venetias profecta, Patritiaq. facta, omnibus honorum ornamentis decorata fuerat, Andrea Verro absque liberis decedente, deleta est. & Hostasius Polentanus, Rauennatem Præturam diligenter gerens, Guillelmi Polentani, Præfecti Portuensis, consilio impulsus, municipales ciuitatis leges conformauit, & in uolumen unum retulit: quibus est cautum, ut summum ius, penes eum, & principatus Reipubl. Rauennatis esset. Earum legum edendarum munus Vgulino Buccolo, Nicolao Carneuali, iureconsultis, &; ut tūc ipsi dicebāt; iudicibus, ac Petro Sucis, Guidoniq. Raualdo scribis Rauēnatibus, iniunctū est: fuitq. is annus vigesimus septimus supra millesimum tricentesimum, sub id ferme tempus, cum Aymericus Archiepiscopus, coacta peditum atque equitum magna manu, quorum pars, Archiepiscopi, pars Rauennatis Reipubl. stipendiis militabat, Rectori Picentum, iussu Pontificis, in subsidium aduersus Andream & Lippatum, qui occupauerant Auximi Tyrannidem, profectus est. Qua in re cum strenuam operam nauasset, quam persequi non est nostri instituti, Pontificio quoque Legato, iubente eodem Pontifice, aduersus Opizonem, ceterosq. Estenses Principes, nomine hæresis, ut ipsis Pontificiis litteris scribitur, suspectos, & Romanæ Ecclesiæ perduelles præsto fuit, opemq. maxime necessariam tulit. Nec multo post diem obiit. In cuius locum tametsi Guillelmus Polentanus Portuensis Præfectus subrogari plurimum contenderit, tamen Guido Tripolitanus, cognomento Baysius, Reginus, suffectus est, uir & nobilitate & doctrina clarissimus.

AN. MCCC. XXVII.

Qui

Qui Reginus primo Episcopus, cum integritatis famam fuisset adeptus, ab Ioanne Pontifice Archiepiscopatum Rauennatem habuit: uerum cū dignitatem hāc uix attigisset, Bononiæ interiit: sepultus est in D. Francisci; paulo tamen ante quam Bononiam proficisceretur, Rigo, Cecho, & Ioanni Manfrediis, fratris Alberici hæredibus, in portu Vedraria, & plebe portus maioris, denuo multa firmauit: & cum Ramberto Malatesta, de opido Glazolo, & dimidio Vallis pondi contro uerterat, quòd ea ad Archiepiscopatum; quasi postliminio, ob pensiones a Malatesta non solutas, recidisse Guido affirmaret: eamq. ob rem Guido Florentinus, Guidonis Archiepiscopi, in opido Riuersano Vicarius; quem appellant Vicecomitem; pensionem renuerat, quam deinde soluerat Rambertus. Cur autem Bononiæ Guido Archiepiscopus decesserit, Opizo Estensis Ferrariæ Princeps fecerat, qui tum fatigatus Ferrariensium precibus, liberari interdicto cupientium, tum sibi metuens, quòd intelligeret Pontificium Legatum cum Ioanne Boemiæ Rege, in Italiam, per eos dies, a Brixianis aduersus Bergomates euocato, uires coniunxisse, Bononiam ad Bertrandum Legatum profectus; uti Platina, Corius, & reliqui testantur; Rauennatui Archiepiscopatui, Argentam & eius Vicecomitatum restituerat. Sunt autem in Argentano Vicecomitatu, quæ a Vicariis Archiepiscopi Rauennatis administrabantur, ipsa primum Argenta, mox Caualii, Portus maior, Portus Vedraria, Boccaleonum, Bandum, Cosandolum, Ripa, Persici, Sandalum, & Maderium. Hæc cum Legatus, Archiepiscopi Guidonis nuper demortui nomine, ab Estensi restituente accepisset, & ad Romanam Ecclesiam adiungere cogitaret, iis rebus, earumq. dominis quarum decreuerat permutationem facere, prohibitus est. pro Argenta enim & Vicecomitatu, D. Mariæ in Portu, & D. Apollinaris Classensis cœnobia ac bona Archiepiscopis decreuerat: uerum ab Napoleone Cardinali, in cuius fide ac tutela erat Portuense cœnobium, intrepide repugnatum est, effectumq. uti

Rauenna-

Rauennatibus Archiepiscopis opidum & Vicecomitatus restitueretur. Rauennæ per hos dies cum multarum rerum, quæ spectabant ad mores & ad ciuitatis statum, conformatio fieret, illud ab frequenti senatorum studio non parum emicuit, quod de cultu ornatuq. matronarum coercendo sancitum est: cum enim de illo esset relatum ad senatum, quo septuaginta Senatores conuenerant; is autem numerus tunc maximus habebatur; maxima contentio, aliis diuersa sentientibus, consecuta est, nec omnino videbatur conuenire posse. Erat autem, ne qua mulier, corona ex auro argentoue uteretur, quę vnionibus aliisue gemmis interniteret: hanc coronam eius sęculi mulieres Rauennates in capite gestare consueuerant: item ne gemmas aut uniones ad humeros dorsumue adhiberet: nec ex auro cingulum aut ex argento, nec quicquam quod excederet libras, Rauennatis pecuniæ, decem, haberet: nec vestium cauda pedes quinque excederet. Itaque dum ob uarias dictas sententias, nihil constituti haberetur, Guido Raynaldus grauiter ac facunde disserens, ostendit, pluribus de causis eam legem ferendam esse. cum enim Deo uehementer id placere, qui immoderatum huiusmodi cultum detestetur, in quem ea absumantur, quibus multorum possit inopia subleuari, tum non minimum conferre ad rem publicam ac priuatam augendam. Docet nihil esse, quo muliebris licentia non se se effundat, si frena relaxentur, & dum pretiosa multipliciq. ueste & ornatu effrenatis cupiditatibus satisfaciant, dum adolescentes, pudicitiæ suæ si non expugnatores, saltem oppugnatores, ac certe nequaquam propugnatores in sui admirationem trahant, nihil illis curæ esse, si mariti patrimonium effundatur: nullum sumptum, nullam iacturam, nullam uersuram timere, donec libidinem inopia tandem misere impediat. Addit, in omni bene constituta Republ. cum Romanorum, tum exterorum id diligenter cautum fuisse: neque uiros tunc; quòd essent fortes &

liberi, quibus uxores non imperarent; muliebribus ad hæc concedenda blanditiis illectos, sed strenue, non sine summa gloria conseruatæ honestatis integritatisq. muliebri studio, quod suapte natura immoderatum est, restitisse. Hortatur, non ut ea solum seruarentur, quæ erant proposita, sed qualis etiam pro faciendis uestibus pannus deberet accipi, adiungeretur, decerneretur q. ne sumptus quoque immodicus hac in parte fieret. Commouit adeo Senatorum omnium animos is Raualdi sermo, ut licet multi in contrariam sententiam loquerentur, quemadmodum Vgulinus Buccolus iureconsultus, qui auctoritate & doctrina plurimum præstabat, ingressus in eam orationem, ut diceret, minime decere nobiles ac diuites matres familias ignobilioribus ac pauperibus exæquari, tamen omnibus fere numeratis suffragiis, lex lata sit. Mox ad maiora conuersi, Poanus Balbus, & Franciscus Cuzius iureconsulti, Ferrariam legati mittuntur initio anni MCCCXXXII. qui cum Venetis legatis, eo missis, disceptationem componerent, qua tunc Rauennates & Veneti contendebant, ob id, quia uetusta consuetudo nuperrime probata, tolli uidebatur. Septuaginta enim abhinc amplius annis; uti demonstrauimus; inter Venetos Rauennatesq. conuenerat, ut Rauennates tributa omnia remitterent, quæ mercibus e Rauennati ab Venetis exportandis deberentur: nec reciperent, quæ ex oriente merces inuehebantur: & hanc ob rem Præfectum Venetum, quem Vicedominum appellabant, Rauennæ assidue commorari permitterent: Venetis contra pollicentibus, octo librarum millia ad rationem pecuniæ Rauennatis, duabus pensionibus quotannis Rauennati Reipubl. persoluturos. Itaque cum superiore anno denuo hæc inter eos firmata fuissent, Rauennatesq. omnibus accurate obseruatis primam pensionem peterent, & Franciscus Dandulus Dux, Venetusq. Senatus renuisset, apud Beltrandum Legatum Pontificium Rauennates conquesti

AN. MCCCXXXII.

questi sunt, cum præsertim ad hæc accessisset damnũ haud exiguum, quod ab Triremibus Venetis in Rauennati commorantibus, indignaq. perpetrantibus, & multa per uim rapientibus acceperant. Legatus cum multa hac de re apud Venetos egisset, impetrauit tandem ut Legati Ferrariam mitterentur, quo cum Rauennates uenissent, omnia abrogata sunt, licet eos Estensis Princeps conciliare plurimum fuerit conatus. Cum autem intera Estensis noua animo moliretur, & cum Mastino Scaligero, Philippino Gonzaga, & multis præterea Regulis fœdus aduersus Boemum Regem fecisset, iamq. eius copiæ ad opidum sancti Felicis fusæ fugatæq, fuissent, Pontificius Legatus Argentanos iubet, ut bello initium præbentes, excursiones in Estensis fines faciant. Quod cum ipsi exequerentur, facto impetu confestim Bastiam, quã ad Cosandolum Nicolaus extruxerat, occupat. Illoq. cum se Nicolaus cum classicula contulisset, transmitteretq. fossam, decidente equo, ab Argentanis, eodem anno MCCCXXXII. captus est. Insequenti Legatus comparato iusto exercitu, Ferrariam obsedit, exercitusq. Duces fecit Hostasium Polentanum Rauennatem, Galeottum Malatestam Ariminensem, Franciscum Ordelaphum Foroliuianum, Ricardum Manfredum Fauentinum, ea de causa, quòd omnes hæ Flaminiæ ciuitates, Rauennaq. præsertim, pro stipendio certis militibus persoluendo, Beltrandi Legati iussu, tributum conferebant, ipseq. Hostasius Polentanus certam ab senatu Rauennati pensionem in singulos menses habebat: neque uero hoc bello solum, sed etiam eo, quod initio anni pro recuperandis pacandisq. Flaminiæ vrbibus, atque ad Rauennæ quoque præsidium habendum, certus militum numerus mercede conductus est, non sine ingenti ciuium iactura, qui cum tardius aliquanto, quàm iussum fuisset, ob egestatem pecuniæ, imperatam persoluerent, solutionemq. differrent, & ob id Petrus Galucius Bononiensis; qui Bertrandi legati nomine, Rauennam, Rector administrabat; eis AN. MCCCXXVII.

minaretur, Rauennates, habito senatu, de suo quisque, tantum pecuniarum in ærarium publicum, mutuo datum, coniecerunt, quantum soluendæ pensioni satis esset. Oppugnabatur interim acriter Ferraria, captumq. iam sancti Siluestri suburbium erat, cum auxiliares copiæ a Gonzaga, Scaligero, & Carrario fœderatis missæ, animum ad erumpendum Ferrariensibus præbuerunt, quamobrem hostes fusi sunt, & maiores fere omnes Duces capti, in quibus Polentanus, Manfredii duo, Malatesta, & Raimundus Vallensis fuerunt. Postridie eius diei duo hominum millia, qui habebantur in custodia Ferrarię, pro Nicolao Estensi permutantur. Raynaldusq. Estensis ita se liberaliter & benigne cum Polentano, Malatesta, ac Manfredo gessit, ut illos dimiserit sibi perpetuo deuinctos. Hostasius Rauennam regressus, paulo liberius administrans Pręturam, haud ita multo post, anno

AN. MCCCXXXIII.

MCCCXXXIII. Pontificii Legati iussa contemnens palam Romanę quidem Ecclesię Vicarius, sed etiam Dominus ac Princeps appellari cœpit: quod & Foroliuii, Arimini, Britonorii, multisq.pręterea in opidis factum est. Opizo Estensis cũ restitutę Argentę eum maxime pœniteret, ad eam circumuallandam cum satis magna manu Nicolaum Maccarussum Patauinum miserat. Verum reuocare gradum, ab inceptisq. propugnaculis desistere coactus est, iis copiis, quę

AN. MCCCXXXIIII.

iussu Legati Argentam in subsidium, insequentis anni initio, sunt profectæ, cum Maccarussum nihil tale cogitantem pene oppressissent. Quamobrem Opizone Ferrariam euocato; qui Veronæ in eo conuentu erat, quem Scaligeri de futurorum bellorum ratione habebant; ipsemet cum subsidiariis copiis Argentam profectus, opidum in deditionem redegerit: nam cum desperatam propugnationem omnem Argentani, crescentemq. in dies Estensis oppugnationem conspicerent, petiere, ut abstineret oppugnatione, aut saltem remitteret per octo dies; iurare enim se ac sacramento fidem obstringere deditionem facturos, nisi Pontificii

intra ſpatium illud opem tuliſſent. Qua accepta condicione Raynaldus, habitisq. obſidibus, ne id ſibi contingeret, quod Opizoni accidiſſe ſupra memorauimus, ſeſe ad Mergonem conſtituens, accedentibusq. ſubſidiariis Legati copiis cum claſſicula, quam in ea parte Padi habebat inſtructam, occurrens, facile ſubſidium omne repulit. Itaque Argentani deditionem ea condicione faciunt, ut omnibus, extra perduelles, parceretur. Legatus cum amiſſum opidum ferre multis de cauſis non poſſet, propugnaculo uere primo ad Turrim Pontonaram facto, opidi recuperationem moliebatur: uerum Raynaldus, eum alio traducturus, in Bononienſem equites miſit, qui incurſiones facerent, quæ tamen breui finem habuere, propterea quod Bononienſes, cum Rauennæ & ceterarum Flaminiæ ciuitatum defectionem accepiſſent, Florentinis opem ferentibus, ipſoq. Eſtenſi Principe, pulſo Legato, ſe in libertatem uindicarunt. Qua de re Legatus omni præſidio deſtitutus Auenionem proficiſcitur, ubi paulo poſt Ioannes Pont. Max. interiit, in eiusq. locum Benedictus Duodecimus ſuffectus eſt, qui ſtatim & in Bauarum diras ab Ioanne detortas probauit, & Archiepiſcopum Rauennatibus dedit Fraciſcum Michelium patritium Venetum, quem, antequam diem obiret, Ioannes Pontifex deſignauerat · Huius opera cum multis in rebus Benedictus uſus eſt, tum in ea maxime quæſtione, quæ Romæ de Præfecto Generali Cruciferorum anno MCCCXXXV. eſt habita. Hoc loco operæ pretium futurum putaui tradere, quod de Galla Placidia, Theodoſii Cæſaris filia, & Valentiniani Tertii matre; uti ſupra docuimus; hoc anno contigit; quemadmodum legitur in albo mortuorum cœnobii D. Vitalis. Habet autem ſic. In Chriſti nomine, amen; anno domini MCCCXXXVI. Indict. iiii. die quarta Iunii, tẽpore domini Benedicti papæ duodecimi: Vannutius & Bartholus Faneſtres, nuncii ac familiares nobilis D. D. Philippæ uxoris quondã Sãpiroli petri Venariæ Faneſtris, obtulerunt Eccleſiæ Reginę Gallæ Placidiæ Auguſtę, centũ, minus

AN. MCCCXXXV.

tribus,

tribus, libris ceræ, eo quod quædam eius filia, nomine Druda; quæ longo & incurabili morbo, nec se iuuare uel sustentare poterat, & a medicis derelicta, tenebatur; sicut Domino placuit, precibus dictæ Dominæ Reginæ fuit liberata, & pristinę restituta sanitati. Vouerat igitur dicta Domina, si eius dicta filia foret liberata, offerre eidem & templo suo tantum cerę, quantum ponderaret; & facto pondere, cum uestibus & gemmis suis, inuenta est ponderasse quantum supra dictum est. Et sic uolens uotum implere, dederunt religioso uiro Domino Don Guidoni, Abbati Venerabilis monasterii sancti Vitalis Rauennę, pondus cerę prędictum; pręsentibus & adstantibus in templo dictę Reginę monachis suis, scilicet fratre Iacobo, fratre Ioanne Nanni Rectore sancti Barbatiani, Domino Francisco de Rasponis iurisperito, Antonio de Genariis, & aliis compluribus Rauennatibus. Hæc ibi. Vt autem reuertamur ad historiam, Veneti ac Florentini cum Ioanne Boemiæ Rege, ceterisq. Cisalpinæ Galliæ Regulis fœderati, in Lucenses & Mastinum Scaligerum; qui Lucæ & multarum pręterea ciuitatum dominabatur; arma parant; Hostasius Polentanus, Gallicos omnes milites, qui permoti huius apparatus fama, Venetias militiam facturi ueniebant, Rauennæ benigne & liberaliter excepit, & Venetias transferri incolumes curauit: neque enim recta Venetias per Galliam Cisalpinam tutum iter patebat, sed per Etruriam ac Flaminiam. Neque uero id solum beneficii Polentanus in Venetos contulit & Florentinos, sed equites triginta selectos misit, qui suis stipendiis militarent: is autem eius belli exitus fuit, ut Florentini Luca potiti sint, Mastino belli apparatu perterrito eam uendente. Desiit hoc tempore Venetiis Patritia Opizorum domus, quæ Rauenna ortum ducebat.
AN. MCCCXXXVII. Paulo post, anno MCCCXXXVII. Thadeus Pepolus, ceteriq. Bononienses ciues, comparato exercitu, cui pręerat Iacobus Thadei filius, natu maior, Rauennam sunt aggressi. Verum quibusdam in Rauennati uillis incendio absumptis, nulla re

alia

alia præterea tentata, discesserunt: interea Hostasius Polentanus Fauentiam profectus anno a partu Virginis MCCCXLIII. Idibus Quinctil. cum Pontificio Legato in Prætorio Episcopatus pactionem de vrbe Rauenna fecit, in qua fuit illud po tissimum, Prætores vrbis ut ab Hostasio crearentur, quos Legatus probaret Pontificius, qui Bononiæ præesset: eodemq. tempore denuo Ceruiæ principatum arripuit, & tutius ac Liberius Rauennam regere, ciuibusq. dominari cœpit. Quocirca finitimi principes eius beneuolentiam diligentius cupere: inter quos Opizo Estensis fuit, qui, aduersus Luchinum Vicecomitem, cum Hostasio fœdus iniit: ad quod deinde fœdus Aimengo Flaminiæ Comes, Mastinus Scaliger, Ioannes Manfredus Alberghettini filius, Fauentiæ Princeps, Ricciardus Alidosius Forocornelii Regulus, Ioannesq. & Iacobus Pepuli, qui Bononiæ dominabantur, adiucti sunt. Per idem tempus Benedictus Pontifex Estensi Principi, Argentam, per Legatos suos, Archiepiscopatui Rauennati ademptam, tradidit, uti lib. XX. Blondus & Platina memoriæ produnt: quod Estensis eam sui iuris esse, Pontifici persuasisset: neque uero id mirandum, reliqua parum; ut uidetur; Prudentis Pontificis gesta consideranti: qui ipsi adhuc Estensi Regulo, Ferrariam: Francisco & Sinibaldo Ordelaphis fratribus Forumliuii: Ariminum Galeoto Malatestæ cognomento Vngaro: Fauentiam Ricardo Manfredo, nomine quidem, Romanæ Ecclesiæ Vicariis, ceterum re ipsa Dominis ac Principibus tradita, ab Romana Ecclesia ita abstraxit, ut nisi posteriorum Pontificum uirtus restituendas tandem aliquas ex illis urbes curauisset, de illarum possessione Romanis Pontificibus fuisset omnino desperandum. Haud tamen multo post Benedictus moritur, successoremque Clementem Sextum habuit, qui Benedicti consilium nequaquam probans, Luchinum & Ioannem Vicecomites, nullis ex Italiæ Regulis præterea nominatis, Vicarios

AN. MCCCXLIII.

rios instituit: neque id omnino absque causa, uerum quod intelligeret Bauarum Italię imminentem, omniq. Italia trepidari, & putaret satis pręsidii in illis ad Bauari in Italiam ruentis impetum reprimendum, constitutum esse. Bauarus occasione nacta ceterorum Regulorum, qui se a Pontifice prætermissos, ægre tulerant, mollioribus uerbis delinitos, Augustali auctoritate, Imperii Vicarios probauit, ipsumq. præsertim Guidonem Polētanum, Hostasii patruelem. Quamob rem in ciuitate & apud reliquos Principes Polentani potentiores gratiosioresq. facti, aduersæ factionis ciues urbe penitus exterminarunt, Trauersarios, Honestos, Bichios, Saxos, & plerosque nobilissimos alios ciues. Erant ex Trauersariis hoc tempore; uti Franchinus & Ferrettus testantur; Paulus, Bernardo patre genitus: Petrus, Azo, Guido, Thomas, Ioannes, Theodori filii: Vgulinus etiam Theodori eiusdem filius, sed nothus, qui primo cum Turrianis Mediolani principibus, mox apud Venetos stipendia in bello meruit, Venetiisq. decessit. Patria igitur pulsis nobilissimis ciuibus, reditus in eam post annos aliquot omnibus patuit, præterquam Trauersariis, qui cum nullam spem sibi reliquam uiderent, in uarias Italiæ regiones abiere, extra Theodorum, qui Byzantium una cum Ioanne filio natu minore profectus, haud multo post ibidem uitam cum morte commutauit. Petrus, uti supra demonstrauimus, in Etruriam: Azo, Ferrariam: Thomas, Venetias concesserunt. Guido cum uxore, cui Nobili nomen erat, ex uetere & nobili Ducum familia Rauennati, quæ item Honesta dicebatur, cum se ad Anemonis uallem, quæ est supra Fauentiam ad Apenninum, Brefichella nobili oppido celebrem, contulisset, Monticulam uillam emit, deq. suo nomine, Trauersariam appellauit. Cum uero spe ac desiderio teneretur patriæ repetendę, coactaq. manu satis ualida uicinorum agricolarum, ad ipsas urbis portas sępe excurrisset, dum tandem contendit extremo conatu, amicis plerisque fauentibus, Rauennam ingredi, in ipsa Anastasia porta trucidatur.

tur. Sepultus est ad Diuæ Mariæ maioris in monumento Prę-
fectorum, qui nobilissimi ciues Rauennates erant, & Trauer
sarium affinitate attingebant. Id sepulcrum pro ratione eō-
rum temporum, admodum nobile & egregie sculptum, ab
eis templi ualuis, quæ D. Vitalis respiciunt, egredientibus,
uisum est, ad annum MDLXX. a partu Virginis: quo tem-
pore, uetustissimi eius templi Rector, ac potius Rectoris; ut
suspicor; auaritia, quæ nihil nisi nummos fortasse curat, il-
lud lapicidæ uendidit, ad profanos usus adhibendum. Tra-
uersarii interitu, Hostasius & Guido ingenti metu liberati,
uires & nobilissimæ urbis dominatum confirmare omni ra-
tione conabantur: potissimum autem decreuit Hostasius,
ut leges omnes, quæ in gratiam nobilissimorum quorun-
dam ciuium Rauennatum, & uxoris Guillelmotti Polenta-
ni, & filiorum eorundem, Guidonis, Bernardini, Fulchi,
& Ioannis fratrum latæ fuerant, perinde ac perduellionis reo-
rum abrogarentur & antiquarentur. Ipse ex Adeleta uxore
Bernardinum habuit hoc nomine secundum, Pandulphum,
& Lambertum tertium. Cum uero iis diebus Clemens Pon-
tifex, multis de causis, Opizonem Estensem Ferrariæ Vica-
rium probasset nouis pactionibus, hac motus opportuni-
tate Franciscus Michaelus Rauennatum Archiepiscopus,
Argentam sibi nulla de causa, nulla iusta ratione ademptam
conquestus, fecit, uti, iubente Pontifice, Opizo duas au-
reorum nummum myriades, Archiepiscopis Rauennatum,
quotannis se persoluturum, promitteret, & in eam rem fi-
dem sacramento obstringeret: sub id ferme tempus, cum AN. MCCC. XLIII.
Hostasius Polentanus, coniunctis cum Scaligero copiis, irri-
to conatu, Parmæ expugnationem tentauit: quoniam ue-
ro eodem erat Opizo Estensis profectus, ne illi idem con-
tingeret, quod sibi, Polentanus una cum Bertolatio Brito-
noriano Estensi obuiam factus, ad Abbatiam Vangadi-
tiam, quæ est in peninsula Rhodigina, eum deduxit, quo
Scaligeri etiam cum uenissent, omnium sententia consti-

tum est, icere cum Luchino Vicecomite fœdus per annos tres: quo paulo post fracto, Opizo Parmam ab Corregio emit, & Hostasium Polentanum, iure fœderis, esse in armis iussit: quod & fecit Hostasius, & in subsidium Estensi accurrit, cum Parma rediens ab Philippino Gonzaga aggrediente pene oppressus est: quamquàm nullam opem Polentanus attulit, quòd iam se Estensis denuo Parmam recepisset. Initio postea anni MCCCXLV. Hostasius Ferrariam regressus, cum Estensi, Scaligeris, Pepolis, Pisanorumq. Legatis, aduersus Vicecomitem & Gonzagam, fœdere facto, eo bello, quod deinde insecutum est, tum in Regii Lepidi oppugnatione, tum in munienda urbe Parma, præsidioq. in eam inferendo, strenuam operam nauauit. Haud ita multo post, Franciscus Michaelus, Rauennati Archiepiscopatu relicto, Cretensis primo, mox Patrarum Antistes factus, in Rauennati successorem habuit Nicolaum Canalem, patritium Venetum, qui iam Episcopus Bergomensis designatus fuerat. Nihil hunc in Archiepiscopatu, ob temporis breuitatem, egisse aliud reperio, nisi, quod anno eodem a partu Virginis MCCCXLV. Vgulino Rubeo Episcopo Parmensi & Comiti, ceterisq. pariter Episcopis, Rauennati Archiepiscopatui subiectis, Pontificias misit litteras, quibus decimam fructuum partem in triennium, pro expeditione aduersum Turcas, soluendam mandabatur: & Malatestæ Comiti Feretrano, Thadæi filio, opidum Bifurcam, quod a superioribus Archiepiscopis Thadæo traditum emphyteutico iure fuerat, probauit & confirmauit. Per idem tempus Clemens Pontifex Carolum, Ioannis Boemiæ Regis filium, ob insignem eius uirtutem & egregiam multarum disciplinarum peritiam, Cæsarem designandum curauit, Bauaroq. opposuit. Fuit autem id paulo post quam Hostasius Polentanus, anno MCCCXLVI. Decimo septimo Kal. Decembr. Raueunæ ex hominum uita migrauisset. Guido Hostasii patruelis; cui, quòd tertius esset hoc nomine, Nouelli

AN. MCCCXLV.

AN. MCCCXLVI.

uelli cognomentum est datum, ut ex uetustis illorum temporum publicis tabulis nouimus: ob res autem gestas, Magni titulus adiungebatur; solus vrbem administrans, Hostasium & Lambertum filios suos, quos ex Catherina Comitissa uxore habuit, Bernardinum item Pandulphum & Lambertum Hostasii, paulatim ad Imperium euehebat, traditis quibusdam magistratibus; confestimq. Bernardinum, quòd esset natu maior, urbis Rauennæ & agri defensorem, Senatusconsulto creandum curauit. Cum uero ob pestilentiam hoc tempore Rauennæ ac toto orbe potius grassantem Guido sæpe ac diu ruri commoraretur, Galeotus Malatesta; qui iam Ceruiam, Cæsenam, & Aesium ad suum Imperium adiecerat, assidueq. in cogitationem incumbebat propagandi Imperii; in spem uenit Rauennæ potiundæ: nam fuere, qui ad eum profecti dicerent, vrbem Rauennam ciuibus fere omnibus destitutam, ipsoq. præsertim principe, occupari non esse difficillimum. Quod cum Malatesta, missis speculatoribus, uerum comperisset, statim copiis, quas potuit, comparatis, coactaq. non parua manu agricolarum, Rauennam contendit. Verum Guido re interea cognita ad vrbem accurrerat, dispositisq. uigiliis, cum Malatestiniani intempesta nocte scalas ad muros admouissent, non sine miraculo atque ope Diuorum tutelarium, ut Spretus auctor est, eos facile repulit: tresq. ex iis, qui mœnia conscenderant, captos, in furca strangulauit. Hoc interim spatio, Nicolao Canali Archiepiscopo uita functo, Clemens Pontifex, Fortanerium, quem plerique Sertorium etiam uocant, natione Britannum, Franciscinæ familiæ Præfectum Generalem, diuinarum litterarum peritissimum, anno MCCCLII. Nono Kal. Nouembr. Rauennatibus Archiepiscopum dedit. Inde apud Villanouam non multo post Gradensis Antistes ab eodem Pontifice creatus, Rauennatis tamen Ecclesiæ administrationem retinuit. Desiit Venetiis sub id tempus patritia Ingolorum domus,

AN. MCCC-LII.

quæ Rauenna profecta, & omnibus Senatorii ordinis muneribus perfuncta, necnon bello clarissima, Hieronymo Ingolo absque liberis decedente, finem habuit. Guido Polentanus, cum plerique in opido Culianello sibi subiecto; quod est ad Apenninum, iuxta Polentam; noua molirentur, Ianellus præsertim Puteus, eos coegit, ut sacramentum sibi, & filiis, Bernardinoq. natu maiore, eiusq. fratribus, perinde ut suis & Hieremiæ Polentani hæredibus dicerent. Sed hanc eius opiduli confirmationem, multo maiore iactura compensauit: si quidem per hos dies Ioannes Vicecomes Mediolani Archiepiscopus & Princeps Bononia potitus, Lugum, ab eius iurisdictione ereptum, suum fecerat. Interea Clemente Pontifice demortuo, in eius locum Innocentius sextus subrogatur, qui recuperādarum vrbium ab Romana Ecclesia abstractarum desiderio incensus, Egidium Carillam, qui bello Tyrannos persequeretur, Legatum in Italiam misit, cui ab Guidone Polentano omnia præstita sunt obseruantiæ officia, datumq. præsidium, ut facilius omnia fere ab Tyrannis occupata opida recuperarentur: quod & breui factum est. Itaque Egidius gratiam aliqua ex parte relaturus, tum etiam quod pro Romana Ecclesia perstitisse eum cognouerat, Guidonem Romanæ Ecclesiæ Vicarium Rauennæ confirmat. Ordelaphos nequaquam obsequentes bello biennio persecutus, tandem Foroliuii, Pompilii, Cæsenaq. deturbauit, cumq. Foropompiliani pro Ordelaphis aduersus Legatum perpetua pertinacia fuissent, vrbem Carilla solo exæquauit, salemq. in ea seuit. Guido Polentanus cum ætate confectus esset, paulo post quam confirmatus fuisset Vicarius, uitam amisit: quem antea Lambertus filius admodum adolescens, Fauentiæ Quincto Kal. Nouēbr. decedens intestato, pręcesserat, & paulo post insecutus est Hostasius alter filius, unica filia Polentesia, quam ex Agnete uxore, Guidonis Zambrasii Fauentini filia, habuerat, relicta: hæredibus autem institutis Marsilio & Nicolao Carrariis fratribus, Patauinis.

AN. MCCC. LII.

Bernardinus

Bernardinus Rauennate Imperium consecutus, multa sapien ter instituens, multa quotidie ad Imperium adiecit, Culianelliq. & Polentæ; quæ opida haud procul inter se distant; partem, quę Franciscum Polentanum Baldi filium spectabat, aliquotq. iuxta Polentam agros, tricentis quinquaginta Rauennatis pecuniæ libris emit: sed ut Regnum non est societatis particeps, Pandulphus & Lambertus, dira cupiditate imperandi cæcutientes, ut soli rerum potirentur, Bernardinum fratrem, dolo captum, Ceruiæ in carcerem contrudunt. E quo cum Bernardinus summo ingenio, & ingenti beneficio sortis euasisset, par pari referens, eosdem mori in uinculis coegit, cum uix Fulcum Lamberti filium adhuc infantem uiuere permisisset: Pandulfo, Clara tantum filia, quam ex Bartola uxore, Lippi Alidosii ForoCorneliani filia, habuerat, superstite relinquente. Solus igitur arrepto Rauennati Imperio, filium genuit Guidonem, qui illi in dominatum successit. Per idem tempus Egidius Legatus, Foroliuii plurimum delectatus, leges complures tulit, quibus adhuc utimur omni Flaminia & Piceno: quamquam id solum euenit, cum magistratus uolunt: alioqui stylus & uoluntas non iis solum Egidianis, sed omnibus quoque regibus opponitur. Non multo post anno MCCCLIX. Sexto Id. Mart. Bernardinus Polentanus decedens, hæredem fecit Guidonem filium, quem antea uiuens, Rauennæ Prætorem creauerat. Is acceptum confirmaturus Imperium anno eodem, pridie Id. Sextil. quatuor Florenorum aureorum; id monetæ nomen est; myriadibus, opidum Fusignanum a Marco, Bernardini cognomento Maliciæ, & Andrea Guidonis filiis, Cunii Comitibus, emit: cum etiam paulo ante multorum prædiorum, in Castilionea uilla Rauennatis agri, possessionem confirmasset, de qua & Bernardinus pater, & Hostasius auus, cum Benuenuto & Raynerio Pochepennis, ciuibus Rauennatibus, qui apud D. Saluatoris habitabant, grauissimis simultatibus controuersiam habuerant, pace cum ipsis tandem Pochepennis, Ghirar di

AN. MCCC. LIX.

di Rangoni Mutinensis, Iacobini filii, qui tum Rauennæ apud Guidonem erat, opera, facta; cum eos Guido benigne domum suam, quæ in regione D. Michaelis in Aphricisco erat, uocasset. Insequenti anno cum Fortanerius Rauennatum Archiepiscopus in Cardinalium collegium ab Innocentio Pontifice cooptatus, diem obiisset, Petrocinus Ferrariensis subrogatur, uir iuris Pontificii peritissimus, eloquentia & philosophia præstantissimus, quæ omnia cum insigni fide integritateq. coniunxerat. Abbatem primo D. Cypriani, quod est in Muriana Venetiarum insula, gesserat: mox ab Clemente sexto Torcellanus Episcopus creatus; tandem Innocentius Rauennatibus eum dedit Archiepiscopum, adiecta pensione, quam solueret quotannis Cardinalium Collegio. Statim autem Archiepiscopus factus, Flaminiæ creatur Vicarius, &; quæ illius erat integritatis fama; arbiter constitutus est in ea controuersia, quam Bernabous Vicecomes cum Alberico Cunii Comite habebat, pro ea opidi Zagonariæ parte, quæ Ioannem & Franciscum, Nicolai Cunii item Comitis filios, spectabat, deq. nonnullis præterea fundis. Ad Archiepiscopatus quoque bona administranda conuersus, Bandino, Vberti ab Romena Comitis filio, opidum Montem Boarium, quod ac ceperat Vbertus iure emphyteutico ab superioribus Archiepiscopis, confirmauit. Ea autem erat horum temporum prauitas, & malæ consuetudinis corruptela, ut certa assignarentur a magistratibus loca, in quibus illiberalibus taxillorum & foliorum ludis, dare operam Rauennates, qui uellent, impune possent, indeq. uectigal non paruum exigeretur: adeo nihil multorum uirorum proborum exemplo ac præsentia plerique commouebantur. Nam ut D. Adelberti cœnobium in insula Pereo taceam, ubi monachi Deo seruiebant, compluresq. Cisterciensis ordinis in D. Seueri, & in sacra domo hospitali D. Petri, in Portæ Vrsicinæ suburbio, Crucigeros, aderant apud Diuum Apollinarem in Classe, Diuam Mariam in Cosmedim, Diuam Mariam cognomento

AN. MCCCLX.

Rotundam,

Rotundam, Diuum Ioannem Euangelistam, Diuum Vitalem, Diuum Martinum in cœlo aureo; cui D. Apollinaris noui etiam titulus est: Diuum Petrum ad Vincula Rauennatis agri, Diuum Laurentium in Cęsarea, Diuum Mammam, ex D. Benedicti familia monachi, uiri admodum probi, quorum tamen exemplum pauci sequebantur. Petrocinus Archiepiscopus administrato summa integritate Archiepiscopatu, cum ab Vrbano Quincto Pont. Max. Innocentii demortui successore impetrasset facultatem eligēdi sacerdotem, qui illum a confessione criminum expiaret, ex hominum vita migrauit: illiq. successor datus est Pileus cognomento Prata, Patauinus Cardinalis, quem plerique in opido Concordia, quod est Aquileiensis Diœcesis, natum ferunt. Hic cum Patauinus Episcopus ad eā diē fuisset, domum ea in urbe apud D. Antonii Olysipponensis, eorū, qui studerent cōmodis, ędificauerat, additis etiam, unde uictus suppeditaretur, prouentibus: omnis deinde Italiæ Legatus factus, magnam laudem consecutus est, eoq. maiorem, quod, legatione deposita, ingentes undique tumultus sunt insecuti: si quidem cum omnibus graue Imperium Pontificis Maximi uideretur, quòd magistratus, caritatiui subsidii nomine, intolerabilia tributa inclementer exigerent, ciues plerique uehementer hac rei indignitate commoti Magistratibus Pontificiis omnibus pulsis, uelle se pro Pontifice, ciuitates quisque suas, administrare affirmabant. In iis fuere Nequinum, quod & Narnia uocamus, Falisci, Centum cellæ, & pleræque aliæ urbes, a quibus initium defectionis manauit. Qua defectione cognita, Columnæ, Vrsini, Sauelli, ipseq. urbis Præfectus, fœdere cum Bernaboo Vicecomite, Florentinis, Viterbiensibus, multisq. aliis Rebus publ. & Regulis percusso, Pontificiis sese magistratibus aduersos constituerunt. Nihil tamen fuit, quòd æque omnium Italicorum Principum animos commouerit, ac Perusina defectio: Perusini enim aliorum exemplo & magistratuum Tyrannide compulsi, tametsi arcem Pontificii munitissimam

AN. MCCC LXXVI.

in

in ea urbe extruxissent, & aliquot ibidem milites ad præsidium haberent, Gometiusq. Bernotius Spoleti & Asculi Dux, militibus urbiq. præesset, sumptis tamen armis, Bernotium, qui se in arcem contulerat, ad deditionem compulsum, urbe expulerint. Omnibus hinc Pontificiis ciuitatibus ad defectionem uersis, cum Ordelaphi, Forumliuii occupassent, Antonius Feretranus Vrbinum esset ingressus, totaq. fere Flaminia trepidaretur, Guido quoque Polentanus, legibus abrogatis & antiquatis, quibus Pontifici obligabatur, cum Fori Cornelii Regulis, ceterisq. qui ab Romano Pontifice defecerant, fœdus fecit initio anni a partu Virginis MCCCLXXVI. accedentibus præsertim nouis affinitatibus, quas, tum Elisa Opizonis Estensis Ferrariæ Principis filia, uxore ducta, tum filia, Francisco Gonzagæ, Guidonis filio, Mantuano Regulo, in matrimonium collocata, contraxerat. Has urbes recuperaturus Pontifex, Britonum copias; qui ex ciuitatibus Armoricæ putantur; in Italiam mittens, omnem fere Flaminiam perturbauit. Quamobrem Pileus Rauennatum Archiepiscopus, cum opida Ecclesiæ suæ occupari cerneret, Astorq. Manfredus Fauentinus Regulus nuperrime Granarolum, quod Rauennatem Ecclesiam spectat, & ab Lugo, eiusdem Ecclesię opido abest ferme millia passuum tria, ui facta cepisset, ipsumq. Lugum fuisset bis iã a Barbiani Comitibus oppugnatum, ponteq. potiti fuissent, intelligeretq. quam parum esset Pontificię ditioni adeo uiribus imminutæ fidendum, eodem anno MCCCLXXVI. ut Ioannes Baptista Pigna uir doctrina, atq. optimarum, artium studiis eruditus auctor est, in Historia Principum Estẽsium sua, lib. III. sexto Id. Octobr. opidum Lugum atque eius arcem Nicolao Estensi Ferrariæ Regulo tradidit, adiectaq. pensione, quam quotannis Rauennatibus Archiepiscopis solueret, Vicarium illum Archiepiscopi Rauennatis fecit, sanxitq. ut idem ius, & par auctoritas Albertum fratrem, & Opizonem octauum Aldrouandini item fratris filium attingeret. Id autem eo maiore causa a Pileo factum

AN. MCCCLXXVI.

ctum Pigna testatur, quod Cardinalis sancti Angeli, Vicarius Bononiæ generalis, ad quem deferre Pileus opidi illius præsidium uoluerat, renuisset prouinciam, seq. minus aptum ad tuendum & conseruandum opidum affirmasset. Gregorius Pōtifex tot malorum causam, suam esse ab Roma ipsaq. Italia absentiam conspiciens, Romanam aulam denuo, Romam profectus, ad locum suum reuexit: sub quod ferme tempus, Venetiis, familia Rauennas Lambescorum, uetusto cognomento Ingegnalia, cum patritia fuisset, omnibusq. Senatorii ordinis honoribus insignis, finem habuit: & Polentesia, Hostasii Polentani; uti supra memorauimus; filia, cum testamento patris, qui illi mille & ducentas libras, ad rationem pecuniæ Rauennatis, legauerat, multum de suo iure detractum diceret, Guidoni Polentano uendidit, quicquid sibi iuris in paterna hæreditate, aduersus Carrarios fratres esset: Hostasius enim Polentesiæ pater, Guidonis magni patris, & Raynaldi patrui; qui fuit Archiepiscopus designatus; & Lamberti fratris, quem Fauentiæ intestatum obiisse diximus; hæres fuerat. Cum igitur Guido Carrariis litem intendisset, iamq. disceptatio funestum habitura finem videretur, dissidium statim omne Anglici Cardinalis, Pontificii Legati, opera, compositum est. Paulo post mortuo Gregorio Pontifice Max. Vrbanoq. Sexto in eius locum, post diuturnam altercationem subrogato, cum dissensiones in Italia multæ fuerunt, tum Rauennæ pestilentia maxime est laboratum, quæ cum omni Flaminiæ communis quoque esset, Vrbanus anno MCCCLXXXI. facultatem omnibus eius prouinciæ dedit, ut sacerdotem, qui illos a confessione criminum expiaret, deligerent. Bernardinus Corius auctor est, Guidonem Polentanum anno MCCCLXXXIII. ab Galeotto Malatesta, Ioannis Haucuti, & Bernabois Vicecomitis auxilio, Rauenna pulsum; Malatestamq. Rauennæ Principem, ab Haucuto, & Lucio, Bernabois genero, factum. Quem etiam principatum; si eidem Corio assentimur; diu obtinuit: nam AN. MCCC-LXXXI.

ad annum MCCCCII. quo Ioannis Galeatii Vicecomitis Mediolani Ducis, peractum funus est, Pandulphus Malatesta, Galeotti filius, Rauennæ princeps scribitur, qui in eo funere summa pompa celebrato, interfuit. Faciunt tamen quæ a Polentanis gesta in tabulario Reipubl. Rauennatis, & in aliis eius sęculi monumentis leguntur, ut ab hoc scriptore, ob eam fortasse oppugnationem, de qua supra diximus, in errorem inducto, omnino putem dissentiendum. Nam anno MCCCLXXX. ad XIIII. Kal. Mai. indutias quattuor mensium fecerunt Galeottus Malatesta, Pandulphi filius, Guido Polentanus, Sinibaldus Beltrandus, Ioannes Agud; ita enim ibi scribitur; Franciscus Manfredus, ac horum asseclæ, singulis deinde quattuor mensibus renouatas: & anno MCCCLXXXII. Guido Polentanus idem Bernardini filius, Galeotto Malatestæ Ariminensi, Cæsenæ speciatim, Flaminiæ generatim, Rectori, sex Florenorum aureorum myriadas, per Ioannam Rosellum Aretinum, Nicolao Balbo, & Ioanni Vgudonitio, procuratoribus suis, Ferrariæ, coram Dondacio Maluicino e Fontana, & Francisco Ariosto Bononiensi, Ferrariam tum incolente, numeranti, portum Cæsenaticum cum arcibus ac turri tradidit, a se ad eam diem possessum, quòd quincto abhinc anno Robertus Cardinalis duodecim Apostolorum, Pontificis & Romanæ Ecclesiæ nomine, pro totidem Florenorum myriadibus, eum portum, easq. arces illi opignerauerat: Vades autem Polentani & Malatestæ, Albertus & Nicolaus Estenses fuerunt. Præterea anno MCCCLXXXV. Opizo Polentanus Guidonis filius, a Diuæ Euphemiæ Rectore, agellum domumq. in suburbio Adrianæ portæ, iure emphyteutico accepit: & Octauo Kal. Sextil. eiusdem anni, Vincentius Claritus ciuis Rauennas, qui tum Boccaleonam uillam, ad Padum, in Ferrariensi ditione sitam, incolebat, Hostasio Polentano Guidonis item filio sacramentum dixit. Pluraq. huiusmodi præterea habentur, ex quibus

bus falſa Corium ſcripſiſſe poteſt facile intelligi. Florebat philoſophiæ ac medicinæ gloria Nicolaus Badaius, ciuis Rauennas nobiliſſimus hoc tempore, quo Veneti a Genuēſibus ad Foſſam Clodiam acriter obſeſſi, fortuna; ut ſolet; uices mutante, poſt ingentem cladem, cum illis pacem fecerunt: & Vrbanus Pontifex a Cardinalibus Gallis, qui alium ſubditi-tium Pontificem creauerant, agitabatur: Hludouicusq. Andegauenſis a Regibus Gallorum originem ducens, & in Regnum Neapolitanum tunc ab Ioanna Regina cooptatus, cum triginta millibus equitum, Vrbanum Pontificatu deiecturus, Bononia haud procul conſederat. Verum Andegauenſi paulo poſt mortuo, Vrbanus maximo liberatus metu, Neapolim ſe ad Carolum Regem contulit. Hunc Carolum ipſe ex Vngaria, ad opem ſibi aduerſus Ioannam & Andegauenſem ferendam, euocauerat; Ioannaq. interfecta, Neapolitanum Regem fecerat. Ad eum igitur cum ueniſſet, & contra quam putaret, poſtulata quędam ſua reiicerentur, imprudens Pontifex, ad minas conuerſus, eo iracundiæ Regem compulit, ut Vrbano per aliquot dies in publicum prodeundi poteſtatem non permiſerit. Quamobrem diſſimulata Vrbanus iniuria, impetrataq. ab Rege uenia, Nuceriam profectus, vrbem eam firmis confeſtim pręſidiis muniit, nouos Cardinales creat, ſeptem ex ueteribus, in quibus Pileus Rauennatum Archiepiſcopus fuit, in carceres contrudit, & criminum aduerſus Regem quęſtionem inchoat. Qua indignitate rei permotus Rex, Vrbanū, cum ſatis magno exercitu Nuceriæ, circumſidet, omninoq. cepiſſet, niſi Raymūdus Balcianus eum, ad proximum litus deductum, Genuenſium triremibus ad id inſtructis clam impoſuiſſet: quibus dum Genuam Pontifex traiicit, ex ſeptem Cardinalibus, quos Nuceriæ captos, comprehenſos adhuc tenebat, quinque ſaccis inuolutos in mari demerſiſſe Platina memoriæ prodit, quòd diceret, eos, cum Rege, & Cardinalibus Gallis, Clementeq. ab eis pſeudo pontifice creato, contra ſe coniuraſſe. Corius tamen ſcribit,

omnes in custodia quidem habitos, sed incolumes Genuam deuexisse. Vtcumque sit, certissimum est, Pileum Rauennatem Archiepiscopum, una cum Petramala Cardinale, Genuam saluum peruenisse, indeq. ex Vrbani manibus elapsos ambos, ad Ioannem primo Galeatium Vicecomitem, mox Auenionem ad Clementem subdititium Pontificem, inexorabilis & præcipitis, nimiumq. suspicacis hominis iram ueritos, aufugisse, indeq. Pileum ab Clemente in Italiam missum, qui Florentinos ab omni studio sensuq. Pontificis Maximi flecteret. Quod efficere Pileus cum non potuisset, idq. in nonnullis Romæ finitimis ciuitatibus fuisset assecutus, ab Vrbano sacra purpura deiicitur.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM

LIBER. SEPTIMVS

ANNVS erat a partu Virginis Octuagesimusnonus supra millesimum tricentesimum, cum Guido Polentanus a Bernardino, Hostasio, Opizone, Aldrouandino, Azone, Anglico, & Petro filiis, scelerata cupiditate imperii, ad summum facinus progressis, captus, perpetuis tenebris & carceri damnatus est, pariq. dominatu fratres ipsi administrare Vrbem cœpere. cum uero ciues aliquot patris partes adhuc sequi & nefarium illud facinus detestari intuerentur, Opizo, multis in exilium missis, alios e medio tollendos curauit: in quibus Aegidius Martellinus iurisconsultus, Arardus Spretus, Nicolaus Tuduranus, & Guillelmus Mongardinus, uiri egregii & præstantes, emicuerunt. Sub quod etiam tempus, Bonifacius nonus, Vrbano Pont. Max. nuper demortuo subrogatus, Galerum Pileo Archiepiscopo restituit, in gratiamq. eum recepit: qui tamen Pileus breui post tempore e uita decedens, successorem habuit Cosmatum Melioratum Sulmonensem; nam licet Rauennates Pileo mortuo Paulum Scordilum, Ecclesiæ Rauennatis Præpositum & Canonicum Cardinalem, Archiepiscopum subdelegissent, Bonifacius tamen, illo reiecto, Cosmatum præfecit, quem etiam haud ita multo post, Bononiensi Episcopatu adiecto, in Cardinalium collegium, titulo sanctæ Crucis in Hierusalem, cooptauit. Quo factum est, ut Cosmatus, cum incum-

AN. MCCC-LXXXIX.

bere

bere accurate, ut decet optimum pastorem, in Archiepiscopatus administrationem non posset, Bonifacio Pontifice annuente & probante, Ioannem, Nicolai fratris filium, Rauennatem Archiepiscopum designauerit: & quidem optimo iudicio: nam Pontificii iuris, multarumq. præterea disciplinarum eruditione præstabat. Florebat hoc tempore Ioannes Rauennas, qui cum a Francisco Petrarca multa didicit, tum illud magnum attulit adiumentum hominibus nostris, ut orationem latinam acquirerent, quòd complures Ciceronis libros, qui adhuc cæcis tenebris obruti, non cognoscebantur, in lucem uindicauit, & docendo ad eloquentiam, exercitationemq. dicendi primus uiam aperuit: ut nihil sit mirum Leonardum Aretinum de illo dicere solitum; uti Blondus testis est; e diuturno exilio ad Italos eloquentiæ studia reuocauisse: nam diuino fauore; ut dicere idem Aretinus solebat; primus post Petrarcam, qui paucos admodum Ciceronis libros uiderat, incitauit ad bonarum litterarum studia Petrum Paulum Vergerium, Robertum Rubeum, Poggium, Guarinum Veronensem, Victorinum, multosq. præterea doctissimos uiros, unde quicquid nunc eloquentiæ floret apud Italos

AN. MCCCXCIII. manauit. Interea anno MCCCXCIII. Bernardinus & Hostasius Polentani, uxores Leonoram & Catherinam, Marchionis Ceuæ filias, duxerunt: quas nuptias cum Albertus Estensis Ferrariæ Princeps coniungendas curauisset, quod Polentani fratres Elisa sorore nati essent, eas nouas nuptas Rauennam uenientes, Ferrariæ hilariter ac benigne aliquot dies tractauit. Cum uero Polentani celebratis Rauennæ regio pene apparatu nuptiis, ad confirmandum imperium uersi, perpetua uarietate Lugi; quod antea anno MCCCLXIIII. pridie Non. Nouemb. Barnaboo restituente receperant, & Cotignolæ possessionem & adimi & restitui sibi uidissent, anno ab ortu Chri

AN. MCCCXCIIII. sti MCCCXCIIII. Pridie Non. Nouemb. cum Nicolao Tertio Estensi, Alberti fratre, Ferrariæ Principe, pro ea Padi ripa, cui ab rectitudine, Fili cognomentum est, ea opida permutarunt.

runt. Aliqui non desunt tamen, qui non Lugum, sed Bagnaca uallum comitatum affirmant; & quidem falso, quando Polentanos Bagnacauallo posterioribus annis dominatos clarissimum sit. Insequenti anno Britonorioranus Episcopus, qui Rauennatem Ecclesiam, Vicarius, pro Ioanne Archiepiscopo administrabat, solemni supplicatione omnium ordinum sacratorum uirorum indicta, præstantes & ueherandas Diuorum reliquias sepulcro ex marmore condidit, in æde Vrsiana, ad aram, cui titulus sanctæ Crucis est, a D. Raynaldo Archiepiscopo, uti supra memorauimus, erectam & dedicatam. Inter illas autem reliquias, satis ingens frustum Crucis Christi numeratur: adest & myrrhæ parum, quam Christo Deo infanti Reges obtulerunt. Omnium autem fere nomen, & collocationis testimonium, ipsi sepulcro ex marmore insculptum adhuc legimus, cum antea subter ipsam aram occulte iacerent. Polentani fratres, per idem tempus; ut est communitatis expers imperium, & illius nulla sancta societas, nulla fides est; inter se simultates de summa rerum exercebant: cumq. Azo Estensis interea Nicolaum oppugnaret, Polentani inter se dissentientes, alius Nicolao, alius, utpote Opizo & Petrus, Azoni suppetias tulit; Rauennæq. una cum Ioanne Barbianensi, Francisco Ordelapho, & Ludouico Zagonariano copiis coactis, eas per Rauennatem agrum, Opizo, ad Padum pro Azone deduxit: sed cum eos Nicolaus, qui rem senserat, repulisset, confestim Ioannes, cognomento Salius, facta in Pinetum excursione multa bona Polentanorũ deprædatus est. Moritur duobus post annis, qui fuit nonagesimus sextus supra millesimum tricentesimum, Hostasius, AN.MCCC-
in Diuiq. Francisci, quod D. Petri maioris iam appellatum me XCVI.
morauimus, pridie Id. Mart. eius ordini habitu indutus, ad sepulturam datus est. Hunc, inscripserunt sepulcro, quòd ante diem sit mortuus, felicem obiisse: maximæ enim, uti memorauimus, dissensiones inter eos fratres uigebant, quibus Polentanorum familia ad extremũ fere interitũ perducta plane fuisset,
nisi,

nisi, dum uariis militabant locis, & cum externis etiam disceptabant, odia intestina non nihil remisissent: per eos enim dies cum Nicolao Estensi auunculo acerrime de finibus contendebant, multoq. funestiorem finem habiturum fuisset dissidium, nisi anno MCCCXCVIII. Franciscus Carrara Patauinus Princeps Ferrariam profectus, eam dissensionem, tamquam arbiter, Decimo quincto Kal. Septembr. composuisset, ea condicione, ut, quæ ab utraque parte fuissent ablata, in antiquum statum, in quo erant, antequam utrinque excursiones essent factæ, restituerentur. Edicta capitalia, damnationes, & quæstiones ab utraque parte habitæ, antiquarentur: Mutuis subsidiis, dum opus esset, seipsos iuuarent: atque interea Nicolaus per quinque annos, capitis Vrceorum Bastiam; quæ fossa est, ex Rauennati ad Padum pertinens; retineret. Rebus igitur sic compositis, Polentani haud multo post, ut subsidium Estensi ferrent, coniunctis cum societate Rosæ, in qua strenui Duces militabant, viribus, cum Bartholomęus Gonzaga Estensi infestus esset, illum per Flaminiam, ut in Picentes iret, transeuntem, ad Roncum opidum, commisso tumultuario prœlio, cum omnibus suis capiunt, ingentiq. metu ac periculo Estensem liberant. Sub id ferme tempus, Albi Rauennam uenientes, maximum terrorem ciuibus intulere. Erant autem hi, ingens hominum multitudo, quæ originem ducere ab Henrico Secundo Rege Castellæ credebatur. cum enim illi Regi fuisset renunciatum, Diuam Virginem Deiparam, pestilentiam, ob maxima hominum peccata, sæuissimam prædixisse, Rex ordinem horum hominum, qui cucullis albis induti, orbem peragrarent, & Deum placatum redderent, instituerat: ipsiq. tota iam Italia diffusi, ubique ad populos concionabantur, & in compitis precationem Dominicam, salutationemq. Angelicam recitabant. Verum sacerdote quodam horum principe, iuxta Viterbium, capto, & Romæ tandem, perinde ac superstitioso, Bonifacii Pontificis iussu, cremato, finem ille ordo habuit. Anno MCCCCIII.

AN. MCCC-XCVIII.

AN. MCCC-XCIX.

AN. MCCCC-III.

Petrus

Petrus Polentanus, cum Alberico, quem Almericum etiam uocabant, Cunii Comite, Hludouico Zagonariano, & Manfredo Barbianensi, Ferrariam profectus, Nicolao Estensi persuadere conatus est, ut aduersus Ioannem Vicecomitem, quem, patre nuper demortuo, multorum defectiones, Rubeorumq. præsertim, solicitabant, cum Bonifacio Pontifice, & ipsis Rubeis fœdus faceret. Quod cum effecisset Nicolaus, toto eo bello egregiam strenuamq. Polentanus cum Pontificiis operam nauauit. is autem datus est eo bello finis, ut Foro Cornelii, ab Alidosio, in Pontificis fidem ac tutelam; ipso tamen Vicario; tradito, Bononiaq. & Asisio ac Perusia a Pontifice receptis, pax sit consecuta: cum tamen Abaui mei præcipitem Othoboni Tertii, feramq. Tyrannidem experti, & Parma patria pulsi, diuersa exilia quærentes, pars, uiam iis calamitatibus aperuerit, quibus nepotes adhuc, fortuna uariis modis eludente, premimur. Anno qui pacem illam est insecutus, Petrus idem Polentanus, cum totus ad acquirendam ex bello gloriam incumberet, sub Malatestæ Malatestii imperio apud Venetos aduersus Franciscum Carrarium Patauinum Regulum stipendia meruit: cumq. inter ipsum, & Antonutium Aquilanum dissidium fuisset ortum, dum Paulus Sauellus, qui in Venetorum imperium, Malatesta abeunte, successerat, in opido Bassanello, commoraretur, Opizo Polentanus frater, una cum quatuor patritiis Venetis profectus, dum per Brentellas transiret, ab aliquot militibus Carrarianis, qui erant ibidem in insidiis locati, cum patritiis Venetis captus, ab Iacobo Panico, in opidi Saccensis propugnaculum primo, deinde Patauium ad Carrarium adductus, misere acerbeq. una cum patritiis Venetis affectus est, nec ante e custodia dimissus, quàm Veneti, Carrario strangulato, Patauio potiti fuerint. Tandem uero emissus & Rauennam regressus, fratribus omnibus, extra Aldrouandinum, uita iam functis, illum etiã interficiendũ curauit, Aldamq. eius Aldrouandini filiam, ubi Giberto Pio in matrimonium collocasset,

AN.MCCCC. IIII.

AN.MCCCC. V.

ſolus ipſe fuit Rauennati Imperio tã impie, & patris carcere, & fraternis cædibus parto, politus. Vixit nihilominus aliquantulum deinceps temporis, ut iuſtum Principem decet, amari potius, quam timeri cupidus, commutaſſeq. genus uitæ bono conſilio, ac ſumma felicitate eſt uiſus: Interea cum Bonifacio Nono uita functo, Coſmatus, qui una cum Ioanne fratris filio Rauennatem Archiepiſcopatum adminiſtrabat, Pontifex Max. factus eſſet, uocatusq. Innocentius ſeptimus, Ioannem Archiepiſcopum ſacra purpura exornauit, & ſanctæ Crucis in Hieruſalem titulum illi adiunxit: nec diu poſt Conſtantiam Nicolai fratris filiam, Hoſtaſio Polentano Opizonis filio, in matrimonio collocauit: Qua affinitate plurimum confirmaturus Rauennate Imperium Opizo ſibi & filio uidebatur, niſi ſecundo Pontificatus anno Innocentius decedens, Gregorium duodecimum ſucceſſorem habuiſſet.

AN. MCCCC-VIII. Huius Pontificatu, anno ab ortu Chriſti MCCCCVIII. Roberto imperante, quem Germani, abrogato ob ignauiam Vinceslao Boemo, Cæſarem deſignauerant, Opizo, Carmelitani ordinis, omnium uetuſtiſſimi religione ductus, D. Ioannis Baptiſtæ templum & cœnobium, cui tunc unicus præerat ſacerdos, Canonicusq. illius uocabatur; cum tamen ſuperioribus ſęculis plures ibi ſacerdotes ſacra feciſſent; illius ordinis cucullatis tradendum curauit, Ioãne Archiepiſcopo, qui tum erat Cæſenæ, & ædis illius Canonico aſſentientibus ac probãtibus; condicionibus quibuſdam adiectis, quas Iacobus Verſellus Bononienſis eiuſdem ordinis cucullatus, Matthæi Bononienſis Generalis Præfecti, vniuerſiq. ordinis nomine, accepit. Frequens Rauennæ per id temporis erat, fueratq. ut quibus olim in templis multi ſacerdotes Deo ſacrificia fecerant, ad unũ res deueniſſet: hincq. & D. Petri ad vincula Abbatem; quẽ hoc tempore, Opizonis Polentani ſtudio, Deſiderius Spretus ſenior, Ioãnis filius, ædis Vrſianę Canonicus, gerebat; & D. Zachariæ Archipresbyterũ, & Canonicum Sãctę Agnetis, quem antea Abbatẽ appellatũ in vetuſtis legi Vrſianę bibliothecæ

thecæ monumentis; & pleraque huiuſmodi poſtea fuiſſe non ignoramus. Quamquam multo minora hæc fuerint, ſi ad perturbationem horum temporum, non modo Rauennæ, ſed toto orbe, reſpiciamus: cum tres ſimul Pontifices Maximi eſſent, Benedictus Decimus tertius, Gregorius Duodecimus, & Ioannes Vigeſimus tertius. Inter quas diſſenſiones, cum turbari omnia & confundi bellico tumultu Opizo Polentanus uideret, nullamq. recti & iuſti haberi rationem, præſertim quod acerrimis podagræ doloribus cruciaretur, armis in omnibus dominantibus, ſe in Thomæ Mocenici, Venetorum Ducis, fidem, clientelamq. contulit. Hortatus quidem illum Thomas Perondolus Ferrarienſis, qui paulo ante, Ioanni, in Rauennatem Archiepiſcopatum, ſucceſſerat, diligenter & accurate fuerat, uti ab Ioanne Vigeſimo tertio Pontifice ſubſidium poſtularet, quando Polentanus, ſe palam Romanæ Eccleſiæ Vicarium eam vrbem adminiſtrare profiteretur, ſed Pontificis calamitates Opizo intuens, Bononia oppugnata, bello ab Ladislao Apuliæ Rege illi indicto, & ad Concilium Conſtantienſe vocatus, fide Venetorum, & Thomæ Ducis uirtute fretus, conſilioq. ductus Caroli Malateſtæ, Veneti exercitus Imperatoris, ad Venetos ſe ſe adiungere maluit. Teſtatum id litteræ faciunt, quæ in eius litterarum familiarium libro, manu Iuliani Monaldini Fauentini, Ioannis filii, ſcribæ ſui, exarato, ad Mocenicum Ducem, ſumma veneratione ſcriptæ leguntur: de quibus aliquę extãt, ubi ſe Pontificis Maximi, & Romanæ Eccleſię Vicarium affirmat: quod etiam, Legato ad Concilium Conſtãtienſe miſſo, reipſa teſtatus eſt: quamquam, dum Rauenna aberat, Hoſtaſius filius & Prætor Venetus, quem aſſidue Veneti Rauennæ ad pręſidium maius Polẽtani Principis commorari iubebãt, omnibus epiſtolis & decretis ſubſcribebãt. Verebatur adhęc Opizo, Bratium Montonem, quem noua aduerſum eum moliri audiebat: eamq. ob rem ſemper ſolicitus, & ſpeculatores in eius caſtra mittebat, qui progreſſus illius omnes inueſtiga-

rent ac significarent: & ab Carolo Malatesta idem sæpissime postulabat, & prouincia discedens, a Paulo Raspono, quem nobilem ac sibi maxime carum suis litteris appellat, Bagnaca uallìq. Pręfectum fecerat; petebat diligenter, ut Fusignanum & Russium opida, ceterasq. suas arces inuiseret, pręsidia in eis disponeret, omniq. ratione, quam iudicasset opportunam, tuc retur. Non paruus etiã timor occupauerat animum, ne Pontificis Ioannis arma in illum conuerterentur, qui Pontifex tõtius Italię uidebatur pristinum dominatum semper affectasse: nam antea cum Bononię legatum gereret, magnam partem Flaminię, pulsis, milite coacto, quibusdam Tyrannis, aliisq. extremo supplicio affectis, in ueterem ditionem potestatemq. Romani Pontificis redegerat, & Pontifex factus, Ecclesiam Rauennatem, illiusq. cœnobia & sacras ędes singulari quadam prouidentia iuuare est uisus. Cum enim multis abhinc annis, D. Vitalis cœnobium & eius prędiorum fructus a Cardinalibus, reliquisq. huiusmodi Pręsulibus, qui monachi non erant, nedum ex D. Benedicti, eiusdemq. cœnobii familia, uti iam fuerat constitutum, administrari, non absque diuini cultus, omniumq. bonorum ingenti iactura consuesset, Põtifex, Antonio D. Marci Cardinale decedẽte, qui illi cœnobio, & monachis eiusdem ordinis D. Benedicti, præfuerat, Petrũ Silbarium, Roma, ex D. Gregorii cœnobio monachum, edũctum, & Rauennam missum, Abbatem præficit, ut prætcrea D. Vitalis bona ne distraherentur, pessumq. darentur. Itaq. omnibus his de causis putauit Opizo operæ pretium fore, si Venetorum fidem ac clientelam postularet: qui finitimi Principis, & nobilissimæ ciuitatis condicionem nequaquã, si saperent, omittendam, alacriter accipientes Prætores, uti memorauimus, mittunt, ex Senatoribus grauissimos, qui Opizoni adsint, omnibusq. in rebus eum tueantur. Quo factum est, ut Opizo summa animi tranquillitate imperiũ vrbis administraret, frequẽterq. Venetias, animi causa, proficiscẽs, ab Duce, & reliquis Senatoribus, omnibus beneuolẽtię & humanitatis officiis,

officiis, exciperetur. Cum autē geminas sorores haberet Beatricem, & Samaritanam, Beatrix uiuebat, per hos dies, Rauennæ, quòd in Comitum Cunii familia iam nupta, marito mortuo, in patriam se ad fratrem contulisset; subscribebat tamen adhuc epistolis suis ac decretis, in hanc sententiam. Beatrix Polentana, Cunii Comitissa. De Samaritana altera sorore, quid scribam, non reperio; fuit tamen prudentissima fœmina, ac maxime rebus agendis apta, illiusq. sæpius opera, ne dicam consilio, Polentani fratres usi sunt. Sub id tempus Aloysius Vidor Patritius Venetus absque liberis decedēs, nobilissimæ Vidorum familiæ, quæ Rauenna originem ducebat, finem imposuit. Canoniciq. Lateranenses, quorum ab ipsis Apostolis ductum initium ferunt, a Diuoq. Augustino Hipponensi Episcopo instauratum, deinde a Petro Peccatore in Portuensi cœnobio ad portum Rauennatem cum fere interiisset, elatum & absolutum, Rauennam se ad coensbium illud Portuense, contulere. Fuit autem is annus ab ortu Christi MCCCCXX. Insequenti, Nicolaus Estensis, Ferrariæ Regulus, prædia quædam Pauiolæ, pro opido Argenta, cum Thoma Perondolo Archiepiscopo Rauennati permutauit, adiecitq. Archiepiscopus; cum Ferrariensis esset, & libenter Principis sui dignitati consuleret; Nicolaum, perpetuum fore eius opidi Vicarium: uoluitq. ab Episcopo Bononiensi declarari, eam permutationem, Rauennati Ecclesiæ euidentem utilitatem allaturam: cum uero plures anni, sine re ulla memoratu digna, intercidissent, tandem idem Archiepiscopus Rauennatē populū, sacratosq. uiros de bonis Ecclesiasticis inter se disceptantes, ad concordiam adduxit, anno MCCCCXXX. Eo, qui consecutus est, Opizo Polentanus, cum dies nouem ægrotasset, octauo Kal. Febr. Hostasio filio, quem ex Elisabetta Malatestę Malatestii, Cæsenatis Principis, filia, sibi uxore, habuerat, hærede ex asse instituto, decessit. Sigismūdus Cæsar in Italiam tunc descenderat, coronam Augustalem, more maiorum, accepturus: qua cum Mediolani primum

AN. MCCCC-XX.

AN. MCCCC-XXI.

AN. MCCCC-XXX.

AN. MCCCC-XXXI.

mum, mox Romæ ornatus fuiſſet, ab Eugenio quarto; qui in Pontificatum, Martino Quincto in Concilio Conſtantienſi Pontifici Maximo creato, ſucceſſerat; in Germaniam rediens Rauennam ad Hoſtaſium diuertit. Nihil autem ab Rauennatibus relictum eſt, quod ad ornatum urbis pro Cæſaris dignitate, & eorum viribus excogitari poſſet. Ibi aliquot dies commoratus, Hoſtaſium, militari ab ſe gladio cinctum, inſigni pompa in equeſtrem ordinem cooptauit. Inde Ferrariam

AN.MCCCC-XXXII. & Mantuam transgreſſus, ex Italia abiit. Nec diu poſt, Hoſtaſius inter ſacratos uiros, populumq. Rauennatem, de Eccleſiaſticis bonis, Paulo Contareno Prætore, in æde Vrſiana, ad ſancta ſanctorum, præſente, concordiam denuo faciendam curauit, nouam appellatam. Nequaquam autem ab re futurum putamus, ſi, cur hæ ſæpius Concordię factę ſint, explicetur. Cum enim maxima pars agri Rauennatis, qui totus erat Paduſę paludis aqua obrutus, dono data fuiſſet, ſuperioribus ſęculis Archiepiſcopatui Rauennati, ita uti ſupra a nobis eſt demonſtratum, Archiepiſcopi uero nonnullis ſacris ædibus aliqua donaſſent, quo uiuere & alacrius Deo inſeruire poſſent, ii religioſi uiri, qui in domibus illis habitabant, factum eſt, ut, cum temporum ſucceſſu, humo ex Apennino a fluminibus deuecto, repleri paludes, & excoli, ſeriq. cœpiſſent, non modo Archiepiſcopi, ſed ipſi etiam ſacrati ceterorum templorum uiri, ciuibus ditioribus paludium ac prædiorum, ſyluarumq. partem ad excolendum & inſtaurandum tradiderint, ſic tamen, ut certam quotannis penſionem ſoluerent. Quoniam autem multa impendia in eam rem ciues fecerant, quæ eo etiam maiora putabantur, quod ad nepotes tantum ea bona peruenire poterant, & ſingulis annis penſio erat ingens ſoluenda, idq. ſi obliuione aut alia de cauſa eſſet forte prætermiſſum, fundi ad ſacratos uiros, quorum antea fuerant, recidebant: Guillelmi hoc nomine ſecundi Archiepiſcopatu, concordia inter ſacratos uiros & ciues Rauennates facta, & penſiones ſunt minores redditæ, & conſtitutum ut

uendere

uendere possessiones quisque posset, cuicumque uellet, nisi tamē emere illas sacrati uiri Domini uoluissent: Emptorq. earum rerum confirmationem ab illis, intra anni spacium peteret: Decedens uero eas, siue testatus, siue intestatus, posterioribus suis recta descendentibus relinquere in perpetuum posset, dum tamen abnepotes semper tabulas a ueteribus dominis sacratis uiris renouandas curarent. Transuersa linea progeniti succederent ad quinctum gradum. Vxor item marito, & maritus uxori eosdem fundos dono tradere, aut testamento relinquere posset. Quod si quispiam ciuis Rauennas postulatus, pensionem nequaquam per triennium persoluisset, in duplum iret. Atque hæc, cum multis aliis, in ueteri concordia anno MCXCIII. facta, sancita sunt. In hac noua anno MCCCCXXXIIII. additum, uti eorumdem bonorum ciues AN.MCCCC-XXXIIII. Rauennates testamento hæredes facere quoscumque possent: si per triennium pensionem non soluerent, dupli pœna subiretur: neque res in commissum caderet; utar enim uerbis ipsorum; ad decimum annum: post quem si adhuc soluendis abstinerent pensionibus, quartam partem numerare precii, rei æstimandæ tenerentur. Sed non est, quòd talia pluribus prosequamur, quando in legum nostrarum municipalium uolumen relata sint, & præclaris commentariis a Hieronymo primum Rugino, mox a Lactantio Minghino postremo a Vincentio Carrario nostræ ætatis iureconsultis doctissimis, ciuibus Rauennatibus, explicata. Vt igitur unde discessimus, reuertamur, Hostasius Polentanus, Constantia uxore, quam e Sulmonensi Melioratorum familia fuisse docuimus, immaturo fato, nullis liberis procreatis, concedente, Gineuram Astoris Manfredii Fauentini Principis filiam, duxit in matrimonium, ex eaq. breui post tempore Hieronymo filio auctus est. Tunc omnis Italia tumultu armorum Philippi Mariæ Vicecomitis Mediolani Ducis, Nicolaiq. Fortebratii, qui Eugenium Pontificem una cum Romanis bello persequebatur, pertur-

perturbata erat; Malatestæq. Ariminenses denuo Ceruiam occupauerant: Franciscus Sfortia, cui Philippus Vicecomes filiam septennem Blancam desponderat, a Pontifice, contra Vicecomitem stabat: quodq. multo magis referre uidebatur, Basileense Concilium, quod imprudenter probauerat Eugenius, ipsum illuc Eugenium arcessebat. Quam ob rem Eugenius, mutata sententia, Concilium Ferrariæ indixit, in quo Ioannes Paleologus, Byzantius Imperator, multiq. Græci Antistites ac Reguli interfuere. Verum sequiente pestilentia, Florentiam sub id ferme tempus translatum est, quo aduersus Sfortiam, exercitus Pontificii, Venetorumq. ac Florentinorum; qui simul in Philippum Vicecomitem coniurauerant; Philippus Nicolaum Picininum cum copiis in Flaminiam miserat, qui iam traiecto Pado, per Bononiensem agrum, in Rauennati, nō sinemagno Hostasii terrore, constiterat, cum Sfortiasuperato Apennino, coniunctoq. Cęsenę cum Sigismundo, Pandulpho, & Malatesta fratribus, milite, ante quam Picininus Sapin amnem transmitteret, uias omnes præcidit. Verum haud ita diu post, Vicecomes, Fortebratii morte compulsus, cum Pontifice & ceteris fœderatis pacem facit, & Sfortia in Flaminiā ueniens Antonium Ordelaphum Foroliuianorum Principem, cum Eugenio in concordiam reduxit; qui etiam Ordelaphus, non multo post ab eodem Sfortia, Eugenio Pontifice iubente, omnino in deditionem Pontificiam redigitur. Cum uero interea Eugenius occultis consiliis oppugnare Vicecomitem minime desineret, Vicecomes cogitata Eugenii, qui Venetis adhuc Florentinisq. fauebat, disturbare conatus, Nicolaum Picininum denuo anno

AN.MCCCC-XXXVIII.

MCCCCXXXVIII. in Flaminiam mittit: qui Foroliuii, Cornelii, & Bononia tentatis, Rauennam irrito conatu repente aggressam, tandem circumsidere instituit; missis tamen ante ad Hostasium Principem ac Rauennates legatis, postulat certam sibi pecuniam numerari, nisi bellum mallent. Visum autem est Hostasio, Rauennatibusq. ciuibus, ab omni penitus

tus

tus dignitate alienum, adeo turpiter minitanti Picinino tributum conferre, cum plerique etiam minime deessent, qui magna alacritate ante periculum, ut iactabundis accidit, mirificæ pro patria uirtutis operam pollicerentur. Quo circa tributum negantibus, Picininus haud amplius cunctandum ratus, se ad oppugnationem parat: excursioneq. primum per agrum Rauennatem facta, mox Insulam Palatiolam, in qua Rauennates ciues & agricolæ; quod loci situ munitissima uideretur, & soli ubertate multarum herbarum ferax; greges, armenta, fruges, nobilioremq. huiusmodi rusticam supellectilem deposuerant; occupandam prius iudicauit. Cum autem in eam non nisi transmisso amne aditus pateret; nam ipso amne, qui Rauennatem portum facit, mari, Pado, ac fossa quadam ex Padusa in Padum deriuata, ipsaq. Padusa cingebatur; Picininus pluribus uinariis doliis secundo flumine ad Portum deuectis, simulq. coniunctis & alligatis, asseribus ligneis iniectis, pontem supra flumen facit. Obstiterunt primis hostium conatibus Franciscus Lauredanus, & Mapheus Molinus; quem Sabellicus falso Hludouicum appellat. Hic cum classe, ille cum semiplena peditum cohorte, quibus Antonellus Tolentinas Dux præerat, a Venetis missi. Habuitq. classis scalinos duodecim: id nauigiorum nomen est, quibus in fluuialibus prœliis utuntur. Subiit itaque Venetus fluminis ostium, quo; uti memorauimus; ad urbem a mari adnauigatur: & est circa pontem aliquandiu pugnatum, isq. pugnæ exitus erat, ut iam cœptis hostes destitissent, seq. in proprium D. Mariæ templum recepissent, locumq. munirent: sed casus, qui magnus accidit, eripuit e nostrorum manibus uictoriã; si quidem impigre & summo ardore dimicanti, præclareq. audenti Molino, in quo spes omnes Rauennatũ locabantur, iamq. inde erat omnis victoria speranda, dũ tormentũ displo deretur, sulphureo puluere incenso, facies, proripiente se ad illam flamma, exusta est. Eo autem in urbem ob id reuecto, continuo ceteri, despondentes animum, in fugam aguntur:

ipſeq. Antonellus Dux, qui é fluminis ripa acriter in hoſtes pugnabat, amnem ſubitario illo ponte iam coniunctum, eosq. ſummo niſu irruentes intuens, ne imprudenti auſu, inte ritum ſibi ſuisq. omnibus pararet, in fugam ſe dans, ad urbē incolumis cum ceteris rediit. Traduxit hoſtis, uoti compos, in florentiſſimam inſulam copias, omniaq. diripit, & excurſiones ad vrbis portam, cui Anaſtaſiæ nomen eſt, nunc Iuliam atq. etiã Clauſam appellamus, facit. Interea Aſtor Manfredus, Fauentiæ Regulus, qui iam in Picinini partes conceſſerat, & apud eum militabat, cum ducentis equitibus, opidum Tiberiacum, & pleraque alia urbis Rauennæ opida, opidanis ſeſe ſponte dedentibus, occupat. Hoſtaſius igitur in tanta rerum perturbatione conſilii inops, Legatos ad Picininum cum mã datis mittit, qui multis ultro citroq. habitis, ad extremum fœdus iis condicionibus fecerũt: Eſſet Hoſtaſius urbis Princeps: in fidem & clientelam Philippi Mediolanenſis Ducis ſeſe daret: Veneti eiicerentur, hoſtesq. decernerentur, & reſtituerentur opida, quæ Manfredus occupauiſſet: numerarentur Picinino tria nummum aureorum millia, quæ ante poſtulauerat. Quibus firmatis condicionibus, Hoſtaſius monita patris; qui moriens iuſſerat, ut a Venetis numquam deficeret; nequaquã ſeruans, pecuniam partim ab agricolis & ciuibus deinde extortam, partim ex proprio ęrario detractam, numerat: uerum opida; quòd Aſtor id renuerit; non ſunt reſtituta. Diſcedente paulo poſt Picinino, ſelectisq. aliquot militibus ex ſuis Rauennæ præſidio relictis, Hoſtaſius omnes ſtatim D. Marci imagines inducendas curauit, & anguem; quod eſt gentilitium Vicecomitum inſigne; earum loco ubique pingendum. Qua quidem in re admirabile quiddam portenti ſimile contigiſſe Spretus memoriæ prodit. Cum enim Hilarius Parmenſis Carpentarius, qui habitabat Rauennæ, nemine iubente, at plebeio quodam odio commotus, undique D. Marci imagines accuratiſſime deleret, repente ipſe, familiaq. ipſius omnis interiit. Per idem tempus Florentiæ Eugenius Pontifex,

ſex, poſt multas doctorum uirorum diſputationes, Græcos ad recte cum Latinis ſentiendum adduxerat, conuenerantq. omnes de ſpiritu ſancto, de Purgatorio loco & igne, deq. Romani Pontificis in Catholica Chriſti Eccleſia principatu: quã tamen concordiam & conſenſionem, Paleologus Cæſar, ceteriq. Græci, domum paulo poſt reuerſi, negatis iis, Epiſcopi Epheſini ſuaſu, decretis fregerunt reſciderun tq. Emicuere inter ceteros doctiſſimos uiros in eo Concilio, Ambroſius monachus, & Iſidorus Beſſarion. Ambroſius in Portico opido, quod eſt ſupra Forumliuii in Apennini iugis, ortus, ex uetere & nobiliſſima Trauerſariorum Rauennati familia orignem duxerat: ſcripſimus enim Trauerſarios a Polentanis Rauenna pulſos, tum Venetias migraſſe; quòd ibi ex eadem familia Rauennati aliqui extarent ducentis iam ferme annis Patritii facti, & in Senatum cooptati, qui Legii appellarentur; Tum ad Apenninum, ubi ab ea arte, quam, inopia ducti, exercuerant, cognomento Fabri dicebantur. Ex iis itaque Ambroſius ortus, cum aliquandiu in Camaldulenſi ſolitudine non minus ob diuinarum rerum contemplationem, ſumma ſanctitate exornatus, quàm ab continenti ſtudio, Græce Latineq. doctiſſimus, uixiſſet, Camaldulenſis ordinis magiſter factus, multis ab ſe libris editis, ita doctrinam cum uitę innocentia coniũxerat, ut omnibus eſſet admirationi. Decedens haud multo poſt, ingentem & pulcherrimã Bibliothecã D. Mariæ Angelorum templo reliquit. Iſidorus Beſſarion Nicenus Antiſtes, pari ſanctitatis & doctrinæ fama conſpicuus, in Cardinalium collegium ibidẽ ab Eugenio cooptatur: nec diu poſt Rauennatia D. Mariæ in Coſmedim, & D. Ioannis Euangeliſtæ cœnobia & fructus adminiſtranda accepit: quod quidem ab eo perſancte factum eſt: in omni enim eius uita nihil non liberali homine, & Chriſtiano, uereq. nobili dignum eluxit. Dum autem hæc Florentiæ gerũtur, Rauennæ renunciatur Hoſtaſio, noua pleroſque ciuium moliri: eos Polẽtani imperii iã pertæſum: alioſq. ciuitatis dominos quęrere.

Quibus Hostasius auditis, secum prius constituta re, ciues ad Concilium omnes uocat, explicat quæ accepisset, petitq. obnixe suum ipsi animum, si is esset, patefacerent: neque enim umquam futurū, ut ipse inuitis illis præesset: esse ex illis se unum, ciuemq. ut ipsi, Rauennatem, nec quicquam magis optare, quàm municipes suos hilare feliciterq. uiuere. Id si per eius dominatum assequi minus possent, ut assequerentur effecturum. His ciues permoti, eum sibi Principem cupere conclamant, a Deoq. flagitare, ut illum sibi diu incolumem conseruaret. Interea tamen intestina odia, ciuilesq. simultates adeo in nonnullorum, plebeiorum præsertim, animos irrepsere, ut summa passim iniuria, & maximis contumeliis nobilissimi ciues afficerentur, & ipsa Rauennatum exigua Respubl. distracta & pene collapsa, ad nihilum rueret, inpræclarissimiq. uiri, summo bonorum dolore, undique interficerentur: necnon die noctuq. rapinæ, latrocinia, facinoraq. huiusmodi scelesta ac nefaria pro libidine perpetrarentur. In quo tumultu uiri boni quid agerent prorsus aut ignorare, aut quidem certe quod usui esset, non posse. Agricolæ etiam uehementer commoti, quod ab eis Hostasius tā grandem pecuniæ summam, superioribus mensibus Picinino numeratam, per eos dies acerbe exigeret, captis armis, uiq. facta, in forum magno impetu, plurimum minaces irruperunt: sed a Rauennatibus foro confestim pulsi, maxima eorū pars, tum laqueo, tum perpetuo carcere infelicis temeritatis pœnas dederunt. Sub id tempus Picininus, post Forumliuii, & Cornelii, ipsamq. ad extremum Bononiam in deditionē receptam, in Galliam Cisalpinam profectus, afflicto Melita, Veneti exercitus Imperatore, maximam illis cladem intulit, urbesq. complures, ferente sibi opem Gonziaco Mātuano Principe, cepit. Quamobrem Veneti in Philippum Vicecomitem, cū Francisco Sfortia fœdus faciunt, facile ab eis, Eugenio Pontifice, Florentinisq. fœderatis ad id Sfortiam hortantibus, impetratum: accedente etiam ea ira, qua Sfortia a Viceco-

mite; qui neque Blancam filiam, illi desponsam iam & desti natam, neque etiam dotem umquam dederat; turpiter se delusum moleste admodũ ferebat. Itaque cum audiret res Venetas male a Picinino tractari, superata classe, quam ad Benacum per montes summis ingeniis adduxerant, Veronaq. obsideretur, & Vicentiæ esset tumultus factus, profectus ex Piceno, præter Fanum fortunæ & Ariminum copias ducens, tametsi satis maturaret, existimans tamen ex negocio plurimum esse, si ad Venetos aditurus, Forum Pompilii, & Rauennam subigeret, quòd iis acquisitis, facilis esset aditus sibi in Galliam Cisalpinam futurus, Foropompilianos subegit, & iam Rauennæ imminebat, Hostasiusq. & Rauennates plurimum timere cœperant. Verum cum Picinini res audirentur in dies florere, Venetis male affectis, Rauennati prouincia omissa, Franciscum Picinini filium in Forumliuii compulit, inde per Bononiense & Ferrariã, Hadriam tenuit, mox Brundulum exercitum traiecit, tandemq. Veronam recipit, Brixiam obsidione liberat, & Picininum fugat anno a partu Virginis MCCCCXXXIX. Alberto Austriæ Duce, Cæsare iam, post Sigismundum, creato. Quo eodem ferme tempore, Rauennæ Opizo Monaldinus, Franciscus frater, Matthæus Balbus, Iacobus Tombesius, & nonnulli præterea ciues, qui alienatum a Venetis Hostasii animum ægre ferebant, ad Senatum Venetum clam mittunt, qui deditionem urbis faciãt: ciues id primarios cupere obnixeq. petere: curent ipsi modum pro uetere prudentia. Accipit Senatus propositam condicionem, quingẽtosq. pedites nauibus uectos mittunt in portum Pirotolum, quod a Padusa in mare influente factum, Rauenna abest sex millibus passuum, cum per id tempus Hostasius ruri forte cum multis clarissimis fortissimisq. ciuibus ob pestilentiam, quæ urgebat ualde ciuitatem, ageret. Sic autem erat a ciuibus coniuratis constitutum, ut milites inde noctu mouerent, ad vrbemq. accedentes, summa taciturnitate ad Diuæ Mariæ cognomento Rotundæ se conferrent: aliqui tamen,

AN.MCCCC-XXXIX.

men, iidemq. perpauci sub Anastasia porta, quæ aperiri sub Auroram consueuerat, estq. mari ac templo, ubi erant castra locaturi, propior, in insidiis ponerentur. Decernitur adhæc in urbe ad eandem portam coniurati ciues adsint, ut porta utrinque occupetur: qua capta, ingressi milites, Venetæ Reipubl. nomine accepisse urbem, clamore sublato, & tubarum cantu significarent. Iam satis autem patet, ut negocium ex sententia succederet, facile futurum, nisi fato quodam, in milites e portu Pirotolo ad vrbem noctu, ut erat constitutum, accedentes, agricolæ incurrissent, qui in Pinetum cum plaustris lignatum proficiscebantur. Illos cum necquicquam sano consilio milites transire permisissent, unus diuerso itinere ad urbem recurrens, adesse hostes nunciat. Repente rerum ignari arma capiunt, rem ad Hostasium deferunt: occupantur muri & portæ, præsidioq. firmantur. Venetus miles rei bene gerendæ occasione imprudēter amissa, ne omnino frustra uenisse uiderentur, rem ipsam experiri deliberat. Itaque ubi illuxit, adire muros, Rauennates, qui in muro erant, uocare ad colloquium, asserereq. nihil ab se aliud quam salutem Rauennatum, & liberationem ciuitatis, libertatemq. expeti. Reipubl. Venetæ nomine ad illos adire, cuius iam experti opem fuissent: neque futurum, uti ab ea quicquam illorum postulatis denegetur. Hic cum tacerent, nihil est responsum: sed cum renunciatum esset ad portas adesse Venetos, ciues coniurati partim ad muros, partim in forum accurrere: Vbi Opizo Monaldinus, magna ciuium corona septus, consuluit, hortatusq. est uehementer, ut omnibus, quæ in ea Tyrannide ferebantur, ab illis ad trutinam accurate reuocatis, Venetos in urbem reciperent, & adeo iusto sese Imperio dederent. Hæc autem eo liberius Monaldinus dicebat, quod qui aderant omnes, non ignoraret, id non modo nequaquam ęgre laturos, sed libentissimo animo condicionem accepturos: negociumq. omnino ex uoto accidisse poterat, nisi fuisset ex illis unus districto ense Opizoni, acerrimis adiunctis uerbis, minatus:

natus: aut si ex coniuratis quisquam aperte Monaldini sen-
tentiam confirmauisset. Intelligens ob id Opizo fore, ut
hæc omnia facile in eius perniciem uerterentur, urbe egres-
sus, certo se periculo subducendum curauit. Idem Franci-
scus frater cum Venetis militibus, quibuscum ipse Venetiis
uenerat, multo feliciore successu facit, quàm Opizo, qui se
una cum plerisque selectis iuuenibus Cæsenam recipiens, ad
uentantibus tenebris, ad Roncum diuertens; id olim opi-
dum, nunc solo æquatum uicus in Foroliuiano est; ab agri-
colis, cum plane iam facinus ubique esset inuulgatum, capi-
tur, prodere eum urbem Rauennam perfidiose uoluisse suspi
cantibus: diligenterq. uinctus Forumliuii ad magistratus ad-
ducitur: ubi coniuratos, remq. omnem patefecit, minis & tor
mentis compulsus. Quę cum omnia Hostasius resciuisset, cō
festim iubet reliquos cōiuratos capi, primusq. Matthęus Bal
bus in carcerem tęterrimum contruditur: quod cum Iacobus
Tombesius accepisset, diu profugus per domos hac atque il
lac se proripiēs, ad extremū in uaporario plebeii cuiusdā, co
gnomento Homitioli, deprehensus, capitur, & cū Balbo acer
rimis tormentis in quęstionē datur. Cum uero constantis ani
mi laudem in omnibus retulissent, tandē eorū alter, licet hau
sto de manu carnificis ueneno superfuerit, tamē est in exilium
pulsus: alter impie necatus e uita discessit. Opizo, qui Foriliuii
in custodia habebatur, ingēti pecunia numerata liberatus, Ve
netias se contulit, nihilo meliore fortuna: ibi enim ab Ioanne
Pisagnolo contubernali, qui etiam Rauēna exulabat, siue cæ
ca animi malignitate, siue Hostasii hortatu & pollicitatio ni-
bus impulso, repente oppressus, incautus interficitur: Pisagno
lo haud ita multo post facinoris perpetrati dignas pœnas
pendente. Per idem tempus Iacobus Raisius iurisconsultus
& eques, ciuisq. plane præstans, cum apud Hostasium im-
pias aliquorum cohibere uoluntates studeret, eorumq. sese
consiliis opponeret, trucidatur: cū enim sub vesperam a cauę
dio Hostasii domū rediret, Guelfo Tizzono ab opido sancta

Agatha,

Agatha, medico, & Petrino Melio ciuibus Rauennatibus comitatus, nonnulli in foro hominem, perinde ac grauissimis de rebus, remotis arbitris, allocuturi, a Guelfo & Petrino abducunt, districtisq. gladiis confossum, multis illatis uulneribus, interficiunt. Sunt tamen, qui eius necis causam affirment, quòd de Gineuræ, Hostasii uxoris, pudicitia haud sane honorifice loqueretur, quam ob rem is, qui stuprum inferre ab Raisio dicebatur, ciuis honestus, eum in foro deprehensum obtruncauit, ad Hostasiumq. profectus, re omni explicata, dum se Polentani honoris maxime cupidum præsefert, ueniam impetrauit, non absque laude. Sed ut ad horum temporum calamitates reuertamur, Maruelem agricolam, uirum hac in parte innocentissimum, hæc rabies pari furore laqueo strangulauit: nam delatus, quòd sentiret cum Venetis, & Franciscum Monaldinum de porta urbis fuisset allocutus, quæstione habita, omnia fassus est, coactus ui tormentorum, cum tamen nihil omnino uerum esse, qui tunc patriæ fuerant hostes iudicati, ipseq. præsertim Franciscus Monaldinus deinceps testarentur. Quid Martellinum, ciuem optimum, referam, post innumeras calamitates, exquisitaq. tormenta in exilium actum? ubi haud ita multo post uitam cum morte commutauit. Hoc autem fecit suspicio plane inanis, quæ in Hostasii animum irrepserat, adduxeratq. eum ad suspicandum, cum Venetis illum sentire, quòd Veneta classis per eos dies ad portum Sapis appulisset. Haud dissimiliter Baptista Picininus, Ioannis filius, uir ditissimus, abalienatæ ad Venetos uoluntatis in suspicionem uenit, quòd multos iam dies Ioannes filius ad eos aperte defecisset, Venetiisq. ob id exilio mulctatus uitam degeret. Hunc igitur captum ad Franciscum Picininum, Nicolai, uti memorauimus, filium, qui ad opidum sancti Petri, agri Bononiensis, exercitus paterni legatus commorabatur, mittunt. Sed eum præter omnium sententiam benigne exceptum, patriæ & suis Franciscus restituendum curauit. Itaque dum adeo Ho-

stasius

ſtaſius efferate ſæuit, non potuere eam animi acerbitatem furoremq. ciues nonnulli, Venetorum partibus fauentes, diutius ferre, decernuntq. tum metu, tum etiam ſpe ducti, ciuitatem a Mediolanenſi Duce & Picinino penitus ſubducendam, & frenum Hoſtaſio iniiciendum. Hanc rem cum Nanne Carlono, uiro plebeii quidem ordinis, & natione Veneto, ſed acri ingenio & ſtrenuiſſimo; qui tunc Rauennam mercator frequentabat, & ob id, vt plerique opinantur, ab Senatu miſſus fuerat; communicauere. Is autem cum eſſet fidei integritate Venetis notiſſimus, ciuibus autem Rauennatibus ſumma beneuolentia coniunctus, aſſidue ad id exequendum eos hortari & impellere. Omnibus igitur tandem conſtitutis, cum Donatus ex Donatorum familia, Triremium Venetarum Trierarchus in Rauennatem portum, uti decretum fuerat, cum Nanne veniſſet, per Anaſtaſiam portam vrbem ingreditur: ubi confeſtim explicantur D. Marci uexilla, Reipublicæq. Venetæ nomen lætis militum & populi acclamationibus, tubarum ſonitu, denique omni hilaritatis genere effertur. Hoſtaſius rem ſentiens, minusq. aut uires aut tempus adeſſe, quibus Venetos repellat, intuens, ſapienti conſilio, ſeruire tempori decreuit. Donatum itaque amplectitur, teſtatur Venetis ſemper ſe addictum, uiq. in Vicecomitis ac Picinini partes compulſum fuiſſe. Quæ omnia in bonam partem Donatus accipit, Hoſtaſium erecto animo eſſe hortatur, futurum enim ut in Imperio veteri, ſumma Senatus benignitate, conſeruaretur, neque aliud Venetos umquam uoluiſſe, quàm uetere͂ ciuitatis finitimæ atque eius Principis beneuolentiam recuperare, & amicorum ciuium ſaluti conſulere. Nec diu poſt ab Senatu miſſi, qui ciuitati præeſſent, & quoru͂ conſilio omnia ab Hoſtaſio agerentur: atque hac ratione a maxima infelicitate, ad inſignem beatitudine͂ coniurati ciues breui traducti videbantur. Ceterum ingentem hanc totius ciuitatis tranquillitatem, ſuſpicio perturbauit, qua uidebatur Hoſtaſius, cum nonnullis ciuibus, Venetum Imperium detre

ctare, pristinamq. cupere auctoritatem, quam sub Mediolanensium Duce ac Picinino magis integram seruasse nouerat. Hæc suspicio utrum ne ueris nixa fundamentis, an fato potius, quo ad perniciem suam Hostasius ducebatur, in ciuium animos, qui pro Venetis coniurauerant, illapsa fuisset, nequaquam constat: fecit tamen, ut res ad Senatum Venetum deferretur. Qui nihil cunctandum ratus, Iacobum Antonium Marcellum, Legatum, uenire ad urbem iubet. Fuerat hic in Flaminiam paulo ante, cum turmis quinque equitum missus, sub Hludouici Cardinalis, Aquileiensis Antistitis, copiarum Pontificiarum Imperatoris, accessum, ut belli partes iuuaret. Nam Veneti; uti supra docuimus; cum Eugenio Pōtifice fœdus fecerant, & cum Sfortia aduersus Picininum & Vicecomitem feliciter pugnabant: iamq. Picininus, ut Sfortiam alio uerteret, in Etruriam irruperat: sed maxima clade ab Hludouico Aquileiensi Antistite ad Anglariam; quæ a Burgo sancti Sepulchri haud procul abest; affectus, circa Eugubium; collecto ex iis, qui erant fuga seruati, modico exercitu; consedit, tentauitq. ut a Perusinis reciperetur. Verum quia datum id non est, in Flaminiam transiit: ubi firmatis prouinciæ ciuitatibus, Mediolanum concessit, Francisco filio, cum iis, quæ aderant, copiis, in præsidio prouinciæ locato. Hludouicus Antistes sibi nō defuit inchoata uictoria, quin Apenninū transgressus, exercitum in Flaminiam duxit, Sigismundum Malatestam & fratrem, qui ad Philippum Vicecomitē desciuerant, ad Pontificis stipendia reuocat, huius prouinciæ pleraque opida ad deditionem compellit, quæ Picinini præsidio tenebantur. Hoc itaque tempore Marcellus, qui apud Hludouicum Venetæ Reipubl. orator erat, a Senatu Rauennam uenire iussus est, ut summa Imperii auctoritate, perinde ac urbis Dictator, res omnes administraret, Hostasium in officio retineret, cum ciuibus conciliaret, omnia tandem in pacatum reduceret. Verum in Venetos erat ciuium fere omnium Rauennatum, suburbanorumq. præsertim hominum ea propensio,

isq. ab Hostasio metus animos fregerat, debilitaueratq. ut sæpius palam Marcellum obnixe rogauerint, Hostasii Imperium omnino euerteret, solis obsequi se Venetis velle: conuentuq. ab eis, ut hæc decernerentur, in æde Spiritus sancti habito, Marcellus haud secus, quàm si ad tuendum in Imperio conseruandumq. Hostasium accessisset, innocentiæ fideiq. suæ, & Veneti Senatus famæ consulens, modo blando sermone, modo terroribus ac minis, id, ne fieret, prohibuit. Quam insignem hominis probitatem Rauennates summopere admirati, vniuersi eum una uoce Patrem Patriæ conclamant. At ille edicto diligenter cauit, ne in posterum amplius talia quis moliretur, aut verba de iis a quoquam haberentur. Nec diu post cum accepisset vrbem Picininus ab se alienatam, eam, nocte quadam prima vigilia aggressus est: sed hac de re per tormenti displosionem Marcellus monitus ab iis, qui ad portam Hadrianam in uigilia manebant, metuens ne qua coniuratio in urbe esset, accurrens in forum, dispositisq. confestim per urbem suorum militum præsidiis, ciuium auxilio hostium impetum perfregit, irritumq. reddidit. Qua occasione moti ciues, qui in forum ad Marcellum conuenerant, sibiq. plurimum timebãt, ut hac suspicione assidua liberarentur, iterum Senatui Veneto vrbẽ tradere, Marcellumq. conclamare Principẽ constituerãt, sed illius edicta, fidemq. & integritatem memoria repetentes, desideriũ cohibuere. Omnibus autem paucis post diebus compositis, aduersæ factionis proceres, qui fauere Hostasio videbantur, Marcellũ, vti Spretus est auctor, conueniunt, mirariq. se aiunt, quid sit, cur cum nihil aut certe parũ plerique ciues possent, ausi tamẽ fuerint Senatui Veneto vrbis deditionem facere: id in se tantum esse, qui apud Hostasium Principem, auctoritate, gratia, & consilio valerẽt, & ex sententia Remp. administrarent. Quapropter nos, inquiunt, uel si interficiendus Princeps esset, Veneto Senatui ciuitatem pollicemur. Hæc vtrumne vere & ex animo, an ficte & fallaciter, ut rem ipsam, Marcelliq.

sensum perciperent, ab eis dicta sint, incertum. Illud constat, Marcellum rei indignitate commotum, plane obstupuisse, & ut prioris tumultus causa maxima molestia afficiebatur, ita hac recenti mutatione plurimum perturbatus, ciues maligne locutos, mortemq. Principis sui pollicitos, supra quàm dici potest, detestatus est, ad eosq. conuersus, Quod antea, inquit, priuatim & publice affirmaui, uobis etiam referre nequaquam grauabor, me huc ab senatu eo nomine haud missum, quo ista fierent, sed ad continendum in officio Hostasium, incolumemq. seruandum. Quemadmodum uero eos hortatus sum, qui aduersæ factionis putantur, ita uos monitos uelim, istum animum deponatis, amiceq. uiuatis, ut mutua hac beneuolentia Princeps uester in officio, quod uehementer optat Senatus meus, permaneat. Desinunt, iis acceptis, ciues defectionem præterea tentare, quiescereq. aliquantisper uisi. Paucis autem post diebus Marcellus Rauenna proficiscens Hostasio, uniuersaq. fere ciuitate extra urbem comitatus, magno quidem omnes dolore, sed Hostasium maxime affecit, qui summa beneuolentia eum perinde ac parentē, tutoremq. fuerat complexus. Itaque non sine lacrymis, ingentiq. mœrore abeuntem intuebatur; Prætoris designati aduentu ægritudinem augēte, quem acerbum seuerumq. & omnino iniquo in Hostasium animo ferebant. Quapropter Marcellus ad Hostasium uersus, Mitte, inquit, has lacrymas, bonoq. sis animo, propediem enim ad uos, ut apud te hilare sim aliquot dies, reuertar. Atqui, inquit Hostasius, ego te, Senatumq. ante quàm dies quindecim elabantur, conueniam. Vbi autem, his dictis, aliquantum extra urbem progressum est, constitit Marcellus, & apprehēsa Hostasii manu, decemq. ciuibus adhibitis ex eorum numero, quos magis addictos & fideles Hostasio nouerat, remotis aliis, hortatus est illū, uti Rauenna, neque sui, neq. Venetiarum visendarum causa discederet: non enim fore, ut semper Marcello tradita ciuitas esset, seq. testes eos ciues adhibere, si discederet, aut si cum popularibus suis in gratiam nō

rediret,

rediret, futurum, ut ciuitate excluderetur: nã Vicinos Manfredos affines suos occultis id modis tentasse, ciuibusq. & agricolis inuisum & prægraue illius Imperii iugum esse: quam obrem, nisi diligenter caueret, male res suas successuras: curaret beneuolentia potius, quàm metu; qui malus dicitur custos diuturnitatis; ciuibus dominari: amari, quàm metui: reduceret ab exilio omnes: suis omnia restitueret: tandem uniuersum uiuendi institutum mutaret. Paterna hæc Marcelli monita si iuuenis Principis, familiariumq. ciuium animis altius insedissent, poterant, seruata, incolumem ciuitati Principem conseruare: sed eius inscitia, ne libidine dicam, nihil minus Hostasius fecit: cumq. haud ita multo post Gineura coniux, cum Rauennatibus nonnullis matronis, aut ualetudinis causa, aut quod illi hoc plerique suaserint, Venetias se contulisset, Hostasius, seu quòd diutius non posset uxoris absentiam ferre, seu; quòd uerius plerique putant; quia matronam; uxoris comitem, deperiret, eo uentitabat. Nam præter alienatos ab se; uti memorauimus; multorum optimatium animos, iuuenili quodam feruore, equorum, armorumq. studiis, quæ per ocium solent exerceri, & matronarum amoribus deditus, ciuiles curas factiosis ministris demãdabat. Erat autem illius uxor Gineura, Astoris Manfredi, Fauentiæ Principis, uti supra docuimus, filia, quæ, ut sorores habuit Ordelaphorum Foroliuianorum Principum matrimonio felices, ita ipsa non minus quàm pater; qui Bononiæ anno MCCCCV· iussu Legati Pontificii, fuerat obtruncatus; infelix fuit. Nam Hostasio Venetiis cum ea commorante, ciues Rauennates primarii, nacti urbis dedendæ occasionem, conuentu habito, req. constituta, dum populus festum diem Matthiæ Apostolo dicatum celebraret, anno a partu Virginis quadragesimo primo supra millesimum quadringentesimum, arma capiunt. Ad nobiliorum tumultum accurrit populus, lætisq. uocibus Diuum Marcum, & Senatum Venetum undique conclamat: confestimq. ad Sena- AN.MCCCC-XLI.

tum

tum Venetias missi, qui rem significarent. Decreuit igitur Senatus vrbem suscipere: neque amplius tam propensam amantissimorum ciuium voluntatem refellendam, aut paruifaciendam putauit: cum presertim non absque salutis multorum ingenti periculo, res ad Hostasium redire posse videretur. Itaque per litteras Rauennates certiores facit, ciuitatem se recepisse. Quibus acceptis litteris, cogitatione consequi longe facilius est quantum lætitiæ & hilaritatis animos omnium compleuerit, quàm scriptis explicare. Nec diu post, Hostasius, Gineura uxor, Hieronymusq. filius, in Cretam insulam, publico decreto, Rauennatibus id per litteras obnixe; ut auctor Spretus est; flagitantibus, ablegati sunt. Quòd eo etiam libentius a Venetis factum est, quia cum adhuc ipsi cum Philippo Vicecomite bellum gererent, Hostasius, qui erat Taurisii, ad hostes profugerat. Ne autem omnino absque Imperio esset, illi publica stipe nummi aurei octingenti, ab Senatu Veneto, quotannis, in præsidio insulæ collocato, constituti sunt. Verum breui post tempore Hostasium, vxorem, ac filium mors ex hominum vita abstulit: sepulti sunt in vrbe Creta, in D. Francisci; ubi Rauennæ etiam Polentani ad sepulturam dari consueuerant; in monumento ex marmore: atque hunc miserabilem exitum Polentana domus habuit. Eius gentilitium insigne fuit Aquila, partim alba, in arca cęrulea; partim rubra, in aurea. Is autem casus multo ante vaticinatione præuisus a Polentanis fertur: ipsumq. Opizonem, Hostasii patrem, sæpius, dum viueret, id conquestum ferunt: & apud omnes Rauennates vulgatum erat, fore, vt aliquando Polentani, circiter Kal. Mart. & dedicationem templi D. Ioannis Euangelistæ; quæ quotannis solenni cærimonia ad hanc diem celebratur; vrbis Rauennæ imperio, per Anastasiam portam deiicerentur: idq. adeo ab eis verum credebatur, vt summa semper diligentia eum dedicationis diem obseruauerint, præsidiaq. ad eam portam locauerint, vt per eos dies, nemo, præsertim aduena, ingredi ea porta egrediue posset.

possent. Quod etiam institutũ Veneti sequentes, adepta urbe, obstrui uoluere portam illam, unde Clausæ cognomentum habuit, ad ea tempora, cum Iulius secundus Pont. Max. aperiri eam, præsens, iussit, eiusq. commodo Rauennates uti, & Iuliã de suo nomine appellari. Quamquã autẽ Polentani hanc maxime portam firmis pręsidiis firmabant, diligenter tamen omnes, quę circa urbem erant, custodiri curabant. Erant autem hę. Porta Diuæ Mariæ in Pusterla, ab ueteri nobiliq. familia Rauennati, quæ ibidem haud procul habitabat, id nominis sortita: cuius adhuc nominis ædiculã Virgini Deiparę dedicatã, nouis, anno MDLX. editis miraculis, instauratã conspicimus: uocabatur olim Turris umbratica, cuius turris adhuc uestigia quędam supersunt. Porta Põposię, ad eius muri angulum, ubi nunc Turris eodẽ nomine extat. Porta Hadriana. D. Ioannis & Pauli, ubi & Turricula. Polentesia, quę & D. Marci uocata est. Turris Pizzorum, cum dicendum sit Pintiorum, quod eo loco Theodericus Rex, domum, ex ornamentis Roma deductis, a Pintiana porta; quę & Collatina; Pintiorumq. uicinis ędibus, ędificauerit. Turris Marigodosa. Porta Gaza. D. Mammæ. Vrsicina. D. Philippi. Tremeldula, ab D. Lucæ haud procul. Diuę Marię. atque ubi nunc arx extructa est: omnes numero quatuordecim, quibus quondam urbs omnis, ad Romę simulacrum, in regiones quatuordecim diuisa fertur. Veneti, omnibus, extra Hadrianam, Vrsicianam, D. Mammæ, & Gazam claudi iussis, iuxta arcem extruendam aliam curarunt, nouamq. appellarunt. Sed ut ad institutum reuertamur, tulit iniquo animo Hludouicus Cardinalis Legatus, Rauennã, omniũ opinione, celerius deditam; seu quòd ademptam receptæ urbis sibi laudẽ noluisset, seu quòd clarissimæ urbis possessionẽ Venetis inuideret. Sub id tẽpus Iacobus Guarinus Rauẽnas, Vrsianę ædis Canonicus, cũ D. Marię Rotũdę Rector esset, ab Eugenio Põtifice impetrauit, ut in D. Vitalis, monachis qui ibi aderãt uel repugnãtibus, ordinis D. Benedicti cucullũ indueret. Quod cũ effecisset, Abbasq. haud

ita multo post eiusdem cœnobii creatus esset, Matthæum Blondum Foroliuianum ex eadem familia monachum; Blondo fratre, grauissimo historiarum scriptore, qui Eugenio erat a secretis, rem iuuante; Diuæ Mariæ Rotundæ cœnobio præficiendum curauit: & per hunc modum sacra illa Diuæ Mariæ ædes, Casinati est ordini restituta. Veneti Rauenna, ciuium beneficio potiti, ne ingrati viderentur, cum in omnes, salutares & benefici esse soleant, ciues omnes Rauennates multis donant prærogatiuis & immunitatibus, eoq. loco apud Venetã Remp. esse decernunt, quo ceteri subditarũ sibi iam diu ciuitatum, essent, fuissent, futuriq. essent: vti latissime ex Priuilegiis cognosci potest, quæ amplissimus ille & gratissimus Senatus, eodem anno MCCCCXLI. Decimo sept. Kal. April. ciuibus nostris postulantibus concessit. Victorem Delphinum clarissimum virum, receptæ vrbis statim Legatum mittunt, qui incumberet in eam curam, vt vrbs aduersus omnes hostium impetus muniretur: nequaquam ignorantes florentissimæ vrbis dominatum a multis sibi inuideri. Hocq. tempore leges nostrę municipales pluribus locis commutantur, multis additis, quibusdam detractis, ad vrbis Venetiarum mores ac ritum magis accommodatis. Cum vero interea Sfortiæ, qui ad Vicecomitem Socerum defecerat, impetum metuerent, Sagittarios CCCC. & aliquot naues Rauennam præsidio miserunt: nam superioribus etiam mensibus Guido Antonius Manfredus, qui Ioanni Galeazo, patri, & Astori auo in Fauentinum dominatum successerat, existimans, ob Gineuram Hostasii Polentani vxorem, sibi Rauennam hereditario quodam iure deberi, fecerat cum militibus, qui in statione Rauennę erant, & agricola quodam, de prodenda sibi ea vrbe, coniurationem. Facinoris autem perficiendi is erat modus inter eos constitutus, vt ab agricola Mãfrediani milites circiter viginti, curru, sub tritici manipulis, ad portam vrbis Hadrianam deueherentur: ipseq. agricola pontem, cum iam plane demissus esset, primus occuparet,

&

& ibidem simulata currus aut iugi effractione subsisteret, dum milites e manipulis egressi, portam occuparent: interea uero coniurati Veneti milites accurrerent, iuuarentq. si quid forte magnum Rauennates molirentur: idq. erat inalbescente cælo faciendum, qua hora aperiri portæ vrbis solebant: nequaquam autē desuturos equites quadringentos, selectosq. pedites totidem, quos in insidiis ad Tauresium; id uillæ suburbanæ nomen est, illi urbis portæ uicinæ; Guidone Bentiono Duce Manfredus collocaturus esset. His ita constitutis, Idib. Quinctil. uesperi Bentionus cum copiis Fauentia profectus, mittebat singulo milliario, qui Guidonem Antonium de uniuersa itineris ratione certum redderent: ipseq. Manfredus cum magna ciuium Fauētinorum, agricolarumq. qui uias omnes & semitas, uel in cæcis tenebris, nouerant, manu, insequebatur. Cum itaque ad Anemonem fluuium, quod eo loco, Rasanarii nomen accipit, uentum esset, illudq. ad secundam uigiliam traiecissent, uisum est illis non amplius progredi, ne, si inde proficiscerentur, loco tum satis inculto, & agresti, ab hominumq. ædibus distanti, nunc autem in florentissimum agrum, feracissimum, & elegantem culturam redacto, decimum circiter lapidem ab vrbe remoto, facile aut strepitu pedum, aut equorum hinnitu, rem incolis patefacerent: nec enim erat dubium, quin etiam si paullulum quieuissent, satis in tempore essent suis affuturi. Cum igitur equis omnes descendentes, & pars colloquerentur, pars humi requiescerent, equi pugnam inter se primum ineuntes, aliquanto ab illis spatio recessēre. Mox cœpere milites, perinde ac insani & amentes, per agrum uagari: plerique armati trans amnem ferri: omnes uulneribus confodi: nec, dum uulnerarentur, sentire: nec, qui uulnera illis inferret, perinde ac sui omnino suarumq. rerum immemores, cognoscere. Atque per hunc modum omnes tota nocte errabundi, ubi primum illuxit, redire ad seipsos uisi: cumq. inuicem uulnera inuenerentur, nihil dicere, omnes mirari. Ipse inter ceteros Ben-

tionus oculum erutum, & ab tenui neruo pendentem gerebat: reliqui grauiter vulnerati in summa confusione versabãtur, dum mutatæ omnibus uestes, & equis habenæ atque ephippia essent: omnesq. uelitares hastæ, & alterius generis quotquot erant, & thoraces, & galeæ perfractæ uiderentur: quiq. erant nobiliores, commutata ueste, sordidiori ac uiliori induerentur: in iis uideri Fridericus Vrbinatium Regulus, conscissa undiq. & pannosa tunica indutus poterat: qui deprehendit etiam pateras quattuor, puero ut deferret traditas, in suo sinu esse. Verum illud longe omnibus, mea sententia fuerit anteferendum, quòd cum grauiter uulnerati omnes essent, nullus interierit, ipseq. Bentionus, oculo, qui ex tenui neruo pendebat, in locum restituto, conualuerit, quattuorq. solum equi mortui fuerint reperti. Huius rei testes adducit Desiderius Spretus; qui hæc memoriæ prodidit; Fridericum Comitem Vrbini Principem Firmanum, Colam Antonium Neapolitanum equitem, Raimundum & Antonellum Nucerinos, Scaramutiam Romanum, ipsumq. Guidonem Bentionum copiarum Ducem, a quorum plerisque narrantibus rem didicit. Firmata igitur hoc præsidio sagittariorum, & aliorum militum urbe, aduersus huiusmodi impetus, Veneti, ut nouis habitatoribus repleretur, cum ad illa tempora; uti etiam Blondus testis est; habitaretur parum frequenter, dedere, per annos decem, iis, qui Rauennam ad habitandum uenirent, omnium munerum, tributorumq. immunitatem. Qua tamen, cum ueteres ciues Rauennates pleriq. atque etiã agricolæ, fuissent, fauore & gratia aliquorum, donati, edicto Decem uirum cautum est, ut nihil omnino deinceps ualeret: quemadmodum & libertas illa in agricolis ad ciuitatem se habitatum conferentibus, antiquata est, qua ab certa pecuniæ pensione, ex ratione agrorum decreta, eximebantur. Plures enim ex agricolis donari ciuitate curabant, ne pecuniam illam soluerent, & munerum immunitate uterentur. At Veneti fraudem sentientes, edixere, uti qui ex agro Rauennati

uennati in posterum ciuitate donaretur, ad operas cogi quidem nequaquam posset, verum agrariam pensionem solueret: idq. litteris publicis testatum uoluere. Per hunc modum Rauenna colonis in dies augeri: ager quoque excoli ita cœptus, ut, cum maximam partem veprium esset plenus, & omnino ob syluas & paludes incultus, breui & feracissimus, & elegantissimus euaserit: suburbia quoque ad Vrsicinam portam & Hadrianam, cum utilitatis, tum ornamenti causa instaurata sunt, Rauennatum Legato, Bernardino Lazaro; cui nunc familiæ ab Mengolo, eius gentis viro, nouum Mengoli cognomentum est; ab Venetis patribus id postulante. Interea Thomas Perondolus Rauennatum Archiepiscopus decedens, successorem habuit Bartholomæum Rouerellam Ferrariensem, Ioanne patre Rhodigio oriundo, scribaq. sollerti genitum, pauloq. ante a Calisto Tertio Pōt. Max. qui Nicolao Quincto fuerat subrogatus; Hadrianum Episcopum factū. Huius Archiepiscopatu, anno MCCCCLVII. Iacobo Antonio Marcello hortante, consulenteq. Senatus Veneti decreto, arx munitissima, in ea parte urbis, quæ spectat orientem æstiuum, extrui cœpta est, ut terra mariq. siquis oppugnaret, præsto esse posset, præsertim cum superioribus annis ab ea parte expugnationem Picininus tentauerit. D. Andreæ templum iam vetustate labens, Gothorum tempore exædificatum, Minusq. vocatum, vt ab eo internosceretur, vel sola nominis appellatione, quod Petrus Chrysologus Archiepiscopus; vt supra docuimus; construxerat, prorsus destruitur, lapidesq. ad arcem ædificandam adhibentur. Primum eius ædificii lapidem, supplicatione omnium ordinum indicta, frequenti populo, Bartholomæus Archiepiscopus Nono Kal. Iun. collocauit: subter quem Petrus Georgius, Patritius Venetus, Rauennæ Prætor & Præfectus, nummum aurum, argenteamq. & æneam monetam posuerat. Arx hæc adhuc superest, fossa vndique munita, & pinnato muro elegans, nobiliq. Brancaleonis cognomento. Ad illam ædi-

AN. MCCCC-LVII.

ficia quædam adiunguntur, quasi suburbium, Cittadellam appellatum: quam Veneti, Dalmatis, qui Mahometi Secundi Turcarum Imperatorts impetum armaq. fugientes, Venetias venerant, ad habitandum dedere. Siquidem Mahometes, Amurathi patri suffectus anno MCCCCL, vt more maiorum in egregio ausu primas vires posuisse videretur, innumero tormentorum & copiarum terra mariq. apparatu, Byzantium ui cœperat, Constantino Orientis Augusto, districto gladio pugnante, interfecto. admirabileq. omnino fuit, vt, quemadmodum Constantinus Cæsar Helenæ filius, primus fuerat, qui Byzantii Augustalem sedem locauerit, vnde vrbi nomen Constantinopolis impositum, hic Constantinus nomine, Helenæq. filius, ex Paleologorum familia, postremus fuerit, post Byzantii Imperii annum millesimum, centesimum, trigesimum primum: a partu autem Virginis MCCCCLIII. Quarto Kal. Quinctil. Qua insigni victoria elatus Mahometes, omnes vrbes Græciæ, Mitylenem insulam, magnam Dalmatiæ partem, Scutarumq. præsertim occupauerat. Itaque Veneti multos earum vrbium ciues, ad se; uti diximus; profectos, Rauennam misere: cumq. ditiores, uti Dulcichii, cognomento Bancherii, Scutariani ciues; & Peregrini, cognomento Cauallarii, qui Dyrrhachini erant, & alii complures, domos sibi & fundos comparassent, Cittadella egentibus, ad habitandum, ingenti ipsorum & Rauennatum commodo, tradita est. Neque vero interea instaurandæ vrbis curam intermiserant, sed adeo exornata & restituta est, vt agris colendis, siccandis paludibus, propugnaculis, munitionibus, ædificiis publicis, ac priuatis, nouisq. ciuibus additis, tunc primum ex opidulo, vrbs esse, & pristini splendoris aliquam partem recuperasse uideretur. Ad hanc diem enim Polentanorum siue negligentia, siue inopia, raris habitatoribus, & minutis ciuibus referta, vix unam aut alteram domum habebat, quæ Patritiam dignitatem sustineret: ob pestilentiam fere semper afflicta, cuius

ſigna in ciuium facie coloris aurei, ipſoq. malo habitu corporis apparebant. Ad hanc ab Venetis inſtaurationem acceſſit Beſſarionis Cardinalis pium ſtudiũ, qui anno MCCCCLIX. conſociationi Canonicorum ſancti Seruatoris, Cœnobium & fundos, omniaq. iura ſacrę ędis D. Ioannis Euangeliſtę dono dedit. Paulo poſt eiſdem Canonicis Antonius Calbus, D. Georgii in Tauro; quod eſt in Cenceda uilla; templum atque agros numerauit: quę tamen multis ante annis, Vrſianę ędis Oſtiarii, iure emphyteutico ab Archiepiſcopis accepta, poſſederant, & eodem iure aliis ipſorum agrorum partem ad excolendum tradiderant. Ea autem fuit, cum illorum Canonicorum induſtria, tum agri vniuerſi Rauennatis culturæ, & fluminum humum ex Apennino deuehentium beneficium, vt bonorum illorum fructus ſcutorum nunc myriades longiſſime ſuperent, quæ eo tempore nummos aureos triginta, locata, ex Petri Rangoni Parmenſis, ſcribæ ciuisq. Rauennatis, tabulis publicis nouimus. Scripſit hoc tempore Deſiderius Spretus iunior de vrbe Rauenna commẽtariolum, quod extat; diſtributum in partes tres: quarum prior originem, amplitudinemq. vrbis ſummatim complectitur: alia eiuſdem explicat uaſtitatem Polentanis dominantibus: in Tertia Polentanorum expulſio, & Veneti dominatus initium deſcribitur, ſtylo, ut temporibus illis, admodum eleganti. In quo munere cupiens boni ciuis ſatisfacere partibus, & memoriam illarum rerum, quæ ſuo tempore fuerunt geſtæ, ad nos tranſmiſit, & viam poſteris ad Rauennatem hiſtoriam patefeciſſe videtur. Sub id tempus Caliſto Pont. Max. vita functo, Pius Secundus Senenſis ſufficitur, qui anno a partu Virginis MCCCCLXI. Quincto decimo Kal. Ianuar. Bartholomæũ Rauennatem Archiepiſcopum Beneuenti cooptauit in Cardinalium Collegium, D. Clementis titulo adiecto, Legatumq. ſuum fecit, ut Ferdinandum Neapolitanorum Regem coronaret. Per id enim tempus Ioannes Lothoringiæ Dux Renati filius, & Hludouici Andegauenſis nepos, ad poſſeſſionem

AN. MCCCC-LIX.

AN. MCCCC-LXI.

eius

eius Regni, perinde ac hæreditariam, magno comparato exercitu, aſpirabat. Nam cum Alfonſus Aragonum Rex, Ferdinandi pater, antea Renatum ad deditionem compuliſſet, ipſo nunc mortuo, anno ſexageſimo ſecundo ſupra milleſimum quadringenteſimum, plerique Regni proceres, Ioannem, Renati filium, aduocant, qui multa iam opida in Apulia occupauerat. Sed Pius Pontifex Ferdinandum Regem confirmauit, & coronandum iuſſit: quod eodem anno Bartholomæus Rauennatum Archiepiſcopus, Pontificis nomine, Baroli, quod eſt nobiliſſimum Apuliæ opidum, fecit, nonnullosq. etiam Regni proceres, ad Ferdinandum adductos, ab Lotharingio alienauit. Quamobrem non fuit factu difficillimum, vt Ferdinandus, pulſo profligatoq. Lotharingio, Regno, breui poſt, tranquille potitus fuerit. Cum vero Pio ſecundo, Paulus item ſecundus in Pontificatum Maximum ſucceſſiſſet, interq. ipſum ac Ferdinandum Neapolitanorum Regem, graues eſſent ſimultates ortæ, Paulus haud ita multo poſt Regis exulceratum animum leniturus, Rauennatem Archiepiſcopum, Bartholomæum, legatum miſit: qui adeo diligenter ac tempeſtiue Regis tractauit animum, vt maximam partem emollierit. Erant inter ceteros Bartholomæo Archiepiſcopo fratres, Laurentius Ferrarienſis Epiſcopus, diuini humaniq. iuris valde peritus, & ſummus Theologus: a Paulo Põtifice Legatus in Galliam pro re Chriſtiana miſſus, nec non in Germaniam, & Pannoniam ad Boemiæ Regem, qui perfidia inſigni, paulatim ſe a toto corpore Chriſtiani nominis ſubtrahebat. Nicolaus alius frater, Oliuetani ordinis magiſter fuit. Florius poſtremus, qui miles Hieroſolymitanus, ac potius Rhodius; nam in eam tunc inſulam compulſi ii milites fuerant; ſtrenui animi illuſtria ſigna præbuit. Per id tempus Fridericus Cæſar, Roma rediens, quo ſe voti cauſa contulerat, Rauennam venit: qui ſummis honoribus & inſigni pompa a Rauennatibus exceptus, cum gratam propenſi animi ſignificationem laudaſſet, aliquot ex ipſis eque

AN. MCCCC-LXII.

ſtri

ſtri ordini adſcripſit Comitesq. fecit, anno a partu Virginis MCCCCLXVIII. menſe Decembri. in quibus ii fuere. Ioannes Franciſcus Bratius, iuriſconſultus: Ioannes Abbioſius, medicus: Hoſtaſius & Nerinus, Raſponii: Bartholomæus & Baldus, Ghetii: Opizo Aldrouandinus: Hoſtaſius Raiſius: Romoaldus Saxus: Matthæus Balbus: Thadeus a Cornu: Malateſta Monaldinus: Petrus Picininus: Franciſcus, Maſius, & Bernardinus Artuſinii: Guidarellus Guidarellius: Petrus Floronus, cognomento Groſſus. Paulo poſt Xyſto Quarto Pontifice, Paulo ſecundo ſubrogato, Rauennates, Herculem Eſtenſem honotifice accipiunt, ad eos profectum, quòd Ferrarienſi dominatu, ab Nicolao Leonelli filio, pulſus fuiſſet: verum auxilio Venetorum haud ita multo poſt, Ferraria denuo potitus, Nicolaum interfecit. Interea cum D. Vitalis cœnobium Rauēnate, ab inſigni monachorū deſidia, corruptisq. moribus, in dies magis ac magis collaberetur, Rauennatibus & Venetis id poſtulantibus, Xyſtus Pontifex illud, bonaq. illius omnia, adiunxit ad Diuæ Iuſtinæ conſociationem, quam ſuperioribus annis, Pataui, Hludouicus inſtaurauerat: Nec diu poſt Bartholomæus Archiepiſcopus, cum multos annos Eccleſiam Rauennatem adminiſtraſſet, multarum rerum geſtarum gloria, arridentisq. fortunæ ſucceſſibus elatus, anno ab ortu Chriſti ſeptuageſimo ſexto ſupra milleſimum quadringenteſimum Romæ deceſſit. Sepultus eſt ad D. Clementis, iuxta monumentum Florii fratris, Phyliaſio, Petri fratris filio, funere curante. Succeſſit ei in Rauennatem Archiepiſcopatum ipſe Phyliaſius, qui ſuperiore anno ab Xyſto Pontifice, Bartholomæi patrui rogatu, fuerat Archiepiſcopus deſignatus, Peruſinusq. legatus factus, ob inſignem vtriuſque iuris peritiam. Hoc interim ſpatio Veneti ornare munireq. adeptam vrbem minime intermittebant, præſertim quòd non contemnendas inde commoditates, & militibus ſtrenuiſſimis ex ea conſcriptis, & ſtationibus habendis, præter communem ſolitamq. vtilitatem, aſſequerentur.

AN. MCCCC-LXVIII.

AN. MCCCC-LXXVI.

Quod

AN.MCCCC-LXXXII. Quod cum visum esset multis in bellis, tum maxime in Ferrariensi enituit, quod anno MCCCCLXXXII. aduersus Herculem Estensem, Ferrariæ Principem, illatum est: in quo Italia est omnis diuisa in partes duas, quarum alteram habebant Pontifex, Veneti, & Genuenses, alteram Ferdinandus Neapolitanorum Rex, Ioãnes Galeatius Sfortia Mediolani Dux, & Florentini. Tametsi Pontifex, cum aliquanto, quàm vellet, in eo bello Venetos pertinaciores videret, cum Mediolanensi Duce, Neapolitano Rege, ac Florentinis fœdus pepigit, vt communi uoto in Venetos pugnaretur, a quibus repetebat Rauennam, Ceruiam, & aliquas præterea Flaminię ciuitates, quæ sui iuris dicebat. Veneti ex aduerso Rauennam munire, circa muros, ad propugnaculi simulacrum, turres exædificare: quibus turribus nomen ab iis ciuibus impositum est, qui Prætores & Præfecti vrbis, cum essent, eas ædificationes curabant. Hinc Zancana, ab Andrea Zancano; Legia, ab Andrea Legio, cognomentum habuit. In eo igitur bello, assidue milites Rauennæ in statione habiti, qui & opem ferrent, si casus tulisset, & vrbem tuerentur: cumq. ex eo, pace facta, Veneti victores euasissent, Rauennæ ædes Prætorias, quas in foro nunc uidemus, instaurauere: uniuersum uero forum, cum herbis nascentibus esset ignobile, tantumq. duabus semitis intercurrentibus diuisum, egregie lapidibus sternunt, geminasq. ibidem columnas erigunt, quarum alteri Leonem, qui Diuum Marcum refert, alteri D. Apollinaris statuam ex marmore, opificis nobilis, Petri Lombardi, opus, imponunt. Cumq. D. Sebastiano dedicatum in foro templum, nimis angustum uideretur, illud augent, eamq. adiectam partem, D. Marco dedicant: in quo munere Marci Bragadeni Prætoris ac Præfecti pietas maxime eluxit. Omnibus autem undique pacatis, Veneti copias omnes d mittentes, Ioannis Aldrouandini Rauennatis, Opizonis filii, qui his omnibus bellis, cataphractorum pręfectus, egregie fortis militauerat; spectatam uirtutem magni æstimantes, tametsi sagittarios

equestres

equestres Rauennæ, missos fecissent, tamen Androuandino florenos uiginti in menstruum stipendium deinceps etiam, tametsi domi quiesceret, tribuerunt. Interea cum Sigismundus Austriacus, mercatoribus Venetis quibusdam captis, qui Bolzanum ad nundinas conuenerant, bello aduersus Venetos præbuisset occasionem, quæ deinde non paruum incrementum accepit, Veneti ex superioribus bellis intelligentes, Rauennatum fidei ac viribus quantum fidendum esset, ex nostra ciuitate iusserunt conscribi sibi copias: quod & factum est; eoq. temporis momento ad Robertum Sanseuerinum, Veneti exercitus Imperatorem, peruenerunt, cum Heluetii desperatis indutiis, combusta Roboreti arce, discesserant: quamobrem nihil ea in re confici ab Rauennatibus potuit: additus tamen reliquis, ab eorum aduentu, animus; iamq. in Heluetios quasi fugientes, & in Tridentinas regiones impetus fiebat, victoriaq. propediem sperabatur, cum Sanseuerinus, dum excipere descendentes hostes repellereq. niteretur, in Athesi submersus est. Haud tamen diu post, pax est consecuta. Per id tempus Bernardinus Fertinus, Franciscanus, per omnem Italiam agendo & docendo, tum mysteria sapientiæ diuinæ summa eloquentia patefaciens, tum homines ad impuritatem animorum suorum uere cognoscendam, illamq. ex animo detestandam, & cultum, ac uenerationem Dei amplectendam adducens, Rauennæ sæpius id prædicauit: cumq. ob populi frequentiam templa minus sufficerent, in foro, summa vocis, quæ ad aures omnium integra pertinebat, felicitate concionabatur: e concione autem, per occultos uicos, homines uitans, qui ex eius, perinde ac uiri sancti, uestimentis, aliquid abstrahere semper consueuerant, domum redibat. Eius impulsu & concionibus, certæ pecuniæ & fundi, hominum piorum erogationibus, & Phyliasii præsertim Rouarellæ Archiepiscopi; qui multam numerauit pecuniam; coacti sunt, ex quorum prouentibus, oppigneratis egentium bonis, pecunia

traderetur: Montem Pietatis appellant: quem adhuc non absque pauperum ciuium vtilitate; ægre licet; extare conspicimus. Fuit is annus a partu Virginis MCCCCXCI. Insequenti Innocentius Octauus Pont. Max. qui Xysti Quarti demortui fuerat successor, ex hac uita migrauit. Subrogatur Alexander Sextus, Borgia, Hispanus: cuius Pontificatu omnis Italia Gallorum armis turbata est, dum Itali proceres, ipseq. præsertim Hludouicus Sfortia Mediolanense Imperium, pro Ioanne Galeatio fratris filio, administrans, & ad integrum dominatum aspirans, insano studio, Carolum Octauum Galliæ Regem, ut Neapolitanum Regnum, tamquam hæreditarium, repeteret, in Italiam euocarant. Magno igitur cum apparatu Rex profectus, Ferdinando Rege cedente, Neapoli potitus est. Cum uero tam felici victoriæ cursu, non modo Sfortia, sed etiam Alexander Pontifex territus, cum Maximiliano Cæsare, Venetis, & nonnullis præterea Regulis fœdus icisset, Alexanderq. iure fœderis ab Venetis præberi sibi quingentos equites, pedites mille, qui vrbi Præsidio essent, postulasset, Veneti, quòd intelligerent eius obseruantiæ, qua Romanos Pontifices semper coluerant, esse, ut fortissimi, præstantissimiq. mitterentur, ex Rauennati statione equites mittunt, cum maiorem partem Rauennates essent. Quod ab Rauennatibus libentissime factum est: quemadmodum etiam omni beneuolentiæ significatione paucis post diebus Bernardum Contarenum acceperunt, nouas subsidiarias Ferdinando aduersus Carolum copias, senatus iussu ductantem. Verum is cum Rauennæ aliquantisper commoraretur, ductus Rauennatum beneuolentia, sed maxime rerum euentum perspecturus, intereaq. Fauentini summo studio peterent auxilium sibi a Venetis, aduersus exules, ferri, qui Astoris Manfredi, Galeotti filii, Fauentiæ Principis, adhuc pueri, ditionem fere omnẽ occupauerant, Contarenus senatus Veneti consulto, Rauenna Fauentiam cũ equitatu & peditatu profectus,

AN. MCCCCXCI.

fectus, fusis, fugatisq. exulibus, Fauentinum Imperium puero, quòd pene totum amiserat, restituit. Sub id tempus dum uario rerum euentu, Carolus Gallorum Rex, modo Neapoli potitur, modo expellitur, bellum tamen semper in Ferdinandum urgeret, nouus morbus in Italiam uenit, ex nouis regionibus importatus. Nam Christophorus Columbus Ligur, Atlanticum, Fortunatasq. insulas præteruectus, summo diuturnę nauigationis labore, occidentalem Indiam anno ab ortu Christi MCCCCXCII. Quincto Id. Octobr. primus, præterq. omnium opinionem adinuenit; multaq. inde, nostris hactenus inaudita, in Europam retulit; & nouos mores, gentes, morbum etiam quem Gallicum uocamus, aduexit. Pleriq. enim ex Columbi militibus a scortis in ea regione, quibuscũ rem habebant, contracto morbo, qui apud illos persamiliaris & perfacilis est, in Hispaniam redeuntes, Neapolim ad Ferdinandum in subsidium missi sunt: non fuit autem difficillimũ, vt breui milites alii complures, mulieresq. multæ contactu Venereo, afficerentur, & per trãfugas Gallico exercitui communicaretur. Hinc cum Neapoli primum in homines palam irruerit, a Gallis morbus Neapolitanus est vocatus: cũ vero Galli vel per intemperantiã, & ¦ plenã viuendi rationem, vel ob eius regionis caliditatem, in qua præter consuetudinem versabantur, viribus infirmi redditi, eo morbo plus, quàm alii indigenæ occupari cœpissent, ab Hispanis atque Italis Gallicus appellatus est. Emergunt in hoc morbo, ad obscœnas partes pustulæ, maligna vlcera, uirulentaq. seminis defluxio, inguinum bubones, dolores ingentes, qui medios artus obsident, uigiliisq. tandem, & diris cruciatibus conficiunt hominem. Superioribus annis cum cruciatus implacabilis cieret, & ulcera, quibus uel ossa misere ac fœde rodebantur, nunc plurimum mitigatus, uel remediorum inuentione, uel astrorum immunita malignitate, in depilationem omni fere ex parte degenerauit. Plurimis enim capitis, superciliorum, ac barbæ pili sensim aut parua aut nulla corporis offensione

AN. MCCCC-XCII.

defluunt. Ingentem hunc morbum, nobilissimarum rerum ac medicamentorum inuentio compensauit. Ex ea enim, quam Hispaniolam uocamus, atque etiam ex Peru, ubi multa regna nobilissimis amplissimisq. ciuitatibus ornata extāt, sunt multa reperta, quæ adhuc in hoc nostro orbe desiderabantur. Quòd si hic quædam quoque adsint, longe ab illis & nobilitate & multitudine exceduntur; ut Aurum, Argentum, Vniones, Smaragdi, & huiusmodi alia. Inter cetera ingens auri & argenti copia admirabilis est, quæ quotidie in Europam ex illis regionibus inuehitur: arborum item, herbarum, liquorum, gummorum, lapidum immensa atque inaudita varietas: & veterum simplicium, de quibus Dioscorides & reliqui scripsere, uera & auctoribus illis ignota origo. Peru prouincia, sub Torrida zona magnam partem est: montibus atque etiam planitie abundans. Tota calidissima est planities, & montium pars etiam quædam, præsertim ubi sunt riui. Qui frigidos montes incolunt, æstatem Aprili inchoant, hiemem Octobri. Qui uero subiectos habitant campos, hiemem Aprili, Octobri æstatem. Aestas atque hiems montium incolis ingentes imbres affert, cum tamen in campis subiectis ea sit siccitas, vix vt aliquando leuissimo imbri puluis hieme aspergatur, cumq. nubes videntur aquis prægraues, quæq. solis aspectum impediunt, tamen aut in montes aqua omnis decidit, aut ad plana delati imbres, roris similes sunt. Sed hæc iis relinquo, qui de illis regionibus commentarios magnos scripsere. Paucis post annis Emanuele Rege Lusitano iubente, ultra promontorium Praxium & Bonæ spei, Aethiopicum litus perlustratum est; gentes subactæ; Persici sinus angustiæ superatæ; Congo Regnū in Aethiopia ab iis est inuentum, vbi homines, non cum esuriunt, comedunt, sed cum cibus suppetit; ad hoc vitę genus, vt canes, assueti: est enim sterilis admodum regio, & rerum fere omniū inopia laborans, in qua tamen homines viridi ætate octuagesimū excedunt annum; inopia, vitæ diuturnitatē aut

AN.MCCCC XCII.

efficiente,

efficiente, aut certe nequaquam impediente. Ormus autem felicis Arabiæ opidum ex contrario, & omnibus ob gentium conuentum, quæ ad illud Emporium concurrunt, abundat, & homines habet sollertissimos, tantaq. excellit caliditate, ut calidiora Aethiopiæ loca, si illi conferantur, facile temperata iudicentur. Est in eo tractu, insignis Indiæ orientalis portus, Goa, iuxta Calecutum. Malacha item in aurea Chersonesso: ex Malacha ad Chochim itur: inde ex China, ad Giapam, vbi plura regna admodum opulenta sunt. Verum vt hæc omittentes; quæ ob rei magnitudinem nequaquam summatim prætermittenda putauimus; eo redeat oratio nostra, unde diuertit, cum Veneti ciuibus Rauennatibus, ipsaq. vrbis uicinitate, maxime iuuarentur, id præsertim in Gurlino Tombesio, ciue nobilissimo Rauennati, uisum est, qui belli artibus & gloria clarissimus, ubique & rem Venetam pro uirili tuebatur, & suum, patriæq. nomen, non absque summa gloria, efferebat. Nam cum Alexander Pontifex, Maximilianus Cæsar, Veneti, & Hludouicus Sfortia, uictoria & armis; uti supra memorauimus; Caroli Regis Gallorum perterriti, fœdus fecissent, eoq. fœdere audito Carolus; præsidiis in Neapolitano Regno dispositis, ne illorum armis circumueniretur, reditum pararet in Galliam, essetq. iam ab eo Pisas ventum; quas diu Florentini oppugnauerant; Hludouicusq. Aurelianus, quem apud Astam ad incerta belli, cum valida copiarum parte reliquerat, Nouariam occupasset, Veneti, opem Sfortiæ laturi, copias scribunt: quarum vt Imperatorem fecere Franciscum Gonzagam Mantuæ Principem, ita cohortis nobilissimę atque amplissimæ, Gurlinum Tombesium, honorificis adiunctis titulis, Præfectum creant. Qui nequaquam tanto honori atque oneri impar, eo prœlio, quod ad Tarrum amnem commissum est aduersus Carolum Regem, dum in Galliam Rex festinaret, ea virtutis monumenta præbuit, ita fortiter Gallorum audaciam repressit, ut militaris gloriæ sempiterneq. laudis immortale ac summum culmen, omnium

consensu,

consensu, attigerit, cum pauci admodum in eo infelici prœlio fuerint, quos temeritatis atque imprudentiæ nota non fuerit consecuta. Hanc ob rem Mantuanus permotus, cum Nouariam, in qua Hludouicum Aurelianum esse diximus, oppugnaret, Carolo iam Taurinum profecto, & Galli duces, qui introducere præsidium & commeatum in vrbem conabantur, egregie, multis captis, fuissent repulsi, atque ob id acrius hostes inclusos vrgeret, visa occasione, munitionis, quam ad extremum suburbanorum tectorum caput Aurelianus erexerat, occupandæ, id prouinciæ Gurlino mandauit. Qui nobili ausu, nihil a virtute, constantiaq. animi, qua vti semper consueuerat, degenerans, in eam munitionem transcendit: Gallisq. intra portam compulsis, totam eam munitionem, quòd ex materia cespiteq. constabat, protinus incendit. Sub id tempus cum Pisanum Bellum, Florentinis eam vrbem repetentibus, consecutum fuisset, Pisani, postulato a Venetis impetratoq. præsidio, Gurlinum, & cum eo Ioannem Fabrũ item Rauennatem, virum, ut ex eadem, qua & Gurlinus, ciuitate, ita virtute nequaquam dissimili, omnium libentissime accipiunt. Nec spei defuit euentus: cum enim in leuioribus eius belli prœliis Ioannes Faber strenuam operam semper præstitisset, dum virtute, insidiis, audacia, nouisq. artibus quotidie certaretur, maxime tamen virtutem suam in eo patefecit, cum Franciscus Siccus Florentinorum Dux, circumuenire Paulum Manfronum cupiens; in cuius cohorte Ioannes Rauennas militabat; e Vico Pisano hominem ad pugnam trahere conabatur; cuius studio putabat fore, vti Manfronus in loca uel iniqua; quibus ager ille ob paludes ac colles abundat, incaute pertraheretur. Quod cum efficere Siccus iam tentaret, circumlocatis insidiis, missisq. pabulatoribus in campos, qui a Bientina; vbi Siccus erat; ad Vicum Pisanum, uberes pertinebant, Manfronus Ioannem Rauennatem, & Ioannettum Palaiam cum expeditis turmis celeriter emittit, moxq. ipse cũ graui armatura equestri, subsidiariisq.

peditibus

peditibus subsequitur: idem Siccus facit, accitis e proximo cataphractis: prœliumq. auctis undique uiribus, peracri concursu commissum, Manfrono & Rauennati omnino uictoriam præbuisset, nisi in insidias præcipitati fuissent: ubi tamen adeo fortiter ac strenue rem gesserunt Manfronus atque Rauennas, ut, cum diu irruentes undique hostium cuneos sustinuissent, tandem ambo in Vicopisanum honestissimis vulneribus confossi; cum multi capti, trucidatiq. fuissent; gloriose victi redierint. In eo Pisano bello, maximo vsui Venetis Rauenna, ipsiusq. ciues fuere: si quidem ibi Duces in statione locabantur, habebaturq. magno commodo ex ea vrbe, finitimisq. agris delectus, & perpetuo per decem amplius annos, equites, Epirotici præsertim, supra mille, in statione non sine graui ciuium detrimento & incommoditate ibidem commorati sunt: Cumq. Pisis maxima commeatus penuria laboraretur, nauibus præsertim quibusdam Venetis, quæ illũ importabant, a Gallicis nauibus captis, Rauenna frumentaria ciuitas non defuit. Verum ea vtilitas longe omnium præstantissima est visa, cum Hludouicus Sfortia, Carolo Rege vita functo, & in eius locum Hludouico Aureliano; quem, ob incertam Gallici nominis appellationem, aliqui Loysium etiam uocant, subrogato, tanti adeoq. inimici Regis metu quasi omnino liberatus, paulo apertius hostilem in Venetos animum patefaciens, Catherinam Sfortiam adduxerat, filiam ex fratre spuriam, quæ Foroliuii & Cornelii dominabatur, ut ex suis finibus milites cogeret, & Florentinis diuturno bello extenuatis in subsidium mitteret. Eum delectum cum cœpisset Catherina habere, rescitumq. fuisset; Rauennatibus id significantibus; a Senatu Veneto, statim conquisitores tres, & Antonius Ordelaphus, hęreditario iure ad dominatũ Forliuii aspirãs, Rauẽnã missi, qui Catherinę, nisi delectũ sisteret, bellũ indicerẽt: Quod & factũ fuisset, Ordelaphumq. Imperio restituissent, nisi opportuna sese aliunde tulisset occasio, Pisanis, per Sollianum, Rãberti Malate-
stæ

AN. MCCCC XCIX.

stæ opidum, subsidio proficisci. Cum vero Marathæ & Crispini; quæ sunt, in finibus Florentinorum, qua in Flaminiam pertinent, opida; expugnationem pararent, Vrbini Principe, Petroq. Medice copiarum Imperatoribus, Rauennam tormenta bellica transmissa, finem expugnationi optatum imposuere. Omnibus igitur; vti diximus; eius belli casibus Rauenna Venetis præsto fuit, & ducibus, militibusq. strenuis suppeditatis, in quibus maxime Hieronymus Guaccimannus alæ cataphractorum præfectus maxime emicuit; & rerum copia; & ipsa loci propinquitate: si quidem hic aut defessi milites ad pristinam uirtutem reuocabantur, aut opportunum bello tempus expectabant, aut Venetiis, breui maris tractu, expeditissimoq. itinere, copiæ transmittebantur, aut morbis Ducum & militum leuatio & quies exhibebatur: quod inter ceteros Ioannes Gradenicus expertus est, qui cũ incidisset, eo bello, in difficilem morbum, Rauennam delatus; unde paulo ante cum Græcis equitibus ac peditibus, ad oppugnanda pleraque Florentinorum opida ad Vallem stagni, fuerat profectus, cito conualuit. Insequenti anno, qui sę-
AN.MCCCC-XCIX. cularem proxime antecessit, cum Paulus Vitellius Pisas adortus, Stampacis propugnaculum occupasset, atque inde in urbem irrupturus esse uideretur, Gurlinus, cuius consilio; ut Franciscus Guicciardinus auctor est; Pisani res omnes agebant, occultis domibus in fossa factis, ne repleri ab hostibus possent, ab interiori area tormentum ingens; quod Bubalus ab incredibili uiolentia vocabatur; in eam partem obuertit: cuius pilarum tanta fuit uis, ceterorumq. tormentorum, quę in munitionibus ad Diuum Antonium disposuerat, ut omnia monumenta a Vitellio obiecta disiiceret, tãdemq. referre pedem Vitelliani coacti fuerint. Quæ res magnam apud omnes, Gurlino gloriam comparauit. Interea a Venetis Rauennam litteræ sunt missæ, in quibus erat scriptum, uellet ciuitas Rei publ. Venetæ certam pecuniæ summam, nomine subsidii, numerare: quod tributum ceteris quoque Venetorum locis;

quæ

quæ in mediterraneis & continenti habebant, commune, tantum abfuit, ut commoueret Rauennatum animos, grauateq. ab illis ferretur, ut libentissime Quæstoribus confestim omne contulerint. Vt hoc autem tributum exigeretur, ingens bellorum flamma fecerat, qua utrinque mari & terra, propugnando, & pugnando Veneti flagrabant. In Gallia Cisalpina aduersus Hludouicum Sfortiam, haberi militũ delectus oportebat, eius fœderis iure, quod cum nouo Galliæ Rege, Alexandroq. Pontifice percusserant. In Oriente magna classis erat comparanda, Carnorumq. & Fori Iulii loca munienda, quòd Baiazetes Turcarum Imperator, ab Hludouico Sfortia in auxilium vocatus, terra, mariq. arma pararet. Quod bellum, ut omnibus terrorem ingentem iniecit, ita non eam, quam omnes timuerant, perniciem inuexit: tametsi eius æstatis exitu Scanderbasse Illyrici Præfectus, cum duodecim millibus equitum, superatis Natisone, Liquentia, Soncioq. & Tiliauento altissimis fluminibus, in Euganeos, capto magno hominum numero penetrauit, & trucidatis immaniter, quos ceperat, senibus in Tiliauenti amnis ripa, superioris noctis imbribus aucti, unde uenerat, reuersus est, postquam se Hludouico seram opem attulisse didicit. Cum uero in eo fœdere, quod cum Hludouico Rege, & Venetis, Alexander Pontifex fecerat, præter Galliæ Togatæ, & Vmbriæ Regulos, plerasque etiam ciuitates Flaminię, quę ad Romanę Ecclesię iurisdictionem spectabant, Cæsari Borgię filio designandas curauisset, iamq. aperto bello, Borgia, Heluetiis mercede conductis, adiunctoq. sibi Gallico equitatu; cui Alegra pręerat; Catherinam Sfortiam Foroliuii, & Cornelii expulisset, dedentemq. se demum, captiuam Romam duxisset, Fauentięq. Arimini, & Pisauri imperio immineret, Veneti, ut Rauennates ab illius belluę immanis impetu tuerentur, & ceteros fines suos, peditum millia tria, equitum duo Rauennam, Bartholomęo Liuiano Duce, Francisco Capello, & Christophoro Mauro Legatis, mittũt; qui milites certorũ locorũ

in Flaminia, præſidio diſponerent: quod a Legatis, Arimini & Fauentiæ, quibus locis Veneti præerant, factum eſt. Florebat autem hoc tempore Rauenna, præter inſignes belli artibus viros, pacis etiam & diſciplinarum cultoribus, in quibus Petrus Thomaſius, ob excellentem utriuſque iuris peritiam, admirabilemq. & inauditam memoriam, ubique celeberrimus fuit, maximeq. enituit, ipſisq. Cæſaribus Friderico & Maximiliano, Regibus item & ducibus, ceterisq. Principibus uiris cariſſimus. Teſtatum id equeſtris dignitas facit, qua ab Friderico Tertio Cæſare exornatus eſt, inſignesq. honores, quibus a Maximiliano Cæſare, Bonifacio Montisferrati Regulo, Eleonoraq. Aragonia Ferrariæ Duce, ſummis & maximis eſt affectus. Præceptorem habuit Alexandrum Tartagnum Foro Cornelianum: celeberrimis in Gymnaſiis, Patauii, Bononiæ, Ticini, Ferrariæ, Piſis, Piſtorii; ubi etiam ciuitate, maximisq. prærogatiuis, & immunitatibus donatus eſt; ius Pontificium & Cæſarianum, magna auditorum frequentia, explanauit. Ea fuit memoria, ut concionem, orationemue ab ſe auditam ſemel, ad verbum recitaret: & coram Maximiliano Cæſare, præter ſexti, Decretalium, & Decreti, iurisq. ciuilis librorum ſententias, interpretum earum legum effata, ſupra uiginti millia, diuinorum librorum ſeptē millia, memoriter pronunciauit. Sed hæc memoriæ illius pene portenta, qui noſſe cupit, librum perlegat, quem ipſe Phœnicem inſcriptum, de acquirenda memoria edidit. Auditores habuit, inter ceteros, Hieronymum Bottigellam Ticinenſem; qui ſummus deinde iuriſconſultus euaſit; & Ioannem Marium Riminaldum Ferrariēſem. In academia Gripeſuualdenſi primum, ſub illuſtri Principe Gugslao Pomeraniorum & Stettinenſium Duce, mox in Vuitembergenſi, diu iura interpretatus eſt: in quo munere decedens, Vincentium filium, iuriſcōſultū optimum, Vuitembergēſis Ducis cōſiliarium, bonorū & muneris hæredem, ſucceſſoremq. reliquit: eius opera, gemina iuris cōpendia, alterum Pontificii, Cæſarei

alterum,

alterum, Alphabetumq. iuris, (is libri titulus est) & Singularia a Petro patre composita, in lucem e tenebris vindicata sunt. Paucisq. ab hinc annis eiusdem librum, de Feudis inscriptum, Germani Typographi in vulgus efferentes, doctissimi viri, Rauennæq. patriæ nomen, non sine magna laude, renouarunt. Insignis quoque habebatur hoc tempore; quam quam ætate iuuenis; Bernardinus Cattus, item Rauennas, qui ad iuris scientiam, poetices studia haud ineleganter, Latine, & Etrusce, adiunxerat. Præceptores in Legum studio habuit Pataui Campegium, & Iasonem: scripsitq. aliquot disputationes, ubi multis utrimque adductis opinionibus, decernit tandem, quid sentiendum sibi de iure uideatur. Adscripserat sibi Lydii prænomen, cum, iuueniliter insencus, adamatam quoque adolescentulam, Lydiam, ficto nomine appellaret. Maiori autem ingenii ui, quam eruditionis, atque eloquentiæ vena, Latine, iis carminum generibus, quæ appellant Anguinea, & Sotadica, est delectatus. Interpretatus est etiam Hexametro, & Pentametro carmine legem editam Codicis de Edendo: adducitq. contra argumentantes discipulos, eorumq. ipse argumenta repetit, ac dissoluit. Ceterum ea magis iucunda iuuenibus putantur, cum multiplici Latinorum carminum genere ab adamata Lydia cor repetit, ac persequitur lite atque iudicio. Vbi, quod a causidicis, & aduocatis adhiberi causis iudicialibus soleat, nihil est ab ipso prætermissum.

HIERONYMI RVBEI
HISTORIARVM
RAVENNATVM
LIBER OCTAVVS

D nostrum sęculum ventum est; in quo tam vario & mirabili rerum euentu fortuna lusit, ut, si, quæ tercentis abhinc annis Rauennæ gesta sunt, numerentur, longe iis cedant, quæ intra huius unius sęculi, nec tamen perfecti, limites concluduntur. Cuius initio, sęcularem annum Alexãder Pontifex aperuit, rerum nouarum successibus, motuq. totius Italiæ conspicuum. Nam Pontifex diuina omnia & humana coniunxerat, vt Cæsari filio; qui, sacra purpura abdicata, Candianoq. fratre interempto, magnum Imperium affectabat; iure atque iniuria opitularetur: & Baiazetes Turcarum Imperator, terra mariq. ingentes copias describebat. Cum autem Veneti metuerent, ne id negotii atque apparatus quidquid esset, in eorum perniciem conuerteretur, ea Fori Iulii loca munire, quæ minus firma videbantur, constituentes, Gurlinum Tombesium, & Liuianum Rauenna accitum, ei prouinciæ præficiunt. Huic suos equites; illi, quòd erat ex primariis Centurionibus ac Tribunis, & plurimum prudentiæ opinione, rerumq. gestarum gloria apud Venetos ualebat, peditum duo millia adiunxerunt: Petro Orio, & Angelo Barotio legatis. Qua munitione diligenter ab eis absoluta, cum adhuc Pisanos Florentini acriter premerent, Pisani Gurlinum ad se, Venetorum permissu, euocatum, copiarum, uniuersiq. exercitus Imperatorem Kal. Maii. creant: eiusq. consilio

AN. MD.

atque

atque ope grauibus statim incommodis leuantur. Per id tem pus cum Baiazetes cum centum quinquaginta armatorum millibus ab Isthmo, Peloponessum ingressus, Methonem op pugnaret, Antonius Faber Rauennas, militari gloria præstans, quem Veneti eam ad vrbem, præsidii præfectum miserant, acri animo, & summa virtute restitit, omninoq. elusurus omnem Barbari conatum videbatur, nisi triremes aliquot Venetæ aduenientes, ad se milites omnes Methonenses, desertis imprudenter stationibus, auocassent. Quapropter Barbari vrbem ingressi, editaq. magna cæde, Græcos simul & Venetos milites obtruncant. In qua strage Antonius Faber, non inultus trucidatur. Paulo post Corone etiam capto, cum Baiazetes ad oppugnandum Nauplium castra admouisset, testatissimum atque illustrissimum virtutis specimen Gurlinus, e Pisano bello a Venetis statim reuocatus, exhibuit: nam ita Nauplienses iuuit, vt frustra Helibassa summam rerum & virium fuerit expertus. Quamobrem cum classis Barbara victrix, Nauplio excepto, omnibus ex sententia confectis, se Byzantium reciperet, & in Melchioris Triuisani iam demortui locum, classi Venetæ Benedictus Pisanus præfectus esset, hic Gurlinum fecit omnium copiarum suarum, non modo Legatum, sed, pro eo ac licuit, Imperatorem: eoq. comite, postremis barbaræ classis nauibus pluribus captis, Aeginam, Lesbum, Tenedum, Samothraciam, aliasq. præterea insulas & vrbes, a Turcis antea captas, summa felicitate Reipubl. restituit. Nec diu post Hispana classis, quam, Alexandro Pontifice fauente, Veneti ab Ferdinando Rege impetrarant, cum aduenisset, Consaluusq. Ferdinandus; qui illi præerat; coniuncto sibi Pisano Cephalleniam vrbem; a qua uniuersæ insulæ nomen est impositum; ad certam diem aggredi constituissent, Gurlinus ante alios oppugnationi initium primus dedit, iamq. admotis castris, tormentorum displosionibus, scalis, omniq. genere apparatus, expugnatio tentata sperabatur, cum Gurlinus, sexq. Veneti patritii, nonnulliq. Hispani Duces,

ces, ab iis, qui e muro saxa, omniaq. armorum genera iacie bant, sunt vulnerati. Cum autem reliqui fere statim interiissent, Gurlinus, bello non amplius commodus, hortantibus assidue Pisano & Consaluo, peneq. cogentibus, qui illum vnice ob singularem virtutem diligebant, Rauennam delatus; paucis post diebus, anno insequente, interiit: cuius obitum Pisanus & Consaluus quàm moleste tulerint, lacrymis, & summis optimi Ducis laudibus indicauere. Senatus Venetus, vt more maiorum virtutem hominis insignem, gratam sibi fuisse, suoq. prudenti iudicio probatam significaret, filiis, annuam pensionem constituit: filiabus, nomine dotis, auri libram & dimidiam dono dedit. Cephallenia autem breui post tempore expugnata est. Rauennates Gurlini mortem acerbe ferentes, quòd florentissimo in re bellica, nobilissimoq. ciue priuatos se intuebantur, funus illi egregia pompa celebrarunt: locus sepulturæ in D. Nicolai datus. Sub id tempus Veneti, Borgiæ tumultu compulsi; qui per Flaminiam magno cum exercitu, imperium ac opes eius prouinciæ Regulorum diripiens, uagabatur; pedites mille, equites quingentos Rauennam miserunt, ut cum iis coniuncti, quos antea miserant, ciuitates Veneto Imperio subiectas facilius tuerentur: Ioannem autem Baptistam Carracciolum, Liuiano comitem adiungunt, & ambos Rauennæ esse, aduersus Borgiam, si quid moliretur, volunt. Hoc tempore Canonicorum Portuensium ædes, mirabili pulchritudine ædificiorum, ordineq. porticuum multiplici, & summa elegantia ædificabantur: cuius structuræ species, & interiorum cubiculorum, aularumq. artificium, nobilibus hortis infinitum in modum decorabatur. Aedem huc transferendam, quam Diuæ Mariæ Virgini Petrus Peccator; uti supra docuimus; in Portu ex uoto olim sacrauerat, Canonici curarunt, Phyliasio Rouarello adhuc Archiepiscopo, Antonio autem Franchino ciue Rauennate, & Vrsianæ ædis Canonico, eius Vicario. Qui Franchinus cum esset antiquitatis studiosus, Alexandrum Foro

AN. MDI.

Corne-

Cornelianum Carmelitanum Cucullatum, in Flaminia sui ordinis Prouincialem Præfectum, hortatus est, vt Petri Trauersarii monumentum, quod ad D. Ioannis Baptistæ; vti me morauimus; extabat, & adhuc extat; aperiri iuberet. Quod cum fecisset Alexander, viri nobilissimi cadauer visum est se re ab omni parte integrum, uariegato habitu indutum, caligis, soleis, ac puluinis ex corio inauratis, foliorum lauri plenis, capite diademate redimito, & cingulo, in quo Græcis literis inscriptum in hanc sententiam erat. Regum socius Petrus stemmatis magnorum Trauersariorum, Rauennatis vrbis vetustissimæ Rector; auspiciis semper usus melioribus. Cum autem ad cadauer manus admouissent, extra ossa, in cineres omnia abiere: quamobrem ceteris seorsum positis, ossa in eodem monumento Antonius Franchinus accurate collocauit. His diebus GuidVbaldi Feltrii Vrbinatium Ducis, repentinus, & commutato habitu, aduentus, vehementer omnes Rauennates turbauit auctusq. eo magis timor, cum fugæ, aduentusq. causam nouissent. Nam tunc Cæsar Borgia; qui omni fere Flaminiæ dominabatur, & imperio Vrbinati inhiabat; GuidVbaldo bellum aperte inferre multis de causis nequaquam ausus, coacto exercitu, simulataq. in Varanos Camertes prouincia, a GuidVbaldo milites, tormentaq. bellica; iure fœderis, quod cum eo contraxerat; & petiit, & impetrauit: statimq. Ducem, nihil tale opinantem, a milite & tormentis minus instructum, factis in eius fines irruptionibus, aggreditur, & usque Vrbinum, nullo repugnante, progressus, parum omnino absuit, quin Ducem caperet. Verum ipse breui horarum interuallo, agricolarum conscensis equis, rustico indutus habitu, per insuetos calles, Rauennam ex fuga se contulit: ubi ab omnibus fere ciuibus obseruantiæ & consolationis causa uisus, curato nonnihil corpore, Mantuam profectus est. Borgia eodem belli impetu Arimino, Pandulphum Malatestam depulit. Quattuor Varanios proceres Camertes necauit: Sfortianis Pisaurum eripuit:

puit:

puit: nobilissimos tandem Italiæ familias sanguinariis mani bus misere afflictas, ad extremam fere perniciem deduxit.
AN. MDIII. Sed haud ita multo post, anno a partu Virginis Tertio supra millesimum quingentesimum, Pontifice ex veneno; quod Cæsar nonnullis nobilibus, sacrisq. viris parauerat; decedente, eiusq. ob id commutata, comminutaq. iam auctoritatis & potentiæ fortuna, undique deficientibus ab eo populis, Rauenna, militum nouo aduentu completur. Eos misere Veneti, quòd ad totius Flaminiæ dominatum aspirare diceban tur, compluresq. finitimarum ciuitatum populi, ad Iacobum Venerium Rauennæ Prætorem, deditionem earum facientes, conuolabant: quorum fere omnium negotium ex sententia successit, extra Cæsenate, cuius vrbis deditio, propterea optatum finem adepta non fuit, quòd uiuente adhuc Pio Tertio Pont. Max. qui Alexandro successerat, & ante quam elaberetur mensis, ob corrupti cruris dolorem interiit, Venerius Prætor, Rauenna proficiscens, non ea nocte, quæ constituta inter eos erat, sed posteriore, Cæsenam accessit: qua nocte Borgiani, superioribus uigiliis ciuium admoniti, portis & muris præsidio firmatis, Venerii tarditatem elusere. Interea Pio, Iulianus Cardinalis, Xysti Quarti, ex sorore, nepos, Ligur, accepto Iulii Secundi nomine, in Pontificem Maximum subrogatur. Qui tanto Romanæ maiestatis amore semper flagrauit, nihil ut totos dies, noctesq. cogitaret, quàm Pontificiam ditionem in suam pristinam dignitatem restituere. Hinc illud, quod uitio plerique illi uertunt, summa laude dignum est, proprias eum amicitias, & commoda, ob communem Christiani & Pontificii nominis utilitatem posthabuisse: cuius nominis cum maiestatem fere collapsam, ditionem imminutam, urbes atque opida undique occupata, distractaq. intueretur, & omnia reposcere constituisset, a Venetis Ariminum primo & Fauentiam petiit, mox Rauennã repetiturus: quas urbes paucis ante annis ab Ecclesiæ Vicariis administrari solitas, occuparant. Id cum Veneti renuissent,

ſent, intelligeretq. Pontifex uires ſuas nequaquam eas eſſe, quæ cum adeo firma Republ. decertare poſſent, præſidium ſibi hanc ad rem ferri ab iis uoluit, quos etiam omnino ex Italia ad extremum exterminandos decreuerat. Itaque Maximilianum Cæſarem & Hludouicum Gallorum Regem per interpretes eſt hortatus, ut ſecum aduerſus Venetos aciem ſtruerent. Quod ubi eſt a Venetis reſcitum, continuo Oratores miſſi, qui Principibus illis ſignificarent, eas urbes, Venetos, non ab Romanis Pontificibus, verum a perditiſſimo latrone; in quo Romanus Pontifex uniuerſusq. Cardinalium ſenatus omnino iura poſuerant; recepiſſe. Eas conſueſſe Pontifices, Vicariis adminiſtrandas tradere, quamobrem ſibi eodem modo; perinde ac de Chriſtiana Republ. optime meritis; poſtulare ut tribuantur; quando nihil id noui ſit, & datum illis fuerit, quorum nullum extaſſet in Romanos Pontifices, & Dei Eccleſiam, beneficium. Accedat ad hæc nullum in Flaminia Vicarium poſſe, neque ad eam Eccleſiæ partem tutandam, firmiorem, neque; ſi caſus ferret; Pontificibus Maximis bello & pace utiliorem, conſtitui. Is Sermo Regum animos uehementer permouit, præſtaturosq. ſe omnem operam ſunt polliciti, quo apud Pontificem Reipubl. Venetæ dignitatem & partes defenderent. Dum hæc inter orbis Principes geruntur, Rauennæ, Margarita uirgo ſanctitate & uitæ innocentia celebris deceſſit. Quæ in opido Ruſſio; quod eſt Rauennatis ditionis, Lungipreſſum olim uocatum, ab vrbeq. abeſt ferme millia paſſuum decem; ex Mollum familia orta, ab ipſis incunabulis, ſanctitatis ſpecimẽ prębuerat. Tres menſes nata, cæca facta eſt; cumq. ad ſeptimum annum perueniſſet, carne & ouis abſtinens; extra dies dominicos feſtos; in die ſemel comedebat: quem uiuendi modum per totum uitæ ſpatium non modo ſeruauit, ſed maximam partem confecit pane ſolũ & aqua. Quod eo durius uideri poteſt, cum nudatis ſemper inceſſerit pedibus; & numquam in lecto, ſed uel humi, aut in ſarmentorum fa

scibus cibauerit; & sæpius nocte, ut Deum ingeniculata prẽcaretur, atque etiam ut cum dæmone, quæ illi erat molestus, eamq. aliquando capillis trahebat, dimicaret; e lecto; si erat is lectus appellandus; perpetuo surrexerit. Cũ autem aliquot annos eo in opido vixisset, in agrum, ad villam D. Pancratii se contulit, puellarum uirginum consuetudine plurimum delectata, quas assidue præcepta diuina, rectumq. uiuendi morẽ docebat. Inde Rauennam profecta, primum apud D. Stephani sacras virgines, deinde in domo, quam illi Laurentius Oriolus, agricola prædiues, eius discipulus, emerat, habitauit. Vbi per annos quattuordecim assidue grauissimis morbis misere afflicta presertim cum etiam a plerisque eius sanctitas & morbus irrederetur, multisq. calumniis, nomen proscinderetur, illustre fuit patientiæ exemplum: quos tamen ipsa irrisores & maledicos, uel; si poterat; amanter, uti desisterent, monebat, congerere enim sibi peccata, uel; si id non dabatur; summis, assiduisq. precibus apud Deum veniam illis orabat: illudq. admirabile omnino uidebatur, eam inter tot morbos calumnias, egestatem; qua semper oppressa plurimum fuit; hilari semper uultu, tranquilloq. animo extitisse, ab omniq. indignatione sic alienam, ut qui perturbatam illam vmquam viderit, repertus sit nemo. Non potuit tamen hæc tetra tot miseriarum procella, sanctitatis lucem, quin emicaret, opprimere: nam complures, ex illius ore præceptisq. pendentes, Magistram illam appellabant, quòd eos sanctissimæ uitæ exemplis potius, quàm uerbis excitaret ad pietatem, & uerum Dei cultum. In ea maxime, inter ceteras uirtutes, misericordia in eos qui peccabant, & benignitas eluxit: neque fuit ullus umquam, qui admirabili uirtute, illius uerbis atque hortatu in miseriis consolatum se, ac pene recreatum, hilaremq. factum non senserit, & a peccatis, uiaq. perdita reuocatum: quod cum sæpissime accidisset, maxime tamen in nobili femina est uisum, quæ permota fama sanctitatis, ad eam cum uenisset, multo auro, & uestium

elegantium

elegantium ornamentis insignis, eam uim Margaritæ sermoni Deus tribuit, ut deposito omni ornatu nobilis mulier, antequam ab ea discederet, sese Deo totam addixerit. Cum vero illi Ariminum proficiscenti, uniuersus populus, sacratiq. uiri obuiam processissent, & mulierem sanctam appellarent, & uenerarentur, facile dictu non est, quàm illa id ægre tulerit: cumq. assiduis illorum precibus coacta, illis bene dixisset, cõfestim absoluto, ob quod uenerat, diuino negotio, mortales honores fugiens, Rauennam conuolauit. Vbi multa diuinitus vaticinata est, ipsamq. præsertim vrbis depopulationem, quã Galli insequentibus annis fecerunt: & ut reliqua omittam, id unum conscripserim, quòd cum Gentilis, mulier sibi carissima, ad eam quandoque consulendi causa accessisset, neque tamen posset, quòd de Deo offendisset loquentem, ex uerbis attamen illius, quæ ad Gentilem in eodem sermone conuerterat, Gentilis nouit, Margaritam animi sui sensum ac uoluntatem, propter quam venerat, Deo indicante, perspectam habuisse; &; iis qui aderant, nequaquam sentientibus; occulta uerborum significatione, consilium præbuisse. Facie quandoque, ab eadem Gentili, ita fulgere uisa est, ut eam intueri aduersam non posset. Tanto sensus stupore prædita, ut multorum annorum spatio, suauitatem cibi non sentiens, ingenti molestia, tantum ne moreretur, cibo usa sit. Cacodæmone agitatos, quos decem vix homines retinere, & compescere poterant, ipsa manu apprehensos, & nequaquam obsistentes, Diuina uirtute, abire cacodæmone iusso, liberauit. Hydrope laborantem puerum solo manus contactu; cum Deum esset pro sanitate illius precata; incolumem remisit. Leonem Gentilis filium, pedibus contortis, sic ut ambulare nequiret, natum, sanauit. Sed talia si narrare uelim, nimium longa traheretur oratio: ipsorum enim relatu latius patent, qui testes, iussu Pauli Tertii Pont. Max. postulante Friderico Gonzaga, Duce Mantuano, Rauennæ, his de rebus, ab Ioanne Francisco Petitto, vrbis Mode-

ratore, quæstione habita, hæc, quæ modo memorauimus, multaq. præterea, anno MDXXXVII. iurati narrauerunt: id curantibus Petro Andriolo, Roberto Aldrouandino Vbertello Gordio, Ioanne Franco, Marco Antonio a Portu, & Aloysio Pritello, qui tum Rauennatem sapientum Magistra tum gerebant. Verum illud silentio non inuoluerim, quod Antonius Blanchinus Russianus refert, vxorem suam tenuioris intestini morbo, in quo stercus superiora petebat, quiq. a medicis exitialis putatur, octauum iam diem laborantem, cum pro illius sanitate Deum hæc uirgo precata esset, sanitati protinus restitutam: Barnabam quoque, Pasquæ Rauennatis, quæ uxor Aloysii Merlini fuerat, patruum, cæcum factum, uisui restituit. Cum uero tandem tres & sexaginta annos nata, in febriculam incidisset, ipsa mortem præsentiens, plurimum de rebus diuinis locuta; cumq. ad extremum esset, assurgens, animam exhalauit: feruntq. Gentilem testari solitam, tunc se cælites vidisse, qui ad magistræ migrantem ex corpore animam accipiendam, accesserant. Ob idq. in extremo ipsam uenerabundam assurrexisse. Fuit

AN. MDV. is annus, ab ortu Christi quinctus, supra millesimum quingentesimum, Decimo Kal. Febr. Per duos dies cadauer sanctum, insepultum seruatum est, quo tempore, cum sudore facies, tamquam rore, madesceret, Gentilisq. assidua magistræ comes, linteolo, quo ad emungēdas nares vtimur, detersisset, linteolum ad ignē exiccatū, uiolarum suauissimum odorē afflauit, qui multis etiā deinde annis in eodē linteolo permāsit. Sepulta est Rauennæ in D. Apollinaris noui, sepulcro satis ignobili: quod cum posterioribus annis dirutum esset, Laurentius Oriolus, qui illius consuetudine ac monitis plurimū profecerat, maximeq. eam uenerabatur, id putans propterea cōtigisse, quod alibi sepulcrum sibi uirgo delegisset, venia ab eius loci æditiuis impetrata, ossa, summa ueneratione in sacco collocata, asello imposuit, Deum precatus, eamq. Virginem, ut quo sepeliri uellet, ire asellum iuberent. Asel-

lus,

lus, nullo strepitu, signoue impulsus, recta per eum uicum, cui Plateæ maiori nomen est, ad vrbis muros progressus, dextrorsum flectens, per Vrsicinam portam, occidente iam sole, egressus est: inde per suburbium, secundum Vitim amnem, cum aliquantulum processisset, secundo ab vrbe lapide amnem traiicit, semperq. obstrepente nihil Laurentio, sed ingenti religione ac veneratione, mysterium considerante, progrediens, ad Montonem amnem cum peruenisset, illum etiam haud procul ab D. Marci transmittens, viam secundum flumen arripit: cuius cœpti itineris, non mediocris ad uirum pium; qui rem tacitus considerabat; lætitia peruenit, quòd putabat fore, vt ad suæ gentis ædiculam, quorsum ibat, inde haud procul, deferendum cadauer esset. Sed ibi cum peruenissent, non perstitit asellus, at progressus, ad D. Pancratii se contulit. Iamq. multum noctis transierat, & sub arbore satis ingenti, quod non procul aberat ab eius templi ualuis, magnus nitedularum numerus conuenerat, quæ tantum afferebant lucis, ut miraculum iudicari facile potuisset. Ad hunc se locum asellus contulit, ibiq. cum perstitisset, pedem amplius non extulit. Vir pius ob id intelligens, Virginem sanctam decreuisse eum sibi sepulturæ locum, fossa facta, tumulo ossa composuit, humoq. obruit: & confestim nitedulis euanescentibus, nox imtempesta tenebras suas offudit. Multa posterioribus temporibus, ad hanc diem, illi nuncupatis votis mirabilia impetrata sunt, quæ nostri instituti non est referre: cum hæc, Seraphinus Firmanus, Canonicus Lateranensis idem & Portuensis, vir eloquentia, & doctrina, vitæq. integritate præstans, in commentariolo, quem scripsit de huius Virginis, & Gentilis uita, latius expresserit. Vt autem ad ordinem historiæ reuertamur, eodem anno, quo Margarita mortua est, Horologium, quod nunc in foro ad D. Sebastiani conspicimus, solis, lunæq. motibus, & horarum indice distinctum, Anastasii Celini, ciuis Rauennatis, artificio, Iacobo Triuisano Prætore rem iuuante, extructum est. Portuenses

tuenses quoque Canonici, absoluto Rauennati suo cœnobio, in illud se ad habitandum, contulere: cum ad eam diem in uetusto extra vrbem in Vitis amnis ripa constructo, habitassent. Sub id tempus, Rauennæ, ludi celebres sunt habiti, maximaq. omnes lætitia compleuit, quòd Nicolaus Vrsinus Pitiliani Comes, copiarum Venetarum Imperator, quingentarum librarum auri stipendio Rauennæ, per tres annos creatus est. Cum vero inter Pontificem, Maximilianum Cæsarem, Hludouicum Galliæ, Ferdinandum Hispaniæ Reges, ad Cameracum, in Belgis, fœdus in Venetos constitutum iam esset, decretumq. uti quicquid Venetæ ditionis in Flaminia caperetur, ad Pontificem rediret: quicquid Verona ad Hadriaticum mare, Veronaq. ipsa, Cæsaris esset: quicquid in Apulia, Ferdinandi; atque iam ingentes in Italiam copias Hludo-
AN. MDIIX. uicus Rex deduxisset anno MDVIII. Pontifex ex Etruria, Vmbria, Picentibus delectu habito, iter in Flaminiam parauit, in earumq. vrbium fines, quas Veneti possidebant, incursiones fieri cœptæ. Veneti ex aduerso omnibus, in suam defensionem, cogitationibus versi delectum habent, curantq. vti Rauenna, & reliqua Flaminiæ, Apuliæq. loca præsidio firmentur. Quod dum faciunt, nauis in mari demersa, qua nummos aureos decem mille Rauennam mittebant, tristis, funestiq. ominis visa est speciem exhibuisse: præsertim cum non
AN. MDIX. diu post Abduensis illa clades ingens anno MDIX. fuerit consecuta: & Pontifex, Francisco Maria ab Ruuere, Ioannis fratris filio; qui a GuidVbaldo Feltrio Vrbinatium Duce auunculo in filium adoptatus, confirmataq. auctoritate Pontificis, & uniuersi Cardinalium Senatus, adoptione, superiore anno, GuidVbaldo absque liberis mortuo, in Vrbinate Imperium successerat; copiarum suarum Imperatore creato, cum cataphractis CCCC. uelitibusq. totidem, & peditum octo millibus, Ferrariensisq. Ducis tormentis, in Flaminia satis magnos progressus fecisset. Nam Ruuereus, excursione in Ceruiense facta, Solarolo, Bresichella, Granarolo, ceterisq.

Fauentini

Fauentini agri captis opidis, ad Russium castra admouerat: quod opidum, lata ac profunda fossa circumdatum, & sexcentorum peditum externorum præsidio munitum, ab Polentanis, Opizone præsertim, una cum Bagnacauallo, & Fusignano possessum, Rauennatis ditionis erat. Constituit autem Ruuereus, quando præter spem durior visa est opidi prouincia, diuturna obsidione expugnare. Per eosdem dies Petrus Landus vrbis Rauennæ, & Franciscus Marcellus copiarum, quæ ibidem erant, legati, cum omnes copias; quibus prę erant Ioannes Paulus Manfronus, Marcus Floronus, nouo cognomento Grossus vocatus, & Iacomatius; qui duo Rauennates erant; & Ioannes Græcus; in foro coegissent & recensuissent, Manfronum cum ala equitum emittunt, qui excursiones faceret, & vires hostium leui prœlio tentaret. Verũ is cum incautius procurrisset, incitato hoste, fortissime pugnans, interceptus est: quòd Venetos ac Rauennates uehemẽter perculit: pręsertim quòd aucto inde hostibus animo, excursiones quotidie ad suburbana tecta, & Hadrianam portã ab illis, non sine graui nostrorum incommodo & dedecore fierent. Itaque vrbe maioribus pręsidiis confirmata, vt hostibus additi spiritus minuerentur, & cohiberetur aliqua ex parte illorum licentia, denuo alam equitum, quã firmissimam putabant, emittere decernunt, & ad Vallem tortam; qui riuus est, agrorum aquas in paludes cõuehens, secundoq. lapide ab Hadriana urbis porta abest, quo loco pons est riuo illi impositus; lignea rastra componunt, cancellatosq. postes, aggeribus quibusdã additis. E quibus, sub occasum solis Ioannes Græcus, Marcus Grossus, & Iacomatius, cũ centum leuis armaturæ equitibus egressi; Sebastiano Martellino cũ lecta Rauennatium militum manu, præsidio pontis relicto; non multũ processere, cum ad equites hostium aliquot, qui per agros pascẽdi causa uagabantnr, peruenere: fuissetq. aduentus ille omnino reliquis improuisus, nisi unus ex antecursoribus reliquarum copiarũ, sentiens rem, ad Imperatorẽ subsidium postulaturus

laturus accurrisset. Quo ille nuncio monitus, esse milites in armis iubet, & ad reprimendos hostes occurrere. Iam Rauennates cum pabulatoribus manus cõseruerant, victoriaq. inclinabat ad nostros, cum subsidiariæ ab Imperatore copiæ aduenerunt: ad quarum impetum nequidquam remissiores Rauennates facti, egregie pugnabãt. Sed cum diu restitissent, & in horas recens hostibus subsidium accederet, post multos vtrinque cęsos, fugati sunt, & Ioannes Gręcus; quòd concidente equo, ea vti, qua consuesset, celeritate & industria non potuit, ab Ioanne Vitellio captus est: optimus profecto Hippotoxotarum Ductor, in quo plurimum spei positum a nostris habebatur. Reliqui cum Rauennam redire non possent, ad paludes, quæ pertinent ad mare, fuga incolumes euaserunt. Hac victoria Pontificii elati, Russium alacrius aggrediuntur, ipsumq. Græcum, vt conspici ab obsessis posset, ad opidi muros admouent: neque certe uano consilio, si quidem, eo conspecto, opidani animo consternati, una cum Prętore, decimo postquam oppugnationem sustinuerant, die, sese hostibus dederunt. Quamobrem Ruuereus, Rauennam profectus, missoq. ad Petrum Landum, & Franciscum Marcellum Legatos, tubicine, qui deditionem vrbis postularet, cũ is re infecta, & inauditus rediisset, acie instructa Rauennæ appropinquauit, & positis ad Diuæ Marię Rotundæ castris, consedit: nec diu post, admotis tormentis & scalis, frustra, sępius expugnatio pluribus locis, non sine multorum cæde, Rauennatibus sese impigre defendentibus, tentata est. Cum uero ex arce tormenta in hostes emitterentur, qui; vti memorauimus; in Diuæ Mariæ Rotundæ castra locauerant, deiicitur tormenti ictu vas ex porphyrite, in quo Theoderici Gothorum Regis ossa inerant, & nonnihil confractum est. Ruuereus cum adhuc expugnationem, frustra semper, tentasset, ea desperata, ad obsidionem se conuertit: sed cum interea Veneti in dies magis undique aduersa fortuna premerentur, amissa peninsula Rhodigina, & classe in Athesi amne ab

Estensi

Estensi Ferrariæ Regulo superata, omnibusq. ad extremum, quæ in mediterraneis & continenti possidebant, urbibus amissis, Ioannem Iacobum Caroldum, in Flaminiam, cum mandatis mittunt, qui Pontificiis procuratoribus traderet, quæ ibidem Venetorum nomine tenerentur, dum tamen Manfronus, Græcus, cæteriq. captiui dimitterentur, & Senatus interdicto Pontificio liberaretur. Qua re publicis tabulis firmata, tunc primum tandem Rauenna, anno ab ortu Christi nono supra millesimum quingentesimum, Romano Pontifici restituta est. Cui nihil fuit antiquius, quam ut acceptam prouinciam, Rauennamq. præsertim, omnibus, quibus pro temporum difficultate dabatur, immunitatibus afficeret. Franciscum igitur Alidosium Cardinalem, Boniæ Legatum, cuius olim maiores Foro Cornelii dominati fuerant, Rauennæ, eiusq. Exarchatui, & uniuersæ Flaminiæ præficit: ad quem Rauennates, Petro Donato & Ioannebaptista Mengolo Bononiam Oratoribus missis, qui remoto ob Venetos interdicto, rei diuinæ faciendæ facultatem restitui postularent, omnia facile impetrarunt: ipseq. Pontifex benigne acceptis Rauennatium aliis Legatis, qui Romam profecti, ad eius pedes se proiecerant, cum multas prærogatiuas nostris tribuit, tum inter cetera sanxit, uti Respubl. Rauennas in ea omnia, quæ Polentani possedissent, bona, hæreditario iure, succederet. Paulo post Venetis Legatis supplicibus veniam postulantibus, benigne paterneq. exceptis, rem Venetam, eiusq. partes iuuare pro virili recepit. Ab eoq. die res Veneta, quæ ad extremum fere interitum inclinauerat, felicius progredi cœpit: nec diu post multæ vrbes, Patauium præsertim, recuperatæ sunt. Sed Cæsar in Italiam descendens, satis ingentem classem parauerat, in vnum coactis, Galliæ, Aragoniæq. Regum, Pontificiisq. triremibus. In ea maxime & uirtute militari, & Cæsaris gratia Gurlottus Tombesius Rauennas, Gurlini filius, emicuit, a Cæsare triremi donatus, cuius Regio Principatu, uitæ necisq dominus po-

tiretur, & qua quidquid bello acquireret, suum esset, nihilq. ad Cæsarem spectaret. Id autem Cæsar diplomate; quod nos penes Aloisium Sgropulum legimus; Gurlotti uirtuti ac fidei se dono dedisse affirmat, multis antea bellorum casibus, præsertim aduersus Venetos, sibi spectatis. Dum uero admotis denuo Patauium castris, urbis expugnationem pertentat, Philippi Mariæ, & Petri Mariæ Aldrouandinorum, ciuium Rauennatum, cum ille centum leuis armaturæ equitibus, hic peditibus tercentis præesset, singularis uirtus sese patefecit. Quo factum est, uti plurimum Rauennatibus Ducibus Cæsar fideret. Verum illo, haud ita multo post, rebus infectis Italia excedente, Venetisq. & Pontifice fœderatis, strenui hi Duces, qui religione permoti, aduersus Venetos, ad eam diem apud Cæsarem stipendia meruerant, ad Venetos se contulere, qui amanter excepti, honorifico munere peditibus præficiuntur. Tametsi Philippus Maria, paulo post, Maximiliano Sfortia, Cæsaris iussu atque opera, Mediolanense imperium repetente, apud ipsum Sfortiam, Tribunus militum factus, militauerit. Interea Pontifex Venetos iuuans, in Alfonsum Ferrariæ Ducem arma mouentes, eumq. iam, post multa capta opida, uiginti triremiũ classe prementes, Roma profectus, Bononiam petiturus, an-
AN. MDXI. no MDXI. Decimo sept. Kal. Mart. Rauẽnę sub uesperam peruenit: ubi ab Rauẽnatibus omniũ ingenti applausu receptus, ad cęnobium Portuense diuertit: ibidemq. sexto Id. Mart. nouem optimos uiros sacra purpura exornauit, & in Cardinalium collegium cooptauit; in quibus Achilles Grassus, Bononiensis, Petrus Accoltus Arretinus, Ioannes Maria Montes Episcopus Sypontinus emicuere. Visa autem est, creatio hæc Cardinalium, Rauennę dignitatem auxisse, uehemẽterq. Rauennatum animos exhilarauit, Põtifice pręsertim hilare iucũdeq. modo ad mare piscatus gratia, modo ad templa vrbis inuisenda, se recipiẽte. Cum uero multis sacris ędibus, Portuẽsiq. maxime, sacrosancta munera ad luendas pœnas pecca-

tis debitas adiunxiſſet, Quarto Non. April. Bononiam eſt profectus. Quo tempore Alſonſus Eſtenſis, accitis Gallorum auxiliaribus copiis, aditum ingenti bello parauit. Si quidem Galli, coacto firmo exercitu, & Alſonſo opem tulere, & incurſiones in fines Bononienſium, uſque ad portas urbis fecerũt. Quibus uehementer Pontifex commotus, confeſtim inde pedem extuliſſet, niſi paulo poſt Venetarum copiarum, atque etiam Ferdinandi Hiſpaniarum Regis; quas Neapoli, Fabritio Columna Duce, Rex miſerat; aduentu, nonnihil animo fuiſſet confirmatus. Haud tamen diu poſt, ad XVII. Kal. Iun. animo ſatis contracto, & de uia feſſus Rauennam rediit: id enim itineris, magno ſuo & familiarium incommodo, via deterrima, confecerat: cum nequaquam recta Rauennam veniſſet; tametſi equitibus, qui Neapoli uenerant, comitatus; ſed ob Ferrariæ Ducis metum, accepta Foroliuiana uia, longiore. In Rauennatem portum paulo ante Veneta claſſis, multis amiſſis nauibus venerat, ab ea claſſe ſuperata, quam ad ſanctum Albertum, in Pado amne, tum recta, maiorum nauigiorum; tum in latus, minorum; Alſonſus Dux illi obiecerat. Nec diu poſt adueniens quoque Franciſcus Alidoſius Cardinalis, quem Bononiæ Legatum memorauimus, omnia multo magis perturbauit: ex Gallorum enim manibus fuga euadens, Pontifici narrat, Gallos, Bentiuolis opem ferentibus, in vrbem, a Bentiuolæ factionis Bononienſibus ciuibus, ſe expulſo, receptos. Mox de Franciſco Maria Vrbinatium Duce grauiter conqueri, qui rei bellicæ imperitus, occaſionem pręclariſſimæ vrbis amittendæ dederit. Quibus ſupra quàm dici poteſt, commotus Pontifex, adoleſcentis Ducis ignauiam ſe moleſte admodũ tuliſſe, grauioribus verbis ſignificauit. Id cum de Pontificis familiaribus, Dux; qui paulo poſt Alidoſiũ Rauennam magnis itineribus venerat; reſciuiſſet, ſtatim ad Pontificẽ adiit, ut ſe purgaret. Verum ille, qui Alidoſio narranti, & adhuc trepidanti omnia crediderat, dolore impotenti uictus, adoleſcentem; uigeſimum enim ætatis annũ agebat;

respondere paratum, audire noluit, & clamore, conuicioq. iactatum, e suo conspectu abire protinus, minax & acerbus iussit. Dux tam grauem iniuriam, ab Alidosio sibi illatam, nequaquam dissimulandam, aut ferendam putans, eam persecuturus, ad Alidosium tendit. Diuerterat tunc Pontifex apud monachos D. Vitalis, Alidosius autem inde haud procul, ad caput eius viæ, qua ab D. Vitalis itur recta in forum, apud Brunorum Zampescum. Dux igitur Pontificis cubiculum egressus, octoq. tantum familiaribus suis stipatus, ad Cardinalis hospitium pedes recta contendens, eum, domo tunc primum egressum, deposita purpura, pallio nigro, atroq. item pileo Hispano indutum, media incedentem uia, Guidone Vaina, sororis marito, sexaginta Hippotoxotarum, qui cum illo erant, Ductore, lateri eius hærente pluribus peditibus, & frequenti turba comitatum, conspicit, cum Pontifice, eius uocatu, pransurum. Vbi propius ad Cardinalem accessit, ad eum, quasi allocuturus, per medios armatos, adiens, habenis mulę, in qua Cardinalis erat, sinistra manu apprehensis, districtum ensem Cardinali in latus, dextra, infixit, deq. mula deiecit: confestimq. Mondulfus, primo equitum Præfectus lato pugione excidit, cum gena aurem; mox Philippus auria diuersis sauciauit locis, tandem Vrbinas Regulus dum adhuc ictus ac uulnera multiplicaret, traiecto per pectus ense, humi Cardinalem defixit. Fuit autem is dies Nono Kal. Iunii, hora duodecima. Cardinalis in domum proximam, a suis ab equo seruis, delatus, breui post, seipsum, suaq. peccata sæpissime accusans, interiit. Sepultusq. est in Vrsiana æde pro suggesto. Dux, cum neque Vaina, neque ex iis qui aderant ullus, ausus quidquam esset, ense reposito, eodem, quo uenerant, gradu ad hospitium reuersus, conscensis equis, Vrbinum rediit. Tulit id facinus Pontifex iniquo admodum animo, cœpitq. elatis in cælum clamoribus, miserabiliq. eiulatu conqueri: neque enim cum Cardinalis sibi carissimi necem, sub suos perpetratam oculos,

tum

tum Cardinalatus dignitatem a fratris filio nouo exemplo
adeo turpiter violatam ferre poterat, præſertim quòd multo
quam ceteri Pontifices diligentius atque ardentius Eccleſiæ
Romanæ auctoritatem conſeruare & efferre profitebatur.
Hoc igitur dolore, ſupra quam dici poteſt, incenſus, tum etiã
ne, quàm par eſſet, diutius, in tanto appropinquantis exerci
tus tumultu, vrbem Romam intempeſtiue atque impruden
ter deſerere videretur, Ioanni Mediceo Cardinali, quem bel
li aduerſus Gallos Legatum creauerat, omnis exercitus cura
demandata, eodem die, duabus poſt trucidatum Cardina-
lem horis, Rauenna profectus, Romam rediens, Bononien-
ſes graui edicto, Chriſtianæ communitatis expertes fecit, ſa-
croq. anathematis telo affecit; non multo poſt, quàm Bernar
dinus Caruaialis, Cardinalis Hiſpanus, nouem Cardinalibus
ſuam in ſententiam adductis aduerſus Pontificem Conciliũ
Piſis indixiſſet. Aduenit interea annus, quo Rauenna funeſtio AN. MDXII.
rem a multis ſęculis non ſenſit, duodecimus ſupra milleſi-
mum quingenteſimum a partu Virginis. Brixia, Bergomum,
eorumq. finium loca ad Venetos, a Gallis, defecerant: ab Hi
ſpanis Bononia circumuallata obſidebatur, cum Gaſto Foiſ-
ſeius, ſorore, Hludouici Regis genitus, Fuxienſis in Aquitania
Princeps, Mediolani Præfectus, fortiſſimi & maximi animi
adoleſcens, copiis, quibus antea Triuultius præerat, Impera
tor præficitur: Bononiamq. ingreſſus, ſola fere opinione, ob-
ſidione ciuitatem liberauit, Petro Nauarro Hiſpani pedita-
tus Duce, & Raimundo Cardona Pro Rege Neapolis, & equi
tum Præfecto, per Aemiliam uiam ſeſe recipientibus, contra
ctisq. tormentis, ne in aduentu haud plane mature cognito
ualidi exercitus, ante portas bellicoſæ ciuitatis, cum Gallis
prœlio congredi cogerentur. Gaſto liberata Bononia, traie-
cto Pado, fugatisq. ad Veronæ fines, Venetis copiis, Brixiam
recepit, infinitisq. pene cædibus in miſerandam faciem cruen
tauit: ſtatimq. unde uenerat, rediens, cum quotidie per litte
ras ab Hludouico Rege admoneretur, prœlium committere,

&

& in Gallias conuolare, Pontificis & fœderatorum copias ſibi conueniendas decreuit. Sed Pontificii id ſubterfugientes, quòd multo maiorem hoſtium numerum, & recentibus ac nobiliſſimis elatum victoriis intelligerent, munita circa Aemiliam viam loca, per colles a Nauarro diſpoſiti, occupabant. Cum igitur eos ſæpe inani ſtudio ad iniquam pugnæ condicionem, propius admotis caſtris, Foiſſeius prouocaſſet, Regis, uti memorauimus, vocatu, & commeatus inopia ductus, Rauennam aggredi conſtituit, putans fore, ut uel ciuitas muris haud ſatis firma, ſibi acriter oppugnanti dederetur, aut ſi ſubſidiariæ copiæ mitterentur, non defuturam conſerendæ pugnæ occaſionem, quam omni ſtudio ſibi inueniēdam putabat. ab omnibus enim, quæ ſunt ad uſus bellicos neceſſaria, ſuperabat hoſtes, mirabili maxime tormentorū, quæ Ferrariæ Dux Alfonſus ſuppeditauerat, apparatu. Leuis armatura equeſtris dimidio maior erat, & uſu peritior: magnam autem vim in Germano, veteranorum, optimeq. armatorum militum peditatu ſitam exiſtimabat. Verum Legatus, Pontificiiq. Duces ac Hiſpani, Foiſſei mentem recte coniicientes, Marcum Antonium Columnam Rauennam mittunt, cum illi, antequam ab exercitu proficiſceretur, Legatus, Prorex, Fabricius, Nauarrus, Ducesq. præterea omnes ſacramento polliciti fuiſſent, vbi res in anguſtum deducerentur, & a Foiſſeio oppugnaretur, præſto cum uniuerſo exercitu affuturos. Cum Marco Antonio cataphracti ſuæ alæ quinquaginta profecti ſunt, illiq. Petrus Caſtrius leuis armaturæ equitum centurio, ſeſe coniunxit, & Parades ac Salazarius cum ſexcentum peditibus Hiſpanis. Reliquum exercitus, iuxta muros Fauentiæ, ad eam portam, qua Rauennam itur, conſtitit. Interea Foiſſeius haſtatos equites centum, pedites mille & quingentos ad opidum Ruſſium mittit, ſolo opidanorum præſidio tutatum. Qui tametſi initio audaciam præſetuliſſent, mox tamen in eius locum timore ignobili ſuccedente, de deditione agere incipiunt. Quamobrem Galli præ-

ſidia

ſidia remiſſa conſpicati, facto impetu, capiunt opidum & depopulantur, ducentisq. amplius interfectis, reliquos captiuos faciunt. Ab hoc opido Foiſſeius Rauennam propius caſtra applicauit, poſtridieq. eius diei iuxta muros, traiecto Montone, inter duo flumina, exercitus frõte ad Hadrianam portam conuerſa, caſtrametatus eſt. Nocte inſequenti tormenta admouit, tum ad eam turrim, cui Ronconæ cognomentum eſt, inter Hadrianam portam, & Roncum amnem; qui antiquorum Vitis eſt; ſitę, tum trans Montonem, quo, facto ſubitario ponte, pars exercitus traiecerat: maturans quo ad eius fieri poſſet, quatere muros & deiicere, ut expugnatio tentaretur, ante quam hoſtes, quos non ignorabat aduentare, propius acceſſiſſent. Dum autem Foiſſeius expugnationem parat, iuuenes Rauennates, ab Columna primum ſibi certamen repellendis hoſtibus, & tutandæ patriæ poſtulant. Quos cum vehementer Columna laudaſſet, ad eam partem urbis diſpoſuit, qua iam muros quatere hoſtes parauerant: ea fuit ad meridiem, iuxta urbis portam, cui ab ſancti Mammæ templo propinquo, cognomentum accedit. Strenue autẽ apparatu oppugnationis diſpoſito, incredibile dictu eſt, quanta vi tormenta diſplodi cœpta ſint: continenti namque ordine nusquam ceſſabatur, omnemq. Ducum omnium memoriã ille impetus facile ſuperauit, quo breui muri pars, pedum triginta corruit, quæ noſtro etiam tempore nouis reſarcita lapidibus conſpiciebatur, antea quàm Pius Quartus Pont. Max. huic vrbi muniendæ intentus, propugnaculum ab Aſcanio Corneo; quem huic munitioni præfecerat; extruendum curauiſſet: quod tamen adhuc eſt imperfectum. Deiecto muro, nihil tamen cõmodi Gallis datum eſt, quòd Columna comportari aggerem, & interiores munitiones erigi iuſſerat: neque ob id iuuenes Rauennates, qui ſummã eo die ab omnibus Ducibus Columnaq. præſertim, laudẽ reportarunt; ſtationes deſerebant; ſed e muris, conſcendentes Gallos deturbare, quòd adhuc per deiectũ murum non niſi ſcalis pateret aditus; reliqua

enim

enim a terra altitudo trium pedum fuerat. Ad hęc caligo accedebat satis ingens, quę tum ob tormentorum displosionem, tum ob muri ruinam, oculis offusa, conscendentium impetum retardabat. Quas difficultates, ut virtute ac ordine Foisseius superaret, militesq. æmulatione ad acerrimam atque audacissimam murorum conscensionem prouocaret, tripartito agmine, Germanos, Gallos, atque Italos distinxit, ut in periculis atque honore æquales essent; selectisq. ex qua libet cataphractorum ala decem strenuioribus, iussit, uti pedites, iisdem, quibus ex equo pugnare consuessent, armis albis contecti, præcederent. Quibus ad murum accedentibus, uehemens est orta oppugnatio, magnaq. contentione dimicatum: cum iuuentuti Rauennatium conspicui cohortatores adessent Marcus Grossus, & Raphaellus Rasponus, Pauli filius: intereaq. Columna huc atque illuc accurrens, nullo labore, nullisq. periculis deterritus, propugnando & hortando, optimi nomen egregie sustineret: cuius etiam iussu, Hispani, ad oppugnationem, quam tertio aggressi hostes fuerant, uenientes, sulphureis ignibus usi sunt, quos ligneis tubis tripedalibus, atque ollis testaceis inclusos, mirabili successu in hostes iaciebant: neque enim vlla ui extingui poterant, aut de loco dimoueri; ad quem adhæsissent: maiora insuper minoraq. tormenta assidue displosa, & ex ruinarum summitate saxa, ingentesq. trabes vndique demissæ, in murum euadere conantes, in præceps deturbabant, reprimebanturq. subinde & vulnerabantur, qui scalas subibant. Sed inter cetera maximo fuit usui tormentum ingens, quod elegantis & miræ magnitudinis Colubrinam vocabant. Hoc iuxta Gazam vrbis portam locatum, & per fenestellam; quæ in muro adhuc visitur; in latus conscendentium hostium emissum, miserabili cæde multos distraxit, & cadaueribus fossas compleuit. Cum igitur per quinque horas, tentata quinquies expugnatione, esset dimicatum, Foisseius, potiundæ vrbis spe deiectus, receptui canit; cum in ea oppugnatione desiderati a Gallis tercenti

centi circiter pedites eſſent,& nõnulli cataphracti,Carolusq. præſertim Spinæus tormentorum magiſter,& Cetellio Colinæus,Dux cataphractorum clariſſimus, qui cum multis ſauciati,paucis poſt diebus,interiere. Fridericus etiam Bozolius uulneratus,ſed leuiter. Ex propugnatoribus autem Rauennatibus pleriq. ceciderũt,in quibus Baptiſta Betius ictu tormẽti occiſus eſt: Alexander Guicciolus in oſſe iuguli uulnere accepto,motum eius partis liberum amiſit:Petro Antonio Pritello effoſſus oculus.Externorum,gemini fratres ex Denticia Neapolitana familia tormentis diſcerpti ſunt.Rauennates cũ patere muros uiderent,nouasq. oppugnationes parare hoſtẽ intelligerent,ſuperioribus oppugnationibus,& infirma vrbis munitione deterriti,cum appropinquare Pontificias copias non ignorarent,conuocato Senatu, decernunt,hoſtes ab vlteriori oppugnatione,donec ſubſidiarius exercitus propius accederet,diſtrahendum,& aliqua arte diſſimulanter continendum,ut fallendo,moræ ſpatium interponeretur. Quod ea ratione fieri poſſe ſperabant, ſi dedendæ vrbis ſpem aliquam iniicerent,& per Legatos ad Sanſeuerinum Cardinalem, Piſani Concilii Legatum,mittendos,res ſpecioſis verbis protraheretur.Hoc conſtituto conſilio,quo deliniri poſſe hoſtiũ animus & tẽpus extrahi uidebatur, quãquam in hac legatione certum periculũ uitæ non deeſſe Senatores intelligerent, ſi, quod fieri facile potuiſſet,euentu res fruſtraretur, exercituq. ſubſidiario morã faciente,hoſtilia omnia comperirentur,ſuę tamen patrię,cui ſe primo natos,ſecundum Deum,Rauennates ſciunt,in hoc ingenti diſcrimine nequaquã defuere. Quapropter duos ex ſenatoribus ab ea muri parte,quæ eſt ad occidentem,ab Hadriana porta haud procul,demittunt:qui nõ multum progreſſi,in antecurſorum,& ſpeculatorum manus peruenere.Illis quærentibus,quid ueniſſent,reſpõſum,a ciuibus ſuis miſſos,uti Sanſeuerinum Cardinalem magnis de rebus alloquantur:ad quem,cum,illis ducentibus,ueniſſent, ſalutatum,& omnibus officiis dedentium veneratum,Pandul-

phus Elephantius, qui eius legationis principem locum habuit, in hanc sententiam est allocutus. Nullo nostro, amplissime Cardinalis, maleficio prouocati, quod ita Rauennatium perpetua in Gallos obseruantia tulerit, ad circumsedendam, acriterq. oppugnandam vrbem hanc tanto apparatu, & iam plane victores, aduenistis; sed fortassis ulturi quasdã inter uos orbis Principes, iniurias, de quibus prope iam partam, expugnatis tot urbibus, uictoriam, ita prouidemus, & propediem inuicta uirtute uestra, & pristino spectatoq. semper bellico uigore, summæ gloriæ a uobis abunde satisfactũ iri speremus; & eo quidem nostra maiore lętitia, quòd celebris ut pulcherrimi facinoris uestri fructus, ad nos uideatur aliqua ex parte rediturus, qui antiquissima origine Galli, & Pipino olim, & Carolo, Regibus uestris, paruimus, & deinceps constanti animo in eadem obseruantia perstetimus. Neque recusauimus modo uobis vrbem dedere, nec per nos stetit, quo minus ea potiremini: impedimento Pontificios esse milites, qui præsidio uenerunt, ipsi etiam intelligere potuistis: quorum iussu & ui, ex nostratibus aliqui de muris, coacti, propugnarunt. Nostri ciues, cum multa cogitassent, vnde sibi dedendæ urbis occasio pateret, uiderentq. se potestatis suæ non esse, nihil omnino, quod non secus accideret, quàm sperarent, ob Pontificiorum militum diligentiam, inuenere, extra hoc unum Legatorum consilium, quod quàm occultissime factum est, nobis per muros clã demissis, qui significationem suorũ animorũ faceremus, postularemusq. uestro uos ingenio acquirẽdæ aut tradendæ urbis modum præscribere, eum Rauẽnates seruaturum. Quòd si nulla tandem alia uia, quàm facto impetu intra urbem, uobis extra oppugnantibus, effici non poterit, ita ad extremũ Rauennates efficient. Id tantum enixe petimus, ut, dum hęc tractantur, urbem omnẽ & mœnia, tam miserabili ciuium, qui ad propugnandum a Columna uiolento Imperio cõpellebãtur, cæde, ne quatiatis ac prosternatis. Cardinalis tã læto nuncio recreatus, ad ea respondit, Gallos, non

ob

ob odium in Rauennates, ad illius urbis expugnationem ue nisse, sed ut Iulii Pontificis iniurias atque ingratitudinem armis uindicarent, qui cum tot urbes Hludouici Regis potentia superioribus annis receperit, ingrati notam nihil abhominatus, arma in eum conuerterit. Huic uoto, secundum belli successum Deum præbere, sperareq. ut breui, omni uictoria potirentur. Tum uero Gallos Rauennatibus, modo fidē non fallerent, amica omnia præstaturos. His dictis Foisseium, ceterosq. Duces primarios uocauit, remq. omnem secretis uerbis exposuit. Cōclamauere omnes, uocari Legatos debere, postulari, ut mandata monstrarent. Vocati Legati, cum præscriptis mandatis non venisse aiunt, ne ab Hispanis & Pontificiis, interciperentur: quodq. id minus ad Gallos spectare uideretur, quòd inueniri ab illis dedēdæ vrbis modus deberet. Proceres cum in hac re cæco gradu minime procedendum iudicarent, neue frustra de modo decernerent, ubi res non adesset, Legatis, tubicinem, & Cardinalis ex fratre filium adiungunt comites, qui accedētes ad mœnia, rem omnem de ciuibus cognoscerent, & modum, si esset opus, decernerent. Legatosq. interea, ne quid Hispani sentirent, gallico amictu induunt: qui ingenti metu perculsi, quòd se ad colloquiū, eo habitu, nequaquam recipiendos scirent, ac potius sclopettorū displosione & sagittis a muris arcēdos, tamē quādo nō uidebāt quo modo renuerent, & dulce atq. honestū putabant pro patria occumbere, ad muros, unde fuerant demissi, redeunt: unde plūbearū pilarum ui, quæ confertim in eos emittebātur, tametsi uoce ac manu amicos se ostenderēt, repulsi sunt. Tubicen, ut est eorum hominū genus irritabili natura, ludificatos Gallos esse, & ad interitum perductos iactabat, verbaq. Cardinali & proceribus data, minitariq. quas illis parassent insidias, eos laturos: & hac ira permotus, ad Cardinalem & reliquos peruenit, narratq. quæ contigissent, quæq. ipse suspicauerat, omnia. Orta statim altercatio est, aliis pro speculatoribus cōprehendi iam Legatos, & custodiri iubentibus; aliis asserētibus rem

diligentius peruestigandam. neque enim ius gentium, & beneficos fortassis homines de nihilo uiolandos. Accessit adhęc Cardinalis fratris filius ingenuus adolescens, qui affirmauit, illis id propterea cõtigisse, quòd Gallicis uestibus eo progressi, patefaciendæ deditionis manifestam occasionem pręberе, non absque ingenti Rauennatum damno, viderentur, idq. Legatos fuisse, dum irent, conquestos. Quã eandem causam Legati intrepide, nihilq. hęsitantes, mortis conscientia, ob patriã susceptæ, confirmati, afferebant: sed cum varię hinc inde sententię dicerentur, & non dubium mortis periculum Legatis immineret, subsidiarius Pontificis exercitus detegitur, qui, Gallo exercitu ab eo discedente, promissi constantiam seruaturus, inter eosdem amnes, iuxta Forumliuii fuerat ingressus, pauloq. post traiecto Viti, Rauennam veniens, secundum amnem castra mouebat: ad cuius aspectum, ut est animus additus, & Columna cohortari omnes cœpit, metum depellerent, in tutoq. rem esse, ita summis Galli clamoribus arma capiunt, armatiq. ad suas se recipiunt phalanges, & amota a muris tumultuario opere tormenta, in hostes conuertũtur. Foisseius suos interea Duces consulit, utrumne traiiciendus eadem hora Vitis esset, quo hostibus, ne Rauennam ingrederentur, sese obiicerent. In conuentu, uarius erat animorum habitus, dissidentesq. sententiæ. Denuo enim oppugnare urbem, cum muri deiectus haud satis pateret, & a tergo hostes essent, periculosum admodũ putabatur. Desperato autem omni optato fine, morari, inutile, ac potius ob commeatus penuriam, impossibile: Referre pedem, Hispanorum augere eam dignitatem nimiam uidebatur, quam superioribus diebus, tanto arridentis fortunæ fauore, ipsi consecuti essent. Dum autem hæc ab illis tractantur, renunciatum est Pontificios & Hispanos, quarto ab vrbe lapide, cui loco Mulinatio nomen est, constitisse: & quidem imprudenter, si quidem eodem die non fuisset difficile, arrepta per Pinetum, quod est inter urbem ac mare, uia, Rauennam ingredi: quod

ſi eueniſſet, dubio procul Galli turpiter, ob commeatus inopiã, qua in dies magis laborabant, decedere Flaminia cogebãtur. Verum ipſi, aut oblatam occaſionem nequaquam cognoſcentes, quòd forte metuerent, ne in vrbem proficiſcentibus, eſſet patentibus campis pugnandum, aut ſatis auxilii, ſuo propius aduentu, importatum ciuitati putantes, conſtitere ad Mulinatium: caſtriſq. poſitis, quod reliquum diei fuit, & noctem, quæ conſecuta eſt, vniuerſam, faciendæ, pro caſtris, foſſę, tribuerunt. Huius aduentus perturbatio, fecit poteſtatem Rauennatibus legatis, vt, omnibus ad arma currentibus, ipſi, ſuis arreptis veſtibus, ad muros, vnde demiſſi fuerant, regreſſi, & funibus in eos a ciuibus ſublati, in vrbem reciperentur. Galli cum periculoſiſſimum, & contra quàm ſemper decreuerant, hoſtes in caſtris commorantes, adoriri ducerent, præſertim quòd nullum incommodum comparari cum illo poſſet, ſi funderentur, fugarenturq. ita tandem, Foiſſeio cohortante, conſtituunt, perinde minus periculi, maioriſq. glorię conſilium; hoſtes, quàm primum illuceret, aggredi. Quapropter ponte ſupra Vitim nocte facto, ripiſq. vtrinque, vt facilior aditus eſſet, complanatis, poſtero die, prima luce, qui dies Tertio Id. April. ob Chriſti Dei ad vitam excitationis memoriam maxime ſolemnis fuit, per pontem Germani pedites amnem tranſeunt; cum primi agminis ferme omnes, ipſumq. uniuerſum medium agmen per vada depreſſiora traiicerent. Nouiſſima acies, cui Hiuo Alegria pręerat, quadringentis haſtatis equitibus conſtituta, in ripa Fluminis, Rauennam verſus ſubſtitit, vt ſubſidiaria, ſi ferret caſus, accurreret; aut, ſi eruptionem ex vrbe facerent, Rauennatibus ſe obiiceret: Præſidio pontis, quod prius ſupra Montonem fecerant. Paris Scotus cum peditibus mille locatus eſt. Primum Gallorum agmen, præcedentibus tormentis, una cum ſeptingentis haſtatis equitibus, peditibuſq. Germanis, in ripa fluminis, quod illis ad dextram aderat, conſtitutum, peditibus ad læuam equitatus locatis, Alfonſus Ferrariæ

riæ

riæ Dux, & Normandiæ Regulus ducebant. Iuxta hos, & ad latus, peditum medii agminis, Vasconum præsertim, octo millia: cumq. a fluminis ripa perpetuo magis abessent nouissimum, Italorum maxime peditum quinque millia, agmen, cui Fridericus Bozolius præerat, postremum collocatum est: iuxta quod sagittarii, & leuis armaturæ equites, qui trium millium numerũ superabant. Post hæc omnia agmina, quę haud recta procedebant, sed curuata, semicircularem Lunæ speciẽ præse ferrebant, in ripa fluminis, hastati medii agminis equites sexcentum Palissa & Sanseuerino Cardinali Ducibus, locabantur. Certum sibi locum, aut peculiarem curam Foisseius, vt Imperatorem decet, nullam adscripsit, sed cum nobilissimis triginta selectis, fortibusq. uiris, huc & illuc uolitans, ingenti animo, & uerbis militariter grauibus, omnes cohortabatur ad pugnam, cum ipse splendenti protectus ferro, esset ob armorum splendorẽ atque elegantiã, & oculorum alacritatem facile cuique notus. Erat Foisseius adhuc imberbis, facie pulchra, & ob generosam militaremq. uirtutem ut magnum terrorem hostibus, ita summam Gallis fiduciam addebat; quodq. maxime uincendi spe accendebat suorum animos; fortunatus ab omnibus Imperator credebatur. Vbi itaque luculenta & graui milites oratione ad bellum incitauit, ingenti clangore tubarum, tympanorumq. strepitu, & clamore totius exercitus aere insonante, progredi ad hostium castra cœpit, quæ ab eo loco, ubi flumen traiecerant, stadia circiter duodecim aberant, secundum amnis ripam, vti docuimus, posita, & fossa, quæ dextrorsum protendebatur, satis alta, circumdata, relicto tamen pedum uiginti spatio, quo ad tumultuariam cum equitibus pugnam, in fronte fossæ, libere atque expedite cum oporteret, egredi pedites possent. Vbi ergo renunciatum est, traiicere Gallos amnem cœpisse, hoc ordine aciem instruunt. Primum agmen octingentorum cataphractorum, Fabritio Columna Duce, secundum fluminis ripam collocatum est, illiq. ad dextram phalanx, in qua sex pe-

ditum

ditum millia erant, adiecta. Post primum agmen, media acies, equitum hastatorum sexcentum, iuxta quam erat peditum quattuor millibus constituta phalanx, Prorege præfecto, secundum amnem locabatur. In hac erant & Padulæ Regulus, & Legatus, qui sacra purpura insignis, insitam Italis atque Hispanis religionem, aspectu & verbis confirmabat. Caruaial Hispanus secundum eandem fluminis ripam, nouissimum ducebat agmen, quattuor millium peditum phalange stipatum. Ad hos, subsidiarii leuis armaturæ equites accedebant, quibus Daualus Piscariæ Princeps præerat, Fabricii Columnæ gener. Tormenta erant in cataphractorum fronte disposita: Et Nauarrus, qui cum selectis peditibus quingentis, nulli se certo loco addixerat, supra fossam, aduersus tormenta, triginta carros, falcatis ueterum non dissimiles, minoribus onustos tormentis, adiectoq. ingenti venabulo, collocauerat, quibus in valli morem firmissimo quodam munimento, facilius hostium impetum perfringi posse sperabat. Quo ordine, hostes potius irruentes accepturi, quàm vt hostes adorirentur, intra fossæ munitionem se continebant. At Galli, qui iam ad fossam ducentum circiter passus propius accesserant, ubi consistere hostes, neque e munitionibus pedem efferre uident, constitere, ne optatam illis commoditatem præberent. Vtrimque per duas horas hoc pacto pes non est loco motus, cum tamen interea innumerabiles ab vtraque parte tormentorum ictus emitterentur: Nauarro præsertim, qui editiore loco tormenta disposuerat, Gallo peditatui magnum damnum inferente. Verum Alfonsi Estensis Ferrariæ Ducis consilio, qui primam, uti memorauimus, aciem ductabat, tormentorum pars a tergo exercitus, maxima celeritate, ad cornu extremum, in quo sagittarii depugnabant, lunato ciruitu deducta, in latera hostium directa est, confestimq. non sine ingenti etiam damno Gallorum, in latus hostium displodi cœpta est. Hanc pilarum vim maxime omnium equitatus sensit. Hispanus

enim

enim peditatus, in humilem, ſecus aggerem fluminis, depreſſumq. locum a Nauarro retractus, eoq. iubente in terram proiectus, lædi non poterat. Iam pilæ Gallorum magno reboatu a maioribus tormentis emiſſæ, hominum & equorum ingentem cædem facientes, per medias alas uolitabant: iamq. in diſcrimen pugnæ erat uentum, cum Fabricius prudenti iudicio, de victoria deſperans, obnixe Nauarrum rogauit, ſeſe inde tandem deduceret, frequentibusq. Proregem nunciis fatigabat, uti egrederentur ad prœlium, antequam tormentorum ictibus abſumerentur: neque ſecunda hæc ſanaq. conſilia, ſtulta & pernicioſa obſtinatione ſperneret. Antea enim cum amnem Galli traiicerent, Fabricius aggrediendos hoſtes conſuluerat, quòd longe maius erant commodum accepturi, ſi cum dimidia tantum parte, & in traiiciendo amne impedita fuiſſet pugnatum, quàm id, quod ex foſſa ſperabatur, intra quam ſe continebant. At Nauarrus, cuius conſilia, loco oraculi, apud Proregem erant, renuit, quòd ſe tuto loco poſitum putaret: quamobrem tanta adeoq. miſerabili equitatus cæde, nihil commouebatur, ut ad eum ſolum victoriæ gloria recideret: nam ſolo peditatu, quem ex veterano milite conflatum habebat, adiecto carrorum præſidio, putabat fore, ut victoriæ laudem ac triumphum ſociis communicaturus non eſſet, præſertim quod inſtitutus a ſe tormentorum ordo, Gallo peditatui maximam videbat cladem inferre. Ceterum Fabricius nimium ambitioſa ea pertinacia, ſumma rabie percitus, lacrymis propter iram atque indignationem obortis, cataphractos ſuos & uelites ab ingenti cæde iam pęne fuſos, plurimosq. coram ſe ſtrenuos Duces crudeliter occiſos, miſerabiliq. ſpectaculo horribili mixto clamori, modo homines & equos in terram proſterni, modo in aera capita & brachia ex corporibus auulſa euolare conſpicatus, Nauarri obſtinationem ac malignitatem execrans, eumq. ſemi iudæum ac maranum appellitans, nulla expectata Pro Regis uenia, nullo iuſſu, ne turpiter interiret, ſuos hortatus cataphra-

ctos,

ctos, extra fossæ munitionem deduxit, & in confertissimos hostes ingressus, cum aliquādiu strenue dimicasset, ab Alfonso Estensi captus, ab omni Gallorum iniuria, obnixe id Colūna petente, incolumis ac tutus seruatus est. Eandem fortunam Padula subiit, cum per cāpos fossis ac spinis impeditos, quasi meliori euentu desperato, secundi agmnis alas circum duxisset. Captus est etiam Piscariæ Regulus, cum multis egregie acceptis vulneribus, omnibusq. velitibus fusis, strenue aliquandiu dimicasset. Cardona insolita tormentorum ruina deterritus, sui vix compos, desertis infelicis Imperii insignibus, una cū Caruaiali, & Antonio Leua, cum adhuc tertiū agmen ferme integrum superesset, admissis equis fugientes, suæ saluti cōsuluere. Nauarrus ingenti at sera uirtute, pugnæ signum peditibus suis dedit, qui repente ex humo, quo se, uti memorauimus, Nauarri iussu deiecerant, elati, Germanos tanto ardore aggrediuntur, ut post hominum memoriam, aut maiore animo, aut clariore uirtute nusquam fuerit depugnatum. Omnibus enim commixtis agminibus, prœlium cœptum est, omnium proculdubio, quæ ad eā diē Italia uiderit, maximum: si quidem omnibus eo prœlio mixtis, quod patentibus campis, nullo aquarum aut vallorum impedimento, occupatis committebatur, duo exercitus, obstinato ad uictoriam, aut ad mortem animo, nec periculo solum aut gloria, aut spe incensi, sed ingenito ac ferme naturali nationum odio confligebant. Euenit autem, ut duo strenuissimi Duces, armis, cristisq. conspicui, acies omnes antegressi, singulare certamen, prouocati, commiserint, Iacobus Empser Germanus, & Zamudius Hispanus. Ceterum cadente Germano, uterque exercitus processit, consertisq. manibus, illustriores Duces ferme omnes interiere, cum uix Germani conferto eorum agmine, Hispanorum uim atque audaciam sustinerent: qui Hispani licet nonnihil primo incursu, ab firmo hastarum ordine commoti fuissent, tamen cum esset ad gladios deuentum, plures sese deprimentes, clipeis protecti,

ſubter haſtas Gallorum inter crura penetrantes, & coxas inermes Gallorum pugionibus uulnerantes, ingenti cæde ad medium fere agminis peruenerant. Verum hinc haud procul, Vaſcones, uia, quæ inter aggerem & flumen eſt, capta, horribili clamore elato, Italicum peditatum aggrediuntur, qui fuſus iam maximo accepto a tormentis damno, ægre admodum innatam uirtutem ſuſtentabat: qui etiam poſtquam ciaculatis ſagittis, manus eſſent conſertæ, haſtis carens, & iam diſtractus, facile reiicitur: Alegria præſertim cum recenti ala equitum adueniente: qui aliquanto meliore uirtute, quàm fortuna uſus, Meliloi filii ulciſcendi deſiderio, in Ramazotū eiusq. pedites, a quibus ſuperiore anno Ferrariæ, per rixam, Melilous fuerat interfectus, cœco conatu irruebat. Sed dum maxima cæde peditatum afficit, nouo & acerbiore dolore opprimitur; ſiquidem alter filius Viuerroes, ſub eius oculos interfectus, in flumen præcipitatur: quamobrem tanto dolori ſuperſtes eſſe nequaquam cupiens, ſeſe cum equo in confertiſſimum hoſtium agmen coniicit, ibidemq. ſtrenue depugnans, haud ita multo poſt, ſpectatæ uirtutis infelix Senex occubuit. Ramazotus ingenti ſecuris ictu in terram depulſus, ſemiuiuus a proximis Hiſpanis ſeruatus eſt, qui Samaneco Duce, Gallos atque Italos pedites ad tormenta tanto impetu reiecerant, ut perterriti ac uulnerati, fœdeq. fuſi, in latera ſe Germanorum conuerterint: iamq. ob id Germani cum hoſtibus a fronte, tum repellendo, tum cogendo pugnantes, ne eorum impreſſione acies funderetur, ex latere dimicabant: quapropter incerta adhuc uictoria apud Gallos erat. Verum Foiſſeio equitatum omnem, ab omni iam parte uictorem, in Hiſpanum peditatum inferente, uictoriæ ſpem; quæ ſublata, maxime auferre animum, & proſternere uires ſolet; Hiſpanis abſtulit. Itaque licet ob aſſiduam cum Germanis dimicationem fatigati eſſent, omnesq. iam fere ſtrenuiores Duces, militariaq. ſigna amiſiſſent, nihil tamen in ſummo periculo indignum

com-

committentes, admirabili consensu, singulariq. militiæ disciplina, animis atque ordine integris, & densata fronte, uiam, quæ inter flumen & aggerem intercedit, ingressi, pedem potius referre, quàm reiici uidebantur. Nauarrus in eo discrimine in media se arma; ne adeo ingenti cladi superesset uiuus; sponte inferens, capitur. At Foisseius, pro summa gloriæ cupiditate, Hispanos, perinde ac uictores ordine integro abire nõ ferens, & minus absolutam uictoriam ducens, nisi, ut ceteri, illi quoque funderentur, urgente fato, cum nobilium uirorũ ala, in nouissimos impetum facit, dumq. eam Hispanorum legionem intemperanter persequitur, a globo hostium circumuentus, & ex equo deiectus, seu, ut alii ferunt, cõcidẽte equo, in latus hasta uelitari confossus, perimitur: cum Foisseium se, Hispanorumq. Reginæ fratrem clamare, apud Barbarum militem, ira concitum, nequaquam profuisset. Penes Foisseium, humi, uiginti uulneribus confossus, eius patruelis Odettus Lautreccus, pro mortuo remansit; qui postea Ferrariam uectus, diligenti medicorum cura, conualuit. Insperata hæc Foissei mors, ab eo, dubio procul ob inexhaustam delendorum hostium, nimiamq. gloriæ cupiditatem accita, quemadmodum perfectam de hostibus uictoriam perrupit, ita occasionem, facultatemq. præbuit Hispanis, ut se in tutum reciperent: qui coacta fronte, confertoq. agmine insequentes Gallos facile repellebant. Galli ad prædam deinde conuersi, impedimenta omnia, signa militaria, & tormenta rapiunt. Occubuerunt eo prœlio longe omnium cruentissimo, cum esset utrinque pari fere clade ultra sex horas pugnatum, si calones & lixæ numerentur, circiter quindecim hominũ millia, supra uero quadraginta maiorum minorumq. Ducum cadauera reperta sunt, qui egregie fortes, peritiq. militiæ, in arduis prœliis acies strenue ductauerant. Interea Ioannes Cardinalis Medices, Legatus, cum iuxta illum plures trucidati cecidissent, neque tamen ipse turpi fuga saluti suæ consulere uoluisset, animabusq. eorum, qui moriebantur, Deo commendandis,

precibusq. & piis verbis iuuandis optimi Legati munere per functus esset, in duos velites Gallos incurrit; quorum alter, quòd nullam Cardinalis, Legatiq. rationem habebat, a Platesio Bononiensi, equestris ordinis uiro, iugulatur; alter eodem ictu vulneratus, ex equo detractus est: Cum uero aduenissent expediti equites Dalmatæ, qui Cardinalem captiuum ductu ri uidebantur, ex illorum manibus Fridericus Gōzaga, cognomento Bozolius, Cardinalem eripuit, eumq. sibi perinde ac nobili, Italoq. Duci, honestiore titulo se dedentem, ad Fridericum Sanseuerinum Cardinalem, Pisani, vti memorauimus, Cōcilii, in Gallorum castris, Legatum adduxit. Erat tum Mediceus Legatus in equo Thraicio; cui, ob rei memoriam, insequenti anno ad Tertium Id. April. eodem, quo captus est, die, thiaram Pontificatus Maximi, more maiorum accepturus, ad Lateranū adiens, insidere uoluit; adeoq. perpetuo deinceps habuit carum, ut ad senectutem deuexam summa diligentia alendum curauerit. Sed ut ad historiam reuertar, Medicem perbenigne Sanseuerinus excepit, honorificeq. tractauit, permisitq. uti Iulius Medices; qui ex prœlio, una cum Antonio Leua Cęsenam confugerat; accedere ad eum tuto posset. Qui data fide cum uenisset, Romam ad Pontificem a patruele, cum mandatis, est missus, qui illi & Cardinalibus salutem suam commendaret. Hoc interim spatio, Prorex, non ante fugam repressit, quàm Anconam, cum perpaucis equitibus peruenisset: ex reliquis plures ab incolis regionis, qui ad uias accurrerant, inter fugiendum spoliati, & interfecti sunt: tametsi inter ceteros Ruuereus Vrbinatium Dux id maxime non incitatis modo in fugientes regionis suæ hominibus, sed militibus, qui idem facerent, in Pisaurensem agrum missis, curauerit. Rauennates contra quàm sperabant, subsidiarium exercitum fusum fugatumq. conspicati, seq. inimico victore circumseptos, cum urbis muri late prostrati essent, de deditione agendum rati, Senatum uocant, ubi erat non admodum simplex habitus

bitus animorum, obtorpuerantq. quodammodo omnium sensus, neque explicantibus, quid uellent, aut quid decernerent, satis constabat. Aduenit Marcus Antonius Columna, qui intelligens plerosque ex primariis deditionem & concordiam consuluisse, grauissime hortatus est, ab ea sententia dimouerentur, quando Galli tot insignium uirorum, maximeq. Foissei funeribus, eneruati pæne essent; facileq. esset futurum, vt ira atque odio, quod adhuc efferuescebat, agitati, fidem fallerent, cuperentq. tot fortissimos Duces, non inultos cecidisse. Nam esto, inquit, quòd proceres, honestas concordiæ & deditionis condiciones accipiant, seruandasq. iubeant, non uideo tamen ipsis uestram vrbem ingredientibus, in tanta commeatus penuria, in tanto ardore uindictæ, qua ratione composci militum animi possint. Ante quàm enim eorum impetus omnis conceptæ iracundiæ deferueat, in Gallis præsertim, qui iracundi natura maxime putantur, nihil tutum ab eis impetrari potest. Hos Columnæ sermones summa grauitate ac contentione prolatos, magnum silentium aliorum alios intuentium excepit. Quapropter Columna, Vos, inquit, Rauennates sciatis uestro periculo, si vrbem dederitis, peccaturos: ego nihil pro temeritate vestra suppliciorum a me pendi; in Cittadellam cum meis me recipiens; pro uirili conabor: neque enim debeo uobis auxiliari, qui mihi tam acriter, si non verbis, animo & sententia repugnatis. His dictis Senatorum concio sub occasum Solis dimissa est. Columna, ut prædixerat, in Cittadellam abiit. Rauennates hora noctis secunda aduocant denuo Cõcilium, in quo cum multa a multis raptim & nullo ordine dicerentur, ne ciuitas, in summum discrimen adducta, extremæ cladis calamitatem subiret, si vnius Columnæ, cui tuta erat statio, neque deiecto muro circumdabatur, esset assensum, & ne si consilia deditionis cunctarentur, dum prudenter rem agere quærerent, se ac fortunas suas maiori periculo implicarent, ex Senatus consulto quattuor Legati, ad Fridericum Sanseuerinum Cardinalem

dinalem decreti, missiq. sunt. Hi fuere Laurentius Thomaius medicus, Petrus Donatus, Opizo Monaldinus; & Anastasius Celinus, qui apud Sanseuerinum his condicionibus de deditione pepigerunt. Ante omnia incolumi omnium ciuium, militumq. uita ac fortunis, Vrbem Romanæ Ecclesiæ nomine accipito: Decreta, quæ Iulius secundus Pont. Max. vrbem superioribus annis recipiens, concesserat, confirmato. Ciuitas census tributiq. nomine Romanæ Ecclesiæ aureos nummos mille tantum persoluito: Ciuibus omnibus, qui in propinquis locis animalia, fortunasue habent, dum albæ crucis signo internoscantur, ea nullo impediente aut prohibente, libera deducendi in Rauennatem agrum facultas esto. Nullus militum, extra Alfonsum Ferrariæ Ducem, cum satellitibus suis, & Pandulfum Malatestam vrbem ingrediantor: Vigintiquattuoruiratum, quo ciuitatis quies conseruari uisa est, confirmantor: Alimenta Gallis omnis generis commeatus a Rauennatibus præbentor. Hæc uero præscripta tractataq. sunt in castris ad Gattinelliam uillam, duodecimo ab urbe stadio, secus Montonem, eadem nocte: statimq. de commeatu agere Rauennates; quem postridie eius noctis, summo mane in castra emiserunt. Per hunc modum compositis rebus, cum nostri ferme omnes, portis urbis, ipsoq. muri prostrati aditu, ac stationibus desertis, in domos, corpora curaturi, importune se recepissent, reprehendentibusq. eam negligentiam & securitatem, in tanta, exercitus undique misere afflicti, rerumq. omnium inopia laborantis, uicinitate, data ab Gallis fidem obiicerent, hora ab ortu Solis secunda, subito impetu, hostilibus armis ciuitatem aggressam cruentari sentiunt. Nam ad lixas & calones, qui ciborum emendorum occasione; cum tamen ii a nostris missi in castra abunde essent; nudatam præsidio vrbem, per ruinas adaperti muri, fuerant ingressi, multi paulatim milites accesserant, coactoq. supra duum millium numero, reliquis omnibus pari immanitate, per eadem abrupta tormentis mœnia irrumpentibus,
cum

cum peruenissent in forum, contra omne ius, datamq. fidem, opulentam & nobilissimam vrbem in periculum supremi casus deuocatam, ut Foisseio, ceterisq. qui interierant, parentarent, Barbara crudelitate diripiunt, & Rauennates miseros, stolideq. nimis fidentes, ac inermes, miserabili cæde trucidant. Truci clamore, superboq. accentu omnia incredibili pauore ferro, & flamma permiscentes: ignis enim multis locis iniectus est: domus misere depopulatæ: miris tormentis affecti ciues, ut pecuniam soluerent, & patefacerent: effodientibusq. humum Gallis plurima reperta sunt, non modo quæ antea aduentante exercitu, ciues occultauerant, sed quæ per multa sęcula terra obruta delituerant. Augebatur tumultus fragore tectorum, quæ diruebantur; dissonis uocibus ac miserabilibus pauidarum præsertim mulierum plorantium, cum errabundæ, suæq. saluti ac pudicitiæ consulentes, tum cadauerum tumulos, tum alios sub oculos trucidari aspicerent, discurrentibus undique & minitantibus armatis. Nemo ullius, nisi fugæ, memor, quam per stragem corporum assequebantur, cum præsertim Rauennates iuuenes aliquot, cuneo ad uiarum compita facto, inani & funesto conatu repellere efferatum hostem tentassent. Aer tota vrbe puluere & plumis, quas hostes ex culcitris exemerant, horribili caligine suffusus: mugitus bonum, & aliarum pecudum, quæ plerique ciues cum sponte, tum Columnæ iussu in vrbem antea coegerāt, terrorem maxime & miseriam augebant, ita ut omnia plena essent luctus atque mæroris. Vascones & Ferrarienses maximam partem, nouæ semper cladis spectaculo, ignobiliq. direptione vrbem fœdabant, cum Galli, nobilesq. præsertim, pudicitiæ mulierum conseruandę, ipsisq. sacris Virginibus tutandis diligenter & enixe operam darent; quod multis locis factum est, eorumq. iussu ac pręsidio a sacris plerisque domibus temperatum. Non potuit tamen improba gregariorum militum rabies, religione prohiberi, quin montem pietatis appel-

latum, multis bonis ad usus egentium undique conquisitis ornatum, spoliarent: sacrisq. ædibus uim inferrent: inter cetera autem, testudinem ex optimo argento in Vrsiana æde, quæ in medio inferioris chori sita erat, a Victore Archiepiscopo, uti supra docuimus, erecta, quattuorq. nobilissimis columnis suffulta, bracteatoq. argento limbis operose exornata, ita ut ad triginta sex aureorum nummum millia sumptus accessisset, Vascones deprædati sunt: quorum etiam unus arcam, argẽto figuris atque uariis imaginibus egregie sculpto, incrustatam, in qua Rauennatum aliquot Archiepiscoporũ, & aliorum uirorum sanctorum ossa seruabantur inclusa, deiectis in terram sacris ossibus, deprædatus, ingenti miraculo, pœnas nequaquam seras luit: nam uix portam Vrsianæ ædis maiorem egressus, aliquantum ad læuam processerat, cum ex eadem natione occurrens alius, siue ueteris simultatis causa, siue occulto diuino consilio, eum in capite uulneratum trucidauit; nulla deinde arcæ habita ratione; quam arcam Petrus Ghirardellus aurifex, qui militem insequebatur, illam ab eo suppliciter petiturus, arreptam, denuo sanctis eisdem ossibus repleuit. Nec diu post cum tumultus nonnihil deferbuisset, Germanus miles, D. Ioannisbaptistæ ædem ingressus, impie sanctissimam Christi Dei corporis hostiam, vt argenteum in quo includebatur loculum suffuraretur, in terram deiecit. Quo facinore grauiter commotus, cucullatus Carmelitanus Petrus Ioannes Rubeus, aui mei frater, ad quem fuerat facinus delatum, accurrens, nec quicquam hæsitans, ad eum conuersus, Loculum, inquit, istud mihi reddito improbe: ille stupidus & timore perculsus, ne uerbo quidem prolato, cum loculum restituisset, Rubeus, corporis Christi repositam ibidem hostiam, perpaucis, quos in uia tunc reperit, accitis, ut se, diuinam ferentem hostiam, cereis accensis, comitarentur, ad Alfonsi Estensis Ferrariæ Ducis hospitium, quod secundo ab urbe lapide aberat, ad Montonis amnis ripam, per ruinas prostrati muri egressus, detulit.

lit. Quam Estensis honorificentissime locatam, accensis funalibus, habuit apud se ingenti ueneratione, donec omnia in tuto essent: cum plures etiam in eodem suo Prętorio mulieres ac pueros Rauennates, a militum impetu libidineq. tutos cōseruaret. Aduenere sub id tempus Ferrarienses naues, quę a Pado per Fossam Messaniam commeatum Gallo exercitui, Ferraria deuehebant: quam ob rem occasio Ferrariensibus data est, cum ad Hadrianam ferme urbis portā naues essent, ut ignobiliore pręda potiti, supellectilem omnem e Rauēnatum domibus Ferrariam exportauerint, culcitras, uestes, forcipes ignarios, furcillas, usque ad cucumas, pinguaria, cacabos, atque eius generis innumera, quibus misera vrbs, omnibus spoliata bonis, uel crudelissimis hostibus lacrymas excutiebat. Duæ naues sub id tempus, ut Petrus, Bembus memoriæ prodit, quas Alfonsus spoliis nobilioribus onustas, Ferrariam mittebat, dum e Rauennati portu enauigare contenderent, a Venetis nauibus duabus, quas ob uelocitatem appellabant Hirundines, una cum celoce remorum quadraginta, nonnullis remigibus interfectis, capiuntur, & ad triumphi simulacrum, explicatis Alfonsi uexillis, & per æquor secum tractis, ad forum D. Marci deuehuntur. Iamq. fugæ & ingentis cladis nuncius, Id. April. ad Pontificem peruenerat, ab Octauiano Fregosio, qui maximis itineribus e Forosempronii Romam accurrerat, allatus: quo ita omnes perculsi sunt, ut multi Iulium, infracti alioqui animi Pontificem, rebus ferme desperatis, mari fugam triremibus capere hortarentur: præsertim cum non mediocris ad hæc, a Pompeio Columna Reatino Episcopo, metus accederet, qui eo tempore una cum Roberto Vrsino, & Petro Margano, & omni nobilitate Romana, iuuenibus strenuis, ut eiicerent Roma Pontificem, pecuniam a Gallis impetrarant. Sed Iulii Medicei aduentus, qui recitatis eorum nominibus, qui eo bello cecidissent, pugnæq. exitu diligenter explicato, monstrauit extenuatas

Gallorum vires esse, nihilq. incolumi uniuerso fere Hispano peditatu timendum, plurimum omnes confirmauit. Itaque confestim Pontifex, & exercitum ingenti liberalitate refecit, & fugientem per Picentes Cardonam hortatus est, ut collectis reliquiis, inermes & spoliatos, armis, equis, & pecunia instrueret: ipsum praeterea Vrbinatium Ducem, in gratiam recepit, qui Dux parum prudenti familiarium consilio, tum Balthassare Castilioneo ad Regem Gallorum multis ante diebus misso, tum quòd apud Foisseium ex suis plerosque haberet, occulte cum Gallis in patruum coniurasse, credebatur. Maxime autem omnium Pontifex ad Mattheum Heluetium Cardinalem Sedunensem litteras Venetias dedit, ut non amplius sex millia, quod antea decreuerat, sed quantam maximam posset eius nationis militum multitudinem cogeret: quam prouinciam Veneti, & consilio, & pecunia, & summa diligentia iuuerunt. Interea quartum iam diem Rauennae in Cittadella acriter obsessus atque oppugnatus Columna, ea condicione ut hominibus ac rebus integris liceret esse, sacramento pollicitus arma se in Gallum Regem & Pisanum Concilium, ad diem Diuae Mariae Magdalenae festum non accepturum, sese dedidit: nec diu post Iulius etiam Vitellius, Tifernatium Episcopus, cum peditibus quinquaginta arci praefectus, eisdem acceptis datisq. condicionibus, eam, Gallis Ducibus ingredientibus, tradidit. Hanc ingentem cladem prodigia aliquot antegressa sunt, in quibus illud emicuit, quod plerique scriptis tradiderunt, natum Rauennae infantem, cornu in capite habentem; alis praeditum, absque brachiis, unico tantum, ad Aquilae speciem, pede; oculo in genu; ambiguo inter feminam & marem sexu: in medio pectore Ypsilon graecum, & crucis imaginem praeseferentem. Quod plerique sic interpretatum fuisse ferunt, ut cornu, superbia: alis, leuitas, & mentis inconstantia significaretur. Cum uero brachia deessent, bonis operibus carere

rere homines: Pedem, quemadmodum rapaces aues habent, rapinas, vsuram, & ingentem auaritiam: oculum in genu, ad hæc solum caduca defixum animum: sexum vtrumque, nefariam libidinem indicare: atque ob hæc scelera tot bellorum procellis Italiam quati: Gallorum autem Regem non propriis id exequi uiribus, sed quòd Dei administer esset. Ypsilon enim virtutis figura est, quapropter si confugiant ad virtutem, Christiq. crucem, futurum, ut nobilis prouincia ab illis calamitatibus quietem exitumq. reperiat. Hæc quæ scribuntur ab aliis, cum de nostris grauissimis testibus, a quibus multa cognoui, cum essent eo tempore iuuenes, diligenter percunctatus essem, intelligere nihil potui. Illud pro comperto habetur, per eos dies Christi Dei crucifixi ligneum simulacrum, quod in æde D. Dominici in sacello iuxta maximam est, sanguinem affluenter sudasse: cuius adhuc rei locupletissimi, atque certissimi testes supersunt. Interea Romæ, Tertio Non. Mai. ad Lateranum, Concilium a Pontifice celebrari, maxima Antistitum frequentia cœptum est: Rauennatesq. cum multa a Pontifice per Antonium Benolum Rauennatis Ecclesiæ Archidiaconum, & Petrum Donatum Legatos postulassent, hæc impetrarunt. Vt cum binas nummum aureorum myriades, quotannis persoluere Respubl. Rauennatium consuesset, quorum mille Vrbis Moderatori, arcisq. custodiæ, mille Pontifici annuo censu numerabantur, ea tantum soluerent, quæ ad Moderatorem, & arcis custodiam spectabant: reliquis, ob tot perpessas calamitates, per quindecim annos abstinerent. Vigintiquattuoruiratus confirmaretur, ab senatu constitutus, sic tamen vt ne quidquam de Ecclesiastica libertate auctoritateq. Pontificii legati detraheretur. Ciuibus Rauennatibus, fortunis omnibus in depopulatione spoliatis, arcis alicujus aut opidi, aut alia eius generis Præfectura traderetur, unde, pro illorũ conditione, uictus suppeditaret. Sancti Mãmæ cœnobiũ, quod Gallis commoda fuit statio, quo se recipiebant, dum vrbẽ oppu-

gnarent, & muros quaterent, solo æquaretur: Cucullati autem Franciscani, qui soleis utuntur ligneis, dum eius ordinis patronus ipsiq. cucullati, & Abbas assensi essent, transferrentur ad D. Apollinaris noui, ita tamen ut eius cœnobii Apollinariani fructus, ad Abbatem, cui erant commendati, redirēt. Ferrariæ, Bononię, omnibusq. ciuitatibus, opidis, locis, in eos detorqueretur anathematis telum, qui Rauennatum bona, in depopulatione vrbis ablata, possiderent, nisi restituerentur. Mandauit autem legatis ad extremum Pontifex, ut apud nostros sui nominis sempiterna uigeret memoria, Portam Iuliam; quam Anastasiam diximus; aperiri, quod ipse, cum Rauennę esset, præsens fecerat: Columna autem claudi, adiecto aggere, mandauerat. Per hos dies Vitellius, qui tradiderat arcem Gallis, cum Hispanis aliquot, & Italis, ex copiis Vrbinatis Ducis, Troilo Sauello Duce, acceptis, ad recuperandam arcem, Rauennam profectus, nonnullis eam datis condicionibus, recepit: nam retinere Galli eam non posse uidebantur, quòd extenuatę nimium uires erant, & Alfonsus Estensis iam redierat Ferrariam, & Gallicus exercitus, perinde ac stupidus, quarto ab urbe lapide, rebus, quas deprędati fuerant, distribuendis & collocandis intentus, magis recedebat in dies. Ferunt autem multa sub terram defossa, quę proximis superioribus annis, Galli plerique accedentes, effoderint, & exportauerint. Quemadmodum uero fortunam victorię omnes Flaminię ciuitates, Sanseuerino Cardinali deditione facta, insecutę fuerant, ita ad Pontificem Rauenna redeunte, idem ab illis factum est. Petrus Bembus Venetæ scriptor Historiæ memoriæ prodit, Rauennates cum in eorum adhuc mentibus, depopulatio, contra omne ius, datamq. fidem sibi illata, uersaretur, Duces Gallos quattuor, qui erant in arce; datam etiam illis fidem ipsi fallentes, capitibus tantum ex humo extantibus, uiuos sepeliisse: quod tamen ego facinus de nullo ex nostris accipere potui, cum tamen illud referant, Vasconem; qui nescio

quo modo ad Rauennatium manus peruenerit; supra Turris cognomento Pomposiæ ostium appensum, hastisq. uelitaribus primo confossum, mox in terram deiectum, cute spoliatum, cum aliqui tunc eum semianimem fuisse affirment, maxima tamē pars penitus exanimem testetur. Hoc interim spacio Alfonsius Estensis, cum belli aduersus Pontificem gesti, illum pœniteret, Romam, fide publica, ueniaq. a Pontifice impetrata profectus est. Ceterum pedem uix in vrbem intulerat, cum in suspicionem ueniēs, ne capi illum, haberiq. in custodia Pontifex iussisset, fugit in Apuliam, atque inde in Illyricum, Ferrariam transmissurus. Qua Pontifex occasione, ductus in spem recuperandæ Ferrariæ, Rauennam uenire Vrbinatium Ducem iubet, qui aliquot in hac ciuitate dies, non sine graui ciuium & agricolarum incommodo, cum copiis commoratus est. Cum autem breui post, Veneta classis, tormentis bellicis, & pecunia, eam prouinciam iuuatura aduenisset, ita incommodum ciuibus auctum est, iam superiori calamitate exhaustis, ut plurimis, iisdemq. nobilibus, unde alerentur, aut uix adesset, aut penitus non adesset. Agricolarum domos, milites, Sabelliani pręsertim, non modo depopulabantur, sed exquisitis eos tormentis excruciabant, ut se pecunia redimerent. Quæ cum ad Sigismundum Gonzagam Cardinalem Mantuanum, Pontificis in Flaminia Vicarium, a Petro Donato, & Anastasio Celino Legatis nostris deferrētur, nonnihil emollire hominis animum, suadereq. ad remedium afferendum uisa sunt, sed cū deinde tercentis equitibus quinquaginta, qui Bononiæ præsidio erant, stipendia ab Rauennatibus undique afflictis, adiectis minis, inclementer exigeret, creditum est, cum tot infelicis ciuitatis calamitatibus minus commotum fuisse: quamquam plerique existimant, id ab Gonzaga factum, quòd Bononia, tunc primum una cum Parma & Placentia a Pontifice recepta, ipseq. Potifex tot bellorum sumptibus, exhausti, soluendo stipendio non essent: si quidem bella adhuc Pontifex nequaquam intermiserat,

sed

eius iussu & auspiciis Heluetii, Venetis iuncti, in Gallos arma mouerant: qui paucis post diebus ex Athesis ponte deturbati, & Ticino pulsi, Italiaq. turpiter relicta, eodem cursu Alpes trāsierunt. Quamobrem a summo dolore, ad ingentem lætitiam Pontifex reuocatus, incomparabiliq. potitus victoria, haud diu post, dysenteria, quam ex leui quidem, sed pertinaci febricula contraxerat, septuagenarius senex, & omni laudum genere cumulandus, sublatus est.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM LIBER NONVS

MONENT nos, & quæ diximus, & series tempo ris, vt de vigintiquattuoruiratu pleraque ad scribantur, cur præsertim, & a quibus institutus sit: nam etsi leuior fortasse res uideatur, tamen nemini, qui historias legerit, & in agendis rebus sit versatus, dubium est, quin, si latius creuisset, ingentes fuisset tumultus excitatura. Conuenerant Rauennates sicarii centum amplius & quinquaginta; & armati, districtisq. sicis viros nobiles & diuites adorti, quos in via obuios habebant, nisi ad condictum pecuniæ, quæ videretur, summam soluerent, mortem minitabantur: adeoq. hęc audacia & seditio succreuerat, ut ciuibus superiore depopulatione extenuatis, ipse pæne cruor elici videretur, neque ob id auderent multi efferre domo pedem, & solum plerique etiã verterint: si quidem minus hæc lues extirpari posse credebatur, quod nullæ Rauennatium vires erant, assidueq. Leo Pontifex, qui Iulio successerat, tributa imperabat, aliis bellis intentus. Nam &, Hludouicus Rex Gallorum in Italiam exercitum transmiserat, quæ fuerant ablata, recuperaturus, & Maximilianus Sfortia Mediolani Dux, qui potissimum oppugnabatur, a Leone Pontifice pecuniam, quam Heluetiis cohortibus diuideret, impetrauerat. Itaque cum ante vrbis direptionem, sicarii illi inualuissent, inter quos pleriq. non ignobiles numerari poterant, Senatus vigintiquattuor

patritios

patritios & auctoritate, & rerum usu præstantes, delegit, quibus libera illorum ex vrbe, quouis modo exterminandorum potestas esset. In iis maxime Brunorus Zampescus, Marcus Antonius Bratius, Raphael Rasponus Pauli filius eminebant: isq. magistratus cum primo annuus esset, mox semestris est factus. Quoniam autem nunc primum de Zampescis incidit mentio, qui Foropompiliani sunt, & Rauennates ciues, patritiiq. facti, nequaquam ab re futurum putauerim, si breui de illorum origine, quædam, ex ipsius familiæ monumentis sumpta, docuero: vt constet, Rauennates iudicio minime deceptos, dum illos ad ciues, senatoresq. suos adiunxerunt, maximoq. ob id ornamento ciuitatem donauisse. Neque enim; vt Leander Albertus memoriæ mandauit; initium ab agricolis ducunt Zampesci, sed Foripompilii; quæ nobilis fuit ciuitas, vetusta origine ciues fuere. Cum autem Otho Cæsar Saxo, eo sæpe diuertere, cum suis copiis, consuesset, sacramq. D. Rophilli ædem prærogatiuis, & immunitatibus multis affecisset, vt ex tabulis Augustalibus, quæ extant adhuc, cognoscere difficillimum non est, Zampescam familiam insigni gentilitio donauit: fuere autem, in area cærulei coloris, enses duo, & supra hos stellæ aureæ tres. Cumq. ad ea tempora Artusini fuissent vocati, deinceps ab armis; nam enses vulgus arma appellat; cognomentum habuerunt. Multis deinde post annis Egidio Carilla ForumPompilii, vti supra docuimus, solo æquante, Zampesci, qui ab Ordelaphis aduersus Carillam steterant, Plebem Quincti, qui est in Foroliuiano ager, se recepere; quod a pluribus etiam Foro Pompilianis ciuibus, Ordelaphorum partes secutis, est factum. Ibi cum essent, ab agricolis, ob ignorantiam omnia vocabula corrumpentibus, ab armis, Armutii appellantur. Ordelaphis haud ita multo post ForumPompilii restituentibus, Zampesci, Plebe Quincti relicta, vbi pulchra fructuosaq. prædia, & optimas villas habebant, in patriam rediere. Non fuit autem factu difficillimum, ut ex illis plerique ruri remanserint,

ſerint, qui temporum deinde ſucceſſu agricolæ facti, occaſionem Leandro Alberto præbuerint, ut aſſereret, fuiſſe omnes Zampeſcos, agricolas, indeq. originem duxiſſe. Vt autem hos omittens, qui ruri remanſerunt, de illis dicam, qui patriam denuo incoluere, maxime belli gloria ex his unus, cui fuit Mutio nomen, inclaruit; qui duos habuit filios. Primus, qui Italianus uocatus eſt, equitum Præfectus, ſub Mutii Attendoli, cognomento Sfortiæ, diſciplina, militauit: Alter ob inſignem prudentiam, Caput hominis eſt dictus, duobus item filiis auctus, Mutio & Antonello. Hic adhuc puer, a patre in clientelam Ordelaphis traditus, cum belli ſtudio teneretur, apud Italianum patruum bello quodam, cuius mentionem non reperio, Aloyſio Patauino Cardinale exercitus Legato, ſtipendia meruit. Verum Aloyſio in ſuſpicionem ueniente, ne multi ex maioribus Ducibus ad Franciſcum Sfortiam hoſtem, deficerent, inter ceteros Italianum Zampeſcum & Iacobum Vainam;quorum uterque mille & quingentis equitibus præerat;captos,in Rocca Cōtraria, quod eſt opidum in Picentibus; capite mulctauit, cum tamen nihil eſſent in tormentis faſſi. Armorum nihilo minus ſtudium, ſub diuerſis Principibus Antonellus perſequens, ingentem ſibi laudem perperit, & Magnifici titulum; qui titulus tum, uti fecerunt Laurentius Medices ſenior, & Fridericus Vrbinatium Dux, propria acquirebatur uirtute; adhuc ſatis iuuenis adeptus eſt. Cum autem in exercitu mereret Anuerſi Anguillarii Comitis, copiarū Imperatoris, equitatui Pręfectus, cōmiſſoq. quodam prœlio Zampeſcus ea uirtute depugnauerit, ut illi victoria, maximā partem, referretur accepta ab Anuerſo, ingrati nomen abhorrente, Caſſandram filiam in matrimonio habuit: cumq. ex vulnere eo prœlio accepto in crure, Antonellus altero pede nutaret, uitiū id debilitati cruris; quod Zampā vulgus barbaro & improprio ucabulo appellat; Zampeſci cognomen illi fecit: quemadmodum Bratianis, a Bratio; quæ

vox brachium exprimit; contigisse non ignoramus. Nauauit quoque strenuam Pio secundo Pont. Max. operam, dum Sigismundum & Pandulfum Malatestas, qui Fanum fortunæ, & omnem, ut aiunt, Vicariatum, magnamq. agri Ariminensis partem Romanæ Ecclesiæ ademerant, plectere Pontifex uoluit. Quamobrem ne in tot Antonelli labores atque impendia, ac sumptus eo bello factos, ingratus uideretur, anno MCCCCLXII. Sanctum Maurum, Giouediam, & Tumbam, illi, eiusq. posteris concessit, duobusq. post annis, Tallamellum etiam; quæ opida Flaminiæ sunt; adiunxit. Pontifice a bellis uacante, ne id ocium desidiose consumere uideretur, apud exteros Principes militabat, Venetorumq. & Florentinorum; quorum, Laurentii Medicis senioris tempore, fuit Imperator; copias ductauit. Hectorem habuit & Meleagrum spurios filios: ex Cassandra vxore, vnicum, Brunorum appellatum, quem uoluit manere in Virginii Vrsini disciplina. Cum autem plures egregios Imperatores Vrsinus fecisset, in iis maxime Pitiliani Comes, Liuianus, Ioannes Paulus Baleonus, Vitellii fratres, Brunorusq. hic noster emicuere. Hector frater, pro Innocentio octauo Pont. Max. cataphractorum Præfectus, bella gerens, opida, quæ Antonello patri, Florentinos, anathemate perculsos, nequaquam deserere volenti, Xystus Quartus abstulerat, denuo impetrauit. Meleager, cum in exercitu Regis Gallorum, cataphractis præfectus in multis expeditionibus meruisset, apud Venetos honestissimo loco militiam faciens, una cum Andrea Gritto ad Brixiam captus, ita se gessit, vt emissus e custodia, uniuerso fuerit equitatui præfectus: facileq. sperari potuisset, eum, nisi occubuisset Vicetino prœlio, ad summum Imperatoris munus ascensurum. Brunorus Virginii Ioannis Iordani, & Caroli Vrsinorum fortunam, quemadmodum nec ceteri Duces, nusquam deserens, in eum Ducem euasit, ut Iulius secundus Pont. Max. eum fecerit Prætorianis suis præfectum, deq. omnium, quæ gessit, bellorum ratione consuluerit.

erit. Quo tempore ciuis Rauennas factus, & in Senatum cooptatus, non modo Rauennam habitatum uenit, sed Lauram Pignattam Rauennatem, duxit vxorem, sepulcrumq. sibi, suisq. posteris in D. Dominici posuit, & omnibus Senatoris, ciuisq. optimi muneribus perfunctus est; in quibus ea maxima munia fuere, quæ in hoc Vigintiquattuoruiratu exercuit: nam eius potissimum consilio, militum, quos mercede cōduxerant, statione præsidioq. in foro locato, nonnihil deterrere perditos illos homines sunt visi: verum consecuta ingenti vrbis clade, aucti animo, maiora in dies scelera perpetrabant: Diuiq. Saluatoris uetustate iam collapsas fere sacras ædes, aduersus Vigintiquattuoruirum impetum, ea uia cui Plateæ maiori cognomentum est, sibi muniuerant, & illo se omnes nocte dieq. perinde ac ad Asilum recipiebant. Contigit autem, ut cum aliqui ex illis in priuatas se domos suas cōtulissent, statim a Vigintiquattuoruirum satellitibus capti, meritas dederint pœnas: ipseq. inter ceteros Hector, cum ad tantum facinus aliis primus uiam consterneret, in pendenda pœna exemplo etiam fuit: quippe qui, domum noctu profectus ad suos, confestim captus, laqueo in furca strangulatus est. Quæ res adeo scelestorum exulcerauit animos, vt non iam de pecuniis a ciuibus extorquendis, sed de inferenda illis nece cogitarent. Itaque, quando res succedere aliter non posse videbatur, ad constitutam diem certis se locis in insidiis disponunt, ut Vigintiquattuoruiros domum redeuntes, cum alius in alia vrbis parte habitaret, certum sibi, constitutumq. inter se hominem quisque interficeret: cuius nefarii consilii uires, cum paulo tempestiuius quàm ceteri collegæ, a magistratus loco, domum proficisceretur, primus omnium Philippus Gordius sensit. Nam in uia illum sicarius aggressus, qui ad eius mortem fuerat a ceteris destinatus, grauiter vulnerauit: quamobrem haud ita multo post exhalauit animam. Hoc casu reliqui cautiores, præsidio firmati, sceleratis deinceps uiriliter obstitere: plerique etiam

acriter eos repulere: quod Alexander maxime Guicciolus fecit: is enim cum esset magno animo, & præstanti uirtute, aliquos ex ipsis, qui se adorti fuerant, & grauiter uulnerauit, & in fœdam fugam coniecit. His de causis, cum in dies rerum omnium difficultate sicarii premerētur, pręsertim quòd timore supplicii domibus suis exulabant, & intra suas, quas diximus, munitiones die nocteq. graui incommodo contineri cogebantur, in summam desperationē adducti, quod sparsim & seorsum facere, irrito tentauerant euentu, decernunt collatis in unum uiribus exequi. Ad septimum igitur Kal. Decembr. qui dies Diuæ Catherinæ Virginis & martyris festus est, cum ad eius templum ut adessent de more solemnibus sacris, ciuitatis magistratus omnes concedere consuessent, constituunt facto impetu, Vigintiquattuoruiros omnes ad unū trucidare. Quod ferox & turbidum consilium ingentem ciuitati perniciem inuehere facile potuisset, nisi Raphaellus Rasponus, qui summa auctoritate pollebat apud sicarios, cum plerique eius latus stipauerint, alii satellites fuerint, aliquot ex illis procul conspicatis, in suspicionem facinoris uenisset: collegas itaque hortatur, gradum sistere, ipse ut erat strenuus, intrepidusq. ad eos adiit, quærit quid uenissent. Illi nihil negare, sed omnia, desperatione adductos, quòd propriis domibus prohiberentur, & versarentur in summa rerum omnium inopia, sibi esse tentanda. Rasponus his auditis, lenioribus uerbis respondet malorum omnium causam ipsos esse, qui cum Vigintiquattuoruirū edicto exilii pœna toties mulctati fuissent, ipsi tamen nequaquam adeo turpe incœptum deserentes, numquam paruerint: neque aliquando memoria repetierint, flagitiosas eiusmodi immanitates, neglecta præsertim religione, & spreta auctoritate magistratuum, summo tandem malo eorum, qui illas inuenerint, iuuerintq. retundi ac infringi: neque infinitum illos incommodum subituros fuisse, si tantisper, dum nobilium, quos magnis iniuriis irritauerant, deferbuisset ira, ciuitate cauissent:

rogareq.

rogareq. se illos & hortari diligenter, vt pro communi omnium, suaq. ipsorum salute, urbe nonnihil decederent; futurum enim, ut ciues, id pœnæ infligendæ desiderium interea remittant, quod illorum contumaciæ & impia facinora quotidie magis excitabant. Hoc consilio, inquit, me uobis puto, pro tantis uestris meritis erga me, gratiam referre haud exiguam: & ut aliquis usus sit mei uobis, meas domos, turrimq. præcipue, quas in Villa Sauarna habeo, polliceor, & prolixe defero, ut eo uos conferatis & ibidem, in satis commoda rerum, quæ pertinent ad uictum, abundantia, quandiu uobis uidebitur, commoremini: paucis post diebus enitar, ut deprecandi potestatem habeatis: precibus uestris Senatus, quem ui debitur euentum, dabit: quod omnino ex animi sententia futurum confido. Persuasit is Rasponi sermo: itaque facinore in præsentiarum abstinẽtes, postridie eius diei, egressi urbem, ad Sauarnam uillam se conferunt: ubi cum decem circiter dies permãsissent, ab exilio reuocari petunt. Quod, Senatu renuente, cum non impetraretur, multis agricolarum domibus, agrisq. depopulatis, ad muros urbis per uim atque arma subeundos, ingenti impetu, minacesq. accurrunt. Sed iam aduersus eos, Rauẽnates robore militum, & proprio ad omnes aditus opposito, stationibusq. præsidio firmatis, omnem conatum illorum sic perfregerunt, ut ingrediendi urbem spe deiecti, necessario melioreq. consilio, per Italiam, qua bella ardebant, ad militiam faciendam, alius alio, uagarentur. Per eos enim dies Franciscus Valesius, qui, Hludouico socero absque liberis mortuo, in Gallicum imperium successerat, Venetorũ, Ligurumq. studiis in Italiam euocatus, Mediolanoq. Heluetiis fusis & fugatis, potitus, Mediolanensem arcem, ipsumq. Maximilianum Sfortiam Ducem sese turpiter dedentem, magno triũpho receperat; & dum ab Triuultio & Venetis Cæsariani Brixiæ oppugnarentur, Bononiæ Leonem Pontificem, paucis post diebus alloqui præstolabatur: quod & factũ est. Sub id tempus Nicolai Bonamici Rauennatis bellica uirtus

Patauino

Patauino bello maxime emicuit, cum Hispanis, Cardona Imperatore, Lizzafusinam & Patauinum agrum diripientibus, inter Nicolaum Hectorem Foroliuianum, ueteranum militem, atque egregie fortem, Liuiano, Veneti exercitus Imperatori, maxime carum, & Nicolaum Bonamicum, Babonis Naldi Fauentini, militum Tribuni, & Decurionis, signiferum orta simultas est; quæ eo minus omittenda a nobis videtur, quòd ad Brisiganam; qui vicus est, iuxta riuum Brentellas appellatum; singulari certamine, utroque exercitu inspectante, summa Bonamici gloria, finem habuit. Cum enim Bonamicus, Paulo Fabro Rauennate ducente, & Hector, venabulo & lato pugione; quæ arma Liuianus illis præbuerat; collo tantum, & dimidio capite ferro protecti, stadium funibus circumseptum essent ingressi, post diuturnã vtrinque & acerrimam digladiationem, Bonamicus Hectorem in terram deiecit, captiuumq. suum, magna laude, fecit. Cum autem ob aliqua perpetrata homicidia Hector Foroliuii exularet, atque ob id eius hostes Bonamico, binas nummum aureorum myriades; si tradere illis Hectorem vellet, pollicerentur, Bonamicus, qui turpem quæstum semper respuit, ea reiecta condicione, Ioanni Paulo Baleoni, eum ab se postulanti, dono dedit. Paulo post Cardona, productis castris, obsidere Patauiũ, oppugnareq. instituente, cum decem Transalpini pedites elati animo, Italos ad certamen prouocassent, nulla quidem priuata simultate, sed ut si essent aliqui Romanæ indolis in Veneto exercitu, contra progrederẽtur, & paribus armis pro gloria decertarent, Bonamicus eam alacriter uocem excipiens, a Liuiano locum sibi inter eos, qui contra pugnaturi essent, tribui depoposcit. Quamquam autem Liuianus & Babonus, qui præstantes militari, expertaq. uirtute milites, nequaquam mortis discrimini temere obiiciendos putabant, ab ea re retrahere Bonamicum nitebantur, non potuere tamen generosæ eius flagitationi non obtemperare. Erant in hostium numero Germani quinque, totidem prægrandibus ensibus, ge-

mina

mina manu circumactis armati, cum ceteri conto fraxineo pedestri vterentur. Liuianus Italis tum pares fraxineos contos, tum venabula quattuor, tum duos enses ac rotundos clypeos fuerat partitus, neque aliud præterea corporis tegumentum adiunxerat. Cum igitur præstituta certaminis dies aduenisset, sacris peractis, Italisq. in muro vrbis, Transalpinis in planicie, quæ circa mœnia est, dispositis, signo a tubicinibus certamini dato, Babonus præfectus fortis, usuq. militiæ peritus, & pro spectata virtute numquam satis laudatus, qui Italos ad certamen adducebat, porta sanctæ Crucis, lanceam pedestrem manu gestans, Decem Italis sequentibus, oriente sole, egressus, nostros in stadio constituit, hostibusq. vti accederent significauit. Verum sole aduersam oculorum aciem hostibus feriente, in pomeridianum tempus certamen reiectum est: quo tempore, cum solis radii neminem læderent, Liuiano Imperatore de muro vrbis spectante, Babonus eadem porta egressus, denuo decem suos Italos hostibus obiecit, pugnandiq. copiam fecit. signo autem certaminis a tubicinibus dato, Itali priores, loco moti, ad Transalpinos accedunt: iamq. expedire arma, & manus conserere parabant, cum Transalpini terga vertentes, sese in suas phalanges coniecere. Quo Babonus conspecto, cõstare Italos suos iussit, mox Patauium cum illis regressus, Liuiani iussu, multis displosis maioribus tormentis, magna omnium lætitia accepti sunt. Per idem tempus Rauennæ iuuentutem nostram, Græcas Latinasq. litteras Codrus, magna florentis eloquentiæ laude, publico stipendio docebat. Qui eo carior Rauennatibus omnibus fuit, quod ipse licet Foriliuii, Antonio Berto patre, natus esset, tamen cum matrem haberet Valeriam, ex Spretorum Rauennati familia, & Rauennam sibi patriam fecerat, & communi ciuium consensu, donari hac ciuitate curauerat, & ibidem vxorem duxerat. Is cum Romæ esset sub Pomponio Læto, Romanæ Academiæ principe, ob diuitiarum contemptum, Codrus est appellatus, cum antea Ioannes Fran-

ciscus

ciſcus vocaretur. Præclara enim illa Romanæ Academiæ ingenia, ſibi nomina veterum nobilia impoſuerant, quibus ſeſe appellitabant, dum Laureati in Academiam conuenientes, debitum Muſis honorem redderent. Pandulfo Malateſtæ primum, mox Ioanni Gonzagæ Mantuano cariſſimus fuit; a quo in Galliam bis, in Germaniam ſæpe Legatus eſt miſſus: ubi Maximilianus Cæſar eum honorifice acceptum, Comitem palatinum, poetam, & equitem fecit. Præcipue autem eius opera & conſilio Maximilianus Sfortia, Mediolani Dux, vſus fuit. Cum autem Rauennam eſſet regreſſus, ibidem reliquum vitæ, cum ſuis ciuibus tranquille traducturus, angina correptus, haud ita multo poſt, annos natus quadraginta octo, anno a partu Virginis MDXVI. exceſſit e uita: aliquot orationibus relictis, quæ admirabilem hominis eloquentiam referunt. Elatus honorifice, & Antonii Monuetuli, viri diſertiſſimi luculenta oratione; a qua hæc excerpſimus; laudatus eſt. Interea Filiaſius Rouarella Archiepiſcopus, cum inſtauraſſet Vrſianam Bibliothecam: aram corporis Chriſti, ſecto, artificioſoq. & inaurato marmore eleganter ornaſſet: aram erexiſſet Chriſto Deo cruci affixo, quæ eſt ad maximã templi portam, læua egredientibus, agriſq; ditaſſet, Rauennatem Archiepiſcopum deſignandum a Leone Pontifice curauit, Nicolaum Fliſcum Genuenſem, Cardinalem ampliſſimum, familia Comitum Lauaniæ progenitum: qui eodem anno MDXVI. Prid. Kal. Octobr. Rauennatem Eccleſiam, præcedente ſacratorum uirorum omnium pompa, inuiſit. Erat tum Leo Pontifex Florentiæ; ubi cum ad decorandam omnibus, quibus poſſet, honoribus Mediceam familiam maxime incumberet, Laurentium, Petri fratris patruelis filium; Franciſco Maria Ruuereo pulſo, Vrbinatium Regulum fecerat: in qua prouincia Brunorus Zampeſcus ciuis Rauennas, caſtrorum Medicei magiſter, cum multa ſtrenue geſſiſſet, tum illud prudenter eſt actum, quod Mediceo perſuaſit, ne pulcherrimam ac plane Regiam domum, cui eſt

Imperiali

Imperiali nomen, solo æquaret, ut iam Mediceus mandaue-
rat. Hoc tempore Gurlotti Tombesii virtus prætereunda si-
lentio non est, cum externi etiam scriptores, multis eam lau-
dibus cumulatam, monumētis tradāt. Hic igitur Odetto Lau
trecco, cum Gallicis copiis, & Andrea Gritto cum Venetis,
Brixiam denuo oppugnantibus, inter Cæsarianos Duces, fa-
uore Principis, & militari gloria maxime præstans, cum sua
Italicorum leuis armaturæ equitum ala, & Marci Antonii
Columnæ Imperatoris Cæsarianorum auspiciis, Vicetiam
adortus, expulsoq. præsidio, vrbem ea commoditate occupa
uit, ut ingētem prædam omnium rerum, multosq. captiuos,
& aliquot currulia tormenta, auexerit; necnon frumenta, quę
in areis adhuc erant, Veronam asportauerit, Columna vndi-
que conquirente plaustra, sarcinariaq. iumenta: quo egregio
facinore vt iuuit Cæsarianos plurimum, ita egregiam sibi
apud omnes, Columnamq. præsertim, laudem, nequaquam,
magnam partem, plerisque Germanici Hispaniciq. nominis
equitum turmis, quæ secum, ad id factum, uenerant, commu
nicatam, reportauit. Nec diu post, cum Veronæ, ubi Colu-
mna etiā erat, a Gallis & Venetis obsideretur, & grauissimus
illi semper consiliarius fuit, & adeptam laudem, periculo suæ
uirtutis in certamine facto, exornauit. Nonnumquam enim
dum obsidio longius protraheretur, per lusum, extra ordinē,
interposita fide, a binis uel ternis utrinque certabatur: quapro
pter ad statam diem indictis induciis, ut tuto omnes specta-
culo interessent, quattuor nobilissimi, iidem atque omnium
longe fortissimi Galli equites, inter quos Ambra peditum Pręę
fectus excellēti uirtute iuuenis erat, totidē ex hostibus prouo
carunt. Præferebatur certamini titulus, si qui in urbe equestri
gloria illustres essent, qui pro adamata muliere decurrere, at-
que hastam ferro præpilatam infringere uellent, hos cōtra in
stadio, parem ad numerum staturos Gallos, & suæ atque alie
næ uirtutis sine fraude periculum esse facturos. Prodiere Gur
lottus Tombesius noster, Summontius Neapolitanus, & duo

Hispani, Vascus Cunnius, & Guinea: concursumq. est infestis hastis magno ardore, summis vtrinque uiribus, adeo, ut pari uirtute pariq. periculo contendisse, omnes iudicarent. Summa tamen laus haud obscure Cæsarianis cessit: nam cũ Summõtius & Vascus superiores euasissent, & Guinnea ephippio fuisset excussus, Gurlottusq. & Ambra mutuo ictu penetratis vsque ad interuallam tunicam solidissimis thoracibus, cum ui, tum constantia pares extitissent, nulli dubium erat, si res ad gladios deuenisset, duobus iam Gallis pessime affectis, qui tum afflicti superstratis & morientibus equis iacebant, uictoriam ad Cæsarianos esse redituram: sed statim dirempta est pugna, ne tantæ uirtutis homines, qui non hostili rabie, sed ingenuo quodam corporis atque animi uigore concurrerant, postquam primum & maximum uitæ periculum euasissent, non gloriæ, sed fati casibus obiectare uiderentur: & quidem in oppugnatione Veronensi, quę est, haud ita multo post longe omnium acerrima insecuta, Gurlotti fides, & præstans virtus erat necessaria plurimum futura. Verum haud diu post, pace facta inter Gallorum Regem, Venetos, & Maximilianum Cęsarem, Gurlottus Rauennam reuersus, Frãcisco Mariæ Ruuereo, militum dimissorum ope, ad auitum dominatum aspiranti præsto fuit: tametsi Rauennam Pontificii milites compleuissent, in quibus erant Rentius Ceres, & Vitellus Vitellius cum cataphractis suis, ut Ruuereo obsisterent: quod efficere tamen nequicquam potuere: Erat autem is annus a partu Virginis millessimus, quingentesimus, decimus, septimus: qui non Rauennæ modo, ob tot militum aduentum, sed Reipubl. Christianæ a nouo & factioso rerum motu supra omnes, quorum patres nostri meminissent, perniciosus, & maxime dirus fuit: Nã apud Germanos Martinus Lutherus Saxo, cucullatus Augustiniani ordinis, dũ nouos religionis falsæ ritus adducit, ipsamq. sacrosanctã Romani Põtificis auctoritatẽ conuellere nititur, ingentiũ malorũ causam prębuit, quibus & paulo post Germania, & nuper

AN. MD-XVII.

Gallia omnis miserabili bellorum cæde cruentata est, innumeriq. mortales in eius hæresim adducti, sempiternis sese inferorum flammis manciparunt. Rauennæ autem factiones ortum habuere, quæ inuexerunt supremam ciuibus calamitatem, dum vtrimque immaniter ciuilis sanguis effusus, ex ipsis parietibus stillaret. Quòd si quis volet superiorem vrbis direptionem comparare cum his intestinis malis, nō erit difficillimum, in eam tandem venire sententiam, qua constituatur, hanc cladem & ab turbulentis cædibus, & ab diuturna domestici belli agitatione, longe illi præstitisse; cum ex hac non modo agricultura, ipsaq. familiaris rei procuratio dimitteretur, sed id quod erat fructuum, alendis quibusdam sicariis; qui ab egestate atque superbia, cædibus assueti, & maleficiis infames erant; effunderetur. Tot malorum originem ex inani mulieris pulchritudine, & impotenti libidine adolescentis ductam potissimum fama est: cum tamen antea occultis potius simultatibus, quàm apertis inimicitiis ebulliret. Factionis proceres Rasponi & Lunardi numerabantur, dum illi Gibellinū, hi Guelfum nomen; prioris seditiosi seculi mores secuti; pręterrent. Sub quod idem tempus, Nicolaus Archiepiscopus, Ioanni Rouarellæ, opidum Subriuulum, quod est Rauennatis Ecclesiæ, dono dedit. Eminebat hac tempestate ex Lunardis, Vrsicinus Petri filius, vir vt minime seditiosus, ita longe ditissimus, qui cum maxime religiosus esset, multa sacella, diuersis in templis, erexit, & redditibus ac prædiis ditauit; quod maxime in D. Ioannis Euangelistæ, & D. Apollinaris noui elucet. Huius sacræ ædis cucullatos, quos Franciscanos diximus, ab D. Mām̄æ, translatos, multiplici veste, uasisq. sacris donauit: ipse in talari toga aurea, torquatus, obequitare vrbem consueuerat: nam cum nonnihil patritii Rauennates, a direptione vrbis vires resumpsissent, in pompa & famulatu cultissimi, amplissimiq. extabant. Eæ autem Vrsicini, inter ceteros, opes fuere, ut adhuc in prouerbium afferātur. Pari amplitudine Hieronymus Guaccimanus, nobilium & illu-

ſtrium virorum, qui Rauennam veniſſent, hoſpitio, & magni tudine animi celebris, uiuebat: qui tamen eodem hoc anno decedens, & miſerabilem ciuium ſuorum cædem non ſenſit, & reſarciuit aliqua ex parte damnum, quod in ſuperiori deprædatione, Monti pietatis illatum memorauimus: illo hęrede ex aſſe relicto: quem etiam ad modum illius vxor, ſuperioribus annis moriens, aliquot agris ſacras Virgines Corporis Chriſti auxerat: quas Virgines paulo ante, in illo nuper inſtituto cœnobio, eo loco, ubi hoſpitalis domus Spiritus ſancti erat, ſanctiſſimis legum & vitæ exemplis illuſtres, Rauennates religioſe locauerant; cum eius cœnobii ædificationem aliquot nummum aureorum myriadibus Reſpubl. Rauennas iuuiſſet. Sæuiebat autem in dies magis diſſenſionum ciuilium ardor: verum eo intemperantiæ noſtrum adduci ingenium nolui, ut libero ore ſeditioſæ tempeſtatis materiam, quæ non modo non prodenda, ſed pro uirili occultanda uidetur, ſatyrico ſtylo explicarem: præſertim quòd & aliquorum dignitas uehementer offendi, & omnibus ſatisfieri non poſſe prouideam, & homine non modo Chriſtiano, ſed uel ciuili penitus indignum putem, exitiabilis odii ſceleratas in nepotum pectora reliquias inſinuare. Itaque non inconſulto funeſtam hanc & lacrymabilem hiſtoriam omittimus, cupientes pari ſtudio omnium harum diſcordiarum memoriã, in eorum, quorum intereſt, pectore, obliuione ſempiterna opprimi, ut florentis huius pacis trãquillitate, auorum lacrymę, flagitiaq. in nepotibus exiccentur & cohoneſtentur. In tanta tamen ciuitatis perturbatione, Senatus conſulto decretũ eſt, ut Sapientes; qui eſt, uti ſupra docuimus, Rauennatis Reip. ſupremus magiſtratus, & ſorte præficiebantur, erantq. numero duodecim, Senatores octo, reliqui ex populo; ad octo, quorũ ſex eſſent Senatores, redigerentur: & ne ab rerũ uſu imperiti eum Magiſtratũ coniunctim gererent, in poſterũ, Senatorũ ſuffragio adlegerentur: quod tamẽ nõ eſt ſeruatum: ac potius anno, qui eſt inſecutus, Præſidis Decreto, in Senatu, Sapientes

AN. MDXVIII.

ad

ad nouem redacti sunt. Non deerant hoc tempore ex Rauennatibus ciuibus, qui uera uirtute ad summam gloriam aspirarent; quod maxime in Hieronymo Lunardo, Lunardi secundi filio, uisum est; cuius ea fuit in re bellica uirtus, ut omnium consensu, præclaro, gloriosoq. cognomento Miles appellaretur: cum eodem tempore pacis artibus addicti, Augustinus, & Hieronyminus Lunardii, ille Lunardi secundi; hic Francisci item secundi, filius; ille philosophia & medicina, hic eloquentia præstarent. Non minori gloria Rasponus Rasponius; militari virtute clarus eminebat: cum enim Leo Pontifex, cũ Cæsare fœderatus, Gallos Mediolanensi dominatu eiiciẽdos statuisset, Francisco Sfortiæ, iure paternæ hæreditatis Principatum restituturus, iamq. Lescutus, Lotrechii frater, in Pontificem arma, prior, mouens, ad Regii Lepidi portas excurrisset, Pontifex habet delectum, copiarumq. facit Imperatorem Prosperum Columnam: qui confestim Rasponum; uirtute singulari hominis permotus; honorifico titulo, ueteranorum militum legioni præficit: quo eodem munere, antea, sub Ioanne Mediceo strenue militauerat. Rauennam autem Columna ueniens, grauissimo semper illius consilio est usus, in munienda præsertim vrbe, quod propterea Pontifex iusserat, quia per eos dies Alfonsus Estensis, Ferrariæ Dux, qui cum Gallis sentiebat, scribebat milites, putabaturq. Rauennam subito impetu petiturus. Sed vrbe munitionibus & præsidio optime firmata, Pontifice iubente, Prosper & Rasponus, cum Piscario & Antonio Læua ad oppugnandam Parmam accedunt; fuit is annus a partu Virginis, vigesimus primus, supra millesimum quingentesimum. In qua oppugnatione adeo impigre se Rasponus gessit, commisso ad muros cum Gallis certamine, ut inter primos fuerit numeratus, qui dimidiam eius urbis partem ingrederentur: cuius gloriẹ Gurlottum Tombesium equitum Decurionem, & Pandulfinum Aldrouandinum, ciues Rauennates, comites habuit: Aldrouandinumq. in eadem oppugnatione; ex singulari, cum AN. MDXXI.

Gallo Duce, certamine, victorem, maximam fuisse laudem consecutum satis constat. In eius autem urbis miserabili dire ptione, cum omnes bona sibi, raptu congerere, curarent, Rasponus ad conseruandam nobilissimam familiam incumbens, innatam magnitudinem animi, utilitati honestatem anteferentem, præsetulit. Haud ita diu post, aggrediente Mediolanum Columna, ipse & pauci præterea spectatæ virtutis Duces, vrbem ingressus, defendit, ne rapaci militum rabie diriperetur, Mediolanenses ciues hortatus, ut bono essent animo. Cumq. Leone Pontifice Prid. Kal. Decembr. ueneno sublato, successisset insequentis anni initio Hadrianus sextus, Rasponusq. ad oppugnandam cum Prospero Genuam proficisci pararet, factionibus, quæ uigebant, in patriam reuocatus, non potuit opulentissimæ vrbis uastationi interesse: cuius vrbis Adurnii, Fregosiis pulsis, principes constituti sunt. Eodem hoc anno, ad Decimum quartum Kal. Febr. Nicolaus Ferrettus, annum natus octauum & septuagesimum, decessit Rauennæ, eodemq, fere momento Bona Franchina Rauennas, vxor, fato etiam functa est, eodemq. ambo funere elati. Attulit is Ferretti interitus, Rauennatibus omnibus, summam molestiam, quippe cum is uir græce latineq. doctus, necnon summus Orator & Poeta, dum Venetiis, compluribusq. præterea Italiæ celeberrimis ciuitatibus, iuuentutem bonas litteras docuit, Rauennæ circumtulit nomen, & honorifice & ornate. Multa scripsit, librosq. præsertim de arte dicendi, & patriæ excidium, commentarios etiam in epistolas Ciceronis, & aliquot Orationes; in Iuuenalis quoque Satyras, & Plauti Comœdias. Anno insequenti Nicolaus Fliscus Rauennatum Archiepiscopus, cum frustra; Hadriano Pont. Max. demortuo; ad Pontificatum aspirasset, uitam cum morte commutauit, cũ eius mortis causam plerique uenenum, alii ægritudinem animi fuisse dicerent: quamquàm maxima pars posteriorem fuit sententiam amplexa. In eo enim Conclaui Cardinales, Pompeio Columna, & Iulio Mediceo dissidentibus,

AN. MDXXII.

AN. MDXXIII.

qentibus, non unum ſentiebant. Fauebat Columna ſenioribus; Mediceus ſibiipſi, ad id etiam collatis iuniorum Cardinalium ſuffragiis, qui cum Pontificatum minus affectare poſſe viderentur, fauorem & gratiam omnem Mediceo aperte & ſincere deſerebant: quod Pompeio nequaquam cum ſenioribus contingebat: nam ardenter ex illis plurimi, conuerſis in Pontificatũ cogitationibus, inuidia alterius felicitatis permoti, vniuerſum negocium minus fideliter tractabant. Verum cum in tanta diſſenſſione nihil aut Columna aut Iulius efficeret, decretum eſt, cõmuni conſenſu Pontificem eum creare, quem ſupremo illo dignum honore, ex ſenioribus nominaſſent. Primum hac in re ſibi locũ, Nicolaus Fliſcus, coniunctis, cum generis nobilitate, pręclaris uirtutibus, maxime ſpectatus, & tacita, & aperta ſignificatione, facile uendicabat: mox Alexander Farneſius, deinde Achilles Graſſus, Montes, Soderinus, Caruaialis, qui ęquali omnes ambitu, ſpẽ quiſque ſuã, publico cõfirmatã iudicio, alebant. Ceterũ cum hac ratione nec etiam quidquã cõficeretur, iamq. ob fędum, inſuetumq. odorẽ, tantumq. peſtilentis eius carceris tędium, Fliſcus & ceteri ſeniores extenuati plurimũ eſſent, aliquibus etiã ęgrotare iã incipientibus, Põpeio & Mediceo conſentientibus, Seniores ad Mediceum perrexere, eumq. aduoluti pedibus, Põtificẽ ſalutauerunt, eo tamen animi mœrore, vt Fliſcus, contracto inde morbo, haud ita multo poſt deceſſerit. Nõ defuere, qui, vti memorauimus, de veneno ſuſpicarentur, ſed cum Soderinũ, & Caruaialẽ, & Graſſum Cardinales deuexę ętatis, eiuſdẽ vię comites habuerit, in dolorẽ animi potius, aut certe in peſtilentẽ morbum, ex fœdo cõclauis halitu cõtractum, mortis cauſa & culpa trãsferenda eſt. Hęc maxime iactura Eccleſiã Rauennatem attigit, ab eo multum aucta iis bonis, quę ſummo labore & impendio ipſe, ab aliis diſtracta, recuperauerat. cum etiam Archiepiſcopatus ſui dignitatem omnibus modis cõſeruare nixus fuiſſet; ipſa pręſertim pecunia, quę in Archiepiſcopatus Prętorio, vetuſtiſſima Cęſarũ pręrogatiua, Rauẽnatis Eccleſię

&

& Reipubl. ſigno, cudebatur. Vtq. recuperata bona denuo ue raperentur, aut dignitas minueretur, ſi ad quempiam Eccleſię Rauennatis amplitudinem minus curantem, hęc administratio deueniſſet, Vrbanum deſignauerat Archiepiſcopum, optimum iuuenem, fratris filium, patrui ueſtigiis incedentem: uerum is immatura morte, paucis poſtquam deſignatus Archiepiſcopus fuerat, diebus, Romę ſublatus eſt. Nicolao Fliſco, Clemens Pontifex, in Archiepiſcopatum Rauennatem, Petrum Accoltum, utriuſque iuris conſultum; quem ab Iulio ſecundo Cardinalem Rauennæ factum ſcripſimus; ſtatim ſubrogauit anno à partu Virginis MDXXIIII. quo eodem anno obiit Pandulfinus Aldrouandinus ciuis Rauennas, Venetæ cohortis Præfectus. dum enim Veneti, Sfortiani fœderis lege, aduerſus Gallos Mediolanum repetentes, arma mouiſſent, coniunctisq. uiribus cum Sfortianis, Garlaſcum opidum aggreſſi iam eſſent, Pandulfinus, penes quem eius oppugnationis gloria extabat, ſeſe coniiciens in foſſam, in qua prӕalta erat aqua, & expugnando opido uiam aperuit, & ctracto inde morbo laterali Vercellas delatus, paucis poſt diebus fato functus eſt. Inſequens annus nihil habuit, quod hiſtoria dignum putem, extra Filiaſii Rouarellæ interitum, qui poſt traditam Nicolao Fliſco, uti ſupra docuimus, Archiepiſcopatus curam, in Subriuulum, eius Archiepiſcopatus amœniſſimum, in Foroliuianis collibus, opidum, concedens, cum tranquille & feliciter, nonum iam annum ibi ætatem degeret, uitę finem impoſuit; Rauennamq. delatus Nono Kal. Febr. in media Vrſiana ęde, ab Crucifixi ara, quam erexerat, haud procul, annum natus primum & octuageſimum, ad ſepulturam, non abſque multis laudibus, datur: quas tamen laudes aliqui minores ob id faciebant, quia inſigne illud opidum, ab Archiepiſcopatu Rauennati detractũ, ſuis, uti diximus, tribuendum curauiſſet. Sub id tempus Franciſcus Gallorum Rex, qui Mediolanum ceperat, prœlio apud Ticinum ſuperatus, a Cęſarianis capitur: & Senatus Rauennas

AN. MDXXIIII.

AN. MDXXV.

uennas anno a partu Virginis MDXXVI. Tert. Kal. Mart. ordini cucullatorum, qui Serui D. Marię Virginis appellantur, D. Sebastiani templum, quod est in foro, Angelo ab Cruce, Prouinciali eius ordinis, Bononiæ, Præfecto postulante, ea condicione tribuit, ut sex assidue cucullati sacerdotes, qui facerent rem diuinam, ibi commorarentur: quā condicionem si non seruarent, possent inde amoueri. Per idem ferme tempus Clemens Pontifex & Veneti, adiuncto Britāniæ Rege, ad mutuā securitatem noua fœdera percusserant, ut Cęsari, totius Italię Imperium affectanti, obuiam iretur; pauloq. post Pontifex a Pompeio Cardinale Columna pene opprimitur; omninoq. fuisset oppressus, nisi Vgo Moncata, qui cum Pōpeio fuerat, pacem cum Pontifice confecisset: qua facta, quærens tamen Pontifex, qua ratione vlcisci illatam sibi a Columna iniuriam posset, Rauennā Ferrariæ Duci; quo cum de Regio Lepidi, & Mutina disceptabat; si eas urbes restitueret, pollicetur. Id autem eo faciebat, quòd cōpositis vndiq. litibus & controuersiis, Regnum Neapolitanum præbere fœderato Regi Gallorū occupandum posse uidebatur. At Estensis, quando Regii & Mutinę, Hispani exercitus subsidio, qui Mediolano mouerat, retinendi, in spem uenerat, & multo maiorem utilitatem ex illis ciuitatibus, quàm ex vrbe Rauenna capiebat, indeq. simultatum cum Venetis per aliquot annos occasionem accepturum se intuebatur, Rauēnam alioqui desideratam, renuit. Ceterum Pontifex moræ, ob uindictæ ardorem, impatiens, rebus licet infectis, quas aggressus fuerat, pacem abrupit, bellumq. Cæsarianis inferendum putans, dum Valdemontio, Lotharingiæ Reguli, fratri; quòd erat stirpis Andegauensiū; ad Neapolitanam expeditionem aditum parat, Carolum Lanoium, & Cæsarianas copias, sese opponentes, fudit & fugauit; Cæsareq. ob id per interpretes pacem petente, maiore dignitate Pontificii nominis, quasi esset vltus iniurias, fœdus ea condicione fecit, ut Lanoius in Etruriam iret, Carolumq. Borbonium auerteret, qui cum Germanis & Hispanis copiis ad diripiendam Romam contendere ferebatur: iamq. Mediola- AN. MDXXVI.

no profectus, per Flaminiam exercitum ductabat, & Sanseue rinus Caiatii Comes, ut illi se opponeret, si quid moliri uellet aduersum, Rauennam cum tribus peditū millibus, uenerat.

AN. MD-XXVII.

Verum Borbonio per uiam Flaminiam, Romam contendente, Apenniniq. iuga ad Meldolam, per Galeatam, transmittente, Caiatius Regulus, Rauenā deserens, nullis ibi pręsidiis relictis, cum Vrbinatium Duce, Venetarum copiarum Imperatore, in Etruriā breuiore uia transcendit. Repentinus is Sanseuerini discessus, eo maiore periculo, & incōsideratior Rauennatibus uisus est, quòd Borbonius Cotignolæ; quod opidum, licet mœnibus firmum, nonnullis tamen tormentorū ictibus oppugnatū, dedentibus sese opidanis, acceperat; Acognā Ducē reliquerat, cū Hispanis militibus tercentū, qui excursiones in Rauēnate facerent. Quāobrē dū, Roma capta ab Hispanis, ipsoq. Pōtifice in mole Hadriani obsesso, Rauēnates Acognæ minis atq. impetu, militumq. Hispanorū excursionibus assidue molestarentur, viderenturq. mox adducendi in summam penuriā rerū omniū, quòd messe, quæ iā instabat, prohiberentur; & ad hęc metuerēt, ne ab Hispanis omnia cōfundētibus, Rauēna a Gallis pene euersa, penitus & funditus euerteretur, Morosum Rauennatē ciuē, strenuū militē ac ueteranū, mercenariorū cohorti, tumultuario delectu conscriptę, præficiunt, qui urbis præsidia disponeret. Magistratus Sapientū hoc tēpore forte Augustinus Rubulus iuriscōsultus, princeps erat, acri iuuenis ingenio, quē priuatim & publice timentē, ad Frācīscū Guicciardinū, Pontificiarū, fœderatarumq. copiarum Legatū adiisse, opemq. petiisse ferūt. Respōdēti autē Guicciardino, se, quod essent muniēda alia loca, Rauēnā auxilia mittere nequaquā posse, Rubulum Venetorū subsidiū, iure fœderis, proposuisse: cui cū Guicciardinus esset assensus, dedisse litteras affirmāt ad Polæ Episcopū Pōtificiū apud Venetos internūcium, quibus litteris, copias impetrauerit a Venetis, ad Rauennatiū pręsidium. Verum has litteras, mihi diligenter perquirenti, uidere, adhuc nō est datum. Vtcumque sit, illud cōstat, Rubulum, ad Venetos adiisse, impetrasseq. vt fœderato Pontifici,

ad

ad tuendam aduersus Hispanos nobilissimam vrbem, subsidia mitterentur. Quod cum iure fœderis, Venetus Senatus faciendum sibi intelligeret, eo Ioannem Naldum, singulari uirtute ac fide Ducem, cum equitibus quinquaginta mittit. Is Rauenna præsidio firmata, Morosum, Veneti Senatus nomine, cohorti præficit; Cæsarem etiã Floronium, cognomento Grossum, & Petrum Mariam Aldrouandinum ciues Rauennates, habito ex fortissimis quibusq. delectu, Duces facit: nec diu post equites alios quinquaginta, ab Venetis missos, accepit, cum citius eos cogere, ob temporis breuitatẽ, non potuisset. His omnibus copiis Naldum, Põtificis nomine, aduersus hostes vrbem defendere, tum ipse testabatur, & nunc ex iis litteris Andreæ Gritti Ducis cognosci potest, quas Sexto Id. Quinctil. ad Sapientes datas, nos, Francisco & Antonio Rubulis ostẽdentibus, legimus. Renuebat id Venetorũ præsidium Andreas Rinuccius Florentinus, arcis custos, in suspicionemq. ob id nostris venerat, ne cum hostibus sentiret: tamen siue ex animo loqueretur, siue quòd diem ex die præsidium expectaret, nostris, qui metuebant, ne Hispani per arcem, tenui firmatam præsidio, ingrederentur, petentibus, eius sibi custodiam demandari, promittit, si certa sibi daretur pecunia, arcem se traditurum. Id ex Gritti litteris, quæ nos in hanc sententiam legimus, accipere non est difficillimum. Andreas Grittus Venetiarum Dux, Magistratui Sapientum Rauennati S. Ex litteris a uobis heri scriptis, a nobis hac hora acceptis, nouimus * * * Adhæc accessit conditio uobis ab arcis custode proposita; quam minime spernentes, habita ratione eius commodi, quod manare ad uos poterit, si ea arce potiamini, aureos nummos quadringentos Alexãdro Gauardo, stipẽdiis soluendis Præfecto, mittimus, a uobis, custodi, dum arcem tradere reipsa volet numerãdos. Vt vero ipsa arx Pontificis nomine & fœderis defendatur, istuc se cõferre Ioãnem Theupulum iubemus, qui, si uobis uideatur, ingrediatur arcem, eamq. quo diximus nomine tueatur. Valete. Venetiis

Quinctodecimo Kal. Quinctil. MDXXVII. Cum autē negocium Rinuccinus protraheret, quotidieq. in animis Rauennatum maiorem suspicionē gigneret, eamq. ob rem Naldus ac Rauēnates, ipseq. pręsertim Rubulus, arcis per vim aut dolum occupandæ assidue occasionem quærerent, atque in id iam palam incumberent, fortuna, quæ eludere Rinuccini conatus volebat, optimam Venetis occasionem præbuit. Erat in arce Dauid Rauennas, olitor, quem, cum esset vir impiger, & callidus, ad arcis custodiam Rinuccinus, paruo stipendio, adhibebat. Hunc ad subsidium sibi impetrandum aduersus Venetorum Rauennatiumq. conatus, Rinuccinus noctu emiserat: Quo, incertum: nam pleriq. ad fratrem, nonnulli ad Flaminiæ Proquæstorem, alii alio affirmabāt. Sensere hoc statim Veneti, qui in insidiis assidue exploratores habebāt dispositos: deq. ipso Dauide statim intercepto, quæstione habita, rem omnē accipiunt: Minisq. & mortis metu eo in suam sententiam adducto, tertia post nocte; quo temporis spatio verisimile erat subsidiarios milites iam aduenisse, Dauide præeunte, de secūda vigilia, ad posticum arcis; quod pertinet ad Montonis amnis ripam; accedunt. Rinuccinus adesse multos milites intelligens, nihilq. omnino suspicans, surgens e lecto, talari solum tunica, supra indusiū, tectus, ad portā contendit, acceptaq. ab Dauide tessera, pontē demittit. Quo tēporis momēto, Petrus Hieronymus Anconitanus, Naldi Legatus, sese in arcem proripiens, Rinuccinum multis afficit vulneribus, eumq. ægre fugientem, cum ceteri, apud cisternā, quæ est in pauimēto subdiali, trucidassent, arcem occuparunt, statimq. Venetū nomē hilaris vocibus cōclamarunt. Militibus autē ab eo die pleraq. in Rauennates liberius perpetrantibus, nostri, per Ioannem Donatū Legatū, apud Pontificium internuncium cōquesti, opē impetrarūt: quēadmodū ex Gritti litteris cognosci potest; ad Rauennates Sapientes scriptis, in hanc sententiā. Ex litteris Ioānis Naldi, & Alexādri Gauardi, arcem acquisitam accepimus: quāmobrem, cum satis diligēter hinc munitā esse istam

vrbem existimari possit, de eo vobis gratulamur. Quoniam uero litteris Moderatoris istius ciuitatis, Ioannisq. Donati oratoris vestri sermone; qui ad nos cum Pontificio apud nostram Rempubl. internuncio, uenit; relatum fuit cupere uos, uti, Legato quopiam nostro ad uos misso, iis incommodis obuiam eatur, quæ istic accidunt, nos, qui libenter uobis satisfacimus, ab huiusmodiq. uos incommodis defendimus, Bartholomæum Contarenum ciuem nostrum designauimus, qui milites istos nostros ita compescat, vt ne vobis quid præterea sit, quominus nos de vobis parum bene meritos putetis. Valete. Dat. Venetiis, Octauo Id. Quinctil MDXXVII. Petrus Hieronymus huius facinoris primus auctor, mox ueterанorum cohorti præfectus est; paucisq. post diebus, cum Cæsare Grosso, Forum Cornelii contendens, obsessam arcem, pro Guelfis obtinuit: Cotignolam deinde, facturus idem, profectus, cum uellet arcem ingredi, iamq. e cathena pontis subductilis penderet, glande traiectus, occubuit. Dauid olitor, a Patribus Venetis, qui gratissimi in beneficos esse consueuerunt, perpetuo stipendio est donatus. Pontifex interea obsidione liberatus, cum Viterbium concessisset, Rasponium, Prætorianorum suorum Præfectum creat. Verum Rasponus, dum ob id ad Pontificem proficisceretur, & ad egregios honores sibi aditum pararet, in nobili opido Castilione, iuxta Arretium, uitam cum morte commutauit. Sub id tempus Pontifex Archiepiscopum Sypontinum misit, qui a Venetis Rauennam peteret: uerum ii, generali responso, rem omnem ad Gasparem Contarenum, Legatum suum ad Pontificem designatum, deferunt. Licet enim Pontificio nomine ac fœderis, vrbem se occupasse, & retinere antea prædicassent, sunt tamen qui putent, ab illa restituenda, multum cogitatione, illos, publicis priuatisq. rationibus ductos, absuisse: si quidem ad Venetum imperium in Flaminia & Aemilia propagandum, Venetiasq. ipsas, frumento; cuius ipsa, & finitimæ vrbes maxime feraces sunt; iuuandas, admodum vtilis,

oppor-

opportunaq. hæc ciuitas uidebatur: quibus priuatæ multorum ciuium Venetorum accedebant rationes, cum amplissima in Rauennati prædia possiderent. Ob hanc restituendæ huius urbis difficultatem, Veneti, Pontificem suapte natura suspicacem & timidum, in maximam suspicionem adduxere, ne quid aduersus Pontificiam ditionem molirentur. Quæ tamen suspicio, non adeo in Pontifice potuit, ut Henrici Britanniæ Regis Legatis assentiretur, qui ab eo Rege ad Rauennam recuperandam subsidia promittebant, dum fœdus cum ipso, & Gallorum Rege aduersus Cæsarem iniret. Nam Pontifex perhibens nihil se tunc posse, & existimatione imminutum, & uiribus, atque etiam pecunia, inter Cæsarem, & Britannum, Gallumq. Reges, & Venetos medius, ac potius du-
AN. MD-XXVIII. bius perstetit. Ceterum cum insequenti anno grauius adhuc iidem instarent, fœdus facere est pollicitus, dum Veneti Rauennam restituerent: quod tamen ipse minus futurum putabat, opinione nequaquam fallente: Venetias enim Britanni Legati profecti, nihil ulla umquam ratione de restituenda Pontifici Rauenna impetrarunt; tametsi eorum, quæ promisisset Pontifex, constantiam, Rex, fide se regia seruaturum, Venetis per Legatos & litteras affirmaret. Cum autem multa Rauennę, hoc interim spatio, Veneti instaurarent, Collegium quoque iurisconsultorum, hoc eodem anno, Nono Kal. Septembr. in Senatu, coram Aloysio Fuscaro, Legato, Pontificia auctoritate iam antea a nostris impetrata, Sapientibus, negocium ad Senatores deferentibus, instituendum curauerunt. Dum hæc Rauennæ geruntur, & Lotrecchius Francisci Gallorum Regis copiarum Imperator, in Gallia Cisalpina urbes molestaret, ita eluxit Cosmi Magni Rauennatis, in patriam pietas & animi magnitudo, ut nullo modo prætereunda uideatur. Hic in exercitu Gallo, sub Lotrecchio, in Ticinensi oppugnatione, stipendia merens, cum iam arcis mœnia ac quadrata turris, unde oppugnatio cęperat, ui incredibili tormentorum corruisset, neque ullus reperiretur, qui auderet
certo

certo ſe periculo committere,& foſſam tranſuadare, ipſamq. ruinam qualis eſſet, quaq. patefaceret aditum, perluſtrare, Coſmus nihil hæſitans, & prouinciam accepit, & egregie for tis, licet non abſque ingenti periculo, & bis de muro deiectus, ſumma uirtute, præclaraq. laude abſoluit: quamobrem Gallis facultatem præbuit, ut ſe Duce, ſemperq. præeunte, per eaſdem ruinas in arcem irruperint. Is igitur a Lotrechio in præmium nauatæ fortiter operæ, ænea equeſtri ſtatua; quam olim Rauenna abductam ad eam urbem a Carolo primo Cęſare, docuimus; facile impetrata, dum ceteri ad diripiendam urbem incumbunt, ipſe in forum deſcendit, & cum manipularibus ſuis, atque item fabris deiicere ſtatuā de ſede ſua, uerę nobiliſq. Rauennatis glorię hęres, curauit. Cum uero Ticinenſes uel lacrymis a Lotrechio eius uetuſtiſſimi monumenti iacturam deprecarētur, Franciſco Boticella perorante, tātumq. auri, quantum pro murali corona fabricanda ſatis eſſet, promittente, nihil impetrarunt: quamquam Paulus Iouius, in multis, nomineq. pręſertim Coſmi, quem Hoſtaſium uocat, deceptus, aliter ſcribit. Verum, quod per lacrymas & preces nō ſunt aſſequuti, id per vim Ticinenſes habuere: cum enim ſtatuam nauigio per Padum Coſmus Rauennam deueheret, iamq. Cremonam eſſet uentum, arcis Cremonenſis cuſtos, cum militibus aliquot erumpens, facto impetu, de manibus Coſmi intrepide, ſed fruſtra, repugnantis, eā rapit, Ticinumq. remittit. Rauennam Coſmus reuerſus, eximii decoris, ac pietatis in patriam glorioſum fructum, habuit, pictam in foro tabulam, qua omnis rei hiſtoria in teſtimonium virtutis, adhuc patet: Senatuſq. ſorori illius; cui Coſmæ nomen fuit; ſeſe uirginem ſacrare, in cœnobio corporis Chriſti, uolenti grati animi erga Coſmum ſignificationem prębiturus, dotem perſoluit. Meliorem euentum Cęſar Groſſus habuit, qui cum apud Venetos, cohortis Pręfectus, militaret, in eadem Ticinenſi direptione, quę Venetis paulo poſt vrbē occupātibus, denuo cōtigit; valuas ęneas cācellato opere elaboratas Rauennā deuehen

das

das curauit. Eas autem Ticinenses esse prædicant, multoq. ante Rauennam fuisse delatas: quod ex Desiderio Spreto cognoscere quisque potest, qui scribit sua ætate in foro Rauennati locatas, ab Ticinensibus repetitas fuisse: sunt igitur, qui ea depopulatione, quam Galli Rauennæ intulerunt, Ticinum reuectas affirment; a quibus nõ magnopere dissentio. Rauennates, Thomę Mauri, patritii Veneti famulo, qui eas Ticino, Venetias adduxerat, nummos aureos decem; & nautæ, qui Venetiis inuexerat Rauennam, duos, numerauerunt, easq. de nuo in foro, vbi nunc eas cõspicimus, locauerunt, mense De

AN. MDXXIX.

cembri. Anno, qui est insecutus, cum omni Italia pacatæ res essent infelici Gallorum euentu, Pontifex Barcinone cum Cæsare fœdus icit, in quo fuit caput illud præcipuũ, ut quàm primum fieri posset, Cæsar, Pontificem curaret, aut armis, aut alio remedio oportuniore, ut occasio tulerit; in possessionem Rauennæ, Ceruiæq. reduci. Cum uero paulo post eodem anno, iidem Principes Bononię conuenissent, ubi Cæsar insigni pompa, coronam accepit Augústalem, inter nobiles, opulentosq. uiros, qui alacritate & sumptibus inter se certantes, multi, ex tota pręsertim Italia, eo uenerant, fuit maxime conspicuus Antonellus Zampescus, ciuis Rauennas, quem Brunorus ex Laura Pignatta Rauennati, uxore, habuerat. Is cum Baptistam sororem, Hieronymo Bratio, ciui Rauennati, in matrimonio collocasset, belliceq. glorię cupidus, peditibus mille, & equitibus centum a Venetis pręfectus fuisset; quam prouinciam exequi, Clemente Pontifice renuente, non potuit; triremiũ Comitis Anguillarię fuerat Legatus, & aliquot annos sub Petro Aloysio Farnesio copias ductauerat. Sed cum liberum dextri brachii motum, ob morbum, amisisset, & ob id bello minime aptus foret, Rauennam reuersus, dederat se ad curam rei familiaris. Itaque ad famam tantę celebritatis, Bononiam profectus; cum superiore anno, Clemens Pontifex, sanctum Archangelum, quod est opidum ab Arimino haud procul, illi dedisset, illustrissimiq. Comitis titulum adiunxisset;

adiunxiſſet; in equo, ex præclara ſobole, maxime generoſo, ex quiſitis, ueſtis, armorum, & equi ornamentis, cum quolibet cultiſſimo comparari facile potuit. In eo Cęſaris cum Pontifi ce congreſſu, Veneti, per Gaſparem Contarenum Legatum, fœdus cum Cæſare facientes, Rauennam & Ceruiam Pontifi ci reſtituunt, iis maxime condicionibus adiectis, ut ne quid in de de Venetorum iure derogaretur, iisq. Rauẽnatibus ciuibus parceretur, qui eum, aut re ipſa, aut, quod ita uideretur, ali- qua iniuria affeciſſent. Quibus omnibus non modo liben- tiſſime Pontifex aſſenſit, ſed etiam omnes ciues Rauennates, filiorum ſe loco habiturum pollicitus eſt. omniq. culpa libe- rauit. Quod cum Auguſtinus Rubulus, qui male audiebat a multis, reſciuiſſet, Bononiam conuolat, ad Pontificisq. pedes prouolutus, litteris Venetorum, & ſuis, aliorumq. eductis & recitatis, accurate ſe apud eum purgauit, oſtenditq. ſe, quæ ſe ciſſet, molitusq. fuiſſet, pro conſeruanda Pontifici Rauenna, fuiſſe molitũ, ad Venetosq. perinde ac fœderatos, haud abſq. Moderatoris Rauennatis, Pontificiiq. apud Venetos internũ cii auctoritate & conſilio, confugiſſe. Quam Rubuli purga- tionem adeo libenter Pontifex accepit, ut Rubulum honori- fice, amanterq. allocutus, torque aurea, & equeſtri dignitate ornauerit. Harum autem rerum cum ab Rubulo, poſt in pa- triam reuerſo, & etiam per litteras Gritti Ducis ad Domini- cum Muſtum, Rauennæ Legatum, poſtrema die Decembris anno MDXXIX. Venetiis datas, Rauennates certiores facti fuiſ ſent, incredibile dictu eſt, quantum lætitię omnium animos compleuerit: erat enim ſuſpicio, omnes, quaſi nimis Imperio Venetorum occulte fauiſſent, Pontificiumq. obtrectaſſent, ad ſuprema ſupplicia deuocandos. Pontifex receptæ Rauen- næ, omnisq. Flaminiæ & Aemiliæ Præſidem creauit Leo- nellum Pium Carporum Comitem: qui Rauennam veniẽs, ne amplius ob diuerſorũ, imprudentiumq. ciuiũ Magiſtratũ, Pontificia ditio, in huiuſmodi amittendæ urbis diſcrimen adduceretur, nonnullis grauioribus ac prudentioribus Ra-

uennatibus ciuibus delectis, eos, Sapientum magistratum perpetuo gerere uoluit, sic ut succedentibus temporibus, no
AN. MD-XXX.
ui, eadem semper ratione, in perpetuum, in demortuorum locum subrogarentur. Ipsum praeterea Rubulum, ob fidem; ut in diplomate Pius testatur; summamq. in Pontificem, Pontificiamq. sedem, propensionem, Britonorii Praetorem fecit: Tametsi plerique putent, id ab Leonello factum, quòd Rubuli praeferocis iuuenis acre & subturbidum ingenium metueret. Sub id tempus Rauennae Gentilis decessit, Thomae Iusti aurificis Veronensis filia, Rauennae, ex Rauennati muliere nata: quę cum admodum familiariter & frequenter Margaritae, de qua supra docuimus, consuetudine fuisset usa, maximam sanctitatis opinionem contraxerat, auctam in die uita innocenter, sancteq. agenda. Maritum habuit Iacobum Pianellam Venetum, sutorem: ex quo genuit filios aliquot, Leonemq. praesertim, qui sacerdos fuit. Eo autem persancto genere uiuendi, mariti odium ita uehemens sibi conflauit, ut ab illo non modo uerbis asperis, contumeliaeq. plenissimis, sed factis acerbis, publicisq. calumniis, ac uerberibus multis, sępissime in ingentes calamitates pręcipitaretur: quas tamen ea animi moderatione, itaque tranquille semper tulit, ut Margaritae magistrae, omnia diuinitus cognoscenti, atque quo modo se haberet sciscitanti, responderet, habere se multo melius, quam mereretur. Quo factum est, ut assiduis a Deo precibus tandem aliquando mariti in melius commutatos mores impetrauerit. Tanta fuit in eos, qui illam iniuriis ignominiisq. afficientes, multi semper fuere, bonitate & beneficentia, ut prima illos ad iram odiumq. deponendum, conciliandamq. inter se concordiam, blandis uerbis inuitaret. Egentes maxima semper misericordia prosequens, cum postulantibus, prębere non posset; paupertatem enim amabat, & sectabatur; illacrymās mirifico simul afficiebatur dolore. Plurimis sanitatem corporis, admirabili euētu, precibus a Deo impetrauit; animiq. curas, & molestias

ſermone leuauit. Cogitationes, intimosq. animi ſenſus, Deo indicante, cognoſcebat; uti locupletiſſimi teſtes acceſſere Antonius Monuetulus, & Zacharias Pedercinus; dum iuſſu Pauli Tertii Pontificis, anno MDXXXVII. menſe Maio, Ioannes Frãciſcus Petittus, Rauennæ Moderator, de huius & Margaritæ uita, miraculisq. uti ſupra memorauimus; quæſtionem habuit: in qua Paulus Vegius, Rauennas, Epiſcopus Caſenſis, ſe Margaritæ & Gentilis precibus, cum iam ad cæleſtis uitæ præmia uocatæ eſſent, animi tranquillitatem, corporisq. ſanitatem, ex grauiſſimis morbis ſæpius obtinuiſſe, ſcribit. Plures etiam ex Canonicis regularibus Lateranenſibus, ut Seraphinus Acetus Firmanus; qui de harum ſanctiſſimarum mulierum uita, libellum, typis excuſum, edidit; Michael ForoCornelianus, & Marcus Antonius Venetus; Gentilis rogatu ac precibus, ſummas a Deo uirtutes, ipſamq. præſertim ſe caſtitatem fuiſſe adeptos teſtantur: adduntq. multos ſe nouiſſe Venetiis, Ferrariæ, Lucæ, aliisq. ciuitatibus atque opidis, quibus; cum Margaritæ & Gentilis ſuffragium flagitaſſent; munera a Deo mirabilia acciderint. Scribit Monuetulus, uir doctiſſimus & grauiſſimus, iuratusq; in hac quæſtione teſtis, cum nocte quadam acriter a Dæmone illius oppugnaretur caſtitas, ſe protinus e lecto ſurgentem, ad Deiq. opem confugientem, fuiſſe liberatum: poſtridieq. mane, cum ad Gentilem adiiſſet, illam, uniuerſam oppugnatiouem narraſſe, affirmaſſeq. precatam ſe fuiſſe Deum, vt illi victoriam præberet. Sæpius item, cum multi adeſſent, cuiuslibet peccata diuinitus ab eadem cognita & caſtigata ſunt, quod ipſe ſæpe ſenſit Monuetulus. Multa inſuper vaticinata eſt, tametſi id ægre admodum faceret, nec affirmanter: neque enim uiſis; quæ ſibi frequenter diuinitus obiiciebantur; facile credebat. Vt autem multa, quæ prædixit, omittam, illud non inuoluerim ſilentio, quod Rauennate prœlium, vrbisq. direptionem ſigillatim prænouit, aſſerens, e remotis locis multos ad diripiendam Rauennam accedentes, ſe intueri: cum vero Hierony-

mus Malusellus eam hortaretur, ut saluti fuga consuleret, id ipsa renuens, si erant aduersa ob peccata ferenda, se quoque multa peccasse, & in dies peccare affirmabat. Pridie uero quàm ob factiones, magna cædes Rauennæ committeretur, sibi e D. Ioannis Euangelistæ redeunti, uas plenum sanguinis ostensum cælitus est, audiitque uocem, quæ illud acetarium futurum asseruit: Cum etiam Borbonius per Aemiliam uagaret, Romam contendens, ipsa in cubiculo, nonnullis comitata, cum esset statim pallida facta, & tamquam territa, passis crinibus mulieres sibi ostensas, hominum neces, cruoris magnam effusionem, atque huiusmodi multa, quæ in vrbium direptionibus solent contingere, affirmauit: quod non diu post uerum fecit, ipsa Romæ miserabilis clades. Hoc loco Hieronymi Malusellis testificationem libenter posuerim, uiri sanctissimi, atque illius contubernalis, quiq. illi a confessione ad expianda peccata; quam quotidie fere faciebat; ad fuit. Hic igitur cum admodum adolescens multa de Gentilis sanctitate acciperet, &, ut iuuenes solent, sperneret, hortante sorore ac pæne impellente, ad Gentilem se, non absque ingenti metu, contulit: iam enim quartum annum abstinuerat confessione de peccatis. Domum ingressus, statim maximum percipit odorem, ad eamq. accedens, breui ita eius pręceptis ac monitionibus iustitiã & pietatẽ est edoctus, acieq. mentis illustratus, ut aliam statim uitæ cõdicionẽ, alios mores ingressus fuerit. Tres interim effluxere anni, quibus frequenter ad eam uenire consueuerat, audiebatq. illam Deum precantem, ut sibi sacerdotem concederet, quo cum arcana cordis tuto cõmunicaret: nec diu post Hieronymus in animũ induxit, sacerdotẽ fieri: sed quo magis ad eum sacrosanctum ordinem accedebat, eo cordis dolore quodã pęne intolerabili magis afficiebatur: quo tamen Gentili patefacto, statim exhilaratus est animus, & inanis timor ac solicitudo pulsa. Sacerdos iam factus, cũ Cęsenę in cubiculo solus mysteriorũ arcana verba recitaret, & cubito subra sacrũ librũ innixus, manu

adgenam admota, ea consideraret, statim ex sublimi in faciem adeo uehementer ictus est, vt sui vix esset compos, nullum tamen dolorem sensit; confestimq. erectis oculis, iuxta se mulierem nigris indutam vestibus conspexit; quam Gentilem, aut Margaritam suspicans, Rauennam, inquit, proficisci animus est: aut enim Iacobus Gentilis maritus est mortuus, aut supremam agit animam. Itaque Rauennam cum uenisset, postridie eius diei Iacobus uita decessit, ipseq. Hieronymus, haud ita multo post, Gentilis, Leonis, & mulieris cognatæ, quartus accessit contubernalis, ubi decem & nouem annos, uita sancte degenda, perpetuo uixit. Gentili assidue multos dolores, eosdemq. magnos, patienter atque hilari semper uultu ferente: cum tamen corpus etiam castigans, diebus Mercurii, Veneris, & Saturni semel tantum, sacræ inediæ causa, comederet, omnibusq. dominicis diebus festis, Hieronymus illi diuinam & sacrosanctam Corporis Christi Dei hostiam communicaret. Antequam diem obiret suum, illum sæpe Hieronymo Malusello prædixerat. Tandem uero hærede illo facto ex asse; erat enim Leo filius præmortuus; iussit, ut domum suam in templum erigeret: iaceret fundamenta, reliqua Deo committeret, futurum enim, uti non Rauennates, sed exteri, opus iuuarent. Itaque ad Quinctum Kal. Febr. nocte insequenti, ad extremum sacro oleo uncta, morte minime dissimili, ab ea, quam innocenter, egerat, uita, nono & quinquagesimo ætatis anno, diem supremum clausit. Quoniam uero nimis longa sumeretur oratio, si, quæ post mortem, admirabilia munera sunt, eius apud Deum rogatu, impetrata narrauerim, hæc omittens, ad Hieronymum Malusellum uenio, qui, cum neque aureos nummos decem haberet, uerbis tamen Gentilis magistrę impulsus, fundamenta templi iacit; &, quod mirum est dictu, plurimi accurrentes, ita rem iuuere, ut breui fuerit templum extructum, in quod quingenti amplius nummi aurei impensi sunt: quorum tercentos Carolus in Neapolitano Regu-

lus;

lus; quem nos uirum nouimus, fuimusq. superioribus annis allocuti; donauit: is enim cum in Gallia, quo se amisso imperio receperat, de quodam sacerdote accepisset, Rauennæ sacerdotem plane sanctum uiuere, & templum exædificare, diuino spiritu impulsus, Rauennam e Gallia uenit, D. Mariæ Lauretanæ templum, toto orbe, ingentibus miraculis celeberrimum, inuisurus: inuentoq. Hieronymo, aureum tradidit torquem, ut, quod iam angustum ædificarat templum, amplificaret, & sacellis additis, exornaret: quod & factum est. Quibus peractis, aliquot sacratis uiris probis ac religiosis; in quibus Simon Crespolus Rauennas maxime emituit; secum iunctis, collegium instituit, titulo Boni Iesu, ac Diuæ Margaritæ adiecto; anno a partu Virginis trigesimo secundo supra millesimum quingentesimum: quod postea Paulus Tertius Pont. Max. insequentibus adprobauit. Iulia etiam Sfrondata, nobilis ac religiosa mulier, uidua, Mediolanensis; quæ Mantuæ ex Piccinarda familia maritum habuerat; annuam certam pensionem pecuniæ illi consociationi cum tribuisset, multum rem ipsam iuuit, magnificasq. ædes proximas templo, & nonnullos etiam fundos comparauit.

AN. MDXXXII.

Hoc eodem anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo, Idibus Decembr. Petrus Accoltus, cum Rauennati Archiepiscopatui annos nouem, menses quinque præfuisset, Romæ obiit, ibidemq. in D. Eusebii ad sepulturam datus est: quapropter liberam Archiepiscopatus administrationem Benedictus fratris filius accepit: Et Cæsar Rasponus, Rasponi filius, in Pannonia, sub Alfonso Vastio, quadringentorum peditum cohorti præfectus, summam prudentissimi Ducis laudem meruit, quando fortissimi nomen, assequi, occasione deficiente, non est datum: siquidem Solymanus, Turcarum Princeps, cum implicitum Carolum Quinctum Cæsarem Germanico bello, aduersus Fridericum, Saxonum; & Philippum Langrauium, Cattorum, Principes uideret, qui religionis falsæ Luteranæ prætextu, Cæsaris dignitatem infringere

ſtringere nitebantur, vniuerſis copiis admirabili apparatu Byzantio eductis, Viēnam contendens, uix Cæſariani exercitus fama comperta, pedem rettulit: quapropter cum Cæſare in Italiam redeunte, Itali ad Hungaricum pro Ferdinando bellum adducti, multis incommodis, ipſaq. præſertim annona & ſtipendio male habiti, ſeditionem mouiſſent, cunctaq. in itinere obuia popularētur, Raſponus, ab eo ſcelere ſuos, apud quos auctoritate & beneuolentia plurimum poterat, compeſcuit, & a plerisq. Carinthiæ & Stiriæ Regulis, duce itineris dato, omnibus iis detrimentis, quæ tum Ferdinandus omni Italico decreuerat, tum Germani itinerum anguſtias obſidentes, multa cæde perpetrabant, in Italiam immunis peruenit. Ferdinandus enim tot Italorum paſſim graſſantium, iniuriis & damnis commotus, vt nemini Italico parceretur, datis ad id litteris, iuſſerat. Peruenit itaque ſumma laude prudētis Ducis Rauēnam Raſponus initio anni trigeſimi tertii ſupra milleſimum quingenteſimum: vbi Kal. Quinctil. Bartholomęus Valorius Florentinus, Flaminiæ Præſes, ſapientum Magiſtratum, quem Leonellus Pius, perpetuum; uti ſupra memorauimus; fecerat, ad ueterem duorum menſium ordinem reduxit. Inſequens annus nihil attulit noui, extra ingentem lętitię teſtificationem, ob Alexandrum Farneſium, qui omnium Cardinalium admirabili conſenſu Quarto Id. Octobris, Pontifex Max. creatus fuerat, Paulusq. Tertius appellatus. Anno trigeſimo quinto ſupra milleſimum quingenteſimum, ad ſeptimum Id. Ianuar. Iacobus Arigonius obiit, qui cum diu Venetiis medicinam feciſſet, tandem in patriam regreſſus, ita cum doctrina, uitæ innocentiam ac ſanctitatem coniunxerat, ut plane cunctis eſſet admirationi. Multa ſane egregia de prandio & cœna, aduerſus pręſertim Matthęum Curtium, ſcripſit, quę apud Ioannem Arigonium, optimum & clariſſimum ætatis noſtrę medicum, oratoremq. ſummum ac perfectum, fratris filium, modo habentur. Florebant autem hoc tempore belli artibus ciues

AN. MD-XXXIII.

AN. MD-XXXIIII.

AN. MD-XXXV.

Rauennates

Rauennates complures, in quibus maxime Ioannes Baptiſta cognomento Crucifiſſus Bongiouannus, multis expeditionibus Dux ſane clariſſimus, copiarum Venetarum Pręfectus; Hludouicus Raſponus, Raſponi filius; qui ſub Ioanne Baptiſta Sauello, cohortem in Pannonia ductauerat; & Ioannes Aldrouandinus, Sebaſtiani filius, enitebant. Hic ab Rege Gallorum cohorti Præfectus, toto eo ſubalpino bello, quod hoc tempore aduerſus Carolum Cæſarem, agitatum eſt, oppugnandis urbibus, hoſtibusq. repellendis, & ſuſtinendis, uniuerſaq. tandem ratione belli, ſtrenui Ducis nomen apud omnes promeruit: nam primus in oppugnatione Bargiæ, Buſcæ, & Brechiraſchi, ſummo periculo, difficilem eorum locorum expugnationem eſt aggreſſus: cum uero in Pinaro lo opido, Vaſtio circumuallante, duos circiter menſes, obſidionem tuliſſet, diſcedentis tandem, re infecta, Vaſtii nouiſſimum agmen, ex opido cum ſua cohorte erumpens, adortus, maximam illi cladem intulit; moxq. ad Claraſcum opidum profectus, in quo Cæſariani erant, ad deditionem opidanos, ea condicione, compulit, ut in menſtruum Aldrouandinę cohorti ſtipendium, pecuniam conferrent; ipſe uero Aldrouandinus eorum uitam ac fortunas, opido potitus, integras ſeruaret; quod & factum eſt. Haud ita multo poſt, Villam Stalonam, opidum Cęſarianorum, cum ſumma fortis & ſtrenui Ducis laude, occupauit. Cęſar quoque Sgropulus, ciuis Rauennas, cohortis pręfectus, apud Cæſarem Fregoſium, Genuenſi oppugnatione, & multis aliis expeditionibus cum Italicis, tum Gallicis, clarus habebatur. Non minori gloria ſub id tempus Cæſar, Hludouicus, & Raphael Raſponii, Raſponi filii in Camertino bello, quod Paulus Pontifex, Franciſco Maria Duce Vrbinatium demortuo, urbem illam recuperaturus indixerat. Firmano item & Peruſino, quæ in ſecuta ſunt, copias ductantes florebant; cum & urbibus oppugnandis, & prœliis ineundis, optimi Ducis famam egregie ſuſtinerent. Rauennam hoc interim ſpatio Pontifex, ſuo

aduentu,

aduentu, ingenti lætitia compleuit; qui Luca veniens; ubi cum Carolo Cęsare Algerium infeliciter petituro (in qua etiã expeditione Raphael Rasponus inclaruit) de pace cum Francisco Gallorum Rege facienda frustra tractauerat; Bononiam atque Flaminiam inuisere voluit. Itaque Rauennates, triumphalibus portis erectis, pictisq. aulæis exornatis parietibus, viis, uersicoloribus pannis, ipsisq. uirentis iuniperi & lauri foliis, contectis, alacriter & benigne omnibus hominum ordinibus, sacratorumq. uirorum obuiam effusis, Pontificem excipiunt, neque fuit ciuis, qui non certum domi familiariũ Pontificis numerum sponte acceperit. Fuit hic dies Sexto Id. Octobr. anni MDXLI. elegantissimis Ioannis Minghini Iurisconsulti, poetæq. clarissimi latinis carminibus celebratus. Ad Vrsianam ædem primum progressus Pontifex, ubi de more Deum esset precatus, Diuiq. Apollinaris, Rauennæ tutelaris, subsidium implorasset, ad Portuensium Canonicorũ cœnobium diuertit. Postridie eius diei, mane cũ omnibus, qui se, cum aderant, Cardinalibus, ceterisq. Antistitibus, ad mare se contulit: a prandio sacrarum Virginum Corporis Christi domum, Arcem, D. Mariæ Rotundæ, Diuiq. Vitalis templa, inuisit. Tandem Quarto Id. discedens, Ceruiamq. primo, mox Cæsenam adiens, modicis itineribus, Romam regressus est. Rauennæ cum esset, paterne ac liberaliter, maximeq. familiaris Rauennates omnes semper complexus atque allocutus, vniuersalem de se, ingentis prudẽtiæ & caritatis opinionem, in Rauennates iam insinuatam, admirabiliter confirmauit. Tametsi non defuere, qui ob tributum septem milliũ & quadringentorum aureorum, ad tres annos, ciuitati paulo post impositum, maxime cõmoti sint; pręsertim quod cum triennium minime excessurũ, in diplomate affirmasset, perpetuo deinceps, ad hanc diem, fuerit conferendum. Qui tamẽ æquiore animo, non modo a Rauẽnatibus, & ceteris Aemilianis, sed ab omnibus, qui Pontificiæ ditioni subiiciebantur, ad trecentas aureorum nummum myriades exactum tributũ æstimabant,

AN. MDXLI.

AN. MDXLIII.

mabant, ii conferebant omnem culpam, in necessitatem; cui parendum esset. Nã per hos dies Turcarum Rex Solymanus; quem alii Seleimanũ appellant, hancq. vocem, Solomonem, exprimere asserunt; classem ingentẽ instruxerat, & vndiq. bella inter Christianos Principes æstuabant: quæ breui post tẽpore inter Franciscum Gallorũ Regem, & Carolum Cæsarẽ maxime sunt consecuta. Horum autem bellorum cum maxima pars in Gallia Cisalpina, & Subalpina prouincia cõficeretur, in illis strenuam nauarũt operam Hludouicus Rasponus alæ equitum, sub Sfortia Pallauicino, præfectus; Lunardus Lunardius, sub Petro Strozza, & Ioannes Aldrouandinus Sebastiani filius, qui eo, quod in subiectis Ceresolæ campis, commissum est, prœlio, magnam laudẽ adeptus est. Haud ita multo

AN. MD-XLIIII.

post Cæsar, cũ ob Philippi Lantgrauii Cattorum Principis, & Ioãnis Friderici Saxonum Reguli, defectionem, Germaniam edomaret, eo bello Cæsaris Rasponii uirtus, in Tanauertana oppugnatioue, ceterisq. prœliis, quæ tumultuaria potius, quàm iusta cõmittebãtur, enituit: nec minus Hludouicus frater, centenariæ alæ equitũ Præfectus, spectatę virtutis laudem promeruit. Ioannes etiã Aldrouandinus Pandulfini filius, ab Malatesta Malatestio, ueteranis militibus, quas lãceas fractas vocant, suis præfectus, ad ueram gloriam aspirauit. Annum quadragesimum septimum supra millesimum quingentesimum, qui in Germanici belli ferme tempus incidit, fecit Rauennatibus funestum Iulii Ferretti interitus; qui pietate & doctrina maximo ornamento ciuitati fuerat. Nicolao patre genitus, Ioannem Petrum Ferrettum, Lauellinatum Episcopum, fratrem habuit: ipse, iurisconsultus, ex scriba, factus, cum multas pro patria legationes obiisset, sub Petro Toletano, Neapolis Prorege in multis Apuliæ Dauniæ prouinciis, cum summa laude, Regius iudex, latronibus vias purgauit, eamq. opinionem integritatis & probitatis de se excitauit apud omnes, vt Proregi carissimus, ad amplissimos honores maximis itineribus propediẽ ascensurus videretur, nisi eum mo s

AN. MD-XLVII.

rapuisset. A Clemente Pontifice eques & Comes Palatinus, est factus: & quamquam assidue erat multis negociis impeditus, nocturnas tamen horas, & statim pransus ac cænatus, sæpe etiam inter scyphos; erat enim cibi somniq. parcissimus; in studiis litterarum insumere consueuerat. Vnde complures extant libri, virorum doctorum iudicio comprobati, de veteri præsertim illustrata, instaurataq. militia, de re nauali, responsa item de singulari certamine. Decessit summa religione, vti pium decet Christianum, in opido sancti Seueri, quod est in Apulia Daunia; ibiq. in æde Trinitatis sepultus Octauo Id. Mart. Non deerant tamen alii ciues, qui pari gloria, & studiis optimarum artium, ornamento ciuitati essent: Nam Ioannesbaptista Rubeus Carmelitanus Theologus, Rauennę natus, originem Parma ducens, cum doctrina & dicendi exercitatione valeret, sacris concionibus eloquentia non minus quàm pietate religioneq. refertis, totius Italiæ & Siciliæ aures, nõ absque immortali; vt puto; laude circumsonabat: adseq. vocatum hoc tempore Paulus Tertius Pont. Max. ex eorum numero voluit esse, qui in Gymnasio Romano diuinos libros publice interpretarentur. In quo se munere ita gessit, vt non modo multi grauissimi viri, eius auditores scriptis exciperent, quæ ipse voce interpretaretur, sed Pontifex illum eis adiunxerit, quos doctissimos undique selegerat, qui ipso prã dente; id enim solum tempus optimo Pontifici a curandis Reipubl. Christianæ negociis, vacabat; disputarẽt de rebus diuinis: quarum disputationum, inter reliquos, socium habuit Cornelium Mussum cucullatum Franciscanum, quem paulo post Episcopum Bitontinum Pontifex fecit: maiora Rubeo elargiturus, quorum maximam & summam significationem dederat, nisi omnem euentum mors Pauli anteuertisset. Atqui parcior hoc loco sim est necesse, ne, quod hominis virtuti debetur, ab omnibusq. Rauennatibus, vt alios taceam; est satis cognitum, id affinitati datum plerique putent, aliorum fortasse calamis describendum.

Rauennæ, Camillus Thomaius a medicinæ exercitatione, atque vſu peritus, ea gloria fruebatur, quā agendo, Venetiis, omnium conſenſu adeptus fuerat; cum præſertim ea in re ſatis ſecunda fortuna ſit uſus, quam comitem illi arti, plerique etiam ducem, faciunt; vt a nobis eo dialogo, ſatis; vt opinor; accurate oſtenſum eſt, quem de ignorantia, improbitate, & infelicitate medicorum inſcriptum, Iulio Ruuereo, Vrbinatium Cardinali, Rauennatiq. Archiepiſcopo, dicauimus. Sūt tamen, qui tantam gloriam exercitatione partam, iis commētariolis nonnihil propterea imminutam exiſtiment, quos de Febribus, deq. humani corporis morbis, & ad Tyrones de medicinæ primis rudimentis in vulgus extulit, quod e foſſis Arabum lutulentis, non ex Græcorum puriſſimis fontibus omnia hauſta videantur. Sed hoc iudicium, aliis, qui pręſertim palato ſunt delicatiori, relinquatur. Moritur clariſſimus hic medicus Rauennæ, cum diu calculo in veſica laboraſſet,
AN. MDXLIX. anno MDXLIX. quem haud ita multo ante Benedictus Accoltus Archiepiſcopus, non abſque veneni ſuſpicione Florentiæ decedens, in Diuiq. Laurentii ſepultus, præceſſerat; cum annos quinque & uiginti, Rauennati Eccleſię pręfuiſſet. Paulus Pontifex, qui ampliſſimi huius Archiepiſcopatus dignitatem pæne obrutam dolebat, cupiebatq. eam in priſtinum, ſi fieri poſſet, reſtitui, oblatam occaſionem libenter arripiens, Rauennatem Archiepiſcopatum Rainutio demandauit, ex Petro Aloyſio filio, nepoti, & Octauii Parmenſis Ducis, Alexandriq. Cardinalis Farneſii fratri: atque id eo libentius, quod Rainutium videbat ad id muneris aptum, quippe qui cum eſſet adhuc adoleſcens, Patauii & Bononiæ diligenter ad litterarum ſtudia incumbens, ingentes in philoſophia, ceteriſq. bonis artibus, progreſſus fecerat: græce potiſſimum & latine doctiſſimus. Cumq. antea eques Hieroſolymitanus eſſet, Venetiarūq. Prior; is ſacerdotii Hieroſolymitani titulus eſt; ita ingenue ſe liberaliterq. geſſerat, vt Paulus auus anno MDXLV. cum annum ætatis decimum quintum Rainutius

ageret,

ageret, sancti Angeli adiecto titulo, Cardinalem eum fecerit, Picentinamq. & Anconitanam prouinciam administrandam, Legato, tradiderit. Itaque Archiepiscopus Rauennas factus, undique monumenta exquirit, quibus restitui pristina Archiepiscopatus dignitas posset. Verum id nobile consilium, mors Pauli Pontificis, quæ paulo post, eodem anno est AN. MDL. insecuta, oppressit. Sufficitur insequenti anno in Romanum Pontificatum Iulius Tertius, qui statim annum sęcularem aperuit. Pręerat hoc tempore, multisq. ante annis Legatus uniuersę Flaminię, Hieronymus Cardinalis Caposerreus, qui Rauennę in Portuensi cœnobio habitabat. Hic cum ob finitima, de quibus memorabimus, Mirandulana, Senensiaq. bella, ne prudentis Principis officio deesset, uenisset in sententiam muniendæ urbis, urbanorum primo, deinde agricolarum censu habito, iubet, qui essent apti militiæ, in promptu adesse omnes, sibiq. contum fraxineum pedestrem, aut tormentum manuarium, & galeam comparare unumquemque: mox pluribus locis propugnacula, summo agricolarum incommodo, qui acribus minis ad id laboris, maximam partem, compellebantur, extruxit: quorum tamen uix unus, aut alter, qui lateritio pariete conuestiebantur, adhuc supersunt. Quamquam autem pronunciatis edictis, latisq. legibus plane sanctis, omnem uitiorum occasionem tollere nixus fuit, a suis tamen familiaribus nonnullis, multa passim summa licentia, libidinose, petulanterq. tota urbe committebantur, sic ut infamiæ nota, quandoque etiam ob id attingere Cardinalem auderet: ut Pinuum syluas omittam, malo, nouoq. exemplo plane destructas, dum non eius modo familiæ usibus, sed aliorum præterea multorum ligna, aulicorum gratia, uulgo cęderentur. Ad hæc accedebant uigiliæ, quæ ad muros urbis diligentissime; quod aliqui deridebant; singulis noctibus crebræ positæ, circuebantur; eas si quis agere non potuisset, pecuniæ numerabantur, quibus deinde aliquot administris stipendia erant constituta. Eadem bellorum suspicione

ſpicione commotus, Brunorum Zampeſcum iuniorem Antonelli filium, undecim natum annos, ad ſe Forum Liuii accitum, & a Britonoriano Epiſcopo adductum, in cuſtodiam tradidit; ſtatimq. Forum Pompilii; quod Antonellus pater, a Paulo Tertio Pont. Max. decem illi nummum aureorum myriadibus numeratis, anno MDXXXV. in perpetuum pro ſe & poſteris acceperat; ingreſſus eſt, quòd affirmaret, uereri ſe, ne Galli opidum occuparent: cum tamen non deeſſent, qui Capoferreum, ut eſt hominum genus ſuſpicioſum natura; pecuniam potius, filio, ab Antonello nuper demortuo, relictam, expetiiſſe, quam Gallos metuiſſe ſuſpicarentur. Tandem tamen Iulii Tertii Pontificis iuſſu, Brunorus e cuſtodia emiſſus, in principatum ſuum reſtitutus eſt. Sub id tempus, initio anni MDLI. Rainutius Farneſius Alexandri Manzoli Bononienſis, Philippi filii, fidem, integritatem, labores, quibus perpetuo uſus eſt, remuneraturus, Tuduranum, Aquilianum, Bagnolum, Molendinum uetus, Vallis pondi dimidium, opida ab Archiepiſcopatu Rauennati diſtracta, dono dedit: intereaq. multorum ciuium Rauennatum militaris uirtus, mirabiliter, Miranduiano, Senenſiq. bello eluxit. Mirandulanum bellum inde originem traxerat, quòd Octauius Farneſius, Parmæ Dux, uerebatur, ne Cæſariani illam urbem raperent; cum huius rei minime leuia indicia, in Petri Aloyſii patris interitu habuiſſet: nam eo; dum uiueret adhuc Paulus Pontifex; crudeliter interfecto, Cæſar Placentiam, per Ferrantem Gonzagam, occupauerat. Itaque cum ſubſidium a Iulio Tertio Pontifice poſtulatum, non impetraſſet, conſuleretq. Iulius, ut auxilia ſibi, unde poſſet melius, compararet, Octauius ad Gallorum Regem uerſus, inde præſidium habuit ad tuendam Parmam aptiſſimum, cum interea Hludouico Raſpono cohortis præfecto, aſſidue circa urbem uteretur; uſusq. ſemper fuiſſet, niſi Hludouicum, Ioannis Baptiſtæ Montis litteræ Romam reuocaſſent. Cum igitur Carolus Cæſar præſidii Gallici certior eſſet factus, cõqueſtus eſt apud

AN. MDLI.

Pontifi-

Pontificem per litteras grauiter, in Italia, Gallorum aduentu, ignem accendi. Pontifex qui ab Octauio nihil tale decretum iri, se inscio, inconsultoq. putabat, ubi didicit rem, maxima molestia affectus est, non solum quod præclaram vrbem ab Ecclesiæ Romanæ ditione ad Gallos abstractam intueretur, sed quod Cæsari, Parmam Octauio adimere uolenti, receperat curaturum, ut ne quid mali, incommodi ad Cæsarem rediret. Itaque & se Cæsari per Legatos & literras purgat; & coactis copiis, Parmam obsidere, Gallos & Octauium pulsurus, instituit. Interea a Gallis, Petroq. præsertim Strotia, & Cornelio Bentiuolo, ut Parmensem obsidionem auerterent, Mirandulæ milites cogebantur: quamobrem Pontifex, ne quid Bononia consequeretur incommodi, fratris filio, iuuene forti, Ioanne Baptista Monte Imperatore, copias ad circumuallandum illud opidum mittit: qui Montes, Hludouicum Rasponum Rauennatem, Vincentii Nobilis cohortis Vicarium, statim fecit uniuersi exercitus Legatum. Sed copias interea Galli ad Creualcorum admouerant, quod est in Bononiensium finibus opidum, quamquam non septum moenibus, tamen optimo aggere ac fossa, in qua satis alta erat aqua, duabusq. antiquis portis, & turribus munitum. Id si a Gallis fuisset occupatum, non est dubium, cum posset adhuc multo melius muniri, quin tuta futura esset Gallis statio, unde quotidie ad Bononiæ portas excursiones fieri, & Parmensis obsidio remoueri facile potuissent. Ceterum cum eius opidi præsidio Ghinulfus Serugus Foroliuianus, spectatæ uirtutis Dux, cum peditibus CCC. esset; qui paulo ante portam aggeribus muniens, plerisque eam prouinciam irritam dicentibus, quòd opidum defendi, aduersus tanti exercitus impetum, non posset, se pro Romana sede uires omnes suas, uitamq. ipsam libenter profusurum responderat; oppugnantibus hostibus sese intrepide cum suis opposuit. Qua in propugnatione cum Andreas Indiuinus, cui nouum a Salé cognomētum

tum est, ciuis Rauennas, Ghinulfi cohortis uexillifer, fortissimi militis nomen acerrime depugnans promeruisset, gena ictu sclopetti grauiter traiecta, de muro est deiectus: quapropter Ioannes Franciscus Ossius item Rauennas, qui iuxta illum fortiter ac strenue dimicabat, uexillo statim accepto atque erecto, id animi hostibus ademit, quod Andrea concidente acceperant: cum præsertim Ossius nihil mortem timens, virtutis bellicæ exemplum, uel hostibus, præberet. Quo etiam loco Aldrouandinus Aldrouandinius, & Cæsar Ossius, Ioannis Francisci frater, Rauennates adolescentes, intrepide de aggere propugnantes, multis hostium interfectis, irruentes & egregie oppugnantes sustinuerunt, sicut re infecta, desperataq. prouincia, non absque singulari Serughi laude, discesserint. Haud ita diu post Ioannes Baptista Montes, ne in ocio militem haberet, cum ad Bonportum castra posuisset, accepissetq. Gabrielem Taliaferrum, cum equitum ala; Mercurium Baliardum; Paulum Taliaferrum; Hludouicumq. Carissimum, cum suis peditum cohortibus, Parmenses omnes integræ fidei, ac spectatæ uirtutis Duces, ad Mirandulam contendere, ipse primo Orlandinum Pistoriensem cum sclopettariis tercentum trans Scultennam amnem præmisit, qui aggressus hostes, fortiter pugnans, occubuit; & paulo post cum Areanito Macedoniæ Principe, plurimisq. ueteranis militibus, in quibus Pinus & Cæsar Ossii Rauennates fratres eminebant, iuuenili potius ardore, & multo maiore uirtute, quàm consilio ad eosdem profectus, egregie ante alios pugnans, in locum, hinc præalta fossa, illinc præruptis rupibus angustatum, imprudenter deductus est; ubi ab hostibus circumuentus & vulneratus; quemadmodum & Macedoniæ Princeps; temerarii fortasse ausus pœnas dedisset, nisi Pinus Ossius; qui iuxta illum e pedibus pugnabat, cum esset equus, in quo erat, sclopetti ictu interfectus; opem magna uoce Imperatori clarissimo implorasset: statim enim Hludouicus Rasponus, cum plerisque suis equitibus accurrens,

cum

cum ferre subsidium recto itinere non posset, aditu ab hostibus intercluso, manifesto se mortis periculo obiiciens, ex præalta ripa, equum, cui insidebat; sex militibus ex suis sub sequi iussis; inferius præcipitem se dedit, inq. hastatorũ hostium cuneum irrumpens, omnes fudit ac fugauit, cum ipse quidem incolumis euasisset, equus tamen, in quo erat, cognomento Belladonna, decem uulneribus hastatorũ hostium, & aliquibus sclopettariorum ictibus fuisset affectus. Tanto periculo Montes & Areanitus liberati, ingentibus actis Raspono gratiis, laudataq. mirum in modum uirtute, eum carissimum habuerunt. In Mirandulana deinde obsidione, Rasponus cum multa fortiter ac prudenter, tum illud in primis egit, quòd Horatio Farnesio, Octauii Parmensis Ducis fratre, cum multis cohortibus Parma, ad Mirandulam se recipiente, & ab Ioannebaptista Monte; qui eam de speculatoribus profectionem nouerat, ad Secchiam amnem; quem Gabellum veteribus fuisse opinamur; deprehenso, Rasponus, vna cum plerisque nobilibus viris, gregariisq. militibus, reliquos antegressus, primus fuit, qui irrueret in hostes: ibi in casside sclopo ictus, nihil tamen; pila leuiter attingente & elabente; accepit incommodi, cum equus, tribus pilis, & duobus pedestris lanceæ ictibus uulneratus esset. In ceteris deinceps tumultuariis prœliis, quæ quotidie committebantur, fortissime semper dimicauit. Quo loco illud non esse prætereundum silentio putauimus, quòd cum per speculatores, Ioannibaptistæ Monti significatum esset, Horatii Farnesii familiæ magistrum, Parmam ut proficisceretur, egredi e Mirandula, ille confestim præmisit Rasponum, qui hominem persequeretur, quod ita diligenter fecit Rasponus, vt hominem circiter decem milliaribus procul a castris fuerit assecutus, quem tamen alium simulans esse, ob eam, qua Farnesiam gentem prosequebatur, obseruantiam, incolumem, intactumq. dimisit, cum ad sexaginta millia nummum aureorum, quæ ille

familiæ magiſter ſecum habebat, reieciſſet; contempſiſſetq. ea namque præda, magnam partem, ſibi, & iis, qui fuerant eum inſecuti, tribuenda videbatur. Sæpius etiam non diſpari virtute Montis ſarcinas & impedimenta ex hoſtium manibus eripuit, tametſi hoſtes numero longe præſtarent. In vna autem harum digladiationum adeo in femore ictu velitaris haſtæ vulneratus eſt, vt medici de eius ſalute ac vita deſperauerint, ad extremum tamen conualuit. Eodem hoc bello Ioannes Aldrouandinus, Pandulfini filius, apud Camillum Vrſinum meruit, & quidem tanta virtute, vt honorificis eam litteris, quas nos legimus, Vrſinus plurimum extulerit. Vitalis etiam Indiuinus cognomento Salius, quattuordecim equitibus, ſuo ſumptu, ſecum ductis, apud Troilum Rubeum Parmenſem, ſancti Secundi comitem, ad clariſſimam ac plane Regiam Petri Mariæ patris gloriam aſpirantem, militauit: atque eò maiore virtutis fama, quòd cum plerique illi, apud Rubeum, inuidiam conflaſſent, ipſe tamen præſtantibus factis, adeo eius gratiam promeruit, vt exacto bello diſcedentem, Rubeus, mucrone equeſtri & balteo donauerit: quo munere admodum extollere Vitalis gloriam Rubeus eſt viſus, cum mucro ille & balteum Petri Mariæ patris fuerint; viri, ſua ætate, diuinæ præpemodum virtutis gloriam, rebus bello maximis geſtis, omnium principum virorum conſenſu, promeriti; quem ob id Franciſcus Gallorum Rex nō modo vniuerſo peditatui præfecerat, ſed; qui tunc honos maxime rarus Italis contingebat; in equeſtrem D. Michaelis ordinem, nono abhinc anno, aſcripſerat. Mirandulano bello, pace a Pōtifice cum Gallis facta, abſoluto, cum Ioannesbaptiſta Montes eodem ferme veſtigio temporis occubuiſſet, bellum Senenſe inde ortum eſt, quòd Senenſes anno MDLII. expul-
AN. MDLII. ſo ex vrbe Hiſpanorum præſidio, Gallis ſe dediſſent: id cum ægre Carolus Cæſar tuliſſet, cōparato exercitu, quē Coſmus Medices, Florentiæ Dux, Neapoli & Mediolano, maximam

partem,

partem, euocauerat, Senarum oppugnationem, Ioanne Iacobo Medice, Mariniani Regulo, copiarum Imperatore, aggressus est; cum ex aduerso Petrus Strozza, Gallorum Regis in Italia Vicarius, tum ex Mirandula, tum ex Gallia mari nauibus deuectos milites coegisset, ipsamq. Senarum vrbem propugnaculis ad portam pręsertim Camoliam extructis, fuisset egregie munitus. Huius autem belli initio, cum Vitalis Indiuinus, cohortis Præfectus, vna cum Leonido Malatesta; apud quem militabat; ad sanctum Cassanum commoraretur, die quadam sub occasum Solis, ex improuiso Marinianus Imperator, cum aliquot Hispanorum cohortibus, adueniens, præcepit, vti se, Leonidi cohortes, depositis impedimentis, sequerentur: quod cum esset statim factum, posteroq. die, circiter horam ante occasum Solis, alteram, ad Montis regionis prata peruenissent, ad suum quolibet ordinem se recipere iusso, indusiumq. supra arma induere, ex singulis cohortibus vigintiquinque sclopettarios exemit, & primum agmen quingentorum peditum constituit, cum vigintiquinque sclopettarii, quos ex cohorte Vitalis extraxerat, omnesq. fere Rauennates erant, primi conspicerentur; atque hoc ordine Senas versus contendere cœptum est. Cum esset autem a Prætorio Diaboli vocato haud procul iam peruentum, aliquot intuenti sunt Gallorum equitum speculatores, qui cum interrogati a nostris, quinam essent, conclamarent Galliam, a nostrorum primo agmine, pilarũ; quæ Mediceorum insignia sunt; & Ducis nomina ingeminatis clamoribus attollente, ui pilarum in fugam acti sunt, vsque ad Prætoriũ Diaboli; quo loco, Mariniano iubente, constiterunt, dum ceteræ, aliorum agminũ, cohortes aduenere: tuncq. recta ad portam Camoliam iter intenditur: quo cum ad horam noctis nonam esset peruentum, primus Vitalis, cancellatos portæ postes attingi uexillo suo fecit, eosq. effregit, & igne excitato magnam partem eorum, & portæ etiam nonnihil incendit; cum interea assidue cum hostibus depugnarent, in qua dimicatione, quæ pro-

tracta est ad quattuor horas, aliquot suos milites egregie fortes Vitalis desiderauit. Albescente deinde cælo, Marinianus Vitalem iussit, cum sua cohorte, Camolianum propugnaculum magnum exploratum proficisci, quo cum Vitalis illico profectus esset, ibidemq. sclopettarios hostium circiter quinquaginta reperisset, alios antegressus manus cum illis conseruit, tanta uirtute, vt sclopettarii desertis stationibus Senas cō fugerint; cum eorum aliqui; vt deinde a speculatoribus est cognitum; interfecti, multi vulnerati essent. In eo propugnaculo duas horas Vitalis, instructa semper acie, commoratus est, cum interea Masinum Ritium Rauennatem, cohortis suę Vicarium, ad Marinianum Regulum misisset, qui præscriberet, quid agendum: iussit autem Marinianus, ne inde exiret Vitalis, vsque dum alia sibi mandarentur. Ceterum haud ita multo post, armati cum Senenses tum mercenarii mille Senis erumpentes, magno impetu in propugnaculum, vbi erat Vitalis, irruerunt, initumq. est tumultuarium prœlium satis uehemens atque atrox, quo multi vtrinque vulnerati, atque etiam interfecti sunt. Vitalis cum sua cohorte duas amplius horas aduersus eos mille armatos egregie strenueq. pugnauit, horamq. & dimidiam propugnaculum defendit, sed maiore in horas impetu irruentibus hostibus, cum videret multos ex suis plane temere atque imprudenter interituros, neque aliquem in subsidium accurrere, quòd ceteræ cohortes aliis distinerentur locis, gradum retulit, recepitq. se in domum propugnaculo vicinam, vbi curare omnes corpora iussit. Cum autem eo interim Mariniani Regulus aduenisset, Vitalis obuiam accurrens, rem omnem narrare ingreditur, at subridens Marinianus, humerumq. Vitalis manu sua leuiter percutiens, Rem, inquit, omnem noui, teq. in primis optimam strenui Ducis operam nauasse, quod te deinceps quoque effecturum spero: mox interrogauit num corpora milites curassent, quod cum affirmasset Vitalis, nunc, inquit, Hispanorū cohortem incolumē ser-

uare tempus est, quæ in Camoliano suburbio inter portæ urbis turrim, & suburbii portam, in templo quodam, remansit, neque ob pilas hostium undique uolitantes egredi inde potest. Vitalis instructa confestim cohorte, suburbana tecta ingressus, manus cum hostibus, tum ad turrim portę urbis, tum ad suburbii portam conseruit, cumq. assidue depugnans ad illud templum peruenisset, in quo Hispani erant, eos foras euocare, metumq. omnem ut abiicerent; quando iam hostes cum suis militibus, secumq. prœlium facerent; hortari. atque hac ratione Hispani inde exeuntes, incolumes ad ceteros rediere:cum in ea digladiatione Hispani quattuor, & Petrus Martir Morandus Rauennas, Vitalianus miles occubuerint. Intuens autem Mariniani Regulus Vitalem cum Hispana, suaq.cohorte redeuntem, magna lætitia perfusus, Leonidum Malatestam uocat, apud eum Vitalis uirtutem laudat, mandatq.uti curentur Vitalis, cohortisq. illius corpora, esse enim intra horarum trium spatium, honorificam & egregiam prouinciam aggressuros. Itaque curato corpore, Marinianus Leonidum & Vitalem iussit, Camolianum propugnaculum magnum aggredi, omnemq. uim ac uirtutem adhibere, ut recuperetur. Confestim ii duces, reliquos antegressi, militibusq. breui oratione ad pugnam accensis, castra mouent, nec diu post, ad propugnaculum, quod parum aberat, quadringentis tum Senensibus, tum mercede conductis militibus munitum, perueniunt; ubi atroci commisso prœlio, multi utrinque uulnerati sunt, ex Senensibus duodecim occubuere. Strenue autem ante alios Leonido & Vitali oppugnantibus, tandem, postquam per horam acerrime dimicatum fuerat, hostes propugnaculum deserere, seq. intra urbem recipere coacti sunt: quamobrem statim Vitalis curauit supra aggeres, ad angulum, qui Cittadellam respicit, uexillum suum figi;ibidemq.ex Mariniani præscripto, & tum constitit, & quattuor deinde menses cum dimidio, reliquis cohortibus Leonidi Malatestæ comitatus, commo-

ratus

ratus eſt. A primo autem, quo propugnaculum ingreſſus eſt, die, ad triginta, quotidie tumultuaria cum hoſtibus cer tamina conſerebantur, ingenti non minus laude, quàm dam no, quòd agger depreſſior erat, nec erigi, niſi noctu, poterat, ſi quidem interdiu ob crebras maiorum, minorumq. tormẽ torum pilas, Senis e duabus turribus emiſſas, prohiberentur: quamquam & noctu pars conſtruebat aggerem, pars cum hoſtibus dimicabat, adeo ut intra duorum menſium ſpatium ex Vitaliana cohorte circiter octuaginta milites ceciderint; quibus a Petro fratre, qui Rauennæ erat, ſeptuagin ta recentium militum ſupplementum eſt adductum, cum & ipſe quoque Petrus deinde in eadem cohorte militauerit. Po ſtridie autem quàm propugnaculum magnum Vitalis occu pauerat, paruum propugnaculum conſpicatus, in cuius me dio domus erat, ſtatim explorauit locum, intelligensq. pluri mum referre, ſi a noſtris obtineretur, ibidem militum ſuorum manum collocauit. Adueniens interea Mariniani Regu lus, conſpicatus Vitalem ſibi obuiam uenientem, ad uetera nos milites uerſus, Quàm ingenti, inquit, Dux hic Vitalis in ter ceteros decorandus eſt laude: mox in eo paruo propugna culo milites uidens, Vitalem interrogauit an exploraſſet locum, Vitaliq. eos milites ſuos eſſe, ab ſeq. ibidem poſitos aſſerente, eius humerum leuiter manu percutiens, Omnes, inquit, egregii ſtrenuiq. militis partes impleuiſti: ſtatimq. Vi tali ſociatus illud propugnaculum inuiſit, cum tamen multæ inter eundum curulium tormentorum pilæ in eos ab hoſtibus diſploderentur. Paucis poſt diebus cum ad Sept. Id. April. hoſtes magna equitum peditumq. manu Senis egreſſi, in campis, qui ad Treſſam ſunt, a porta Camolia haud pro cul, cum Mariniani militibus, qui erant extra propugnacula, manus conſeruiſſent, iamq. multis utrimque interfectis Ma riniani milites, ad cœnobium dirutum, cui ſanctæ Abundæ nomen eſt, ſe recepiſſent, Friderico Sauello, a Leonido Mala teſta, per ueteranum militem, ſubſidium poſtulanti, Vita-
lis

lis cum ſclopettariis centum eſt miſſus; qui feliciter audax in hoſtes irruens, adeo ſtrenue ſe geſſit, ut quamquam ex ſuis aliquot ceciderunt, aliquandiuq. cum Iuſtiniano Seuerolo Fauentino, præſtantis virtutis peditum præfecto, ſingulari certamine; cum eſſet vterque ſecuri armatus; dimicauit, ad extremum tamen referre pedem hoſtes coegerit, eosq. ad muros vrbis fuerit perſequutus: vbi ab iis, qui de muro propugnabant, ad cingulum pila ſclopi ictus, nihil accepit incommodi. Marinianus Regulus, qui Vitali ob ſpectatam virtutem timebat, iubet interea illum ad ceteros ſe recipere: quod & Vitalis fecit: redeuntem autem Hiſpani omnes Duces, nobilesq. viri, amplexati atque oſculati ſunt, cum miris interea laudibus virtutem illius efferrēt. Ceterum cum menſe Maio renunciatum Mariniano eſſet, Gallorum, Turcarumq. claſſes coniunctas, ad Iluam diripiendam properare, tres præſertim, quæ portum eius inſulæ Ferralium appellatum, tuentur, arces, ſolo æquaturas, Marinianus, Leonidi Vitalisq. virtute plurimum confiſus, eos miſit, qui inſulæ præſidio eſſent: ad quam cum eſſet ab illis peruentum, intuerenturq. portam nouam, quæ eſt ad portum, haud ſatis munitam, Vitalis die noctuq. non modo irrequieto militum labore ædificaret aggerem, ſed ipſe in primis vt alios doceret, exemploq. accenderet, agendo atque inſtrumenta contrectando, nullū uel humilis etiam operæ laborem aſpernari. Quamquam nullis deinde munitionibus vſi ſunt, ſi quidem claſſis Gallica cum Turcicis aliquot triremibus, menſe Quinctili, ad eam inſulam adiens, iuxta Planoſiam, qui eius inſulę locus eſt; magna tempeſtate in diuerſum acta eſt, triremesq. ſeptē Gallicę aduerſis diu fluctibus iactatæ, tandem a Planoſia haud procul diffractæ ſunt. Sed ut reuertamur ad Senenſe bellum, cum interea Hludouicus Raſponus, qui poſt Mirādulanū bellū ſuos equites in Picētibus, Aeſii cōtinuerat, ad Senēſe uocatus, illuc cū Proſpero fratre, cui omnē fere demandauerat equitum ſuorum curam, proficiſceretur, iter

Corto-

Cortonam intendit, ubi ad Vallianum pontem Ascanium Corneum, copiarum Florentinarum in illis locis Præfectum, reperit, qui Rasponianos equites de itinere fessos Oliuetum misit, ut uires reficerent. Sub id tempus Corneo ad Clusium fuso, captoque, Rodulpho autē Baleono interfecto, reliquisq. Ducibus fere omnibus fusis ac fugatis, cum Ioannem Franciscum Ossium Rauennatem, ueteranum Cornei militem, magnus casus incolumem seruasset, Cæsaris eius fratris, Ducis Bagaliæ ab Monte uexilliferi, uirtus sese maxime patefecit, dum post diuturnam pugnam, in exiguum collem secum militibus Rauennatibus quadraginta, desertus a ceteris, recepit: ubi cum diu irruentium in se hostium impetum egregie sustinuisset, effracta tandem uexilli hasta, vexilloq. pilis sclopettariorium discerpto, adhuc truncum manu gestabat, erigebatq. uerum hostes, qui potiri eo alioqui desperabant, exiguo colle, uasis, tormentarii pulueris plenis, circundato, excitatoq. incendio, Ossium, ceterosq. Rauennates milites pæne combusserunt. captus Ossius, Senasq. ductus, tres menses in custodia habitus est; quibus elapsis, Blasii iurisconsulti fratris opera, est emissus. Erat enim tum Blasius, Balduino, Iulii Tertii Pontificis fratri, familiaris, & carus. Insecuta hac clade, cum Hludouicus Rasponus in OlIueto opido, se tutum satis non putaret, ad Vallianum pontem cum sua equitum ala profectus, ibi Petrum Paulum Tosingum, & strenuos plerosque alios Duces reperit, qui se illuc ex infelici prœlio receperant, iamq. eum locum retinere, tueriq. aduersus hostium impetum posse desperabant. Viso autem Raspono, cuius nouerant virtutem, adeo animus illis & uires additi, ut, adueniente paulo post equitatu hostium, ad pontemq. se conuertente, Raspono & ceteris fortiter propugnantibus & repellentibus, pons fuerit conseruatus, & re hostes infecta abierint. Ibi autem cum Rasponus aliquot dies commoratus fuisset, a sanctæ Floræ Regulo, ad Marcianum, Florentinorum opidum, quod est in Senensium finibus,

bus, & a Lucignano Senensium opido, duo circiter millia passuum abest, ad statiua mittitur. Eius opidi, vniuersæq. paludis, quam Glanis amnis efficit, curam Paulus Vrsinus cū peditibus septingentis, equitibus sexaginta, quibus præerat Rabattus Regulus Gallus, gerebat. Ibi tumultuaria quidem, sed ab spectata militum virtute admodum celebris pugna commissa est, ad Ranaiolum pōtem, qui est e regione Podii; quo loco haud ita diu post, inter Marcianū, Folianumq. opida, Petrus Strozza fusus, fugatusq. fuit. Eo igitur prœlio licet vtrinque multi vulnerarentur, tamen omnino absuisset parū; nisi peditibus, qui e Foliano, cum Ioannebaptista Martino, alæ equitum Florentini Ducis præfecto, eruperant, tormentarius puluis defecisset; quin eo die fuisset Lucignanum captū. Hludouici autem Rasponi repellendis ac sustinēdis hostibus, virtute sese tum maxime patefaciente, Prosper sentiens, sclopettarios ex hostibus duos secundum flumen contendere, vt Hludouicum fratrem interficerent, incitato statim equo, fratrem inde dimouit, haud tamen adeo celeriter, quin equus, in quo Hludouicus erat, pila in femore vulneraretur. Diremptum est ob maximum imbrem, qui tum accidit, prœlium, hostibusq. ob id, satis exhibitum temporis, vt se ad castra reciperent: cum desiderarent tamē Soldatelli Eugubini Ducis, geminos fratres, qui ineunte prœlio sese ad pōtis caput, obiecerant hostibus, neque inde dimoueri vmquam permiserāt, donec ad extremum eadem sclopi pila ambo confossi, interiere: quorū profecto insigni ac plane admirabili virtute, omnibus suis salutem fuisse partam affirmari iure potest, cū numquam traiicere pontem, resistentibus illis, atq; omnem impetum sustinentibus, Cæsariani potuissent, tametsi Hludouicus & Prosper Rasponii fratres, multiq. præterea egregie fortes Duces ac milites omnes in eo ponte traiiciendo vires posuissent. Paulo post vniuerso Cæsariano exercitu in campos educto, Vallis Glania omnis, extra Lucignanum, occupatur, quo peracto, sese exercitus primo in propugnaculum, quod circa

Senas erat, deinde Pisciam, tādem Pistorium recepit. Cum esset autem renunciatum traiecisse Strozzā Arnum amnem, & Mariniani Regulus motis statim castris ad hostē properaret, cum eo die traiici Arnus, inclinante iam Sole, non potuisset, postridie mane alæ primæ, quæ illum habuerint in cōspectu, Corniana Ascanii; quem captum supra memorauimus; & Rasponiana Hludouici; cuius Legatus erat Prosper, fuere. Ab iis primum agmen Strozzæ est deprehensum: quod licet septingentis circiter equitibus constaret, adeo nullo tamen ordine, & nihil omnino hostile suspicans, iter faciebat, vt Hludouicus Rasponus, & Alexius Lascaris Corneæ alæ Legatus, ad sanctæ Floræ Regulum miserint, qui eorum nomine polliceretur, eius permissu, primum se agmen Strotiani exertitus fusuros ac fugaturos: negauit id Sfortia, consistereq. eos acri edicto iussit, propterea quod, vt postea rescitū est, Heluetii, qui in eodem exercitu militabant, ubi nouerunt adesse hostes, pedem sistere, affirmareq. se minime inde profecturos, nisi stipēdium saltem promitteretur. Interea Galli, qui se deprehensos viderunt, agmine facto, vt omnis hostibus, in se irruēdi, occasio adimeretur, optima ratione progredi cœpere, coniunctis adeo agminibus, instructaq. acie, vt eos tum aggredi, imprudens omnino atque insanum fuisset consilium. Recepit se ad Senensia propugnacula Cæsarianus exercitus, ubi nec Marinianus, nec sanctæ Floræ Regulus, nec Vincentius Nobilis, peditatui præfectus vsquam equitabant, quin secum Rasponianam equitum alam vellent. Cum autem hoc interim spatio Strozza Aretium contendens, negocium ex sententia nō confecisset, Martiano, Olиueto, aliisq. præterea vicinis locis captis, ad Folianum, vbi Carlottus Vrsinus erat, castra admouit, opidumq. tandē; Vrsino, plurimisq. egregie fortibus viris interfectis; expugnauit: cū econtrario Marinianus, opidū Martianū, vbi duodecim Strozzæ vexilla erant, circumsederet: verum dū eo potiri sperat, aduenienes Strozza, præbet iusti prœlii committendi facultatem: cui cum sanctæ Floræ Regulus

esset

esset cum equitatu initium facturus, statim a Mariniano grauibus edictis retractus est, non tamen adeo, quin tumultuarium prœlium satis magnum, a mane eius diei, ad dimidiam noctis horam fuerit consequutum, quo mille octingenti amplius milites occubuere; Hludouicusq. & Prosper Rasponii fratres muneri suo, ab omni parte egregie atque abunde satisfecerunt, parumq. absfuit, quin Prosper, dum se exercitus reciperet, tormenti pila discerperetur, quæ tamen adeo vicina percussit, vt illum, equumq. in quo erat totum puluere aspersérit. Postridie eius diei iusto prœlio ad Podium commisso, Strozza fusus est, minimo Cæsariani equitatus labore; cum primum enim Florentiæ Ducis cataphracti in conspectum se dederunt, Strotianus equitatus dissipatus, vniuersi exercitus excidii causa fuit. Marinianus abductis castris a Martiano, ad Arbiam profectus est, vbi aliquot commoratus dies, ad circumuallandas Senas progressus, consedit ab eo latere ubi sancta Regina est, ut duobus locis urbs obsideretur. ibi relicto sanctæ Floræ Regulo, qui partis exercitus curam gereret, cum reliqua ad oppugnanda Montem regionem, & Creuolum, Senensium opida, abiit: Quo interim spacio Galli eruptione Senis facta, ad Sanctam Reginam progressi satis ingens prœlium conseruere, tandemq. in Hispanas acies, & ad ipsam Hispanorum castrorum aream perpusillo propugnaculo, & unico tormento munitam penetrarunt, uexilliferumq. ibidem Hispanum trucidarunt. quo circa Sfortiæ Sanctæ Floræ Reguli tubicine classicum canente, Prosper Rasponus omnium primus ad Sfortiam, arma ob id tum induentem, armatus, cum iis, qui secum remanserant, equitibus adiit: ceteri enim partim cum Mediceo Imperatore ad ea, quæ memorauimus, expugnanda Senensium opida, partim cum Hludouico Raspono fratre Florentiam abierant: Cumq. paulo post eodem conuenissent equites circiter quadraginta, armatusq. iam sanctæ Floræ Regulus in editum locum, e quo Italos, Hispanos, Helue-

 tiosq.

tiosq. suos, qui iam cum Gallis dimicabant, despectare poterat, ascendisset, dum veteranum suum militem sequi parat, concidit equus; quamobrem suum statim Rasponus impulit. cumq. ad Sfortiam peruenisset: (qui audiens tria illa nationum genera depugnare, mirabatur) & cõuersus ad Hispanorum castrorum aream oculis, conspiceret eam a Gallis occupatam, duosq. milites, Cæsarianum vnum, alterum Gallum, e tabernaculo exeuntes, breuioribus se gladiis nauiter vulnerare, ceteris Hispanis, nullo resistente, in sanctam Reginam confugientibus, Sfortiæ significauit hostes eos esse, qui Hispanorum castrorum aream occupassent; adiecitq. nisi iuberet in eos impetum fieri, facile futurum, vt magnum dedecus eo die referretur. Suspensus aliquandiu Sfortia perstitit, sed Prospero eadem assidue repetente, ingensq. discrimen explicante, tandem assensus est: quamobrem Prosper incitato equo, & tubicinibus prœlio signum dare iussis, impressionem, vna cum sexdecim equitibus, fecit in hostes, ea virtute atque impetu, vt multis ex illis interfectis & captis, reliqui in fugam acti sint: quod eo maiori gloriæ Prospero cessit, suisq. commodo, quòd, vti memorauimus, nihil repugnantes iam aut obsistentes Hispani in fugam se coniiciebant: nemo autem fuit, qui eius exercitus salutem non retulerit eo die Prospero acceptam. Paulo post ad Camoliana propugnanda Prosper, & exercitus pars se contulit; quo peruenit etiam Marinianus Regulus, Monte regione & Casolo in potestatem redactis. Paucis autem post diebus Sfortia ad Bonconuentum cum aliquot equitum turmis, & duabus peditum cohortibus commorante, cum multæ leues pugnæ; quia locus ille Monti ilicino, vbi erant hostes, vicinus est; confererentur, illis omnibus Rasponii fratres muneri suo vlla in parte non defuerunt; quę omnia persequi instituti nostri non est; illud tamen haud omiserim silentio, quod Prospero contigit, dum ad Montem ilicinum
cum

cum Leonetti Corbarienſis, & Hludouici fratris, qui ſu-
periori nocte in morbum inciderat, equitibus, & Geor-
gii Interamnatis peditibus excurſionem feciſſet: namque
peditibus in inſidiis locatis, equites uiginti præmiſere, qui
ad portas opidi excurrerent; eos enim erant ceteri equi-
tes modico gradu conſecuturi. Ceterum hoſtium equiti-
bus, peditibusq. maiore, quàm putarant, manu, ex opido
erumpentibus, cum Leonettus gradum conſuleret referen-
dum, Proſper nulla umquam ratione aſſenſit, affirmans ſe
numquam, quoad eius fieri poſſet, laturum, uti decem ex
ſuis equitibus; qui cum aliis ex Leonetti ala, præcurrerant;
ſibi, a quibus, aut quo modo neſcienti eriperentur; mal-
leq. aut mori, aut captiuum fieri ab hoſtibus, quàm in
ultos illos, aut omni ope deſtitutos inter hoſtium manus re
linquere. Quibus Leonettus acceptis, referre pedem cœpit.
At Proſper quindecim ex ſuis ad ſe uocatis, & ſiſtere iuxta ſe
iuſſis, eo uſque hoſtium ſuſtinuit impetum, dum qui excur
rerant, equites, incolumes omnes rediere: quamobrem ſi-
mul omnes Leonettum paulatim ſequuntur. Qui ſi eam
fuiſſet uiam ingreſſus, ubi inſidias ante diſpoſuerant, pul-
cherrimo prœlio poterat cum hoſte manus conſeruiſſe: ſed
eo aliquantum ad ſiniſtram deflectente, hoſtes; cum, qui in
inſidiis erant, nihil inferre illis incommodi poſſent; ſaluti ſuæ
conſuluerunt. Per hunc modum cum ſe Raſponiani ad Bon
conuentum recepiſſent incolumes, multis Proſperum laudi
bus omnes efferebant. Complura autem egregia deinde ſunt
& præclara, die noctuq. eo bello geſta, quibus omnibus non
abſque inſigni ueræ uirtutis laude Raſponii fratres interfue-
runt. Dum uero hæc apud Senas a noſtris geruntur, Rainu-
tius Farneſius Archiepiſcopus, Rauennatem ſuam Eccle-
ſiam primum inuiſit: fuit autem is annus a partu Virginis AN. MD-LIIII.
quinquageſimus quartus ſupra milleſimum quingenteſi-
mum; Quincto Kal. Nouembr. Obuiam illi, inita ſocietate,
Rauennates aliquot adoleſcentes, ſpecioſis indutis ſagulis,

cristatisq.

cristatisq. pileis, & eleganti cultu vndique ornati, processerunt. Horum Principem gerebat Bernardinus Lazarus, cognomento Mengolus, Ioannis filius, D. Georgii eques, studiosorum, uirtuteq. præditorum hominum amantissimus. Ad Vrsitinam portam, Rainutius, omnium sacratorum virorum ordinibus, de more hilariter hymnos præcinentibus, exceptus, compluribus Episcopis, & magna nobilium viro rum familia comitatus, per uias festa fronde exornatas, lętis undique populi acclamationibus, ad Vrsianum templum progreditur. Ibi cum egregiam mulam, in qua erat, Rauennates adolescentes; qui obuiam inerant, & mulæ frena rexerant, umbellamq. sub qua uenerat, sustinuerant; more maiorum, occupassent, ipse nummis aureis centum numeratis, libenter eam, liberaliterq. redemit. Postquam uero ad aram maximam Deum est ueneratus, Diuumq. Apollinarem Archiepiscopum & Martyrem, urbis patronum ac tutelarem, supplex orauit, Hieronymus Rubeus, qui hanc scripsit historiam, annum natus quinctum decimum, quòd eius præcox ingenium aliqui non omnino despicerent, ciuium suorum ingentem lætitiam testatam fecit, & Rainutii uirtutes cum proprias, tum a maioribus deductas aliqua ex parte numerauit. Rainutius adolescentis amplexatus studium, eiusq. apprehensa manu, familiari illum Episcopo tunc tradidit, qui aditum ad se facilem adolescenti pararet, aliquandoq. adduceret. Quod cum postridie eius diei esset factum, & Farnesius amanter ac plane paterne adolescentē allocutus, a persequenda litterarum studia esset hortatus, tum uero illud Francisco Frāchino uiro doctissimo, sed candido præsertim poetæ, sibi a secretis, iniunxit, uti Rubeum curaret in Farnesiorum familiaribus ac clientibus numerandum, illiq. in Ancarano collegio Bononiæ locum tribui: Quod efficere postea Rubeus, ab Ioanne Baptista patruo Romam vocatus, non potuit. Bernardinus Mengulus, ad eam, quā a Cardinale acceperat pecuniam, multis nummis aureis de suo additis, adolescentesq.

tesq. socii, Carneualibus diebus, qui sunt proxime insecuti, & comœdiam egerunt, & hastatorum equitum cursu, proposito præmio illi, qui annulum uelitari hastæ sæpius indueret, uniuersam vrbē adeo exhilararunt, ut nisi absuisset Archiepiscopus; qui uiginti circiter, postquā uenerat, diebus, abierat; nihil uisum fuisset ad festam hilaritatem deesse. Haud ita multo post Iulius Tertius Pont. Max. mense Martio fato functus, Marcellum Ceruinum Politianum, qui Marcellus secundus, nomine minime mutato, appellari uoluit, habuit successorē: uerū is duos & uiginti dies uixit, summoq. omniū dolore decessit: cui Paulus Quartus Neapolitanus, quem antea Ioannē Petrum Carrafam appellabant, subrogatur. Huius Pontificatus initio Baldus Farratius Romanus, Liparēsi Episcopus, & Flaminiæ Prolegatus, Nonagintauiratum creauit, ad supprimenda ueterum simultatum germina, & coercenda flagitia, quæ passim committebantur. Is constabat ex iis ciuibus, qui Pacificatores a munere faciendæ pacis uocati, nequaquam factiosi aut sanguinarii, aduersis se partibus non miscuisse uideri poterant: quorum quilibet asseclas habebat duos, qui armati, cum oporteret, pręsto adessent, ita ut cum Pacificatores ipsi essent nonaginta, si asseclæ cum iis numerentur, ad ducētos septuaginta, armatorū numerus ascenderet. Cū igitur Pacificatores omnes ad sextum Id. Iul. eodē anno MDLV. in æde Vrsiana conuenissent, & supplicatione omnium ordinum indicta, Simon Gautius cognomento Massatius, e Piceno, Franciscanus cucullatus, ex iis qui soleis utuntur, Philosophusq. & Theologus maxime præstans, qui ad seueriores disciplinas, humaniores etiam Musas eleganter adiunxit, luculenta cōcione, eos ad munia, quibus prope diem obstringendi essent, sancte obeunda, fuisset hortatus, inter solemnia sacra, supra corporis Christi Dei hostiam iurarunt, se leges a Farratino propositas, seruaturos: in iis legibus, eæ præcipuæ erāt, ut nihil eorum, quę in suis tractarentur conuentibus, quisquam aliquo modo patefaceret; seseq. inuicem fratres appellitarent, & iuuarent;

AN. MDLV.

rent;pacificatoresq. cõciliandis dissensionibus essent. Quod quidem munus adeo accurate per aliquot menses exequuti sunt, vt sola opinione eius diligentiæ, quam ad facinorosos homines conquirendos adhibebant, occurrerint consiliis, & debilitauerint audaciam illorum, qui nisi timore fuissent coerciti, omne scelerum genus molituri videbantur. Confestim autem Prætorianorum militum stationem in foro, & armamentarium instituere. Ceterum licet terrorem arma plurimis intulerint, pacta & condiciones multos illexerint, veritas & ius coegerint, ad grauissimas tamen inimicitias in fortissimis viris factiosæ ciuitatis extinguendas, nihil illo uno remedii genere plane diuino, a prudentibus viris iudicatum validius fuit; propriis scilicet primum Nonagintauirum proxime natalem diem Christi Dei festum, deinde communibus vniuersæ ciuitatis precibus, maiori hebdomada, indictis, quas ambas anniuersarias, quadraginta horis sanctissimo & quidem admodum salubri instituto decreuerunt. Sed vt hæc omnia, diplomate Pontificio roborata, per aliquot annos seruata summa fide fuerunt, ita deinceps plurimum refrixere, magistratuum præsertim aliquorum arrogantia aut certe nequitia, qui auctoritatem conuellere eius ordinis conati sunt. Interea Paulus Pontifex nonnullis ad Christianã religionem spectantibus, rite compositis, cum animo noua moliretur, Hludouicum Rasponum, Aesii, Iulii Tertii Pontificis iussu adhuc hibernantem, in alæ equitum prefectura confirmauit, & ad Columnarum fines misit, vsque dum bellum exarsit: cuius primæ faces inde ortæ, quod Pontifex Marcum Antonium Columnam, Paliano, ceterisq. opidis spoliauerat. Nam Philippus Hispaniarum Rex, in cuius fide ac tutela erat Columna, neque illi deesse potuit, neque sibi: non inanis enim, neque incertus rumor ferebat, Pontificem, Caroli Cardinalis, fratris filii, persuasionibus deprauatum, ad Neapolitanum Regnum aspirare. Itaque Rex, Ferrantem Aluarez, Albæ Ducem, cum duodecim millibus peditum, equitibus

AN. MDLVI.

mille

mille & quingentis misit, qui facto in Pontificium agrum impetu, Frusinonem, Verulum, Anxurem, Anagniam, & alia pleraque opida occupauit. Verum Carolus Cardinalis & Petrus Strozza, quem Gallorum Rex iam pręmiserat, hostiles conatus repressuri, multos strenuos Duces obiiciunt, & reliqua Columniorum loca oppugnant. Dum autem ad Pilium castrametati Pōtificii, opidum quaterent, Columnęq. cum magno equitatu, peditatuq. in subsidium accurrerent, omnino tormenta, & impedimenta omnia amissuri Pōtificii uidebantur, nisi Hludouicus Rasponus rē sentiēs, suorū equitū alam ex obliquo in hostium agmen impulisset: qua impressione adeo fusi, distractiq. sunt, ut satis spatii nostris, sese cum tormētis in tutum recipiendi, datum fuerit. Quę res maximā Raspono gloriā apud omnes cōparauit, ipseq. Petrus Strozza corā omnibus honorificētissime apud Carolum Cardinalē Carassam, Rasponi uirtutem extulit & cōmendauit. Nec diu post, cum Balthassar Rangonus, cum sua equitum ala, qui circiter octuaginta erant, egressus fuisset, iisq. sclopettarii quadraginta comites adiungerentur, ex cohorte Cęsaris Mutti ciuis Romani, ut insidias hostibus facerent, re aliter, quàm putarant, succedente; quòd ab hostibus deprehensi, multi sclopettarii, equites autē omnes ad vnū aut capti, aut interfecti fuerunt, ipseq. Cęsar Muttus cum aliquot perpaucis sclopettariis vix ad paludē uicinā, amisso vexillo, se incolumis recepit; Rasponus, cūq. eo Alexius Lascaris, qui impedimētis pręerāt, cum equitibus suis hostes persequuntur: cūq. ad eos esset uētum, prœlio cōserto, & recepere ex Rāgoni equitibus plurimos, & ex hostibus aliquot captiuos fecerunt. Insecutę sunt deinde leues pugnę cōplures, quibus omnibus, nō absque pręstāti laude, Rasponus semper interfuit. Huius belli occasione, Pōtifice petēte, Hēricus Gallorum Rex in Italiā, sub Francisci Loreni, Guisę Ducis, imperio, circiter millia peditū duodecim, equitū duo miserat, cūq. iis maximā Gallicę nobilitatis partē: quę copię cū in Rauenate peruenissent initio anni MDLVII. uix datum est, ut aliqui nobiliores in vrbem reciperentur: Petro Do- AN. MDLVII.

TTt nato

nato tamen Cęsio Episcopo tum Narniensi & Flaminiæ Præside iubente plerique sic recepti sunt, ut renouata vtrinque Gallicæ direptionis memoria, non sine metu res transigeretur, optimeq. & ciuium Rauennatum, & Gallorum procerum domus, ad quas diuerterant, noctu munirentur, & præsidiis, tota etiam urbe agitatis, firmarentur. In agro, ut non sine incõmodo ac damno aduentus huius exercitus exceptus est, ita multo minore, quàm ferret opinio. Ex illis multi, scriptis secum allatis, quibus indicia erant eorum locorum descripta, ubi in superiori urbis direptione, multa obruerant, cum effodissent, eas inuenere. Tandem multis diebus hic inutiliter insumptis, in Pelignos profecti, post Ciuitellam inani studio oppugnatam, in Latium se receperunt. Sub id fere tempus Non. Mai. Rauẽnæ Ioannes Petrus Ferrettus Lauellinatũ Episcopus annos natus circiter septuaginta, fato concessit: Vir & morum simplicitate, & doctrina, qua græce latineq. instructus erat, cum omnibus facile comparandus. Patrem habuerat Nicolaum, fratrem Iulium, uiros egregios, uti memorauimus, & doctos. Ipse cum primo esset Ecclesiæ Rauennatis Canonicus, mox Episcopus Myli, deinde Lauellinatum factus est. Sed ita ab eius virtute, fortuna dissenserat, vt maxime inops sit mortuus: cumq. in D. Ioãnis Euangelistæ ad sepulturam datus esset, in monumẽto ex marmore uetusto & nobili, aliqui, post multos dies, quia monumẽtũ suum esse dicebãt, cadauer de eo monumẽto detrahi iusserunt: ex Rauẽnatibus nemine ne verbum quidem proferente: adeo probitas, doctrina, & excellens virtus minimi apud nostros habetur. Non erit tamen, quin eius nomen scriptis commendatum, sempiterna memoria uigeat: tametsi nonnullos constet scripta illius, tres Decades præsertim, quæ ad Rauennatem historiam faciebant, supprimere. Eas Senatus Rauennas decreuerat, uiris aliquot doctis ad id munus delectis, in uulgum efferri, & typographorum prœlo excudi, sed ferunt non inuentas, post eius mortem, integras. Scripsit de Exarchatu libros

bros septem; quibus Pontificiæ ditionis iura diligenter aperit, deq. Constantini baptismo multa disputantur. Quòd si Ecclesiasticarum institutionum, rerumq. reconditarum libri quinque, & Mystagogiæ, sacramentorumq. diuinorum rationes libro uno explicatę, in lucem emitterentur, doctis uiris, qui hęc maxime cupiunt, satisfactum uehementer esset. Repertus est sua manu scriptus librorum a se compositorum index, in quo hæc, inter cetera, continebantur. Romanorum Pontificum præclara instituta, libro uno explicata: Festorum dierum celebritates, ritusq. seruandi, eorumdemq. in Christiana religione exordia, & causæ, libro uno scriptæ. Conciliorum receptorum uera discussio. Hæresum omnium recognitæ, annotatæq. per tempora seditiones. Ceterorum Romanorum Pontificum uitæ, multis ex libro Platinę amputatis, & in ampliorem formam aliis super inde additis; quę adhuc ignota, vel antiquata, compositius licentiori volumine describũtur: Demum Rhapsodia, seu potius Polygraphia orbis; monarchiarum inquam, & eorum carptim, quæ ab initio mũdi ad hęc vsq; tempora successere, euagatissima descriptio. Hæc ille: cuius, superioribus annis, cadauer ex humo detractũ Theseus Aldrouandus Bononiensis, Abbas, cum ædem illã instauraret, in medio templo, subterraneo sepulcro, condidit. Huius interitum Hludouicus Rasponus insecutus est: nã cum incidisset in pestilentem febrem, ex bellicis laboribus contractã, cũ annũ adhuc quinquagesimũ vix attingeret, Romæ decessit, Pridie Kal. Quinctil. nõ sine ingenti bonorũ omnium dolore. Non defuit tamen ob id eo bello Rauennatũ virtus: nã multi præterea priuati nominis milites nostrates egregiam operam præstabant: ipsiq. Hludouico, Prosper frater, qui Rauennæ erat, in equitũ pręfecturã successit, Romãq. profectus, confestim pręclara virtutis monumẽta edidit: nã a Matthęo Stendardo, qui imperabat Pontificio equitatui, missus, vt de hostiũ castris exploraret, ad Columnã, quod est opidũ Colũnarũ; vbi castrametati hostes erãt, duodecimo ab vrbe lapide;

progressus, in equitum alam incidit, quæ erat impedimentorum præsidio: consertisq. manibus, cataphracto vno capto, & nonnullis etiam equitibus & equis, Romam incolumis reuersus est. Haud ita multo post, cum hostes admotis scalis expugnationem vrbis nocte quadam, irrito conatu, tentassent, postridie, summo mane Rasponus per Neuiam portam; quam Lauicanam alii putant, nunc Maiorem appellant; emissus cum equitibus suis, qui suburbana vineta, in quibus hostes fuerant, perlustraret, ea alacriter prætergressus, cum se via in tres diuideret, dextra, læuaq. exploratores equites aliquot misit, ipse cum reliquis mediam tenuit. Vbi cum ab exploratoribus renunciatum esset, præire haud procul hostes, nullo plane ordine, & defessos, quod pridie, totaq. nocte in itinere fuissent, nec corpora aut equos curauissent, Paliani Ducem, per tubicinem, de tota re certiorem facit, petiitq. potestatem sibi fieri persequendi illos: quod cum Dux negasset, Rasponus restitit, vehementer commotus, quod pręclaram bene gerendæ rei occasionem, e manibus abstrahi cōspiceret: videbatur enim; si Stendardus cum recenti equitatu fuisset insecutus; certa in manibus uictoria. Eodem etiā bello Brunorus Zampescus, ciuis Rauennas, & Fori Pompilii Regulus; qui ad eā diem apud Guidubaldum Ruuereum, Vrbinatium Ducem, & Iulii Tertii Pontificatu, Romanæ Ecclesiæ, eiusq. copiarum Præfectum generalem, ad ponēdum militiæ fundamentum, Romæ, Perusii, Bononiæ, Vrbini, & ceteris locis fuerat; septuaginta equitum alæ præfectus, ita se gessit, ea præbuit signa, eam excitauit spem virtutis, vt Guisię Dux, ad exitum perducto bello, eum in Galliam secum adducere, & eius alam inter Regias numerare, plurimū contenderit: uerum Brunorum missionem ob id & ueniam postulantem, manere in Italia iussit Pontifex. Cum uero toto hoc belli spatio Vitalis Indiuinus cognomento a Sale in Flaminia ducentorum peditum cohorti, iussu Caroli Cardinalis Caraffæ, præfuisset, iamque menses aliquot mi-

litibus

litibus stipendium, sua pecunia, persoluisset, neque id ulterius ei per fortunas liceret, Romam ad Cardinalem adit, eumq. cum Petro Strozza prandentem, adhibet, petitq. sibi stipendia, quæ dederat, restitui. Quod cum Strozza accepisset, fuissetq. ab eodem sciscitatus, an ipse Vitalis a Sale esset, affirmassetq. Vitalis, Strozza ad Cardinalem uersus, Magnum, inquit, accederet ad Romanam Ecclesiam commodum, si multos huius similes Duces haberet: mox Vitalem multa allocutus, eius uirtutem militarem plurimum extulit. Cardinalis autem confestim illi, una cum Pandulfino stipendiis soluendis præfecto, in Flaminiam remisso, abunde omnia repræsentanda iussit: quod & factum est. Vt autem ad Romanum bellum reuertamur, paucis diebus elapsis, mense Septembri pacem Paulus Pontifex cum Philippo Rege fecit. Eodem fere momento temporis, Rauennæ magnus casus accidit, qui tamen Romæ, Florentiæ, Neapoli, Panhormi, multo maius attulit detrimentum: magno enim largoq. imbri pluere pridie Id. Septembr. in vrbe atque in agro cœpit: quo in posterum diem, continenti procella, protracto, Vitis se ipso largior atque turgidior, ad quinctam horam noctis, quę Idus Septẽbres est insecuta, multis in locis aluei marginibus superatis inundans, sanctam Sophiam; quod est in eius ripa, uti memorauimus, ad radices Apennini, opidum; ferme integrum secundo cursu in mare deuexit. Illud autem, quod contra omnium accidit opinionem, maxime mirandum, quòd cum Romam Tiberis, Florentiam Arnus, Neapolim Sebetus, vrbes excelso satis loco sitas, per idem tempus inundassent ingenti iactura, Rauenna tamen, quæ longe ipsorum fluminum alueo depressior erat, & assiduo metu inundationis tenebatur, incolumis atque integra perstitit: aquæ scilicet multitudine & impetu per agros effuso. Circiter autem Romani belli tumultus, eluxerat Ioannis Aldrouandini, Pandulfini filii, ciuis Rauennatis, virtus præstans, multis antea casibus cognita: dum enim Paulus Pontifex

quibus-

quibusdam adductis causis, Ioannem Franciscum a Balneo Comitem appellatum, opidis spoliare contenderet, Antonius Caraffa, Ioannem Aldrouandinum in primis, ducentum peditibus præfectum, una cum Brunoro Zampesco optimæ spei adolescente, & Ascanio Corneo, qui omnibus copiis illis præerat, eo misit: qui eam nauauit pro Pontifice operam, ut Gatilia, Glazoloq. opidis receptis, cum ad Montebellum uentum esset, cuius opidi expugnatio supra quam dici potest, ob situm natura loci munitum, difficilis putabatur, maximam partem, Aldrouandini opera, opidi Præfectus, Corneo, sic ut uita ac fortunis integris abire liceret, opidum tradiderit. Annus quinquagesimus octauus supra millesimum quingentesimum ab multorum interitu, & grauissimis morbis, funestus accessit. Causam tradiderunt fossam, quæ vrbem complectitur, altius repurgatam iussu Petri Donati Cæsii Præsidis, qui ante quam magistratu decederet; decessit autem hoc anno; id beneficii, ad multa alia, quæ contulerat in hanc patriam, cuius esse non modo ciuis, assentiente Senatu, sed etiam Senator uoluit, adiungere opinatus est. Verum contra omnino euenit, quàm putarat: putrescente enim aqua & corrupta, quæ in fossa stagnum faciebat, aeris intemperies tot morbos inuexit, ut fuerit Rauennæ nemo, qui non eo anno ægrotarit, & multis ex familiis, omnes, eodem tempore, decumberent. Inter multos, quorum interitus patriæ luctuosus accidit, Augustinus Rubulus numerandus est, qui tamen ob ætatem potius; erat enim nouem & sexaginta annos natus; quàm ob aeris intemperiem, interiisse credi potest; præsertim quòd Quincto Non. Mart. decesserit, cum adhuc calores temperamentum aeris; quod nos ab maligna syderum constitutione potius, quàm ab exigua corrupta aqua duxisse originem, & malum factum putamus; nequaquã dissoluerint. Scripsit in municipales nostras leges commentarium, multisq. uariæ fortunæ casibus agitatus, ex ingentibus sæpe periculis, miraculo magis, quàm ingenio,

AN. MDLVIII.

genio,

genio, quo tamen peracuto erat, & peracri, emerſerat. Obiit etiam eodem anno Hieronymus Regius, cognomẽto Furnarinus, qui ſtudiis eloquentiæ addictus, multos annos, nõ ſine laude, iuuentutem Rauennatem docuerat: Orationes aliquot reliquit apud hæredes, & epiſtolas, & carmina, in quibus lumina eloquentiæ ſuæ admirabilia emicant. Huic acceſſit Ioannes Baptiſta Piſcatorus, quem cun Etruſcæ Muſæ delectaſſent, poematis Hludouici Areoſti, de Rolando furenti materiam perſequi, eodem ſcribendi genere, ſtudium uehemens incendit. Gemino itaque uolumine de morte primum Rogerii, mox de eiuſdem uindicta cecinit: ſcripſit & comœdias aliquot. In quo munere etſi res ipſa eo fortaſſe non attigit, quo plerique uellent, voluntas profecto omnino improbanda non fuerit: præſertim quòd inuitaſſe & præmonſtraſſe eos viſus eſt, qui nunc in ipſa conſcribendorum carminum ratione, ſumma cum laude, uerſantur: in quibus Auguſtinus Lunardus eques, Franciſcus Corellus, Iulius Moriſius, M. Antonius Granellus, ædis Vrſianæ Canonicus, Pomponius Spretus eques, Vincentius Carrarius iuriſconſultus, & ceteri complures maxime excellunt.

HIERONYMI RVBEI HISTORIARVM RAVENNATVM

LIBER . DECIMVS

PRAESIDE Cæsio prouincia decedente, ad calamitatem, quam morborum multitudo, & funerum frequentia attulerant, noua, nec minor accedere offensio videbatur: nam egregie hominem nostrates obseruabant, amabantque, tum ob beneficia, quibus priuatim & publice ciuitatem affecerat, tum ob præcipuam quandam amoris in nostros, ac beneuolentię significationem, quam declarauerat multis in rebus: Instaurauerat enim & restituerat elegantissime prętorias ędes, quę a temporum & habitatorum superiorum iniuria, deformes, & exesę, pęne iam corruebant: Forum etiam, exęquatis vndique ędium tectis, ac nobili pictura mirum in modum ornauerat; quamobrem ciuitate, immunitateq. non solum Rauennates illum magna uoluntate, studioseq. donarunt, sed in Senatum etiam cooptarunt, & patrem patriæ decreto publico appellarunt, idq. elogio in marmore inciso, testatum omnibus voluere. Non igitur ab re illo prouincia discedente, vt Bononiensibus præesset, Rauē nates mœrore maximo affecti sunt. Insequentis anni initio, AN. MDLIX. qui fuit a partu Virginis quinquagesimus nonus supra millesimum quingentesimum, Quarto Id. Febr. Hieronymus Ruginus iurisconsultus grauissimus; cuius domus non solum totius oraculum ciuitatis fuerat, sed etiam Flaminiæ; ex hominum vita migrauit. Hic Cænomanis olim & Iuliæ prouin-

ciæ

ciæ auguſte ac ſancte ius dixit; ad Clementemq. Septimum, Bononiam, Paulum & Iulium Tertios Romam miſſus eſt ſæpe Legatus; uniuſq. Pauli Pontificis ore diuino, rem arduam apud eum pro patria in Vaticano diſputans, orator ac iuriſconſultus plenus ac præſtans palam dictus & habitus. Deniq. & ſoris honoribus multis perſunctus, ſumma ſemper cum dicendo, tum ſcribendo eloquentia res omnes condiebat, puriſſimoq. ſtilo in leges municipales noſtras, quæ ad ius ciuile ſpectant, commentarium ſcripſit. Per idem tempus, cum ſæpius flumina, quæ Rauennam ambiũt, aucta, ſuperatis ripis, non in agros modo ſeſe effuderint, ſed Rauennam ingreſſi, quin eam penitus obruerint, parum abſuiſſet, eiuſq. mali culpam earum rerum periti, in ſepta reiicerent, quibus, aqua ad molas Farneſii Archiepiſcopi frumentarias, per incile, & modicũ riuũ abducta, fluuii retardabatur curſus, efficiebaturq. vt flumina ob id lente fluẽtia nec alueũ poſſent, nec portũ illa arena purgare, quę & ab Apennino ipſa deuehunt, & perpetuis maris æſtibus, fluctibusq. inuehitur & aggeritur. Idcirco Rauennates per Legatos ſuos ſæpe a Farneſio ſuppliciter petiere, ut tot malorũ cauſam tollere, ſublatis ſeptis illis, vellet: quando non modo; vti docuimus; conſequebantur inde agrorum eluuiones, & aſſiduũ, maximumq. urbis diſcrimẽ, efficiebaturq. vt portus, inuectis arenis, oblimatus nullas fere iam caperet naues, ſed ob pauimentũ urbis, ipſo fluminũ alueo, depreſſius, aquę vrbanæ influere in amnes nõ poterãt, & ob id in ſtagnũ redactę, corrũpebãtur, aeremq. faciebãt peſtilentẽ. Pollicebantur autẽ Rauennates, ſę pecuniã illi, quantum æſtimatæ frumentariæ molæ fuiſſent, libenter perſoluturos. Quibus precibus Rainutius, vir alioqui humaniſſimus, & maxime exorabilis, prauis aliquot familiariũ perſuaſionibus deprauatus, nullũ vnquã locũ reliquit, quòd eã non eſſe eluuionũ & ſtagnorũ cauſam ad credẽdũ adduxiſſent. Ceterũ Rauẽnates cũ in dies a fluminibus periculũ vrbi maius immineret, quotãnisq. fere bona pars ciuiũ atq; agricolarũ ſubmer

sæ messis expectatione frustraretur, Alexandrum Sopranum iurisconsultum & Cæsarem Amadutium, anno MDLX. men-
AN. MD-LX. se Iunio ad Pium Quartum Pōt. Max. Legatos hac de re mittunt, qui negocium omne diligenter apud Pontificem curantes, fecerunt, vt Pontifex Stephanum Grandem & Gasparem Cocapanem, insignes ætatis huius Architectos, Bononia & Ferraria accersiri Rauennam iusserit: qui multos dies, vrbem, eiusq. situm atque agrum dimensi, ea Pontifici retulerunt, quibus Pontifex com motus, diplomate, non modo ciuibus Rauennatibus, sed ipsis etiam magistratibus prouinciæ mandauit, septa, omniaq. alia fluminum impedimenta quàm primum reuelli: quandoquidem, vt in eo diplomate, quod nos legimus, Pontifex testatur, optimi Pōtificis sit munus, omnes quidē subiectas sibi urbes incolumes tueri, sed illas maximes etiam cum aliquo priuatorum incommodo; quas veneranda sui antiquitas, metropolitica sedes, & auita ciuium nobilitas, perspectaq. erga Pontifices Maximos, & sedem apostolicam deuotio, illi multipliciter commendant sic tamen, vt omniū damna resarciantur. Hæc in eo diplomate Pontifex, Ro
AN. MD-LXI. mæ, anno MDLXI. Nono Kal. April. apud sanctum Petrū dato. Hac igitur ciues auctoritate fulti, cum quotidie, magno incommodo, multi nobiles viri patres familias interirent, tandem ut Pontificis iussa exequerentur, suisq. grauibus incommodis remedium aliquod adhiberent, & diutius hæc urbs ipsi Pontifici, & sanctæ sedi apostolicæ incolumis atque integra conseruaretur, Senatu ad Tert. Id. Mai. anno
AN. MD-LXII. MDLXII. habito, cum multa in utramque partem disputata fuissent, omnium consensu septa reuellere decretum est; Præfecti autem huic negocio fuere, e Senatu, Marius Salomonus, Vitalis Indiuinus cognomento ab Sale, cohortium præfecti: Alexander Sopranus iurisconsultus, Martellinus Monaldinus, Exuperantius Ferrettus, & Thomas Baldinus: e pupulo, Pinus Ossius, Balthassar Portus, Petrus Thomasius, cognomēto Mingonus, Balthassar Brochus, et Sētinus Micolus:

colus: confestimq. e Senatu simul egressi, omni ferme populo, ingenti sublato clamore, comitante, Guelphi ad Montonem amnem, Gibellini ad Vitim procurrerunt. Erat tum Aemiliæ Prolegatus, Saluator Pacinus, Clusiuus Episcopus, iam diu Farnesiorum fauore prouectus. Is igitur audito clamore & concursu, req. cognita, iudices suos, cum lictoribus mittit, qui abire illos, & cœpto desistere iubeant. Sed ubi prodiere in conspectum, tanta in eos populi ira exarsit, ut nobiliores cohibere uix potuerint, ne ad vnum populus districtis gladiis, & pedestribus lanceis ac securibus, omnes truci daret. Cum vero Pacinus magis ob id commotus, assidue publice & priuatim minitaretur, Raphael Rasponus, Rasponi filius, qui ad Vitim erat, Alexandro Soprano iurisconsulto, inermi, tantum comitatus, recta ad Montonem, ubi erant Guelphi, tendit. Secesserat tū forte ab aliis, in herbaq. recumbebat Vitalis Indiuinus, qui conspicatus Rasponum recta ad se, celeriq. gradu uenientem, nōnihil metuens, captis statim armis erectus, quid esset Raphael facturus, prǽstolabatur. At Raphael, qui iam ingēti Dei beneficio, omnem ex animo inimicitiarum memoriam deposuerat, ad eum cum peruenisset, hominem benigne salutauit, illiq. iunctus, ad reliquos adiens, humanissime omnes complexus, osculatusq. est, & auxilium eis, uel si ipsa esset uita profundenda, prolixe & sincero animo pollicetur, amicaq. omnia defert. Non defuit Vitalis, Iacobus Lunardus eques, & reliqui aduersæ partis, quin ope, pari beneuolentia, oblata, simpliciter & candide, omnibus præclari animi officiis responderent. Vbi autem eo die satis laboratum in septis euertendis fuit, omnes simul per Hadrianam portam urbem ingressi, magna populi comitante caterua; qui aduersarum factionum proceres coniunctos intuens, plurimum mirabatur, & lætabatur, in forum uenere: nec diu post, ut consilia pro communi salute, communi consensu inirentur, animorumq. concordia altioribus radicibus initium præberet, circiteer alteram noctis horam,

 utriusque

vtriusque partis omnes, in uestibulum D. Apollinaris noui, conueniunt: vbi ostensis præclaris ac nouis amici animi significationibus, quid esset agendum, tranquille & pacate decernitur. Is autem congressus, quamquam uidebatur casu in eum locum fuisse, prudentibus tamen uiris, diuinitus est uisum, indeq. pacis optimum omen acceptum est, cum ipsius D. Apollinaris, primi Rauennatum Archiepiscopi, vrbisq. nostræ patroni ac tutelaris, meritis, atque opera factam esse, coniici possit, quando, ut ipse præsens adesse crederetur, ad ædem ipsius nomini dicatam, & ante ipsius imaginem, quæ erat in ualuis eius templi picta; ad quas ualuas paucorum procerum, secretus congressus, est factus; posita sunt prima ac præcipua huius pacis fundamenta. Vt autem efficeretur, quod eo congressu decreuerunt, postridie, Romam, Gaspar Pignatta iurisconsultus & eques Rauennas, maximis itineribus est missus; Bononiam, Bartholomæus Guacimannus eques, qui Petrum Donatum Cæsium, eius urbis Moderatorem, Reipubl. Rauennatis nomine rogaret, Rauennam proficisci, ad eos compescendos irarum æstus. Quoniam vero moliri Pacinus Prolegatus noua audiebatur, in suspicionemq. nequaquam inanem uenerant nostrates, ne forte Pignatta, Arimini, Pacini iussu interciperetur, ad duodecimum Kal. Iun. Ioannem Baptistam Lazarum, cognomento Mengolum, iurisconsultum item Rauennatem, per Etruriam, Romam quoque mittunt, ut ambo, si adfuerint, aut solus apud Rainutium & Pontificem Rauennates purgaret, non iniuriæ causa, sed patriæ caritate septa fluminum refigentes; paratosq. esse ad eam pecuniæ summam soluendam, quam Pontifex & Rainutius iusserint. Sed Rainutius accepto iam nuncio, hac de re, quæ aliquanto grauioribus uerbis ac factis delata ad eum fuerat, acriter apud Pontificem est cõquestus, quòd non septa modo refigissent, sed eius etiam triticum diripuissent, & ex magistratibus aliquot iniuria & vulneribus affecissent. Cæsar Amadutius Rauennatium, Romæ, multos

tos iam menſes, legatus, rem ſentiens, cubiculum Pontificis ingreſſus, ad eius pedes, narrante adhuc Rainutio, prouolui tur, petitq. rem omnem tranquillo animo cognoſceret. Sed iratus Pontifex, Hieronymo Friderico, Martoranenſium Epi ſcopo, urbis Moderatori, tradi Amadutium in cuſtodiam iu bet; quod & factum eſt. Idem Rauennæ cum multis modis, irrito conatu, Pacinus Prolegatus, in ciues aliquot primarios, tentaſſet, nouiſſime hoc eodem mane, quo Mengolus eſt Ro mam miſſus, in arcem ſe conferens, Vitalem cognomento Salium in uia obuium, per ſpeciem colloquii, ſecum eo adducere nixus eſt: ſed Vitalis, inſidias ſentiens, ab eo inuito & reuocante eſt auulſus. Eodem ferme ueſtigio temporis cum portæ Iuliæ cuſtos in Mōtonis ripa, frigus opacum captans, ſederet, multos armatos accedere, qui e ciuibus non eſſent, conſpicatus, clauſa ſtatim porta, Hieronymum Peremum iuriſconſultum, qui tum magiſtratus Sapientum princeps erat, accurrens, de tota re certiorem facit: nec mora; ad arma ſacri æris campani ſonitu, & tympanis uocatur populus: mirum autem eſt, quanta omnes, uel pueri, alacritate armati in forum conuolarint; clauſæ officinæ tabernæq. fuerint, ſtatimq. diſpoſita per urbem præſidia, & uiarum, quæ perueniunt in forum, capita tormentis curulibus munita ſint. Oratores miſſi ad Pacinum, qui peterent, cur eam armatorum manum acciuiſſet: quibus reſpondit, ſui tuendi cauſa, quando Nonagintauiris, ab ſe abire fori, portarumq. urbis præſidio iuſſis, neque obedientibus, haud ſatis fideret, ad ductusq. potius ad ſuſpicandum fuiſſet, Rauennates contra ſe aliquid moliri. Verum cum uerba ſibi, iis uerbis, a Prolegato dari oratores intelligerent, iis redditis reſponſis, quæ ui ſa opportuna ſunt, nihil tutum iudicantes, ad Sapientes redíere: nemo enim ex noſtris non obediuerat, neque ueſtigiū, argumentum ue illius aut capiendi, aut interficiendi ullum præbuerat: præſertim cum ſuperioribus diebus Nonaginta uiri, qui forum & armamētarium aſſidue tuebantur, eius edi

cto

cto abierint, non quidem primo aut altero, quòd suspicarentur, ne Pacinus armammentario uti contra eos uellet; sed tertio, quo edicto scripto, minitabatur, nisi præsidio abirent, eos perduellionis reos futuros. Augustinus quoque Ruginus iurisconsultus, ueneranda auctoritate senex, eius se presidio futurum, cum aliquot ex Nonagintauiris armatis, si quid me tueret, fuerat pollicitus. His igitur est factum, ut quibusdam Prolegati iudicibus, qui in Prætorio remanserant, nescio quid alloqui Rasponum, Vitalem, ceterosq. proceres volentibus, responsum fuerit, uerbis tunc non esse locum, & ante quam in custodiam tradi quemquam sinerent, omnes esse morituros. Moderator vrbis, ipsiq. iudices, & ceteri administri, cum sibi magnopere in tanto totius ciuitatis tumultu metuerent, in interiora Sapientum cubicula recepti, & præsidiis aduersus populi impetum stipati sunt. Per idem tempus accurrerat armatus populus ad arcem, quo illæ se copiæ, per posticum introductæ, receperant. Erant autem Russiani & Fauentini a Pacino Prolegato, non minus in sui, ut ipse iactabat, subsidium, quàm ad ciuium aliquot Rauennatium interitum euocati. Qui cum totam noctem in itinere fuissent, & fame laborantes, de muro Cittadellæ, in quo erant dispositi, panem a nostris peterent, responsum a popularibus, vt se cōferrent in Prætorium, alioqui nihil vnquam annonæ habituros. Hoc interim spatio, summa undique alacritate uoces exaudiebantur, quibus Rauennates felicia omnia faustaq. Romanæ Ecclesiæ & Pontifici Maximo precabantur, seq. illis profitebantur subiectos. Earum autem copiarum aduentus, aliquibus ex nostris primariis nequaquam fuerat incognitus, qui nouerant externarum gentium ope, diligentiam adhibere Pacinum, proceres nostros in custodiam tradi, statimq. obtruncari. Sed, ne indicta causa cum uenientibus imprudenter manus conseruisse viderentur, ansamq. ut iure possent damnari, præberent aliquam, expectarunt dum in arcem includerentur. Cum uero prādii hora aduenisset,

uenisset, & Prolegatus panem peteret, & aliquot pistores in
arcē inferre illum diuersis modis conatos, populus prohibuis
set, Hieronymus Peregrinus, Vitalisq. a Sale, & aliqui præte-
rea Decuriones & Senatores, qui auctoritate ualebant apud
populum, armati, baiulos, adiecto præsidio, ad portam arcis
comitati sunt, qui panem; populo licet renuente, & contu-
meliosis vocibus Senatores illos & Pacinum prosequente; in
tulerunt. Nec diu post, hora altera a meridie Ioannes Franci
scus a Balneo Comes uocatus, Rauennam peruenit, seq. paci
ficatorem inter Prolegatum ac Rauennates aduenisse profes-
sus est: Rauennatibus libenter omnes concordiæ condicio-
nes accepturos asserentibus, dum Russiani & Fauentini acci
ti, antea abirent, & capite non oppugnarentur. Interim cum
Pacinus Ariminenses quoque & Cæsenates, Foroliuianos
item & ForoCornelianos accersiuisset, ut sibi in subsidium
uenirent; ipsi, re cognita, tantum absuit, vt ferrent Pacino
suppetias, ut se pro Rauennatibus omnia insumpturos; dum
tamen omnis a Romana Ecclesia; cui se perpetuo addictos,
subditosq. profitebantur; defectionis suspicio abesset, vt pla-
ne abesse videbatur; polliciti sint. Aduenerat interea Triuul
tius Gualterius, orbitanus, omnibus criminum quæstioni-
bus Bononiæ præfectus, a Cæsio missus, vt aliqua ex parte
Rauennatibus satisfaceret: quando ipse nouis quibusdam re
bus, quæ Bononiæ per eos dies acciderant, impeditus, ueni-
re non poterat. Cum igitur Gualterius & a Balneo Comes
multa nō minus apud Pacinum, quàm apud nostros, de con
cordia tractassent, ad vesperum eius diei tandem ita nego-
cium confecere, vt aliquid utrique parti daretur. Rauennati-
bus quidem, vt Fauentini, Russianiq. abirent: Pacino autem,
vt quinquaginta armati eius præsidio accederent. Interea au
tem vbique in foro gentilitia Pontificis Maximi, Romanæ
Ecclesiæ, Caroli Cardinalis Borromæi, & Reipubl. Rauenna
tis insignia appensa sunt, omnibus sublata uoce, Romanæ se
Ecclesię addictissimos, & libentissime subiectos profitenti-
bus.

bus. Postridie Fauentini, Russianiq. ex arce dimissi sunt: quibus licet Ioannes Franciscus a Balneo Comes, præsidii causa, Dux præesset, tamen haud minimum sibi a Rauennatibus timentes admodum trepidi abibant: neque profecto temere, cum magnum esset in eos populi odium, coactiq. Decuriones, & ceteri proceres fuerint, interea dum ipsi discedebant, conuocare in forum populum, eumq. pane, vino, & caseo liberaliter donare, dissimulareq. haberi censum oportere, vt recte præsidia tota urbe disponerentur. Per hunc modum cum in pacatum omnia viderentur adducta, increbrescit rumor, aduentare armatos centum & quinquaginta: quamobrem Raphael Rasponus, Rasponi filius, ad Ioannem Frãciscum adiens, quærit, quid isthæc fiant: quinquaginta enim armatos, non centum & quinquaginta Prolegati præsidio permissos: affirmanti autem Ioanni Francisco, tametsi quattuor, aut quinque armatis, præscriptus numerus superaretur, nihil referre, ne vnum quidem, inquit Rasponus, superare volumus, omnes alioqui trucidabimur: confestimq. Nonagintauiratu aduocato, res eo modo in serum diei protracta est: cum interea audiretur, Pacinum occultas inquisitiones in aliquot ciues agere, & admirabilis eorum, qui Gibellinis, Guelfisq. antea factionibus acriter dissenserant, concordia, tota urbe, non absque omnium ingenti lætitia, spectaretur, neque vlli armati aduenirent. Sub occasum Solis, ex arce in Prætorium Prolegatus rediens, iussit Nonagintauiros abire fori præsidio, quod & factum est: ceteri tamen ciues, qui sibi non metuere non poterant, ne maior, quàm decretum fuisset, armatorum numerus in vrbem introduceretur, Guelfi simul, Gibelliniq. noctu vigilias ad portas vrbis agitarunt. Postridie eius diei, qui dies fuit ad Decimum Kal. Iun. Comitis a Balneo hortatu, vt exulceratum Pacini animum aliqua ex parte lenirent, aut certe ne magis irritarent, Hieronymus Peregrinus, ceteriq. Decuriones, & Guelfi, Gibelliniq. omnes ad Villam Sauarnam, quæ est ad Padum, abiere; vbi Raspo-

ni prædia & turres habent ſane egregias : ad quas pars maxima, Guelſorum præſertim, diuertit : reliqui, Vitalis Mercati Rauennatis, Præfecti Portuenſis, ſingulari caritate & liberalitate in Portuenſibus uillis hilariter excepti ſunt : creſcenteq. ibidem in dies diſſidentium olim animorum coniunctione, ſæpius Raſponi, Lunardis & ceteris epulum prębuere; eodemq. lecto, qui iam antea cor de pectore ſibi inuicem detraxiſſent, inermes, nullaq. ſuſpicione decumbebant. Ne uero facinus præclarum adeo & ſanctum, tam multis utrimque uotis ex petitum; quamquam altiſſimas in animis omnium radices defixas habebat; nullis externis nixum fundamentis eſſet, cum eos deuinxiſſet infinitum in modum, gratiſſimus, iucundiſſimusq. Petri Donati Cæſii, Narniorum Epiſcopi Magiſtratus, dum Flaminiæ, ſumma æquitate, integritateq. præfuit, Bononiam; cui tunc urbi Cęſius, vti memorauimus, pręerat; contendunt, ordine inſtructi ſane egregio, & prętanti armatorum manu ſepti : præſertim cum Sapientum Magiſtratus, ipſam vrbem Rauennnam, magna maieſtate, referre uideretur. Quo uero honore, nobilibus aliquot obuiam miſſis, eos Cæſius acceperit, quàmq. dum fuerunt Bononiæ, benigne amanterq. tractauerit, pro Cæſii humanitate, quæ eſt valde præſtans, & maxima in Rauennates beneuolentia, iudicari non fuerit difficillimum. Ibi cum tabulis publicis confectis, coram Cæſio, inter ſacra ſolemnia, pacem ſacramento confirmaſſent, pollicitiq. idem de abſentibus fuiſſent, ad Tert. Non. Iun. Rauennam regreſſi ſunt, tanta concordia, & omnis ciuitatis hilaritate, vt veſperi, accenſis in foro, multisque præterea locis, ignibus, ſacrique campani æris ſonitu undique aures complente, multis, maximeq. omnium ſenibus præ gaudio lacrymantibus, nihil hilarius, aut iucundius deſiderari poſſe uideretur. Nec diu poſt Cæſius, Pontificis; qui multos iam dies Cæſarem Amadutium educi e cuſtodia perliberaliter

mandauerat; iussu, Rauennam profectus, de tumultu totaq. re quæstionem habuit, Blasio Ossio iurisconsulto, Reipubl. Rauennatis Syndico, pręclaram operam, pro tuenda patria, nauanre. Cum autem nihil aliqua ex parte de Pontificię maiestatis imperio, nec ullum eiusdem lęsę crimen uideret, aduenientibus Cęsare Raspono, qui Romæ, hanc eandem ob rem, Legatus fuerat, Ioanneque Aldrouandino, Pandulfini filio, & multis præterea aliis, qui Bononiæ non fuerant, pacem solemni iusiurando faciendam, & abiis, qui fuerant Bononiæ, probandam, ratamq. habendam in æde Vrsiana curauit: Hieronymo a Portu, Rauennati scriba, tabulas publicas conficiente. Vt autem maiore, quo fieri posset, nexu, animi deuincirentur, haud ita diu post Hieronymus Rasponus, Hludouici filius, Eugeniam sororem, Petro Indiuino, cognomento Salio, Vitalis fratri, in matrimonium collocauit; nuptiisq. ad villam Sauarnam celebratis atque coniunctis, apud se aliquot annos esse eum voluit, ut non ipse modo Petrus, sed ceteri Petri affines & amici; qui aduersæ factionis, maximam partem, erant; eo aduentandi dum ob id occasionem habent; maior inter eos concordia gigneretur. Eadem de causa Raphael Rasponus, Rasponi filius, Eugeniam item filiam, Timotheo Spreto, non multos post dies, collocauit. Interea, Pio Pontifice iubente, Respubl. Rauennas, sexdecim amplius nummum aureorum millia, partim Rainutio Archiepiscopo, ob ademptum, sublatis septis, vsum molarum eius frumentarium, partim ipsi etiam Pontifici numerauit. Per hunc autem modum pacati Rauennates ciues, ad ueterem ex bello gloriam instaurandam intenti, cum sub id tempus in Gallia plerique aduersus Carolum Nonum Regem, Henrici filium, annos natum duodecim, Luteranæ sectæ prætextu, noua molirentur, & Pius Quartus Pontifex, Auenionem aliquot copiis

piis munire cogitat et, Vitalis Indiuinus, uniuersi equitatus, Balthassaris Rangoni Vicarius & Legatus, eo profectus est. Prosper quoque Rasponus, cum sæpiús multis de causis, Friderico Borromeo, alæ equitum quinquaginta Præfecturam, ultro deferente, id muneris renuisset, tandem Caroli Cardinalis, Friderici fratris, ipsiusq. Pii Pontificis iussu, accepta condicione, cum Rangono, Lonzani Regulo, eodem contendit: ubi hi gemini Rauennates Duces, maxime strenuam nauantes operam; dum Fabricius Sorbellonus, Pontificiarum copiarum Legatus, illis maxime, ob spectatam uirtutem, uteretur, insignem gloriam adepti sunt. Principio autem Sorbellonus aliquot opida ab Hugonottis, qui Luteranam sectam profitentur, occupata, recuperaturus; si quidem extra Auenionem, Carpentoracte, Lillam, Aramonem, & aliquot paucula præterea loca, reliqua omnia hostes habebant; cum omni equitatu, & nonnullis peditum cohortibus eo profectus est. Decessere opidis, aduentu nostrorum, hostes, Prosperq. Bederidæ receptæ præsidio relictus, quotidie hostes excursionibus & insidiis, non sine magna laude, petebat: quę laus maior etiam facta est, cum paulo post Sorbellonus opidum Camerettum oppugnare, duobus adhibitis currulibus tormentis, contendens, Rasponum præmisit, perinde ac eorum locorum, ob frequentes excursiones, peritum, qui ubi essent castra noctu locanda, & disponendæ vigiliæ perlustraret. Quod vbi constituisset Prosper, Sorbellonus omnia inuisens, ne latum quidem vnguem ab Rasponi iudicio ac præscripto discessit: ueheménterq. ea ratione oppugnato Cameretto, hostibusq. qui egregie oppugnationem sustinuerant, noctu ausugientibus, nostri, uoti compotes, opidum ingrediuntur, & diripiunt: cum tamen in oppugnatione superiore, veteranos milites quadraginta egregie fortes desiderassent. Postridie eius diei Fabricius duabus equitum alis ad Cirignanum

præmissis, propediemq. totidem peditum missurus cohortes, præsidia ubique, & excubias ex Rasponi præscripto collocauit. Sed cum interea ex improuiso equites hostium triginta, aliquot ex nostris peditibus, qui iam, Fabricii iussu, aduentabant, fuissent adorti, multiq. in pedes se darent, Rasponus cum plerisque suis equitibus accurrẽs, impressionem fecit in hostes, & Mambrunii Reguli affinem; qui Mambrunus, Hugonotorum equitatus, maximæ parti præerat; sua manu confodit, cum mille nummos aureos; quos, ut se redimeret, Mambrunii affinis fuerat statim pollicitus; renuisset. Id autem Rasponus fecit, ne milites, qui retardari circa illius deditionem uidebantur, tempus hostibus darent, qui magno iam conatu frequentes irruebant: in quos tamen si impetus fuisset factus, neque Lonzani Regulo, cum reliquo equitatu pedem referente, Rasponus coactus fuisset in hostium conspectu sistere, facile in fugam coniiciendos, Rasponus iudicabat. Sed Lonzani Regulus, Raspono, Vitaliq. a Sale hac de re plurimum querentibus, atq; ut se sequeretur flagitantibus, quod in fugam agi hostes adhuc possent, neque amittendam occasionem, quæ præceps esse consueuit, asserentibus, id in mandatis non habuisse respondit. Itaque omnes se ad castra recipere coacti sunt. Hostibus autem paucos post dies, cum equitibus sexcentis, & quattuor peditum millibus ad circumuallandum Cirignanum profectis, ubi geminæ illæ peditum nostrorum cohortes remanserant, Fabricius cum omnem equitatum contendere Aurantium iussisset, ad uesperum una cum Santa gialla Regulo ad Rasponi ac Salii hospitium; simul enim perpetuo hi præclari Duces; quæ inter eos erat animorum concordia; habitabant; adit, eorumq. cubiculum ingressus; ubi Rasponus in lecto, ob crurum pedumq. morbum, sedebat; de subsidio iis, qui in oppido Cirignano obsiderentur, ferendo, consilium ineunt. Ibi Rasponus primus sententiam rogatus, rem sibi intempesta

nocte

nocte aggrediendam videri asserit, triginta quinque ad summum, selectis equitibus, qui sclopettis etiam vterentur: Gallico equite præeunte, qui hostium exploratoribus, vigilias ad flumen agentibus, amicos se esse diceret, venireq. a tumultu inter Aurantianos miscendo. Interea tamen nostri maturarent; nam licet ad arma exploratores conclamarent, poterat tamen a nostris interim perueniri ad illud peditum agmen, quod equitatus præsidio hostes disposuerant, eosq. tum sommo oppressos, tum repentino impetu nostrorum petitos, & in tenebris haud satis in tempore expedire consilia, atque arma valentes, nostris maxime primo sclopos displodentibus, mox ad gladios venientibus, opprimere. Forsam quoque hostes multo maiorem nostrorum numerum suspicantes, ita cedere obsessis possent, ut ipsis egredientibus ex opido, tutus in vicinam syluam receptus esset facile futurus. His a Raspono in medium allatis, cum variæ deinde sententiæ dicerentur, ad extremum Sorbellonus Rasponi sententiam secutus est. Verum postridie mane Vitalis a Sale Raspono retulit mutasse Fabricium sententiam, decreuisseq. uti eo mane, cum vniuerso equitatu, peditatuq. ad ferendam Cirignano opem iretur: aliquot equites disponerentur in insidiis, equitatus cum septuaginta peditibus ad conficiendum negocium contenderet. Quibus acceptis, Rasponus nequaquam consilium probans, magnumq. ex eo ad nostros damnum manaturum palam affirmans, in aciem tamen cum ceteris prodiit, Vitali a Sale, insidias; uti Fabricius iusserat; disponente, omnemq. aciem instruente. Cum autem equites nostri, iam ad antecursores hostium, circiter primam horam ab ortu Solis, peruenissent, illisq. conspectis constitissent, septuaginta pedites, qui eos tardius sequebantur, expectaturi, & moram quoque fecissent, dum omnes transmitterent amnem, spatium hostibus datum est, ut agmine circiter sexcentorum equitum facto, sese nostris obiicerent. Primi Vitalis & Prosper, cum paucis suis equitibus, qui omnes septuaginta non erant,

propius

propius ad hostes accedunt, cumq. utrinque constitissent, miserunt ex suis decem, qui confligendi initium facerent. Obuios hi aliquot ex hostibus habuere, qui displosis tormentis, vbi nostros videbant hastas lateri adprimere, & inclinare ad equi aures, statim se ad agmen recipiebant: atque hoc interim spatio magna sclopettariorum manus subsidio hostibus uenit: qui sclopettarii tuto loco positi, magnum nostris damnum inferebant; tuebatur siquidem eos riuus utrinque modico aggere castigatus, qui ad frumentarias molas defluens, non nisi aut ad eas molas per pontem, vbi hostes erãt, aut iuxta opidum traiici poterat. Dum igitur Rauennates Duces, strenue depugnantes, tutiorem locum suis quærunt, & in hostes acrius irruere contendunt, repente perpauci aliquot Galli equites, qui secum erant, fugere incipientes, Italos etiam ad idem induxerunt, Rauennatibus Ducibus frustra reclamantibus, ne tantum Italico nomini dedecoris inferrent, affirmarentq. nequaquam ea turpi fuga saluti suæ se posse consulere; & Vitalis accurrens, quosdam proprio nomine appellitaret, & omnes hortaretur ac pæne impelleret, ut fugam sisterent, & prœlium redintegrarent. Hostes interim omnẽ impetum in Rasponum, qui ibi cum paucis equitibus remanserat, effundere, adeoq. instare, ut Prosper cum suis sese recipere ad alios cogeretur: qui receptus eo difficilior uisus est, quia cum esset ad flumen peruentum, ad quod e ripa descendi, nisi angusto calle, qui unum tantum excipiebat equitem, non poterat; iamq. expectante Raspono, ut sui equites traiicerent, iam prope accessissent hostes, quatercentosq. circiter sclopos in Rasponianos, ipsumq. Rasponum, ictibus, diuino plane miraculo, irritis displosissent, Rasponus se de ripa satis sublimi in flumen deiicere coactus est; quod & fecit incolumis. Per idem tempus equites, qui secum erant, traiecerunt amnem, cum tamen ex ala Reguli Lonzani, concidentibus supra equis, Fabricius Masinus Cæsenas, & Baptista Lugiensis; ex Rasponiana autem Iacobus Antonius

Picciolus,

Picciolus, & Morandus Moſchetta Rauennates deſideraren tur. Tranſmiſſo amne, Raſponus, cum Mambrunum Regu lum conſpiceret, Paulo Guarino Ruſſiano, ſuo equiti, vulnus gladio inferentem, illuc accurrens ſingulari certamine cum eo digladiatus eſt, vſque dum Guarino iam ſe in tutum recepto, ſuperuenientibus hoſtibus, ipſe quoque ſe ad alios recepit. Vitalis ab Sale, cum adhuc huc atque illuc excurrens, & modo blandis, modo aſperis uerbis ad ſiſtendam fugam noſtros hortatus, nihil effeciſſet, ſub id tempus opem Raſpono allaturus, rediens, cum Creſolla Regulo, Hugonottarum in illis locis copiarum Præfecto, manus conſeruerat; iamq. acriter eum premebat, cum illo accurrit, id Raſponus intuens. Quamobrem eo tandem adductus eſt Creſolla, vt in noſtrum equitatum ingreſſus, per ſequente Vitali, & ut latronem interficerent clamante, a noſtris circumuentus, ſcloporum pilis, clauarumq. ictibus, & vulneribus gladiorum ſtatim e medio ſublatus fuerit. Quam quam autem Vitalis ob contumacẽ & refractarium equum cohibendum, mucronem equeſtrem primo, mox enſem pro iecerat, & taxillo e ſclopo emiſſo erat vulneratus, tamen cum decem circiter equitibus, Raſpono comite, ſæpius conuerſa ad hoſtes fronte, reſtitit, aliquandiuq. irruentes hoſtes moratus eſt. Tandem vero hortante ac pæne impellente Raſpono, qui ob acceptum uulnus Vitali timebat, licet ſæpe generoſe renuens, ſe ad ſuos recepit, Raſpono interea ad ponticulum, qui iungebat uiam, conſiſtente cum decem equitibus, ubi aliquandiu hoſtium impetum ſuſtinuit: qui cum in horam acrius irruerent, Raſponum ad alios ſe recipientem, ad Bederidæ mœnia perſecuti ſunt; atque hoc pacto prœlium ſumma & maxima Ducum Rauennatum laude finem habuit. Nec diu poſt, cum ſe noſtri Bederidæ minus tutos putarent, Auenionem ſunt profecti. Vnde breui poſt tempore Raſponus, quòd nonnullas cum aliquot proceribus ſimultates ſuſceperat, & ex cruribus laborabat,

bat, missione; quam sibi sæpius accurate postulanti Fabricius negauerat; tandem Laurentii Lentii Firmani Episcopi, & Alexandri Cardinalis Farnesii ibidem Vicarii, opera, impetrata, Rauennam regressus est; Mutiumq. Rasponum fratrem, alæ suæ præficiendum curauit; qui Mutius Aueniones profectus, multis tumultuariis prœliis, bellicisq. aliis occasionibus, non sine laude interfuit, cum interea Vitalis a Sale, egregiam optimi Ducis laudem undique referret: qui tandem omnes pacata, quibusdam a Carolo Rege datis acceptisq. condicionibus, ea regione, domum rediere. Sub id tēpus anno MDLXIII. Rainutius Farnesius Episcopus Bononiēsis factus, Rauennati Archiepiscopatu se abdicauit; quem Pius Quartus Pontifex; quod magnam fructuum partem, in vrbis munitionem, quam erat aggressus, insumere constituisset, per Vicarium administrandum suscepit. Moritur etiam eodem hoc anno Ioannes Minghinus iurisconsultus, qui tanta felicitate omnium Rauennatum Archiepiscoporum; quorum dies festus a nostris celebratur; uitas carmine expressit; aliaq. composuit epigrammata & elegias, vt facile possit, omnium doctorum virorum consensu, cum Ouidio comparari. Ad extremum annum, cum portus Rauennas ad Orientem hibernum positus, oblimatus arena, naues non exciperet, alio facto, Viti, Montoniq. fluminibus, alueo, ad Orientem æstiuum traductus est. Annus insequens, mari, a piratarum excursionibus, & latrociniis; terra, a seditionibus agricolarum, & exulum armis fuit infamis, funestusq. Siquidem piratæ Turcæ, initio mensis Maii, per Hadrianum mare excurrentes, Clodiano; qui abiurata Christi Dei fide, Mahometanis sacris fuerat initiatus; Duce, supra Primarium Padi portum naues tres adorti, circiter uiginti homines cepere; qui licet ad litus se proripuissent, & fuga saluti consulerent, persequentibus tamen piratis capiuntur: quod etiam aliis huius litoris locis, ingenti damno fecere. In agro exulum manus ferox & sanguinaria, multa homicidia perpetrabat: neque

AN. MDLXIII.

AN. MDLXIIII.

uero

uero in uillis agricolas tantum, sed in vrbes etiam ingressi, occulto & subito impetu, inimicos ciues trucidabāt; quod maxime ForumCornelii expertum est. Eodem hoc anno ad Decimumtert. Kal. Iun. Ioannes Baptista Rubeus, omnium sui ordinis uirorum, admirabili cōsensu, & suffragiis, qui Romā ad Comitia conuenerant, renunciatus est totius Carmelitani ordinis Magister; cū fuisset ad finem anni MDLXII. Nicolao Audeto Cyprio, Generali Præfecto, nuper demortuo; Iacobo Cardinali Puteo, Carmelitani ordinis patrono, id maxime procurante; a Pio Quarto Pontifice, in Cardinalium senatu, eorumq. omnium consilio & sententia, nouo eodemq. honorifico admodum exemplo, Promagister creatus. Itaque ab omni orbis parte quingentos amplius Carmelitanos sacerdotes, hoc anno, ad ea ferenda suffragia Romam profectos, ipse in D. Martini in Montibus benigne hilariterq. accepit. In iis erant Theologia & bonis artibus insignes, ex Hispanis, Michael Carranza, Aragoniæ; ex Gallis Hadrianus Tonellerius, Celticæ; ex Cypriis, Nicolaus Robustus, Palestinæ; ex Italis Antonius Marinarius, Apulus, Apuliæ; Ioannes Iacobus Chærecatus, Vicetinus, Venetæ prouinciæ; Vincētius Spinola Neapolitanus, Etruriæ Prouinciales Præfecti: ad quos Genesius Rosanus Mediolanensis, uir disertissimus, & Laurentius Laurettus Venetus, necnon Franciscus Turchus Taruisinus, qui ad seueriora studia, Etruscas Musas eleganter adiunxit, aliiq. complures, quos omitto, ne sim longior, accedebant. Iussit autem Rubeus, ut Theologi insignes quattuor Itali, quotidie alii atque alii, in totidem primariis urbis sacris ædibus concionarentur; idemq. Hispani in D. Iacobi, & Diuæ Mariæ cognomento Monserratæ; Galli in D. Aloysii, aliisq. locis, sua quisque lingua, facerent: sæpiusq. in Diuæ Mariæ Transpontinæ de rebus diuinis, & de philosophia disputarent: quibus disputationibus, Doctorum Gymnasii Romani argumentationibus, atque sacrorum etiam ordinum, satis celebratis, cum ipse Rubeus asside-

bat, tum amplissimi Cardinales intererant. Postridie autem quàm ne vno quidem omnino suffragio reiectus, declaratus fuisset Rubeus, ordinis magister, mane; fuit autem is sanctus Pentecostes dies; omnibus sui ordinis, albis uestibus indutis, ordinatim præeuntibus, a D. Martini, ad D. Petri progrediens, ibidem Christi Dei uultus effigiem, Caroli Cardinalis Borromei eius ordinis; Puteo iam demortuo; patroni fauore, sibi monstratam, religiose ueneratus est: & a prandio Pontificis pedes eodem ordine, iuxta aulam Constantini, una cum ceteris Carmelitanis suis, est deosculatus. Pontifex mirificam in Rubeum uoluntatem, non modo tunc amantissimis uerbis, ratum habens quicquid de illo Carmelitani Senatores statuissent, explicauit, sed etiam cum mane illum per sancti Angeli pontem transeuntem, aliquot displosis maioribus tormentis salutari, & prandenti, molis Hadriani Symphoniacos canentes adesse iussisset. Quamobrem cum Romæ, ciues Romani complures, tum uero maxime Rauennæ ciues sui admodum lætati, publico sacri campani æris sonitu, & ignibus nocturnis in foro accensis, festam hilaritatem celebrarunt. Quam tamen iucunditatem illud imminuere uidebatur in animis omnium, quòd omnes ferme agricolæ, in duas partes, Montanariorum, & Caldironum scindebantur; & antiquo odio dissidentes, nouas simultates exercere adeo pertinaciter cœperant, ut uel sub ipsis Rauennæ mœnibus, passim suos quisque hostes trucidarent, & ex utraque parte agmine facto incederent. Quæ quidem discordia damnum allatura haud paruum erat, quòd agriculturæ nequaquam incumberent, & omnes agricolas magnus terror occuparet; nisi Hieronymus Fridericus, Episcopus Martoranensium, & Flaminiæ Præses; qui in obeunda huius prouinciæ Præfectura, usu, & integritate, & diligentia plurimum præstitit; ipsiq. Nonaginta uiri, cum pacem diu inter ipsos tractassent, tandem hoc anno, diuina ope, ad

Tert.

Tert. Non. Iun. faciendam; tabulis ea de re publicis confectis curauissent: & Præses seuerioribus edictis, accurataq. opera, magnam ceterorum exulum, qui agrum molestabãt, partem sustulisset. Insequens annus etiam mense Martio a piratarum excursionibus adeo funestus nostris litoribus accidit, ut aliquot cohortes Rauennam, iussu Pontificis præsidio venerint: cum tamen antea per mensem Nonagintauiri, & eorum asseclæ forum & portas assidua statione custodiissent. Sub quod idem tempus, cum diu Rauennates, de Fauentinis essent conquesti, quòd Russium Reipubl. Rauennatis opidum iniuste occuparent; præsertim cum Polentani; in quorum iura Iulius Secundus Pont. Max. Rempubl. Rauẽnatem succedere voluit; multis annis iuste illud possedissent; dominantibusq. deinceps Venetis, illuc nostrates, Prætores, qui ius dicerent, ex ciuibus suis, vsque a patrum nostrorum memoria, mittere consuessent; litem huius rei Fauentinis intenderunt; quæ adhuc propterea est sub iudice, quòd alio tunc Rauennates causis necessariis auersi rem minus, vt uidebatur, necessariam omiserint. Pars enim ad Meliteum bellũ, Seleimano Turcarum Principe insulam acriter oppugnante, in subsidium equitum Rhodiorum, qui & Hierosolymitani sunt, accessit; Pars seuerioribus elictis vehementer commota est, quibus edictis, ipse pæne cruor elici nostris uidebatur: nã cauerant Põtificii ærarii Præfecti, ne quis e ciuibus triticum; præter illud quod esset ad uictum necessarium; emeret, extra unum Bergomatem eorum administrum & procuratorem, quem rogare etiã, ut emeret eo pretio quod ipsi esset uisum, oportebat. Quamobrẽ agricolæ, & ciues egẽtes, qui superiore anno tritici modiũ, quinq. atq; etiã sex Rauẽnatis pecuniꝫ libris, vadimonio cõstituto, in hãc messem emerant, ut modiũ unũ soluerẽt, duo triaue uendere cogebantur; ut innumera alia prætereã dãna, quæ inde ad ciues nostros manabant. Sed ad finem anni Pio Quarto decedente, non nihil hæc remissa sunt. Fuit Pius muniendæ Rauennæ percupidus: cumq. AN. MDLXV.

Archiepiſcopatum noſtrum per Vicarium adminiſtrandum curaſſet, Vrſianam ædem ſacris ueſtibus multis donauerat, cōpluribusq. aliis beneficiis exornarat: nec dubium eſt, quin falſis Quæſtorum conſiliis deprauatus, ſeuera illa edicta pronunciari iuſſerit: perſuaſerant enim illi multum ad Rauennates emolumenti ex tritici mercatura accedere, illudq. commodum ſatius fore, ſi Romano ærario inferretur. Haud ita multo poſt, inſequentis anni initio, Michael Giſlerius Alexandrinus, ex D. Dominici familia; quē Paulus Quartus Cardinalem fecerat; Pii Quinti deſumpto nomine, Pontifex Maximus, diuino plane miraculo, creatur. Cuius creationis nuncius, tanto Rauēnatium plauſu exceptus eſt, Pacificatorumq. præſertim, uix ut dici queat. Nam ſuperioribus annis, Pontifex, Cardinalem gerens, Hieronymi Rubei, qui hanc ſcripſit hiſtoriam, & tum Romæ erat, ſtudio atque opera, eum Pacificatorum ordinem in fidem clientelamq. receperat. Itaque ſupra omnes domorum ianuas, in quibus ex nonaginta uiris quiſpiam habitaret, inſignia Pontificis gentilitia in pariete figunt, mox tormentorum diſploſionibus, ſacri æris ſonitu, & ignibus per aliquot dies accenſis, ingentem ſignificationem maximæ lætitiæ præbent: quæ tamen, Vitalis Indiuini morte, nonnihil imminui viſa eſt; cum enim ſtrenuiſſimus hic Dux vna cum Ioanne Aldrouandino, Pandulfini filio & Pomponio Spreto equite Pauli Iordani Vrſini uocatu, Florentiam fuiſſet profectus, ut in nuptiarum celebritate; quam erat Franciſcus Medices, Coſmi Etruriæ Ducis, filius, ducta vxore Ioanna Ferdinandi Cæſaris filia, habiturus; Vrſino ſpectati comites adeſſent, ibidem, magno Vrſini mœrore; qui uirtutem hominis ſibi iamdiu perſpectam, vehementer amabat; exceſſit e vita: cadauer Rauennam allatum, & in D. Franciſci ad ſepulturam datum eſt. Vt autem ad hilaritatem lætitiæ a Rauennatibus, ob Pii Quinti Pontificatum, acceptam redeamus, nequaquam concepto gaudio defuit euentus; nam cum ineunte uere, piratæ, captis

AN. MDLXVI.

aliquot in Rauēnatiū, Ceruiēsium, Senogalliensiumq. litoribus cum viris tum feminis, deprædandi finem non facerent, curauit, vt Veneti Anconæ triremes perpetuo haberent, quibus hanc oram tuerentur: mensęq. Martio Iulium Feltrium ab Ruuere, Vrbinatium Cardinalem, Francisci Mariç filium, Archiepiscopum optimo profecto, ac plane diuino consilio nobis dedit. Deinde ab omni tumultus superioris culpa, si quam fortassis contractam fuisse, quispiam vmquam assereret, diplomate dato, Rauennates omnes liberauit. Mox pacis cogitationes uersans, breuiores omnes gladios, graui interdicto, uetuit. Cumq. instante messe, ærarii Præfecti, non modo quæ superiore anno fecerant, sed multo etiam peiora facturi, edixissent, ut tritici manipuli a uillæ Præfecto numerarentur, ipseq. & herus, quisque seorsum, eum numerum descriptum, Quæstoris Vicario traderet: neque herus & agricola diuidere inter se, ut moris est, triticum collectum, nisi inspectante ruris parocho, possent, his Pontifex acceptis, omnia abrogauit pristinamq. nostris libertatem restituit: studebat enim Ecclesiæ Dei, & Antistitum, omniumq. tandem moribus conformandis; quibus corrumpendis auaritia postrema non est. Cum autem quales in Republica Principes, tales & reliqui esse soleant, populusq. Romanus, Pontificem compositioni morum intentum, imitatus, aliquot ciuibus delectis, marium & feminarum cultum in vestitu moderatus esset, Rauennæ etiam non solum est idem factum, sed quando puerperæ, lectum & cubiculum exornare, nō absque multis impendiis consueuerant, ut mulierum puerperam ab omni vrbis parte salutatum uenientium oculis abunde satisfieret, ornatui modus est præscriptus, & cautum ne extra uiciniæ mulieres, aliqua puerperam inuiseret. Ceterum hæc vt diligēter præscripta, ita deinceps nequaquam seruata sunt, plerisque non ferentibus, nobiles ignobilesq. mulieres in multis exæquatas. Nec diu post Iulius Ruuereus Archiepiscopus; qui abdicato Vicetino Episcopatu, hunc Archiepisco-

patum

patum libenter acciperat, ne optimi pastoris deesset officio, Rauennam uenit, ad Quinct. Kal. Nouembr. cum pridie ad D. Apollinaris classensis diuertisset; vbi omni apparatu accipere venientem Archiepiscopum, eius cœnobii monachi, uetusto iure tenentur: Itaque primum gemino ab vrbe stadio, a decora Rauennatium iuuentute, egregio cultu instructa, cuius Principem gerebat Hieronymus Rasponus, Hludouici filius, mox ad portam vrbis Vrsicinam ab omnibus sacerdotum, Rauennatiumq. ciuium ordinibus, triumphali pompa exceptus est. Præibant Archiepiscopum complures muli sarcinarii, elegantibus, versicoloribusq. operimentis contecti. Ad hos sequebatur totius aulæ familia, multis doctis præstantibusq. omni laudum genere uiris conspicua: secundum quam sacrati omnes uiri hymnos præcinentes, magnaq. seruorum a pedibus multitudo. Ipse insigni mula, solemni ueste purpuratus, sub quadrata vmbella, a nostris iuuenibus, qui latus eius honoris causa cingebant, suffulta, multis Episcopis, Antistitibus, ceterisq. minoribus sacerdotibus, & multis nobilissimis ciuibus, tum eius Imperio subiectis, tum etiam Rauennatibus, qui illi obuiam fuerant profecti, comitantibus, per vias festa fronde, peristromatis & aulæis elegantibus exornatas, omnibus, qui eo prætereunte ingeniculabantur, manu in crucis effigiem ducta, modesta grauitate, bene dicens, ad ædem Vrsianam prouehitur. Quemadmodum vero vmbellam a nostris factam, serui a pedibus Archiepiscopi, ipso templum ingrediente, de more, arripiunt, ita Rauennates iuuenes mulam occupant, paulo post ab Archiepiscopo, nummis aureis centum redemptam. Archiepiscopus vbi ad aram maximam Deo & D. Apollinari Archiepiscopo supplicauit, diuertit ad Portuense cœnobium: ibiq. paucis post diebus Octauius Abbiosus Augustini ciuis Rauennatis filius, luculenta oratione, nomine Reipubl. Rauennatis, lætitiam ab omnibus acceptam explicauit, eumq. mirifice laudauit. Is autem accipiendi Archiepiscopi mos, no-

ua

ua nequaquam cęrimonia, ſed antiqua multo grauiore, atque honoratiore, ſeruabatur. Nam quo tempore exarchi Rauennam incolebant, Roma Archiepiſcopus, pallio a Põtifice exornatus, rediens, diuertebat ad D. Apollinaris in claſſe; ubi, aliquorum eſt ſententia, Marinianum Archiepiſcopum, monachos D. Benedicti conſtituiſſe; ſic tamen ut Canonici etiã eodẽ in templo, ſacra cum Archiepiſcopo facerent: licet poſt nõ multos annos, tum ob interna ciuium Rauennatum diſſidia, tũ ob pericula a Lõgobardis, eum ordinẽ fere omnino inde deiectum, Zacharias Põtifex reſtituerit, uti ſupra memorauimus. Cęnabat autẽ ibidẽ veſperi Archiepiſcopus, eiusq. familia omnis impẽſa monachorum: poſtridie mane cum ſacris aſſuiſſet, multiq. illi Rauẽna obuiã profecti aduenissent, Abbas & monachi, ſacratis induti veſtibus, ad fores templi, cum thure & aqua benedicta, egredienti occurrebant; ipſeq. medius inter Abbatem & vnum e Cardinalibus Rauennatis Eccleſiæ, pręcedẽtibus ordine monachis, ad crucẽ marmoreã, quę eſt ſecundum templum, perducebatur. Ibi primo ſedens in parata ſella, mox aſſurgens, ingreſſus eum verſiculum, Sit nomen domini Benedictum, cetera de more, quę habentur in ſacratis libris, proſequebatur. Sacro deinde ſigno Crucis Abbate & monachis obſignatis, omnibusq. qui aderãt, Rauennã uerſus uenienti, attigenda erat ædicula, iuxta pontẽ D. Laurentii, qui hodie nõ ſupereſt, ibidemq. in ſacra veſte, Diuæ Mariæ in Coſmodim mitratus Abbas, cum monachis illi ſuis obuiã factus, ſolenni precatione certos hymnos ac laudes græce pronunciabat: erat enim Coſmodianum cœnobium Gręcis monachis addictum. Mox D. Laurentii ędem ingreſſus Archiepiſcopus, ad arã maximam ſupplicabat, deinde ſacrã induebat chlamydẽ, & mitrã capite accipiebat de Abbatis Coſmodiani manibus: atq; ita in cõſpectũ prodibat. Cõſcendenti deinde equũ albo panno linteo ad id muneris cõtectũ, comites ſeſe iungebant Cardinales Rauennatis Eccleſię duo, cũ ipſe inter Archipręsbyterũ & Archidiaconũ medius equitaret: cũ autẽ

paululum

paululum erat progreſſum, ſcribas offendebat, quibus cum faciebat pacta: Inde ad pontem portæ Vrſicinæ; quæ & Saſſina, ab vrbe Saſſina, quam reſpicit, antiquitus conſueuerat appellari: initio pontis, Rauennatis Eccleſiæ phonaſcos, ſacerdotes, atque hypodiacones in ſacra ueſte, hymnos ac laudes concinentes, benigne audiebat. Aderat ad eundem pontem miles, qui Parcitatus uocabatur, nouis & præſtantibus ueſtibus inſignis, ſed, quocumque eſſet anni tempore, abſque ocreis aut itinerariis, aut vrbanis. is manu ad equi frenum admota, per uiam Regalem, ad gradus ædis Vrſianæ Archiepiſcopum perducebat. Verum antequam vrbis portam Archiepiſcopus intraret, pro illa adſtabant, duo diſtrictis enſibus armati, capite & facie contectis, qui nequaquam ingredi Archiepiſcopum patiebantur, uſque dum ſponſores non appellaret. Vrbem ingreſſus, obuios ſacro ſigno crucis ſignabat; ſcribis Rauennatibus, qui ordine Archiepiſcopum pręcedebant, letanias græce pronunciantibus. Antecedebat proxime Archiepiſcopum ipſe Exarchus, ſolenni in Chlamyde, qui regium Archiepiſcopi ſceptrum, ſibi ad D. Laurentii in manus ab Archiepiſcopo traditum, vſque in templum Vrſianum, ad arã Diuorum Archipręſulum, deferebat. Aderant Archiepiſcopo ad Vrſianæ ædis limen Cardinales Rauennatis Eccleſiæ, in ſacra ueſte, qui eum ad aram maximam adducebant, vbi, ea omnia, quę ex ſacratis libris hac de re ſcriptis, poſſunt cognoſci, ab Archiepiſcopo religioſe peragebantur. Armati, qui diſtrictis gladiis pro vrbis porta, ſtabant, erant ex antiquioribus Rauennatibus ſcribis, nec alii, quàm Rauennates, aſſumi ad id muneris poterant. Sciſcitabantur autem ab Archiepiſcopo, Quis es tu? Quibus ille, Archiepiſcopus Rauennas ego ſum, dominum cognoſcite veſtrum. At illi, a quo huc es miſſus? Quibus Archiepiſcopus, a ſede Apoſtolica, pallio ornatus. Adhuc illi, Quid uéniſti? Quibus ille, ad iura tuenda huius Eccleſię, defendendosq. pupillos & viduas; nec non ad ſeruandas uetuſtas huius

ius Ecclesię consuetudines, easq. maxime, quę ad ciues spectant & populum huius almæ urbis. At illi: Quem nobis horum omnium appellas sponsorem? Quibus Archiepiscopus, Dominum Exarchum, & huius Rectorē urbis appello. Tunc ipsis armatis, enses nudatos, supra caput Archiepiscopi, in crucis formam, ponentibus, Archiepiscopus sub ea cruce quasi iurans, portam urbis ingrediebatur. Equum, cui considebat, cum ex eo descendisset, accipiebat equestris ordinis ille, qui eum per frenum deduxerat: idemq. prandenti Archiepiscopo ministrabat, anuloq. potiebatur, quem sibi detrahebat e digito Archiepiscopus, cum a prandio lauabat manus. Eius itē erant, & malluuia, & gutturnia, quibus vsus fuerat ad fundendam aquam lauandis manibus ante prandium, & a prandio: mappæ quoque & mantilia, & chiromactra, & cultelli, & cibi omnes, qui e mensa auferebantur. Curabat Exarchus contra, ut quadratam vmbellam, sub qua Archiepiscopus equitabat, sex iuuenes Rauennates, omnium nobilissimi, ferrent, de publico, caligis e cupo nouis induti, & chirothecis e capreoli pelle ornati: quam vmbellam Archiepiscopi familiares deinde habebant. Erat autem e panno purpureo, pellibus pretiosissimis infarcto; in cuius medio eleganti artificio, acu picta, gemmisq. & margaritis, Ecclesiæ Rauennatis insignia videbantur; in area scilicet rubra, alba crux, in cuius dextro latere, candidissima columba: qua significatur admirabile mysterium illud, cum imagine columbæ Spiritus sanctus descendit ad creandos huius Ecclesiæ Archiepiscopos. Sed vt ad institutum reuertamur, sub id tempus, quo Ruuereus Archiepiscopus Rauennam primum venit, profectus fuerat in Galliam ab Emanuele Philiberto Allobrogum Duce vocatus, Brunorus Zampescus ciuis Rauennas, multiq. secum Rauennates alii ciues, cum plerique proceres denuo in Regem noua molirentur; equitibus autem ducentis, duobusq. peditum millibus præfectus, cum iam centum veteranos equites non tam olosericis sagis, & egre-

giis cristis ornatos, quàm bellica virtute pręstantes, adiuncto sibi octodecim patritiorũ comitatu, eo adduxisset, adeo strenuam Regi nauauit operam, ut Allobrogum Dux tercentos illi nummos aureos in menstruum stipendium constituerit, & paulo post, sedato tumultu in Italiam redeuntem, in equestrem D. Michaelis ordinem cooptandum curauerit. Interea Ruuereus Archiepiscopus ad Kal. Nouembr. qui dies ob Diuorum omnium memoriam celebris habetur, in æde Vrsiana, insigni religione, summaq. grauitate, & tanta populi frequentia, vt ædes uix caperẽt, sacra solẽnia celebrauit, omnisq. pænæ peccatis debitæ, iis qui adfuissent, veniam tribuit, a Pio Pontifice impetratam: aditum postea cunctis atq; aures summa benignitate præbens, dum cultui diuino instaurando, sacratorumq. virorum moribus conformandis operã daret, tẽpla omnia parochorũ, hospitales domos, sacrarũ Virginum claustra, Ioannebaptista Maremonte ForoSemproniensi, Vticensium Episcopo, eius Vicario, Bernardino item Pino Calliensi, & aliquot aliis uitæ integritate & præstãti doctrina clarissimis viris secũ adhibitis, accurate inuisit. In quo munere sacratissimæ Eucharistiæ locula, & Vmbellas, altarium ornamenta, sacras vestes, & alia huiusmodi, pro dignitate, conficienda iussit; sic tamen ut ne reddituum ratio prætermissa imprudẽter uideretur. Incredibile autem dictu est, quàm humaniter & paterne parochorum auaritiã, & in cultu diuino peccata; si qua erant, reprehenderet, caueretq. ne quis ex iis qui secum adessent, quicquam usquam patefaceret. Sacram uestem multiplicem & preciosam Vrsianæ ædi elargitus est: Pueris, qui sacris inseruiebant, breuioribusq. sagulis satis indecore utebantur, comparari togas iussit; cantusq. rationem, quæ nescio quid uetustatis Græcæ adhuc referebat, reduxit ad Romanum modum; & Constantium Portam Cremonensem, cucullatum Franciscanum, musices arte adeo præstantem, ut inter primos, omni Italia, phonascos, musicesq. magistros, omniũ cõsensu, numeretur, Patauio; ut

ædis

ædis Vrsianæ cantoribus præesset; acciuit. Vitæ sanctimoniam, mores, integritatem sacerdotum ad sacri Tridentini Concilii normam, publicatis edictis, instituit. Sacerdotia, Archidiaconatumq. præsertim & Præposituram illos, Hostasio Ginnāno, hanc Bartholomęo Basso iurisconsultis Rauennatibus, & quas parochias uocant, nostris aliis ciuibus, dum essent apti, dedit, in diesq. cum sese occasio fert, præbet. Illud uero satis difficile iudicatum, ipse facile absoluit, dum multos nobiles, & gratia Principum potentes cum Rauennates, tum exteros, qui plura curata, ut aiunt, & alias incompatibilia sacerdotia possidebant, unicum tantum retinere, cetera Archiepiscopo, aliis distribuenda, tradere coegit; ipsosq. Rauennates Canonicos, qui non modo perraro sacra faciebant, sed neque sacris erant initiati, & singulo anno vix semel aut iterum ad suam ædem Vrsianam se conferebant, sacerdotes fieri, remq. diuinam sæpe facere, atque operari curauit: ipso id non uerbis modo, sed etiam exemplis suadente ac mandante, qui incredibili patientia, tametsi occupatissimus, & maximis semper negociis districtus, totos fere ipsos dies in templo, sacris assistens, nihil omnino curare aliud, quàm diuina, uidebatur: neque festis solum diebus, sed etiam profestis frequenter, atque etiam interdum noctibus, iis præsertim, quæ ob natalem Christi Dei, & ob eius ab inferis excitationem celeberrimæ habentur. His omnibus quæ ad Rauennates lætitia peruenerat summa & maxima, parum absuit, quin in lacrymas uerteretur: nam insequentis anni initio Forum Sempronii Ruuereus proficiscens, uix Arimino egressus, euerso carpento, quo uehebatur, quattuor generosissimis equis, & eximiæ ferocitatis acto, in summum uitæ discrimen adductus est, ominoq. actum de illo uidebatur, nisi precibus ab ipso ad Deum fusis, uotoq. Diuæ Mariæ Lauretanæ facto, equi ferocitate atque impetu uehentissime concitati, ingenti miraculo statim restitissent. Paulo post Rauennam regressus, AN. MDLXVII.

assidue totam quadragesimam sacris concionibus interfuit, templa inuisit, & egentibus, qui re cognita, quo Cardinalis proficiscebatur, frequentes conueniebant, quotidie magnam stipem præberi a Quæstore iussit; cum sacris domibus tum Virginum, tum hospitalibus, mulieribus item & uiduis, qui in paupertate erant, nequaquam pauca in dies tribueret. Sacris initiaturus suæ diœcesis homines, ipsemet accurate omnes interrogauit; quod & de iis fecit, qui a confessionibus erant futuri. Adhæc eorum qui simultates inter se exercerent nomina descripta cum præberi sibi studuisset, minime contemnendam flammam restinxit. Maiori hebdomada & perpetuo sacris interfuit, & die Iouis sancto inter sacra solemnia ab ipso confecta, sacratis omnibus ædis Vrsianæ uiris, Magistratui Sapientum, Nonagintauiris, suæq. familiæ, sacratissimam Eucharistiæ hostiam communicauit; & tredecim pauperibus, albis, de suo, uestibus indutis, pedes abluit, singulisq. nummum aureum, & linteolum ad emungendas nares elargitus est, omnibusq. epulum præbuit. Paschatis mox diebus festis pari religione transactis, & Concilium diœcesanum habuit, & Ecclesias omnes, quæ sub Archiepiscopatus Rauennatis ditione sunt, non quæ in agro Rauennati solum, sed in Ferrariensi, & usque Rhodigium, studiose inuisit, restituit, & exornauit. Archiepiscopatus Prætoriũ uetustate collapsum, & situ pæne obrutum, Architectis optimis adhibitis, in elegantem faciem, non sine ingenti impensa, multis præclaris cubiculis, atque aula insigni, reduxit. Hospitales domos, quæ sex erant, D. scilicet Barnabæ, Diuæ Catherinæ, D. Ioannis Baptistæ, D. Ioannis Euangelistæ, D. Apollinaris, & Diuæ Mariæ Virginis, cui a Cruce cognomentum est, coniunctis prædiis & fructibus, duas tantum fecit, alteram Diuæ Mariæ a Cruce, D. Apollinaris alteram, quam Trinitatis appellauit; ea lege, ut omnes illa ægrotos, hæc qui exponuntur infantes acciperet, aleretq. Nec diu post,

Pontificii

Pontificii diplomatis auctoritate, Romæ anno MDLXVIII. Decimotert. Kal. Mart. dati, Canonicorum Cardinalium nomine abrogato, Canonicos omnes Rauennates, nomine Canonicatus æquales fecit: Seminariumq. puerorum Rauennatum; quorum bonam indolem res angusta domi opprimebat; non minore pietate, quam religione & labore instituit, egregie ædificata domo, eo loco, ubi Diuæ Catherinæ hospitium fuerat, accitisq. summa diligentia ad id munus aliquot præstantibus uiris, qui eos bonis artibus, moribusq. instruerent. Grammatices doctorem instituit M. Antonium Granellum Rauennatem Canonicum eloquentia clarum. Constantius Porta musicæ præceptor fuit: qui omnes, Iulio Archiepiscopo sæpe inuisente, & id maxime curante, adeo diligentem nauarunt operam, ut breui magnos pueri progressus fecerint, & spem non dubiam præbuerint, fore, ut aliquando Rauennas Ecclesia multis doctis uiris exculta ornataq. uideatur. Ceterum diligens Archiepiscopi studium, nequaquam tot persancte institutis contentum, uetustæq. dignitatis reuocandæ cupidum, hic non perstitit, sed; ut optimus pastor; cogniturus, quæ sint illius oues, & qua ratione curarentur, indixit prouinciale Concilium. In qua re, opus Archiepiscopo haud minus potenti ac diligenti, profecto fuit, multis subiectis Episcopis sese liberos, neque Rauennati Archiepiscopo subiectos, in tanta rei intermissione, asserentibus: ducentos enim & quinquaginta iam annos derelictam subiectionis significationem reuocanti, si recte consideremus, maxima auctoritas & diligentia, summusq. labor fuit adhibendus. Pietatis autem & religionis officia Archiepiscopus non omittens, cum indicti Concilii tempus aduentaret, primum quidem ad eos, quos alebat perpetuo domi familiares uiros doctos, summosq. Thelogos, alios undique euocatos adiungit: idem facit de phonascis, ut diligentiori cultu sacra fierent. Et, ne quicquam incommodi Rauennati-

AN. MDLXVIII.

uennatibus accederet, comportari commeatum Foro Sempronii, suisq. ceteris e regionibus iubet. Quæ omnia quanta impensa fierent, ut explicetur, necessarium non puto. Hoc insigni apparatu, tantaq. optimi Archiepiscopi beneuolentia, religione, & studio, ueterisq. dignitatis reuocatu, quàm maxime lætos Rauennates, magis adhuc Ioannis Baptistæ Rubei, generalis; uti docuimus; Carmelitanorum Præfecti aduentus, exhilarauit; qui ex Hispania, Lusitaniaq. rediens, diuino plane miraculo, in Gallia, Hugonottorum denuo, tumultus nuper miscentium, manus impias euaserat. Erat autem alter iam annus, cum Philippi, Hispaniarum Regis, uocatu, & Pio Quincto Pont. Max. hortante; a quo ob id Commissarius, ut aiunt, Apostolicus factus est; in Hispaniam ac Lusitaniam contenderat. Vbi multis nobilibus equitibus Hispanis, extra nobiliores urbes sibi obuiam effusis, ad portas autem Decurionibus ciuitatum, & maximarum ædium phonascis occurrentibus, eo maiore plausu ac dignitate acceptus est, quod nulla fere esset memoria, eius ibidem florentis ordinis magistrum, illuc accessisse. Confluebant passim undique Hispani tum suopte ingenio, tum Regis exemplo maxime religiosi, ut manus exoscularētur, & orbiculorum funiculo traiectorum coronam, qua Deiparam uirginem salutamus, a Pōtifice ita expiatam, ut pœnæ peccatis debitæ condonatio, pię recitantibus exhiberetur, de manu Rubei acciperent. Ad Regem Hispanum, qui Mantuę, Madril ab eis appellatę, commorabatur; cum Rubeus adiisset, ab eo ita acceptus est, ut mensæ Regiæ accubuerit, omnia, quę petiit, obtinuerit; ipsoq. Regis ore; qui se ex Italia per litteras ita edoctum dicebat; apud aulæ, Regniq. proceres, summę uirtutis laudem fuerit consecutus; mox Reginæ, id enixe postulanti, satisfacturus, eius filiam certis precationibus expiauit. Triduo post, misit Rex Vargam sibi a secretis, qui & Rubeum inuiseret, &, uti concionaretur, suo nomine peteret: sed iam inde Rubeus discesserat,

omni

omni Hiſpania a ſacro Tridentino Concilio conformationem præſcriptam, in ſuum ordinem introducturus: per litterasq. ſe apud Regem diligenter ea maxime de cauſa purgauit, quòd ſibi, extremo congreſſu, diſcedendi facultatem petenti, nihil tale ſignificaſſet. In Luſitaniam deinde Oliſipponem profectus, confeſtim a Sebaſtiano Rege, annos tredecim nato, ab Henrico item Cardinali, infante vocato, ceterisq. Regia ſtirpe ortis, proceres aliquot aulæ miſſi, qui eorum nomine ſalutarent Rubeum. is autem Rege, ceterisq. omnibus, ſumma obſeruantia, paulo poſt, in Prætorio ſalutatis, non potuit rogatu Regis ac auię aſtrictus, quin longo iam tempore intermiſſam concionandi conſuetudinem reuocans, ad quinct. Kal. Ian. anni MDLXVII. ſacra habita concione, de optimi Regis officio, coram ipſo Rege, Reginaq. & ceteris Regni proceribus, lingua Caſtulonēſi diſputaret: Quæ res adeo omnium animos permouit, vt ſummis flagitationibus Oliſipponenſes equites; quando Regiæ concioni non fuit datum, vt omnes intereſſe poſſent; apud ſe concionem haberi a Rubeo contenderint: quod Rubeus Kal. Ianuarii eodem anno fecit. Rauennam igitur regreſſus, & magna ciuium ſuorum gratulatione acceptus; quamquam multis negociis ſui ordinis impeditus, & Romam properans, ut Pii Pontificis iuſſu, diuinis ueteris inſtrumenti libris ad uulgatam editionem reducendis, una cum. M. Antonio Amulio Veneto, Guillelmoq. Sirleto, & pleriſque aliis Cardinalibus, ac præſtantibus viris intereſſet; tamen non minus Sapientum Magiſtratus rogatu, quàm hortatu Ruuerei Archiepiſcopi, die a Paſchate octauo, in æde Vrſiana, pæne innumerabili hominum tum aduenarum; qui Concilii gratia Rauennam uenerant; tum Rauennatium ſuorum multitudine, concionatus eſt. Cum autem hoc temporis ſpacio tempus Concilii pręſtitutum, Kalendæ ſcilicet Maiæ, adueniſſent, ii Antiſtites Vrſianam in ædem congregati ſunt. Iulius Feltrius ab Ruuere, Vrbinatium Cardinalis, titulo ſancti Petri ad

vincula,

uincula, Arcis, Soræq. Dux, & Archiepiſcopus Rauennas; Ioannes Cardinalis Moronus, Mediolanenſis, Mutinenſium; Gabriel Cardinalis Paleottus, Bononienſis, Bononienſium; Alexander Cardinalis Sfortia, Romanus, Parmenſium; Lelius Garuffus Pius, Saſſinenſium; Baptiſta Groſſus Mantuanus, Regienſium; Alfonſus Roſettus Ferrarienſis, Ferrarienſium; Scipio Sancta crucius Romanus, Ceruienſium; Iulius Pariſanns Tolentinas, Ariminenſium; Iulius Cananus Ferrarienſis, Hadrianorum; Odoardus Gualandus Piſanus, Cæſenatium; Franciſcus Guarinus Tiſernas, ForoCornelianorum; Ioannes Baptiſta Sighicellus Bononienſis, Fauentinorum; Hercules Sacratus Ferrariẽſis, Cymaclienſium; Antonius Zanottus Montagnanenſis, Foroliuianorum; Franciſcus Ruſticutius Faneſtris, Faneſtrium; Ioannes Baptiſta Maremontes Foroſemproonienſis, Vticenſium Epiſcopi. Auguſtinus Molignattus Vercellẽſis, Britonorianus Epiſcopus, quòd erat ęgrotus, intereſſe nõ niſi per procuratorem potuit: eiusq. accepta eſt excuſatio. Omnium poſtremus Ioannes Antonius Bonhomus Cremonenſis, Abbas Nonantulanus, numeratus eſt. Cũ itaque Cardinales & Epiſcopi, ceteriq. minores ſacerdotes, ſuo quiſque ordine, conſediſſent, in medio autem præalta in ſede mitratus Archiepiſcopus, veteris dignitatis honorem referret, letaniis pie pronunciatis, ſacra ſolemnia, admirabile & vario cęrimoniarum modo, & eximio phonaſcorum concentu, incredibiliq. hominum frequentia, operante Archiepiſcopo, peracta ſunt. ſecundum quam Bernardinus Pinus uir diſertiſſimus, ſuggeſto ligneo conſcenſo, ſplendidam orationem habuit, qua vtilitatem conciliorum prouincialium oſtendebat, eiusq. diei, quæ feliciſſima Rauennati populo illuxit, lætitiam explicabat. Eo tacente, Archiepiſcopus ſua in ſede grauiter exorſus, declarat, initio Archiepiſcopatus ſui, ut corruptos mores conformaret; deprauatam diſciplinam ad normam ſacroſancti Tridentini Concilii reſtitueret; fidem catholicam ac vere orthodoxam Euangelicamq. in animis

mis

mis populorum confirmaret; iussis patrum, qui huiusmodi prouinciales synodos, in concilio eodem Tridentino, mādassent, pareret, animum ad illud prouinciale habendum Concilium adiecisse, nullisq. cuiusuis generis incommodis retardari a tam salubri instituto potuisse: simili enim omnium aliorum Episcoporum opera, persancte actitata, maximam opem comparandam fore, ad sedandam procellam, qua iam multarum externarum gentium animi uehementissime commouentur, & longe maximum Reipubl. diuturnis affectæ malis discrimen imminet: sperareq. se, benignitate Dei, diuorumq. immortalium, qui recta incedentes uia nusquam fefellerunt, adiuncta Pii Quincti Pontificis Maximi, atque optimi, diligentia, iis cœptis summa euentus felicitate responsuros. Quamobrem omnes hortari, atque obsecrare, ut, quando studia, cogitationesque suæ omnes ad rem Christianam iuuandam mirifice conuersæ atque directæ esse debent, omni alia cura posthabita, quo ad eius fieri posset, accurate, quæ ad bonorum morum reductionem, emendationemq. malorum sunt necessaria, in eo conuentu, cum Dei auspicio & nomine, agerent & consulerent. Quibus dictis, Camillus Perutius a Mondulfo iurisconsultus, & Ruuerei Archiepiscopi a secretis, causarumq. iudex, qui actis Concilii præerat, in medium prodiens, omnes; qui adesse deberent; nomine appellauit; cunctis, extra Episcopum Placentinum, respondentibus; quòd is multo pertinacius, quàm reliqui, se minime Rauennati Ecclesiæ subiectum affirmasset; cui & a Leonardo Morisio iurisconsulto Rauennati, Concilii, (ut aiunt) promotore dicta dies est. Facta demum, primum ab Archiepiscopo, deinde a ceteris; ex laudabili maiorum consuetudine, & Pii Quarti Pontificis præscripto, suæ fidei confessione, reliquisq. cerimoniis, quæ in Pontificum editis libris habentur, prima sessio Kalendarum Maiarum absoluta est. In altera, quæ Tert. Non. Mai. est habita, post-

quam sacris & cęrimoniis de more peractis, nomine Alexan dri Sfortię Cardinalis, Parmensium Episcopi, luculentam orationem Canonicus Parmensis habuit, Ioannes Baptista Maremontes, Episcopus Vticensis, Ruuerei Archiepiscopi Vicarius, pro suggesto ligneo paruo, ad id muneris accommodato, eorum partem, quæ decreta fuerant, recitauit: reliquorum recitationem tertia, eademq. postrema sessione ad Sept. Id. absoluens: quam sessionem extremam Franciscus Vicedominus Ferrariensis, cucullatus Franciscanus, Ruuerei Archiepiscopi Theologus, eleganti & docta oratione plurimum exornauit, dum singularem explicauit Archiepiscopi pietatem atque prudentiam, ingentemq. omnium, Rauennatiumq. præsertim, lætitiam, atque eo maiorem, quo diuturnius atque acrius hæc Conciliorum prouincialium Rauennatium consuetudo, disturbata, dissipata, intermissaq. tunc demum singulari Dei omnipotentis beneficio, sanctis Tridentini Concilii institutis, & summa Iulii Ruuerei Archiepiscopi, non tam cura, & sumptu, quàm felicitate ac laude, reuocata videbatur. Recitatis decretis, quibus ad summam cauebatur, ut omnia ad salutem nostram pertinentia, pure, caste, atque ex more, institutoq. maiorum tractarentur, cum Patres placere sibi respondissent, dimissum est Concilium; Archiepiscopo, Episcopi Placentini contumaciam; quę est illius benignitas atque clementia; minime persequente; cum tamen seruentur adhuc in Vrsiana bibliotheca tum Stephani secundi, tum Eugenii Tertii Pōtificum Maximorum diplomata, quibus, Placentinus Episcopus, Rauēnati Ecclesię subiectus explicatur. Dictu autem fuerit difficillimū, quantum alacritatis & gaudii ad Rauennates manauerit, quantumq. vel vnam hanc ob rem, se Ruuerço obligatos dicerent. Cernebant enim ueteris dignitatis splendorem illum Ecclesię Rauennati magnam partem restitutum, quo olim Archiepiscopos Rauennates fulsisse, uetustis edocti monumētis non ignorabant, cum non ii modo Episcopi, qui huic Concilio

cilio interſuere, ſed Feretranus, Foroſempronieſis, Senogallienſis, Vrbinas, Piſaurenſis, Callienſis, olim ſanſti Angeli; Eugubinus, Brixellenſis; quod opidum hodie caret Epiſcopatu, D. autem Gregorii tempore habebat; Epiſcopi, & Galiatenſis D. Hilari Abbas, Archiepiſcopo Rauennati ſubiecti, Rauennam ad prouinciale Concilium conueniebant: ipſeq. Archiepiſcopus omnis Flaminiæ, Aemiliæ, ac Piceni primas, literas plumbo obſignaret: duarum coronarum diademate; quod appellant Camaurum; quemadmodum ad huius exemplum Beneuentanus Archiepiſcopus; in capite uteretur; & omni orbe crucem, ſacrumq. æs Campanum præſeferret, manuq. ad crucis effigiem ducta, vſque ad primum ab Vrbe, ſeu ubi Romanus Pontifex commoraretur, lapidem omnes obſignaret, aliaq. præterea innumera Pontificum & Cæſarum priuilegia atque inſignia obtineret. Ceterum Ruuereus, neque his ſummis & maximis beneficiis, quibus Rauennatem ſuam Eccleſiam affecerat, ſatiatus, diplomate Pontificio impetrato, Canonicis noſtris, qui iam diu mitrarum, mapularumq. vſum intermiſerant; eum amictum, quo utuntur Romani Canonici; Rochettos vocant & Capparellas; conceſſit: & ſacellum, quod in Prætorio Archiepiſcopi, ab Ioanne Archiepiſcopo uiro ſancto, ob reuocatum ad vitam viduæ puerum, ędificatum memorauimus, pictura pręſtanti, egregioq. ornatu reſarcitum, ad Tert. Kal. Iun. conſecrauit, dedicauitq. & appoſita pœnæ peccatis debitæ remiſſione, iis, qui religioſe illud inuiſerent, ut libera mulieribus inuiſendi facultas eſſet, cum omni familia ad D. Apollinaris in Claſſe diſceſſit. Vnde poſtridie reuerſus, ex D. Dominici familia Nicolaum primo Britonorianum, uirum doctum, mox Vincentium Ferrum Rauennatem, ſummum Philoſophum, ac Theologum, ſex & uiginti annos natum, cui, & ſui ordinis Patres graues honorificasq. prouincias demandauerant; acciuit, qui ſacratis uiris ædis Vrſianæ, profeſtis diebus, priuatim; feſtis, publice in

eadem æde diuinos libros interpretarentur, & uiam domini monstrarent. Vrsianam quoque bibliothecam restituit: uetusta monumenta, quæ diuersis rapinis superfuerunt, redigi in ordinem iussit; & graui edicto; etiam in prouinciali Synhodo ab se promulgato; cauit, ne quocumq; prætextu, & quacumque data cautione, scripta, præsertim archetypa, extrahi inde possent: quod quidem si superiores aliquot Archiepiscopi seruassent, omnibus, quæ ad maiestatem & vtilitatem Rauennatis Ecclesiæ faciunt, monumentis, spoliata insignis illa, & locuples olim bibliotheca, nunc minime conspiceretur. Cum autem sacras D. Zachariæ Virgines, ex ea incommoda habitatione, ad D. Ioannis Euangelistæ hospitium, traducere decreuisset, elaborauit, uti D. Vitalis monachi Casinates, qui illi D. Zachariæ cœnobio propinqui sunt, illud emerent: quod & factum est; Rauennatibus, uicum, qui inter utriusque cœnobii fines medius erat, & ad urbis muros pertinebat, monachis, Archiepiscopi gratia, concedentibus. Ex ea autem pecunia, hospitalem D. Ioannis Euangelistę domũ, apte ædificatam, & ad cœnobii formam reductam, ipsis sacris Virginibus ædificauit. Nec diu etiam post, cucullatos Franciscanos, cognomento Capuccinos; quorum patronus est; Rauennam habitatum adduxit, Diuiq. Ioannis Baptistæ hospitium, egentibus olim, uti meminimus, dicatum, dum aptiorem inuenirent locum, tribuit. Cum uero paulo post iis, atque aliis confectis, Franciscum Mariam, Guidubaldi fratris, Vrbinatium Ducis, filium, optimæ spei adolescentẽ, redeuntem ex Hispania, hilariter accepisset, secum Vrbinum est regressus, Ioanne Baptista Maremonte Episcopo Vticensi, hic Vicario relicto, qui ab eo Concilii Patribus assentientibus, sancita, seruanda studeret: quando; ut dicere consueuerat; medicamentum salutare compositum & paratum, nisi sumatur, ac per uenas in omne corpus diffundatur, morbum non expellit. Quemadmodum autem in iis, quæ cultum diuinum spectant, Rauenna est plurimum exor-

nata, eodem modo in reliquis visa est ad pristinam hoc anno dignitatem reuocari, Valentis Montis, Flaminiæ & Aemiliæ Præsidis, viri integerrimi ac pæne singularis, opera: is enim in Prætorio sacellum exornauit, eleganti pictura conspicuũ, e quo in ædem D. Sebastiani despectatur. Vias urbis corruptas, lutoq. fœdas, & nimium depressas, eleuari, sterniq. lapidibus, Arimino, aliisq. locis deuectis, procurauit. Pomœria urbis, ab Ascanio Corneo; qui ad muniendam vrbem hanc, Pii Quarti iussu, uenerat; præscripta, & iam incœpta, omni Flaminia ad id pecuniam conferente, vt absoluerentur, summa diligentia iuuit. Portam Vrsicinam uetustate collabentem, ut Rauennates præclare, vti nunc uisitur, instaurarent, stimulos admouit: consuetudinemq. inuexit, vt ad sonitum sacri Campani æris; quo ad salutandam Deiparam uirginem, ueteri, laudabiliq. instituto, vesperi, excitamur; gemina accensa funalia emitterentur, duobus ex vtraque parte factis foraminibus, circa eiusdem Virginis imaginem marmoream, quæ in pariete D. Sebastiani est; omnesq. qui in foro tum adessent, genibus innixi, coram ipsa imagine religiose salutationem Angelicam recitarent: cum interea summa prȩditus facilitate morum, & modestia, animos omnium leniter tractando, non minore iustitia, quàm tranquillitate, ius diceret. Ne uero quidquam hoc anno esset, quod Rauennæ instauratum non videretur, nouum ordinem recitandarum precum diuinarum, atque hymnorum, ex præscripto Tridentini Concilii, Pius Pontifex Rauennatibus sacratis viris, indixit: quamquam id toto Christiano orbi fuit commune. Sacrarum item Virginum Franciscanarum, Diuæ Claræ, & D. Pauli cœnobia, quȩ ad eã diem eiusdem ordinis cucullati rexerant, Archiepiscopo gubernanda, moderandaq. tradidit: quod & omni Italia, ciuitatum Episcopis, factum est. Accessit ad hȩc Ioannis Baptistȩ Rubei, Carmelitanorum Magistri, ardens studium, qui sua impensa sacram D. Ioannis Baptistȩ ȩdem, resarciuit, & in elegantem formam

mam reduxit, eiusq. agrorum culturam, & cetera ornamenta atque commoda non omisit. Idem fecit Theseus Aldrouandus Bononiensis, in D. Ioannis Euangelistę, cum eius domus, cui Abbas præerat, fructus; ab se diligenti accurataq. ratione plurimum auctos; qui alendis sociis supererant; ad eam rem adhibuisset. In eo autem instaurato templo multa sunt sane elegantia; fornix præsertim, subter quem ara est a D. Ioanne Euangelista; Placidia & Barbatiano contuentibus; cõsecrata uti supra memorauimus: quã cũ aqua hieme circũdare, vndique consuesset, Aldrouandus, argilla munitam ab ea iniuria immunem uindicare est conatus. Adest quoque græco ex marmore suggestum, marmoreis columnis quattuor suffultum; ut scalas interim omittam, quibus ascenditur ad aram maximam; & fenestras, atque ostia opere egregio ac pereleganti. Visitur ad hæc tempestatis Placidiæ, & consecrationis templi historia, a Francisco Longo Rauennate, Lucę, optimi ętatis nostrę pictoris, filio, iuuene pręstanti, picta: sic ut eæ facile imagines, comparari cum illis possint, quę eodem in templo, in sacello Crucifixi, Zoti Florentini manu, adhuc extant.

FINIS.

INDEX SCRIPTVRARVM, QVAE IN TABVLARIO, seu Archiuo Romano habentur, spectantium ad Archiepiscopatum, ecclesiamq. Rauennatem.

CONSTANTINI, HERACLII.

RIVILEGIVM Constantini, Heraclij, Tiberij, Imperatorum, ad Maurum Archiepiscopum Rauennæ, in ampliando exarchatu Rauennati, sub data Syracusæ.
Priuilegium Valentiniani, Constantini, Heraclij, Tiberij Imperatorum, confirmat nominat. episcopat. ciuitat. & castella, in una carta.
Priuilegium Cæsaris Flauij Constantini, & Caroli Augusti, vetustum.

OTHONVM.

PRIVILEGIVM Othonis primi correctum propter vetustatem.
Priuilegium Othonis secundi concessum de casa rosaria, graditia, & plebis Quinti, & de alijs mensis, & de bonis Lamberti Comitis.
993 Priuilegium Othonis tertij de moneta cudenda. 993.
994 Eiusdem de monasterio Sancta Maria. in aula regia. 994.
994 Eiusdem de fundamentis salinarum in Comaclo. 994.
995 Eiusdem super concessione Cæsenæ, & Ceruiæ, & aliorum. 995.
995 Eiusdem, confirmat. Eccles. Rauennæ nominata omnia, diffunditq. se per limites & confinia, nec non approbat priuilegia concessa a Ioanne xvij. Papa & Gregorio. & est autenticum de anno 995. Copia de anno 997.
Eiusdem, confirmat. Eccles. Rauen. omnia loca nominatim, ut supra.
Idem concedit Rauennatibus, quod nullus audeat ædificare castrum a ciuitate Fauentiæ, Foroliuien. Populien. ac Cæsenat. usque Rauennam.
Idem confert plura Ecclesiæ, Rauennæ, & auget, atque confirmat aliorum prædecessorum priuilegia.
1000 Idem donando confirmat monasterium sanctæ Mariæ de Bangarisia anno. 1000.
1209 Priuilegium Othonis Quarti an. 1209. amplum & auctenticum confirmat omnia nominau. ut supra, episcopatus, ciuitates, & castella: & ratificat omnia Priuilegia Imperatorum prædecessorum, & de præscrip. etiam centum an

CHVNRADI.

FRIDERICORVM.

HENRICORVM.

1063 PRIVILEGIVM Henrici. 4. 1063.
1100 Eiusdem concessio super fedro siue pensione quadam, pro Archiepiscopo.
1114 Priuilegium Henrici v. confirmat episcopatus, ciuitates, & castra; & antiqua priuilegia pro ecclesia Rauenn. 1114.
Eiusdem pro monasterio sancti Sepulcri, quod dicitur Nodenti.
1192 Priuilegiun Henrici vi. de toto Comitatu Argentæ, plebe de Portu, & Capite Sandali, Grosalo, Ripa, Persico, Virgundino, Cauallo, Maturio, & plebe sancti Viti, cum hominibus suis, & quicquid Ecclesia Rauen. habet, cum Pado riparijs, piscarijs, paludibus, &c. 1192.
Priuilegium siue confirmatio Henrici vi. de polla, super certis possessionibus.
1195 Priuilegium Henrici vi. sub anno 1195.
Eiusdem in quo remittit 26. den. Arcciepiscopo, quos debet habere ex Imperio.
Priuilegia Henricorum sunt num. viii.
Priuilegium quoddam Gualterij Archiepiscopi.
Priuilegium quoddam uetus, licet mancum, super rebus intus & extra.
1014 Priuilegium quoddam Imperatorum pro Archiepiscopo, Henrici. 1014.
Primus, 841. Secund. 1127. Priuilegium Hlotharij amplissimum; confirmat illud Constantini; continet quod de monasterijs in Italia uigintiquattuor, in Francia quattuordecim, de litore maris, marmoribus, columnis &c. pro Ecclesia Rauen.
Priuileginm Berengarij, & Adalberti pro his, qui fidelitatem iurarunt.
1508 Priuilegium Phyliasij enorme, quod concessit hominibus de Saraceno, Taibo, Piaia, monte saxo, castro colonata, & Paderno. 1508.
Priuilegia concessa Cæsenæ, quod non præiudicent Ecclesiæ Rauennæ.
Priuilegia scribantur in curia Communitatis prouinciæ.
Priuilegium Archiepiscopi de curte, de molino, de salinis, & de haurione.
Priuilegium Symeonis Archiepiscopi, concessum hominibus Aurioli de pluribus locis; & fundis in Auriolo, & in riuo Consignani; quæ omnia sunt iurium Ecclesiæ Rauennæ.
1466 Paulus II. Bulla seu priuilegium Pauli habet quod monasterium sancti Hilarij territorij Populiensis spectet ad Ecclesiam Rauen. & uocat monasterium Galiatæ.
Bulla Paulina de non alienandis bonis Eccles.
1227 Bulla Gregorij noni snper iurisdictione Porti, & aliorum, in territorio Ferrariensi.
Bulla Gregorij super Auriolo, Lugo, Potito, pro Archiepiscopo.
Bulla Gregorij ix. super reditibus salis & pedagijs.
Bulla eiusdem contra Cæsenates.
Bulla eiusdem super iurisdictione Ecclesiæ Rauennæ.
Bulla eiusdem: dat auctoritatem Archiepiscopo distribuendi possessiones in territorio Ariminensi, castraq.
Bulla eiusdem super Rauennat. & Ceruiens.
Bulla eiusdem quod Ariminenses non recipiant homines Coriolani, qui sub sunt Archiepiscopo, in ciues.
Bulla eiusdem quod Ariminenses non recipiant homines Marazani in ciues; nam subsunt Archiepiscopo.
1228 Bulla eiusdem 1228. concessionis & confirmationis Ecclesiæ Rauennat. amplissima, & continet omnes facultates Archiepiscoporum Rauennatum: necnon ciuitates, castra, monasteria, ad eandem ecclesiam pertinentia.
Bulla eiusdem pro correctione clericorum.
Bulla eiusdem confirmatiua omnium priuilegiorum Pontificum, & Imperatorum,

PIVS II.

EVGENIVS III.

HONORIVS III.

HADRIANVS.

Lucius III. BVLLA Hadriani super massa Firmiana.
Bulla Lucij super rebus Argentæ.
Item de Federico Vicecomite Argentæ.
Item duo quinterniones ante & post diminuti; in pluribus tamen folijs inuestiturarum Argentæ Petrocini Archiepiscopi.
Protocollum instrumentorum Archiepiscopi Rauennæ, Argentæ per Albertum de Curlo.

IOANNES XXII.

BVLLA Ioannis Papæ super massis Campilij & Fiscaliæ.
1320 Bulla Ioannis 22. 1320. contra Marchiones Estenses, quod Ferraria cum comitatu spectat ad eccles. Rauennæ.
Bulla eiusdem super casto Medicinæ.
Bulla eiusdem contra Venetos, occasione Fani, pro Malatestis.
Bulla eiusdem contra Estenses super Ferraria.

AGAPITVS.

947 BVLLA Agapiti Papæ super facto Ceruiæ.

STEPHANVS.

BVLLA Stephani Papæ, quòd eccles. Rauen. Placentina ecclesia est subdita.

MARTINVS IIII.

1282 BVLLA Martini. 4. contra Archiepiscopum, qui castra ecclesiæ Romanæ occupauerat in Romandiola.

INNOCENTIVS III.

1198 BVLLA Innocentij ad multas uniuersitates, ut redeant ad Romanã ecclesiam.
Bulla eiusdem, quòd Archiepiscopus posit uti Argenta, & toto saltu, sicut poterat ante destruct. Argentæ; non obstante pacto Rauen. & Ferrarien
Bulla eiusdem quod Britonorium cum Romandiola, spectat ad ecclesiam Romanam.

INNOCENTIVS IIII.

BVLLA Innocentij quarti plumbea, consilio Bononien. pro defensione Archiepiscopi.
Bulla Innocentij. 4. super possessionibus in Marchia Ancon. pro ecclesia Rauen.

NICOLAVS IIII.

INNOCENTIVS III.

INNOCENTIVS IIII.

1142 De eodem obligatio 1142. & locatio de eodem castro pro Archiepiscopo. 1137. & instrumentum traditionis de eodem castro per Hugonem Archiepiscopo Rauen. & recognitionis. 1011.
1144 In carta locationis superioris de anno 1137. adest etiam compositio firma de eodem castro. 1144.
1144 Sententia lata contra castrum Britonorii, pro Archiepiscopo. 1144.
1160 Bulla Alexandri. 111. quod Britonorium est eccles. Rauen. in qua de exarchatu, & Ducatu, in quo continetur Britonorium; tum etiam ex testamento Hugonis eiusdem ecclesiæ.
1330 Britonorii territorio terræ emptæ pro Archiepiscopo. 1330. instrumentum.

IVRA ARGENTAE.

1206 IVRAMENTVM hominum de Argenta pro locat...... cum pertinentijs pro piscando. 1206.
1277 Instrumenta duo eiusdem territorij. 1277. de concordia inter Archiepiscopum, & Marchionem & comune Ferrariæ, de restituen. Archiepiscopo Terram Caualli, & portum, & plebatum, & Maderiam, nec non castrum Argẽtæ, & comitatum eius.
1348 Capitula inter Archiepiscopum, & homines de Argenta.
1348 Locatio Argentæ. 1348.
Locatio Argentæ per Archiepiscopum, Opizoni Estensi pro singulis annis pro duobus millibus florenis de Florentia. 1348.
Introitus ex possessionibus Argentæ, & conuentiones cum hominibus, & designatio terminorum territoriorum.
Minutæ duæ pro Argenta contra Estenses.
1421 Copia inuestituræ Marchioni Nicolao Estensi de Argenta, & Pauiola in pergameno. 1421.
Locatio in fundo Porti, Andreæ de Rubeis filio comitis Beltrandi de Parma. cart. 2. in in papiro. 1421.
1472 Bulla Sixti 4. confirmat eccles. Rauen. omnia antiqua priuilegia prædecessorum illi concessa. 1472.
1472 Bulla Sixti 4. concedit & confirmat Eccles. Ranenn. omnia priuilegia Calisti, Gregorij, Honorij, Gelasij, necnon Episcopatus, ciuitates, & castella a principio Comitatus Argentæ, usque Rauennam; & de pallio ferendo; limitat tempora, & declarat quæ oportet erga Archiepiscopum. 1472.
1497 Copia inuestituræ Ducis Herculis ab Archiepiscopo, de Argenta, Lugo, & castro Potito. 1497.
Locatio in fundo Porti. cart. 4. in papiro. 1506.
Recollect. Argente in papiro. car. 24.
Liber super collectis castaldionum Argentæ.
Instrumentum super beneficio Vicecomitis Argentæ.
Quinternus inuestiturarum Petrocini Archiepiscopi.
Locatio terræ in terra Vigi in plebatu sancti Prancalis. 1444. per Archiepiscopum, auctentica. cart. 2.
Scripturæ pro fabrica capellæ apud sanctum Franciscum. car. 2.
Scripturæ scholæ Godariæ in quinternis sancti Pancratii, postarum. 9. car. 2.
Sententia contra Fauentinos super Lugo & Potito, per Innoc. Pap.
1336 Processus & sententia super castro Aurioli. 1336.
1209 Locatio in Auriolo quorundam dominorum. 1209.
1218 Instrumentum solutionis debiti castri Aurioli. 1218.
1219 Libelli quorundam hominum de Auriolo. 1219.

Sententia

tiones, quæ fiebant in Ceruia; & iudex erat pro Archiepiſcopo in Ceruia, & omni anno dabant duas collectas ſalis Archiepiſcopo, & ad tumbam portabant: & omni anno pro qualibet familia dabant duo ſtaria annonæ, & unum panem, & unum pullum; & Vicecomes erat in Ceruia pro Archiepiſcopo, & Archiepiſcopus habebat tertiam partem catenæ: Et ſub ipſo rotulo ſunt ſcholæ multæ, & de quiliano duæ, & iuramenta fidelitatis duo.

1224 Rotulus communis inter Archiepiſcopum, & Commune Ceruiæ. 1224.

Indulgẽtia cõceſſa Archiepiſcopo Rauen. ut poſſit celebrare officiũ p̄dicatorũ.

1474 Ordo miſſarum dicen. in Rauennati eccleſia. 1474.

Inuentarium bonorum manſionis de Bononia.

1253 Donatio facta Archiepiſcopo de caſtro facto & faciendo, & a porta Sancti Mammæ. 1253.

Compromiſſum de eligenda Prioriſſa ſancti Seuerini Rauennæ.

Priuatio Euſtachij de ſancto Laurentio de Poſterla Rauen. per Archiepiſcopũ.

1300 Conſtitutio facta per Archiepiſcopum ſuper diuiſione cereorum & candelarum in funere. 1300.

Proceſſus & ſententia Potiti pro Archiepiſcopo: duæ chartæ ſimul.

Numerus quorundam redditiuum Ferrariæ.

Iuramentum pro eccleſia Rauennati ſuper penſione, per quendam, librarum trium de auro optimo.

Inſtrumentum conuentionis per Archiepiſcopum & clerum.

Sententia inter Archiepiſcopum & Archiepresbyterum Bagnacaualli.

1023 Sententia pro Archiepiſcopo, contra Archipresbyterũ de Bagnacauallo. 1023.

Obedientia Comitis de Bagnacauallo Archiepiſcopo: in copia.

1187 Inſtrumentum fidelitatis feudi Comitis Maluicini, pro Bagnacauallo. 1187.

Teſtes pro Archiepiſcopo, contra Archipresbyterum de Bagnacauallo.

Caſtrum Bouarium ſubeſt Archiepiſcopo, ut patet ex tribus bullis.

1237 Petitiones ſuperſuriola. 1237.

Inuentarium de manſis Suriuoli, & montis circuli, & aliorum.

Supplicatio quædam Archiepiſcopi Mediolanenſis.

Iuramentum fidelitatis Abbatis Vrani.

1290 Inſtrumentũ ſyndicatus inter eccleſiam Rauen. Caſelacchi, & Rudiliani. 1290.

Emphyteoſis inter duos de Caſalcello maiore & minore.

1156 Inſtrumenta diuidentia partes hominum pro eccleſia Rauen. 1156.

Conſtitutiones in pergameno quo ad eccleſiam Rauen. in celebrandis diuinis.

1302 Sententia lata pro Cantina eccleſ. Rauen. 1302.

1310 Sententia lata pro præbendis in eccleſia Rauen. 1310.

1310 Electio de Archidiacono Rauennæ. 1310.

Inuentarium de rebus eccleſiæ ſanctæ Margaritæ.

Locatio terrarum in plebe ſancti Zachariæ.

Locatio terrarum in plebe ſancti Caſſiani.

Sententia & laudum inter Archiepiſcopum, & homines de Lugo.

Inſtrumentum pro eccleſia Rauennæ, de Cento, & Potito.

1197 Penſio eccleſiæ Sanctæ Mariæ de Burgo, unius libræ ceræ. 1197.

Litteræ Archiepiſcopi, ſuffraganeis, ut interſint Lughi.

Sacramentum epiſcopi Foriliuien. auctenticum.

1302 Obedientia epiſcopi Parmen. Archiepiſcopo. 1302.

1309 Litteræ epiſcopi Placentini de cruce portanda. 1309.

Iuramentum fidelitatis Epiſcopi Bonon.

1309 Litteræ Bononien. epiſcopi ſuper cruce portanda. 1309.

Cauſa ſuper plebe Sancti Proſperi de Imola, rotulus.

Inquiſitio ſuper pluribus parochialibus Fauentinis.

Iuramenta duo fidelitatis hominum de caſa murata, Archiepiſcopo.

Inſtrumentum de pluribus fundis caſæ muratæ.

Libelli tres de caſa murata: car. 64.

b Liber

Sacra-

1276 Sacramẽtũ fidelitatis præſtitũ eccleſiæ Rauẽnæ per hoĩes de monte Acutio. 1276

1326 Locatio terrarum in Ruſpinoſo, triplicat. 1326. 1328. 1331.

Locatio terrarum in ſancto Clemente, quadruplicat.

1336 Item triplicata. 1337. item etiam 1336. duplicata.

1324 Locatio eccleſiæ S. Clementis in Foropopulien. pro Archiepiſcopo. 1324.

1214 Locatio terrarum in Ruſſi. 1214. alia. 1223.

1304 Innouatio terrarum in Ruſſi. 1304.

1307 Locatio terrarum in caſſina. 1307.

1326 Locatio terrarum in ualle de Nuce. 1326.

1030 Renouatio deualle de Nuce territorii Populien. 1030.

1225 Inſtrumentũ fidelitatis epiſcopi Comaclen. & aliorũ, Archiepõ Rauen. 1225.

Donatio per Archiepiſcopum de duobus monaſterijs, Sancti Mercurialis, & Sancti Gregorii, extra muros, cuidam monacho.

1226 Conſtitutio quod ſæculares clerici portent habbitum, & tonſuram. 1226.

Concordia inter eccleſiam & commune Rauennæ.

1084 Venditio medietatis caſtri Fabanci, & eius curtis. 1084.

1295 Inſtrumẽtũ uẽditiõis bonorũ ex teſtamẽto Archiepiſ. Opizoni de Lauania. 1295.

Locatio burgi caſtri de Sauignano.

1294 Conceſſio faciendi mercati in curia Tudurani. 1294.

Copia hominum de Sagliano iurantiũ fidelitatem, & de redditibus dicti caſtri.

1226 Inſtrumentum emptionis pro eccleſ. Rauen. pro medio caſtro Fixæ. 1226.

1317 Electi epiſcopi Hadrien. per Archiepiſcopũ confirmata, & ratificata. 1317.

1226 Emptio per Archiepiſcopum ſuper. 4. parte totius caſtri Fixæ, cũ domo. 1226.

1270 Interdictum & ſententia excommunicationis contra omnes, qui contra eccleſiam Rauennatem..... latam per Archiepiſcopum & capitulum & clerum Rauennæ. 1270. & publicatum Cæſenæ.

Petitiones contra Petrum de Aragonia, qui Regnum Siciliæ tenebat cenſuale ab eccleſia Rauennæ.

Vniuerſitas caſtri noui iuſſu Friderici iurat ſupra.

Repertorium uocabulorum. cart. 62.

Laudatio ĩ Vgolinũ Piſanũ, & Leonardi in Carolo zeno, & epithal. ſimul. ca. 18

Inſtrumentum conuentionis inter Archiepiſcopum & eius clerum.

1326 Locationes duæ in battizucco. 1326. 1327.

1299 Locatio 1299. de caſaſcto in Valfredola. 1304.

Locatio in fundo Turlani.

1332 Locatio in coſta de uinci. 1332.

1064 Locatio domus hoſpitalis ſuper flumen. 1064.

1314 Locatio coparij unius libræ ceræ. 1314. duplicat.

1342 Locatio in runcatio. 1332.

1198 Concordia ſuper iure caſtri noui. 1198.

Forma ſeruanda in petendo inueſtituram.

Locatio de molendino roticulato canonicis.

1314 Locatio in Val de pondo, & in Valle Treboli. 1314.

1314 Locatio in fundo Seræ. 1314.

1137 Locationes duæ lacumæ. 1137.

1104 Priuilegium Archiepiſcopi de domo hoſpitalis. 1104.

1226 Cartæ promiſſionis inter Archiepiſcopũ & Abbatẽ ſancti Io. Euangeliſtæ. 1226.

Executoriales cum ſententia, contra Priorem & conuentum Sancti Ioannis euangeliſtæ de Rauenna, pro Archiepiſcopo & canonicis, de annuo debito; cũ duabus cedulis in papiro incluſis: una, nomine Iuſti, procuratoris d. Prioris & conuentus, confitentes annuum cenſum Archiepiſcopo. xl. barilarũ uini.

1496 Conſtitutiones domini Latini, & domini Bernardi. i. concilia.

Prouincialia concilia producta. 1496. in pergameno. cart. 42.

1193 Locatio Sancti Marci de Poſterla. 1193.

1205 Locatio Candriana. 1205.

Scripturarum.

Liber ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum locorum, in papiro. 162.
Liber pensionum ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum hominum & locorum, in papiro, cum tabulis & fundello: car. 304.
Liber ecclesiarum in papiro, sine coperta: cart. 32.
1312 Liber monasteriorum, & aliorum, in papiro: car. 30. anno. 1312
Liber actorum in papiro: cart. 28.
Liber actorum, consiliorum, & priuilegiorum Gregorij Papæ, & aliorum in papiro: car. 268.
Liber causarum in papiro. car. 36.
Liber instrumentorum in papiro. car. 40.
Liber ecclesiarum, monasteriorum, & aliorum locorum in papiro, cum tabulis. car. 151.
1513 Liber possessionum de Britonorio in papiro, car. 102. cum quibusdam alijs cartis sex, cum litteris Philiasij ad affict. ad tres annos, sigillo suo munitis. 1513.
Liber rationum incipit a casa murata in papiro: car. 80. cum alio libro in quo sunt statuta, & ecclesiæ sancti Ioannis Baptistæ de Rauenna. car. 24.
Liber præsentationum & actorum in papiro. car. 26.
1300 Liber protocollorum Registri & sententiarum: car. 32. anno. 1300.
Liber emptionum car. 20.
Liber debit. ecclesiarum monasteriorum &c. car. 52.
Repert. alphabeticum. car. 20.
1480 Liber emptionis Taibi, & poderis; & consilia & instrumenta; Vnum. 1480. cum copia donationis eccles. sanct. Cosmi & Damiani, spectant. monasterio sanctæ Mariæ de Vrbe; cart. 21. cum materia frumenti. car. 18. cum alijs cartis. 32. del dare & hauere.
Liber actorum in papiro. car. 82.
1359 Liber renouat. car. 80. 1359. in quo libro magno pergameno car. 8. eiusdem materiæ sunt inclusæ.
1366 Liber renouatus in pergameno cart. 39. anno. 1366. in quo sunt inclusæ aliæ cartæ eiusdem tenoris num. 363. & in papiro car. 29
Inuestituræ car. 26. & libelli tres de casamurata car. 64. pro supranumerarijs Canonicis aliæ cartæ, & aliæ pro sententia Archiepiscopatus, & cum fasciculo præceptorum contra Iacobum Tractum.
Inuentarium terrarum de Legabizze, territorio Pisauri
Bulla Henrici super quæstione sanctæ Mariæ in portu Rauēnæ. car. 4. in papiro.
1228 Priuilegiū Gregorij. 9. car. 4. 1228. cōfirmans omnia nominat. subdita Rauēnę.
Consilium quod Archidiaconum debet præcedere Vicarius.
1160 Priuilegium Friderici Imperatoris, confirmat nominat. omnia subdita ecclesiæ Rauennæ. car. 2. 1160.
Inuentarium postarum quartæ gagij car. 2.

Fasciculi.

Rauenna.	63	Forumliuij.	1
Argenta.	21	Cæsena.	50
Ferraria.	2	Ariminum.	51
Bononia.	1	Pisaurum.	38
Imola.	1	Catholica.	4
Fauentia.	4	Fanum.	2
Auriolum.	49	Senogallia.	1
Forumpompilij.	18	Ancona.	1

Sunt alia quædam retenta per Cardinalem Fel. recor.
Sequuntur libri in iure, qui sunt in Archiuis Rauennæ, & in sacra scriptura.

IVRA CASTRI ROVERSANI.

1163 Sacramentum hominum de Reuersano, pro ecclesia Rauen. 1163.
1298 Loca potij seu Tumbæ castiglioni, posit. in curia Reuersani. 1298.

Instrumentum

Sacra-

Sacramentum fidelitatis, quod debent facere homines Riuersani, & aliorum locorum Rauennati Ecclesiæ. est ibi tantum super castro Riuersani, & eius curte, Sauignani; Montigliani; montis noui; Saliani; montis uecchij, Soriole, Valguarde, Casarecle, & eorum curtibus, Archiepiscopo & successoribus.

1362 Consignationes opidorum infrascriptorũ Ecclesiæ Rauennæ, Castellanis distributæ anno 1362. per Reuerendissimũ D. Episcopum Sabinẽ. Apostolicæ Sedis legatũ, & terrarũ in Italia consistentiũ, Vicariũ Generalẽ, pro Archiepiscopo Rauẽnæ futuro, dicta Ecclesia Rauẽnate uacãte, instãte Episcopo Fauentino.

Rocha castri Aurioli cum fortilitiis suis.
Castrum molendini ueteris.
Fortilitia Zironis & castri Aquiliani.
Castrum montis Abbatis destructum.
Fortilitia castri noui Gothifredi.
Fortilitia castri Tudurani, & Rocca.
Castrum Montis caualli destruct. Balneo.
Fortilitia castri Morij.
Iura burghi sancti Damiani.
Iura mercatalis Saraceni.
Fortilitia paterni castri, cum omnibus iuribus suis.
Fortilitia castri Collinaltæ.
Fortilitia castri Montis saxi.
Fortilitia & claues castri Plagiæ, cum iuribus suis.
Fortilitia & claues castri Mastri.
Fortilitia castri Gabij.
Castrum Mazzette destruct.
Montis Glottoni claues & fortilitia.
Fortilitia & claues Zironis & castri Taibi.
Fortilitia & claues montis Acuti.
Fortilitia montis Borij.
Fortilitia montis Rodisiani.
Fortilitia castri della Guarda.
Fortilitia Zironis & castri Suriuoli.
Fortilitia Montigliani.
Fortilitia & claues Sagliani.
Iura castri Reuersani destructi.
Instrumenta omnium supradictorum castrorum est autenticum.

IVRA CASTRI MONTIGLIANI.

Locatio terrarum in plebatu sancti Petri, curiæ Montigliani, in fundo Canali, per Archiepiscopum Rauennæ.

1314 Locatio terrarum in eodem plebatu, in fundo Orsalis. 1314.

1317 Locatio terrarum in eodem plebatu, in fundo Arzane. 1317.

1320 Locatio terrarum in eodem plebatu, in fundo Pini. 1320.

1270 Locatio terrarum in curia Montigliani, in fundo Ginzeori, & in fundo crucis. 1270.

Iuramentum fidelitatis exhibitum nominat. per homines de Montigliano d. Theodorico Archiepiscopo Rauennæ.

Breue recordationis de reditibus & seruitiis, quæ Ecclesia Rauennæ debet annuatim & nominatim habere de castro Montigliano, & eius curte, & de omnibus mensis.

1220 Compromissum inter Archiepiscopum Rauennæ, & homines de Montigliano 1220. pro muran. Montigliano: tempore Honorij Papæ.

Locatio terrarum in plebatu sancti Petri, in curia Montigliani.

Instrumentum

VALOR PECVNIARVM.

BYZANTIVS ualet duas partes floreni.
Vncia auri, ualet quinque florenos in argento. alias 8.
Libra ceræ ualet secundum consuetudinem regionis.
Obolus auri, ualet sex Toronenses argenti.
Milichinus ualet sex Toronenses argenti. alias unum florenum.
Toronensis argenti ualet 40. bonon. paruos.
Solidus Sequisinorum ualet duos solidos Imperialium.
Viginti solidi Lucensium, ualent unum florenum.
Duo solidi Papienses ualent unum Turonensium argenti.
Libra auri ualet 96. florenos auri.
Venen. de Roma, & mansarutus de Alba, ualent unum florenum.
XVIII. solidi Imperialium, ualent unum florenum auri.
Libra argenti ualet sex florenos, & duos quartarios auri.
Solidus auri ualet medium florenum, & tertiam partem alterius.
XII. Turonenses ualent unum florenum.
Marabotini siue Marabatini qui sint, uide in c. cum olim. de priuileg. & apud Ludouicum Gomes in commentario in Regulas cancellariæ, in fine.

PRIVILEGIA CONCESSA PER summos Pontifices.

Hadrianus III.	886.
Stephanus VI.	899.
Honorius. III.	*
Eugenius III.	*
Alexander III.	1160.
Innocentius III.	1198.
Gregorius IX.	1227.
Innocentius IIII.	1243.
Lucius. III.	*
Martinus IIII.	1282.
Bonifacius VIII.	1298.
Nicolaus IIII.	*
Ioannes XXII.	1320.
Innocentius V.	1353.
Vrbanus V.	*
Bonifacius IX.	1391.
Paullus II.	1466.
Pius II.	*
Xystus IIII.	1472.

FINIS.

INDEX EORVM, QVAE IN HAC HISTORIA HABENTVR.

Antherus

B

cum

C

583

INDEX.

F

Ioannes.

Germanicus

donat

595

Leo

599

M

Caro-

Mutina

P

INDEX.

Baptista

Veneti

Iustiniano

X

Z

FINIS.

Errata, ac prætermissa in hoc opere.

Pagina. linea.	erratum.	correctum
8. 10	Spinensium seruari.	Spinensium thesauro
16. 27	ob portam.	ob id portam
19. 27	sequentis anni,qui primus.	Sequentis anni. Quæ eo magis uera apparent, quod ex Dionis testimonio non ignoremus, anno insequenti, qui primus belli &c.
23. 9	libertatem.	liberalitatem
26. 20	puer duodeuiginti.	per duodeuiginti
27. 3	retractatus.	retractus
31. 3	reddituros.	redditturi
31. 11	abluti sunt. tumq.	abluti sunt. Inter eos tunc ad medicinam huic mulieri faciendam accitus, Vrsicinus Ligur medicus aderat, qui cum omnia summa & maxima artis remedia inani labore expertus, omnino desperatam iudicasset, hoc miraculo ductus, Christi Dei legem amplexatus est, & Sacra unda ablutus. Sunt etiam qui arbitrentur, Vitalem Mediolanensem huius Tribuni commilitonem, tanto impulsum miraculo, cum Valeria coniuge, Geruasioq. & Protasio filijs, Christianum factum. Tumq. repudiatis. &c.
33. 18	Vitali	Vitale, atque hoc pacto in reliquis.
35. 13	ecclesię Apollinaris.	ecclesiæ Calocerus Apollinaris.
36. 13	in carceres.	in carcerem. atque hoc numero deinceps legendum.
38. 17	è contra.	contra.
70. 27	Cuius non omninò.	Huius Vrsi non omnino.
43. 5	religione & plurimos.	religione plurimos
43. 19	ferret.	ferrent.
53. 15	Marcellus	Marcellinus
59. 5	ecclesiæ	ecclesij.
65. 29.	iniati	initiati.
77. 34	Romæ	Rauennæ.
78. 10	occidentis Cæsaré.	dele ab his uerbis, usq; ad Rauennæ natum. sunt enim repetita.
85. 31	eresciperet.	respiceret
86. 2	sit	sic
87. 22	nona	noua.
98. 3	neq. ad sepulturam.	neq. obijt, neq. ad sepulturã
106.20	supra quam potest	supra quam dici potest
107.18	cum essent	cum erant
111. 4	Regnum propagauit.	Regnum Theodericus propagauit.
113.12	cumq.	eumq.
28.	& pergeret	ut pergeret.
114.15	dicauerat	dicauerat Theodericus.
16.	omnes Cassiodorus.	omnes erat Cassiodorus.
27.	Hilarius	Hilarus
30.	Bideus	Bidens
120. 5	ceruis	ceruix
125.29	asserentes.	asserebant
126.24	ac cum	ad eum
129. 6	Atalarius	Atalaricus
24.	Agapetus	Agapetum
131.13	certe contigit	certe miraculum contigit
132. 4	abienti	abeunti
135.26	post paulo vrbe	post paulo Portuensi vrbe
134.23	Bacuda	Bacauda
139.33	adiectum	adiectam
144.14	famet	fame
17.	inferi	inferri
151.24	Gregorij	Georgij
152.19	a Pado, Brixillo	a Pado & Brixillo
157.13	militumne	militumue
161.18	tenauerit	tentauerit
165.34	Agidulpho	Agilulpho
166. 5.	Hic	His
168.22	circiter. 618.	circiter. 619.
172. 3	Patriarcha	Patriarchæ
176. 3	Sacra	Sacras
177.21	Sanctorum	Sacratorum
180.18	religioni	religionis
183. 2.	quam	quem
186. 7	solationem	desolationem
25	in quo	quo
190.14	Tenetæ	Venetæ'
193. 4	Constantius	Constantinus
195.19	cognoscit	cognosci
204.27	Hadriæ.	Hadria
210.34	intelctum	li tectum
211. 6	Ludouicus	Hludouicus. atque ita deinceps legendum.
212. 4.	Lotharium	Hlotharium. atque ita deinceps legendum
214. 5	Principatu	Principatus.
217.11	septimus	octauus
219. 2	Ioannes octauus	Ioannes, nisi numeremus feminam, octauus.
220.32	Corrado	Chunrado. atque ita deinceps legendum
229.10	decreuerit	decreuerint
239.24	quidem	quidam.
241.14	Martino	a Martino
243.15	templum	templo
244. 5	factus	fastus
251. 4	diœcesi, de quibus.	diœcesi, monachi duo, de quibus
252.13	matunis	matutinis
252.24	suis monachis	suisq. monachis
253.23	quidem	quidam
255. 3	obeuntibus	abeuntibus
257. 1	abstinentia	abstinentiæ
25.	quamborem	quamobrem
268.20	Aenobarbus	Ahenobarbus. atq. ita deinceps legendum
273.13	Camaldulensis, 1 anno.	Camaldulensis, Abbas, anno.
273.17	aduersatur.	aduersaretur.
280.12	Fridecum	Fridericum
286.26	Haud ita multo post.	Hæc uerba cum ijs, quæ sequuntur, superius ponenda sunt, ante mortem Petri Trauersariæ: diligens lector incuriam librariorum, reponendis suo loco omnibus, facile superabit.
289. 5	iter	inter
291.17	adud	apud
293. 2	pellantium	bellantium
298.23	conciliauit	conciliaret
24.	curauit	curaret
302, 6	Lambandanus	Lambardanus
9.	Albertinurius	Albertinutius
303.34	ædificaret:& anno	ædificaret, anno
304.29	posuerat	posuerant
305. 8.	Habspugensis	Habspurgensis.
9.	pomum	domum
310.21	Franciscus	Francisius
313.20	præsertim qui ad	præsertim ad
314.26	Malatesta	Malatestæ
316.14	propositus	propositas
317.28	Columios	Columnios
322.17	Gelsi	Celsi
327.17	Cimilij	Dimilij

Fanarię

328.25	Fanariæ.	Fenariæ
335.26	Hludouico.	Friderico.
31.	Campanus	Rampanus
32.	Campanæ	Rampanæ.
343.18	Sucis	Sucio
344. 1	Reginus	Regienſis
345.18	Raynaldus.	Raualdus
348.17	ſedetiam	ſed tamen etiam
30.	redegerit	redegit
351.15	adiucti	adiuncti
354.34	tertius	quartus
356. 7	maiore	maiori
357.21	regibus.	legibus
360. 5	expulerint	expulerunt
362.27	Ioannam	Ioannem
367. 2	comitatum	commutatum
377.26	proprium	propinquum
390.23	arca	area
393.25	deſcēdentes & pars.	deſcendentes,pars
401. 1	Androuandino.	Aldrouandino
410.23	pronunciauit.	pronunciauerit
411.13	inſencus	incenſus
416. 1	nobiliſſimos	nobiliſſimas
418. 1	cibauerit	cubauerit
2.	quæ ille	qui illi

419.16	noui	nouit
422. 2	die	diem
428.30	uenerant.	uenerat
445.14	compoſci	compeſci
447.24	bonum	boum
451.14	iuxta maximam.	iuxta aram maximam.
453.26	tercentis equitibus quinquaginta.	tercentis quinquaginta equitibus
453.29	cum	eum
459.17	Hector.	Hector Balena
472.19	ctracto	contracto
475.16	Rinucius.	Rinuecinus
478.14	perſtetit	perſtitit
486.16	Sfrondata	Sfondrata
499.22	intuenti	inuenti
503.22	ædificaret	ædificare
508.24	propugnanda	propugnacula
510.11	inerant	iuerant
26.	a perſequenda	ad perſequenda
511.13	Farratius	Farratinus
26.	ſoleis utuntur	ſoleis ligneis utuntur.
523. 4	cluſiuus	cluſinus
525.15	Permum	Peregrinum
547. 4	illos	illum

Cetera; ſi qua ſunt; candidi Lectoris iudicio relinquuntur. illud nequaquam prætermittendum duximus, quæ hic reſtituta ſunt, ea non fuiſſe incuria librariorum prætermiſſa, ſed quod paginulæ exciderint, in quibus illa ego inſcripſeram.

De Sepulcro C. Marij quæ libro primo, pag. 12. ſcripſimus, non. c. Mario, ſed eius liberto adſcribenda ſunt: decepit nos manca inſcriptio & corrupta, quam eius ſepulcri dominus, meo rogatu, mihi deſcripſerat: eum lapidem cum paulo poſt dono dediſſet Auguſtino Rugino iuriſconſulto, ipſeq. Ruginns, Rauennam deuehi curaſſet, errorem noui in quem, C. Marij ſtatua, de qua Plutarchus, ita me induxerat, ut minus de mendo eius inſcriptionis ſuſpicarer. Inſcriptio autem ſic habet.

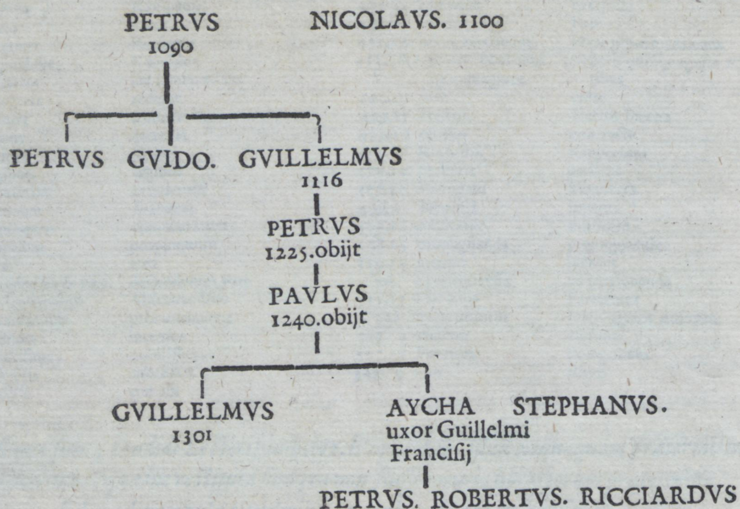
VIVVS. FECIT. SIBI. ET. SVIS
C. MARIVS. C. L. CLEM....
MARIAE. TESPIAE. L. SABB....
C. MARIO. C. . . . .
AGILI. LIB.

inter primam autem & ſecundam lineam inſculpta ſunt capita tria, ad dextram uiri, ad ſiniſtram mulieris, in medio pueri; inter tertiam & quartam duorum adoleſcentulorum.

De Samaritana quoque Polentana, Guidonis. V. filia, cuius feci mentionem libro Septimo, Pagina. 373. non eſt prætermittendum, eam, Antonio Scaligero, Veronæ domino circiter annum. 1379. nupſiſſe; fuiſſeq. magna & excellenti pulchritudine, quam tamen ſuperbia ſuperauit, ſic ut Antonius nuptiarum & matrimonij diem, ſumptu, ludorumq. apparatu planè Regio, celebrauerit, fueritq. coactus ſeiunctam illi a uiro familiā, & aulam, non ut Dominæ, ſed perinde ac Reginæ comparare: eo autem dementiæ adductus eſt, ut reiectis ab uxore, pulſiſq. ueteribus ſuis familiaribus & miniſtris, nouos ex eius ſententia acciperet, qui ad ſenſum, cupiditatesq. Dominæ, eum accommodarent: quapropter eſt factum, ut nihil aliud, quàm uxoris blanditijs, quintum iam annum, ſtudentem, illusq. omnibus ſatisfacientem deſiderijs, opes, amiciq. deſeruerint, multiq. finitimi Reguli eius Regno inhiarent, in his Franciſcus Carrarius fuit Patauinus Princeps, qui miſſo, cum aliquot equitum turmis, Franciſchino Caldonatio Tridentino, cū eſſet repreſſus, maiore comparato exercitu, illum fudit ac fugauit. Itaq. Samaritanæ conſilio Antonius Hoſtaſium Polentanum, quartum hoc nomine, Samaritanæ fratrem, Rauenna auitum, omnibus copijs ſuis præficit: ſecum quidem magnam, ex omni Flaminia, Rauennaq. præſertim, manum adduxerat Hoſtaſius, uerum prœlio, cum Azzone Vbaldino, Carrarij exercitus Ductore, ad caſtrum Baldum commiſſo, anno. 1387. menſe Martio, tanta clade ſuperatus eſt, ut duobus millibus amplius ex ſuis interfectis, ad tria autem millia, cum omnibus uexillis, tabernaculis, impedimentisq. captis, uix incolumis Veronam ſe receperit. Quamobrem haud ita diu poſt Samaritana Rauennam præmiſſa, noctu Antonius Venetias fugiens, omnia amiſit. Sunt tamen, qui Samaritanam ſecum naui deuexiſſe Venetias eum ſcribant, & Vbaldinum, non Azzonem, ſed Ioannem appellent: quibus cum non diſputo.

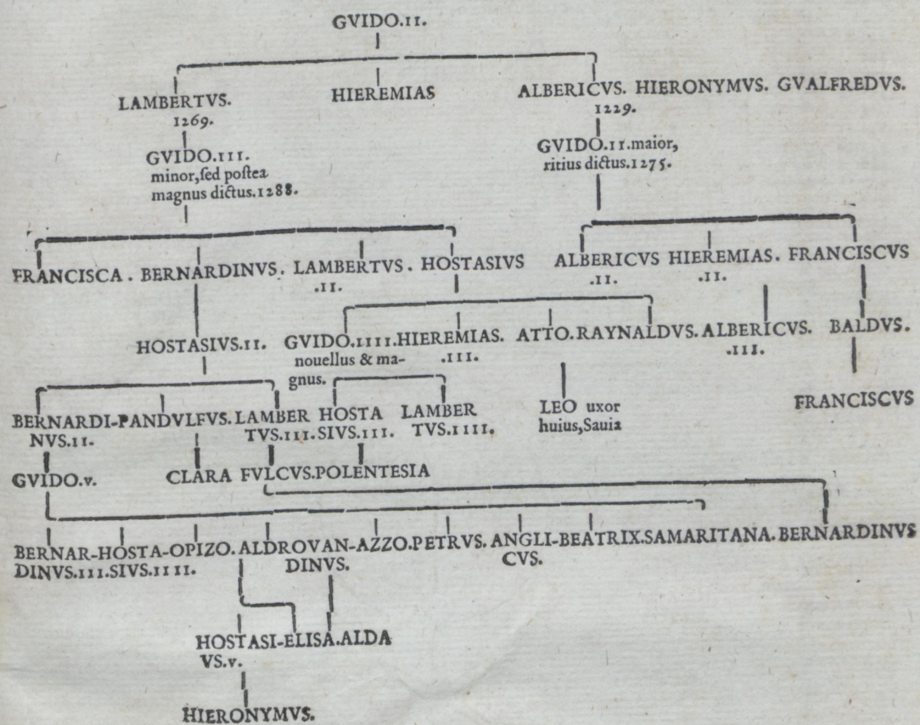
FINIS.

Arbor Trauersariorum, quos ex uetustis monumentis collegi.

PLERIQVE affirmant, Guillelmum, qui & Guillielmottus dicitur, e Trauersaria familia non fuisse, quod in tabulis publicis cuiusdam quæstionis in ipsum Guillelmottum, eiusq. filium Petrum, anno 1296. habitæ ab Andrea Cæsio iudice Generali in Flaminia, Maximi e Piperno, seu e Priuerno, ut aliis placet, Comitis eiusdem prouinciæ, dicitur dies Guillelmo Apulo, qui se facit appellari dominum domus Trauersariorum, & Petro eius filio. Idem etiam in libro manuscripto annalium, qui est penes Vincentium Carrarium, anno. 1279 appellatur Guillelmus Franciscus dominus domus Trauersariorum, inter quem & Comitum factionē pax facta eo anno fuit. Anno quoque. 1263. in cuiusdam pacis cōciliatione, scribitur Stehpanus dominus domus Trauersariorum: adde quia pluribus tabulis Aycha hæres Pauli patris uocatur, & in libris de acceptis, vulgo dictis, Archiepiscopatus Rauennatis sic scribitur. Aycha f. q. Domini Pauli de Trauersarijs debet dare Ecclesiæ Rauennæ pro toto integro Ducatu, quod olim habuit, ac tenuit Petrus Trauersaria, & Paulus eius filius successiue a Sancta Ecclesia Rauen. &c. Quod forte non esset, nisi fuisset unica, absque fratribus: & ob id forsan Dantes de Anastasijs & Trauersarijs uerba faciens Purg. 14. inquit. Et l'una & l'altra gente è diredata, perinde ac finem sortita sit. Tamen contra omnibus aliis, qui pene innumeri sunt, locis, Guillelmus & Petrus Trauersarii appellantur, & in tabulis anni 1301. legitur hoc pacto. Hieremias. f. q. Domini Guidonis Ritij, Albericus filius dicti Hieremiæ: Guillelmus filius Domini Pauli de Trauersarijs, & Domina Aycha eius soror. alibi etiam legi, Guillelmum fuisse, una cum Aycha sorore, hæredem Pauli Trauersarij patris eorum; ut patet ex tabulario Vrsianæ Ecclesiæ, & ex libris de acceptis uetustis D. Vitalis. Causa lapsus & difficultatis ea fortassis fuit, quia Aycha maritum habuit Guillelmum Francisium Apulum: cui cum essent, antequam Aycham uxorem duceret, filij duo, Ricciardus & Robertus, deinde Petrum tertium filium ex Aycha sustulisset, omnes tamen Trauersarii deinde, & domini domus Trauersariorum sunt uocati. Guillelmi Trauersarij iunioris filios non reperio, nisi idem Petri nomen, filii Aychæ & Guillelmi eius fratris, sit in causa, ut qui duo sint, unus putentur. Ipsa autem Aycha aliquot annos Rauenna exulauit cum Petro filio, ab hostibus pulsa: plurimumq. tunc temporis in vrbe Luca commorata est. De Dante quæ allata sunt, ea forsan non finem habuisse Trauersarios, sed degenerasse a maiorum suorum uirtute significant: quod de omnibus in uniuersum Flaminijs paulo superius dixisse est uisus, cum cecinit. O Romagnuoli tornati in bastardi.

Arbor Polentanorum, ex uetustis monumentis.

Eritbrodanu' la Robia Traianus Hispanus in imperium a Nerva adoptat.

